UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Claudii Fleurii Abbatis Historia Ecclesiastica

Ab anno Christi 1546. usque ad annum 1549

Fleury, Claude

August. Vind. [u.a.], 1770

VD18 90118529

urn:nbn:de:hbz:466:1-66608

Visual Library

Ph. 5178.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CLAUDII FLEURII
ABBATIS
HISTORIA ECCLESIASTICA
A QUODAM ANONYMO CONTINUATA,
ATQUE A
R. P. ALEXANDRO
A S. JOANNE DE CRUCE CARMELITA EXCALCEATO
PROVINCIÆ BAVARICÆ DEFINITORE PROVINCIALI,
OLIM S. THEOLOGIÆ AC SS. CANONUM
LECTORE
LATINE REDDITA, NOTISQUE CASTIGATA.

CONTINUATORIS
TOMUS DECIMUS QUINTUS
SEU IN ORDINE
TOMUS XXXIX.
Ab anno Christi 1546. usque ad annum 1549.

Colleg. S.J.
Paderb
1778

AUGUSTÆ VINDELICORUM & OENIPONTI
IMPENSIS JOSEPHI WOLFF. MDCCLXX.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CONSPECTUS LIBRORUM.

LIBER CXLIII.

§. 1. Belli æquitas per Cæsaris literas vindicata. Pag. 1

§. 2. Protestantium responsio ad Cæsaris diploma. 3

§. 3. Protestantium exercitus, ejusque Belliduces. 5

§. 4. Pontificis literæ ad Helvetios 6

§. 5. Epistola Cæsaris ad Colonienſem Archiepiscopum. 11

§. 6. Protestantium literæ ad Brandeburgi Marchionem, ejusque Conjugem. 12

§. 7. Diploma Pontificis contra Protestantes. 13

§. 8. Landgravii copiæ in aciem eductæ. 15

§. 9. Dilinga & Donaverta a Protestantibus capta. 16

§. 10. Utriusque exercitus concursus, ac velitationes. 18

§. 11. Dilinga, Lauinga, aliæque urbes per Cæsarem recuperatæ. 21

§. 12. Farnesius Cardinalis a Papa revocatus 24
§. 13. Inaugurationis diploma in Saxoniæ Electoratum Mauritio a Cæsare datum. 25
§. 14. Literæ ad Landgravium habito Ordinum Conventu a Mauritio datæ, istiusque responsum. 26
§. 15. Mauritii irruptio in Saxoniam. 28
§. 16. Protestantium consilia de pace cum Cæsare ineunda. 30
§. 17. Elector cum exercitu suo in Saxoniam profectus. 32
§. 18. Cæsaris Epistola ad Wirtembergæ Ducem, hujusque responsum. 34
§. 19. Ulmenses Cæsari reconciliati. 36
§. 20. Venia Electori Palatino a Cæsare concessa. ibid.
§. 21. Francofordia Cæsaris nomine præsidiariis per Burensem Comitem munita. 38
§. 22. Hæretici Meldis rogi supplicio castigati. 39
§. 23. Spuriæ Reformationis Sectatores pariter in Scotia mulctati. 41
§. 24. Cædes Betonii Cardinalis, alias S. Andreæ dicti. 42
§. 25. Garziæ Loaysæ Cardinalis obitus 44
§. 26. Crimani Cardinalis mors. 45
§. 27. Franciscus Victoria mortuus. 47
§. 28. Roberti Stephani Biblia jussu Regis a Facultate Parisiensi examinata. 49
§. 29. Status Religionis in Anglia. 50
§. 30. Cranmerus Cantuariensis Archiepiscopus apud Regem delatus. 52

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

§. 31. Crammerus a Rege defensus, atque in hostes suos crudelis. 54
§. 32. Quorumdam molimina Reginam Henrico exosam reddendi. 55
§. 33. Rex Reginæ excusatione placatus. 56
§. 34. Norfolciæ Dux, ac Surregiensis Comes Turri inclusi. 57
§. 35. Regni Successio testamenti tabulis ab Henrico VIII. stabilita. 59
§. 36. Pia Legata in Henrici VIII. Testamento facta. 61
§. 37. Jesuitarum Scholæ in Europa, & Gandia. 62
§. 38. Aditus ad Episcopatus sponte a Jesuitis sibi intercluſus. 63
§ 39. Monialium Regimen a S. Ignatio suis interdictum. 64
§. 40. Guilielmus Postelus Societatem ingressus, sed inde expulsus. 66
§. 41. Duo Jesuitæ jussu Pontificis a S. Ignatio Tridentum missi. 70
§. 42. Articulus de justificatione in quadam Tridentini Concilii Congregatione expositus. 72
§. 43. Articulus de Episcoporum Residentia in alia Congregatione discussus. 75
§. 44. Articuli de justificatione a Theologis examinandi. 79
§. 45. Lutheranorum Propositiones circa justificationem examinandæ. 81
§. 46. Consultatio habita circa articulos de justificatione. 84
§. 47. Theologorum sententiæ circa justificationem per fidem. 91
§. 48. Patres de recipiendis Franciæ Legatis in quadam Congregatione consultantes. 94

§. 49. Franciæ Legati de loco ipſis aſſignato queſti. 97
§. 50. Franciæ Oratores in Synodo excepti, ac poſt Cæſaris Legatos collocati. 98.
§. 51. Petri Danneſii Franciæ Legati oratio ad Synodi Patres. 99
§. 52. Primi Legati Apoſtolici reſponſum ad Gallici Oratoris ſermonem. 103
§. 53. Examen quæſtionis de piis actionibus. 104
§. 54. Synodi translatio propoſita. 107
§. 55. Synodi translatio a Legatis deſiderata. 110
§. 56. Acrior contentio inter Cavenſem & Chironenſem Epiſcopos. ibid.
§. 57. Patrum deliberatio circa pœnam Cavenſi Epiſcopo infligendam. 112
§. 58. Sententia in hunc Epiſcopum a Legatis pronuntiata 113
§. 59. Seſſionis VI. prorogatio in Concilio propoſita. 114
§. 60. Plurium ſententia de proroganda Seſſione contra Legatorum opinionem. 116
§. 61. Contentio circa Synodi translationem. 117
§. 62. Annus ſacer Romæ a Papa promulgatus. 119
§. 63. Cervini Cardinalis molimina pro transferendo Concilio. 120
§. 64. Cæſaris oppoſitio per Achillem a Legatis Romam miſſum Pontifici nuntiata. 122
§. 65. Papæ Epiſtola ad Legatos circa Synodi translationem. 123
§. 66. Farneſius Translationi a Legatis proponendæ oblu&tatus. 125
§. 67. Cæſar Concilii translationi vehementer obſiſtens. 126

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

§. 68. Fidei quæstiones rursus discussæ. 128
§. 69. Articuli de libertate ex Lutheri libris decerpti. 130
§. 70. Alii articuli circa Prædestinationem examinati. 131
§. 71. Catharini sententia de Prædestinatione. 134
§. 72. Aliorum capitum examen, ac censura. 136
§. 73. Quæstio de Reformatione agitari cæpta. 138
§. 74. Mandatum a Pontifice Legatis datum, ne Episcoporum residentiam juris divini esse decideretur. 140
§. 75. Residendi lex in quodam cœtu decisa. 143
§. 76. Quæstio de Synodi titulo in controversiam revocata. 144
§. 77. Immutationes in decretis fidem spectantibus factæ. 147
§. 78. Sessio VI. Concilii Tridentini. 151
§. 79. Hujus Synodi Decretum de Justificatione. 153
Caput I. De naturæ & legis ad justificandos homines imbecillitate. 154
Caput II. De dispensatione & mysterio Adventus Christi 155
Caput III. Qui per Christum justificantur? ibid.
Caput IV. Insinuatur descriptio justificationis impii, & modus ejus in statu gratiæ. 156
Caput V. De necessitate præparationis ad justificationem in adultis, & unde sit. 157
Caput VI. Modus Præparationis. 158
Caput VII. Quid sit justificatio impii, & quæ ejus causa? 159
Caput VIII. Quomodo intelligatur, impium per fidem & gratis justificari. 161

Caput IX. Contra inanem Hæreticorum fiduciam. 162
Caput X. De acceptæ juſtificationis incremento. 163
Caput XI. De obſervatione mandatorum, deque illius neceſſitate, & poſſibilitate. 164
Caput XII. Prædeſtinationis temerariam præſumptionem cavendam eſſe. 166
Caput XIII. De perſeverantiæ munere 167
Caput XIV. De lapſis, & eorum reparatione. 168
Caput XV. Quolibet peccato mortali amitti gratiam, ſed non fidem. 169
Caput XVI. De fructu juſtificationis, hoc eſt, de merito bonorum operum, deque ipſius meriti ratione. 170
§. 80. Canones circa juſtificationem. 173
§. 81. Ejusdem Concilii Decretum de Reformatione.
Caput I. De Reſidentia Epiſcoporum, necnon de pœnis contra transgreſſores latis. 179
Caput II. De reſidentia aliorum Eccleſiaſticorum. 182
Caput III. De correctione Cleri tam ſæcularis quam regularis. 184
Caput IV. De Capitulis per Ordinarios viſitandis. 185
Caput V. Epiſcopi omne munus Epiſcopale extra Diœceſin exercere prohibiti. ibid.
§. 82. Witembergenſis Dux Cæſari reconciliatus. 187
§. 83. Genuenſium conſpiratio in Auriam Ducem. 190

§. 84.

§. 84. Saxoniæ Electoris progreſſus. 192
§. 85. Archiepiſcopi Colonienſis cauſſa tandem compoſita. 193
§. 86. Archiepiſcopus Colonienſis ſponte Electoratu ſe abdicans. 194
§. 87. Franciæ & Angliæ Reges ab Electore Saxoniæ ſuppetias ferre rogati. 196
§. 88. Henrici VIII. Angliæ Regis obitus. 197
§. 89. Eduardus Henrici Filius ejusdem in Regno Succeſſor. 198
§. 90. Franciſci I. Galliarum Regis mors. 199
§. 91. Cæſar ob Henrici, ac Franciſci Regum mortem parum afflictus. 201
§. 92. Argentinenſes ab Electore Saxoniæ ad conſtantiam admoniti. 202
§. 93. Ferdinandi Regis poſtulata ad Bohemos. 203
§. 94. Bohemorum Fœdus ad conſervandam libertatem ſuam. 205
§. 95. Albertus Brandeburgicus ab Electore Saxoniæ cæſus, captusque 206
§. 96. Electoris conſilium de innovando fœdere cum Bohemis. 207
§. 97. Imperator Norimbergam ingreſſus, 208
§. 98. Cæſaris, ac Ferdinandi literæ ad Bohemos. 209
§. 99. Irritus Cleviæ Ducis conatus in reconciliando Saxoniæ Electore. 211
§. 100. Prima Synodi Congregatio poſt Seſſionem ſextam. 212
§. 101. De fide & reformatione agendi methodus a Montano propoſita. 214
§. 102. Examen Articulorum de Sacramentis in genere propoſitum. 215

§. 103. Alii Articuli de Baptismo. 217
§. 104. Articuli de Confirmatione. 218
§. 105. Examen de numero Sacramentorum. 219
§. 106. Articulus de Sacramentorum neceſſitate diſcuſſus. 221
§. 107. De Excellentia Sacramentorum. 223
§. 108. Modus gratiam per Sacramenta producendi examinatus. 224
§. 109. An Sacramenta deleant peccata, diſcutitur. 226
§. 110. An Sacramenta ſtatim poſt Adæ peccatum inſtituta conferant gratiam. 227
§. 111. De Charactere Sacramentorum. 228
§. 112. De probitate in Sacramentorum Miniſtris neceſſaria. 230
§. 113. De promiſcuis Sacramentorum Miniſtris. 231
§. 114. De mutatione in forma Sacramentorum. ibid.
§. 115. De intentione Miniſtri. 232
§. 116. Catharini ſententia de intentione Miniſtri. 234.
§. 117. Articuli de Baptismo ad examen vocati. 238
§. 118. Examen Articulorum de Confirmationis Sacramento. 242

LIBER CXLIV.

§. 1. Articulus de abuſibus duo priora Sacramenta tangentibus. 247
§. 2. Canones circa Sacramentorum materias. 250
§. 3. Legati nonniſi Canones promulgare, a Papa juſſi. 253

§. 4.

§. 4. Articuli de emendatione in Congregationibus examinati. 254
§. 5. Hi Articuli ad quinque capita reducti. 256
§. 6. Diverſæ Præſulum opiniones circa pluralitatem beneficiorum. 257
§. 7. Plurium oppoſitio contra diſpenſationes 261
§. 8. Reformationis negotium per Pontificis diploma Romam devolutum. 264
§. 9. Libellus ab Epiſcopis Hiſpanis porrectus. 266
§. 10. Hoc ſcriptum ad Pontificem per Legatos delatum. 268
§. 11. Aliæ corruptelæ circa beneficia corrigendæ. 270
§. 12. Reſponſum Pontificis ad Hiſpanorum Præſulum Epiſtolam. 273
§. 13. Legati ob hoc Pontificis reſponſum turbati. 276
§. 14. Patrum dubia circa Decretum Reformationis. 277
§. 15. Seſſio VII. Concilii Tridentini. 282
§. 16. Proemium ad Canones de Sacramentis. 283
§. 17. Canones de Sacramentis in genere. 284
§. 18. Alii Canones de Baptismo. 487
§. 19. Canones de Confirmatione. 289
§. 20. Decretum de Reformatione. 290
Caput I. De Electione Epiſcoporum. ibid.
Caput II. Beneficiorum pluralitas interdicta. 291
Caput III. De Beneficiatorum ſelectu. 292
Caput IV. De plurium Beneficiorum detentoribus. 294
Caput V. De pœnis contra plura Beneficia poſſidentes. 296
Caput VI. De Unionibus Beneficiorum. 298

Caput

Caput VII. De Vicariis perpetuis 298
Caput VIII. De luſtrandis, ac reparandis Eccleſiis. 300
Caput IX. De Præſulum inauguratione. 302
Caput X. De poteſtate Capitulorum Sede vacante. 303
Caput XI. De Facultatibus ad Ordinum ſuſceptionem. 304
Caput XII. De diſpenſationibus ad Ordines ſuſcipiendos. 305
Caput XIII. De Beneficiatis ab Epiſcopo examinandis. ibid.
Caput XIV. De cognoſcendis cauſſis civilibus exemptorum. 307
Caput XV. De Ordinariorum Jurisdictione in Hoſpitalia. 310
§. 21. Synodi Bononiam transferendæ propoſitio a Legatis facta. 312
§. 22. Pacceci Cardinalis reſponſum ad Legatorum propoſitionem. 315
§. 23. De Synodi translatione in quodam conventu deliberatum. 317
§. 24. Diploma Pauli III. Pontificis de transferenda Synodo. 318
§. 25. Pacceci molimina ad impediendam Synodi translationem. 321
§. 26. Legatorum reſponſio ad Pacceci Cardinalis orationem 323
§. 27 Hiſpani Præſules Synodi translationi obluctantes. 325
§. 28. Seſſio octava, Decretaque Synodi translatio. 327
§. 29. Decretum pro Concilio Bononiam transferendo. 328

§. 30.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

§. 30. Paccecus, & Hiſpani Præſules huic Decreto obluctantes. 329
§. 31. Synodi translatio a viginti octo Præſulibus approbata. 332
§. 32. Synodi Patres Tridento Bononiam profecti. 334
§. 33. Romanorum judicium de hac translatione. 336
§. 34. Legatorum conſilium non undequaque Pontifici probatum. 338
§. 35. Cardinalis Cervini reſponſum ad Papæ literas. 339
§. 36. Cæſar de Synodi translatione queſtus. 341
§. 37. Legatorum Epiſtola ad Papæ Nuntium, ac Cæſaris Oratorem. 342
§. 38. Papæ Nuntius Cæſaris indignationem expertus. 345
§. 39. Papæ Epiſtola Cæſari a Nuntio prælecta. 347
§. 40. Epiſcopi a Papa Bononiam venire rogati. 350
§. 41. Papæ interdictum de Decreto in proxima Seſſione conficiendo. 352
§. 42. Seſſio nona Concilii Tridentini Bononiam translati. ibid.
§. 43. Decretum pro proroganda Seſſione. 353
§. 44. Saxoniæ Elector a Cæſare profligatus, captusque. 355
§. 45. Wittemberga a Cæſare cincta. 357
§. 46. Saxoniæ Elector a Cæſare capite damnatus. ibid.
§. 47. Vitæ venia capto Saxoni ab Electore Brandeburgico impetrata. 359

§. 48.

§. 48. Ducatus Wittembergenſis Mauritio Duci aſſertus. 362
§. 49. Conſilium de Inquiſitionis tribunali Neapoli erigendo. 365
§. 50. Seditio inde exorta. 367
§. 51. Præteritorum oblivio a Cæſare conceſſa, ac ſeditio extincta. 369
§. 52. Seſſio X Concilii Bononienſis. 371
§. 53. Synodi mandatum de Sanctorum Patrum operibus in patrium idioma transferendis. 373
§. 54. Plurium adventus ad Bononienſem Synodum. 374
§. 55. Cardinales Galli Romam miſſi. 375
§. 56. Henrici II. edictum in Religionis favorem. 377
§. 57. Cardinalis S. Georgii in Franciam ablegatus. 379
§. 58. Legatorum Pontificiorum diplomata a Parlamento variis modis reſtricta. 380
§. 59. Religionis Status in Anglia. 381
§. 60. Univerſitatum Viſitatio ab Angliæ Rege præcepta. 383
§. 61. Haſſiæ Landgravius ad implorandam Cæſaris clementiam adactus. 385
§. 62. Conditiones a Landgravio acceptatæ. 387
§. 63. Landgravius coram Cæſare veniam exorans. 388
§. 64. Landgravius præter exſpectationem cuſtodiæ datus. 390
§. 65. Mauritius Dux, atque Elector Brandeburgicus apud Cæſarem queſti. 392

§. 66.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

§. 66. Augustanus Conventus a Cæsare indictus. 396
§. 67. Wittembergenses Theologi a Mauritio Duce excepti. 398
§. 68. Praga Ferdinandi Romanorum Regis arbitrio dedita. ibid.
§. 69. Cardinalis Sfrondatus ad Cæsarem ablegatus. 401
§. 70. Mutua Cæsarem inter, & Legatum colloquia de Synodo Tridentum revocanda. 402
§. 71. Legati petitio de Synodi decretis a Cæsare recipiendis. 404
§. 72. Conventus Augustani initia. 407
§. 73. Cæsaris oratio ad Principes in Comitiis congregatos. 408
§. 74. Religio Catholica a Cæsare Augustæ restituta. 411
§. 75. Cæsaris mandatum de obedientia Synodo ab omnibus præstanda. 412
§. 76. Quibus conditionibus Protestantium subjectio erat restricta. 413
§. 77. Legati oppositio contra hanc Protestantium submissionem. 414
§. 78. Mandata Cardinali Madrutio Cæsareo apud Papam Legato data. 415
§. 79. Madrutius Cardinalis re infecta Romam delatus. 418
§. 80. Montani Cardinalis judicium circa Cæsaris mandata. 419
§. 81. Dissidia Papam inter, & Cæsarem ob Parmensem, & Placentinum Ducatum. 421
§. 82. Sessio II. ad incertam diem prorogata. 423

§. 83. Germaniæ Epiſcoporum literæ de Concilio Tridentum revocando. 425
§. 84. Mendoza Orator Synodum Tridentum revocari poſtulans. 427
§. 85. Patrum ſententia per literas a Pontifice rogata. 428
§. 86. Legati ſententia Bononiæ in Patrum Conventu propoſita. 430
§. 87. Exitus hujus Congregationis circa Concilii translationem habitæ. 432
§. 88. Sex Epiſcopi Synodum Tridentum revocandam cenſentes. 434
§. 89. Bononienſis Synodi Epiſtola ad Papam. 435
§. 90. Pontificis reſponſum in quodam Patrum Senatu ad Mendozam. 437
§. 91. Carolus Guiſius accepto Romæ galero Cardinalis renuntiatus. 439
§. 92. Julius Roboreus Cardinalium Collegio adſcriptus. 440
§. 93. Puccii Cardinalis obitus. 441
§. 94. Cardinalis Bembi extrema. 443
§. 95. Ardinghelli Cardinalis mors. 450
§. 96. Badiæ Cardinalis facta. 451
§. 97. Cardinalis Sadoletus mortuus. 442
§. 98. Hujus Cardinalis opera. 456
§. 99. Franciſci Vatabli obitus. 456
§. 100. Vatabli annotationes a Pariſina Facultate Theologica damnatæ. 460
§. 101. Beati Rhenani mors. 461
§. 102. Scriptorum alii hoc anno mortui. 463
§. 103. Barbaroſſæ Piratæ extrema. 465
§. 104. Ferdinandi Corteſii obitus. ibid.

§. 105.

§. 105. Mexicanus Archiepiſcopatus a Paulo III. erectus. 467
§. 106. Petri Martiris initia. 468.
§. 107. Virmilius a Cranmero Cantuarienſi Archiepiſcopo in Angliam evocatus. 469
§. 108. Bernardinus Ochinus Petrum Martyrem in Angliam euntem comitatus. 470
§. 109. Siniſtra Calvini ſors apud Genevenſes. 472.
§. 110. Societatis a D. Ignatio Loyola erectæ incrementa. 473
§. 111. Pater Jaius Ferrariæ cum D. Ignatio commorans. 475
§. 112. Societatis ſtatus in Germania & aliis locis. 477
§. 113. Evangelici labores Franciſci Xaverii in Indiis. 478
§. 114. Xaverius Macazariam petens, atque ad Ternatem Inſulam appulſus. 479
§. 115. Franciſcus Xaverius ad Mauricas Inſulas profectus. 481
§. 116. Ternatem & Malacam reverſus, indeque Goam appulſus. 483

LIBER CXLV.

§. 1. Pontificis diploma ad Germaniæ Epiſcopos de Synodo Bononiam translata. 485
§. 2. Franciſcus Vargas & Martinus Velaſcus Bononiam miſſi. 486
§. 3. Oratores in Patrum conventu audiri poſtulantes. 489

§. 4.

§. 4. Provida Patrum circumſpectio ante admiſſos Cæſaris Oratores adhibita. 491
§. 5. Cæſar contra Bononienſe Concilium reclamans. 493
§. 6. Montani Cardinalis reſponſum ad hasce Cæſaris literas. 498
§. 7. Hoc reſponſum ante illius promulgationem examinatum. 499
§. 8. Marcelli Cervini Legati adventus Bononiam. 501
§. 9. Mendoza Legatus Romæ contra Synodi translationem reclamans. 503
§. 10. Reſponſum Pontificis ad Mendoza orationem. 505
§. 11. Altera Mendozæ Legati conteſtatio. 518
§. 12. Patres Bononienſes quicquam innovare a Papa prohibiti. 519
§. 13. Diploma Pontificis ad Patres Tridentinos, iſtorumque reſponſum. 520
§. 14. Patrum Bononienſium Deputatorum reſponſio ad Tridentinorum Epiſtolam. 526
§. 15. Ardinghellus Papæ Nuntius e Germania Romam profectus. 529
§. 16. Pontifex conſilium de Legato unacum duobus Sociis in Germaniam decernendo. 531
§. 17. Pontificis mandata Sanctacrucio in Germaniam ablegato a Pontifice data. 533
§. 18. Cæſaris propoſitum de promulganda fidei norma usque ad Synodi definitionem ſervanda. 534
§. 19. Liber, cui nomen Interim, ab hisce Theologis fabricatus, atque Pontificis juſſu Romæ, & Bononiæ examini ſubjectus. 536

§. 20.

§. 20. Formula Interim urgente Cæsare in Comitiis Augustanis recepta. 538
§. 21. Promulgatio formulæ Interim, ejusque articuli. 540
§. 22. Viginti sex articuli hujus Interim. 544
Caput I. De Conditione hominis ante lapsum. ibid.
Caput II. De Conditione hujus lapsi. 545
Caput III. De Redemptione per Christum Dominum nostrum. 546
Caput IV. De Justificatione. 547
Caput V. De Utilitate & fructibus justificationis. 548
Caput VI. De modo, per quem homo justificationem accipit. ibid.
Caput VII. De Charitate, & bonis operibus. 550
Caput VIII. De fiducia remissionis peccatorum. 552
Caput IX. De Ecclesia. 553
Caput X. De notis, & signis veræ Ecclesiæ. 554
Caput XI. De auctoritate, & potestate Ecclesiæ. 556
Caput XII. De Ministris Ecclesiæ. 557
Caput XIII. De summo Pontifice, & Episcopis. 558
Caput XIV. De Sacramentis in genere. 559
Caput XV. De Baptismo. 560
Caput XVI. De Sacramento Confirmationis. 562
Caput XVII. De Sacramento Pœnitentiæ. 564
Caput XVIII. De Sacramento Evchariſtiæ. 566
Caput XIX. De sacra Unctione. 567

Caput XX. De Ordinis Sacramento. 568
Caput XXI. De Sacramento Matrimonii. 570
Caput XXII. De Sacrificio Missæ. 572
Caput XXIII. De Intercessione & invocatione Sanctorum. 574
Caput XXIV. De memoria defunctorum in Christo. 576
Caput XXV. De Communione cum Sacrificio jungenda. 577
Caput XXVI. De Cæremoniis, & usu Sacramentorum. 578
§. 23. Emendationis formula a Cæsare Augustæ promulgata. 582
§. 24. Hæc formula Interim a Protestantibus æque, ac a Catholicis rejecta. 584
§. 25. Plures Scriptores Catholici hoc Interim impugnantes. 586
§. 26. Paulus III. propter hoc edictum parum commotus. 588
§. 27. Tumultus ob Decretum Interim in Pontificis Aula suscitati. 589
§. 28. Hæretici huic Interim vehementer obluctantes. 592
§. 29. Constantienses hoc Interim acceptare per Cæsarem compulsi. 594
§. 30. Argentinenses ad acceptandum idem Decretum sollicitati. 597
§. 31. Exitus Augustani conventus. 599
§. 32. Argentinensium epistola ad Cæsarem. 601
§. 33. Decretum Interim ab Argentinensibus quibusdam conditionibus acceptatum. 602
§. 34. Ulmenses ad recipiendum Interim a Cæsare sollicitati. 605

§. 35.

§. 35. Miniſtri Ulmenſes, exceptis duobus morem gerentibus, cuſtodiæ dati. 606
§. 36. Diverſæ inter Lutheranos factiones ex Decreto Interim conflatæ. 608
§. 37. Concilium Auguſtanum a Cardinale Ottone celebratum. 610
§. 38. Hujus Synodi Statuta de Reformatione. 612
§. 39. Concilium Trevirenſe. 629
§. 40. Papa Legatos in Germaniam decernere a Cæſare rogatus. 632
§. 41. Epiſcopus Fanenſis a Papa in Germaniam miſſus. 634
§. 42. Montanus Cardinalis Bononienſi Legatione auctus. 635
§. 43. Cæſaris ſollicitudo pro urgenda Synodi translatione. 637
§. 44. Diploma hisce Germaniæ Legatis a Papa traditum. 640
§. 45. Hoc diploma a pluribus reprehenſum. 642
§. 46. Legatorum in Germaniam miſſorum molimina de transferenda Synodo. 645
§. 47. Carolus Borbonius Princeps a Papa in Cardinalem creatus. 648
§. 48. Trivultii Cardinalis obitus. ibid.
§. 49. Corteſii Cardinalis fata. 651
§. 50. Sigismundus Poloniæ Rex mortuus. 654
§. 51. Galliarum Rex pro fœdere cum Papa ineundo Pedemontium profectus. 655
§. 52. Plurium Franciæ Provinciarum ſeditio. 656
§. 53. Sententia in ſeditioſos Burdegalenſes pronuntiata. 657

§. 54. Religionis negotia in Angliæ Regno. 661
§. 55. Nova Liturgia in Angliæ Regnum introducta. 663
§. 56. Hujus Liturgiæ articuli circa Sacramenta. 665
§. 57. Bellum Anglos inter, & Scotos continuatum. 669
§. 58. Connubii licentia ab Angliæ Senatu Sacerdotibus data. 673
§. 59. Nova Liturgia per edictum confirmata. 676
§. 60. Lutheri hæresis in Poloniam invecta. 680
§. 61. Quorumdam molimina pro hæresi stabilienda in Italia. 681
§. 62. Decretum contra Hæreticos a Venetis innovatum. 683
§. 63. Venetorum fervor contra Paulum Vergerium. 684
§. 64. Franciscus Borgia Gandiæ Dux Societatem ingressus. 686
§. 65. Quorumdam molimina pro supprimendo sacrorum exercitiorum libello per D. Ignatium conscripto. ibid.
§. 66. Diploma Pauli III. Pontificis hunc libellum approbantis. 687
§. 67. Messinense, ac Panormitanum Societatis Collegium recens erectum. 690
§. 68. Societas per S. Ignatium a Melchioris Cani accusationibus vindicata. 691
§. 69. Franciſci Xaverii labores Apostolici Goæ. 692
§. 70. Jesuitæ ad Congi Regnum a Lusitano Rege prædicatum missi. 694

§. 71. Bartholomæi de las Caſas querelæ ob crudelitates in Indiis ab Hiſpanis commiſſas. 695
§. 72. Sepulvedæ apologia pro Hiſpanis Indos divexantibus. 697
§. 73. Theologi pro examinando Sepulvedæ libro nominati. 699
§. 74. Sepulvedæ rationes a Franciſco Victoria confutatæ. 701
§. 75. Carolus V. ex Germania in Flandriam profectus. 703
§. 76. Novæ artes pro reddenda Placentia incaſſum adhibitæ. 705
§. 77. Cæſar de Eccleſiæ juribus in Placentinam Urbem edoceri poſtulans 706
§. 78. Sedis Apoſtolicæ jura in Parmam & Placentiam a Pontifice ad Cæſarem transmiſſa. 708
§. 79. Cæſaris reſponſum ad hæc Sedis Apoſtolicæ jura. 710
§. 80. Pontificis reſponſum ad Cæſarem. 711
§. 81. Senenſis Respublica utriusque Urbis loco Pontifici oblata. 714
§. 82. Colonienſe Concilium Provinciale. 716
§. 83. De reſtauratione Studiorum, atque univerſitatum. 719
§. 84. De Examine Ordinandorum, ac de Beneficiatis. 723
§. 85. De Epiſcoporum, atque Archidiaconorum viſitationibus. 727
§. 86. De celebrandis Synodis. 728
§. 87. De reſtauratione diſciplinæ Eccleſiaſticæ. 729

§. 88.

§. 88. Hæc Decreta a Cæsare approbata. 733
§. 89. Provinciale Concilium Moguntinum. ibid.
§. 90. Quadraginta septem hujus Synodi Decreta ad fidem spectantia. 735
§. 91. De lapsu hominis, ejusque justificatione. 736
§. 92. De Sacramento Baptismi. 739
§. 93. De Sacramento Confirmationis 741
§. 94. De Sacramento Pœnitentiæ. 742
§. 95. De Sacramento Evchariſtiæ. 745
§. 96. De extrema Unctione, Ordine, & Matrimonio. 746
§. 97. De ritibus, S. Imaginibus, Reliquiis, precibus pro defunctis. 748
§. 98. Articuli pro disciplinæ morumque emendatione. 752

HISTO-

Translatio Synodi Tridentinæ Decreta.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

LIBER CXLIII.

PAULUS III. ROM. PONT.
CAROLUS V. IMP. OCC.

§. I.

Belli æquitas per Cæsaris Literas vindicata.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Quamprimum hæc armorum societas, Papam inter & Cæsarem inita, cui etiam Romanorum Rex accessit, fuit promulgata, mox Germaniæ *Thuan. hist. ibid.*

Sæcul. XVI. A C. 1546.

niæ Proteſtantes in furias agebantur, imo & Catholici vehementer commovebantur, veriti, ne Carolus Cæſar, cum hoſtibus ſuis ſuperior eſſet, nimium potentia creſceret. Enimvero nullo unquam tempore Germania hinc magis diviſa, illinc avidius huic bello implicita conſpiciebatur; utraque enim litigantium pars innumeris pene curis turbisque agitabatur, præcipue autem Viri prudentia magis clari redarguebant inconſultam Proteſtantium agendi rationem, eoquod nil niſi ferociam atque arrogantiam ſpirantes in Cæſarem, Sedemque Apoſtolicam atroces effudiſſent calumnias, quarum tamen veritatem ægre vel uno teſte comprobare potuiſſent. Cæſar, quamvis bruta eorum fulmina vilipenſionis ſcuto eludere valuiſſet, nihilominus, abs dubio, ut propriæ eorum ſaluti conſuleret, ſuarum partium eſſe arbitrabatur, quod diplomate palam edito ſuſcepti belli æquitatem ipſis demonſtraret, igitur præprimis hæc expoſuit: Non propter Religionem hoc bellum ſuſcipio, ſed ad extrema hæc media me adigit illorum petulantia, qui meam ſpreverunt clementiam, nec minus compellit me quorumdam rebellio, qui comitiorum decreta vilipendentes me inſcio conventicula egerunt, exterosque Principes contra

contra me concitarunt, atque ad opprimendam publicam quietem promiscue erga omnes promiscuam violentiam, ac tyrannidem exercent. Sæc. XVI. A.C. 1546.

§. II.

Protestantium responsio ad Cæsaris diploma.

Paulo post Protestantes pro parte sua pariter scriptum ediderunt, objectaque probra diluere conantes hæc proponebant: Haud obscure cognoscimus, Religionis caussa hoc bellum suscipi, hancque ob rem Cæsarem inter & Papam fœdus fuisse initum. „ Equidem ex publicis Caroli literis perce„ pimus, quod ad castigandos quosdam „ rebelles, aliosque perfidos istis ad„ hærentes arma paret; scire tamen „ desideramus, quinam sint hi rebelles, „ ut & nos vires nostras Cæsareis jun„ gere, nostramque opem ad eos plec„ tendos adjicere possimus: si vero „ Cæsar hosce belli apparatus contra „ nos adornat, innocentiam nostram „ vindicare, atque ostendere parati su„ mus, quod nec in Cæsarem nec in „ Imperium quicquam deliquerimus. „ His addebant: „ Quamvis Imperator „ testetur, quod hoc bellum nullatenus *Sleid. l 17. p. 597, & seq.*

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

„ Religionis cauſſa ad vim aliorum conſcientiis inferendam inſtruat, Ferdinandus tamen, Granvellanus, & Navius, aliique Miniſtri faſſi ſunt, quod „ Cæſar Concilii contemptum ulciſci „ ſtatuerit, cujus rei teſtis eſt Pontificis ſententia contra Electorem Colonienſem lata. Denique Cæſari non licet „ vim ullam facere Proteſtantibus, qui „ officii ſui partes explent, ac Religionem ſuam totis viribus etiam cum „ diſpendio vitæ tueri ſatagunt. „ Poſt hæc Proteſtantes ne ſolum intra verborum minas ſiſtere viderentur, intra exiguum temporis ſpatium tam validas contraxerunt copias, ut ipſo Cæſare armorum potentia ſuperiores evaderent, ſuique exercitus robore inflati, quemdam Lutheri Sectatorem in Cæſarem eligendi, ac Religionem Catholicam penitus ex Imperio eliminandi conſilium caperent (*).

§. III.

(*) Arrogans Proteſtantium conſilium Sleidanus ipſe l. c. his verbis exponere non erubeſcit, *confidimus*, inquiunt illi, *adfuturum eſſe Deum veritati contra mendacium, & in hac ſua cauſſa, belli ſummum Imperatorem atque ſigniferum eſſe futurum adverſus nefaria conſilia Pontificis: ei videlicet rem omnem commendamus,*

Sæcul. XVI.
A C. 1546.

§. III.

Proteſtantium exercitus, ejusque Belliduces.

Enimvero præter trecenta Belli tormenta Proteſtantium exercitus octoginta peditum & plusquam decem equitum millia recenſebat, ac inſuper ſuperioris Germaniæ urbes unacum Wirtembergenſi Duce, quascunque poſſent, ſuppetias Saxoniæ Electori & Landgravio offerebant, magnumque militum numerum conduxerunt, ex quibus duo conflarunt agmina, quorum primo circiter viginti quatuor legionibus valido Ulricus Princeps præerat, alterum vero urbium ſumptibus alebatur. Hæ copiæ, cum ſeſe validiori Proteſtantium exercitui jungere juberentur, die vigeſima prima Junii Ulmam contenderunt. Equidem Saxoniæ Elector inflatus gloria, qua ſe tam numeroſæ factionis indies auctæ caput eſſe jactitabat, ingentes victorias ſibi pollicebatur: aſt præprimis neceſſe erat, ut præpediret, ne Pontificis copiæ, & ſex Hiſpanorum millia ex Neapoli ac Me-

Sleid l. 17. p. 591.

damus, & ut ſanguinariorum conſilia retundat, ac nominis ſui Majeſtatem, magis atque magis illuſtrem faciat, precamur.

Sæcul. XVI. A.C. 1546

Mediolano adducta sese Cæsareo exercitui jungerent; id quidem efficere summa Protestantium cura erat, irrito tamen conatu; quippe non modo Veneti, & Tirolenses, sed etiam Grisones, quibus confœderati hac super re scripserant, eorum preces flocci habebant, quocirca hæ copiæ Cæsareis feliciter fuerunt conjunctæ, nec magis optatum sortitæ sunt successum Protestantium literæ, quas ad Helvetios perscripserunt.

§. IV.

Pontificis literæ ad Helvetios.

Sleid. p. 945 Thuan. hist. l. c.

Interea summus Pontifex ad Helvetios, ut eorum animos ad acceptandam Synodum inclinaret, perbenigne hunc in modum perscripsit: *Cum vos summa complectar benevolentia, simulque firmam, qua vestri Majores Sedi Apostolicæ adhæserunt, conjunctionem considerem, merito deploro, vestrum quosdam per insidias diaboli, & perturbatores legum, avulsos esse ab Apostolica Religione, & a me, tanquam charissimos filios e sinu & complexu amantissimi parentis: verumtamen magnum est Dei beneficium, quod ex vobis multi permanserint constantes in fide erga Deum & Ecclesiam, quo videlicet alii, qui sermonibus improborum decepti sunt, exemplum habeant*

habeant positum ob oculos, & ad majorum suorum Religionem aliquando revertantur, nam divinæ bonitatis magnum hoc est argumentum, quod in isto dissidio Religionis, pacem inter vos colatis, cum aliis in locis per hanc occasionem gravissimi sint excitati motus, quos ut componerem, nullum non adhibui remedium statim ab initio mei Pontificatus, & magna semper usus sum lenitate: nuper etiam ad extremum confugi, denunciato Concilio generali, cui locum atque Sedem elegi Tridenti, oppido Germaniæ, cujus intra fines hæc hæreticorum vitiosa seges maxime crevit, quod quidem ad oppidum tuto venire possent, & suas ibi partes tueri, si vellent: speraveram enim, in tam augusto conventu, cui semper Christiani Reges atque populi plurimum detulissent, & in cœtu tot Episcoporum, qui Spiritu sancto ductore religionem tractarent, neminem fore tam impium, qui non tantæ se submitteret authoritati, qui non impiis continuo dogmatis rejectis, Ecclesiæ catholicæ judicium amplecteretur: hanc etiam nunc opinionem retineo de vobis, & propter concordiam domesticam spero, futurum, ut ex vobis, qui fideles atque constantes permanserunt, obtemperent concilio, cæteri vero, qui non consulto, sed quadam credulitate in errorem adducti sunt, authoritatem Synodi non aspernentur: quod ut faciant, & ad concilium veniant, tanquam ad cœlestem

Sæcul. XVI. A.C 1546

Sæcul. XVI A. C. 1546.

aliquem Senatum, cui Deus ipse præest, horror plurimum, ut ante quoque feci: magno autem dolori mihi fuit, quod in Germania non pauci sint, etiam de numero eorum, qui Principes habentur, qui Concilium non modo superbe & insolenter contemnunt, sed maledictis etiam & convitiis insectantur, neque se decretis illius parituros esse dicunt: ideo vero dolebam cumprimis, quod ista perditorum hominum contumacia & obstinatione, necessitatem mihi videbam imponi, rem armis tentandi, nam neque tot animarum jacturam, quæ per hæreses quotidie perirent, neque Christiani nominis oppressionem hanc diutius perferre potui, quorum illud ad pastorale meum officium, hoc autem ad mei gradus atque loci dignitatem pertinet: cumque de remedio sæpe cogitarem, ac Deum precarer, ut viam ostenderet, peropportune accidit, ut Cæsar, maximæ pietatis Princeps, eisdem fere, quibus ego, sceleribus impiorum offensus, armis vindicandam sibi religionem judicaret: cum enim ipsius intercessione & opera, Germaniæ datum esset a me Concilium, visum ei fuit, quod qui illud recusarent, atque contemnerent, ipsius quoque factum & authoritatem despicerent: hanc igitur occasionem divinitus oblatam libenter arripui, & præclaram istam Cæsaris voluntatem adjuvare constitui omnibus tam suis quam Ecclesiæ Romanæ facultatibus: etenim si secus face-

facerem, si negligenter agerem & remisse, non dubium est, quin tot filiorum animas, hæreticorum perfidia corruptas, a me Deus, tanquam a parente requirat: hoc autem meum Consilium atque mentem ideo volui patefacere vobis, ut & qua premar solicitudine, videatis, & vestra vota mecum, hoc est cum Deo, & Religione conjungatis: multa quidem vestra existunt præclara facta, sed nullum est præclarius, quam hoc, si cum Deo veterem amicitiam, exemplo Majorum colatis, si Ecclesiæ Romanæ, quæ semper vobis benefecit, pristinam fidem, & amorem præstetis, si jam in hac tam pia caussa subministretis auxilia: quod ut faciatis, oro plurimum. Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Cum interea hi tumultus ferverent, Palatinus Elector a Cæsare scisitabatur, quænam esset caussa belli, & in quem denique tantus armorum apparatus instrueretur, præterea eundem rogabat, ut pro concilianda pace suam operam impendere permitteretur. Verum Carolus Imperator eidem per Granvellanum & Navium hæc nuntiari jussit. *Non illi erit difficile, utrumque scire, & quænam sit caussa, & qui bello petantur:* ut vero pleniorem hujus rei notitiam haberet, ambo hi Ministri cunctas rationes jam antea a Cæsare allegatas rursus Electori exposuerunt. Palatinus Imperatoris responsum Saxoniæ Electo-

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

ri, Landgravio, Ducique Wirtembergensi perscripsit, expositoque periculo, quod Germaniæ præsertim a milite extero immineret, eos hortabatur, ut pro obtinenda plena reconciliatione Cæsari sese submitterent, ac saltem in aliquibus articulis eidem morem gererent. *Etenim*; addebat Palatinus Princeps, *licet tristis & aspera sit rerum facies, existimo tamen, quod si erga Cæsarem vos submiseritis, & nonnullis in rebus morem ei gesseritis, fore, ut ad conciliationem ea res maximum adferat momentum: hæc autem sunt, quibus mitigari posse Cæsarem intelligatis: I. Si condonari vobis petatis offensionem: II. Si quid minus æque factum sit ab aliquo, corrigatis, postremo, si quid alieni possidetis, ut id Cæsari vel cuipiam alteri, prout videbitur, permittatis: in eo si quid ego potero amplius, fidem, operamque meam polliceor.*

Verum Saxo æque ac Landgravius tanta erant inflati arrogantia, ut adeo non salutaria Palatini consilia amplecterentur, ut potius undique copias conscribere pergerent, & deliberandi causſa convenirent, necnon die decima quarta Julii datis literis Cæsari hæc significarent, *haud nos latet, te, Romani Antichristi ac impii Concilii Tridentini impulsu bellum hoc suscipere, ut & Evangelii doctrina, & Germaniæ libertas oppri-*

opprimatur, nec ullam aliam subesse belli causſam perſpicimus. Verum Imperator nullo eos reſponſo dignabatur. Sæcul. XVI. A.C. 1546.

§. V.

Epiſtola Cæſaris ad Colonienſem Archiepiſcopum.

Die ſeptima Julii Carolus Cæſar Archiepiſcopo Colonienſi hanc in ſententiam perſcripſit: *Salutis cauſſa, nimirum ut quies publica & jus & æquum & hujus noſtri loci dignitas, Imperiique libertas recuperentur, quæ quidem omnia ſeditioſi quidam ex republica propemodum ſuſtulerunt, & niſi coerceantur, tollent omnino, cogor arma ſumere, ut illos ad officium adducam: & quoniam in hoc eſſe totos accipio, ut te ſimul & alios in ſocietatem ſuam pertrahant, mando, I. ut per omnem tuam provinciam edicas, & des operam, ne quis militet, niſi mihi meisque ducibus, qui mandatum habebunt, ejusque rei fidem facient: II. ut eos, qui forte jam in militiam profecti ſunt, illico revoces, & domi manere jubeas, & noſtrum expectare juſſum: in eos vero, qui non parebunt, ſevere vindices, atque ita te geras, ut intelligere poſſim, Germaniæ quietem tibi eſſe charam: ni facias, id magno tuo cum periculo & bonorum omnium diſpendio futurum ſcias.* *Sleid l* 17. *p.* 598. 599.

Has

Sæcul. XVI. A.C 1546. Has literas Archiepiscopus cum summa animi dimissione recepit, easque per universum Electoratum suum divulgari, earumque executionem fieri præcepit. Postea in omnibus Ecclesiis publicas preces decrevit, ut Deus periculum Imperio imminens avertere, pacemque inter Principes restituere velit.

§. VI.

Protestantium literæ ad Brandeburgi Marchionem, ejusque conjugem.

Sleid. p. 603. Sub idem ferme tempus Protestantes ad Franciæ & Angliæ Reges suos ablegarunt Oratores, qui utrumque ad ferendas belli suppetias sollicitarent. Verum ex accepto utriusque responso facile perspexerant, quod in petito auxilio nulla eis spes esset reposita: Die autem decima quinta Julii datis ad Brandeburgicum Marchionem literis hæc eidem exponebant. Cum te Protestantium fœderi adscriptum esse constet, monemus te, ne feras arma contra nos, nam alioqui rem omnem evulgabimus, & ubique, quod promissi fidem ignavus violaveris, demonstrabimus. Ast ad hæc ille respondit: *Cæsari milito, nec id diffiteor, quandoquidem is mihi cavit, non peti Religionem, sum quidem fœderis Smal-*

Smalcaldici, verum Augustanæ tantum confessionis ratione: quod ad privatum fœdus attinet, in eo Cæsar excipitur claris verbis: id cum ita sit, non est, cur hanc meam militiam ægre feratis, aut aliquid a me contra fidem datam factum esse dicatis. Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Accepto hoc responso Protestantes scriptum ediderunt, in quo Brandeburgici Marchionis rationes confutare, ac ex propriis ejusdem literis demonstrari nitebantur, quod ipsis, eorumque sociis suppetias ferre adstringatur, si id necessitas suadet, præcipue vero, si quis ipsis bellum nuntiat, prout Cæsarem feciſſe dicebant.

§. VII.

Diploma Pontificis contra Protestantes.

Cum interim Germania tantis agitaretur tumultibus, summus Pontifex Romæ die decima quinta Julii diploma edidit, pluribus in eo declarans suam sollicitudinem, qua ab Ecclesia deficientes ad salutem revocare, hancque in rem Synodum inchoare sategit, nec minus in illo hæreticorum cunctas leges vilipendentium pertinaciam deplorans, cunctos Christi fideles hortatus est, *ut jejuniis atque precibus Deum soli-* *Sleid. p 604. Thuan hist. lib. 2. n. 7.*

Sæc. XVI. A.C 1546.

ſolicitent, delicta ſua confiteantur, & ſacerdotem ſibi quisque deligat, quem velit, deinde cœnam Domini percipiant, quo videlicet Deus exoratus bene vertat hoc bellum, quod Cæſar & ipſe neceſſario ſuſciperent ad extirpandas hæreſes & reſtituendam Eccleſiæ pacem. Nec minus fervens Religionis ſtudium præſeferebat Imperator, dum publicis literis more conſueto promulgatis Joannem Fridericum Saxoniæ Electorem, & Philippum Haſſiæ Landgravium tanquam perfidos ac rebelles proſcripſit, eosque quietis publicæ turbatores, ac juratæ fidei transgreſſores, & contra ſacras Imperii leges ſeditioſos, raptoresque, ac bonorum Eccleſiæ, pluriumque Provinciarum uſurpatores declaravit, qui, inquiebat Cæſar: *Ut ea omnia tanto ſecurius ac licentius facerent, ſpecioſo nomine Religionis, pacis, atque libertatis publicæ tanquam fraudum palliis utuntur, cum nil minus quam Religionis conciliationem aut publicam Germaniæ pacem atque libertatem expetant, ſed potius adverſum me fœdera pacti ſunt, atque exteros Reges in odium mei concitarunt, eosque, ut mihi tanquam Cæſari debitum obſequium denegent, omni fraudum genere compulerunt, aperte declarantes, quod diadema, omnemque mihi poteſtatem adimere, ſibique uſurpare, & conturbatis omnibus, Religionem, jus, pacem, atque libertatem oppri-*

opprimere, omnesque in suam tyrannidem cogere velint. Inde autem patescit, ad quanta extrema jamjam pervenerit eorum perfidia, nequitia, atque iniqua in Ecclesiam, atque Imperium rebellio. Sæcul. XVI. A C. 1546.

Promulgata fuit hæc sententia die vigesima Julii: verum ambo hi Principes illius executionem bellica expeditione præverterunt.

§. VIII.

Landgravii copiæ in aciem eductæ.

Equidem Imperator totus in eo erat, ut copiis suis clam undique conductis Smalcaldicos fœderatos prius adoriretur, quam illi armis essent instructi, verum hi jamjam ad pugnam erant parati, atque Landgravius die decima sexta Julii copias suas in aciem eduxerat, prius tamen Guilielmum filium suum sexdecim annorum juvenem Argentinam, urbem præ ceteris valde munitam, securitatis gratia transmiserat. Porro primi omnium Superioris Germaniæ milites haud procul ab urbe Augustana hostilem impetum in Papæ copias parum remotas tentare aggrediebantur: Carolus vero haud segnius & ipse Ratisbonam valido munivit præsidio, necnon ineunte Mense Augusto inde discedens Stationem quamdam Mnoa- *Sleid. p. 604. & 605. Belc. comm. l. 24. n. 22.*

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Monachium inter & Ratisbonam loci opportunitate valde commodam occupavit, ibidemque ad Isaram flumen castra inter hostilem exercitum & Landishutanam civitatem metatus ibi Papæ copias præstolatus est, quæ elusa etiam Protestantium solertia, die septima Augusti cum decem peditum millibus, ac mille quingentis equitibus feliciter sese Cæsareis junxerunt. Paulo post accesserunt quoque Hispani ex Hungaria evocati, adeo ut Cæsaris exercitus quadraginta quinque bellatorum millia, omnes selectioris militiæ Viros recenseret, atque in aciem procedere, fœderatisque resistere posset.

§. IX.

Dilinga & Donaverta a Protestantibus capta.

Sleid. p. 605. Belcar. n. 22. & seq. Thuan. l. 2. Antonius de Vera hist. de Charl. V. p. 243.

Protestantes sub primis belli auspiciis quasdam urbes, quas in itinere offenderant, occuparunt, ac præprimis die vigesima tertia Julii Dillingam Episcopi Augustani urbem ceperunt, postea vero Donavertanæ urbis cives ad deditionem sollicitantes nonnisi post tentatam irruptionem illam in suam potestatem redegerunt: Porro Saxo necnon Hassiæ Landgravius toti exercitui præerant, ac prælii curam partiebantur

tur cum Joanne Erneſto Saxoniæ Electoris fratre, Joanne Friderico ejusdem Electoris filio, Philippo Brunvicenſi Duce, ejusque quatuor Filiis, Franciſco Luneburgico, Wolfgango Anhaltino, Chriſtophoro de Henneberg, Guilielmo de Wirtemberga, Chriſtophoro Oldemburgico, Huberto Bichlingo ac pluribus aliis. Porro Antonius de Vera, qui Caroli Cæſaris vitam deſcripſit, ſuperbas recenſet inſcriptiones, quas Proteſtantes ſuis vexillis affixerunt, ac præprimis in Landgravii vexillo hæc verba legebantur: *Jam ſecuris ad radicem poſita eſt, omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Saxoniæ Dux ſuis ſignis hanc inſcriptionem non nihil ſpecietenus magis modeſtam, licet illa nequaquam veritati conſona eſſet, apponi juſſit: *Salva nomen tuum Domine.* Rex autem Daniæ, qui & ipſe huic factioni acceſſit, vexillum habebat, cui hæc verba erant inſcripta: *Tui liberatores venient tibi ab Aquilone.* Hæc tamen inſcriptio ipſis etiam fœderatis nimium inſolens videbatur. Interea hi rebelles, qui Cæſaris iter explorabant, ad ſextam ferme Leucam ad illius caſtra procedebant, miſſoque ad eum Ephebo ac tibicine eidem bellum nuntiabant, epiſtola quadam haſtæ cuſpidi af-

Sæcul XVI A.C.1546

Matth. 3. v. 10.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

fixa, prout tum in Germania mos ferebat. Hanc accepit Albæ Dux, missisque hisce fecialibus responsi loco suspendii supplicium minitatus est, Cæsar tamen eisdem vitæ veniam fecit.

§. X.

Utriusque exercitus concursus ac velitationes.

Belcar. l. 24. num. 23. Vera p. 246, & 257. Thuan. l. 2.

Postquam Papæ ac Hispanorum copiæ Cæsareis junctæ essent, Carolus imperator Ratisbonam reversus est, Protestantes vero, cum eundem in Misniam & Saxoniam irrupturum timerent, duobus pontibus Danubio impositis hunc amnem trajecerunt: ast longius progressis fuit nuntiatum, quod Cæsar itinere Ingoldstadium versus arrepto ad Danubii litus prope Neostadium castra metatus sit, ac duobus pontibus celeriter constructis ex quibusdam cymbis ac virgultis hoc flumen cum exercitu suo trajecerit: Cum igitur hoc pacto Ingoldstadium propius accederet, hostes quoque, qui ob eorum numerum haud spernendi erant, Cæsareis tentoriis copias admoverunt; quapropter Carolus copias suas ad pugnam instruxit: verum Saxoniæ Elector prælii opportunitatem declinabat, tutius fore ratus, quod suis tormentis eminus Cæsareos lacesseret, quam

quam cominus pugnam conſereret, quapropter per integras novem horas e belli tormentis detonabat, atque in Cæſaris caſtra ſeptingentos omnino quinquaginta grandiores globos exploſit. Sæcul. XVI. A.C. 1546

Porro uterque exercitus, quin ſtatione ſua moverentur, aut ad prælii ſummam rem deducerent, crebris, iisque ſat cruentis velitationibus aliquamdiu ſeſe mutuo conficiebant, tandem vero Imperator nocte ſequenti Proteſtantes e ſtatione ipſis valde commoda deturbavit, eosque motis caſtris flumen trajicere compulit. Quid conſilii in hac rerum viciſſitudine caperent, ignorabatur, Cæſar tamen cum copiis, quas Burius Comes ex Flandria adduxerat, fugitivos tam ſtrenue inſequebatur, ut rurſus utraque acies nonniſi amne invicem ſejuncta in conſpectu eſſet, ac Catholici æque ac Proteſtantes varia concurſitatione ſtationes ſuas mutarent: hi quidem ut certamen declinarent, illi vero ut hoſtes ſuos ad pugnam provocarent; abs dubio enim Carolus Imperator, quamvis Proteſtantibus numero inferior eſſet, prælii diſcrimen tentaſſet, niſi ab Albæ Duce fuiſſet præpeditus, quapropter hoſtes ſuos levibus duntaxat præliis laceſſere ſtuduit, totumque tempus ejusmodi abſumebatur velitationi-

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

bus, in quarum tamen una Octavius Farnesius ingens vitæ discrimen subiit.

Porro pressius Cæsar Protestantibus institit, atque paululum cum suo exercitu progressus fœderatorum Equites propius accedentes animadvertit, quocirca agmen suum subsistere jussit, donec hostiles copiæ pertransiissent, mox tamen Albæ Dux suorum equitum quam plurimos emisit, qui hostem a tergo urgerent. Verum Fœderati confestim reversi invadentibus resistere parabant, simulque tormentum, quod columbrinam vocant, explodebant, longius progressis, ut pedem referrent, signum daturi. Tum utrinque ad prælii necessitatem deventum erat, atque ex Cæsaris exercitu Joannis Brandeburgici Marchionis, ac Sulmonensis Principis copiæ cum Protestantibus sub Ernesto Brunsvicensi Duce ac Daniele Schemelosen Tribuno pertinax certamen dispendio utrinque, prout & decore vix non æquato inierunt, nunquam tamen Protestantes decretorii certaminis aleam experiri sunt ausi: cum ergo Imperator hostem ad pugnandi conditionem toties oblatam compellere desperaret, habito belli Senatu, num quædam obsidio tentanda esset, deliberavit, urbemque Ulmensem aggredi statuit, cum vero hæc expeditio nimium difficilis videretur,

Dona-

Donavertam nuper ab hoſte occupatam invadere, conſultius fore cenſuit, hujusque moliminis curam Octavio Farneſio demandavit. Hic præter quasdam Equitum legiones Italis Germanisque peditibus cinctus urbem obſidere cœpit, eamque paulo poſt occupavit, Proteſtantibus præſidiariis non niſi ignava manu ſeſe tuentibus, ac per eam urbis partem, quæ a Cæſareis cincta non erat, fuga elabentibus. Itaque Imperator die undecima Septembris victor urbem ingreſſus eſt. Sæcul. XVI. A.C. 1546.

§. XI.

Dilinga, Lauinga aliæque urbes per Cæſarem recuperatæ.

Proſpero hoc armorum ſucceſſu animatus Imperator alias urbes Danubio adjacentes, præcipue vero Ulmam utpote futuris belli progreſſibus peropportunam occupare ſtatuit, quapropter altera die, qua Donavertam advenerat, promotis Dilingam caſtris hanc urbem mox deditione cepit: cum autem fœderati idem prorſus fatum Lauinganæ civitati impendere vererentur, cives ad conſtantiam miſſis fecialibus hortabantur, polliciti, ſe eis brevi præſto adfuturos: verum ejusmodi hoſtium ſolertia nequaquam Cæſarem præpedire poterat, quo- *Sleid. l. 18. p. 633. Thuan l. 2. Belcar. l. 24. n. 28.*

Sæcul. XVI. A. C. 1546

minus hanc pariter urbem ſuæ ſubjiceret poteſtati, eamque ſexcentis Germanis muniret, & continuato victoriarum curſu Fieſſam & Gundelfingam ad Brentium flumen ſitam pactis conditionibus occuparet, poſtea vero Imperator trajecto amne prope Sontheimium caſtra poſuit, inde Ulmam media duntaxat leuca diſſitam petiturus: Fœderati vero, qui Cæſarem prævenire, urbemque præſidiario milite firmare decreverant, ſpe ſua deluſi, motis caſtris Giengam, oppidum ad idem flumen ſitum progreſſi ſunt, adeo, ut utrumque exercitum unicus nonniſi amnis divideret: cum igitur Cæſar hoſtilium tympanorum ſonitum inaudiiſſet, cognito mox Fœderatorum propoſito unacum Albæ Duce proximum quemdam collem conſcendit, hoſtilis exercitus numerum, necnon aciei ordinem exploraturus; ubi tamen ipſe ejusque comites illa die ſummo diſcrimini exponebantur, eoquod Saxoniæ Elector, qui primo agmini præerat, Cæſarem adeſſe edoctus, ſumma celeritate copias ſuas huic colli admovit, ſimulque Haſſiæ Landgravium admonere juſſit, ut & ipſe cum ſuis propius inſequeretur. Enimvero tum opportuna hoſtem aggrediendi occaſio offerebatur; cum enim neque vado flumen tranſiri poſſet, neque Cæſar per pon-

pontem, qui non nisi unicus erat, abs- Sæcul. XVI.
que maximo suorum dispendio evadere A.C. 1546.
valuisset, nil propius videbatur, quam quod Protestantes nullo ferme negotio insignem reportassent victoriam. Verum Elector siniſtro prorsus consilio Landgravii adventum præstolari constituit, interim vero Cæsareis sese recipiendi spatium indulsit.

Amissa igitur opportuna hac dimicandi occasione Protestantes Giengam munire cogebantur, Ulmamque ter mille quadringentis Helvetiis firmabant: rem autem edoctus Imperator hanc urbem obsidendi propositum mutavit, ac Sontheimii subsistens cis Brentium flumen ex hostilis exercitus regione castra metatus est, unde frequens erat utrinque velitatio, qua proximæ pugnæ proludi credebatur, nec minus Sulmonensis Princeps, ut Protestantes ad prælium provocaret, eorum munimenta adorsus primo obvias legiones prostravit, ubi ceteræ quidem accurrerunt, prompte autem sua castra defensuræ sese receperunt: demum vero Cæsar, qui aliquamdiu levioris hujus pugnæ spectator erat, receptui canere jussit: Altera autem die hostem noctis beneficio aggredi constituit, hujusque expeditionis curam Brandeburgico Marchioni, necnon magno Ordinis Teutonici Magistro,

Sæcul. XVI. A.C 1546

atque Aliprando Madrutio demandavit, qui cum ſuis Equitibus, peditumque legione prima noctis vigilia fœderatos obruerent. Aſt conſilio per Proteſtantium exploratores detecto res ſucceſſu caruit, ſolusque Lanoyus ac Barbanſonius poſteriorem caſtrorum partem, ubi minus munita erant, aggreſſi, plures trucidarunt, multosque ſecum captos abduxerunt.

§. XII.

Farneſius Cardinalis a Papa revocatus.

Belcar l. 24. num 24. De Thou hiſt. lib. 2.

Poſt hæc Cæſar, cum ejus exercitus non modo pabuli atque annonæ inopia, ſed etiam graſſante lue plurimum depaſceretur, die trigeſima prima Octobris ad priſtina ſua prope Lauingam caſtra reverſus eſt, ibidemque Cardinalis Farneſius a Papa revocatus Cæſarem valere juſſit, Romam rediturus: Cæſar vero per viginti duos dies in ſuis caſtris haud procul a Lauingana urbe ſubſtitit, ut ſuis fractas vires reficiendi ſpatium indulgeret. Ex horum otio Fœderati Cæſarem hyberna petiturum ſibi perſuadebant, nec ſua eos fefellit opinio; quapropter ſuæ fortitudinis fiducia inflati ad urbes ſibi fœdere junctas perſcripſerunt, quod ſibi admodum proſperos belli

ſuc-

ſucceſſus promitterent, dummodo promptis pecuniarum ſubſidiis adjuvarentur, quibus ad alendos ſuos milites, atque ad occaſionem ſponte oblatam feliciter captandam ſummopere indigerent.

§. XIII.

Inaugurationis diploma in Saxoniæ Electoratum Mauritio a Cæſare datum.

Interea Carolus Imperator, proſcriptis Saxoniæ Electore ac Haſſiæ Landgravio, Mauritio Joannis Friderici Patrueli, quamvis & ipſe Lutheri ſecta infectus eſſet, inaugurationis diploma in Saxoniæ Electoratum concedere conſtituit, arreptoque hoc conſilio die prima Auguſti Henricum de Roſa, qui Cæſari ab epiſtolis erat, ad Mauritium ablegavit, eidemque deferendam tradidit quamdam declarationem Cæſaris chirographo munitam, quæ rationes complectebatur, quibus Imperator compulſus Joannem Fridericum ejus avunculum Imperio proſcriberet, Mauritium autem in Saxoniæ Electorem inauguraret: huic vero in mandatis dedit, ut conductis, quas poſſet, copiis, conceſſi Imperii poſſeſſionem acciperet: Porro ut Imperator eo efficacius cunctis obviaret obſtaculis, Romanorum Regem eo in-

Sæc. XVI. A.C. 1546.

duxit, ut in hac expeditione Mauritio ſuppetias ferret: quinimo Auguſtum quoque Saxoniæ Ducem Mauritii fratrem ſollicitabat, eumque ad ſua ſtudia pertrahere nitebatur, ſpe facta, illum in Electoratu ſucceſſurum, ſi Mauritius ejus frater ſine prole maſcula decederet. Imperator cum Mauritium ſuæ voluntati plene ceſſurum, haud temere ſuſpicaretur, eidem denuntiari juſſit, quod eo renuente is, qui omnium primus Electoratum occuparet, eundem retinere permitteretur, illiusque poſſeſſor permaneret, ipſe vero, ſi obtemperare recuſaverit, pœnis in declaratione adverſus ceteros rebelles latis obnoxius foret.

§. XIV.

Literæ ad Landgravium habito Ordinum conventu a Mauritio datæ, iſtiusque reſponſum.

Thuan. l. 2. Sleid. l. 18. p. 635. edit. 1556.

Mauritius itaque a Cæſare ſtimulatus primo Chemnitii, ac poſtea die nona Octobris Fridbergæ ditionum ſuarum Ordines convocavit, cum illis hac ſuper re deliberaturus: Toto igitur negotio mature diſcuſſo decretum eſt, quod datis ad Saxoniæ Electorem literis eundem de Cæſaris voluntate certiorem redderet, ſimulque ſignificaret, quidnam

nam hac in re melius fore cenſeret. Horum conſiliis aquieſcens Mauritius ad Electorem avunculum ſuum cuncta a Cæſare ſibi injuncta perſcripſit, hæc ſubjungens: *Cum mihi, meoque populo Cæſar de Religione caverit, ideo conſtitui, quo Cæſari ſatisfaciam, & meum quoque jus mihi integrum permaneat, hanc inire rationem, ne mea ditio atque Provincia in alienas manus deveniat. Hæc tamen palam profiteor, quod, ſi tempus olim erit, quo Cæſari Regique Ferdinando Elector fuerit reconciliatus, non recuſem, quo minus meæ ditionis Ordines, ſi tamen illi patiantur, inter me & Electorem de ſumma rei tractent, totumque noſtrum diſſidium illorum arbitramento relinquatur.* In eandem ferme ſententiam Joanni Guilielmo Electoris filio perſcripſit, eumque rogavit, ut hasce literas ad Patrem ſuum ſcriptas perferri curaret. Inſuper a ſuis Ordinibus impetravit, ut & ipſi ſpeciatim miſſis ad Electorem & Landgravium literis peculiariter hunc urgerent, ut ſocio ſuo conſilium adeo ſalutare ſequendi neceſſitatem exponeret. Verum Landgravius, cui cuncta hæc conſilia permoleſte acciderant, Ordinibus mentem ſuam his verbis aperuit, ſpeciatim vero Mauritio perſcripſit, eique ingrati animi probrum objiciens hæc addidit: „ Nego-
„ tium, de quo agitur, Religionem
„ ſpectat,

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

„ ſpectat, idque nec ignorare nec diſſi-
„ mulare vales; omnibus enim perſpe-
„ ctum eſt, quod Cæſar in hoc bello eo
„ unice intentus ſit, ut Germaniam ip-
„ ſius etiam Imperii viribus ſubigat, ha-
„ rumque diſſenſionum ope illam Pontifi-
„ cis jugo, quod tam generoſe excuſſit,
„ iterum ſubjicere moliatur. Hinc floc-
„ ci pendeas Cæſaris declarationem,
„ & Pontificis anathemata; hæc enim
„ ſunt fulmina in ipſam Religionem,
„ quam nos Proteſtantes tuemur, di-
„ recte vibrata. „

§. XV.

Mauritii irruptio in Saxoniam.

Thou l. 2. Belc. comm. l. 24. n. 29. Sleid. l. 18. p. 637.

Verum hisce Landgravii literis Mauritius adeo non ab arrepto propoſito avertebatur, ut etiam Cæſarei diplomatis auctoritate ſuffultus totam Saxoniam armis ſat proſperis emetiretur: inſuper præter copias in ſuis ac Auguſti Ducis fratris ſui ditionibus conductas, Ferdinandus quoque Romanorum Rex urgente Carolo Cæſare eidem mille quingentos pedites ductore Aliprando Madrutio Cardinalis Tridentini fratre ſubmiſit, moxque Georgius Rensburgius Bellidux longa belli experientia clariſſimus totidem pedites adduxit, unde hæ copiæ ceteris Mauritii agminibus junctæ

ſeptem

septem aut fere octo millium exercitum conficiebant, sat validum ad invadendam ditionem, in qua nullus ferme diu resistendo par erat, præcipue cum hujus exercitus numerus brevi quadam augeretur cohorte Hungarorum, qui prius sub Sebastiano Vertmulcho levis armaturæ equitum, quos Hussaros vocant, Belliduce stipendia merebantur. Hi Væslandiam cædibus ac rapinis devastantes, tandem a potissima parte Bohemorum, qui cum illis dimicabant, derelicti sese Mauritii copiis junxerunt, ut scelerum suorum impunitatem consequerentur. Mauritius itaque his suppetiis fretus armorum suorum terrorem per totam Provinciam longe lateque effundebat, ac nequidem evolutis quindecim diebus Zwiccaviam, Schenebergum, Aldeburgum, & pleraque omnia Electoris oppida deditione cepit, exceptis Wittembergensi, Isenacensi, ac Gothana urbibus utpote munitioribus. Insuper tria peditum millia, ac trecentos equites trucidavit. Hujus victoriæ nuntius per Sybillam ejus conjugem ac Clivien sis Ducis filiam ad Electorem necnon ad Cæsarem delatus, hunc ingenti lætitia, illum vero extremo mærore affecit, Mauritius tamen hac ipsa expeditione, tam grave plurium odium in se concitavit, ut in illius invidiam famosi spargeren-

Sæcul. XVI. A.C 1546

Sæcul. XVI. A.C. 1546. gerentur libelli, quos ipse quidem refellere nitebatur, irrito tamen molimine, eoquod hoc bello nullam Religionem peti constanter assereret, cum tamen Cæsarem longe alio ductum fuisse consilio, eventus doceret.

§. XVI.

Protestantium consilia de pace cum Cæsare ineunda.

Thou hist. l. 2. Belcar. l. 1. Hujus Principis causa, quæ hucusque parum fuit promota, hac expeditione tantopere erigebatur, ut universam Germaniam subjugandi spem conciperet, suosque inimicos insequendi proposito firmius insisteret: Fœderati vero cum Saxoniam fœde vastatam esse eis nuntiaretur, ingenti terrore percellebantur, eo potissimum nomine, quod Electorem ad suam patriam mox reversurum intelligerent, quamvis Landgravius eidem suaderet, ne exercitus vires disjungeret: hanc ob rem die vigesima septima Octobris Fœderati Ulmæ unacum urbium Deputatis illuc adventantibus conventum habuerunt, in quo sancitum, nullatenus expedire, ut Elector a suo exercitu discederet. Verum mutata fuit brevi hæc sententia, accepto fatali nuntio, quo tota Saxonia ad deplorandum statum redacta & a Mauritio cædi-

cædibus atque incendiis devastata significabatur: soluto igitur conventu urbium Deputati prope Giengam ad Fœderatorum castra recesserunt, ubi hujus belli prosequendi difficultas, necnon incommoda inde exorta fusius exponebantur, tandemque post longam deliberationem decernebatur, aut pacem cum Cæsare ineundam, aut saltem belli inducias pactis conditionibus ab eo impetrandas. Arrepto hoc consilio mox Protestantes Adamum Trottam Marchionis Brandeburgici amicum ad Joannem ejus fratrem, qui Cæsaris vexilla sequebatur, ablegarunt, supplices, ut Cæsaris mentem exploraret, eisque significaret, an hic eis pacem concedendi propensum exhiberet animum. Verum Carolus Imperator hostium suorum consilia, necnon funestum statum, ad quem Protestantes annona ac pecuniis destituti fuere redacti, edoctus, eisdem significari præcepit, se nunquam illis aut pacem, aut inducias concessurum, nisi prius Saxoniæ Elector se suamque ditionem Cæsaris arbitrio comisisset, verum adeo ardua videbatur hæc conditio, ut haud amplius ulla de pace mentio fieret: quapropter Protestantes compulsi consenserunt, ut Saxoniæ Elector reliquam exercitus partem secum abduceret, exceptis tamen octo peditum millibus, Sæc. XVI. A.C. 1546.

Sæcul. XVI A. C. 1546.

libus, ac mille equitibus, qui a Wittembergenſi Duce, necnon a Fœderatis ſuperioris Germaniæ urbibus alerentur, atque in hyberna ducerentur: ambo itaque exercitus hoc pacto ſejungebantur.

§. XVII.

Elector cum exercitu ſuo in Saxoniam profectus.

Thou hiſt. l. 2. Interea Imperatoris copiæ continuato victoriarum curſu longius proceſſerant, ac Boſphingam & Nordlingam ceperunt, Cæſar vero, cum poſteriorem hanc urbem mille Germanis firmaſſet, illiusque Gubernatorem conſtituiſſet Cardinalem Auguſtanum, Dinkelſpulam verſus contendit, ſimulque Burium Comitem Wiſſemburgum præmiſit, ipſe autem utraque hac urbe in deditionem accepta, celeri prorſus itinere Rottemburgum pervenit, cujus cives percepto Cæſaris adventu obviam procedentes ſeſe eidem ſubjecerunt. Poſtea Haſſiæ Landgravius cum copiis ſuis itinere ad dextram deflexo proceſſit, graviora autem belli tormenta Kircheimii ac Schorendorffii, quæ duo erant munitiora Wirtembergenſis Ducatus oppida, reliquit, inde vero ad ſuam patriam reverſus eſt, cum Mauritio Duce

Duce acturus: interea vero Saxoniæ Elector ad suam Provinciam contendens in itinere Gemundam, Sueviæ urbem occupavit, spoliatisque civibus pecunias inde ablatas inter suos milites distribuit, tandem vero ineunte Mense Decembri Francofordiam delatus ibidem usque ad duodecimam ejusdem mensis diem subsistens rursus eadem die ab incolis novem aureorum millia extorsit, ipsumque Moguntinum Archiepiscopum, ut ei quadraginta aureorum millia daret, vi adegit, ingentesque pecuniarum summas Fuldensi Abbati, aliisque Catholicis mulctæ nomine imposuit: cum autem Landgravius, licet publicæ fidei literis munitus esset, Mauritium tuto accedere non posset, eoquod hæ literæ conditionibus minime acceptandis restrictæ essent, hinc Hermanum Hundelsusam, & Henricum Lesnerum, qui cum illo conferrent, deputavit: at his Mauritius significari jussit, quod insscio Cæsare cum illis agere non posset, hinc deputati infecta re secedere compellebantur, præcipue, cum aliunde Saxoniæ Elector expedito suorum agmine stipatus, bellum differre recusasset, atque in suam ditionem irrumpere constituisset. Sæcul. XVI. A.C.1546.

§. XVIII.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

§. XVIII.

Cæsaris Epistola ad Wirtembergæ Ducem, hujusque responsum.

Sleid. p. 643. & seq. Cæsar, cum Rotenburgi hæreret, Burio Comiti injunxit, ut Francofordiam occupare omnibus viribus adlaboraret, ipse vero die decima tertia Decembris ad Ulricum Wirtembergæ Ducem epistolam dedit his verbis conceptam: *Etsi omnem tibi injuriam & pœnam condonaverim, ac benevolentiam omnem exhibuerim, his tamen omnibus neglectis, nec habita ratione fidei, qua mihi devinctus es, conjunxisti te proscriptis, eorumque sociis, & in idem, quod illi, crimen incidisti rebellionis, ac primum Ferdinandi fratris, & aliorum Ordinum, post etiam aliquot meæ ditionis & Imperii oppida, ex improviso cum tuæ factionis hominibus occupasti, nec eo contentus, cum hæc perpetrasses, bellum mihi insuper denunciasti, singulari quadam audacia, meamque famam & existimationem gravissimis verbis læsisti, & hunc dignitatis gradum atque splendorem mihi detrahere conatus es, & fidem mihi renuntiasti, atque e vestigio cum tuis conjuratis exercitum ausus es educere, mihique opponere, violatis quam plurimis, & Ferdinandi fratris, & meis beneficiariis, itaque in pœnam, quæ perfidiosis, ac proscriptis, & læsæ Majestatis*

ſtatis condemnatis debetur, incidiſti, quod cum ita ſit, & licet cauſſam habeam gravem, atque juſtam, ut in te pro tuo merito ſeveriſſime vindicem, tamen pro mea clementia, & ut miſera multitudo conſervetur, edico, ut ſtatim, his redditis literis, te tuasque fortunas omnes, totamque Provinciam & quicquid omnino tuum eſt, ſine conditione mihi dedas, ut pro meo arbitratu ſtatuam: niſi enim pareas, te ſimul & tuos igni ferroque perſequar. Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Eo tempore Imperator cum ſuo exercitu, cui Albæ Dux imperabat, in Wirtembergenſis Provinciæ finibus caſtra metabatur, Ulricus vero Princeps in arce Tuela altiſſimo, ac prærupto monti impoſita, quo confugerat, Cæſaris literas recepit, atque ad eas vigeſimo die Decembris perdemiſſe ita reſpondit: *Quod in tantum Cæſareæ ſuæ Majeſtatis odium ſim adductus, vehementiſſime doleo, cum autem pro me quidam interceſſerint, ipſus quoque culpam mihi condonari flagito, bonamque ſpem habeo mitigatum iri offenſionem: ea vero ſpes ſeſe adhuc retinet, quod tuam habeat exploratam clementiam, qua ſoles in ſupplices uti: nimirum ejus rei non unum extat documentum, & quidem ante paucos annos editum in quosdam ex ordine Principum, qui forte non paulo minorem, quam ego, cauſſam offenſionis tibi præbuerint, quod ſi meos etiam*

Sæcul. XVI. A.C. 1546. *audisses legatos, non dubito, quin lenius multo scripsisses: itaque misericordiam tuam imploro, ac peto, ut propter Christum mihi condones, neque gravius quid in me, miserum sane Principem, meosque statuas.*

§. XIX.

Ulmenses Cæsari reconciliati.

Thou hist. l. 2. Sleid. p. 645. Paulo post Ulmenses, cum Fœderatorum copias omnino dispersas, seque suppetiis avide speratis destitutos cernerent, Roteburgum ad Cæsarem venerunt, culpam suam deprecaturi: Verum Carolus in præfata urbe illos ad alloquium admittere recusavit, eisque significari jussit, ut Hallam, Sueviæ urbem, cujus incolæ non ita pridem pariter in Cæsaris gratiam rediere, accederent. Itaque eo delati scelus suum confessi veniam precabantur, quam etiam Imperator eisdem clementer indulsit, ea tamen lege, ut centies mille aureos numerarent, ac Cæsareis duodecim belli tormenta traderent, quibus conditionibus adimpletis Carolus urbem præsidiario milite firmavit.

§. XX.

Venia Electori Palatino a Cæsare concessa.

Thou & Belga. l. 24. n. 31. Hoc exemplo perterritus Elector Palati-

latinus & ipse Hallam pergere, ac supplex Cæsarem adire statuit, simulque Granvellanum rogavit, ut eidem Cæsarem alloquendi copiam procuraret, qua impetrata Carolum tum præsentem his verbis allocutus est: *Non tam potentiæ tuæ magnitudine territus, quam clementiæ fiducia fretus genibus tuis supplex advolvor, ut quanto maxima mea est erga te offensio, tanto maximam erga me tuam experiar benevolentiam: & quamquam culpa mea habeat justas & legitimas excusationis causas, satius duco, crimen fateri, quam committere, ut de clementia tua dubitare videar: cum enim cernam te etiam erga nocentissimos singulari indulgentia uti, malo ut jus meum mihi pereat, quam de clementiæ tuæ laude quidquam detrahatur: tu me ergo perduellem, tu fatentem, tu supplicem reum imprudentia lapsum in gratiam suscipe, & a me vicissim debiti & constantis obsequii fidem ullis fortunæ ictibus inconcussam accipe.* Ad hæc quidem Cæsar primo acerbioribus verbis respondit, tandem vero placatus eundem amplexu perbenevole honorabat, eumque surgere jussum pristinæ dignitati, omnibusque bonis restituit. Sæc. XVI. A.C. 1546.

Hanc Cæsaris clementiam ægre ferebat Guilielmus Bavariæ Dux: hic enim in præstiti obsequii præmium se dignitate Electorali augendum sperabat.

Sæcul. XVI. A.C. 1546

Verum Imperator ad publicam utilitatem, privatumque commodum ſuum magis expedire cenſebat, ſi Comitem Palatinum, Principem potentia conſpicuum, atque antehac de Imperio optime meritum in gratiam reciperet, præcipue, cum Cæſari perſuaſum eſſet, quod Palatinus hac via ab hoſtium fœdere abſtractus eo promptior Cæſaris partes ſecuturus ſit, urbesque hucusque rebelles aut hujus Principis exemplo permotæ, aut ejus defectione perterritæ citius in obſequium officiumque reverſuræ ſint.

§. XXI.

Francofordia Cæſaris nomine præſidiariis per Burenſem Comitem munita.

Thou hiſt. l. 2. verſus finem. Sleid. p. 645. & ſeq.

Poſt hæc Burenſis Comes victricia ſua arma in Haſſiam quoque circumferebat, expugnataque Darmſtatienſi urbe arcem incendi juſſit, inde vero Francofordiam prætergreſſus, cum hyemis rigor inſtaret, ejusque milites male affecti eſſent, ibidem haud ſubſtitit, ſed copiarum partem trajecto Rheno Moguntiæ ſtationem agere juſſit, ubi etiam, cum nihil minus ipſi in mentem veniret, Francofordienſes Deputati illum adierunt, ſeſe Cæſaris obſequio man-

mancipaturi, ejusque jussa præstolaturi. Hi ad ejusmodi submissionis necessitatem potissimum ideo devenerant, quod Carolum Cæsarem a Moguntinis & Wormatiensibus fuisse sollicitatum scirent, ut nundinas, quarum proventu ipsi ad tantas opes, & potentiam excreverant, ab eis alio transferret. Itaque Burius Comes Francofordiam ingressus, Cæsaris nomine cives ad præstandum fidei Sacramentum adegit, urbemque tribus peditum millibus, ac quadringentis equitibus munivit. Postea eis Auctor exstitit, ut Heilbrunnam, ubi Cæsar agebat, Deputatos suos ablegarent, quos Carolus perbenigne excepit, indicta duntaxat octoginta aureorum millium mulcta. Sæcul. XVI. A.C. 1546.

§. XXII.

Hæretici Meldis rogi supplicio castigati.

Rursus in Galliis legum severitate in novæ Reformationis Sectatores animadvertebatur, ac præcipue Meldis in Bria expeditio sat cruenta in hosce hæreticos adornabatur; quamvis enim Guilielmus Brissonetus hujus urbis Episcopus ante obitum suum, qui anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo tertio contigit, damnum suæ Diœcesi *Bez. hist. Eccles. tom.* 1. *Sleid. l.* 18. *p.* 640. *Belcar. l.* 24. *num.* 30.

Sæcul. XVI. A.C. 1546

ex nimio Lutheranæ Sectæ ſtudio illatum reparare ſategiſſet, nihilominus peſſimum hujus hæreſis fermentum ſemper remanſerat, atque adeo auctum fuerat, ut hoc anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſexto die octava Septembris in ædibus Stephani de Mangin ingens horum Sectariorum numerus deprehenderetur. Porro jam antea quadraginta aut quinquaginta Carminatores, Fulones ac Textores Ducem ſibi ibidem elegerant quemdam lanæ Carminatorem Joannem Le Clerc, qui protervis ſuis in Eccleſiam Catholicam declamationibus multos ſibi Sectatores conciliabat: cum autem ea res haud diu latere poſſet, eorum ſexaginta comprehenſi, Pariſiis in carceres conjecti ſunt, inſtructisque judicii actis eorum quatuordecim lata in eos ſententia die quarta Octobris morti fuere adjudicati, ac poſtea Meldas reducti ibidem vivi combuſti ſunt, alii vero pecuniaria pœna mulctati, virgisque cæſi Regno proſcripti fuere. Peractum eſt ſupplicium die ſeptima ejusdem menſis, etſi hujus criminis rei ad prodendos ſuos complices nec ipſa etiam tormentorum vi compelli potuerint.

§. XXIII.

Sæc. XVI.
A.C. 1546.

§. XXIII.

Spuriæ Reformationis Sectatores pariter in Scotia mulctati.

Pariter ob mutatam Religionem novi tumultus in Scotia ſuſcitabantur; quippe Cardinalis de S. Andrea, necnon Araniæ Comes, poſtquam pace ipſis per Galliarum Regem procurata frui cœperant, unice in id intenti erant, ut veræ Religionis hoſtes inſectarentur; unde intra currentis anni ſpatium propter hæreſis crimen Perthæ, necnon in oppido S. Andreæ, atque in aliis urbibus plures extremo ſupplicio affecti perierunt, quos inter præcipuus erat Georgius Sphocardus ſeu Wiſchartus, qui, ut ferunt, nobili ex genere natus emenſo Cantabrigiæ ſtudiorum curriculo, ibidem novis erroribus inficiebatur, atque in patriam ſuam reverſus præprimis Toaduni perverſas ſuas opiniones ſpargere cœpit: verum Cardinalis Betonius re comperta mox Sphocardo, ne amplius ad populum diceret, inhibuit, ille autem relicta hac urbe Laudoniam ibidem errores ſuos diſſeminaturus contendit; aſt ibidem captus ad oppidum S. Andreæ abducitur, ubi Cardinalis convocato Epiſcoporum conventu reum comparere juſſit, atque ex propria illius

Burnet hiſt. de la reform. liv 8. tom. 1. p. 457.

Sæcul. XVI A.C. 1546.

confessione de hæresi rite convictum Magistratui tradidit, a quo ad ignis supplicium damnatus est: Ergo palo affixus rogoque impositus subjecto igne combustus obiit. Ferunt nonnulli, quod de supplicii acerbitate conquestus laqueo fuerit suffocatus, priusquam flammæ ipsum attingere potuerint.

§. XXIV.

Cædes Betonii Cardinalis, alias S. Andreæ dicti.

Burnet l. c. Sleid. l. 17. p. 894. Buchanan hist. Scot. l. 15 Lesle l. 10.

Perversi hujus hæretici obitus seditionem in Davidem Betonium concitavit, quippe duodecim viri, qui hujus conspirationis Auctores erant, die vigesima Maji oppidum ingressi, altera die matutino tempore apertam Palatii portam obsederunt, atque strepitu vix excitato usque ad Ministrorum diversorium penetrantes, illos inde excedere jusserunt: itaque Palatio in eorum potestatem redacto ad Cardinalis adhucdum in lecto decumbentis cubile accedunt, ille autem ob conjuratorum tumultum e somno excitatus portam firmo objice clausam tenebat, cum vero ignem applicari jubentium clamores inaudiit, cum illis paciscí cæpit, seque eorum arbitrio commisit, ea tamen conditione, ut ipsi vitæ gratiam concederent. Verum

rum conjurati violata promiſſi fide, ſimulac Cardinalem ſuæ poteſtati relictum cernebant, tanquam rabidi canes in eum involant, horrendumque in modum trucidant. Jamjam diſperſus hujus violentiæ rumor civitatem concitabat, Cardinalisque amici eidem opem ferre parabant, verum immanes hi ſicarii occiſi cadaver ad eandem feneſtram, in qua antea durante Sphocardi ſupplicio conſpiciebatur, ſuſpenſum accurrentibus exhibuerunt. Ceterum quo fato homicidæ perierint, varia eſt Scriptorum relatio. Sæcul. XVI. A. C. 1546

Ceterum Betonius Cardinalis natione Scotus, ac nomine David ex Regio ſtemmate ortus dicitur, atque anno ætatis ſuæ decimo ſexto ad Pariſienſem Academiam miſſus tantos in literis progreſſus fecit, ut in patriam ſuam reverſus Albaniæ Duci, qui apud Jacobum V. Regem plurimum gratia valebat, in paucis carus eſſet, atque ipſiusmet etiam Regis benevolentiam ſibi compararet; nam Rex Betonii dotibus captus eundem conſiliorum ſuorum participem eſſe voluit, atque ampliſſimis publicisque muneribus idoneum judicavit. Placuit id mirum in modum Glaſucenſi Archiepiſcopo ejus Patruo, quapropter magni reditus Abbatiam, quam tum poſſederat, in Nepotem ſuum tranſtulit:

Sæc XVI. A.C. 1546

lit: sed postea Betonius a Jacobo Scotiæ Rege in Gallias Legatus ad Franciscum I. decretus, ab eodem Mirapicensi in Occidania Episcopatu, a Jacobo autem paulo post Metropolitana Sede ad S. Andream decoratus fuit: tandem ad utriusque Regis preces a Paulo III. die vigesima Decembris anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo octavo Cardinalium Collegio adscriptus titulum S. Stephani obtinuit, & Legatus in Scotia se nascenti hæresi immoto fidei studio oppositus.

§. XXV.

Garziæ Loaysæ Cardinalis obitus.

Ciacon. t. 3. p. 517. Ugel. addit. ad Ciacon. Anto. Senen. in chron. sui Ordin.

Hoc item anno sacrum Purpuratorum Collegium alios duos amisit Cardinales, iique erant Garzias Loaysa & Grimanus, quorum prior natione Hispanus ex Petro Loaysa & Catharina de Mendoza Tolaveræ in Hispania novæ Castellæ oppido, duodecimo a Toletana urbe lapide dissito natus erat. Is juvenis adhuc Ordinem FF. Prædicatorum amplexus postmodum in comitiis Romæ celebratis Magister Generalis renuntiabatur, Carolo V. autem non modo a confessionibus, sed etiam consiliis fuit, quinimo Indiarum quoque Præses, Cruciatæ Commissarius ac Hæreticæ pravi-

pravitatis Inquisitor generalis in Hispania nominabatur, mox vero Episcopus Oxomensis ac Seguntinus, dein Archiepiscopus Hispalensis creatus Generalatum suum deposuit. Tandem ad ejusdem Caroli Cæsaris preces inter Presbyteros Cardinales titulo S. Susannæ die undecima Martii anno Christi millesimo quingentesimo trigesimo cooptatus Bononiæ in publico Patrum Senatu rubrum galerum die decima nona ejusdem mensis ab ipso summo Pontifice recepit. Obiit autem Madriti hoc anno die vigesima secunda Aprilis.

Sæc. XVI. A C. 1546.

§. XXVI.

Crimani Cardinalis mors.

Alter erat Marinus Grimanus, Nepos Dominici Grimani Cardinalis, qui anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo vigesimo tertio obiit: Marinus autem quatuor post annos die quinta Maji primum a Leone X. Aquileiensis Patriarcha, ac postea a Clemente VII. Papa Cardinalis Presbyter tit. S. Vitalis renuntiabatur: cum vero nonnisi anno post Christum natum millesimo quingentesimo vigesimo nono mense Januario Romam veniret, eapropter tunc primum inter Cardinales locum obtinuit, atque ab eodem Pontifice Legatus in Umbria

Ciacon. l. c. p. 485. Joan. Cand. in hist. Aquil. Aube. vie des Cardinaux.

Sæcul. XVI. A C. 1546.

Umbria & Perusia nominatus, necnon pro pace concilianda in Gallias missus est. Porro Cennetenses incolæ apud Venetam rempublicam contra Marinum querebantur, perinde acsi temporalis dominii jus in hanc urbem sibi vendicasset, cum igitur respublica rejecto Cardinalis petito temporale urbis dominium civibus adjudicaret, Grimanus, etsi patria Venetus, populares suos ad Papam detulit, eoquod urbem Sedi Apostolicæ obnoxiam occupassent. Tum Pontifex hanc injuriam ægre ferens effecit, ut Veneti abrogato priori decreto rem in integrum restituerent, ubi hunc in modum Cardinalis pristina jura in eandem urbem recepit. Ceterum hic Cardinalis Vir erat sæcularibus potius quam sacris rebus aptus (*). Obiit urbe

(*) Subdole Continuator reticet, quod Veneti ex invidia ob deperditam hanc caussam huic Cardinali hanc notam inusserint: ita enim habet Ciaconius, seu potius Oldoinus, ex quo Continuator hæc descripsit: *Quare Veneti Scriptores, inter quos Petrus Justinianus, Marinum Cardinalem nota aliqua inficiunt, virumque sæcularibus potius, quam sacris rebus aptiorem nominant.* Ceterum malevolorum ac hæreticorum solemnis est consuetudo, ut ea, quæ contra Pontifices vel Ecclesiasticos ab aliquibus

urbe veteri die vigesima octava Septembris in Ecclesia Cathedrali sepultus, inde vero corpus ejus Venetias ad Ecclesiam S. Francisci de Vinea tran latum quiescit. Sæcul. XVI. A. C. 1546.

§. XXVII.

Franciscus Victoria mortuus.

Ex Scriptoribus Ecclesiasticis nonnisi unicus reperitur, qui hoc anno satis ereptus est. Is erat Franciscus Victoria, qui a patrio solo quadam Navarrensis Regni urbe ita appellatus, Parisios studiorum caussa contendit, ibidemque Doctorum honoribus insignitus est, demum vero in patriam redux sacræ militiæ sub S. Dominici vexillo nomen dedit, ac Salmanticæ Theologiam publice tradens plurima opuscula post ejus obitum Venetis, Lugdunensibus, ac Antwerpianis literis excusa conscripsit. Ex his palmam ceteris præripit ejus *Summa de Sacramentis Ecclesiæ* præter tredecim *Prælectiones Theologicas*, quarum tres primæ de potestate sacra & profana, sequentes vero duæ de Hispaniæ Regum juribus in Indos eorumque bona

Bellarm. de Scriptor. Eccl. Ant. Senens. de viris illust. Domin. Nic. Anton. Bibl. Hisp. Dupin. Bibl. des Auth. t. 14. p. 173.

quibus per calumniam afficta reperiunt, ipsi tanquam rei gestæ veritatem suis historiis inferant.

Sæcul. XVI A.C. 1546.

bona agunt: sexta vero Prælectio examinat belli jura, ubi plures gravioris momenti quæstiones agitantur, ac septima, occasione ex Angliæ Regis divortio arrepta, matrimonium pertractat. Porro octava, quæ primam secundi voluminis partem efficit, agit *de Charitatis augmento, ac decremento*, & nona inscribitur *de temperantia*, ibidemque decidit, quod Carthusianus secluso scandalo in extrema necessitate carnibus vesci adstringatur. Tandem decima de homicidio, undecima vero de simonia, ac duodecima de Magia agit. Postremo in decima tertia Prælectione quæstionem agitat, *quid homo in primo instanti usus rationis facere teneatur?* Ibidemque examinat, an detur ignorantia invincibilis? Ceterum hic Author sua argumenta ex primis caussarum visceribus eruit, cunctaque non sine concinna methodo, distinctione, judicio, ac solida ratione pertractat: Illis vero multum indulgere videtur, qui ad aliorum preces imo etiam ex temporalibus rationibus ob sanguinis propinquitatem, vel amicitiam quibusdam beneficia conferunt: præterea non modo a simoniæ labe, sed etiam a gravis noxæ reatu absolvit ejusmodi Collatores, dummodo hæc beneficia idoneis concedant. Insuper in suo tractatu de Jure belli sigillatim

latim cuncta discutit: ast in prælectione *de potestate Ecclesiastica*, hanc Ecclesiæ universali competere negat, sancto autem Petro, ejusque Successoribus potestatem jurisdictionis attribuit. Porro Salmanticæ, ubi literas tradidit, etiam die decima quarta Augusti naturæ debitum persolvit. Sæcul XVI. A.C. 1546.

§. XXVIII.

Roberti Stephani Biblia jussu Regis a Facultate Parisiensi examinata.

Hoc anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo sexto die quarta Novembris Theologica Facultas Parisiensis literas a Francisco I. Rege scriptas accepit, vi quarum hujus Facultatis Doctores solerter examinare jubebantur Bibliorum editionem, quam Robertus Stephanus anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quadragesimo quinto concinnavit, ubi vulgatæ etiam Leonis Judæ versio, necnon annotationes Vatablo adscriptæ erant appositæ. Equidem Vatablus tanta Hebraici idiomatis peritia claruerat, ut ipsimet Judæi sæpius Parisiis in Regio Collegio eundem cum summa eruditione sacras Paginas interpretantem auscultarent, nec minori etiam Græcæ linguæ scientia erat imbutus, unde om- *Argent. coll. jud. tom. 1. app. p. 17. t. 2. p. 143.*

Sæc. XVI. A.C. 1546.

nes hunc virum excipere avide certabant, hinc etiam Robertus Stephanus cum ceteris accurrens annotationes, quas celebris hic Doctor ad sacras literas in publicis prælectionibus subjecerat, diligenter collegit, easque Bibliorum, quorum hic mentionem facimus, editioni annexuit: verum hasce annotationes ea integritate, qua ex Vatabli ore hauserat, adeo non publici juris fecit, ut etiam illas plurimum depravarit, atque earum non paucas novis erroribus accommodaverit: quapropter Lovanienſis Univerſitas, quæ cuncta veræ fidei adverſa vigili oculo obſervabat, præ ceteris prima contra hasce annotationes inſurrexit, easque damnavit, unde fors etiam Franciſci I. Galliarum Regis zelus adeo accendebatur, ut Pariſienſem Facultatem ad Lovanienſis exemplum ad æqualem ſolertiam, atque eandem hujus libri damnationem, ſi neceſſe foret, excitaret. Data eſt Regis epiſtola ex Fonte-bellaquenſi Palatio.

§. XXIX.

Status Religionis in Anglia.

Burn. tom. 1. liv. 3. p. 467.

Interea Religio ſemper in Anglia juxta Henrici Regis arbitrium, ac præcepta ſervabatur, cum vero idem Rex haud multos vitæ ſuæ dies adhuc reliquos habere

habere crederetur, hinc reformati non- Sæcul. XVI.
niſi occulte Sectæ ſuæ venenum ſparge- A.C.1546.
bant, ſpe freti, ad ſtabiliendos eorum errores tempus magis opportunum brevi adventurum. Verum Catholici diverſa longe ratione ducti ſeſe aperta fronte Regi opponere non audebant, veriti, ne ipſorum repugnantia Henricum ad transgrediendos limites ſibimetipſi præſcriptos incitaret; inde vero illinc cæcum omnibus Regis deſideriis obſequendi ſtudium, hinc vero immoderatum hujus Principis dominium in omnes ſuos ſubditos oriebatur, quorum utrumque tamen Henricus impio prorſus uſu in rem ſuam vertebat. Ceterum jam ab aliquo tempore in crure ulcus habebat, quo graviſſimis omnino doloribus excruciatus nonnunquam adeo faſtidioſi erat animi, ut nemo niſi tremula voce illum alloqui auderet, & quamvis aliunde ſemper vultu ac ſermone ſeverus, gravisque eſſet, nunquam tamen majorem animi aſperitatem præſeferebat, quam poſtremis vitæ ſuæ diebus, hinc jam gravem illius incurrebat indignationem, quiscunque ſeſe ejus voluntati opponebat, & licet ipſus perſæpe ſuam mutaret ſententiam, raro tamen illis, qui ejus mutabilitati non applaudebant, gratiam, favoremque ſuum impendit, nec unquam illis, a

Sæcul. XVI. A C. 1546

quibus se offensum credidit, veniam indulsit, nisi aliunde plurimum gratia & auctoritate apud ipsum valerent: ex adverso illos, qui vel intima ipsius amicitia honorabantur, vel ejus animum falsa persuasione jam præverterant, tam potenter protegebat, ut non raro accusatos, etiamsi eorum crimen nulla tergiversatione celari posse videretur, nihilominus tanquam innoxios defenderet. Hoc pacto ipsum etiam Cranmerum Cantuariensem Archiepiscopum contra omnes ejus accusatores tutabatur.

§. XXX.

Crammerus Cantuariensis Archiepiscopus apud Regem delatus.

Burnet hist. de ref. p. 470.

Hic idem Archiepiscopus accusabatur, quod rejectis sex illis antea memoratis articulis Sacramentorum hostes protegeret, palamque novæ Reformationi faveret. Præterea exponebant alii Henrico, quod hujus accusationis veritas validis comprobata sit argumentis, nunc vero non modo hujus Præsulis dignitas, sed vel maxime summa ejus auctoritas illum ferme contra omnem juris rigorem omnino tutum redderet, omniumque accusantium ora mox severa illa objurgatione, qua sua Majestas ejusmodi delatores jam sæpius

pius excepiſſet, clauderentur: ſi tamen addebant illi, Cranmerus Londinenſi Turri includeretur, abs dubio tunc depulſo timore illius crimina libere detegerentur. Cum ergo Henricus hunc Archiepiſcopum altera die a Senatu Regio citari permiſiſſet, ſpes affulgebat, fore, ut Rex illum, ſi reus inveniretur, ad turrim abſtrahi juberet. Verum paulo poſt Rex illum concubia nocte accerſiri præcepit, atque illi cuncta, quæ in eum alii molirentur, conſilia manifeſtavit, eique omnia ſuggeſſit media, quibus eorum inſidias eludere poſſet: præprimis vero eundem admonuit, ut quidem coram Senatu compareret, peteret tamen, quatenus tanquam Regis Regnique Conſiliarius haberetur, ac priusquam de eo quicquam decerneretur, præſentibus ſuis accuſatoribus audiretur, ſi vero judices hisce poſtulatis annuere recuſarent, in eum caſum ſuadebat Rex, ut ad ipſum provocaret, hancque ob cauſſam ſe a Senatu abſentem fore Rex promiſit: id vero cum diceret, annulum Regium e digito ſuo detrahens hæc Cranmero dixit, ſi Judices tui appellationem tuam acceptare cunctabuntur, hunc eis annulum exhibeto.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Saecul. XVI. A.C 1546.

§. XXXI.

Cranmerus a Rege defensus atque in hostes suos crudelis.

Igitur Archiepiscopus hisce Regis monitis suffultus, atque a Senatu citatus, Curiæ portam accessit, comitante eum Regio Satellite: ast tam diu subsistere jubebatur, usque dum Rex per suum Medicum de tota rei serie certior factus præciperet, ut mox aulam ingredi permitteretur. Adstanti itaque Senatores exponunt, quatenus adversus ipsum ejusque Sacellanum, eoquod hæresi faverent, plures testes fuerint excepti. His Cranmerus, prout a Rege edoctus fuerat, respondit, cum vero Senatores acrius insisterent, ita eos alloquebatur: Haud satis mirari possum, quod me tam indignum in modum habere præsumatis, eapropter ad Regem provocare compellor. his dictis mox Regis annulum extraxit, quo conspecto vix verbis exprimi potest, quanto terrore Senatores perculsi fuerint, hinc illico e suo loco surgentes Henricum accesserunt, verum ab eo durissimis verbis excepti hæc in responsis retulere: hactenus credideram, quod Senatus meus viris prudentia ac sapientia conspicuis clarus esset, nunc vero illum non-

nonniſi ex fatuis conflatum experior: per Deum teſtor, quod Archiepiſcopum ſemper tanquam ſubditorum meorum fideliſſimum veneraturus, meque illi plurima debere, palam profeſſurus ſim: cum autem Norfolciæ Dux Senatus innocentiam, æquamque agendi rationem vindicare aggrederetur, eidem Rex repoſuit: Viros mihi caros male haberi nolo, aliunde vero nota mihi ſunt diſſidia & odia, quæ inter vos graſſantur, aſt illa vel ſublata cupio, vel ſaltem illorum Authores caſtigabo. Poſtea illis præcepit, ut iterum in Archiepiſcopi gratiam redirent, quod & ipſi ſaltem ſpecietenus præſtiterunt.

§. XXXII.

Quorumdam molimina Reginam Henrico exoſam reddendi.

Cum hæc molimina ſucceſſu carerent, non jam Cranmero, ſed ipſi Reginæ moleſtiam creandi conſilia agitabantur. Hæc propalam prætenſæ favebat Reformationi, novosque Spurii Evangelii Præcones in ſuo cubili ſermones habere jubebat, cumque Henricus Reginam tenero complecteretur affectu, aliquamdiu eam de nova Religione diſſerentem, ac nonnunquam Proteſtantibus patrocinantem lubens ſuſtinuit, tandem

Burn. p. 473. De Rapin Thoiras hiſt. d' Anglet. t. 5. p. 462.

Sæcul. XVI. A C. 1546. tandem vero hasce disputationes pertæsus atque exosus remissius Reginam amare cæpit, ac quadam die Viacomiensi Archiepiscopo totam rei seriem manifestavit. Hic quantocius Regis indignationem pluribus commendavit, moxque a Cancellario jussus est, ut quibusdam articulis contra Reginam delatis subscriberet, cum autem hæc acta essent deperdita, atque a quodam Reginæ Ministro reperta, hæc rem edocta tempestatem sibi imminentem prævertere statuit, Regemque animo tam intrepido adiit, perinde ac si de insidiis sibi structis nullam omnino notitiam haberet.

§. XXXIII.

Rex Reginæ excusatione placatus.

Verum Rex confestim sermonem ad novæ Religionis capita deflexit, illa autem ad hæc reposuit: „ Mulier „ creata est, ut viro subjiceretur, ab „ eoque doctrinam hauriret, proin me- „ um est a Majestate sua circa fidem in- „ strui. Erras, respondit Rex, tu e- „ nim Doctrix evasisti, unde non „ ego te, sed tu me instruere vales. „ Ad hæc Regina in responsis dedit; „haud „ obscure cognosco, quod meam, qua „ nonnunquam cum Majestate vestra „ dispu-

„ disputabam, libertatem ægre ferat, Sæcul. XVI.
„ id vero a me factum, ut quodam- A C. 1546.
„ modo fastidium, quo Regem meum
„ affici cernebam, dissiparem, ab eo-
„ que pro utilitate mea doctrinam hau-
„ rire possem. „ Si ita est, reposuit
Rex: „ Reviviscet inter nos pristinus a-
„ mor. „ His dictis Henricus in Reginæ amplexus ruebat, eique constantis amicitiæ suæ fidem signaque dabat. Porro altera die Regina unacum quibusdam Matronis suis capta ad Londinensem Turrim abducenda fuisset, jamque ad id faciendum quadraginta Satellites adesse jubebantur: Verum revocato hoc mandato non modo consilia adversus Reginam æque ac contra Cranmerum procusa evanuere, sed etiam eædem calamitates recidebant in eorum nonnullos, qui hujus machinationis Authores vel saltem socii esse credebantur.

Revol. d' Angl. P. Orleans tom. 2. p. 438.

§. XXXIV.

Norfolciæ Dux ac Surregiensis Comes Turri inclusi.

Præprimis Gardinerus Viacomiensis Episcopus Reginæ gratia excidit, eique Rex Senatum accedere inhibuit, præprimis vero graviores Regiæ indignationis procellæ feriebant Norfolciæ Ducem, ejusque filium Surregiæ Comitem;

Milord Herbert hist. Regn. Henric. VIII.

Sæcul. XVI A.C. 1546

mitem; ambo enim Londinensi Turri includebantur, quæsito obtentu, quod Religioni Catholicæ faverent, & haud temere pertimescendum foret, ne defuncto Rege Eduardum Regis Filium a solio arcerent, ac Mariæ Principi Regium diadema imponi curarent. Placuit non paucis hic prætextus, utpote ad exitium utrique huic Principi pluribus sat exoso peropportunus; ut vero hic obtentus quamdam veritatis speciem præseferret, quamprimum ambo in carcerem fuerant conjecti, mox per præconis vocem nuntiabatur, omnibus, qui contra hosce captos quicquam deferre possent, benignas omnino aures esse præbendas. Non deerant itaque non pauci, qui ambos accusarunt, quod consilia Regno pernicioſissima molirentur, atque pro eorum executione nonnisi Regis obitum præstolarentur, hancque ob causſam Surregiensis Comes mortua conjuge sua nuptias omnino proficuas respuerit, eo fine, ut Mariam Regis filiam duceret. Hæc accusationum capita tunc primum efficacius urgebantur, quando opportunum adspirare tempus credebatur.

§. XXXV.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

§. XXXV.

Regni Succeſſio teſtamenti tabulis ab Henrico VIII. ſtabilita.

Hucusque Henricus unice ea ex cauſſa ſceleribus ſordeſcere videbatur, ut proprios ſuos liberos, eorumque Matres plectendi occaſiones aucuparetur, nam præprimis repudiata Catharina Arragonia, ejus filiam Mariam velut Notham declarari juſſit, poſtmodum vero Anna Bolena capite plexa Eliſabetham ex hoc connubio ſuſceptam æque ac Mariam pari infamia notavit, quinimo utramque in Regno ſuccedendi jure privavit. Attamen cuncta hæc perverſæ ſuæ indolis vitia per teſtamentum cum majori maturitate confectum ſanaſſe videtur: percipiamus igitur, qua ratione Rex jus ſuccedendi ſtabilierit, ad id conceſſa eidem facultate per Senatus tabulas anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo tertio: Ergo Henricus teſtamento caverat, ut Eduardus ejus Filius, iſtiusque poſteri defuncto Regi præprimis ſuccederent, ſi autem is ſine prole decederet, tunc Maria Princeps, ejusque filii ad Regni jura vocarentur, ea tamen lege, ut absque præſcitu, ac conſenſu illorum, qui pro teſtamenti executione nominati tum

Act. publ. Angl. t XV. p. 100. & ſeq.

Sæcul. XVI. A C. 1546.

tum adhuc in vivis erunt, connubium minime iniret, ni suo jure privari velit. Porro tertio loco ad hæreditatem nominabatur Elisabetha, sed sub iisdem conditionibus, quibus Mariæ succedendi jus asserebatur. Ceterum his deficientibus quarto loco scripta erat Franciſca Brandon Mariæ ſororis ſuæ, ac Suffolciæ Ducis filia, cui quinto denique Eleonora Brandon Franciſcæ ſoror natu minor ſubrogabatur. Demum Henricus ſubjunxit, quod tunc, ſi omnes antea nominati ſine prole decederent, regnum ad proximum hæredem devolveretur, hac vero diſpoſitione Rex haud aliam intelligere poterat perſonam ac Mariam Scotiæ Reginam Margarithæ ſororis ſuæ natu majoris Neptem, quæ ſpectato Regii ſanguinis ordine prior quam liberi Mariæ, quæ junior Regis ſoror erat, ad ſucceſſionem vocari debuiſſet. Ceterum hoc teſtamentum die trigeſima Decembris anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſexto conditum fuit, ad cujus executionem tredecim nominabantur Proceres, quorum potiſſimi erant ſecretioris Senatus Principes, atque inter eos præcipue Cantuarienſis Archiepiſcopus, ſupremus Regni Cancellarius, & præter alios Herfordiæ Comes.

§. XXXVI.

§. XXXVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Pia Legata in Henrici VIII. Teſtamento facta.

His ita ordinatis, præterea eodem Teſtamento plura alia diſpoſuerat, ac præprimis ad erigendum Noſocomium ſub Chriſti Jeſu nomine quater mille quingentas annui reditus libras Londinenſi urbi reliquit, inſuper huic liberalitati addidit Legatum, quod Fratrum Minorum Eccleſiæ haud procul a porta nova ſitæ obveniret. Præterea proventus aſſignavit pro fabrica ac ſuſtentatione Collegii ad SS. Trinitatem in urbe Cantabrigienſi, nec minus illis, quorum fidei hanc ſupremæ voluntatis executionem demandabat, injunxit, ut omne æs alienum, quo gravabatur, ſolverent: Eduardum autem Principem filium ſuum hæredem ſcripſit totius ſuppellectilis, vaſorum argenteorum, gemmarum, omnisque rei tormentariæ &c. Mariæ vero ac Eliſabethæ Filiabus ſuis tria librarum Sterlingicarum millia, usquedum nupſerint, perſolvenda conſtituit, dotis autem nomine cuilibet decem ejusdem monetæ millia aſſignavit. Tandem Reginæ uxori ſuæ præter hoc, quod cunctis Mariti ſui bonis frui poſſet, etiam tria librarum millia numerari præcepit.

Burnet t. 1. l. 5. p. 479. refut. de Sand. n. 120. Le Grand. defenſe de Sander t. 2. p. 233.

§. XXXVII.

Sæc. XVI. A.C. 1546.

§. XXXVII.

Jesuitarum Scholæ in Europa & Gandia.

Orlandin. hist. Societ. l. 7. n. 25.

Hoc item anno supra millesimum quingentesimo quadragesimo sexto Ignatii Loyolæ Discipuli humaniores literas ac Philosophiam in Europa tradere cæperunt, dum jam sextus effluxerat annus, quo illorum institutum a Papa fuit confirmatum. Porro Franciscus Borgia Gandiæ Dux necnon Cataloniæ Prorex ceteris prior illis ad hasce Scholasticas exercitationes viam aperuit; hic enim Princeps novis hisce Clericis seu Religiosis plurimum addictus, cum viduus esset, eorum institutum amplecti ipsus desiderabat, piumque hoc consilium anno sequenti effectui dedit, interea vero in Gandiensi urbe Collegium condidit, ut ibidem Jesuitæ non modo humaniores literas, sed etiam Philosophiam, quin imo & Theologiam tradere possent. Novum hoc opus, ut firmitate sua subsisteret, adlaborabat Pater Faber, qui tum Vallisoletti agens a suo Præposito Generali illuc ad Ducem mittebatur, rebusque omnibus rite dispositis Professores illuc decernebantur: Ut vero hoc Collegium magis inclaresceret, Dux illud Universitatis juribus

ribus decorari a summo Pontifice ac Cæsare impetravit, addito etiam privilegio, vi cujus Scholares ibidem ad Doctoratus gradum ascendere, omnibusque illis favoribus frui possent, quibus illi antea Compluti ac Salamanticæ aucti fuere. Ceterum hujus Collegii statuta ipsus S. Ignatius præscripsit. Sæc. XVI. A.C. 1546.

§. XXXVIII.

Aditus ad Episcopatus sponte a Jesuitis sibi intercluſus.

Ut autem sanctus Ignatius a sua Societate non tantum pro præsentibus, sed etiam futuris temporibus omne ambitionis fomentum arceret, a summo Pontifice obtinuit facultatem, vi cujus omnes ejus Discipuli, eorumque Successores a cunctis Beneficiis, Episcopatibus, Abbatiis, aliisque Ecclesiasticis honoribus perpetuo excluderentur. Porro id ut Ignatius a Papa peteret, eidem ansam præbuit electio, qua Ferdinandus Romanorum Rex, ac Cæsaris Frater nuperrime Patri Jajo Tergestinæ Ecclesiæ Episcopatum detulit, eidemque literas submisit, in quibus illi factam nominationem significavit, cum autem præfatus Pater nullatenus consentiret, Ferdinandus Papam, ut illum ad acceptandam dignitatem præ-

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

præcepto Apoſtolico urgeret, enixe rogavit: ſuo autem Legato in mandatis dedit, ut hoc negotium ad exitum deducere totis viribus niteretur. Ignatius re comperta literas ad Ferdinandum dedit, quibus acceptis Rex haud ultra Patrem Jaium ſollicitabat, ſed totam rem ad Pontificem referendam Legato ſuo commiſit. Attamen Ignatius, ne progreſſu temporis ad ejusmodi dignitates alii adſpirarent, excluſionem, cujus modo meminimus, petiit, eamque obtinuit.

§. XXXIX.

Monialium Regimen a S. Ignatio ſuis interdictum.

Ribad. l. 3. c. 14. p. 230. Bouhours vie de S. Ign. liv. 4. p. 292.

Cum igitur S. Ignatius animum a cupiditate adeo alienum præſeferret, magnam ſibi nominis ſui exiſtimationem conciliabat, unde non pauci, imo etiam fœminæ ſeſe ejus obedientiæ ſubmittere geſtiebant, atque inter eas præcipue Iſabella Roſſela de Ignatio optime merita tanto illum viſendi deſiderio flagrabat, ut ex Hiſpaniis Romam delata ſeſe illius prudentiæ regendam tradere omnino decerneret. Hujus propoſiti ſocias ſibi elegerat duas nobiles Matronas patria Romanas, quæ una omnes iisdem Religionis votis, quæ Jeſuitæ nuncu-

nuncupant, sese obstringendi facultatem a summo Pontifice impetrarunt. Primo quidem Ignatius haud obstiterat, & quamvis ejusmodi curam Societatis suæ instituto valde alienam probe cognosceret, nihilominus nobili huic fœminæ gratificari cupiens, harumque Religiosarum exiguum numerum considerans humeros supponere statuit: verum brevi eum suscepti laboris pœnitentia subiit, professusque erat, quod trium muliercularum gubernatio illi plus molestiæ atque occupationis, quam totius Societatis regimen afferret; quippe nunquam colloquia cum eis abrumpi poterant, ac singulis ferme horis eorum quæstionibus satisfacere, animi anxietates tollere, eorum querelas excipere, & dissidia componere oportebat: Præterea Ignatius experientia didicit, quod ejusmodi personæ non modo ipsæ, quin tamen ad majorem animi quietem, raroque ad meliorem frugem reducantur, magnam temporis jacturam faciant, sed insuper illos, qui earum curam in se suscipiunt, ad longius tempus frustra conterendum impellant, hinc summum Pontificem adiit, rogans, ut ipsum, suamque Societatem ab hoc onere liberaret. Perceptis Ignatii rationibus Papa literas Apostolicas expediri jussit, vi quarum Jesuitæ in perpetuum a cura

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Monialium sub Societatis obedientia, vel in communi, vel separatim vivere desiderantium eximebantur.

§. XL.

Guilielmus Postelus Societatem ingressus, sed inde expulsus.

Orland. l. 5. n. 3. ad ann. 1545. Bouhours l. c. l. 4. p. 260. Memoir. de Litterature de Selengre 1715. tom. 1. p. 22.

Anno priori millesimo quingentesimo quadragesimo quinto Ignatius suis quemdam aggregabat, quem tamen brevi dimittere cogebatur. Erat is Guilielmus Postelus die vigesima quinta Martii anno Domini millesimo quingentesimo decimo, juxta certiorem Scriptorum opinionem Barantoniæ, Abricanæ Diœcesis oppido in inferiori Normannia ex paupere familia ortus: hic parentibus suis præmature orbatus relicta patria sua nonnisi tredecim annos natus Sayam, quæ urbs est in Vexinensi ditione prope Pontisaram sita, pervenit, ubi postea, licet ætate oppido juvenis esset, pueris tamen erudiendis operam dedit, collectisque pecuniis Parisios contendit, ut ibidem sua studia prosequeretur: verum adversa usus fortuna in quosdam latrones incidit, a quibus noctu, cum somno gravatus esset, paucis nummis suis, omnibusque vestibus spoliatus fuit, adeo, ut ad extremam inopiam redactum se cerneret,

ret, cumque ob frigus, quo ferme nudus vehementiſſime cruciabatur, alvi fluxu laboraret, ad Xenodochium deferebatur, ubi pro recuperanda ſalute plusquam biennio hærere compulſus eſt: vix autem reſtauratis viribus Lutetiis Pariſiorum ob extremam, qua tum urbs premebatur, rei cibariæ caritatem excedere, indeque meſſis tempore Bleſiam petere cogebatur, ut ibidem ſpicas a meſſoribus neglectas legendo victum quæreret, quo labore, ac induſtria tantum ſibi comparabat, ut veſtem emere, expenſasque itineris, quod Pariſios verſus menſe Octobri aggreſſus eſt, ferre poſſet: quamprimum ergo illuc advenerat, in Collegio S. Barbaræ famulum egit, ibidemque indefeſſo ſtudio literis incumbere cæpit.

Poſtquam vero ibidem adhucdum Judæos commorari, illosque hæbraicis literis uti intellexerat, primas eo curas intendit, ut hæbraicum Alphabetum conquireret, quo obtento, ac memoriæ mandato quemdam, in quo grammatices præcepta continebantur, libellum emit, brevique ſine ullius Magiſtri ope magnos progreſſus fecit. Nec minori ſtudio operam navavit Græco idiomati, quod intra exiguum temporis ſpatium ſucciſivis horis didicit: demum cujusdam Luſitani Nobilis amicitia ac

Sæcul. XVI A.C. 1546. Magisterio usus intra paucos menses Hispanas literas comprehendit: cum igitur idem Nobilis Postellum in Lusitaniam accersere statueret, ut illum ad suscipiendum iter alliceret, eidem Professoris munus unacum quadringentorum nummum aureorum pensione obtulit. Verum Postellus oblatum hoc munus deprecatus maluit proprium sum ingenium literis excolere, quam aliis ejusmodi disciplinas tradere, quarum artem, ac cognitionem semetipsum necdum satis penetrasse existimabat. Ceterum nominis sui fama, ac meritorum gloria plures amicos ac fautores sibi conciliabat, quorum ope literis peropportune incumbere poterat, quin quoddam beneficium Ecclesiasticum acceptare cogeretur: Porro paulopost Franciscus I. Galliarum Rex eundem Constantinopolin ablegabat, unacum Foresto, quocum Postellus non ita pridem hoc idem iter instituerat: inde vero jam altera vice redux perbenigne a Rege, ejusque sorore Navarræ Regina excipiebatur, atque exiguo post tempore duodecim linguarum Alphabetum edidit, quod quadrantibus foliis anno Christi millesimo quingentesimo trigesimo octavo Parisiensibus literis excussum prodiit. Eodem anno itidem tractatum *de hœbraicæ linguæ ac gentis antiqui-*

quitate typis edi curavit, necnon sub idem tempus, ut quorumdam fert opinio, suam Grammaticam Arabicam haud indicato editionis anno vulgavit. Ceterum tanta in Galliis benevolentia excipiebatur, ut eundem Franciscus I. Regium Matheseos, & linguarum Orientalium Professorem unacum ducentorum aureorum censu nominaret, quinimo Navarræ Regina adhuc eidem quamdam adjecit pensionem. cum vero Poyeti Cancellarii partes tueri præsumeret, sibi Reginæ indignationem accersivit, unde e Galliis discedens Viennam in Austria contendit, ubi rursus variis jactabatur fatis, quorum acerbitate Venetias auffugere compulsus inde Romam anno millesimo quingentesimo quadragesimo quinto venit, ibidemque Societatis Jesu Auctorem visendi desiderio incensus, ejusque blandis moribus captus, hoc institutum profitendi votum emisit, tamque ardens desiderium præseferebat, ut Ignatius, cui Postelli nomen jam aliunde erat cognitum, illum suis Novitiis aggregandum, atque in Instituti sui tyrocinium cooptandum omnino censeret. Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Verum paulopost se externo hujus viri splendore deceptum agnoscebat, quippe hic tyro ex Rabinorum lectione,

Sæcul. XVI. A.C.1546.

atque Astrorum contemplatione memoriam suam tot tantisque deliriis imbuit, ut nequidem sese cohibere posset, quin ea exterius quoque proderet, quocirca Ignatius eum non modo verborum lenitate, sed etiam severa objurgatione ad saniora reducere studuit, eumque commisit curæ Laynesii ac Salmeronis, qui ambo tum adhuc Romæ agentes illum erroris sui convincere, eique D. Thomæ lectionem commendare satagebant. Nec his contentus Ignatius insuper ipsummet summi Pontificis Vicarium adiit, qui vir erat summa eruditione clarus, atque ad corrigendas perversas hujus Tyronis opiniones apprime idoneus: cum autem Ignatius cuncta hæc remedia frustraneo conatu adhiberi, ac Postellum indies pertinacius suis deliriis inhærere ac fatidicum agere intellexerat, illum a sua Societate expulit, cunctisque suis Alumnis omne cum illo commercium interdixit. Hæc gesta fuere, ut creditur, hoc anno millesimo quingentesimo quadragesimo sexto vel saltem anno sequenti.

§. XLI.

Duo Jesuitæ jussu Pontificis a S. Ignatio Tridentum missi.

Ineunte eodem hoc anno Domini millesimo

simo quingentesimo quadragesimo sexto Paulus III. Pontifex Maximus a S. Ignatio duos Theologos e Societate Jesu transmitti petiit, ut Tridentinæ Synodo unacum Legatis Apostolicis interesent. Hanc in rem Ignatius selegit Jacobum Laynez & Alphonsum Salmeron, ambos quidem ætate juvenes, in Theologia autem, ac Religionis negotiis versatissimos: cum autem sanctus Pater vereretur, ne insigne Pontificii Theologi Nomen pro tam celebri Concilio hosce viros ab humilitatis semita abduceret, hinc illos, antequam discederent, monitis oppido salutaribus præmuniebat, præcipue eis commendans, ut unice Ecclesiæ bonum, proximi salutem, ac propriæ animæ profectum respicerent, suasque sententias modeste semper edicerent, & plus humilitatis, quam scientiæ præseferentes cum magna sedulitate illorum, qui præ ceteris primi declamant, consilia inspicerent, ut & ipsi postea mentem suam vel aperirent, vel opportuno silentio consentirent. Præterea eos admonuit, ut in disputationibus, quæ circa varia argumenta movebuntur, utriusque partis rationes allegarent, ne propriæ sententiæ pertinacius insistere viderentur. Porro cum præfati ambo Patres Jaium Theologum ac Cardinalis Augustani

Sæcul XVI. A.C. 1546.

Orland. l. 5. n. 21. & l. 6. n. 21. & l. 7. n. 23.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Deputatum Tridenti conventuri essent, hinc Ignatius eos hortabatur, ut sua ei studia jungerent, omnesque tres perfecto charitatis vinculo uniti nec contrarias opiniones, vel judicia ferrent, nullamque omnibus obsequendi occasionem prætermitterent.

§. XLII.

Articulus de Justificatione in quadam Tridentini Concilii Congregatione expositus.

Pallav. hist. Conc. Trid. l. 8. c. 2. n. 1. & 2.

Die vigesima prima mensis Junii, quarto post quintam Sessionem die generalis habebatur congregatio, cui Marcellus Cervinus alias Cardinalis sanctæ Crucis dictus præfuit, eoquod Montanus adversa valetudine præpediretur. Ibidem Massarellus, qui Synodo a secretis erat, Legatorum jussu scriptum prælegit, quod quasdam circa justificationem quæstiones complectebatur. Erat autem tenor illius hic: damnatis circa peccatum originale hæresibus ordo deposcit, ut juxta methodum Confessionis Augustanæ, quam Synodus articulatim examinandam suscepit, agat de dogmate circa gratiam, quæ est remedium peccati: quocirca Patres, ac Theologi sedulo hoc argumentum discutiant,

tiant, eoquod Lutherus a primo hæresis suæ initio indulgentias impugnans probe prospexerit, quod evertere oporteret pœnitentiæ opera, quibus indulgentiæ subrogabantur: hanc quoque in rem doctrinam hucusque nunquam auditam excogitavit, qua nos per solam fidem justificari tradidit, exinde vero postea intulit, quod nullæ actiones piæ requirantur, ac proin nec etiam Dei vel Ecclesiæ leges observare necesse sit, hacque ex ratione Sacramentorum virtutem, Sacerdotum auctoritatem, pœnas piaculares, Missæ Sacrificium cunctaque alia remedia ad noxarum condonationem instituta abrogavit: Ut ergo Catholicæ Doctrinæ veritas propugnaretur, hæreticum hunc articulum *de justificatione per solam fidem* evertendum, atque Blasphemias, quæ præfatus piarum actionum hostis evomuit, præprimis damnandas esse edixit. Sæcul. XVI. A.C. 1546.

His subjunxit Cardinalis S. Crucis: *Justificationis articulus, de quo tunc agendum est, obscurior evadet, quam jam sancitus de peccato originali: etenim, cum de hoc veteres Scholastici copiose disputassent, de illo perpauci egerunt. Plurimum tamen ei lucis affusum a Catholicis Scriptoribus, qui a vigesimo jam anno Lutheranorum errores redarguerant.* His adjecit Polus: *Caput hoc superiori apte conjungitur, ut*

Sæc. XVI. A.C. 1546.

cognita per illud bonorum jactura in primo Adamo facta, inde intelligerentur per hoc bona in secundo Adamo recuperata. Quo autem res erit implicatior, eo frequentioribus precibus opus est ad divinum lumen impetrandum: hinc Patres cohortor, ut libros vel adversariorum perlegant, non animo infenso, sed æque in utrumque parato: neque dicant, Lutherus hoc scripsit, igitur falsum: *cum hæreticorum sit industria, falso fidem quærere veris admixtis: nisi hac animi æquabilitate hosce libros perlegerint, sed pronis ad cuncta refellenda votis, veritas eam quærendo amittetur: cujus rei exemplum potest conspici in Alberto Pighio, qui in articulo de originaria noxa, dum universam Lutheranorum doctrinam rejicere conabatur, prope in Pelagianorum errorem lapsus est.* His porro Pacecus adjunxit: *Ad justificationem expendendam non modo antiquorum Scholasticorum desunt subsidia, sed etiam veterum Conciliorum Decreta: Tridentinum id primum enititur, proinde videtur mihi, aliam hic rationem ineundam, quam in dogmate jam firmato: ea autem optima foret, si Theologi per privatos congressus rem enuclearent inter se, donec omnia capita rite censerentur expensa, quæ postea ita digesta, conjunctim ad Patrum cœtum proferrentur, quo perspecto omnium inter se connexu, posset de cunctis pariter ferri judicium simul, ac decretum confici majori*

Sæcul. XVI. A.C.1546.

jori cum luce, minorique temporis impendio: alii interim, quibus negotium erat datum, quæ fuerant observata ad mansionem spectantia, simul colligere possunt. Præter hæc doleo ex animo, ubi tam ardua negotia ampliorem Patrum frequentiam flagitarent, non modo eos desiderari, quorum contumacia incusabatur, sed esse Patres, qui quotidie Tridento discedunt. Et quamquam ii abirent, Sessionis die postea reversuri, minimi tamen æstimo ipsorum interventum in ea cæremonia, in qua nonnisi vocalem: placet, *proferrent. Quin mirum mihi videtur, quo pacto nonnulli sententiam suam dicerent de iis, quæ prius accurate non perpenderant: Proinde mandandum est, ne quis inde absque facultate recedat, quam ad decem seu quindecim dies concedere Legatis liceat, ad longius vero tempus, nonnisi Synodus concedat.* Ad ea respondit Cervinus: *Legati ne brevissimum quidem abeundi tempus ulli indulserunt, cum id Veronensis Antistitis Adjutori negassent, octo dierum absentiam postulanti, quo solemni Corporis Christi supplicationi in sua Ecclesia propinqua interesset: ast Episcopi hanc veniam sibi ipsis arrogant.*

§. XLIII.

Articulus de Episcoporum Residentia in alia Congregatione discussus.

In sequenti Congregatione pro morum Refor-

Sæc. XVI. A.C. 1546.

Reformatione proponebatur articulus de Reſidentia Epiſcoporum, ubi Cardinalis Montanus, qui tum intererat, hanc in rem ita perorabat: *A multis annis omnes de Præſulum & Paſtorum abſentia graviter queruntur, aſſiduitatem in reſidendo flagitantes, omnium malorum Eccleſiæ cauſſam, Præſulum & Curionum a functionibus ſuis abſentiæ adſcribendam: Eccleſia enim navi non abſimilis eſt, quæ abſente nauclero, cujus eſt eam gubernare, facile ſubmergitur. Hæreſes, ignorantia, luxusque in populo, morum item corruptela, & vitia in clero ideo regnant, quoniam per Paſtoris a grege abſentiam, nemo eſt de illo inſtituendo, aut hoc corrigendo ſollicitus; cum Paſtores in miniſterio aſſidui non ſint, fit, ut Miniſtri ignari & indigni ad id muneris aſſumantur, atque itidem evenit, ut ad Epiſcopi dignitatem homines ad quidvis aliud, quam ad eam Provinciam capeſſendam aptiores, promoveantur.*

Pallav. l. c. t. 2. n. 2.

Inde vero malum continuata ſerie propagatur, ac perpetua abuſuum ſcaturigo fovetur: Montanus cum hac ſuper re gravibus admodum verbis declamaſſet, ita concluſit: *Reſidentia igitur, & ſedulitas Præſulum imprimis ſtabilienda, quæ ad omnes Eccleſiæ morbos perſanandos remedium eſt efficaciſſimi uſus, a Conciliis & Pontificibus etiam olim adhibitum: ſed iis ſæculis in eo genere non multum peccabatur,*

batur, aut alia de cauſſa non ita validis arctisque ligaminibus applicitum remedium fuit, ac firmatum, quam hæc tempora requirunt; quibus malum, quod nunc ad culmen pervenit, ſevérioribus monitis, ſuppliciis gravioribus magisque formidoloſis, ac rationibus ad exequendum facilioribus, vindicandum eſt. Sæcul. XVI. A. C. 1546.

Hæc ſententia illis Epiſcopis, qui præ ceteris primi ſententiam edicebant, probabatur: Verum Jacobus Corteſius patria Florentinus, atque Veronenſis Epiſcopus dilaudata reliquorum opinione hæc ſubjunxit: *Mihi quidem perſuaſum eſt, quod Præſulum ac Curionum præſentia fuerit cauſſa priſcis illis Eccleſiæ temporibus ſinceræ apud populum Religionis, & diſciplinæ apud clerum retinendæ: at poſſem liquido demonſtrare, ipſorum abſentiam proxime actis ſæculis cauſſam non extitiſſe fidei & diſciplinæ ſubverſæ, imo conſuetudinem illam non reſidendi ideo introductam, quia prorſus inutile erat in puritate doctrinæ apud populum conſervanda, cum fratribus & quæſtoribus prædicandi auctoritas ipſis invitis, eſſet conceſſa. Pervulgatum eſt, novitates in Germania natas concionibus fratrum Joannis Tezelii & Martini Lutheri; apud Helvetios concionibus F. Samſonis Mediolanenſis, neque aliud operæ navatæ pretium reportaturus erit Epiſcopus in officio ſedulus, & aſſiduus contra*

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

tra eos, qui muniuntur privilegiis, præter cauſſæ ſuæ jacturam poſt conflictum: nec fieri poteſt, ut Epiſcopus ad vitam honeſte degendam clerum adducat, cum præter generalem Regularium omnium immunitatem, ſingula Capitula ſuas habeant exemptiones, paucique reperiantur Sacerdotes privati ab hac armatura immuniti. Jam non eſt penes Epiſcopum, providere, ut homines idonei ad miniſterium aſſumantur, propter licentias de promovendo, & facultates Epiſcopis titularibus conceſſas, per quos fit, ut Ordinariis vix relictum ſit miniſterium. Immo, in ſumma, vere dici poteſt, Epiſcopos ideo non in ſuis Diœceſibus manſiſſe, eoquod nihil reliqui fuiſſet, quod agerent: aut potius ut majora incommoda devitarent, quæ ex competitione & contentione cum privilegiatis poſſent provenire, itaque mihi præprimis neceſſaria videtur aſſidui miniſterii reſtitutio: ſed de auctoritate Epiſcopali in integrum reſtituenda cura etiam habenda. Hæc Veronenſis Epiſcopi ſententia ceteris probabatur, unde Legati ut ea res maturius diſcuteretur, conſenſere, ſimulque Patrum nonnullis negotium dederant, ut decretum poſtea examinandum deſuper conficerent.

§. XLIV.

§. XLIV.

Sæcul. XVI. A.C.1546.

Articuli de Justificatione a Theologis examinandi.

Multis ante diebus in conventu die vigesima prima Junii habito quibusdam Theologis fuerat injunctum, ut articulum de Justificatione expenderent, ac de hisce sex capitibus suam sententiam edicerent. *I. Quid sit Justificatio, tum quod ad nominis significationem, tum quod ad ipsam rei naturam spectat: & quid intelligatur, cum dicitur,* hominem justificari. *II. Quænam sint justificationis caussæ: nimirum quid Deus efficiat, quidve ex parte hominis ad id requiratur. III. Quo pacto intelligendum Apostoli dictum,* hominem justificari per fidem. *IV. Quid ad justificationem pertineant opera, quæ ipsam antecedunt & subsequuntur: & quid ad eandem pertineant Sacramenta. V. Quid antecedat, comitetur, ac subsequatur Justificationem. VI. Sancienda dogmata, quanam auctoritate niterentur, seu divinarum Scripturarum, seu Conciliorum, seu Patrum, seu Apostolicarum traditionum.* *Pallav. c. 4. n. 1. & 2.*

Circa primum articulum consensere omnes, *quod Justificatio sit transitus a statu inimici, ad statum amici, filiique Dei adoptivi: de rei natura autem dicendo, caussa ipsius formalis sit charitas, seu gratia animæ*

Sæcul XVI. A.C.1546.

animæ infusa: Postea Laurentius Mazochius, ex Ordine Servorum B. Virginis secutus est opinionem, quæ Magistro Sententiarum tribuitur, jam a Scholis deserta, affirmavitque, divinam gratiam non esse rem nobis intimam, sed extimam S. Spiritus nobis assistentis præsentiam.

Verum nullus huic sententiæ accedebat: circa secundum articulum nonnulli Religiosi existimabant, *liberum arbitrium fungi munere causſæ solum recipientis, non item agentis in opere justificationis: quæ sententia minus Catholica habita est.*

Circa tertium articulum Patres in eo convenerunt, *hominem justificari per fidem, non tanquam per integram ac proximam causſam, sed tanquam per primam præparationem, primamque radicem necessariam ad omnes actiones proxime utiles ad consequendam justitiam.*

De quarto articulo Theologi responderunt: *Opera ad justificationem præparantia ipsam justitiam promereri, per eam meriti rationem,* quod congruum *appellatur. At operibus post acceptam justitiam peractis, adeoque divina gratia informatis, redditisque ob merita Christi potentioribus, cujus vivum membrum effectus est is, qui ea peragit, omnes concedebant rationem meriti condigni ad conservandam augendamque eandem gratiam, æternamque felicitatem conse-*

quen-

quendam. Hanc in rem multa adhuc alia proferebantur. Sæcul. XVI. A.C. 1546.

§. XLV.

Lutheranorum Propositiones circa Justificationem examinandæ.

Circa hanc quæstionem Patres tres hominum status dividebant, quorum primus erat status *Infidelis adulti, qui primo resipiscit, & justitiam accipit: II. Hominis, qui acceptam justitiam in se servat: III. Hominis, qui jam lapsus illam recuperat.* *Pallav. l. 8. c. 4. n. 5. Paul. Sarpi l. 2. p. 176. & seq. Dupin tom. 15. p. 29.*

Postea cuncti hæreticorum errores circa tres hosce status recensebantur, iique ad viginti quinque referebantur. Horum primus erat: *Fides sola, omnibus aliis operibus exclusis, ad salutem sufficit, solaque justificat.*

II. Fides, quæ justificat, est fiducia, per quam creditur, peccata per Christum esse remissa, justificatosque teneri ad firmiter credendum, sibi peccata esse remissa.

III. Per solam fidem possumus nos apparere coram Deo, qui opera nostra nec curat, nec requirit: sola fides puros reddit, & Eucharistiæ aecipiendæ idoneos, in qua gratiam nos accipere credendum est.

IV. Homines, qui absque Spiritu sancto honesta operantur, peccant; quod impio sint corde, cum operantur: item, man-

Sæcul. XVI. A.C 1546.

datorum Dei absque fide observatio peccatum est.

V. Vita nova optima est pœnitentia; neque est necessaria pœnitudo vitæ anteactæ, item peccatorum actualium expiatio ad gratiam recipiendam non disponit.

VI. Nulla dispositio est necessaria ad justificationem, neque fides justificat, quia disponit, sed quia est medium, aut instrumentum, quo promissio & gratia divina apprehenditur & accipitur.

VII. Metus gehennæ non juvat ad justitiam consequendam, sed nocet, & est peccatum, peccatoresque reddit deteriores.

VIII. Contritio, quæ ex peccatorum examinatione, recordatione, & detestatione oritur, eorum gravitate, multitudine & fœditate consideratis, item amissio æternæ beatitudinis, & perpetuæ damnationis acquisitio, reddunt hominem hypocritam, magisque peccatorem.

IX. Terrores, quibus peccatores intrinsecus a Deo consternuntur, aut extrinsecus a prædicatoribus, peccata eousque sunt, quoad a fide superentur.

X. Doctrina dispositionum evertit doctrinam fidei, & consolationem adimit conscientiis.

XI. Sola fides est necessaria, alia neque præcipiuntur, neque prohibentur, neque aliud est peccatum, nisi incredulitas.

XII

Sæc. XVI A.C. 1546.

XII. Qui fidem habet, is a præceptis legis est liber, neque ad salutem operibus indiget: fides enim abunde omnia largitur, ea sola præcepta omnia adimplet, neque ullum est hominis fidelis opus adeo improbum, ut possit eum accusare, aut damnare.

XIII. Baptizatus ob nullum peccatum salute potest excidere, nisi sit incredulus, neque ullum peccatum a gratia divina separat, præterquam incredulitas.

XIV. Fides & opera sunt inter se contraria, neque operum merita sine fidei jactura possunt doceri.

XV. Opera externa secundæ tabulæ sunt hypocrisis.

XVI. Justificati omni culpa & pœna liberantur, neque necessaria est in hac vita, aut post mortem satisfactio, nullum itaque est purgatorium aut satisfactio, quæ pars sit pœnitentiæ.

XVII. Justificati, etiam Dei gratia prædiți, legem adimplere non possunt, aut peccata vitare, ne mortalia quidem.

XVIII. Legis obedientia in justificatis exigua est, & ex se impura, Deoque ingrata, sed ei accepta propter fidem hominis reconciliati, dum reliquias peccatorum sibi condonari credit.

XIX. Justus in omnibus bonis operibus etiam peccat, neque ullum opus operatur, quod non sit peccatum veniale.

Sæcul XVI. A C. 1546.

XX. Omnia hominum etiam ſanctiſſimorum opera ſunt peccata: bona juſtorum opera per Dei miſericordiam ſunt venialia, ſed ſecundum juſtitiæ divinæ rigorem mortalia.

XXI. Homo juſtus, ſicuti merito ſuſpicari debet opera ſua eſſe peccata, ita debet pro certo habere, ea non imputari.

XXII. Gratia & juſtitia non eſt aliud, quam divina voluntas, neque in juſtificatis eſt juſtitia aliqua inhærens: nec ipſorum peccata delentur, ſed remittuntur ſolum, & non imputantur.

XXIII. Juſtitia noſtra non eſt aliud, quam imputatio Juſtitiæ Chriſti, juſtisque neceſſaria eſt continua juſtificatio, & imputatio Juſtitiæ Chriſti.

XXIV. Juſtificati omnes ad æqualem gratiæ gloriæque menſuram admittuntur, omnesque Chriſtiani ex æquo cum ipſa Virgine Dei Matre juſtitiam participant, nec minus ſancti ſunt.

XXV. Opera hominis juſtificati beatitudinis merita non ſunt, neque fiducia ulla in iis, ſed in ſola Dei miſericordia collocanda.

§. XLVI.

Conſultatio habita circa articulos de Juſtificatione.

Pallav. c. 4. n. 7. & ſeq.

Die vigeſima octava Junii quadraginta quinque Theologi convenerant, qui illos

illos viginti quinque articulos mox relatos discuterent. Verum ingens erat circa eos opinionum varietas, præcipue circa articulum de Justificatione; quippe solus Senensis Archiepiscopus totum Justificationis opus Christo ita adscripserat, ut hominem nihil omnino ad id conferre assereret, id tamen Patribus summopere displicuit: Materanus autem Episcopus ostendit, quod opera ad justificationem & ad salutem conducant, simul tamen a gratia divina dependeant, quam doctrinam suam exemplo Zachæi comprobavit, pluresque sacræ Scripturæ textus fusius exposuit, atque ex iis demonstravit, quod sola fides ad salutem non sufficiat, sed insuper alii nostræ libertatis conatus, necnon Baptismi Sacramentum requirantur. Postea Lutheranorum errores, qui liberum arbitrium nullas in justificatione partes habere, eamque duntaxat gratiæ opus esse affirmabant, strenue confutavit, eamque sententiam confirmavit auctoritate Cælestini Papæ ex celebri ejus ad Franciæ Episcopos Epistola, necnon ex D. Augustino, ubi in Psalmum centesimum quadragesimum quintum commentatur. His subjunxit, quod Christus Dominus sit Vitis, nos vero simus palmites, & fructus ad ipsum palmitem, nec ad

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Sæcul. XVI. A C. 1546.

solam vitem referatur, ut proin homo fructum ferendo meritum aquirere valeat.

Pallav. n. 10. In alia Congregatione Marcus Vigerius Senogallienſis Epiſcopus de eodem argumento differens oſtendit, quod fides ſit janua, per quam ad juſtificationem acceditur, nec tamen ad metam aſſequendam ſufficiat veram hanc portam ingredi, ſed omnino ac indefinenter divinorum præceptorum viam percurrere oporteat. Verum Cavenſis Epiſcopus prolixa oratione omnia fidei eſſe attribuenda, oſtendere nitebatur, hancque in rem aſſerebat, quod infuſa fide quantocius juſtificatio ſequatur, ejusque individuæ quidem comites eſſent ſpes, ac charitas, nullatenus vero illius cauſſæ exiſterent, & minus illam præcederent. Hæc opinio non modo a Patribus fuit rejecta, ſed etiam ab Epiſcopo Caſtellimarino tanquam hæretica fuit proclamata. Demum Bertanus Fanenſis Epiſcopus ſermone ad duas horas protracto potiſſimum duo hæc capita comprobare ſatagebat, ex quibus primum erat ſequens; *Dicitur homo juſtificari per fidem, non autem a fide: etenim noſtra juſtitia non eſt ipſa fides, ſed eam per fidem conſequimur. Alterum,* *Iſa. c. 64.* *ubi Propheta dixit, quaſi pannus menſtruatus univerſæ juſtitiæ noſtræ, ipſe minime locu-*

Sæc. XVI. A.C. 1546.

locutus eſt de noſtris operibus, perinde quaſi cuncta eſſent contaminata, & criminoſa, quod ſentiunt Lutherani; ſed deploravit illius populi nequitiam, apud quem quodcunque honeſtum opus inſpergebatur quam plurimis noxarum maculis ipſum deturpantibus: itidem ac inquinatur pannus, in quo minimæ quædam particulæ mundæ ſunt, ſed undique plurimæ ac maximæ ſordibus fœde inquinatæ.

His peractis Agathenſis & Lancianenſis Epiſcopi, hanc in rem ita perorabant: *Homo agendo ad ſuam juſtificationem connititur, quoniam vocationi potis eſt conſentire ac diſſentire, & quantum ex eorum diſſertationibus elicere mihi videor, tam ipſi, quam alii pro eodem ſumebant* active ac libere *conniti.* His adjecere, quod negetur ab Apoſtolo, juſtificationem haberi ex iis operibus, quæ fidem antecedunt, & ab ea non pendent, quemadmodum ab ea non pendebant obſervationes cæremoniarum legalium, in quibus Hebræi plurimum confidebant, quos ibi Paulus alloquitur.

His ſubjunxit Bituntinus, ita diſputans: *Duo interveniunt, cum impius juſtitiam accipit: I. Liberatio ab injuſtitiæ ſtatu; II. Juſtitiæ adeptio.* Verum ille Scholaſticorum principiis preſſius inhærens circa hoc argumentum plures adhibuit voces obſcuras, quibus

Sæcul. XVI. A. C. 1546.

quæstio parum fuit dilucidata: demum vero imputativam Lutheranorum justitiam impugnavit.

Minus grata Patribus accidit Julii Contareni Bellunensis Episcopi oratio, hic enim cuncta fidei, ac Christi Domini meritis, nihil vero operibus adscribens, hæc effatus est: *Opera solum sunt fidei, ac justitiæ signa, in quibus nulla vis inest ad consequendam conservandamque justitiam: quemadmodum, ubicunque Sol est, lux itidem est, adeoque solaris lucis aspectus alicubi, indicio nobis est fructuum, quos ibidem Sol procreat; tametsi fructuum procreatio non a luce tanquam a caussa proveniat, sed ab aliis qualitatibus, solis virtute procreatis, lucemque comitantibus: in supremi Judicii commemoratione mentio operum a Christo quidem fit, non quia gloriam promereantur, sed quia fidem probent, adeoque perinde est a Christo dici*, sitivi & dedistis mihi bibere: *ac dici*: ex hujusmodi opere patuit fides vestra. *Quidquid nostrorum operum efficacitati conceditur, Jesu Christi sanguinis efficacitati detrahitur.*

Hæc opinio ita exposita in quorumdam Patrum memoriam revocabat suspicionem, atque objurgationes, quas Casparus Contarenus hujus Episcopi Patruus antea subierat, eoquod circa piarum actionum merita minus sanam foviisset doctrinam. Porro in sententiam

peni-

penitus oppositam pro explicanda justificatione abiisse videbatur Bernardus Diaz Calaguritanus Antistes, qui ita differuit: *Infidelis nullam sibi viam sternit per ullum opus ad promerendam vocationem, sed hæc merum est donum liberaliter a Deo impertitum. Dein, posita vocatione liberum est vocato vel obtemperare, vel obsistere. Homo etiam obtemperat, si velit, credit, sperat, se convertit ad Deum, quem agnoscit propitium cuicunque ad ipsum confugienti, detestatur peccata, obfirmat animum ad divinam legem observandam, ac Baptismum suscipit, in quo gratiam obtinet a Deo, qua infusa redditur justus: duas itaque res a Deo in nobis perfici puto sine nobis, hoc est, nulla nostri arbitrii efficientia eas adjuvante, vocationem ad frugem, & justitiæ illapsum: penes nostram libertatem est utrumque suscipere, sed per opem divinam: vocatio recipitur, si ipsi obtemperemus, justitia vero, si ipsi velimus recipere a Deo eam nobis offerente, atque ad eam infundendam parato, in utriusque hujusce doni usu nos una cum Deo agimus, adeoque quodcunque nostrum opus honestum, totum est nostrum, idemque Dei totum est, Dei quidem quippe agentis potissimi, nostrum quippe causæ secundariæ. Ast ideo dicitur homo per fidem justificari, quod hæc ex humilitate nativa nos attollat, motusque quosdam supra conditionem naturæ nobis imprimat,*

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Sæcul. XVI. A.C. 1546

mat, efficiatque, ut a Deo respiciamur, ceu iter justitiæ jam ingressi.

Verum Canariensis Episcopus non modo Bellunensis, sed & Cavensis Antistitis sententiam confutare videbatur, cum ceteris hæc affirmans: *Opera in statu naturæ, ac per generalem Dei opem peracta, nihil continere meriti, seu condigni, seu congrui ad gratiam impetrandam;* existimavit tamen, *Deum quandoque ex sua beneficentia moveri ab illis operibus ad eam concedendam.* Ast illius sententia fuit rejecta: ceterum cum Lutherus ad propugnandos suos errores tanquam unico refugio abuteretur hisce D. Pauli verbis: *Homo justificatur per fidem*, hinc omnium cura in id tendebat, ut hic textus probe explicaretur: Equidem communis omnium Patrum sententia erat, quod fides justificet: verum quænam sit illa fides, ac qua demum ratione illa hominem reddat justum, decidere oportebat, cum sacræ Paginæ plures fidei adscribant prærogativas, quæ ei soli attribui valent, quippe nonnunquam hæc vox *fides* accipitur pro quadam promissum exsolvendi obligatione, in quo sensu D. Paulus ait ad Romanos cap. 3. v. 3. *Nunquid incredulitas illorum* (Judæorum) *fidem Dei evacuabit.* Præterea nonnunquam significat donum miracula operandi, ut inquit

quit idem Apostolus 1. Cor. 13. v. 2. *Etsi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam:* nec minus aliquando sumitur pro conscientia juxta illud D. Pauli ad Rom. 14. v. 23. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est.* Nec raro etiam significat fiduciam in promissiones Dei, hinc ait S. Jacobus cap. 1. v. 6. *Postulet in fide nihil hæsitans.* Tandem aliquoties accipitur pro firma fide, qua credimus omnia a Deo revelata, licet oculis nostris perspici nequeant. Insuper huic voci adhuc alii, & quidem omnino quindecim sensus attribuebantur. Sæcul. XVI. A. C. 1546.

§. XLVII.

Theologorum sententiæ circa justificationem per fidem.

Dominicus Soto ex Ordine Fratrum Prædicatorum mentem suam his verbis aperuit: Si fides in tot articulos dispescitur, tunc Lutheri Sectatoribus victoria ultro conceditur: *Duæ enim solummodo sunt fidei acceptiones, altera, veritatem & realitatem asseverantis, sive promittentis, altera, assensum auscultantis. Prior est in Deo, altera sola est nostra, deque hac intelligenda Scripturæ loca, quæ de fide nostra loquuntur. Fidem vero pro* fiducia & confidentia *accipere, non modo improprium est, sed abusivum, neque D. Paulo*

Sæcul. XVI. A. C. 1546.

Paulo uſitatum, hinc fiduciam a ſpe nihil, aut parum differre aſſero, eoque haud dubium eſſe Lutheri errorem, imo hæreſin, qui aſſerit, fidem juſtificantem eſſe fiduciam, & certitudinem in mente fidelis de remiſſis ſibi propter Chriſtum peccatis. Præterea addebat Soto multis applaudentibus, *iſtiusmodi fiduciam non poſſe juſtificare, quia temeritas eſt & peccatum, cum nemo poſſit certo ſibi perſuadere, ſe eſſe in gratia, ſed de eo ambigendum habeat.* Alia ex parte aſſerebat Catharinus, plerisque etiam ad illius opinionem accedentibus, *juſtificationem ab ea fiducia non proficiſci, juſtum tamen poſſe, imo debere pro certo ſtatuere, ſe eſſe in gratia.* Tertiam opinionem in medium attulit Andreas Vega dicens: *Non eſt temeritas, multoque minus fides certa, ſed ſine peccato haberi poteſt perſuaſio Conjecturalis.*

Porro cum ab hac controverſia penderet ſecundi articuli cenſura, ideo hæc ipſa opinionum varietas Synodi Patres diutinis diſputationibus implicitos tenebat: *Attamen cum inter omnes conveniſſet, quod fides juſtificans ſit aſſenſus rebus omnibus a Deo revelatis, aut ab Eccleſia determinatis, tanquam credi dignis, quæ charitatem nonnunquam habet comitem, interdum charitate defecta eſt, eam bimembrem fecerunt, unam, quæ etiam in peccatoribus reperitur,*

peritur, quam scholæ vocant fidem informem, solitariam, otiosam, aut certe mortuam, alteram in solis bonis operantem per charitatem, eoque dictam formatam, efficacem, vivam: ast hic nova suborta est controversia, aliis affirmantibus fidem, cui a Scriptura tribuitur Salus, justitia & sanctificatio, solam esse vivam (quæ fuit in colloquiis Catholicorum Germaniæ opinio) eamque includere in se rerum revelatarum cognitionem, voluntatis præparationem, & cum charitate legis totalem adimpletionem, quo sensu commode dici non potest, solam fidem justificare, quia sola non est, quæ a charitate informatur. In qua sententia etiamsi esset Marinarus, non probabat tamen, fidem informari a charitate, eoquod apud D. Paulum non reperiatur, sed magis illud, fidem operari per charitatem: Porro alii rursus asserebant, fidem justificantem esse fidem in genere, nec iidem distinquebant, an viva, vel mortua esset. Sæcul. XVI. A. C. 1546.

His Jaius Jesuita Cardinalis Augustani Theologus hæc addebat: Hoc Apostoli effatum: homo justificatur per fidem, eo collimat, ut demonstret justificationem effici gratis, propterea quod sola fides inter ea, quæ ad justitiam conducunt, donum sit mere gratuitum, & reliqua per fidem a nobis impetrentur, adeoque per ipsam fidem nobis tribuitur, non quod justi simus, sed *Pallav. l. 8. c. 4. n. 18.*

Sæcul. XVI A.C. 1546.

sed quod justi esse possimus: ceterum de se fides haud sufficit, ut liquet ex Augustini dicto ad Bonifacium, expendentis, quod in secundo capite S. Joannis habetur: Multi crediderunt in nomine ejus, ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis, eoquod ipse nosset omnes: *Fides igitur potest persistere absque probis operibus, atque in eo statu ad Christum sibi attrahendum minime sufficit.*

§. XLVIII.

Patres de recipiendis Franciæ Legatis in quadam Congregatione consultantes.

Pallav. l. c. c. 3. n. 1.

His conventibus interea habitis die vigesima sexta Junii tres Regis Franciæ Legati Claudius Durfeus, Lignerius, & Danesius Tridentum venerunt: quapropter die decima tertia Junii in quodam Patrum cœtu, de debito eos recipiendi modo, necnon de loco ipsis designando agebatur. Præprimis Pacecus Cardinalis Regis pietatem commendans Synodi Legatos hortabatur, ut ejusdem Oratores omni benevolentiæ genere, gratique animi signo exciperent; „haud enim, inquiebat ipse, du„bito, quin illi tam ad Sessiones, quam „ad Congregationes, sint admittendi, „sua-

„ſuaque prudentia ac doctrina Patribus „auxilio futuri: Porro quod ad loci præ- „rogativam eis concedendam ſpectat, il- „lis eandem aſſignare, haud opus ſore „mihi videtur; exiſtimo enim, nullam „cum Cæſareis Legatis æmulationem ex- „orituram, præcipue cum Romanorum „Regis, aliorumque Regum Oratores a „Synodo abſint: ſi tamen hac ſuper re „quicquam eſſet ſtatuendum, aliud mihi „dicendum non ſuppetit, niſi priorem „Conciliorum ritum eſſe ſervandum. Ve- rum Patres hanc rem Legatorum pru- dentiæ eſſe committendam, unanimi ſuffragio cenſuerunt. Sæcul XVI. A.C.1546.

Non deerant tamen, qui veteres ſuſcitabant lites circa loci prærogati- vam, quam Romanorum Rex ſibi com- petere contendebat. Hos inter præci- puus erat Epiſcopus Materanus, qui pa- lam profitebatur, quod omnino, ſi præ- cedentium Synodorum conſuetudinem ſequi oporteret, extra omne dubium fo- ret, quod Romanorum Regis Legati Galliarum Regis Oratores præcedant, cum id quoque in Concilio Lateranen- ſi obſervatum eſſet: verum huic Arma- canus reſpondit hunc in modum: „In- „ter Maximilianum tum Romanorum Re- „gem atque Ferdinandum, qui nunc hac „dignitate inſignitus eſt, diſcrimen in- „tercedere videtur; quippe eo tempore „Ma-

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

„Maximilianus quamvis jamjam in Cæ„sarem electus esset, nonnisi tamen Ro„manorum Rex appellabatur, eoquod „nondum Cæsarea corona esset redimi„tus; id tamen minime obstare poterat, „quominus cunctis juribus Imperio anne„xis frueretur: at non eadem ratio circa „Ferdinandum versatur, eoquod nec Im„perium, nec illius jura ejusdem pote„stati subsint, sed adhucdum ea Carolus „V. Cæsar obtineat. Hac super re plu„res alii ulto citroque disceptabant, ac „quisque firmiora rationum momenta „suæ opinioni suffragari censebat, tandem vero concluſum, prudentiæ Legatorum, qui cuncta dissidia componere promiserant, totam rem esse relinquendam (*).

§. XLIX.

(*) Qua ratione Legati Apostolici litem composuerint, Continuator reticuit, ut æquior videretur obstrepentium repugnantia: ceterum Cardinales Legati, ut inquit Pallavicinus l. c. *Patres publice monuerunt, in Synodi primordiis per sanctionem fuisse cautum, ne cuipiam ex ulla cæremoniarum officiorumque functione quidquam juris vel accederet, vel decederet* Ceterum huic Sanctioni jam in prioribus Conciliis sæpius factæ plures aliorum Principum Oratores, aquievisse constat.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

§. XLIX.

Franciæ Legati de loco ipsis assignato questi.

Verum Franciæ Oratores loci, quem sibi deberi contendebant, prærogativam in dubium vocari indignantes, non modo per Agdensem Episcopum, sed per semetipsos privatim Papæ Legatos convenerunt, palam professi, quod quantocius abire vellent, nisi eis locus tam propriæ ipsorum dignitati, quam eorum Regi, cujus vices agerent, debitus assignaretur; ambiebant autem primam a Cæsareis Legatis sedem. Ast Papæ Legati, ut eos placarent, ipsis hæc exponebant: *Potiori loco habeatis communem plausum, quam duorum triumve hæsitationem in amplissimo consessu, ex tot tamque variis ingeniis, animorumque affectionibus conflato, & ubi sua cuique erat dicendi libertas: Oratores Ferdinandi ad nullam unquam Synodi functionem venerunt, postquam Caroli Oratores accesserant, qui utriusque fratris nomine interesse possent, adeoque opus non est, litem intendere nihil de possessione certanti.* *Pallav. ib. c. 3. n. 3.*

Verum Franciæ Legati haud idcirco aquiescere videbantur, sed temporis spatium ad deliberandum sibi concedi postularunt: Interea vero Legati media

Sæcul. XVI. A C 1546.

propoſuere, quorum ope, ſi fieri poſſet, utrique parti ſatisfieret: eapropter præprimis rem unice componi poſſe ajebant, ſi Romanorum Regis Legati inducerentur, ut a congreſſibus abſtinerent, prout hucusque iis nunquam interfuerant. Aſt ea res haud difficultate carebat: tandem vero ambæ litigantium partes cuncta obſtacula ipſæmet ſubmoverunt; cum enim duntaxat paci ſtuderent, ac nonniſi honeſta conciliationis media quærerent, hinc brevi mutuo conſenſu res compoſita fuit.

§. L.

Franciæ Oratores in Synodo excepti, ac poſt Cæſaris Legatos collocati.

Pallav. l. c. num. 3.

Igitur cum conventio fuiſſet facta, in quadam Congregatione die octavo Julii habita Galliarum Regis Oratores ingenti pompa, ac honorum ſignis excipiebantur, jam contenti, quod a Cæſareis Legatis proximum occuparent locum, nec etiam de aliis Oratoribus tum abſentibus quicquam decerneretur. Ceterum ipſe etiam Mendoza quamvis aliis Congregationibus febri quartana præpeditus non interfuerit, huic tamen urba itatis gratia adeſſe voluit: Cunctis itaque Sedes ſuas occupantibus Franciæ Oratorum, necnon mandati

eis

eis commissi literæ die trigesima Martii anno supra millesimum quingentesimo quadragesimo quinto Fontis-Bellaquei datæ prælegebantur, ac pro legitimis habebantur. In his Rex Synodi Patribus gratulabatur, professus, quod ipsus interesse desideraret, se tamen absente, regiis hisce literis non minus plenam, acsi ipsemet præsens adesset, suis Oratoribus agendi, exequendi, atque proponendi facultatem dedisset, quæcunque pro fide Christiana, Evangelicæ Doctrinæ puritate, pace, Clerique, ac ceterorum Ecclesiæ membrorum emendatione necessaria judicarent. Sæcul. XVI. A.C. 1546.

§. LI.

Petri Dannesii Franciæ Legati oratio ad Synodi Patres.

Perlectis hisce literis, Petrus Dannesius non minus prolixum, quam eruditum habuit sermonem, in quo præprimis Gallorum Regum pietatem, atque in Religionem Catholicam, Roma namque Ecclesiam merita exaggerabat. Revocavit etiam in memoriam, quod Gregorius magnus suis in literis Childeberto Regis Catholici cognomen attribuerit: *Huic titulo*, inquiebat ipse, *Galliæ Reges abunde satisfecerunt; quippe qui inter ceteros Christianos Reges præclare* *Labbe Cone. t. 14. p. 1017. & seq. Pallav. l. 8. c. 3. n. 5. & seq. Sleid. comm. li. 17. p. 586.*

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

se gesserant in studio fidei universalis, ac veteris sustinendæ, Regnumque Franciæ mille annorum spatio nulla contaminatum hæresi in fide conservarunt, & quantum in ipsis erat, Idololatrarum, hæreticorumque exterorum conversionem procurarunt. Postea sigillatim merita, quæ Galli in RomanamEcclesiam effudissent, recensens narravit, *quæ Pipinus & Carolus Magnus adversus Longobardos fortiter patrassent; & quemadmodum in Synodo Episcoporum ab Hadriano I. huic delatum sit, & creandi Pontificis, & Episcoporum suæ ditionis tum approbandorum, tum, post præstitum ab illis Sacramentum fidelitatis, inaugurandorum arbitrium. Et quamvis filius ejus Ludovicus Pius prærogativa creandi Pontificis non ita multo post cesserit, amicitiæ tamen, quæ sibi cum Sede Apostolica intercesserat, testificandæ ergo, Legatos ad se ea gratia mandari voluit, eamque officiorum vicissitudinem diligenter cultam diu continuavit: ejus enim amicitiæ fiducia Romanos Pontifices asperis temporibus, sive per hostilem impetum sede sua ejectos, sive seditione consternatos, ad illud Regnum tanquam portum tutissimum confugisse constat. Neque dictu facile est, quot se periculis Galli exposuerint, vel ad Christiani Imperii fines latius protendendos, vel ad ea recuperanda, quæ Barbari invaserant, vel ad Pontifices dignitati restituendos, aut periculis*

lis liberandos. His deceſſoribus oriundus Sæcul. XVI.
Franciſcus I. pari pietate, regni ſui initio, A.C.1546.
poſt victoriam Mediolanenſem, profectus eſt
Bononiam ad Leonem X. ob amicitiam cum
eo ſtabiliendam, quam cum Hadriano VI.
Clemente VII. & cum Paulo III. nunc Pon-
tifice continuavit, quorum Pontificatu vigin-
ti ſex annorum ſpatio, licet in diverſis Re-
gionibus de rebus fidei multæ, magnæque
extiterint controverſiæ, ille tamen diligen-
tiſſime cavit intra ſuos fines, ne qua fieret
in vulgata Eccleſiæ conſuetudine immutatio,
ſed penes Eccleſiam publicum totius rei judi-
cium eſſet. Et quamquam natura ſua ſit
clementiſſimus & mitiſſimus, neque ſangui-
nis ſitiens, hic tamen ſeveritatem adhibuit,
graviaque edicta ſanxit, & tum ſua diligen-
tia, tum Judicum ſollicitudine, & vigilan-
tia id conſecutus eſt, ut in tanta tempeſtate,
jactationeque, quæ multas civitates & reg-
na ab ipſis fundamentis labefecit, nobiliſſi-
mum illud Regnum Eccleſiæ bono paccatum
permanſerit, priſtina doctrina, ritibus, &
moribus ſervatis, ut de eo Regno Synodus
libere ſtatuere poſſit, quod verum putet, &
Reipublicæ Chriſtianæ conducibile. Præ-
terea Rex ſatis jam perſpexit, quantopere
orbi Chriſtiano conducat, Epiſcopum Ro-
manum pro capite agnoſcere, adeo ut bonis
conditionibus ſollicitatus ad exemplum ab
alio Principe editum ſequendum, ab inſtitu-
to dimoveri non potuerit, quin potius ſuo

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

cum incommodo finitimorum amicitiæ nuntium remittere decreviſſet. Indicto nuper Concilio, delegit aliquot e ſuis Epiſcopis, ac illico eos eo decrevit, deinde cum conſeſſibus aliquot habitis, ſerio rem agi, & Synodi auctoritatem decretis etiam factis ſtabilitam comperiſſet, mihi, ut huc contenderem, & negotium, qua poſſem, ſolertia promoverem, in mandatis dedit. Petit igitur, ut Patres ſemel in univerſum conſtituant, publiceque proponant, quid ab omnibus Chriſtianis ubique gentium in Religione ſequendum ſit, & credendum, dein ut ad ſacrorum Canonum normam Eccleſiaſticam diſciplinam inſtituant, ſi id faciant, tum Rex Chriſtianiſſimus curabit ea, quæ illi præſcribent, per omnem Galliam accurate ut ſerventur, decretisque Concilii ſua ope ac patrocinio aderit. Ad hæc, proſequebatur Orator, *cum Galliarum Regum tot tantaque extent in Eccleſiam Romanam merita, æquum eſt, ne ex Privilegiis a Patribus & ſummis Pontificibus olim conceſſis, quorum poſſeſſionem omnes Galliæ Reges a Ludovico pio habuerunt, quicquam mutetur, aut imminuatur, ut Gallicanis item Eccleſiis, quarum ipſe gerit tutelam, ſua jura, privilegia & immunitates confirmentur, quo nomine Galli omnes agnoſcent ſe Concilio tantopere devinctos, ut beneficium ita collatum Patribus nunquam ſit pœnitendum.*

§. LII.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

§. LII.

Primi Legati Apostolici responsum ad Gallici Oratoris sermonem.

Ad hæc Legatorum primus hanc in sententiam peroravit: *Res a Christianissimis Regibus præclare gestæ pro Religione, atque Sede Apostolica, quamvis per se celeberrimæ, nunquam tamen absque novo sensu voluptatis commemorari possunt: id vero tunc peculiariter experti sunt Patres in earum commemoratione, quas opportune adeo, concinneque Gallicus Orator exposuerat. Regium Legationis mandatum suscipimus prout de jure, sic namque etiam Cæsareum acceptum fuerat: ipsos vero Oratores excipimus, quo par erat, benevolentiæ studio. Gratias Regi reverenter persolvimus, quod tam pio tamque parato sit animo, ac præsertim, quod viros adeo eximios delegerit, qui sua vice ibi fungantur: Sacer hic Cœtus sedulo curabit, tum ut Gallicana Privilegia integra persistant, quatenus Reipublicæ Christianæ bono congruit, quod nosset Religiosissimo illi Principi maxime cordi esse, tum ut quacunque alia ratione Regi gratificaretur, unde sua tam prona in Concilium & Ecclesiam voluntate in dies magis ac magis ipse gauderet. Porro hæc adeo honorifica, adeoque benevola tanti Regis significatio ingenti plane lætitia Conventum perfudit.* *Pallav. c. 3. n. 10.*

Sæcul. XVI
A. C. 1546.

§. LIII.

Examen quæstionis de piis actionibus.

Postquam Franciæ Oratores fuerant admissi, tertia post die decima quinta Julii Theologi habito conventu articulos de piis operibus examinabant, eorumque tria distinquebant genera, quorum prima fidem, omnemque gratiam præcedunt, quædam vero post primæ gratiæ receptionem fiunt, & tandem alia post obtentam justificationem exercentur. Porro circa priores pias actiones quærebatur, utrum omnes illæ sint peccata: potissimum vero dubium inde oriebatur, quod dentur quædam actiones adiaphoræ, in quibus nec bonitas, nec malitia reperitur: aliæ vero sint, quæ moralem habent bonitatem, istisque accensentur infidelium actiones. Hanc in rem Ambrosius Catharinus istam propugnavit sententiam: *Homo absque singulari Dei ope nullam actionem potest peragere, quæ vere bona dici potest, ne moraliter quidem, sed peccatum solummodo, ideo omnia opera infidelium, qui a Deo non excitantur ad credendum, & omnes actiones fidelium, sed peccatorum, antequam a Deo excitantur ad conversionem, utcunque honestæ, imo heroicæ videantur, vera sunt peccata. Quod si quis eas magni facit, is*

in

in genere eas spectat, & externam modo speciem intuetur; at qui singulares uniuscujusque actionis circumstantias introspexerit, earum pravitatem facile deprehendet, itaque hoc nomine Lutherus minime damnandus, etiamsi articuli ii censuram meritissimo deposcant, quatenus opera complectuntur gratiam prævenientem consequentia, quæ ad justificationem sunt præparatoria; cujusmodi sunt peccati odium, & detestatio, metus inferni & alia conscientiæ terriculamenta. Porro hanc Catharini opinionem Dominicus Soto vehementer impugnavit, eamque tanquam hæreticam perstrinxit. Cetera cum de iis, quæ ad justificationem disponunt, ageretur, communis omnium Theologorum erat hæc sententia: *Post excitationem divinam nascitur timor, aliæque considerationes ejus perversitatis, quæ est in peccato: itaque Lutheri opinio, quæ terrorem hunc censet malum, damnatur ut hæretica: Deus enim hortatur peccatorem, eumque ad ejusmodi cogitationes impellit; cum tamen impium sit dicere, Deum movere ad peccatum. Præterea officium est prædicatoris, hujusmodi mediis peccatoris animum perterrefacere, ac consternare. Jam cum a statu peccati ad statum gratiæ per hæc media perveniatur, permirum eis videbatur, a peccato ad justitiam transiri non posse, nisi per alterius peccati viam. Obstabat tamen nodus in con-*

Sæc. XVI. A.C. 1546

trarium, quem non erat facile dissolvere, nempe quod bona opera possent consistere cum gratia, timor autem hic, aliæque præparationes cum ea neutiquam consistere, adeoque in malis esse valeant. Ad hæc Antonius Marinarus Carmelita sic dixit: *Altercatio hoc modo est de verbis; sicut enim a frigore penetrabili ad calorem fit transitus per gradum frigoris remissioris, qui nec est calor, neque novum frigus, sed idem frigus imminutum: sic a peccato ad justitiam transitur per terrores & contritiones, quæ neque opera bona sunt, neque nova peccata, sed vetera tantum extenuata.* Sed cum huic sententiæ ceteri fere omnes Theologi contradicerent, palinodiam cecinit.

Pariter circa opera, quæ in statu gratiæ fiunt, nullum inter Patres erat dissidium; omnibus enim ea erat sententia, quod *hæc opera sint perfecta, & vitæ æternæ meritoria, adeoque impia sit & sacrilega Lutheri opinio, qui omnia censet esse peccata: cumque blasphemia non vacet, qui dixerit beatam Virginem vel minimum veniale peccatum admisisse, certe is, qui in omni actione eam peccasse dicit, vocem emittit Christianis auribus indignam, atque ipse propter tantas blasphemias dignus est, cui tellus ima dehiscat, & quem Tartarus ipse absorbeat.*

§. LIV.

Sæcul. XVI.
A.C. 1546.

§. LIV.

Synodi translatio proposita.

Die decima tertia ejusdem mensis Julii generalis habebatur Congregatio, in qua Montanus Cardinalis proposuit, quod de aliis duobus justificationis capitibus conjunctim ageretur: *Eoquod*, inquiebat ille, *impensa jam cura in primo discutiendo ad duo proxima magnam lucem afferret, & præstitutus Sessioni dies festinam rerum digestionem postularet.* Tum admoniti Patres, ut in futuro Conventu quatuor Prælatos designarent, qui Decretum circa primum de justificatione articulum jamjam discussum conficerent. Habita est ergo die decima quinta Julii præfata Congregatio, in qua arcanis suffragiis selecti sunt Armacanus Archiepiscopus, & Acacensis, Bituntinus, & Bellocastrensis Episcopi, qui hoc Decretum elimarent.

Pallav. l. 8. c. 5. n. 1. & 2.

Cum igitur Patres suam sententiam circa duos hosce articulos ibidem examinandos edicere rogarentur, Pacecus Cardinalis pluresque Archiepiscopi hac super re mentem suam aperiebant, mox tamen ordine suo sic subjunxit Corcyrensis Archiepiscopus: *haud paratus ad eam rem adveni, arbitratus, potius agendum*

Diar. Massarelli 13. & 14. Jul. an. 1546. & 23. Junii.

Pallav. l. c. n. 2.

de

Sæcul. XVI A.C. 1546

de profectione ex Tridentina urbe, in qua Patres tanto cum discrimine versantur propter imminens bellum, hostiumque propinquitatem: quod autem in me est, nolo iterum in crucem agi. In eadem ferme verba Senensis prorupit, simulque periculum exaggeravit *ex fama victoriæ Ducis Wirtembergensis, qui cum ingenti exercitu capta jam prope Oenipontem clusia, progredi nitebatur. Materanus se quidem discriminis conscium, non vero ab eo perterritum esse ostendit, paratumque se dixit ad eandem cum Legatis aleam subeundam, mortemque, si opus foret, cum ipsis oppetendum.*

Prætensum hoc discrimen Synodo impendens jamjam turbabat Legatos, quapropter illi, antequam ipsis fœdus Cæsaris cum Papa initum innotesceret, hæc ad Cardinalem Farnesium perscripserunt; neque decorum, neque tutum „nobis est, diutius Tridenti hærere, ubi „militibus circumdati haud temere time„re debemus, ne eorum violentiæ, ac „furori exponamur, præcipue, cum ne„quaquam Tridentinis vires suppetant „ad repellendos hostium undique concur„rentium impetus: quinimo ab amico „etiam Cæsaris milite cavendum est, po„tissimum ob annonæ & commeatus in„opiam, hinc qualiscunque demum sit „rerum facies, in præsenti rerum vicissi-

tudine

tudine nihil opportunius videtur, quam Synodum transferre. Verum cum huic consilio quosdam Præsules Carolo Cæsari addictos abs dubio obluctaturos, ac Tridenti permansuros metuerent, hinc pariter Farnesium monebant, ut ad primum belli fragorem, cum Tridenti duntaxat ejusmodi Præsules perstituri essent, per diploma Pontificis consuleret, ne iis Patribus liceret, quicquam auctoritate sua statuere, Legatis ceterisque Episcopis absentibus. His publicis privatas quoque literas adjecerunt, in quibus tamen ferme eadem perscripserunt. Verum hæc Legatorum anxietas displicuit Pontifici, qui nec Cæsarem sibi fœdere junctum offendere, nec Synodum durante bello ad illius defensionem suscepto dissolvere voluit: quapropter datis literis Tridento discedere, eis omnino inhibuit; quinimo ipsus etiam Farnesius Cardinali S. Crucis hæc significavit: „Pontifex majus a„nimi robur in vobis desiderabat, proin„de potius ex armorum apparatu majo„rem constantiam exhibere oportet; quip„pe hæc arma ad contumaces Concilio „subjiciendos parata sunt, præcipue, „cum Tridento discedere perinde sit, ac „militibus Pontificis stipendia merenti„bus diffidentiam inspirare, ac præpedi„re, ne suis Belliducibus obtemperent. Sæcul. XVI. A.C. 1546.

§. LV.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

§. LV.

Synodi translatio a Legatis desiderata.

Pallav. n. 3. Hoc Papæ mandatum, quo Legati Tridento recedere prohibebantur, ipsis permolestum accidit, hancque in rem Marcellus Cervinus die sexta Julii datis ad Maffæum literis eundem rogavit, quatenus Pontificem induceret, ut se cum perpenderet, quænam Cæsaris armati consilia forent, an non merito timendum esset, ne Synodo leges dictare, resque ibidem pertractandas, necnon agendi & decidendi rationes præscribere tentaret. Hæc omnia Maffæus Pontifici exposuit, qui tamen nequaquam mutata animi sui sententia nullatenus Sessionem differre, sed præfixa die insuperhabitis Legatorum rationibus celebrari præcepit: Tridentinos tamen adeo ingens incesserat timor, ut plures Episcopi fugam meditarentur, quos tamen Mendoza & Farnesius retinuerant.

§. LVI.

Acrior contentio inter Cavensem & Chironensem Episcopos.

In alio conventu die decima septima Junii celebrato propositi examinabantur

tur articuli, circa quos sat vehemens exorta est contentio inter Cavensem & Chironensem Episcopos: nam ille prior haud dissimulare poterat indignationem, quam exinde conceperat, quod Patres nuperam ejus dissertationem minus benigne excepissent, cum in cœtu die sexta Julii habito justificationem soli fidei attribuere niteretur, hinc rursus idem argumentum pertractans adeo non errorem suum revocavit, ut etiam eundem novis rationibus confirmare auderet, ac plura Sanctorum Patrum volumina afferri juberet, ex quibus plura prælegit testimonia, iisque suam opinionem fulciri falso existimavit, totque animadversiones subjunxit, ut ad eas excipiendas totum tempus insumeretur, atque in hoc congressu nullum aliud argumentum pertractari posset: Dimisso autem conventu, antequam Patres ex conclavi discederent, Dionysius Zannatinus Græcus ex Ordine Fratrum Minorum Episcopus Chironensis, cum Britinorienſem ac Reatinum Præsules privatim alloqueretur, dixit: in futuro conventu, quicquid Cavensis asseruit, confutabo; nec enim ejus inscitiam vel proterviam excusare valeo. Tum Cavensis, qui sermonem de se a Zannetino factum subobscure intellexerat, propius accedens sciscitabatur, quam adversus eum

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Sæcul. XVI. A.C. 1546. eum querendi causſam haberet? cui Chironensis mox durius respondit: *Enimvero mi Præsul, tuam tibi vel insscitiam vel proterviam excusare non licet.*

Hoc responsum Cavensis Episcopus adeo iniquo tulit animo, ut rationis, Religionis ac Reverentiæ tam celebri confessui debitæ immemor verbis longe asperioribus, ac Chironensis protulerat, eundem exciperet, eoque temeritatis deveniret, ut illum etiam verberibus exciperet. Hujus rei indignitas Synodi Præsides, Patresque tantopere commovit, ut conventum haberi præciperent, in quo hujus altercationis negotium discuteretur.

§. LVII.

Patrum deliberatio circa pœnam Cavensi Episcopo infligendam.

Pallav. n. 2. & 3. Habebatur hic conventus eadem die, horisque pomeridianis, non tamen eidem intererant Principum Oratores, excepto Mendoza, qui tamen re nondum in deliberationem vocata discessit, simulque veniam petiit Venetias abeundi, ut ibidem Cæsaris nomine quoddam negotium pertractaret. Eo absente Præses Congregatos ita alloquebatur: „Cavensis Episcopi delictum omnibus est compertum, proinde illud nec minue-

minuere, nec augere volo, sed dunta- Sæcul. XVI.
xat, rogo, ut Patres suam ferant sen- A.C. 1546.
tentiam, ex qua postmodum Præsides procedere possunt: Excipiebantur ergo cunctorum sententiæ, quæ tamen admodum diversæ erant; quidam enim clementiam, alii vero pœnæ severitatem esse adhibendam censebant, & plures reum hunc Episcopum honesto in loco retinendum, eique exeundi libertatem adimendam arbitrabantur. Pronuntiabant alii, totum negotium summo Pontifici committendum, eoquod alia majoris longe momenti negotia directe ad finem, ob quem convocati essent, collimantia a Synodo essent pertractanda.

§. LVIII.

Sententia in hunc Episcopum a Legatis pronuntiata.

Auditis hisce variis sententiis Legati *Pallav. c. 6.*
aliquantulum inter se submissa voce *n. 6.*
conferentes, quæstionem de hujus Episcopi facto esse instituendam pronuntiarunt, interea vero ipsum apud Franciscanos in S. Bernardini Monasterio detinendum, ejusque consortium omnino esse evitandum decreverunt, eoquod ob vim Chironensi Episcopo illatam anathemate irretitus esset. Post hæc Masse-

Sæc. XVI. A.C 1546.

rello, qui Patribus a secretis erat, negotium dabant, ut testibus ad examen vocatis judicii acta instrueret: Interea vero summus Pontifex rem edoctus intime doluit, datisque ad Legatos literis præcepit, ut severitate uterentur: Igitur re die vigesima octava Julii decisa Episcopus Cavensis ex Synodi sententia perpetuo a Synodo, ac Tridentina urbe exulare, & Pontificem supplex adire jubebatur, ut ab anathemate, quod incurrerat, absolveretur. Ast Pontifex hujus sententiæ rigorem lenitate temperaturus, Legatis suis facultatem concessit, vi cujus ipsi eundem absolvere, atque ad suam sedem, si ipsis bene visum fuerit, remittere possent. Demum Cavensi Jacobus Jacobellus Bellocastrensis Episcopus fuit subrogatus, ut ejus nomine deinceps Concilii negotia procuraret.

§. LIX.

Sessionis VI. prorogatio in Concilio proposita.

Pallav. c. 7. n. 2.

Cum vero dies vigesima nona Julii ad celebrandam Sessionem sextam præfixa appropinquaret, necdum tamen dogmata ibidem decidenda satis fuissent discussa, hinc Legatorum primus in quodam cœtu die vigesima octava ejusdem men-

mensis habito hanc Sessionem omnino prorogandam exposuit, eo potissimum nomine, eoquod circa postremos duos dogmatis articulos, necnon circa Episcoporum residentiam plura adhuc definienda supereſſent, quam in rem Præses sequens dedit consilium: *Quamquam argumenti difficultas, & amplitudo obstitisset, ne omnino per id temporis cuncta absolverentur, & quæ Sessioni paranda erant, perficerentur; ea tamen poterit haberi omissa rituum pompa, cujusmodi sunt solemne Sacrum & Concio, convocatis autem postridie mane Patribus tandem deliberari potest de præparatis Decretis, quæ tria capita jam proposita, & per privatos, publicosque Conventus expensa complectebantur. Duplici ex causſa ad id me pronum ostendo: Primo, quod per literas excepissem, Pontificem a prorogatione plurimum abhorrere: deinde, quod Roma pariter a viris probatissimis significaretur, designatam Decretorum formam planissime ibi probari: unde eo securius eam stabiliendam esse censeo* Porro ex tribus Papæ Legatis solus Cardinalis Montanus huic Congregationi intererat: Marcellus enim Cervinus absens fuit, Polus autem adversa valetudine pressus Patavium secesserat, cumque pristinam sanitatem ibidem recuperare desperaret, abdicato Legati munere Romam reversus est. Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Sæc. XVI. A.C. 1546.

§. LX.

Plurium ſententia de proroganda Seſſione contra Legatorum opinionem.

Pallav. n. 3. Huic Montani Cardinalis ſententiæ de non proroganda Seſſione plures refragabantur, atque inter ceteros Cardinalis Pacecus hæc expoſuit: *Multa, quæ definienda ſunt, nondum omnino Patrum trutina in Conventibus expenſa fuerant, nec poſſunt unico matutino cœtu pro dignitate perpendi: ſatius itaque videtur, ſi Seſſio ad propinquum certum diem differretur.* Hanc ſententiam communi ferme ſuffragio amplectebantur Patres: Aſturienſis vero, ac Pacenſis addidere: *Quoniam ſtatutum fuerat, quod conjunctim de fide, ac moribus pertractetur, haud intelligimus, quomodo Seſſio celebrari poſſit, ubi de moribus tantum ac vix leviter agatur.* His Montanus repoſuit: *Ex animi mei conſilio manus ſtatim poſtea imponenda eſt morum reſtitutioni, ne Synodi promiſſis derogetur: ſi tamen animadverterem Patrum vota unanimi calculo ad prorogationem inclinari, neutiquam obſiſtam: Solum itaque ſupereſt examinandum, certone, an incerto die Seſſio habenda: quod incerta dies ſit relinquenda, mihi videtur; nam ſi certa præfigeretur, vel ſi Patres propinquam eligerent, & res, præſertim ad emendatio-*

dationem ſpectantes, nondum adeo diſcuſſæ forent, ut diſcrimen vitarent, ne forte ad aliam prolationem cogerentur, non ſine auctoritatis conſtantiæque præjudicio: conducibilius ergo mihi videtur, in arbitrio Patrum reponere, ut, qua liberet die, Seſſionem indicerent. Sæc. XVI. A.C.1546.

Verum his Pacecus denuo reſpondit: *Semper ad id usque tempus fuit certa dies Seſſionibus præſcripta. Conſuetudinis hujus mutatio maximi momenti res eſt; præcipue vero, ubi peculiaris ſubeſt ratio illius retinendæ. Etenim quod eſt incertum, quandonam futurum ſit, potius concipitur ab hominibus, quaſi incertum, an ſit futurum: concipitur quidem certe ceu remotum, adeoque ante mentis oculos ea tenuis rei ſpecies obverſatur, quam remotiora prætendunt. Quam ob rem, ſi ad incertum diem Seſſio indiceretur, id plane, quod evitabatur, eveniret, Epiſcopos videlicet Tridento dilapſuros.* Idem ſenſere Aquenſis & Turritanus Præſules.

§. LXI.

Contentio circa Synodi translationem.

Corcyrenſis Epiſcopus in iis, quæ paulo ante inſinuaverat, obſirmatus iterum expoſuit, quod *ſibi oportunius videretur de diſceſſu, vel translatione conſilium habere, ne dum ipſi de juſtitia,* *Pallav. c. 7. n. 6.*

Sæcul. XVI A.C. 1546

qua renaſcitur impius, agitarent, incauti ab impiis opprimerentur. Pacecus ſatis gnarus, quam id permoleſtum Cæſari foret, ſibi temperare non potuit, quin Præſulem objurgaret, dicens: *cur de re, ob quam a Præſide non rogatus fuiſti, ſententiam dicis?* unde aliqua inter eos exorta eſt altercatio.

Poſt hæc Materanus Archipræſul ſententiam Corcyrenſis pluribus confirmans ita peroravit: *Tridenti perſiſtere perinde eſt, ac Deum tentare & univerſam Eccleſiam palmari dedecori exponere. Perſpicuum mihi eſt, licere Patribus inde ſecedere: tanti ſiquidem diſcriminis metu abſentes absque dubio excuſabuntur, ne accederent: præſentes igitur, ne perſiſterent: alioqui pejoris forent conditionis obſequentes, quam contumaces. Inſuper percipere haud valeo, quo pacto contingeret, aliquos ibi eſſe, qui Concilium id temporis Tridenti vellent, cujus Concilii auctoritas in Patrum frequentia potiſſimum ſita eſt: ea vero indies minuatur. Hinc dubium mihi non eſt, quin Cæſar, ſi rem pernoſſet, primus omnium translationem alio comprobaret.*

Has rationes Cardinalis Pacecus confutavit, pluresque Epiſcopos ad ſuam ſententiam pertraxit, unde tempus vanis diſputationibus terebatur, resque decidi haud poterat, adeo, ut Legatus totum negotium re cum ſuis ſociis communi-

municata ad alium conventum remittere cogeretur: ſuggeſſit tamen eidem Pacecus, quod certa dies, antequam Patres diſcederent, pro futura Seſſione præſcribenda foret, ne Concilium omnino diſſolutum credatur, cum tamen id nullatenus intendat Cæſar, qui Synodum nec interrumpi, nec alio transferri vult. Huic Præſes reſpondit: periculum diſſolvendæ Synodi non dependet ex incerto Seſſionis die, ſed ex circumſtrepentium armorum metu, quam ob rem in proxima Congregatione deliberandum ajebat. His dictis dimiſſoque conventu ad ſua quisque reverſus eſt: biduo autem poſt evoluto, ſeu die trigeſima Julii acerbius recruduit certamen, ac contentio circa Seſſionis prorogationem, cum præcipue nec Montanus nec Tridentinus Cardinales cedere vellent, hinc rurſus infecta re conventus ſolvebatur.

§. LXII.

Annus ſacer Romæ a Papa promulgatus.

Die prima Auguſti Romæ anno ſacro initium dabatur, poſtquam hanc in rem jamjam Bulla die decima quinta Julii condita die vigeſima quinta ejusdem menſis fuit promulgata. In ea

Sæc. XVI. A.C.1546.

summus Pontifex fusiori sermone enarrat mala, quibus Ecclesia ob hæresin affligitur, postea in eodem diplomate ita effatur: *Equidem ad hæreses extirpandas Concilium inchoavimus: hæretici tamen magna animorum obstinatione & pertinacia illud contemnunt, atque recusant, ut huic igitur malo remedium afferamus, fœdus cum Cæsare pepigimus, illis ad Ecclesiæ obsequium vi, armisque adigendis. Hortamur itaque omnes in universum, ut precibus atque jejuniis, delictorum confessione, ac Cœnæ Dominicæ perceptione Deum reddant propitium, quo videlicet exoratus hoc bellum secundare dignetur, ad Nominis sui gloriam, Ecclesiæ decus, & hæreses profligandas susceptum.*

Propter sacri hujus anni solemnia a prima Augusti die usque ad duodecimam ejusdem mensis nulla habebatur Congregatio, ut eo liberius singuli pietatis exercitiis vacare possent.

§. LXIII.

Cervini Cardinalis molimina pro transferendo Concilio.

Interea Legati, cum omnia in nupero Conventu gesta perpenderent, atque hostilis exercitus timor indies augeretur, magis magisque in suo Synodum transferendi proposito firmabantur, hos inter

inter Marcellus Cervinus præ ceteris Cardinalibus magis moderatus, minusque ſuſpectus, atque diſſidiorum & contentionis habitæ minime conſcius, Madrutium ad ſuas partes pertrahere, eumque eo adigere ſategit, ut is Cæſarem ad comprobandam Synodi translationem induceret: Ut vero molimini optatus adſpiraret ſucceſſus, opera utebatur Bertani Fanenſis Epiſcopi, qui intima familiaritate huic Cardinali junctus erat. Huic igitur præcipue hæc expoſuit: *Quamvis nimis juſta amovendæ Synodi cauſſa Pontifici eſſet data, ſatius tamen foret, ſi pacate, & quæ Chriſtianos decet, inter ſe concordia rem agerent, atque una ſecum ſuam pariter operam Madruccius conjungeret ad Cæſarem cohortandum. Ea Sedes experimento cognoſcitur Concilio minime opportuna, non ſolum ob inopiam ſoli tot hominibus alendis impar, & ob cœli aſperitatem plerisque noxiam, ſed recenter ob ſtrepitus ac pericula militaria, atque ob hæreſis luem incolas corrumpentem; inter quos ruſtici, ne in ſuum quidem Paſtorem ac Principem inſoleſcerent, formidantur, unde fieri non poteſt, ut ibi diutius violenter detinerentur Epiſcopi: adeoque ſi amplius translationi obſiſteretur, perinde erit, ac cuncta præcipitanter in diſſolutionem agere: ea Synodus morbo laborat lethali, nec niſi per aeris mutationem ſanabili.*

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Pall. l. 8. c. 8. n. 1. & ſeq.

Sæcul. XVI. A.C.1546.

bili. Ne vero apud Germanos Pontificia urbes ſuſpicionem præſeferant, poterit deduci Synodus Genas, aut Lucam, civitates liberas, & Carolo addictas.

§. LXIV.

Cæſaris oppoſitio per Achillem a Legatis Romam miſſum Pontifici nuntiata.

Pallav. l. c. n. 2. & 3.

Bertanus Fanenſis Epiſcopus hoc Cervini conſilium arripuit, moxque Madrutium Cardinalem ad ſollicitandum Cæſarem impulit, poſtea vero ipſus fuit ſelectus, ut Legatorum nomine Imperatorem adiret; hi autem eodem tempore Romam decreverunt Achillem de Graſſis Synodi Advocatum, ac familiarem Cardinalis S. Floræ, qui abſentis Farneſii Papæ Nepotis munia obibat. Verum Bertanus ad itineris initium obviam habuit Virum, qui Madrutio tum ab Epiſtolis erat, hæcque Epiſcopo nuntiabat: *Cum ex Oratorum literis cognoviſſet Cæſar transferendæ Synodi conſilia, vehementer commotus in minas prorupit, atque ubi hoc fieret, abſque mora ſe cum Lutheranis concordaturum, ſuisque proſpecturum emolumentis* minatus eſt. His perceptis Bertanus adſtipulante etiam præfato Secretario, ſatius fore

re censuit, quod ad sua rediret, quam se acerbioris repulsæ discrimini exponeret. Itaque Tridentum reversus altera post discessum die ibidem advenit, unde etiam Achilles de Graffis ex itinere suo revocatus fuit, sed eodem ferme tempore Romam missus acceptum de Cæsaris voluntate nuntium perferre, illumque transferendæ Synodo obluctantem significare jubebatur. Paulo post Fanensis Episcopus pariter Romam fuit ablegatus, ut de re gesta Papam certiorem redderet, eique exponeret, quod ad placandos Germanorum animos plurimum conferret, si per unum adhuc vel duos menses Tridenti Concilium retineretur: Inde enim sperabat Madrutius, fore, ut ipsemet securus esset a tumultibus, quos hæc translatio per ipsius imprudentiam, ac animi vehementiam excitata suscitare posset. Sæcul XVI. A.C.1546.

§. LXV.

Papæ Epistola ad Legatos circa Synodi translationem.

Priusquam hi Deputati Romam venirent, Tridentum allatæ sunt Pontificis literæ, quibus ob allegatas Legatorum rationes, & hostilis exercitus terrorem ad vicina loca effusum, ad Synodi translationem animum flexit, *Pallav. ib.*

suis-

Sæcul. XVI. A.C. 1546. suisque Legatis diploma ea de re transmisit, adjecta tamen sequenti conditione: *Si plerique Patrum ita vellent, ac poscerent.* Legatis pariter injunxit, *ut si id eveniret, Lucam proponerent; cum hæc urbs extra Pontificiam ditionem sita & Cæsari addicta esset, adeoque hujusmodi, ut nullam merito suspicionem præferret.* Imperabat simul Papa, *ut cuncta prius Cæsari communicarentur, atque sine ejus consilio nihil hac super re decideretur*, denique Legatis suis significavit, *optare se quidem, ut Patres, antequam locus pro Synodo mutaretur, Justificationis saltem Decretum, & alterum de Episcoporum residentia stabilirent, ne otiosa Tridenti Synodus dici posset: verumtamen in eo quoque Legati non tam, quod optaret, quam quod effici posset, prosequerentur.*

Ast Farnesius Cardinalis, qui allatis Papæ jussis Tridento nondum discesserat, hoc diploma Cæsareis exhibuit Prælatis, qui vehementer commoti, sese hisce mandatis opposuerunt, tantumque impetrarunt, ne quicquam circa translationem usque ad nova Pontificis jussa tentaretur. Nihilominus Marcellus Cervinus Legatus Apostolicus omnem movit lapidem, ut Farnesio persuaderet, ne a proposito consilio desisteret, sed potius toto studio rem bene cæptam prosequeretur, hancque in rem eidem

eidem funeſtam expoſuit omnium Pa- Sæcul. XVI.
trum conditionem, eoquod haud teme- A.C.1546.
re vereri cogantur, ne tanquam mancipia in captivitatem abſtrahantur, ſi Proteſtantium arma ſint prævalitura: Urgenda igitur, proſequebatur Cardinalis, hæc Synodi translatio: *Ita enim Sedis Apoſtolicæ dignitas, ita libertas Concilii, ita Epiſcoporum ſecuritas, ita diſſolutionis periculum, ita columen legitimæ auctoritatis poſtulant. Si Germanica expeditio proſpere cederet, ſpesque affulgeret, populos, qui deſciverant, Concilium ſuſcepturos, poſſent tunc Patres & decenter, & cum fructu, & ſine periculo Tridentum regredi.*

Perceptis hisce rationibus Farneſius Tridento profectus eſt.

§. LXVI.

Farneſius Translationi a Legatis proponendæ obluctatus.

Rebus ita diſpoſitis Legati die duode- *Pall. c. 8. n. 4. Diar. Maſſar. 12 Aug. ex lit. Legat. eadem die ad Card. S. Floræ.*
cima menſis Auguſti generalem habebant conventum ſuffragia collecturi, utrum Synodi translatio Patribus probaretur, ac demum quænam alia urbs feligeretur, quove pacto, ſi Pontifex ſuis inſiſteret mandatis, cuncta ad diſceſſum præſto forent. Verum Legati literas a Farneſio Cardinale datas accepere,

Sæcul. XVI A.C. 546.

pere, quibus injunctum, ut hoc negotium tantisper differrent, nec de eo agerent, donec Pontificis responsa perferrentur. Ad hanc circumspectionem abs dubio Farnesium induxerat necessitas, qua Cæsaris favorem conservare tum oppido consultum censebat, præcipue, cum aliunde Imperator suam ipsi voluntatem patefeciisset.

§. LXVII.

Cæsar Concilii translationi vehementer obsistens.

Pallav. n. 5. & 6. Litt. Veralli ad Legatos ultima Jul. Eiusd. ad Sfortiam 3. 6 & 8 Aug. & ad Legat. 6 Aug. Diar. Concil. Trid. MS Archiv. Vat. p. 165. apud Raynald. hoc an. n. 127.

Enimvero Imperator Hieronymo Corregio, quem Farnesius Cardinalis ablegaverat, hunc in modum respondit: *Tametsi a plerisque Concilii cessatio vel translatio ceu mihi conducibilis ostentetur, eoquod per eam mihi liberum esset cum Protestantibus convenire; cum tamen ego non alio spectem, quam ad divinum obsequium, ac prosperum rei successum, optarem, ne quid novi seu facto seu verbo agitaretur.* Enimvero si Synodus vel dissolveretur, vel transferretur, nihil Cæsari obstare potuisset, quo minus cum Protestantibus conveniret, ac procurata pace se a plurimis curis eximeret: cum autem Farnesius per eundem Corregium pariter Cæsarem de eo, quod inter Cardinales nuper in conventu die vigesima

sima nona Julii habito altercatio fuerit exorta, certiorem redderet, simulque eundem rogaret, ut quæsito honesto prætextu Madrutium Tridento amoveri curaret, Cæsar ad hæc respondit: *Par est, ut per eos dies ibi maneret, quo simul ageret cum Farnesio de progressu, commodisque Concilii, ac loci securitati consuleret; postea deliberatum ibo de illius mansione, aut discessu.* Sæcul XVI. A.C. 1546.

Hæc itaque tam diserta Cæsareæ voluntatis expositio Farnesium permovit, ut Legatis inhiberet, ne absque certo Pontificis mandato quicquam in Congregatione circa translationem proponerent. Idem quoque ad eosdem perscripsit Verallus Sedis Apostolicæ Nuntius, ac paulo post id ipsum Mendoza Cæsaris Orator confirmavit, hæc significans: *Voluntas Cæsaris a proposita translatione usque adeo abhorret, ut minaciter fulminaret in quoscunque de ea mutire ausos, ac potissimum in Cervinum, quem præcipuum hujus Consilii auctorem existimabat.*

Quamvis vero Imperator graviter quereretur, imo etiam minas adjiceret, timendumque esset, ne Synodi translatio Germanos inter, & Hispanos turbas concitaret, his tamen Legati minime deterriti transferendæ Synodi proposito insistebant, spe freti, hanc translatio-

Sæcul. XVI. A.C.1546.

lationem etiam a Papa approbatum iri. Hanc ob rem die decima tertia menſis Auguſti conventum egerunt, in quo Montanus Cardinalis Patres hortabatur, ne Tridento diſcederent, nihilque pertimeſcerent, quandoquidem fauſti adveniſſent nuntii de victoriis, quas Cæſar de hoſtibus ſuis reportaſſet: nec minus in eandem quoque Legati ſententiam pluribus diſſerebat Epiſcopus S. Marci: Porro Legati minime audebant, Pontificem hortati ad rem tanti moliminis aggrediendam, ex qua graves omnino tumultus ipſimet reformidabant, licet illius executionem tacitis animis optarent, ac comprobarent: hinc duntaxat a Pontifice petierunt, ut ipſos Tridento amovere vellet, aliosque ſubrogaret, qui Cæſari nec ſuſpecti, nec inviſi forent. Verum ea res tum haud ultra urgebatur, Patrum animis unice intentis, ut dogmatum examen proſequi poſſent.

§. LXVIII.

Fidei quæſtiones rurſus diſcuſſæ.

Igitur conventu die vigeſima Auguſti habito Patres examinando de juſtificatione dogmati incubuerunt, rurſumque diſcuſſa fuit norma Canonum, qui pro condemnandis illis viginti quinque pro-

propositionibus nuper relatis conficiebatur. Hanc in rem Patribus fuit propositum, quosdam esse seligendos, qui anathemata in præfatos viginti quinque articulos jam satis examinatos conscriberent: Tres igitur nominantur Episcopi, totidemque supremi Ordinum Præfecti, qui Præside Marcello Cervino huic labori insudarent: verum cum hæc Canonum norma proximis conventibus discutienda proponeretur, eædem illico recruduere controversiæ majori adhuc, quam antea animorum contentione agitatæ, quæ prius *de certitudine gratiæ, de operibus moralibus infidelium, & peccatorum, de merito congrui, de imputatione justitiæ, & de distinctione gratiæ ac charitatis* habebantur: Cum vero Legatus hos articulos accurata disquisitione ponderari vellet, vehementer Episcopos urgebat, ut omnia articulatim examinarent, unde sola disputatio de certitudine gratiæ plures dies tenuit, ac non modo Theologos, sed & Præsules in duas factiones scidit: Tandem Marcellus Cervinus disceptationi finem imponere satagens asseruit, ad ea, quæ hucusque dicta fuissent, indulgendum esse temporis spatium, ut de his maturius ferri possit judicium: unde peropportunum fore censuit, ut *de operibus præparatoriis, necnon de legis observatione* Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Sæcul. XVI. A.C. 1546. sermo instituеretur, qua occasione a multis proposita est quæstio de libero arbitrio.

§. LXIX.

Articuli de libertate ex Lutheri libris decerpti.

Pall. l. 8. c. 13. Designabantur itaque Præsules, ac Theologi, qui ex Lutheranorum libris undequaque colligendis articulos, qui Censuræ obnoxii viderentur, decerperent. Erant hi articuli numero sex prout sequuntur. *I. Deus est caussa totalis operum nostrorum pravorum, ac bonorum, neque magis proprium Dei opus est Pauli vocatio, quam Davidis adulterium, crudelitas Manlii, & Judæ proditio.*

Paul. Sarpi hist. Conc. Trid. l. 2. p. 190.

II. Nemini est relicta facultas cogitandi bonum aut malum, sed omnia ex absoluta necessitate proveniunt: neque est in nobis liberum arbitrium, sed illud asserere merum est figmentum.

III. Liberum arbitrium post Adami prævaricationem plane est amissum, atque homo, dum, quod suæ spontis est, agit, peccat mortaliter: ideo chimæra est, nudum nomen & titulus sine subjecto.

IV. Liberum arbitrium prodit se in faciendo malum, bene agendi potestatem non habet.

V.

V. Liberum arbitrium a Deo impulsum nullo modo cooperatur, sed sequitur, sicut instrumentum inanimum, aut vero animal irrationale. Sæcul. XVI. A. C. 1546.

VI. Deus, quos sibi videtur, convertit, etiamsi nolint, & recalcitent.

Primi duo articuli omnium suffragio tanquam in Deum Blasphemi, ac jam pridem ab Ecclesia in Manichæis, Priscilianistis & Wiclefistis damnati, fuere proscripti: circa tertium vero, æque ac quintum, & sextum quædam suborta est contentio.

§. LXX.

Alii articuli circa Prædestinationem examinati.

Tandem Patres ad examinandam Protestantium doctrinam circa prædestinationem progrediebantur, atque ex Zwinglii Sectatorum libris circa hoc argumentum septem articulos extraxerunt, quorum primus erat. *In prædestinatione & reprobatione nullæ sunt partes hominis, sed solius divinæ voluntatis.*

II. Prædestinati non possunt damnari, neque reprobi salvari.

III. Soli Electi, & prædestinati vere justificantur.

IV. Justificati tenentur per fidem credere, se esse e numero prædestinatorum.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

V. Justificati non possunt amittere gratiam.

VI. Qui sunt vocati, neque tamen e numero prædestinatorum, nunquam accipiunt gratiam.

VII. Justificatus tenetur credere per fidem, quod ad finem usque in justitia sit perseveraturus, item, ubi exciderit gratia, ad eam recuperandam redituras.

Primum articulum plures Theologi Orthodoxæ fidei consonum, adversam vero ejus doctrinam omnino hæreticam censebant, eoquod, D. Thomas, ac Doctorum quamplurimi tradant, quod *Deus ante mundi fabricam ex universa massa generis humani per solam, meramque suam misericordiam nonnullos elegerit ad gloriam, quibus efficacia media præparavit ad eam obtinendam, quod dicitur* prædestinare. *Horum numerus, inquiebant, est certus & determinatus, neque incrementum admittit: ceteri, quos non prædestinavit, non habent, quod querantur, quando Deus his quoque auxilium sufficiens præparavit, licet revera alii, quam electi salutis effectum non sint consecuturi.* Rationem validissimam afferebant e D. Paulo ad Romanos, *qui Jacobum in exempla prædestinatorum, & Esavum reprobatorum citans, profert ipsum ea de re Dei Decretum, antequam nascerentur, pronunciatum, non ex operibus, sed secundum merum ipsius beneplacitum.* Dein adjun-

adjungebant ejusdem Apostoli similitu- Sæcul. XVI.
dinem; *sicut figulus ex eodem luto format* A.C. 1546.
unum vas ad honorem, & aliud ad ignominiam, sic Deus ex eadem hominum massa, quos sibi visum erat, elegit, aliis neglectis, præterea etiam D. Paulus ad id confirmandum citavit verbum Dei ad Moysem, miserebor, cujus miserturus sum, & misericordiam præstabo, cujus miserebor. *Idemque concludit*, non esse igitur volentis, neque currentis, sed miserentis Dei: *Item* Deum misereri, cujus vult, & quem vult, indurare. Addebant insuper, *hac ratione consilium divinæ prædestinationis & reprobationis ab eodem Apostolo vocari* altitudinem, & profunditatem sapientiæ impenetrabilem & incorruptibilem: *citabantque ex aliis Epistolis;* nihil nos habere, quod non accepimus: nos nec ad bene cogitandum quidem ex nobismet ipsis esse sufficientes. *Tum ubi causam reddit, cur alii excidant a fide, aliis permanentibus firmis, hanc assignat, quod* firmum stet Dei fundamentum, habens hoc signaculum, novit Deus, qui sint ejus. Multa denique afferebant ex Evangelio D. Joannis, & prope innumera ex divo Augustino, *qui quidem vir sanctus ætate grandis in favorem hujus doctrinæ plurima scripserat.* Non deerant tamen Theologorum nonnulli, qui Prædestinationis causam hominis con-

Sæc. XVI. A.C. 1546.

sentientis voluntati adjudicabant, primamque sententiam velut nimis duram rejiciebant.

§. LXXI.

Catharini sententia de Prædestinatione.

Pallav. l. 8. c. 13. n. 2. Sarpi l. 2. p. 195.

Catharinus media via incedere volens sententiam suam his verbis edixit: *Deus pro sua bonitate e cœtu hominum pauciſſimos aliquot delegit, quos omnino ſalvare decrevit, eosque mediis potentiſſimis, efficaciſſimis, quæque fallere non poſſunt, inſtruxit. Ceteros omnes vult quidem ſalvos fieri, atque huic fini media omnibus ſufficientia præparavit, ſed penes ipſos reliquit, ea vel accipiendo ſalvari, vel rejiciendo damnari: horum vero duo ſunt genera: alii, qui ea recipiunt, & ſalvi fiunt, licet ex electis non ſint, eorumque magnus eſt numerus; alii, qui abnuunt cooperari Deo, qui eos ſalvos cupit, proindeque damnantur Cauſſa prædeſtinationis primorum, eſt ſola divina voluntas, aliorum, acceptatio, uſusque auxilii divini, & cooperatio etiam a Deo prævisa; cauſſa vero reprobationis ultimorum prævisa a Deo perverſa ipſorum voluntas, in repudiando Dei auxilio, aut eodem male utendo. D. Joannes, D. Paulus, & omnes Scripturæ loci ab adverſa parte allegati, quibus totum*

totum opus Deo tribuitur, & infallibile evincitur, intelligendi de primis ſolum, qui ſingulari gaudent privilegio. Reliquis via communis eſt præparata, & in illorum gratiam comparatæ admonitiones, exhortationes, & generalia auxilia, quæ quidem, qui audit, & ſequitur, hic ſalvus evadit, qui renuit auſcultare, ſua culpa perit. Horum paucorum, qui communi ſorte exempti, privilegiati ſunt, numerus apud Deum certus eſt, ac determinatus: reliquorum, qui ſalvi fiunt via communi, & ab humana libertate pendente, numerus a Deo non eſt determinatus, niſi ſecundum prævisa uniuscujusque opera.

Itaque pro harum trium opinionum varietate ſecundi quoque articuli cenſura erat diverſa: *Catharinus enim primam ejus partem veram agnoſcebat, propter efficaciam divinæ voluntatis erga nos, quos Deus proſequitur affectu ſingulari: ſecundam vero falſam, tam propter ſufficientiam ſubſidii divini, quod omnibus defertur, quam ob humanam in cooperando libertatem. Alii, qui cauſſam prædeſtinationis in omnibus tribuebant aſſenſui humano, articulum omnino damnabant, utraque ſui parte.* At illi qui ſententiam D. Auguſtini tuebantur, hunc articulum in quodam ſenſu verum, in alio autem falſum eſſe affirmabant, ſeu admittebant, quod electi, ſi conſiderantur cum Electionis decre-

Sæcul. XVI. A. C. 1546.

to, damnari non possint, si vero *simpliciter tanquam homines*, ac non attento Prædestinationis decreto spectentur, tunc admittendum asserebant, quod illi damnari valeant, cum potuissent non eligi. Hanc doctrinam illustrabant, desumentes exemplum ab eo, qui plorat, ridere non potest in eo sensu, quod planctum cum risu conjungere valeat, in alio tamen sensu ridere potest, dum scilicet hosce duos actus ab invicem separatos exercere valet.

§. LXXII.

Aliorum capitum examen, ac Censura.

Reliquos articulos communi suffragio Patres censuræ subjiciebant, affirmantes, *perpetuam extitisse omnibus sæculis Ecclesiæ opinionem, multos ad tempus gratiam divinam accipere, & conservare, quam deinceps amittant, & in condemnationem incurrant. Eam in rem afferebant exempla Saulis, Salomonis, Judæ unius e duodecim.* Ad quinti articuli censuram allegarunt Prophetiam Ezechielis, apud quem Deus ita loquitur: *si justus justitiam deseruerit, & inique fecerit, benefactorum ejus non recordabor.* Circa sextum articulum Patres asserebant, quod vocatio in Zwinglianorum sensu nil nisi impia foret

Ezech. 3. & 18. *Exod.* 33. *Luc.* 10.

foret deluſio, ſi vocati, dum faciunt, quicquid in ipſis eſt, excluderentur, & Sacramenta illis nihil prodeſſent. Præterea temeritatis damnatus fuit articulus ſeptimus; excepti tamen fuere ii, quibus Deus ipſos in libro vitæ ſcriptos eſſe manifeſtavit, qua gratia Moyſen & Apoſtolos dignatus eſt. Abſoluto hoc examine, circa Prædeſtinationis articulos anathemata conficiebantur, ut ea illis, quæ circa juſtificationem pronuntiata erant, opportune inſererentur. Verum ut accuratior ſervaretur ordo, Corcyrenſis Archiepiſcopus animadvertit, *articulos quosdam cum multis limitationibus, alios cum additionibus fuiſſe damnatos, proin tam has, quam illas cenſuris eſſe inſerendas, ne aliquæ propoſitiones abſolute damnarentur, quæ commodum ſenſum admittere poſſent.* Ex adverſo alii affirmabant, ad cujusdam propoſitionis damnationem ſufficere, quod perverſum contineat ſenſum, præſertim cum *conſuetudine priſcorum Conciliorum propoſitiones hæreticæ, nudæ, ſicut ab hæreticis eſſent propoſitæ, ſine limitatione eſſent damnatæ, atque in materia fidei ad articulum damnandum ſufficeret unus aliquis ſenſus falſus, qui incautos in errorem poſſet impellere.* Sæcul. XVI. A.C. 1546.

Cenſuit vero Senogallienſis Epiſcopus, quod *Doctrina Catholica a contra-*

Sæc. XVI. A.C. 1546.

ria ſegregaretur, & duo fierent decreta. Unum, quo continua oratione ſenſus Eccleſiæ exponeretur, & firmaretur: Alterum, quo damnaretur, & anathemate fulminaretur doctrina contraria. Id Conſilium omnibus placuit: hinc mox duo illius exempla Romam mittebantur, cuilibet vero Epiſcopo unum ejusmodi exemplar tradebatur, & Cervino Cardinali injungebatur, ut decreta, ac Canones conficeret. Interea usque ad menſis Januarii initium plures tam Præſulum, quam Theologorum conventus habebantur, in quibus præfatus Cardinalis hac ſuper re cum ſingulis conferebat, ac cujusque ſententiam exquirebat.

§. LXXIII.

Quæſtio de Reformatione agitari cæpta.

Pallav. l. 8. c. 2. n 7. Raynald ad an 1547. n. 1 Maſſarel. in act. MS. arch. Vatic. p. 53.

Haud quaquam a Patribus neglectum fuit Reformationis negotium; præprimis enim proponebatur agendum eſſe de dotibus, quæ in Eccleſiæ Miniſtris ad majores dignitates promovendis requirerentur: verum hujus quæſtionis diſcuſſio eo conſilio differebatur, ut lis de Epiſcoporum Reſidentia decidi poſſet. Porro jam ineunte menſe Julio Cardinalis Montanus Patres monuerat, ut obſtacula, quæ circa Epi-

Episcoporum Residentiam obversaren- Sæc. XVI.
tur, sine mora discuterent: Turritanus A.C. 1546.
vero Episcopus proposuit, *quod satius esset certos Patres deputari, qui a singulis liberius illa colligerent*: & Vigerius auctor erat, eos pro Nationum numero seligendos. At Montanus verebatur, ne id occasionem præberet ad peculiaria Patrum conventicula, & ad agendum per Nationum, non per capitum sententias, licet hoc foret contra id, quod fuerat constitutum, hinc respondit: *Nolumus, Synodum individuam in partes discindi. Si Nationis unius Antistites nobis simul proponerent incommoda, quæ suis in Regionibus experti fuerant, libenter aures dabimus: parati etiam sumus fidem nostram silentio obstringere, ut nec Pontifici quidem ullius nomen aperiamus.* Hæc verba, ut ex liberali moderatione prolata, ita cunctis, & Hispanis præsertim, plaudentibus excepta fuere. Aliquod igitur temporis intervallum effluxerat, usquedum de hoc argumento ageretur, ac nonnisi exeunte mense Decembri rursus hæc quæstio Patrum animos seria sollicitudine distentos tenuit; interea vero non modo Synodi Patres, sed etiam Theologi circa controversiam de justificatione strenue desudabant.

§. LXXIV.

Sæcul. XVI. A.C. 1546.

§. LXXIV.

Mandatum a Pontifice Legatis datum, ne Episcoporum residentia juris divini esse decideretur.

Pallav. l. 8. c. 18. n. 1.

Cum Patres de morum emendatione agentes persæpe quæstionem moverent, utrum Episcoporum residentia divini vel duntaxat Ecclesiastici juris esset, hinc Legati hac super re Pontificem certiorem fecere: hic vero eisdem præcepit, ut præprimis hanc quæstionem ulterius agitari præpedirent, si tamen eadem proponeretur, Patribus significarent, quod minime ad Synodum, utrum hæc residentia ex divino jure descendat, discutere pertineat, sed potius abusus emendare ipsius sit, quos inter, cum Episcoporum absentia numeraretur, duntaxat de pœnis agendum esset a Synodo imponendis, ut earum metu corruptelæ tollantur in illis, quibus animarum cura credita est, & tamen absentes sunt. In eadem Epistola Pontifex suos Legatos hortabatur, ut solliciti essent, ne S. R. E. Cardinales, qui Episcopatibus provisi a suis sedibus absunt, non iisdem involvantur pœnis, quibus ceteri Episcopi subjicerentur.

rentur (*). Interim Theologorum potiſſimi, ac præcipue Dominicani reſidentiam præcipi jure divino, idque decidendum cenſebant, & quamvis Legati juſſa Pontificis ſumma fidelitate exequerentur, ac generalibus duntaxat verbis reſidendi legem, malaque ex Prælatorum abſentia ſubinde exorta Sæc. XVI. A.C. 1546.

(*) Obſervandum venit, quod Continuator noſter totam ſuam hiſtoriam Concilii Tridentini ad verbum ex Paulo Sarpio & Pallavicino deſcripſerit, id tamen merito ei vitio vertendum, quod ea, quæ Sarpius maledica ſua lingua falſo evomuit, Continuator tanquam certum veritatis oraculum ſuæ hiſtoriæ inſeruerit, etiamſi ea ex luculentis teſtimoniis a Pallavicino confutata ignorare haud potuerit, illa vero, quæ ex Pallavicino defloravit, plerumque in odium SS. Pontificum, Cardinalium, totiusque Status Eccleſiaſtici ad reprobum ſenſum detorſerit. Præter millena alia hujus rei exempla habetur unum hoc loco, ubi Continuator aſſerit, Papam voluiſſe, ut Cardinales non reſidentes nequaquam easdem pœnas cum ceteris Epiſcopis ſubirent, cum tamen Pallavicinus ex literis Farneſii ad Legatos die 30. Junii datis referat, *Papam juſſiſſe, ne in decreto obligationis reſidendi, Cardinales DISERTIS VERBIS NOMINARENTUR*, eoquod illis pœnas ſtatuere, penes Pontificem eſſet.

Sæcul. XVI. A.C.1546. ta proponerent, nihilominus ex præfato Ordine duo natione Hiſpani, Bartholomæus Caranza, poſtmodum Toletanus Archiepiſcopus, & Dominicus Soto hanc obligationem ad jus divinum pertinere totis viribus propugnabant. Aſt ex juris Pontificii peritis, atque Epiſcopis Italis potiſſimi contendebant, quod reſidentiam non niſi jus poſitivum ac humanum requirat. Porro præter reliquos Ambroſius Catharinus, quamvis ipſemet Dominicanus eſſet, hanc tamen propugnavit ſententiam: *Epiſcopatus a Chriſto inſtitutus, qui Pontifici confertur, nonniſi unicus eſt, reliquorum omnium inſtitutio debetur Pontifici, qui ſicuti quantitatem & numerum ovium paſcendarum deſignat, ita modum & qualitatem paſcendi præſcribit: eſt igitur Papæ, Epiſcopo cuique præfigere, an per ſe ipſum, an per ſubſtitutum, attendere gregi debeat; ſicuti ejusdem eſt, multos aut paucos ei paſcendos aſſignare, aut poteſtate etiam paſcendi omnino privare.* Thomas Campeggius Epiſcopus Feltrenſis aliter reſpondebat, dicens: *quod Epiſcopatus, atteſtante D. Hieronymo a Chriſto fuiſſet inſtitutus, ſed Epiſcopatuum diviſio, poſtmodum ab Eccleſia, Chriſtusque Apoſtolis omnibus paſcendi curam commiſiſſet, ſed eos uni loco non alligaſſet, atque ipſæ Apoſtolorum, ſuorumque Diſcipulorum actiones ſatis teſtentur, quod aſſignatio*

natio hujus partis gregis uni, & illius alteri, inſtitutio fuerit Eccleſiaſtica, ad commodiorem Eccleſiæ adminiſtrationem. Sæc. XVI. A.C 1547.

Ceterum cuncta hæc in conventu die trigeſima Januarii habito diſcutiebantur.

§. LXXV.

Reſidendi lex in quodam coetu deciſa.

Die quarta Januarii generalis celebratus eſt Patrum conſeſſus; cum enim Montanus Cardinalis a quibusdam rogaretur, ut non modo Epiſcopi, ſed etiam Cardinales in ſuis ſedibus permanere adſtringerentur, hic eos ita alloquebatur: *Ego & mei Socii ad reſidendum parati ſumus, idemque mihi de reliquis Cardinalibus perſuadeo, ſed pro ea, quæ illius gradus ratio habetur, haud certe permittitur, ut quaſi rei nominentur: poſſent tamen adhiberi vocum Generalium formulæ tam amplæ, quæ Senatorium illum Ordinem pariter complecterentur.* At cum quidam inſtare pergerent, *quod interdicendum eſſet, ne pluribus Eccleſiis unus, & idem præeſſet, quemadmodum Cardinalibus concedebatur*, ut proin neceſſe eſſet, *quatenus is ab altera ſaltem abeſſet*: ad hæc primus Legatorum adjecit: *non poſſumus una eademque opera rebus omnibus proſpicere: hinc de eodem argumento in poſterum agendum erit; & ubi lex propoſita* *Pallav. ibid. n. 3.*

oppor-

Sæcul. XVI. A.C.1547. *opportuna censebitur, ea a Pontifice sancietur.* Ceterum id ipsum re effectum est, & jam Cardinales promptum ad id animum præseferebant, quinimo Farnesius, se initium in eo facturum proponebat. Verum, ut palam facerent Legati, *morbum haud Roma profectum*, addidere, *quod plures alicui Cardinali Ecclesiæ quandoque sint concessæ, ex peculiaribus caussis, Dei Gloriam spectantibus, veluti Madruccio, qui post susceptas Tridentinas Insulas Brixiensibus Canonicis sedulo efflagitantibus, & Romæ re mature deliberata, alteri simul Ecclesiæ admotus est, ut bono publico consuleretur.*

§. LXXVI.

Quæstio de Synodi titulo in controversiam revocata.

Pallav. n. 3. Rursus quæstio jam nuper agitata circa Concilii titulum suscitata fuit, nonnullis impense flagitantibus, ut decretis sequens præfigeretur inscriptio: *Universalem Ecclesiam repræsentans:* hi enim contendebant, quod Decreti gravitas ejusmodi titulum apponi exigeret: ut vero suam opinionem confirmarent, observabant, *quod in volumine Rituum Ecclesiasticorum, typis impresso, & auctoritate Leonis decimi per diploma comprobato, libro primo capite* de Concilio: hæc

habean-

habeantur, cum Romanus Pontifex adeſt Concilio, conficiantur Decreta Pontificis nomine, quibus adjicitur, ſacro Concilio approbante; *at vero cum Pontifex abeſt, conficiantur nomine Concilii, adjecta epigraphe memorata.* Ad hæc Legati rationes ſæpius adductas iterarunt, & ad id, *quod ſpectabat ad Rituum volumen*, reſponderunt, *falſum eſſe illud, quod tanquam ibi uſitatum affirmabatur:* hanc in rem ipſi allatis exemplis oſtenderunt, *neque librum illum ullius eſſe auctoritatis, & in Pontificio diplomate ſolum privilegium typographo conceſſum contineri, quo cæteris libri editio interdicebatur.* Hæc Præſidum ad ſingula capita reſponſio, multorum quidem ora compreſſit, ſed paucorum animos ſedavit, ut inquit Pallavicinus. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Sub idem tempus Legati amplum a Pontifice diploma die ſexta Januarii datum receperunt, vi cujus ipſis conceſſa erat facultas præſcribendi ea omnia, quæ conſona cenſerent, dummodo potior Præſulum pars ſuo etiam ſuffragio accederet. Unde poſt diuturnas diſceptationes decretum fuit confectum, quod infra referemus, dum ſermo recurret de iis, quæ in Seſſione fuere agitata, ac promulgata: quippe vix credere quis poterit, quam varia fuerit Patrum ſententia circa hæc Synodi De-

Sæcul. XVI. A.C. 1547

creta; nam præprimis Cardinalis Pacecus cum quibusdam Episcopis natione Hispanis contendebat volens, ut cura cogendi Episcopos ad residendum demandaretur Conciliis Provincialibus, unoquoque biennio celebrandis: Ex adverso alii cum Lippomanno Veronensi Episcopo dicebant, *hæc Concilia merito prætermittenda esse, eoquod plerumque ex profanorum Principum arbitrio habita fuissent, & quandoque eorum gratia, ut Romano Pontifici opponerentur, ac contra Sedem Apostolicam, si hæc Principum voluntati ancillari recusabat, indicerentur, idque per exempla a trecentis postremis annis in comperto sit: & quamvis antiquioribus sæculis rectius, & ingenti cum fructu præcessissent, plurimæ tamen hæreses inde sukortæ fuerint.* Præter hos erant, qui graviores pænas poscerent in absentes Episcopos ferri, quam erant illæ, quæ per antiquos Canones irrogabantur. Non deerant alii, qui cuperent, ut difertis verbis declararetur, nec a Regibus quidem Episcopos solvi posse ab obligatione residendi ex eo, quod suis in Consiliis ipsos detinerent. Porro nonnulli petebant, ut Regulares transfugæ, si extra cœnobia deliquissent, citra omnem exceptionem ab Episcopis plecti possent.

Pallav. n. 8.

Inter tantam opinionum varietatem sperabant Legati, plerosque, ubi ad rem

rem ventum esset, media inceſſuros via; cum vero in poſtrema Congregatione plures ſuis ſententiis pertinacius inhæſiſſe cernerent, rogabant Synodi Patres, ut ſaltem in proxima Seſſione majorem concordiam exhiberent, nec ſeſe diſcordiæ ac diſſenſionis impetu abripi paterentur, cum ejusmodi contentionibus Synodi auctoritas læderetur; quocirca potius ita ſe gererent, ut unanimis eorum conſenſus omnibus pateſiat, cunctique lætentur, eoquod omnia in plena tranquillitate fuerint compoſita. Porro eam Seſſionem præcedebat alia adhuc Congregatio, in qua decreta fidem ſpectantia prælegebantur, atque examini ſubjiciebantur. His decretis, quæ Cardinalis Cervinus conficere jubebatur, tot additiones, ac notæ fuere adjectæ, ut illis tertiam manum admovere, ac rurſus in pluribus locis poſtmodum ſecundis curis ea recognoſcere oporteret. Nos impræſentiarum duntaxat poſtremas, ac præcipuas immutationes indicabimus. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LXXVII.

Immutationes in decretis fidem ſpectantibus facta.

Itaque in primo capite, ubi agitur *de impotentia naturæ*, antea dicebatur: *de Pall. l. 8. c. 13. n. 5. & 7.*

Sæcul. XVI A.C.1547. fatendum est, *omnes homines in prævaricatione Adæ innocentiam perdidisse, factos immundos, & natura filios iræ: QUEMADMODUM IN DECRETO PECCATI ORIGINALIS EXPOSITUM FUERAT*, quæ postrema verba fuere addita, ne iterum disputatio de B. Virgine Maria suscitaretur. Præterea idem decretum hæc verba continebat: *non modo gentes per vim naturæ, sed ne Judæi quidem per ipsam etiam legem Moysis inde liberari, aut surgere potuerunt*, istis autem verbis *per legem Moysis* subrogata fuere hæc: *per literam legis Moysis*. Porro occasione liberi arbitrii, prius in eodem capite dicebatur, quod *liberum arbitrium in homine non sit extinctum, sed duntaxat vulneratum*: postea vero illius verbi loco fuit appositum: *viribus licet attenuatum & inclinatum.*

In capite quinto, ubi agitur de debita, quam habent adulti, necessitate sese præparandi ad justificationem, hæc verba legebantur: *Ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem istam recipiens: QUIPPE QUI ILLAM ET ABIICERE POTEST*: istis postmodum verbis hæc præmittebantur: *cum in sua potestate sit eam non recipere.*

In

In sexto capite sic dicebatur: *Homines disponuntur ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum &c. atque a Deo justificatur impius per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, & dum peccatores se esse intelligentes, a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur.* Hæc itidem postrema verba acriter variis in cætibus impugnabat Armacanus, contendens, *quod prima infidelis, qui usu rationis potitur, justificatio a spe, non a timore suum ortum duceret.* Verum, postquam hic fuse suam opinionem tueri satagebat, tandem & ipse ceterorum sententiæ accessit. Sæcul XVI. A.C. 1547.

In eodem etiam capite legebatur, quod homo ejusmodi fiducia excitatus, *Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiat, ac propterea moveatur adversus peccata &c.* In hoc igitur loco Synodus modum tradit, per quem Deus peccatores ad justificationem disponit, quam in rem Patres dixerunt: quod *homines ejusmodi timore, ac fiducia excitati Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere inciperent.* Observandum tamen, quod in decreto, prout antea erat conceptum, nulla facta fuerit dilectionis mentio; ast Salvator Alepius Turrita-

Sæc. XVI. A.C. 1547.

nus Archiepiscopus, Claudius Jaius ex Societate Jesu, Lipomanus Veronensis Adjutor, & Pius supremus Fratrum Minorum Præpositus gravibus oppido rationibus demonstrarunt, requiri, ut in hoc Decreto quidam charitatis actus, tanquam necessarius assereretur: Equidem huic opinioni nonnulli refragabantur, cum vero Theologi eam strenue propugnarent, res eo deducta est, ut decretum promulgaretur eo tenore, quo hodiedum legitur.

Denique ad initium noni capitis hæc verba habebantur: peccata non remittuntur *per certitudinem*, quæ habetur de remissione: ast Legatus loco hujus vocis: *certitudinem:* apponi jussit: *præsumptionem*, seu *præsumptuosam fiduciam.* Præterea in fine ejusdem capitis, cum antea diceretur, quod nullus scire valeat *certo*, se consecutum esse gratiam Dei, addita fuere hæc verba: *certitudine fidei*, ut satisfieret D. Thomæ Discipulis, qui etiam *Catholicæ* subjungi petierunt: cum autem Catharini fautores huic additioni sese opponerent, demptis hisce verbis *fidei Catholicæ*, subrogata sunt hæc: *fidei, cui non potest subesse falsum*, quam ob rationem utraque pars contenta permansit.

§. LXXVIII.

Sæcul. XVI.
A.C. 1547.

§. LXXVIII.

Sessio VI. Concilii Tridentini.

Rebus ita decretis Patres ad Sessionem sextam processerunt, quæ habita est decima tertia Januarii seu octava die Festi, quod sanctis tribus Regibus erat sacrum. Intererant illi duo duntaxat Sedis Apostolicæ Legati Montanus & Cervinus; quippe Reginaldus Polus, ut supra meminimus, jamjam Romam reversus erat: præter hos vero aderant duo Cardinales, Madrutius & Paccecus, decem Archiepiscopi, quadraginta quinque Antistites, duo Abbates, & quinque supremi Ordinum Præpositi, præter Claudium Jaium & Ambrosium Pellargium ex Ordine S. Dominici, quorum primus erat Augustani Cardinalis, alter vero Trevirensis Archiepiscopi Procurator: Porro nullus ex Principum Legatis intervenerat, eoquod Galliarum Regis Oratores, qui soli Tridenti morabantur, huic Sessioni interesse recusarent, caussati, quod nolint incurrere offensionem Cæsaris, cui hujusmodi Decretorum promulgationem displicere crederent, atque hujus rei argumentum foret Cæsarei Oratoris Mendozæ absentia, cum is certo præsens fuisset, nisi id Cæsarem ægre ferre

Labbe Conc. coll. tom. 14. p. 756. Pallav. l. 8. c. 18. n. 10. Spond. hoc ann. n. 1. Raynald. l. c. n. 6. & 7.

Sæcul. XVI A.C.1547

putaſſet: cum vero Galli hanc Seſſionem accedere impenſius rogarentur, ſe adventuros polliciti ſunt, dummodo Paccecus ſe Cæſaris nomine adfuturum ſcripto profiteretur: eo autem id renuente, Franciæ quoque Oratores in ædibus ſuis perſtiterunt, Cæſaris vero Legati Tridento excedere juſſi ſunt.

His licet abſentibus Andreas Cornelius Spalatenſis Epiſcopus ſacrum ſolemne de Spiritu ſancto decantavit, ac ſermone per Thomam Stellam Salpenſem Epiſcopum habito, necnon Litaniis de more cantatis, Diaconorum quidam legit ex S. Matth. 5. Evangelium, quod incipit: *Vos eſtis Sal terræ &c.* Cardinalis vero Montanus utpote Synodi Præſes, primusque Papæ Legatus orationem habuit, cui præfixit

Iſa. c. 60. v. 1.

hæc Iſaiæ Prophetæ verba: *Surge, illuminare Jeruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt.* Hunc textum Montanus attribuit Eccleſiæ tanquam dilectæ Chriſti Domini Sponſæ, contra quam hæreticorum artes nihil prævalere poterant. Abſoluto hoc ſermone idem Cardinalis Hymnum *Veni Creator Spiritus* intonavit, quem Cantores proſecuti ſunt. Poſtmodum ambo Legati ſummam Aram accedentes, vultu ad Patres converſo conſederunt, ac demum Antiſtites juxta electionis

ctionis suæ ordinem suas quisque Sedes occuparunt: Spalatensis vero Archiepiscopus a Legatis recepit duo illa Decreta in hac Sessione promulganda, quorum primum erat de justificatione, alterum vero de Residentia: igitur conscenso suggestu utrumque alta voce prælegit, præprimis vero illud de justificatione in sexdecim capita distinctum unacum triginta tribus Canonibus contra hæreticos recitavit. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LXXIX.

Hujus Synodi Decretum de Justificatione.

Præprimis hujus Decreti præfatio legebatur his verbis concepta: *Cum hoc tempore non sine multarum animarum jactura, & gravi Ecclesiasticæ unitatis detrimento, erronea quædam disseminata sit de justificatione doctrina: ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, Ecclesiæ tranquillitatem, & animarum salutem, sacrosancta Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea nomine Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Domini Pauli, divina providentia Papæ III. Reverend. Dominis D. Joan. Maria Episcopo Prænestino, de Monte, & Marcello, Tit. S. Crucis in Hierusalem Presbytero,* *Labbe ib. t. 14. p. 757.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & Apostolicis de latere Legatis, exponere intendit omnibus Christi fidelibus veram, sanamque doctrinam ipsius justificationis, quam Sol justitiæ Christus Jesus fidei nostræ auctor, & consummator docuit, Apostoli tradiderunt, & Catholica Ecclesia, Spiritu sancto suggerente, perpetuo retinuit: districtius inhibendo, ne deinceps audeat quisquam aliter credere, prædicare, aut docere, quam præsenti decreto statuitur, ac declaratur. Postmodum prælecta fuere quædam capita his verbis concepta.

CAPUT I.

De naturæ & legis ad justificandos homines imbecillitate.

Primum declarat sancta Synodus, ad justificationis doctrinam probe, & sincere intelligendam oportere, ut unusquisque agnoscat, & fateatur, quod, cum omnes homines in prævaricatione Adæ innocentiam perdidissent, facti immundi, &, ut Apostolus inquit, natura filii iræ, quemadmodum in decreto de peccato originali exposuit, usque adeo servi erant peccati, & sub potestate diaboli, ac mortis, ut non modo gentes per vim naturæ, sed ne Judæi quidem per ipsam etiam literam legis Moysis, inde liberari, aut surgere possent:

Ephes. II. *v.* 3.

sent: tametsi in eis liberum arbitrium minime extinctum esset, viribus licet attenuatum & inclinatum. Sæcul. XVI. A.C 1547.

CAPUT II.

De dispensatione & mysterio Adventus Christi.

Quo factum est, ut cœlestis Pater, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, Christum Jesum Filium suum, & ante legem, & legis tempore, multis sanctis Patribus declaratum, ac promissum, cum venit beata illa plenitudo temporis, ad omnes miserit, ut Judæos, qui sub lege erant, redimeret, & gentes, quæ non sectabantur justitiam, justitiam apprehenderent, atque omnes adoptionem filiorum reciperent. Hunc proposuit Deus propitiatorem per fidem in Sanguine ipsius pro peccatis nostris, non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi.

CAPUT III.

Qui per Christum justificantur.

Verum etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed ii duntaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur. Nam sicut revera homines, nisi

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti, cum ea propagatione per ipsum, dum concipiuntur, propriam injustitiam contrahant: ita nisi in Christo renascerentur, nunquam justificarentur, cum ea renascentia per meritum passionis ejus gratia, qua justi fiunt, illis tribuatur. Pro hoc beneficio Apostolus, gratias nos semper agere hortatus Patri, qui dig-

Coloss. 1. 11. nos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine, & eripuit de potestate tenebrarum, transtulitque in Regnum Filii dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum.

CAPUT IV.

Insinuatur descriptio justificationis impii, & modus ejus in statu gratiæ.

Quibus verbis justificationis impii descriptio insinuatur, ut sit translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius Adæ, in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei, per secundum Adam Jesum Christum Salvatorem nostrum: quæ quidem translatio, post Evangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis, aut ejus voto, fieri

Joan. 3. 5. non potest, sicut scriptum est: *Nisi quis rena-*

renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in Regnum Dei. Sæc. XVI. A.C. 1547.

CAPUT V.

De neceſſitate præparationis ad juſtificationem in adultis, & unde ſit.

Declarat præterea, ipſius juſtificationis exordium in adultis a Deo per Chriſtum Jeſum præveniente gratia ſumendum eſſe, hoc eſt, ab ejus vocatione, qua nullis eorum exiſtentibus meritis vocantur, ut qui per peccata a Deo averſi erant, per ejus excitantem, atque adjuvantem gratiam ad convertendum ſe ad ſuam ipſorum juſtificationem, eidem gratiæ libere aſſentiendo & cooperando, diſponantur, ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem, neque homo ipſe nihil omnino agat, inſpirationem illam recipiens; quippe qui illam & abjicere poteſt, neque tamen ſine gratia Dei movere ſe ad juſtitiam coram illo libera ſua voluntate poſſit. Unde in ſacris literis, cum dicitur: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, libertatis noſtræ admonemur. Cum reſpondemus: *Converte nos, Domine, ad te, & convertemur*, Dei nos gratia præveniri confitemur. *Zach. 1. v. 3.* *Thren. 5.*

CAPUT

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

CAPUT VI.

Modus Præparationis.

Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt, atque illud in primis, a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu, & dum peccatores se esse intelligentes, a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod, & detestationem, hoc est per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet; denique dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam, & servare divina mandata. De hac dispositione scriptum est: *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit.* Et: *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.* Et: *Timor Domini expellit peccatum.* Et: *Pœnitentiam agite. Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissio-*

Hebr. 11. 6. *Marc.* 11. 5. *Matth.* 7. *Eccl.* 1. 27. *Act.* 11. 38.

missionem peccatorum vestrorum, & acci- Sæc. XVI.
pietis Donum Spiritus sancti. Et: *Eun-* A.C. 1547.
tes ergo, docete omnes gentes, baptizantes Matth. 28.
eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiri- v. 19.
tus sancti: docentes eos servare, quæcun-
que mandavi vobis. Denique: *Præparate* 1. Reg. 7. 3.
corda vestra Domino.

CAPUT VII.

Quid sit Justificatio impii, & quæ ejus caussa.

Hanc dispositionem, seu præparationem justificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis, per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum: unde homo ex injusto fit justus, & ex inimico amicus, ut sit hæres secundum spem vitæ æternæ. Hujus justificationis caussæ sunt, finalis quidem gloria Dei & Christi, ac vita æterna: efficiens vero, misericors Deus, qui gratuito abluit, & sanctificat, signans & ungens Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ: meritoria autem, dilectissimus Unigenitus suus Dominus noster Jesus Christus, qui, cum essemus inimici, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis nobis justificationem

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

tionem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit: instrumentalis item, Sacramentum Baptismi, quod est Sacramentum fidei, sine qua nulli unquam contigit justificatio: demum unica formalis causa est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit, qua videlicet ab eo donati renovamur Spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed vere justi nominamur & sumus, justitiam in nobis recipientes, unusquisque suam, secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis, prout vult, & secundum propriam cujusque dispositionem, & cooperationem. Quamquam enim nemo possit esse justus, nisi cui merita passionis Domini nostri Jesu Christi communicantur, id tamen in hac impii justificatione fit, dum ejusdem sanctissimæ passionis merito, per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret, unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem. Nam fides, nisi ad eum spes accedat, & charitas, neque unit perfecte cum Christo, neque corporis ejus vivum membrum efficit: qua ratione verissime dicitur fidem sine operibus mortuam,

tuam, ac otiosam esse, & in Christo Jesu neque circumcisionem aliquid valere, neque præputium, sed fidem, quæ per charitatem operatur. Hanc fidem ante Baptismi Sacramentum ex Apostolorum traditione catechumeni ab Ecclesia petunt, cum petunt fidem vitam æternam præstantem, quam sine spe, & charitate fides præstare non potest. Unde & statim verbum Christi audiunt: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Itaque veram & Christianam Justitiam accipientes, eam, ceu primam stolam pro illa, quam Adam sua inobedientia sibi, & nobis perdidit, per Christum Jesum illis donatam, candidam & immaculatam jubentur statim renati conservare, ut eam perferant ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, & habeant vitam æternam.

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

Jac. 11. 20. *Gal. v.* 6.

Matth. 19. v. 17.

CAPUT VIII.

Quomodo intelligatur, impium per fidem, & gratis justificari?

Cum vero Apostolus dicit, justificari hominem per fidem, & gratis; ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit, & expressit: ut scilicet per fidem ideo justificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium,

Rom. 3. 28.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

fundamentum, & radix omnis juſtificationis, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum ejus conſortium pervenire: gratis autem juſtificari ideo dicamur, quia nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, ſive fides, ſive opera, ipſam juſtificationis gratiam promeretur: ſi enim gratia eſt, jam non ex operibus: *Alioquin*, ut idem Apoſtolus inquit, *gratia jam non eſt gratia.*

Hebr. 11. 6.

Rom. 11. 6.

CAPUT IX.

Contra inanem hæreticorum fiduciam.

Quamvis autem neceſſarium ſit credere, neque remitti, neque remiſſa unquam fuiſſe peccata, niſi gratis divina miſericordia propter Chriſtum: nemini tamen fiduciam & certitudinem remiſſionis peccatorum ſuorum jactanti, & in ea ſola quieſcenti, peccata dimitti, vel dimiſſa eſſe dicendum eſt: cum apud hæreticos & ſchismaticos poſſit eſſe, imo noſtra tempeſtate ſit, & magna contra Eccleſiam Catholicam contentione prædicetur vana hæc, & ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud afferendum eſt, oportere eos, qui vere juſtificati ſunt, absque ulla omnino dubitatione apud ſemetipſos ſtatuere, ſe eſſe juſtificatos, neminemque a peccatis abſolvi, ac juſtificari, niſi

nisi eum, qui certo credat se absolutum, & justificatum esse, atque hac sola fide absolutionem, & justificationem perfici: quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, deque mortis & resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nam sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, deque Sacramentorum virtute, & efficacia dubitare debet, sic quilibet, dum seipsum, suamque propriam infirmitatem, & indispositionem respicit, de sua gratia formidare, ac timere potest, cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum. Sæcul. XVI. A.C.1547.

CAPUT X.

De acceptæ justificationis incremento.

Sic ergo justificati, & amici Dei, ac domestici facti, euntes de virtute in virtutem, renovantur, ut Apostolus inquit, de die in diem, hoc est, mortificando membra carnis suæ, & exhibendo ea arma justitiæ in sanctificationem, per observationem mandatorum Dei, & Ecclesiæ, in ipsa justitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt, atque magis justificantur: sicut scriptum est: *Qui justus est, justificetur adhuc.* Et iterum: *Ne verearis usque ad mortem justificari.* Et rursus: *Eph.* II. 19. *Psal.* 38. *v.* 8. *Coloss.* 3. 5. 2. *Cor.* 4. 16 *Apoc.* 22. 11 *Eccl.* 18

Sæcul XVI A.C.1547.

rursus: *Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum.* Hoc vero justitiæ incrementum petit sancta Ecclesia, cum orat: da nobis Domine, fidei, spei, & charitatis augmentum.

Jac.2.v.11.

Orat. Dom. post Pentec.

CAPUT XI.

De observatione mandatorum, deque illius necessitate, & possibilitate.

Nemo autem, quamvis justificatus, liberum se esse ab observatione mandatorum putare debet, nemo temeraria illa, & a Patribus sub Anathemate prohibita voce uti, Dei præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere, quod possis, & petere, quod non possis, & adjuvat, ut possis. Cujus mandata gravia non sunt, cujus jugum suave est, & onus leve. Qui enim sunt filii Dei, Christum diligunt: qui autem diligunt eum, ut ipsemet testatur, servant sermones ejus: quod utique cum divino auxilio præstare possunt: licet enim in hac mortali vita, quantumvis sancti, & justi in levia saltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea desinunt esse justi, nam justorum illa vox est, & humilis, & verax:

1. Joan. 3. v. 14.

Ibid. v. 3.

Matth. 11. 30.

Joan. 14. 15.

rax: *Dimitte nobis debita noſtra.* Quo fit, ut juſti ipſi eo magis ſe obligatos, ad ambulandum in via juſtitiæ ſentire debeant, quo liberati jam a peccato, ſervi autem facti Deo, ſobrie, juſte, & pie viventes proficere poſſunt per Chriſtum Jeſum, per quem acceſſum habuerunt in gratiam iſtam. Deus namque ſua gratia ſemel juſtificatos non deſerit, niſi ab eis prius deſeratur. Itaque nemo ſibi in ſola fide blandiri debet, putans fide ſola ſe hæredem eſſe conſtitutum, hæreditatemque conſecuturum, etiamſi Chriſto non compatiatur, ut & conglorificetur. Nam & Chriſtus ipſe, ut inquit Apoſtolus: *Cum eſſet Filius Dei, didicit ex iis, quæ paſſus eſt, obedientiam, & conſumatus factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſſa ſalutis æternæ.* Propterea Apoſtolus ipſe monet juſtificatos, dicens: *Neſcitis, quod ii, qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium? ſic currite, ut comprehendatis. Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum, ſic pugno, non quaſi aerem verberans, ſed caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne forte, cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar.* Item Princeps Apoſtolorum Petrus: *Satagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis: hæc enim facientes non peccabitis aliquando.* Unde conſtat,

Sæcul XVI. A.C. 1547.

Matth. 6. *v.* 12.

Tit. 2. *v.* 12.

Hebr. 3. *v.* 9.

1. *Cor.* 9. *v.* 24.

2. *Petr.* 1. *v.* 10.

Sæcul. XVI A.C. 1547

eos Orthodoxæ Religionis doctrinæ adversari, qui dicunt, justum in omni bono opere saltem venialiter peccare: aut (quod intolerabilius est) pœnas æternas mereri, atque etiam eos, qui statuunt in omnibus operibus justos peccare, si in illis suam ipsorum socordiam excitando, & sese ad currendum in stadio cohortando cum hoc, ut in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur æternam: cum scriptum sit: *Psalm.* 118. *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas, propter retributionem*, & de *Hebr.* 11. Moyse dicat Apostolus, quod *respiciebat in remunerationem.*

CAPUT XII.

Prædestinationis temerariam præsumptionem cavendam esse.

Nemo quoque, quamdiu in hac mortalitate vivitur, de arcano divinæ prædestinationis mysterio, usque adeo præsumere debet, ut certo statuat, se omnino esse in numero prædestinatorum: quasi verum esset, quod justificatus, aut amplius peccare non possit, aut, si peccaverit, certam sibi resipiscentiam promittere debeat, nam, nisi ex speciali revelatione sciri non potest, quos Deus sibi elegerit.

CA-

Sæcul. XVI. A C. 1547.

CAPUT XIII.

De perſeverantiæ munere.

Similiter a perſeverantiæ munere, de quo ſcriptum eſt: *Qui perſeveraverit usque in finem, hic ſalvus erit.* Quod quidem aliunde haberi non poteſt, niſi ab eo, qui potens eſt, eum, qui ſtat, ſtatuere, ut perſeveranter ſtet, & eum, qui cadit, reſtituere: nemo ſibi certi aliquid abſoluta certitudine polliceatur; tametſi in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare, & reponere omnes debent, Deus enim (niſi ipſi illius gratiæ defuerint) ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere. Verumtamen, qui ſe exiſtimant ſtare, videant, ne cadant, & cum timore, ac tremore ſalutem ſuam operentur, in laboribus, in vigiliis, in eleemoſynis, in orationibus, & oblationibus, in jejuniis, & caſtitate: formidare enim debent, ſcientes, quod in ſpem gloriæ, & nondum in gloria renati ſunt, de pugna, quæ ſupereſt cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores eſſe non poſſunt, niſi cum Dei gratia, Apoſtolo obtemperent, dicenti: *Debitores ſumus, non carni, ut ſecundum carnem vivamus, ſi enim ſecundum carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.*

Matth. 10. & 24. 13.

Philipp. 1. 6. 11. 13.

Rom. 8. v. 12.

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

CAPUT XIV.

De lapsis, & eorum reparatione.

Qui vero ab accepta justificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus justificari poterunt, cum excitante Deo, per pœnitentiæ Sacramentum, merito Christi, amissam gratiam recuperare procuraverint. Hic enim justificationis modus est lapsi reparatio, quam secundam post naufragium deperditæ gratiæ tabulam sancti Patres apte nuncuparunt. Etenim pro iis, qui post Baptismum in peccata labuntur, Christus Jesus Sacramentum instituit pœnitentiæ, cum dixit: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Unde docendum est, Christiani hominis pœnitentiam post lapsum multo aliam esse a baptismali, eaque contineri non modo cessationem a peccatis, & eorum detestationem, aut cor contritum, & humiliatum; verum etiam eorundem sacramentalem Confessionem, saltem in voto, & suo tempore faciendam, & sacerdotalem absolutionem, itemque satisfactionem, per jejunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna, quæ vel Sacramento, vel Sacramenti voto una cum

Matth. 2. *v.* 15.

Joan. 20.

cum culpa remittitur, sed pro pœna tem- Sæcul. XVI.
porali, quæ, ut sacræ literæ docent, A.C.1547.
non tota semper, ut in Baptismo fit, dimittitur illis, qui gratiæ Dei, quam acceperunt, ingrati, Spiritum sanctum contristaverunt, & templum Dei violare non sunt veriti, de qua pœnitentia scriptum est: *Memor esto, unde excideris, age pœnitentiam, & prima opera fac.* Et iterum: *Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur.* Et rursus: *Pœnitentiam agite.* Et: *Facite fructus dignos pœnitentiæ.*

Apoc. 1.
2. *Cor.* 7.
Luc. 3.
Matth. 3. 4.

CAPUT XV.

Quolibet peccato mortali amitti gratiam, sed non fidem.

Adversus etiam hominum quorumdam callida ingenia, qui per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentium, asserendum est, non modo infidelitate, per quam & ipsa fides amittitur, sed etiam quocunque alio mortali peccato, quamvis non amittatur fides, acceptam justificationis gratiam amitti: divinæ legis doctrinam defendendo, quæ a Regno Dei non solum infideles excludit, sed & fideles quoque fornicarios, adulteros, molles, masculorum concubitores, fures, avaros, ebrioſos, maledicos, rapaces, cæteros-

Rom. 16. *v.* 18.
1. *Tim.* 1. *v.* 20.
1. *Cor.* 6.
Philipp. 4.
2. *Cor.* 12.

Sæcul. XVI A. C. 1547.

que omnes, qui lethalia committunt peccata, a quibus cum divinæ gratiæ adjumento abstinere possunt, & pro quibus a Christi gratia separantur.

CAPUT XVI.

de fructu justificationis, hoc est, de merito bonorum operum, deque ipsius meriti ratione.

Hac igitur ratione justificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuo conservaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda sunt Apostoli verba: *Abundate in omni opere bono, scientes, quod labor vester non est inanis in Domino:* 1. *Cor.* 15. *v.* 58. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius.* *Hebr.* 6. *v* 10. Et: *Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.* *Hebr.* 10. *v.* 35. Atque ideo bene operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda. Hæc est enim illa corona justitiæ, quam post suum certamen, & cursum repositam sibi esse ajebat Apostolus, a justo Judice sibi redden- 2. *Tim.* 6. *v.* 8.

dendam, non solum autem sibi, sed & omnibus, qui diligunt adventum ejus: Cum enim ille ipse Christus Jesus, tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possent: nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum est, quo minus plene illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta, divinæ legi pro hujus vitæ statu satisfeciisse, & vitam æternam suo etiam tempore (si tamen in gratia decesserint) consequendam, vere promeruisse censeantur: cum Christus Salvator noster dicat: *Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum; sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Ita neque propria nostra justitia, tanquam ex nobis propria statuitur, neque ignoratur, aut repudiatur justitia Dei. Quæ enim justitia nostra dicitur, quia per eam nobis inhærentem justificamur, illa eadem Dei est, quia a Deo nobis infunditur per Christi meritum. Neque vero illud omittendum est, quod licet bonis operibus in sacris literis usque adeo tribuatur, ut etiam qui uni ex minimis suis potum aquæ frigidæ dederit, promittat Christus,

Sæcul. XVI. A.C.1547.

Joan. 4. *v.* 14.

Matth. 10. *v.* 42.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

1. Cor. 4. v. 17.

Item v. 4. & 5.

ſtus, eum non eſſe ſua mercede caritu-
rum, & Apoſtolus teſtetur, id, quod in
præſenti eſt momentaneum, & leve tri-
bulationis noſtræ, ſupra modum in ſub-
limitate æternum gloriæ pondus ope-
rari in nobis: abſit tamen, ut Chriſtia-
nus Homo in ſe ipſo vel confidat, vel
glorietur, non in Domino, cujus tan-
ta eſt erga omnes homines bonitas, ut
eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ip-
ſius dona. Et quia in multis offendi-
mus omnes, unusquisque ſicut miſeri-
cordiam, & bonitatem, ita ſeveritatem
& judicium ante oculos habere debet,
neque ſe ipſum aliquis, etiamſi nihil
ſibi conſcius fuerit, judicare: quoniam
omnis hominum vita non humano ju-
dicio examinanda, & judicanda eſt,
ſed Dei, qui illuminabit abſcondita te-
nebrarum, & manifeſtabit conſilia cor-
dium, & tunc laus erit unicuique a Deo;

Rom. 2. v. 16.

Qui, ut ſcriptum eſt, *reddet unicuique ſecundum opera ſua.* Poſt hanc Catholicam de juſtificatione doctrinam, quam niſi quisque fideliter firmiterque receperit, juſtificari non poterit, placuit ſanctæ Synodo hos Canones ſubjungere, ut omnes ſciant, non ſolum quid tenere, & ſequi, ſed etiam quid vitare & fugere debeant.

§. LXXX.

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

§. LXXX.

Canones circa Justificationem.

Hi Canones numero triginta tres adjecta continent anathemata contra illos, qui doctrinam ibidem damnatam tenerent, fulminata, prout sequuntur. *Labbe l. c. p. 764.*

Canon I. *Si quis dixerit, hominem suis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant, absque divina per Jesum Christum gratia posse justificari coram Deo; anathema sit.*

II. *Si quis dixerit, ad hoc solum divinam gratiam per Christum Jesum dari, ut facilius homo juste vivere, ac vitam æternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium sine gratia utrumque, sed ægre tamen & difficulter, possit, anathema sit.*

III. *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur; anathema sit.* *Ex Concil. Arausic. 2. c. 6.*

IV. *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum, & excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam justificationis gratiam se disponat, ac præparet, neque posse dissentire, si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere, anathema sit.* *Ibid. c. 3. 4. 6. 6. 9. & 25. Ex S Aug. l. 2. cont. Ep. 2. Pelag. c. 2.*

V.

Sæcul. X. A.C. 1547.

V. *Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, imo titulum sine re, figmentum denique a sathana invectum in Ecclesiam, anathema sit.*

VI. *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permissive solum, sed etiam proprie & per se, adeo, ut sit proprium ejus opus non minus proditio Judæ, quam vocatio Pauli, anathema sit.*

VII. *Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacunque ratione facta sint, vere esse peccata, vel odium Dei mereri: aut quanto vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tanto eum gravius peccare, anathema sit.*

VIII. *Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, anathema sit.*

IX. *Si quis dixerit, sola fide impium justificari, ita ut intelligat, nihil aliud requiri, quod ad justificationis gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necesse esse cum suæ voluntatis motu præparari, atque disponi, anathema sit.*

X. *Si quis dixerit, homines sine Christi justitia, per quam nobis meruit, justificari, aut*

aut per eam ipsam formaliter justos esse, anathema sit. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

XI. *Si quis dixerit, homines justificari, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhæreat, aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantum favorem Dei, anathema sit.*

XII. *Si quis dixerit, fidem justificantem nihil aliud esse, quam fiduciam divinæ misericordiæ, peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua justificamur, anathema sit.*

XIII. *Si quis dixerit, omni homini ad remissionem peccatorum assequendam, necessarium esse, ut credat certo, & absque ulla hæsitatione propriæ infirmitatis, indispositionis, & peccata sibi esse remissa, anathema sit.*

XIV. *Si quis dixerit, hominem a peccatis absolvi, & justificari ex eo, quod se absolvi, ac justificari certo credat, aut neminem vere esse justificatum, nisi qui credat se esse justificatum, & hac sola fide absolutionem & justificationem perfici, anathema sit.*

XV. *Si quis dixerit, hominem renatum & justificatum teneri ex fide ad credendum se certo esse in numero prædestinatorum, anathema sit.* S. Aug. l. de corrept. & gratia c. 13.

XVI.

Sæcul. XVI. A.C.1547.

Idem de bono perſev. c. 13.

XVI. *Si quis magnum illud usque in finem perſeverantiæ donum ſe certo habiturum abſoluta, & infallibili certitudine dixerit, niſi hoc ex ſpeciali revelatione didicerit, anathema ſit.*

Conc. Arauſ. 2. c. 25.

XVII. *Si quis juſtificationis gratiam nonniſi prædeſtinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos vero omnes, qui vocantur, vocari quidem, ſed gratiam non accipere, utpote divina poteſtate prædeſtinatos ad malum, anathema ſit.*

XVIII. *Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiam juſtificato, & ſub gratia conſtituto, eſſe ad obſervandum impoſſibilia, anathema ſit.*

XIX. *Si quis dixerit, nihil præceptum eſſe in Evangelio præter fidem, cætera eſſe indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, ſed libera, aut decem præcepta nihil pertinere ad Chriſtianos, anathema ſit.*

XX. *Si quis hominem juſtificatum, & quantumlibet perfectum, dixerit non teneri ad obſervantiam mandatorum Dei, & Eccleſiæ, ſed tantum ad credendum: quaſi vero Evangelium ſit nuda & abſoluta promiſſio vitæ æternæ, ſine conditione obſervationis mandatorum, anathema ſit.*

XXI. *Si quis dixerit, Chriſtum Jeſum a Deo hominibus datum fuiſſe, ut redemptorem, cui fidant, non etiam ut Legislatorem, cui obediant, anathema ſit.*

XXII.

XXII. *Si quis dixerit, justificatum, vel sine speciali auxilio Dei in recepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema sit.* Sæcul. XVI. A. C. 1547.

XXIII. *Si quis hominem semel justificatum dixerit amplius peccare non posse, nec gratiam amittere, atque ideo eum, qui labitur, & peccat, nunquam vere fuisse justificatum, aut contra, posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.*

XXIV. *Si quis dixerit, justitiam acceptam non conservari, atque etiam non augeri coram Deo per bona opera, sed opera ipsa fructus solummodo, & signa esse justificationis adeptæ, non autem ipsius augendæ causam, anathema sit.*

XXV. *Si quis in quolibet bono opere justum saltem venialiter peccare dixerit, aut (quod intolerabilius est) mortaliter, atque ideo pœnas æternas mereri, tantumque ob id non damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem, anathema sit.*

XXVI. *Si quis dixerit, justos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, exspectare, & sperare æternam retributionem a Deo, per ejus misericordiam, & Jesu Christi meritum, si bene agendo, & divina mandata custodiendo, usque in finem perseveraverint, anathema sit.*

XXVII.

Sæcul XVI. A.C.1547.

XXVII. *Si quis dixerit, nullum esse mortale peccatum, nisi infidelitatis, aut nullo alio quantumvis gravi, & enormi, præterquam infidelitatis peccato, semel acceptam gratiam amitti, anathema sit.*

XXVIII. *Si quis dixerit, amissa per peccatum gratia, simul, & fidem semper amitti, aut fidem, quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viva, aut eum, qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum, anathema sit.*

XXIX. *Si quis dixerit, eum, qui post Baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere, aut posse quidem, sed sola fide amissam justitiam recuperare sine Sacramento pœnitentiæ, prout sancta Romana, & universalis Ecclesia, a Christo Domino & ejus Apostolis edocta, hucusque professa est, servavit, & docuit, anathema sit.*

XXX. *Si quis post acceptam justificationis gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti culpam ita remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ, vel in hoc sæculo, vel in futuro in purgatorio, antequam ad regna cœlorum aditus patere possit, anathema sit.*

XXXI. *Si quis dixerit, justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit.*

XXXII.

XXXII. *Si quis dixerit, hominis juſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, ut non ſint etiam bona ipſius juſtificati merita, aut ipſum juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jeſu Chriſti meritum, cujus membrum eſt, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ, ſi tamen in gratia deceſſerit, conſecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema ſit.* Sæcul. XVI. A.C. 1547.

XXXIII. *Si quis dixerit, per hanc doctrinam Catholicam de juſtificatione, a ſancta Synodo hoc præſenti decreto expreſſam, aliqua ex parte gloriæ Dei, vel meritis Jeſu Chriſti noſtri derogari, & non potius veritatem fidei noſtræ, Dei denique, ac Jeſu Chriſti gloriam illuſtrari, anathema ſit*

§. LXXXI.

Ejusdem Concilii Decretum de Reformatione.

His abſolutis prælegebatur Reformationis Decretum hunc in modum quinque Capitibus comprehenſum. *Labbe Conc. coll. p. 768.*

CAPUT I.

De reſidentia Epiſcoporum, necnon de pœnis contra transgreſſores latis.

Eadem ſacroſancta Synodus, eisdem præſidentibus Apoſtolicæ Sedis legatis, ad

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

restituendam collapsam admodum Ecclesiasticam disciplinam, depravatosque in clero, & populo Christiano mores emendandos se accingere volens, ab iis, qui majoribus Ecclesiis præsunt, initium censuit esse sumendum: Integritas enim præsidentium salus est subditorum: Confidens itaque per Domini, ac Dei nostri misericordiam, providamque ipsius Dei in terris Vicarii solertiam, omnino futurum, ut ad Ecclesiarum regimen, (onus quippe Angelicis humeris formidandum) qui maxime digni fuerint, quorumque prior vita, ac omnis ætas a puerilibus exordiis, usque ad perfectiores annos, per disciplinæ stipendia Ecclesiasticæ laudabiliter acta, testimonium præbeat, secundum venerabiles beatorum Patrum sanctiones assumantur, omnes patriarchalibus, primatialibus, metropolitanis, & cathedralibus Ecclesiis quibuscunque, quovis nomine, ac titulo præfectos monet, ac monitos esse vult, ut attendentes sibi, & universo gregi, in quo Spiritus sanctus posuit eos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, vigilent, sicut Apostolus præcipit, in omnibus laborent, & ministerium suum impleant: Implere autem illud se nequaquam posse sciant, si greges sibi commissos mercenariorum more deserant, atque ovium suarum, quarum sanguis de eorum est manibus a supremo Judice requirendus, custodiæ minime incumbant: cum certissimum sit, non admit-

ti

ti Pastoris excusationem, si lupus oves co- Sæcul. XVI.
medit, & Pastor nescit. Ac nihilominus, A C. 1547.
quia nonnulli (quod vehementer dolendum est) hoc tempore reperiuntur, qui propriæ etiam salutis immemores, terrenaque cœlestibus, ac divinis humana præferentes, in diversis curiis vagantur, aut in negotiorum temporalium sollicitudine (ovili derelicto, atque ovium sibi commissarum cura neglecta) se detinent occupatos: placuit sacrosanctæ Synodo antiquos Canones, qui temporum, atque hominum injuria pæne in desuetudinem abierunt, adversus non residentes promulgatos, innovare, quemadmodum virtute præsentis Decreti innovat, ac ulterius pro firmiori eorundem residentia, & reformandis in Ecclesia moribus in hunc, qui sequitur, modum statuere, atque sancire: Si quis a patriarchali, primatiali, metropolitana, seu cathedrali Ecclesia, sibi quocunque titulo, caussa, nomine, seu jure commissa, quacunque ille dignitate, gradu, & præeminentia præfulgeat, (legitimo impedimento, seu justis & rationabilibus caussis cessantibus) sex mensibus continuis extra suam Diœcesim morando abfuerit, quartæ partis fructuum unius anni, fabricæ Ecclesiæ, & pauperibus loci, per superiorem Ecclesiasticum applicandorum, pœnam ipso jure incurrat. Quod si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum similiter

Sæcul. XVI A. C. 1547.

applicandam eo ipso amittat : crescente vero contumacia, ut severiori sacrorum Canonum Censuræ subjiciantur, Metropolitanus suffraganeos Episcopos absentes, Metropolitanum vero absentem suffraganeus Episcopus antiquior residens, sub pœna interdicti ingressus Ecclesiæ eo ipso incurrenda, infra tres menses per literas, seu nuntium Romano Pontifici denunciare teneatur, qui in ipsos absentes (prout cujusque minor, aut major contumacia exegerit) suæ supremæ Sedis auctoritate animadvertere, & Ecclesiis ipsis de Pastoribus utilioribus providere poterit, sicut in Domino noverit salubriter expedire.

CAPUT II.

De residentia aliorum Ecclesiasticorum.

Episcopis inferiores quævis beneficia Ecclesiastica personalem residentiam de jure, sive consuetudine exigentia, in titulum sive commendam obtinentes, ab eorum ordinariis, quemadmodum eis pro bono Ecclesiarum regimine, & divini cultus augmento, locorum, & personarum qualitate pensata, expediens videbitur, opportunis juris remediis residere cogantur, nullique privilegia, seu indulta perpetua de non residendo, aut de fructibus in absentia percipiendis suffragentur : indulgentiis vero, & dispensationibus tem-

temporalibus, ex veris & rationabilibus cauſſis tantum conceſſis, & coram ordinario legitime probandis, in ſuo robore permanſuris: quibus caſibus, nihilominus officium ſit Epiſcoporum, tanquam in hac parte a Sede Apoſtolica delegatorum, providere, ut per deputationem idoneorum Vicariorum, & congruæ portionis fructuum aſſignationem, cura animarum nullatenus negligatur, nemini, quoad hoc, privilegio, ſeu exemptione quacunque ſuffragante. Sæcul XVI. A.C. 1547.

De cetero haud levis in Synodo altercatio exorta erat circa clauſulam ſecundi hujus capitis, ubi ſermone de epiſcopis injecto hæc verba inſerebantur: *Tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegati.* Hanc in rem Tirolenſis Epiſcopus ſcriptum recitavit, in quo quemlibet Epiſcopum ex ipſo ſuæ dignitatis gradu hac auctoritate ac jure potiri aſſerebat: Pighinus autem Aliſenſis Epiſcopus, antea Rotæ Auditor, nec non Albenſis Antiſtes veluti pro tribunali ſedentes pronuntiabant, quod Tirolenſis Epiſcopi propoſitio eſſet hæretica juxta Canonem *Omnes*, in quo Nicolaus II. omnes Eccleſias a Romana Sede inſtitutas definivit: hinc ambo hujus Præſulis ſcriptum examinari petierunt. Ceterum hoc dubio tum exorto Legatorum primus minus circumſpecte illi Præſuli injunxit, ut chartam ſuam porrigeret, hac autem

Sæcul. XVI A.C. 1547

agendi ratione Synodi auctoritatem suæ potestati æquiparare videbatur. Verum, dum Episcopus scriptum suum exhibuerat, mox Montanus Cardinalis rem composuit, chartamque Antistiti restitui jussit.

Equidem extra dubium est, quod hæc clausula in Galliis Regis auctoritati adversetur; quippe in ejus Regno nullus quocunque pacto, ac modo Delegati Pontificii potestatem exercere valet, absque differta Regis facultate a Parlamenti curiis in tabulas relata, prout decisum fuit hoc anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo septimo die decima Martii (*). Porro haud diffiteri possumus, quod hoc Synodi decretum ad emendandos abusus hinc inde introductos summopere necessarium fuerit.

CAPUT III.

De correctione Cleri tam sæcularis, quam regularis.

Cetera capitula his verbis erant concepta: *Ecclesiarum Prælati, ad corrigendum subditorum excessus prudenter, ac dili-*

(*) Romæ omnes Franciæ Delegati liberam habent suum munus exercendi facultatem.

diligenter intendant: & nemo sæcularis Cleri- Sæcul. XVI.
cus, cujusvis personalis, vel regularis Ordinis A. C. 1547.
extra monasterium degens, etiam sui ordinis privilegii prætextu tutus censeatur, quo minus, si deliquerit, ab ordinario loci, tanquam super hoc a Sede Apostolica delegato, secundum canonicas sanctiones visitari, puniri, & corrigi valeat.

CAPUT IV.

De Capitulis per Ordinarios visitandis.

Capitula Cathedralium, & aliarum majorum Ecclesiarum, illorumque personæ, nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantum suos obligent auctores, non etiam successores, tueri se possint, quo minus a suis Episcopis, & aliis majoribus Prælatis, per se ipsos solos, vel illis, quibus sibi videbitur, adjunctis, juxta Canonicas sanctiones, toties quoties opus fuerit, visitari, corrigi, & emendari, etiam auctoritate Apostolica, possint, & valeant.

CAPUT V.

Episcopi omne munus Episcopale extra Diœcesin exercere prohibiti.

Nulli Episcopo liceat cujusvis privilegii prætextu pontificalia in alterius Diœ-

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

ceſi exercere, niſi de ordinarii loci expreſſa licentia, & in perſonas eidem Ordinario ſubjectas tantum. Si ſecus factum fuerit, Epiſcopus ab exercitio pontificalium, & ſic ordinati ab executione ordinum, ſint ipſo jure ſuſpenſi.

Ex hoc Capitulo ſingularis elucet Synodi ſollicitudo, qua ad ſtabiliendam Epiſcoporum Diœceſanorum jurisdictionem omnium priorum Canonum vim, ac Spiritum reſuſcitare ſategit. Quantum vero ad illos attinet, qui eis circa S. Ordinum ſuſceptionem ſubjiciuntur, ab hac Regula nonnullæ dantur exceptiones, quæ a Juris Pontificii Doctoribus afferuntur: id tamen extra dubium eſt poſitum, quod Ordinatio generatim ſumpta pluribus innitatur rationibus, quæ a S. Patribus ac Conciliis allegantur, ſuntque ſequentes: I. Epiſcopus in quavis Diœceſi eſt velut Eccleſiæ ſuæ Sponſus, cuncti vero Eccleſiaſtici, qui ei ſubjiciuntur, vel ab eo inſtituuntur, reputantur tanquam ejus Filii. II. Competit Epiſcopo jus ſeligendi, ac diſponendi de ſuis Miniſtris, qui ſunt veluti ejus Deputati ac Vicarii. III. Juris hujus violatio tollit unionem, ac charitatem, necnon inſtillat inferioribus ſeditionis pruritum, non ſine illorum culpa, cum obedientiam legitimo ſuo Superiori debitam ſubtrahant.

Notes ſur le Concile de Trente par Raſſicod p. 103.

Per-

Perlectis duobus hisce Decretis de justificatione, ac morum emendatione, Synodus eadem confirmavit, Præses vero ex Patribus scisitatus est, num eis placeret, ut proxima Sessio feria quinta post primam subsequentis Jejunii Verni Dominicam, quæ in decimam tertiam mensis Martii diem incidit, celebraretur? ad quod omnes Patres responderunt: *Placet.* Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LXXXII.

Wirtembergensis Dux Cæsari reconciliatus.

Interea Cæsar unum ex Fœderatorum præcipuis a Protestantium factione abstraxit; quippe Albæ Dux cum copiis suis a Cæsare in Wirtembergensem Ducatum emissus reportatis pluribus victoriis hanc Regionem tanta strage devastabat, ut Wirtembergæ Dux aliunde a Palatino Principe sollicitatus, pacem a Cæsare exorare consultissimum censeret: Itaque hanc in rem missis ad eum Legatis Cæsaris misericordiam imploravit, unde concordiæ pactis utrinque acceptatis pax inter ambos hosce Principes firmata fuit. Porro vi hujus fœderis Wirtembergæ Dux omnia Cæsaris edicta servare jubebatur, simulque spondebat, quod Protestantium societati

Sleid. comm. l. 18 p. 648. & 657. edit. ann. 1556. Hess hist. de l' Emp. l. 3. p. 86. Belle comm. l. 24. n. 31.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

tati integra fide nuntium mittere, nullasque suppetias Saxoniæ Electori, & Hassiæ Landgravio ferre, insuper autem ad resarciendas belli, quod in ipsum erat motum, expensas ingentem velit pecuniarum summam persolvere. Pace sub his conditionibus die tertio Januarii firmata Balthasar Gutlingus, Ludovicus Frauenburgus, & Joannes Feslerus Ducis Oratores quinto post die Hailbrunam pervenerunt, pedibusque Cæsaris provoluti eidem hæc exposuerunt: *Princeps noster, quo minus ipse veniat, impeditur valetudine, & nobis negotium dedit, ut excusemus illum, ipse vero culpam profitetur palam, & dolet vehementer ob admissum facinus, & orat per omnia sacra, ut in gratiam recipiatur, & ne quid in ipsum, suumque populum statuatur acerbius: nam & ratas habet pacis conditiones, &, ubi primum per valetudinem licebit, ipse deprecandi caussa veniet, neque tanti beneficii memoriam unquam deponet.*

Ad hæc Cæsar per Navium respondit: Ducis submissionem acceptam habeo, eoquod culpam suam fateatur, illiusque veniam deprecetur, quam eidem quoque ejusque subditis concedo, ea tamen lege, ut pacis conditiones servent, atque imposterum, officii sui memores sint. Porro vix Oratores abscess-

abſceſſerunt, cum illico Memingani, Bibracenſes, Campidunenſes & Ratisbonenſes (*) adventarent, atque in genua procumbentes Cæſaris clementiam exorarent, ſupplices, ut ſuam illis rebellionem ignoſceret, ac priſtino ſtatui reſtitutos ſuis privilegiis frui permitteret. Hosce Deputatos poſtea Imperator Sacramenti Religione adegit, ut inpoſterum fidem ipſi ſervarent, atque a Saxonis, & Landgravii fœdere deſciſcerent, nullamque ſocietatem contra Cæſareos inirent, ſed integre Imperii leges adimplerent. Ex adverſo hi ſibi viciſſim de ſua ſecta haud immutanda caveri petebant: aſt Navius ſollicite eos monebat, ne quam ejus rei mentionem facerent, cum Imperator a belli initio jam ſatis aperte voluntatem ſuam hac ſuper re declaraſſet, ut proin haud amplius ſibi caveri poſtularent: Id autem ideo factum creditur, ne Cæſar, ſi petito annueret, aliud agere videretur, quam quod promulgatis literis erat profeſſus, vel ſi id concederet, Pontificis offenſionem incurreret, qui iſto bello Proteſtantium errores omnino extinctos eſſe voluit.

Sæc. XVI. A.C. 1547.

§. LXXXIII.

(*) Ex incuria hoc nomen *Ratisbonenſes* fuiſſe intruſum exiſtimamus, cum in ceteris Hiſtoricis legatur: *Ravenſpurgii*.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LXXXIII.

Genuenſium conſpiratio in Auriam Ducem.

Sleid. l. 18. p. 650. Belcar. l. 24. n. 32. p. 781. Thuan. hiſt. l. 3. n. 1.

Sub idem tempus Genuæ exorta eſt ſeditio, quæ Imperatorem anxiis omnino curis agitabat; quippe Petrus Ludovicus Fliſcus proſperæ, qua Andreas & Janetinus Auria potiebantur, fortunæ inimicus ad ſupremum Genuenſis Imperii Magiſtratum trucidato utroque hoc Duce ſemetipſum evehere ſtatuit; iniquo enim ferebat animo, quod Imperator Auriacam Familiam ad tantum potentiæ, atque auctoritatis faſtigium evexiſſet, ut non modo ea ceteris Nobilibus ſuperior evaderet, ſed etiam urbem, totamque Rempublicam ſibi ſubjectam teneret: Fliſcus itaque, ut nefandum hoc propoſitum exequeretur, quosdam juvenes ad quævis crimina perpetranda proclives ſibi conciliabat, noctisque beneficio uſus cum illis abiit, ac Janetinum Auriam aggreſſus, illum ſclopeto trajecit. Hoc rumore excitatus Andreas Auria defuncti Patruus, cum Podagræ doloribus detentus decumberet, a ſuis famulis deportatus fuga vitæ ſuæ conſuluit. Jamjam tota ferme urbs ſeditioſorum, qui armis undique cincti ex Fliſci Palatio eruperant, poteſtati erat ſubjecta, cum claſſici remiges

miges hoc tumultu animati catenas dis- Sæcul. XVI.
rumpere, seque libertati asserere para- A.C. 1547.
rent. Fliscus, ut fugitivos sisteret, protinus accurrit, verum fatum ita tulit, ut ab una ad alteram triremem ascensurus, fallente vestigio in mare prolapsus submergeretur, quin ejus corpus, ut in tenebris fieri amat, ab ullo tum reperiri potuerit, quocirca ex conjuratis, cum se Duce suo orbatos cernerent, audacia in metum versa nonnulli Massiliam, alii vero ad alias urbes auffugerunt, totaque conjuratio unius Viri interitu dissipata est: Cæsar vero ob Jannetini Auriæ necem vehementer afflictus Farnesianos concitatæ hujus seditionis insimulabat, magis tamen iniquo ferebat animo, quod ei nuntiatum esset, Franciscum I. Galliarum Regem hujus conjurationis Auctorem extitisse, ab eoque clam Fliscum ad tantum facinus fuisse sollicitatum: Verum hæc suspicio nulla ratione firmata videtur; quippe Franciscus adeo non victoriarum, quas Cæsar reportabat, cursum sistere studuit, ut nequidem in rem suam vertere intentus esset pacis fœdus nuper cum Angliæ Rege initum, cujus tamen opportunitate Mediolanensem Ducatum infestis armis invadere, nullo ferme negotio potuisset.

§. LXXXIV.

Sæc. XVI. A.C. 1547.

§. LXXXIV.

Saxoniæ Electoris progressus.

Sleidan. l. c. p. 653.

Quamvis interea Saxoniæ Elector cæptam Lipsiæ obsidionem solvere, a Cæsareis cogeretur, nihilominus Turingiam, & Misniam suis armis subegit, ac Mauritio omnem Regionem, quam occupaverat, eripuit; quinimo inito pacto admodum commodo Magdeburgicum Episcopatum sibi vendicavit, ac non sine animi sui lætitia percepit, quod Bohemi, quos Romanorum Rex in Mauritii opem submiserat, haud jussi domum redierint. Equidem Ferdinandus hosce fugitivos novis mandatis revocare studuit: ast Pragenses Regis jussa eludere intenti Senatum rogabant, ut Ferdinando exponerent, quod ipsorum libertas læderetur, atque aliunde salva honestate arma capere haud possent adversus Electorem, qui ejusdem Religionis societate ipsis junctus adversus Turcas olim eis suppetias tuliſſet. Ad hæc Ferdinandus respondit: *Electori non Religionis causſa bellum infertur, sed ob rebellionem, id vero, quod de collatis in Turcam auxiliis dicunt, longe res aliter habet: nam ille, missis internuntiis ante menses aliquot, sollicitavit Turcam, ut Hungariæ atque Bohemiæ bellum faceret, nec ampliores inducias largiretur, & quas pepi-*

pepigisset, rescinderet, & ut commode res ageretur, ipse se non defuturum spondet. Sæcul. XVI. A.C. 1547. Verum omnes hæ rationes Bohemos nullatenus commovebant, minus vero ad mutandam animi sententiam inducebant, quocirca Imperator, cum suppetias ferre a Mauritio impense rogaretur, eidem validas copias ductore Alberto Brandeburgico submisit.

§. LXXXV.

Archiepiscopi Coloniensis caussa tandem composita.

Eodem tempore Archiepiscopi Coloniensis caussa ad felicem exitum fuit deducta; cum enim, ut supra meminimus, summus Pontifex hunc Electorem anathemate perculsum omni sacra administratione privasset, necnon jus ad Archiepiscopatum in Adolphum Schauenburgum Comitem, quem sibi antea Archiepiscopus Coadjutorem selegerat, transtulisset, hinc tansmisso diplomate omnes hujus Regionis Ordines admonuit, ut Adolphum tanquam Archiepiscopum reciperent, ac venerarentur, quinimo pro hujus sententiæ executione ipsum quoque Cæsarem sollicitavit: quapropter Carolus tot victoriis de Protestantibus reportatis gloriosus, Coloniam Legatum decrevit Philippum *Sleid. p. 652.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

lippum Lalænium Geldriæ Præfectum unacum Udalrico Viglio Zwichemo Jurisconsulto. Hi convocatis Provinciæ Ordinibus nomine Cæsaris imperabant, ut haud ultra priori Archiepiscopo obtemperantes illius Coadjutorem tanquam Antistitem suum agnoscerent, eique morem gererent, fidemque ac obsequium tanquam vero, ac legitimo suo Principi præstarent. Huic mandato Ecclesiastici lubenti prorsus animo aquievere: ægre autem id a Nobilibus impetratum, atque ex his complures illustri loco nati, necnon urbium Deputati id sibi haud integrum esse obtendebant, caussati, quod obedientiam denegare haud possent illi, cui fidem suam jurejurando devinxissent, eique semper tanquam probo Principi paruissent, nullamque contra eum querendi caussam habuissent.

§. LXXXVI.

Archiepiscopus Colononiensis sponte Electoratu se abdicans.

Sleid. l. c. Thuan. ut supra. Pallav. hist. Conc. Trid. l. 9. c. 13. n. 1.

Cum vero Clivensis Dux utpote Colonensi urbi finitimus belli procellas in suas ditiones effundi pertimesceret, totus in eo erat, ut tandem hæc lis componeretur. Hanc in rem quosdam ablegabat viros, qui Ecclesiasticos indu-

inducerent, ne contra Archiepiſcopum procederent, donec tota rei ſeries eidem fuiſſet expoſita. Clericis ergo, ægre licet, annuentibus, Manderſchittus, & Nuenarius Comites Archiepiſcopi animum captantes eidem cuncta exponebant mala, quibus ſuos populos exponeret, ſi ejus ditiones bello vaſtarentur: cum ergo Archiepiſcopus multo ſenio gravis, atque ad obſequendum pronus eſſet, facile eorum rationibus ceſſit, ſeque ſponte ſua exuit Archiepiſcopatu, ſuisque ſubditis fide, ac juramento remiſſo Adolphum tanquam ſuum Succeſſorem coluit. Facta eſt hæc abdicatio die vigeſima quinta Januarii, nec tamen propterea indignatio in eum concepta derſerbuit; quippe Fridericus ejus frater olim Monaſterienſis Epiſcopus, ac Bonnenſis Eccleſiæ Præpoſitus, ſua pariter dignitate privatus fuit, ejusque exuvias tulit Joannes Gropperus: Præterea eodem quoque tempore Stolbergius Comes Colonienſis Eccleſiæ Decanus ſuo officio exutus urbe exulare juſſus eſt, eoquod prioris Electoris Archiepiſcopi partes pertinacius tueretur. Poſtmodum cuncta, quæ Bucerus nequiter inſtituit, fuere abolita: Hermanus vero olim Archiepiſcopus Weidam ad ſuum Comitatum ſeceſſit, ubi etiam hæreſi ſuæ immortuus anno ætatis

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Sæcul. XVI. A.C 1547. tis ſuæ octogeſimo, & poſt ſuam abdicationem quinto miſere periit.

§. LXXXVII.

Franciæ & Angliæ Reges ab Electore Saxoniæ ſuppetias ferre rogati.

Sleid. l. 19. p. 661. Cum Proteſtantium factio per victricia Cæſaris arma indies numero, ac potentia decreſceret, Saxoniæ Elector ſummo exinde dolore oppreſſus, ut deperditis rebus ſuis conſuleret, opem quæſivit in clandeſtinis conſiliis, quæ in Bohemia cum ſectæ ſuæ ſociis fovebat. Hanc in rem unacum ſuis copiis ad Regni hujus fines contendit: cum vero illius inſidias dextre provida Ferdinandi Regis ſolertia præverteret, Friderici conſilium in irritum cecidit, unde Saxoniam repetere compulſus eſt: verum recens hæc adverſæ fortunæ injuria eo intimius animum ejus ſaucia-bat, quo funeſtiori, magisque rebus ſuis exitiali nuntio ſub idem tempus perciperet, quod ejus Oratores cum exiguo prorſus ſucceſſu legatione ſua functi eſſent; nam hi primo in Franciam ablegati a Galliarum Rege ſubſidia petebant: aſt pro Electore ipſorum Domino nonniſi centum aureorum nummum millia, ac totidem pro Landgravio impetrarunt. Inde in Angliam delati negotium

gotium ſuum haud expedire poterant, cum Henricus VIII. Rex jam extremo morbo affectus eſſet (*). Sæc. XVI. A. C. 1547.

§. LXXXVIII.

Henrici VIII. Angliæ Regis obitus.

Quamvis interea Henrici Regis mor- *Sleid. l. 18. p. 653. Thuan. l. 3. num. 2. Sanderus de Schiſ. Angl. lib. 1. p. 224.*
bus indies magis magisque inva-
leſceret, nullus tamen eidem imminens mortis periculum annuntiare audebat; quivis enim verebatur, ne Rex pium hoc monitum criminis loco haberet, nec non eum caſtigaret juxta Parlamenti legem, vi cujus omnes illi, qui Regi inſtans mortis periculum indicare auderent, tanquam læſæ Majeſtatis rei puniri jubebantur. Nihilominus quidam Nobilis nomine Thomas Dionyſius ſeu Dennyus, qui Regi ab arcanis conſiliis erat, ſalutis neceſſitate audaciam acuente

(*) Adverſa hæc Henrici valetudo absque dubio Proteſtantibus hisce Principibus arma pro tuenda hæreſi contra Catholicos gerentibus funeſta accidit; cum ſperare potuiſſent, quod ab Anglo ſanitati reſtituto, cum ipſius jam Eccleſiam Catholicam tanquam hoſtis impugnaſſet, validam opem impetraturi eſſent, ubi Regem Chriſtianiſſimum ducenta aureorum millia effudiſſe, nuntiare potuiſſent.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

ente Henricum monuit, paucas admodum vitæ horas adhuc ei superstites esse: Enimvero Henricus nocte sequenti, quæ vigesimam octavam Januarii diem a vigesima nona ejusdem mensis sejungit, anno ætatis suæ quinquagesimo sexto, Christi vero millesimo quingentesimo quadragesimo sexto extremum clausit diem, postquam triginta septem annos, novemque menses regnasset. Referunt Scriptorum nonnulli, quod moriens quædam pœnitentiæ signa ediderit, atque Ecclesiæ Catholicæ reconciliatus obierit: alii ex adverso testantur, quod de sua salute desperans schismati immortuus perierit. Forte etiam hæc pertinacia hujus Regis animum in extremo etiam vitæ suæ articulo obsedit; cum enim firma veræ Religionis, in qua omnes veritates immotæ certitudini innituntur, principia ex animo suo haud obliterare posset, falsam sibi Religionem fabricare statuit, in qua tamen ejus intellectus semper fluctuans necdum quid stabile invenire poterat.

§. LXXXIX.

Eduardus Henrici Filius ejusdem in Regno Successor.

Thou. l. c.

Hujus Regis obitus per integros tres dies religioso prorsus silentio celabatur, atque

atque ad trigesimam primam Januarii diem Regii Senatus Sessiones celebrabantur, ea vero die Cancellarius Regis mortem annuntians Parlamenti auctoritatem deinceps irritam fore declaravit. Sub idem tempus Eduardus Princeps, qui tum nonnisi nonum ætatis annum agebat, Rex proclamatus fuit, ut suprema adimpleretur voluntas Henrici ejus Patris, qui Eduardum testamento Regni hæredem scripsit, eique sexdecim Tutores dedit, atque inter illos etiam selegit Eduardum Herfordensem novi Regis Avunculum, atque occultum Zwinglianæ hæresis Sectatorem, qui paulo ante Sommersæti Dux creatus deinceps Regis, Regnique Protector fuit nominatus. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XC.

Francisci I. Galliarum Regis mors.

Nonnisi unico bimestri Franciscus Galliarum Rex Henrico VIII. vita superstes fuit, nam istius obitus eundem gravissimo dolore affecit, non modo, quod pro Regni sui utilitate fœdus non ita pridem cum Anglo initum magis firmare desideraret, sed vel maxime hic dolor processit ex eo, quod Henrici mortem tanquam sui obitus oppido vicini prodromum crederet, cum totidem *Thuan. l. 3. num. 2.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

ferme ac Henricus ætatis ſuæ annos numeraret. Hinc ab eo tempore animadvertebatur, quod Franciſcus abjecta priſtina hilaritate ſemper ſubtriſti vultu, ac mente ad mortem uſque perſeveraverit; ubi vero malignum quoddam ulcus, quo jam aliquot annos laborabat, lentam eidem febrim procreaverat, extremo animi mærore confectus languit, atque aucta demum febris violentia Rambulieti, quo iter habebat, ſubſiſtere coactus ibidem die trigeſima prima Martii e vita migravit, poſtquam annos ætatis ſuæ quinquaginta duos, ſex menſes, ac novemdecim dies vixerat, Regnum vero tenuerat annos triginta duos, ſi una dies, tresque menſes demantur. Eo itaque defuncto cor ejus Altebruerii in Monialium Eccleſia marmoreæ columnæ impoſitum, corpus vero ad S. Dionyſii ædes fuit tam ſolemni pompa translatum, ut undecim omnino Cardinales, ac plusquam quadraginta Præſules funus comitarentur. Ibidem in exequiis Rex celebrabatur tanquam Princeps in pace clemens, in bello glorioſus, ac literarum artiumque liberalium Parens, & reſtaurator, nec abs re id ei tribuebatur, quippe omni data occaſione ſua benevolentia plures viros eruditione claros honorabat, eosque ſua liberalitate omni

Hautebruieres.

ni ex parte in Franciam alliciebat. Porro primis Nuptiis duxerat Claudiam Ludovici XIII. & Annæ Britannæ filiam, ex qua tres filios, ac totidem filias ſuſcepit: aſt præter unicam nomine Margaritam Emanueli Philiberto Sabaudiæ Duci nuptam ſolus Henricus Regni Succeſſor vita ſuperſtes fuit. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XCI.

Cæſar ob Henrici, ac Franciſci Regum mortem parum afflictus.

Equidem Cæſaris animus anxiis, quibus agitabatur, curis Angliæ Regis obitu haud parum fuerat liberatus, verum Franciſci I. morte plenam adeptus eſt mentis tranquillitatem. Nihilominus Franciſci Regis, quem ſemper ſuum inimicum noverat, meritis ſequens elogium abnegare haud potuit: „ Mortuus eſt, ajebat, Princeps tam præclaris dotibus inſignis, ut eo illuſtriorem a natura efformari poſſe, vix non dubitem „ (*) Solemnes quoque Legationes, Londinum æque ac Pariſios decrevit, ut dolorem ſuum utriusque

(*) De hoc Cæſaris elogio, necnon de inſigni funeris pompa Thuanus, quem Continuator unicum allegat, altum tenet ſilentium,

Sæcul. XVI. A.C. 1547

hujus Regis Succeſſoribus teſtaretur, clam vero de eorum obitu lætabatur. (*) Enimvero hi ſoli erant Principes, qui contra Cæſarem Saxoniæ Electori valida militum ſubſidia ſuppeditare poterant, ac ipſemet Elector de hisce auxiliis palam gloriabatur, eaque certo ſperabat; quinimo certiſſimum eſt, quod Imperator nunquam Saxonem debellaſſet, niſi utriusque hujus Regis auxilium ei illo tempore, ac rerum viciſſitudine defuiſſet, ubi adhucdum de Bohemorum rebellione maxima ſibi commoda pollicebatur.

§. XCII.

Argentinenſes ab Electore Saxoniæ ad conſtantiam admoniti.

Hanc ob rem Saxoniæ Elector ob armorum progreſſus, ac Cæſarei exercitus victorias haud multum con-

(*) An Continuator ſecreta cordis conſilia in Carolo penetraverit, quis non dubitet? Si Cæſar clam fuit lætatus, unde ergo hoc gaudium internum cognoſci potuit? Si de hac lætitia Continuator conjecturam facit ex eo, quod Imperator per hunc obitum faciliorem Eccleſiæ hoſtes debellandi opportunitatem nactus fuerit, non Cæſari, ſed illis, quos laudare nititur, injuriam infert.

territus videbatur; quippe die decima tertia Februarii datis ad Senatum Argentinenſem literis hujus urbis cives admonuit, ut ſuo officio ſatisfacere pergerent, ac ſeſe ſtrenue defenderent: Ut vero eos ad animi firmitatem excitaret, eis hæc expoſuit: *Helvetiorum, atque Galliarum Regis auxilio eritis ſuffulti, ego quidem cuperem vobis ipſis omnem fidem, & amorem præſtare, ſed impedior bello domeſtico, cui, ſi Deus finem fecerit, meo commodo, non deero vobis: Magdeburgi convenerunt jam Saxonicorum Ordinum, atque civitatum legati, cum his agam de iis rebus, propter quas Francofurti fuerat indictus conventus, & ſpero, futurum, ut officium præſtent civitates in primis, nec a ſocietate ſeſe divelli patiantur.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547. *Sleid. l.* 18. *p.* 654.

§. XCIII.

Ferdinandi Regis poſtulata ad Bohemos.

Interea Ferdinandus Romanorum Rex die ſexta Februarii unacum Filio ſuo, qui itidem Ferdinandi nomen gerebat, Lætmericiam Bohemiæ oppidum in Regni finibus ſitum pervenit, ibidemque per duos dies Procerum, Regnique Ordinum adventum præſtolatus prolixam habuit orationem, qua eos ad opem Mauritio Duci quantocius ferendam horta-

Sleid. l. 18. *p.* 655.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

hortabatur, eamque in rem fœdus cum illo jam dudum initum, necnon auctoritatem Cæsaris, cui Bohemiæ Regnum esset beneficiarium, obtendebat, cum vero hoc pacto suam libertatem violari nonnulli assererent, eisdem Ferdinandus cautionem fecit, ne quid ipsis imposterum nocumento esset. Verum ad hæc Deputati responderunt hunc in modum: *Res hujusmodi est, ut de ea nisi de omnium Ordinum consensu statui non possit, petimus igitur, ut primo quoque tempore conventus indicatur, in quo lege Regni, & more gentis legitime agi liceat: obiter nos hic antiquum cum Domo Saxonica fœdus in medium asferimus, quo impedimur, quominus contra Saxonem militemus: neque enim de Regni finibus, aut juribus eo bello agitur, ut Rex Bohemiæ ipse petitur, cui adesse & militare eo casu tenemur.* Hæc major pars asserebat: ast alii offensionem Regis Romanorum veriti, præcipue autem Oppidorum Præfecti omne obsequium & fidem ultro obtulerunt, ac nisi ipsimet bello interesse possent, saltem se stipendia daturos polliciti sunt. Hos ergo Rex ob promptam obsequendi voluntatem perbenigne excepit.

§. XCIV.

Sæc. XVI.
A.C. 1547.

§. XCIV.

Bohemorum Fœdus ad conservandam libertatem suam.

Nihilominus Bohemiæ Nobiles, nec non Pragenses incolæ missis itidem Oratoribus Romanorum Regem urgebant, ut Ordinum comitia ad vigesimam Martii diem indiceret: cum vero Rex iis, quæ Lætmericiæ fuissent acta, insisteret, & ab eis, ne quid interim novi molirentur, poscceret: id unum ab eo impetrare poterant, ut die octava Aprilis Pragæ Ordinum conventus ageretur, ea tamen lege, vi cujus illi interea nequaquam privatim congregarentur. Verum vix quarta a datis hisce literis dies effluxerat, cum se a Ferdinando decipi dicerent, ac commune fœdus sub libertatis tuendæ prætextu inirent. Postea conditis militaribus statutis Caspar Phlugium Belliducem constituunt, ejusque Imperio triginta peditum, equitumque duodecim millia in cunctis Regni locis conducta subjiciunt. Eapropter Ferdinandus, Mauritius Dux, & Augustus ejus frater quantocius Bohemiam quoque infestis armis invadere cogebantur, cum vero hac de re incolæ quererentur, ac Duci ejusque fratri præciperent, ut illico, quin ullum infer-

Sleidan. & Thuan. l. c.

Sæc. XVI. A.C.1547. inferrent damnum, ſeſe reciperent, ni vero id facerent, ſe conſilium ex tempore capturos minitarentur, hinc Rex diſſimulata indignatione eis reſpondit, non eſſe, quod de exteris copiis in ipſorum fines introductis quererentur, non id perverſo factum conſilio, ſed unice, ut adventanti Imperatori ſeſe facilius conjungere poſſet: poſthac ipſos Pragenſes, perinde acſi delectus in Regno habiti cauſſam ignoraret, admonuit, ne ſumptibus minime neceſſariis ſe, ſuosque populares gravarent, cum aliunde Saxoniæ Elector jamjam receſſiſſet.

§. XCV.

Albertus Brandeburgicus ab Electore Saxoniæ cæſus, captusque.

Sleid. p 657. Enimvero Saxoniæ Elector ineunte menſe Martio Aldeburgo profectus Albertum Brandeburgicum, qui Rochliciam tuebatur, aggredi ſtatuit, ac prima diei luce certamen utrinque atrox committitur: cum vero urbem tormentis quatere, atque irruptionem tentare Saxo juberet, præſidiarii deditionem facere compellebantur, polliciti, ſe per integrum ſemeſtre nullo pacto in fœderatos arma ſumpturos. Hæc nonniſi levia erant hujus expeditionis commoda; quippe majoris longe momenti erat capti-

captivitas Alberti Brandeburgici, quem Erneſtus Luneburgicus interceperat; qua ſorte elatus Elector mox Aldeburgum reverſus ad Bohemos, quos ſibi tum devinctos ſervare ſtuduerat, totam rei ſeriem perſcripſit, ſimulque eis fidem fecit, quod oblata quacunque occaſione illis opem ferre paratiſſimus eſſet. Sæcul. XVI. A.C.1547.

§. XCVI.

Electoris conſilium de innovando fœdere cum Bohemis.

Ut Elector datam promiſſi fidem magis luculento comprobaret teſtimonio, ad Bohemos Nicolaum Minquitium ablegavit, cum vero hic morbo in itinere præpeditus eſſet, literis ad Bohemiæ Ordines datis eos rogavit, quatenus quosdam ex ſuis delegarent, qui cum eo agere poſſent. Hoc petito adacti, biduo poſt ad Electorem perſcribunt, & de fœdere innovando fidem dant, orantque, ut adverſus Mauritium & Auguſtum, qui ex Ferdinandi Regis impulſu in eorum fines hoſtiliter ingreſſi erant, auxilium ferret, eoquod ab eis ideo tantum bello peterentur, quod a Saxonico fœdere diſcedere noluiſſent. Præterea die trigeſima Martii ad præcipuos Moraviæ Proceres literas dabant, eosque hortabantur, ut vires ſuas junge- *Thu. hiſt. l. 4. Sleid. l. 19. p. 659. & 660.*

Sæcul. XVI. A.C.1547. jungerent, & ad communem Patriæ salutem arma sumerent adversus impium hominum genus a Cæsare & Romanorum Rege in Germaniæ perniciem conductum; hoc enim nomine isti rebelles appellabant Italos, Hispanos, atque Hungaros. Verum Ferdinandus injuriam haud ultra dissimulare valens ad Pragenses dedit literas minis plenas, eis imperans, ut omnino arma deponerent. Ast Regni Ordines per literas sese excusabant, contendentes, quod unice arma sumpsissent, ut contra injustam vim eorum, a quibus eo absente invasi fuerunt, sese tuerentur: cum vero hi nullam unquam occasionem, qua Electori Saxonico favere possent, prætermittere voluerint, hinc etiamnum Ferdinandum rogare præsumpserunt, quatenus Cæsarem eo inducere vellet, ne Saxoni bellum inferat, sed potius amicæ disceptationi, quam ipsus petit, rem permittat.

§. XCVII.

Imperator Norimbergam ingressus.

Post hæc Norimbergenses, qui Smalcadico licet fœderi aggregati, neutri tamen parti sua studia addicebant, Cæ-
Thuan. ibid. sarem eo adventantem magnifica admodum pompa exceperunt, accurren-
tibus

tibus propemodum innumeris, qui omnes sua eidem obsequia offerebant. Sub idem tempus Elector Brandeburgicus, qui pariter hucusque neutri parti adhærebat, Cæsari sua studia addixit, suumque filium natu majorem Joannem Georgium ad Romanorum Regem ablegavit, nec multo post Bambergenses Bohemis, ac Saxonibus vicini suos quoque Oratores ad Carolum Cæsarem decreverunt, supplices, ut benigne impedire vellet, ne quid damni ipsis ex fide, & obsequio, quo ei addicti essent, accederet. Imperator ducentos currus muneribus pro more oblatis onustos acceptans Franciscum Comitem Landrianum ad eos misit, ut hostium molimina diligenter exploraret, ac civitatis securitati prospiceret: Interea vero Ferdinandus unacum Mauritio Duce & Joanne Georgio Brandeburgico Dresda Egram pervenit, ubi Cæsar pridie adventans cum illis consilia communicavit. Sæcul. XVI. A C. 1547.

§. XCVIII.

Cæsaris ac Ferdinandi literæ ad Bohemos.

Ex eadem urbe Imperator die octava Aprilis literas ad Bohemiæ Ordines dedit, hæc significans: *Hoc bello nonnisi Saxonem peto, nec Religionis causſa* *Thuan. & Sleid. l. 6.*

Sæcul. XVI A.C. 1547. *ſumpta ſunt arma, ſed ut in rebelles vindicarem: itaque peto, ut expedito commeatu annonam ſubminiſtretis, poſitisque armis ad quietem vos domum quamprimum conferatis.* Præterea quadriduo poſt Rex in eandem ſententiam ad eos ſcribit, & illos, ut ab armis diſcedant, monet; *alioqui ſe, & Cæſarem infeſtum habituros Bohemos, nec impunitam eorum temeritatem fore minitabatur:* quod vero in Saxonis gratiam ſcripſerint, mirum ſibi videri dicit, cum ille nec de Cæſare, nec de ſe, aut denique de regno ſic eſſet meritus, ut ipſi nihil offenſionem veriti pro eo deprecari debuerint, pro eo autem quod de conventu flagitent, ſe primo quoque tempore ſatisfacturum pollicetur. His acceptis literis, Nobiliores, qui Pragæ erant, per omnes regni partes quosdam emiſerunt, qui rem in ſummum diſcrimen adductam ſignificent, graviſſimisque verbis moneant, ut omnes pro patriæ libertate quam primum in armis ſint. Dein iidem ad Ferdinandum Regem ſcribunt, petuntque, ne tam ipſe quam Cæſar moleſte ferat, quod ipſi ad ſuam defenſionem arma ſumant, nec Saxoniæ Electorem aggrediantur, cum illum propter fœdus, quod Bohemis cum domo Saxonica intercedit, deſerere non poſſint.

§. XCIX.

Sæcul. XVI.
A C. 1547.

§. XCIX.

Irritus Cleviæ Ducis conatus in reconciliando Saxoniæ Electore.

Dum hæc interea geruntur, Ferdinandus Romanorum Rex Joannem Dubravium Olmucenſem Epiſcopum, aliosque Conſiliarios ad Pragenſem conventum ad diem decimam octavam Aprilis indictum ablegavit. His datum erat negotium, ut Ferdinandi abſentiam apud Regni Ordines excuſarent, præcipue vero eis injunctum erat, ut ab illis poſtulent, quatenus a fœdere cum Saxone inito, & armis omnino diſcederent: ſi vero id exequi renuerent Bohemi, cunctis in hoc conventu decernendis ſeſe opponere erant juſſi, ſi vero morem geſſerint, tunc permittere jubebantur, ut omnia ex præſcripto legis agantur. Ceterum cum Proteſtantium factionem nupera Electoris Brandeburgici defectio iminuiſſet, ac Cæſar mira dexteritate Germaniæ urbes in officio contineret, pluresque civitates ſua eidem obſequia deferre certatim accurrerent, ipſeque Bohemorum tumultus nonniſi contemptu eludere videretur, hinc Saxoniæ Elector cunctis hisce adverſis rerum ſuarum viciſſitudinibus plurimum turbatus, opem in Sybilla conjuge ſua quærere cogebatur. *Thuan. l. 4. n. 3.*

Sæc. XVI. A.C 1547.

tur. Hanc igitur obsecrat, ut datis ad Cliviæ Ducem fratrem suum literis eundem rogaret, quatenus in Cæsaris castra veniret, ac pro Marito, si fieri posset, pacem exoraret. Accessit ille, multisque precibus, ac rationibus a Cæsare petiit, ut præteritorum veniam Saxoni concederet: verum Cæsar eidem acerbius respondit, non prius de venia Saxoni impetranda deliberatum iri, nisi prius ipse supplex se Cæsaris arbitrio permisisset, cum igitur Elector se spe sua dejectum cerneret, unice intentus erat, ut se propriis armis pro viribus tueretur, hinc ut eo facilius suæ ditionis terras trans Albim sitas propugnaret, summa celeritate flumen trajecit, totis viribus Cæsarianorum impetus arcere paratus.

§. C.

Prima Synodi Congregatio post Sessionem sextam.

Pallav. hist. Conc. Trid. l. 9. c. 1. n. 5.

Rebus ita constitutis interim Tridenti crebræ habebantur Congregationes, in quibus cuncta pro septima Synodi Sessione prævie disponerentur. Harum prima erat Generalis die decimo quinto Januarii celebrata, in qua de articulis ibidem discutiendis agebatur: Præprimis vero Montanus Cardinalis de

de nuperis dissensionibus questus, Patrum plerosque nimium obstinate suis sententiis inhærere affirmabat, & postea eos his verbis allocutus est: *Viginti octo Patres decretum approbavere, quatuor vero petierunt præfigi titulum Synodi repræsentantis universam Ecclesiam; totidem censuerunt, emendationem nonnisi integram simul perficiendam esse, seu potius postularunt, ut mentio de Cardinalibus nominatim haberetur; aliis duodecim placuit, ne Episcopis non residentibus major irrogaretur pœna, quam quæ in jure communi erat statuta: quinam fieri posset, ut in tanta varietate quidquam firmaretur?* His dictis, ea, quæ hucusque gesserat, vindicavit, simulque Patres hortatus est, ut deinceps cum majori animorum, atque opinionum consensu res pertractare, ac quæstiones, antequam suas desuper sententias proponerent, adeo mature discutere vellent, ut unanimis omnium approbatio sperari valeat, cum vero, addebat, nihil magis justificationi accedat, quam ipsa Sacramenta, hinc de iis in proxima Sessione agendum censeo, adhucdum tamen de tollendis residentiæ obstaculis consultatio haberi poterit. Sæc XVI. A.C 1547.

Placuit ceteris hæc Cardinalis sententia, cum vero hujus argumenti amplitudo unius Sessionis angustias excederet,

Sæcul. XVI A. C. 1547

deret, hinc unanimis omnium erat opinio, quod præprimis *de Sacramentis in genere*, postea vero de quolibet speciatim agendum esset.

§. CI.

De fide, & Reformatione agendi methodus a Montano proposita.

Pall. l. c. n. 8. & 9.

Biduo post die decima septima Januarii Patribus in unum congregatis Legatus exposuit, quod abusus in Sacramentorum administratione occurrentes simul discuti possent, ut hac ratione ipsa etiam emendatio dogmati jungeretur. His addidit, ex Præsulibus, ac Juris Pontificii Doctoribus Congregationes esse formandas, in quibus in hasce corruptelas inquiri, remedia iisdem opponi, indeque decretum confici poterit: cum vero contingere posset, ut in eadem die simul de fide, ac de emendatione ejusmodi Congregationes haberentur, hinc decretum, ut conventui de dogmatibus instituto Cardinalis S. Crucis, illi autem, in quo de reformatione ageretur, Montanus præesset, atque horum Præsidum alter indicem describeret errorum, quos novi hæretici circa Sacramenta divulgarunt: alter vero catalogum conficeret obstaculorum, quæ adhuc, quo minus Episcopi in

in ſuis Eccleſiis reſiderent, amovenda ſupererant. Hac agendi ratione Patres mira voluptate afficiebantur, gaudentes, quod decretum *de Reſidentia* nondum fuerit ſuſcepti laboris meta, ſed rurſus ad examen ſit revocandum; plurima enim adhuc, quæ hac ſuper re proferrent, Patribus reliqua erant. Sæc. XVI. A.C 1547.

§. CII.

Examen Articulorum de Sacramentis in genere *propoſitum.*

Eadem die in Congregatione generali quidam exhibebantur articuli, qui ex Lutheri, aliorumque hæreticorum libris circa ſacramenta fuere eo ex fine decerpti, ut Patres in privatis conventibus ejusmodi propoſitiones examinare, ac declarare poſſent, num omnes hi articuli ſint hæretici, vel erronei, ut proin quæſtiones a propoſito alienæ omitti valerent. Hæ propoſitiones numero quatuordecim nonniſi Sacramenta in genere reſpiciebant: Sunt autem ſequentes *I. Sacramenta Eccleſiæ non ſunt ſeptem, ſed quæ vere, & proprie ſic dicuntur, ſunt pauciora.* *Paul Sarpi l. 2. p. 215.*

II. Sacramenta non ſunt neceſſaria, & ſine eis, aut eorum voto, poſſunt homines per ſolam fidem gratiam adipiſci.

Sæcul. XVI. A.C 1547

III. Nullum e Sacramentis est aliud alio dignius.

IV. Sacramenta novæ legis non conferunt gratiam non ponentibus obicem.

V. Sacramenta gratiam, aut remissionem peccatorum nunquam contulerunt, sed sola Sacramenti fides.

VI. Sacramenta immediate post Adami prævaricationem a Deo fuerunt instituta, per quæ collata est gratia.

VII. Per Sacramenta his solum gratia datur, qui credunt peccata sibi remissa.

VIII. Gratia non semper datur in Sacramentis, neque omnibus, quantum ad Sacramenta pertinet, sed solum quando, & ubi Deo visum.

IX. In nullo Sacramento imprimitur character.

X. Minister improbus non confert Sacramentum.

XI. Christiani omnes cujuscunque sexus, in verbo Dei & Sacramentis administrandis pari sunt potestate.

XII. Cuique Pastori est potestas pro libitu formas Sacramentorum augere, abbreviare, aut immutare.

XIII. Intentio Ministrorum non est necessaria, neque quicquam operatur in Sacramentis.

XIV. Sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta sunt.

§. CIII.

Sæcul. XVI.
A. C. 1547.

§. CIII.

Alii Articuli de Baptismo.

Hisce Articulis adjungebantur alii septemdecim, qui Baptismum concernentes hunc in modum proferebantur *I. In Ecclesia Romana non est verus Baptismus.*

II. Baptismus est liber, nec ad salutem necessarius.

III. Non est verus Baptismus, qui datur ab hæreticis.

IV. Baptismus est pœnitentia.

V. Baptismus est signum externum, perinde ac terra rubra in agnellis, neque partem constituit justificationis.

VI. Baptismus est iterandus.

VII. Verus Baptismus est fides, qua credit pœnitentibus peccata remitti.

VIII. In Baptismo peccatum non extirpatur, sed solummodo non imputatur.

IX. Baptismus Joannis eandem vim cum Baptismate Christi habuit.

X. Baptismus Christi non evacuavit Baptismum Joannis, sed promissionem ei addidit.

XI. In Baptismo immersio sola est necessaria: alii ritus ad libitum adhibentur, & sine peccato possunt omitti.

XII. Satius est infantium Baptismum omittere, quam eos, dum minime credunt, baptizare.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

XIII. Parvuli non ſunt baptizandi, quia fide propria ſunt deſtituti.

XIV. In pueritia baptizati, cum ad annos diſcretionis pervenerint, ſunt rebaptizandi, quia actum credendi non habuerunt.

XV. Parvuli baptizati, ubi adoleverint, interrogandi, an Baptiſmum ſuum ratum habere velint: ſi ſe nolle reſponderint arbitrio ſuo relinquendi.

XVI. Peccata poſt Baptismum commiſſa, ſola recordatione, & fide ſuſcepti Baptismi remittuntur.

XVII. Votum Baptismi non aliam admittit conditionem, quam fidei, immo vota alia omnia facit irrita.

§. CIV.

Articuli de Confirmatione.

Poſtmodum examinandi proponebantur Articuli de Confirmatione, qui nonniſi quatuor erant. *I. Confirmatio non eſt Sacramentum.*

II. Inſtituta fuit a Patribus, neque habet promiſſionem gratiæ divinæ.

III. Nunc otioſa eſt ceremonia, olim nihil aliud fuit, quam Catecheſis, cum qui adoleſcentiæ erant proximi, fidei ſuæ rationem reddebant coram Eccleſia.

IV. Confirmationis Miniſter non eſt ſolus Epiſcopus, ſed quivis alius Sacerdos.

§. CV.

Sæcul. XVI.
A C. 1547.

§. CV.

Examen de numero Sacramentorum.

Omnes hi Articuli a Theologis fuerunt examinati in privatis, qui subsequebantur, cœtibus, ac prima quidem propositio de numero Sacramentorum proscripta fuit tanquam hæretica, omniumque Patrum sententia erat, ea numero septem esse: Innitebantur vero utriusque Ecclesiæ Græcæ, ac Latinæ Traditioni, necnon auctoritati Synodi Florentinæ, quæ nihil nisi a Christo Domino, & Apostolis ad nos usque continuata serie translatum, traditumque definivit. Post hæc stabilito Sacramentorum numero ipsa Sacramenti significatio fuit explicata his verbis: Sacramenta sunt *signa quædam sensibilia, per ritus, ac ceremonias exhibita Christi nomine, quæ, si modo debitæ conditiones adsint, gratiam certissime conferunt supra eam mensuram, quam exigunt meritum, ac præparatio suscipientis. Ex hac declaratione palam fit, cur inter Sacramenta non connumerentur Abbatis benedictio, Cardinalium creatio, Martyrium, & hujusmodi plurima, nimirum quia priora duo gratiam non impertiuntur, tertium vero, si eam confert, certo quodam ritu, statisque ceremoniis haud exercetur, neque Christi*

Pall. l. 9. c. 4. n. 3. & seq.

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

sti nomine, sed potius in Christi odium infertur.

Probe quidem obſervabat Joannes Carvaialus ex Ordine Minorum Obſervantium, quod Gabriel Biel ſentiat, ſuſceptionem Evchariſtiæ peculiare quoddam Sacramentum eſſe, cum gratiam infundat; verum propterea revocata in dubium haud fuit ſententia, quam ceteri Scriptores complexi ſunt.

Agebatur etiam de ritu ſacro lavandi pedes; de eo enim quidam ſancti Patres talia proferebant, perinde acſi Sacramentum eſſet; aſt explicatis eorum teſtimoniis ad comprobandum Sacramentorum ſeptenarium numerum plura afferebantur: cum vero nonnulli hæc verba, *nec plura, nec pauciora*, addi diſſuaderent, nec alia verba eſſe adhibenda cenſerent præter ea, quæ uſurpaverant Florentina Synodus, & quarta Carthaginenſis, necnon Hugo Victorinus, aliique antiquiores, his in reſponſis datum fuit: *Nondum ea tempeſtate emerſerunt duæ illæ hæreſes, quibus opprimendis opus erat illius veritatis explicatione, quæ in eorundem Conciliorum decretis implicite continebatur; altera quippe hæreſis affirmabat, duo vel tria eſſe vera Sacramenta; altera vero aſſerebat Sacramentum eſſe quodlibet ſignum, quo in ſacris literis gratiæ pro-*

promissio continetur, cujusmodi sunt etiam eleemosyna, & precatio. Sæc. XVI. A.C. 1547.

§. CVI.

Articulus de Sacramentorum necessitate discussus.

Postmodum Patres processerunt ad examen secundi articuli de necessitate Sacramentorum; quippe eorum nonnulli contendebant, quod potius distinquendum sit inter Sacramenta, cum non omnia cuivis sint omnino necessaria, imo eorum quædam simul cum altero consistere nequeant, uti sunt Ordo & Matrimonium. Alii ex adverso censebant, hunc articulum sine discrimine esse damnandum duabus de causis, quarum prima erat, quia unius Sacramenti necessitas sufficit, ut totus articulus falsi redarguatur: altera vero ratio fuit hæc, quod omnia Sacramenta quodammodo sint necessaria, unum *absolute*, atque alterum ex *hypothesi*, seu sub conditione: verum cum Præsulum nonnullis haud congruum videretur, quod in stabiliendis fidei articulis æquivoca quædam deprehenderentur, hinc ut his quoque satisfieret, in Canone addita fuere hæc verba: *si quis dixerit, Sacramenta non esse necessaria, sed superflua &c.* His enim verbis prior significatio magis ampla

Sæcul. XVI A.C.1547.

pla reddebatur. Porro alteram hujus articuli partem, in qua sola fides ad obtinendam gratiam requiri dicitur, complures omittendam censebant, eoquod illam solam non sufficere, jam in Sessione præcedenti definitum esset; quapropter Patres ad Baptismi votum transierunt. Hanc in rem Marinarus Carmelita hoc modo disseruit: *Sacramenti distinctio a voto Sacramenti est quidem vera, sed solis Scholasticis usitata, antiquis Patribus incognita, & difficultatibus obnoxia: in Actis enim Apostolorum in Cornelio Centurione erudiendo Angelus dixit, orationes ipsius Deo fuisse gratas, antequam Sacramentum Baptismi cognosset, aut alia in fide peculiaria. Etiam universa ejus familia audita D. Petri concione, recepit Spiritum sanctum, priusquam edocti essent naturam Sacramentorum, accepto quidem Spiritu sancto a divo Petro edocti Baptismum, verum antequam ipsis innotuisset, eum ne voto quidem potuerunt accipere. Latro quoque jam moribundus solius Christi virtute tum illuminatus, cognitionem nullam Sacramentorum habuit, ut voto ea desideraret, multique sancti Martyres in ipso persecutionis ardore ad Christum conversi, dum conspecta aliorum constantia ipsi continuo divino Numine afflati ad lanienam abripiuntur, nemo dixerit, quod Sacramentorum cognitione imbuti Baptismum voto expetierint, nisi divina-*

vinatione id assecutus. *Itaque satius est distinctionem eam relinquere scholis, & articulis fidei non inserere.* Aſt communis opinio cum hac pugnans tenebat, *utcunque verba distinctionis nova essent, & scholastica, credendum tamen, Christum rem verbis significatam docuisse, proque Apostolica traditione habendam: quod autem attineret exempla Cornelii, latronis & Martyrum, sciendum in Sacramento duo esse voti genera, unum explicitum alterum implicitum, & posterius hoc saltem esse necessarium, hoc est, si actualiter non voverint, voturos certe, si rem satis intellexissent. Atque hæc alii vera esse concedebant, sed negabant obligare tanquam articulos fidei.* Itaque cum de difficultatibus his non penitus convenirent, placuit eas ad Synodum, id est, ad congregationem generalem remittere. Sæcul XVI. A.C. 1547.

§. CVII.

De Excellentia Sacramentorum.

Tertium Articulum de Sacramentorum excellentia Patres unanimi suffragio falsum esse censebant, Theologi tamen omnes in hoc conveniebant, quod propter necessitatem, utilitatemque Baptismus ceteris omnibus Sacramentis antecelleret; Matrimonium vero ratione significationis, & quantum ad temporis

Sæc. XVI. A.C. 1547.

poris Ordinem ac rationem: Confirmatio ob Miniſtri dignitatem; Euchariſtia ratione adorationis ei debitæ, reique ibidem contentæ, cum ipſum omnium Sacramentorum Auctorem complectatur, ceteris prævaleat: cum vero absque addita diſtinctionis particula decidi haud poſſet, quodnam ex illis foret digniſſimum, hinc nonnulli hunc articulum omnino prætermittendum cenſebant, alii vero contendebant, explicandas eſſe omnes prærogativas, quibus unum Sacramentum alio dignius eſſe noſcitur. Media tandem ſententia prævaluit, vi cujus articulo hæc verba adderentur: *Secundum diverſos reſpectus.* Huic opinioni potiſſima Patrum pars ſuffragabatur, ceterique, licet quasdam opponerent rationes, huic quoque ſententiæ cedere cogebantur.

§. CVIII.

Modus gratiam per Sacramenta producendi examinatus.

Quartum Articulum, qui a Sacramentis non produci gratiam aſſerebat, eſſe damnandum, una omnium Theologorum vox erat, acriter autem diſceptabatur de modo, quo hæc Sacramenta gratiam in non ponentibus obicem producant: cum vero modus explicare-

tur,

tur, quo gratia in Sacramentis conti- Sæcul. XVI.
neretur, adeo disputationis ardor Do- A.C 1547.
minicanos inter, & Franciscanos incalescebat, ut Cardinalis S. Crucis harum Congregationum Præses utrique parti silentium imponere cogeretur, affirmans, hanc quæstionem rursus in fine esse agitandam, atque indagandum, an hoc caput vel definire, vel omittere expediret. Insuper generales utriusque hujus Ordinis Ministros rogabat, ut suis Religiosis inculcarent, quatenus sepositio tam vehementi opinionis suæ studio, modestiæ ac charitatis curam in disputando luculentius proderent, illisque exponerent, eos Tridentum esse vocatos, ut noxias hæresum herbas evellerent, non item nimio altercandi studio novas seminarent. Præterea Legati Romam perscripserunt, quod hi Religiosi tantam sibi arrogarent libertatem, ut mala inde essent pertimescenda, nisi prompto occurreretur remedio; cum enim Dominicani Franciscanis objectarent, quod eorum opinio Lutheri hæresi faveret, si semel, inquiebant Legati, harum dissensionum, ac censurarum, quibus alii alios perstringunt, fama disseminaretur, exinde piis omnibus offensio, ipsi vero Synodo existimationis imminutio nascetur.

§. CIX.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. CIX.

An Sacramenta deleant peccata, discutitur.

Articulus quintus, utrum Sacramenta gratiam conferant, deleantque peccata, omittendus credebatur, eoquod superiori loco, ubi de fide actum, jam decisus esset. Verum Bartholomæus Miranda suggessit, *quod Lutherus ex suo illo paradoxo, quod Sacramenta gratiam non conferant, nisi excitando fidem, hanc conclusionem elicuerit, Sacramenta veteris & novæ legis pari esse virtute, quam opinionem æquum est damnari, uti doctrinæ Patrum, & Ecclesiæ repugnantem, cum ii omnes asserant, Sacramenta antiquæ legis esse signa solum gratiæ; novæ autem, gratiam & continere & producere.* Conclusioni huic nemo certe refragabatur, & Franciscani tantum objectabant, mentionem legis veteris non faciendam, sed Legis Mosaicæ: siquidem inquiebant ipsi, *circumcisio ipsa conferebat gratiam, sed Sacramentum Mosaicum non erat tum quia Christus ipse dixerit non esse a Moyse, sed a Patribus; tum quia alia Sacramenta ante Abrahamum gratiam conferebant, & procurabant.* Dominicani autem replicabant, quod D. Paulus clare dixerit, *quod Abrahamus acceperit circumcisionem tantum*

tantum in signum: id ipsum vero significaret fidei justitiam, atque, *cum ille primus omnium esset, cui data fuerit, hoc innuat, circumcisionem in signum tantummodo fuisse institutam.* Sæcul. XVI. A. C. 1547

Porro ut hæ disputationes cohiberentur, declaratum, haud consultum fore, ut in præsenti decreto rursus hæc quæstio moveretur, cum in priori Sessione jam esset decisa.

§. CX.

An Sacramenta statim post Adæ peccatum instituta conferant gratiam?

Articulum sextum Dominicani damnandum censebant asserentes, *esse proprium Sacramentorum Evangelicorum conferre gratiam, a veteribus autem nequaquam obtentam, nisi virtute devotionis: quæ fuit D. Thomæ opinio.* Ad opinionem suam firmandam citabant decisionem Concilii Florentini, asserentis *Sacramenta Legis veteris non conferre, sed præfigurare eam gratiam, quæ passione Christi esset conferenda.* Cum vero D. Bonaventura & Scotus tenuerint, circumcisionem contulisse gratiam ex opere operato, immo Scotus asseruerit, illico post peccatum Adami institutum fuisse Sacramentum, quo infantibus data erat gratia ipsius Sacramenti virtute, id est,

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

ex opere operato, hinc Franciscani affirmabant, quod articulus hic veritatem contineat, neque Censuræ subjici possit. Porro opinionis suæ fundamentum ex eo petebant, quod alias, cum D. Thomas dicat: *Infantes ante Christum salvatos fuisse fide paterna, non vi Sacramentorum:* inde sequeretur deterioris esse Christianos conditionis: cum enim nunc parvulos fides paterna sine Baptismo nihil juvet, atque D. Augustinus affirmet, parvulum, qui tunc, cum in ulnis Patris ad Baptismum gestaretur, expiraverat, damnatum; si illis temporibus sola parentum fides sufficiebat, certe liberi Christianorum haberent, quod de deteriori sua sorte querantur. Verum inter has difficultates ita propositum, ut Articulus tanquam probabilis omitteretur.

§. CXI.

De Charactere Sacramentorum.

Pallav. hist. Conc. Trid. l. 9 c. 5. n 1. & seq.

In septimo Articulo dicebatur: *Per Sacramenta his solum gratia datur, qui credunt peccata sibi remissa.* In octavo autem: *Gratia non semper datur in Sacramentis, neque omnibus quantum ad Sacramenta pertinet, sed solum quando, & ubi Deo videtur.* Verum utramque hanc doctrinam omnino damnandam esse, Patres unanimi calculo decidebant: circa nonum

nonum autem de charactere Hieronymus Oleaſter ex Ordine S. Dominici natione Luſitanus definiendum eſſe cenſebat, *quod omnia Sacramenta qualitatem ſpiritualem imprimant, antequam ſuperveniat gratia, quæ eſt duorum generum, una, quæ nunquam poteſt obliterari: altera, quæ amitti, & recuperari poteſt: illa vocatur character, hæc eſt ornamentum quoddam. Sacramenta, quæ priorem conferunt, non iterantur, quia illorum effectus ſemper durat: at quæ ornatum dant, ea repetuntur, effectu ſcilicet eorum ſemel omiſſo.* Sæcul. XVI. A. C. 1547.

Verum hujus opinionis nulla habita eſt ratio; cum enim Synodi Patres probe noſſent, quod nos in ſacris literis frequenter a Deo ſignari, ſigillum Spiritus ſancti imprimi, ſuæque hæreditatis pignore donari dicamur, idque tam Græcæ quam latinæ Eccleſiæ Patres nominatim tribus Sacramentis Baptismo, confirmationi, & Ordini attribuant, hinc inde concludebant, quod hæc tria duntaxat Sacramenta Characterem imprimant, ac propterea iterari nequeant. Hanc doctrinam Seripandus Auguſtinianorum Generalis non modo tanquam articulum maxime probabilem, ut nonnulli autumabant, ſed etiam certiſſimum eſſe pronuntiabat.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. CXII.

De probitate in Sacramentorum Ministris necessaria.

S. Aug. l. 3. de Bapt contra Donat. c. 10. ide. tract. 5. in Joan. & l 3. contra Cresc on. c. 6. & 7.

Decimus articulus, in quo hæretici dicebant: *Ministrum improbum non conferre Sacramentum*, omnium consensu fuit damnatus: præterquam enim, quod hic error inter Wiclefi hæreses a Concilio Constantiensi jam fuisset confixus, divus quoque Augustinus hanc quæstionem in suis libris contra Donatistas speciatim pertractans ita effatus est: *Non est autem aqua profana, & adultera, super quam nomen Dei invocatur, etiamsi a profanis, & adulteris invocetur: quia nec ipsa creatura, nec ipsum nomen adulterum est: jam vero Baptismus Christi verbis evangelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est, quamvis illi sint impudici, & immundi; quia ipsa ejus sanctitas pollui non potest, & Sacramento suo divina virtus assistit, sive ad salutem bene viventium, sive ad perniciem male utentium: cum vero solis, vel etiam lucernæ lux, dum per cœnosa diffunditur, nihil inde sordium contrahit, num ergo Baptismus Christi potest cujusquam sceleribus inquinari?*

§. CXIII.

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

§. CXIII.

De promiſcuis Sacramentorum Miniſtris.

In undecimo Articulo Novatores omnibus cujuscunque ſexus Chriſtianis Sacramenta adminiſtrandi poteſtatem attribuebant; hanc vero doctrinam Patres tanquam ſacris literis, traditioni, atque univerſalis Eccleſiæ uſui adverſam unanimi voce damnarunt: Certum igitur eſt, quod excepto Baptismatis Sacramento, quod urgente neceſſitatis eventu quilibet homo adminiſtrare valet, quidam in Eccleſia Ordo ſit ſtabilitus, vi cujus Sacramentorum Miniſtri ſpecialiter a Deo vocantur juxta illud D. Pauli: *Quosdam quidem poſuit Deus in Eccleſia primum Apoſtolos, ſecundo Prophetas, tertio Doctores, dein virtutes, exinde gratias curationum &c.* Eadem hæc doctrina unanimi fulcitur ſanctorum Patrum conſenſu, qui in ſuis operibus nunc de Epiſcopis, nunc de Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, aliisque mentionem faciunt.

1. *Cor.* 12. *S. Cypr. Ep.* 34. 35. 52. *S. Aug. Ep.* 128. *alias* 180.

§. CXIV.

De mutatione in forma Sacramentorum.

Cum hæretici in Articulo duodecimo

Sæcul. XVI. A.C.1547

affirmaſſent, *cuique Paſtori eſſe poteſtatem pro arbitrio formas Sacramentorum augere, abbreviare, aut immutare*, hinc Theologi circa Sacramentorum formas diſtinctionem eſſe adhibendam cenſuerunt, eoquod hæc vox *Forma* duplicem ſenſum admitteret: ex his unus eſt, *quo denotantur verba eſſentialia Sacramenti, ſecundum quod dicitur, omnia Sacramenta habere materiam ſuam, elementum ſenſui expoſitum, & formam, verbum: alter vero eſt, quo formæ appellatione intelligitur tota formula, aut ritus adminiſtrandi, qui multa non neceſſaria, ad decorem tantum adhibita complectitur: Unde duos Canones contexendos ſuadebant, quorum priore hæreſeos damnandus eſſet ille, qui aſſerit formam poſſe mutari, quando a Chriſto ſit inſtituta, juxta alterum vero ſenſum, etſi res accidentales mutationem poſſint admittere: ubi tamen ritus aliquis auctoritate publica eſt introductus, aut uſu communi receptus, & confirmatus, non eſt penes unumquemque illum immutare.*

§. CXV.

De intentione Miniſtri.

Pallav. l. 9. c. 6. n. 1. & ſeq.

Articulus decimus tertius de intentione Miniſtri majori ſolertia, quam ceteri ob Ambroſii Catharini Minorenſis Epiſcopi opinionem fuit agitatus; non enim

enim fas erat discedere ab auctoritate Concilii Florentini, quod Ministri intentionem esse necessariam disertis verbis definierat: ex altera vero parte cujusmodi intentio requireretur, non ita expedita erat explicatio, cum duo intentionum genera dentur, quarum una dicitur *actualis*, qua *actu* aliquid volumus, & actu desuper reflectimus: altera vero appellatur *virtualis*, estque illa, qua Minister agit ex intentione actu habita, nec per actum contrarium interrupta, quamvis Sacramentum conferre actu non cogitet. Denique tertia vocatur *habitualis*, quæ nihil aliud est, quam facilitas conferendi Sacramenta, quia ea aliquis jam sæpius administravit, quin ad id, quod agit, se reflectat. Quænam igitur ex hisce tribus necessaria foret, diu disceptatum; censebant enim omnes, quod habitualis non sufficiat, quia per illam, nec quædam advertentia, nec deliberatio intervenit, atque in homine etiam dormiente, ebrio, ac insano, qui tamen nec deliberare, nec se reflectere valet, reperiri potest. Porro optimam quidem asserebant intentionem actualem, nilque a Ministris omittendum, ut illam præmittant, eam tamen ad Sacramentorum valorem haud necessariam existimabant, eoquod D. Thomas tradat, *quod hoc non sit totaliter positum* *D. Th. 3. p. q. 64. art. 8. ad 3.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Sæc. XVI. A.C. 1547.

in hominis poteſtate, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, ſecundum illud Pſalmi 39. Cor meum dereliquit me. Denique virtualis ſufficere cenſetur, cum proprie actualis videatur eſſe intentio, quæ Sacramentorum adminiſtrationem præceſſit, & adhucdum in Miniſtro perſeverat eo momento, quo confert Sacramentum, cum per actionem contrariam non ſit revocata.

Nihilominus communis erat ſolutio, quod in adminiſtratione Sacramentorum adhibeatur intentio faciendi id, quod facit Eccleſia, ſeu materiam formæ applicandi, hancque cum illa uniendi.

§. CXVI.

Catharini ſententia de intentione Miniſtri.

Hoc autem modo Ambroſius Catharinus hanc intentionem explicavit: *Lutheranorum*, inquiebat ipſe, *non admodum intereſt, an vera Sacramenta percipiant, cum nullam aliam virtutem iis adſcribant, quam excitandi fidem, quæ alia quoque ratione poſſet excitari: quinimo aſſerunt, Sacramenta non eſſe neceſſaria, neque concedunt, malitiam impii Miniſtri poſſe nocere, quando illi animus non eſt Sacramentum*

mentum verum conferendi, cum ad id respiciendum sit, quod fidelis recipit, non ad id, quod a Ministro ei donatur: Catholici autem longe diversa sunt conditione: ab iis enim vere Sacramento tribuitur efficacia ad gratiam ei donandam, qui obicem non ponit, quod rarissime occurrit, ut alia via gratia obtineatur. Certe parvuli, & homines mentis consiliique parum compotes, salutem alia ratione non adipiscuntur. Etiam in plerisque hominibus adeo debilis, ac tenuis est dispositio, ut absque Sacramento ad salutem nunquam sufficeret. Quod si in pauculis aliquot, qui instar phœnicum raræ sunt in terris aves, dispositio perfecta reperiatur, majorem tamen ii gratiam per Sacramentum obtinent: quare Christianorum valde interest, ut certo sciant, quod verum, & efficax Sacramentum accipiant. Si Sacerdos, curam gerens quater aut quinquies mille animarum, esset incredulus, sed una insignis hypocrita, atque in pœnitentibus absolvendis, parvulis baptizandis, & Eucharistia consecranda, secretam in animo foveret intentionem illud omnino non faciendi, quod facit Ecclesia; dicendum, & parvulos iri damnatum, & pœnitentes non iri absolutum, ac ceteros omnes nullum Communionis fructum percepturos. Neque juvat dicere, defectum illum a fide suppleri, nam in parvulis omnino non supplet: in aliis vero juxta doctrinam Catholicam non potest eundem effectum

Sæcul. XVI. A C. 1547.

ctum præstare, quem Sacramentum. Quod si id præstat in casu malitiæ Ministri, quæ potest etiam esse ordinaria, quid vetat, quin semper id ipsum operetur? Atqui tantam virtutem tribuere fidei, est demere eam Sacramentis, & in opinionem Lutheranam incurrere. Id ille diligenter considerandum putabat, quantam animi ægritudinem paritum esset patri, tenero erga filium moribundum affectu, si de Sacerdotis natum suum baptizantis intentione dubitare illi in mentem veniat. Deinde, si quis ætate provectior sit baptizandus, & in se debilem, & imperfectam sentiat inclinationem, si forte eum incesserit cogitatio, Sacerdotem, qui se Christianum ementiatur, velle habere illum pro oblectamento, neque ullum illius baptizandi, sed abluendi, aut ad ludibrium immergendi, animum habere, quam inquies erit homini isthac anxietate animus? idemque in delictorum confessione, & Eucharistiæ participatione evenire posse ecquis non videt? Quia vero objici poterat, ejusmodi casus esse de raro contingentibus, ad vota confugiebat Episcopus, optans, ut ita esset, neque depravato hoc sæculo verendum foret, ne nimis sint frequentes. *Esto*, inquiebat, *ut id rarissime eveniat, & semel tantum. Detur impius quispiam Sacerdos, qui fingat, neque animum habeat ministrandi parvulo verum baptismum. Parvulus hic vir factus, creetur Episcopus populo-*

pulosæ alicujus civitatis, ac provinciam eam multis annis administrans, Sacerdotes magno numero instituat; hic necessario statuendum est, Episcopum, qui baptizatus non fuerat, non potuisse consecrari, ac nihilo magis eos, quos sacris ille initiarit, ita in magna ea civium frequentia, neque fuisse ministratum Eucharistiæ Sacramentum, neque confessionis: ista enim sine Sacramento ordinis non constaret, nec illud sine Episcopo, nec ad sacros Ordines admittitur, qui non est baptizatus, atque adeo ex unius Ministri in unica actione malitia, infinitæ Sacramentorum nullitates eveniunt. Ceterum qui existimaverit, Deum in tanta populi frequentia defectum hunc omnipotentia sua resarcire, & rebus quotidie accidentibus, remediis extraordinariis prospicere; an non hominibus facilius persuadebit, Deum pro sua providentia præcavisse, ne hujusmodi in vita hominum accidentia incurrerent? Majestas enim divina incommodis omnibus prævertit, statuendo, ut Sacramentum illud sit verum, quod juxta ritum a se institutum administratur, quomodocunque Minister in animo interiore sit affectus. Addebat porro Episcopus: *Sententiam hanc cum communi Theologorum doctrina, aut Florentini Concilii determinatione non pugnare; quæ in Ministro intentionem requirunt, cum illorum verba de interna non sint accipienda, sed de ea, quæ opere externo sese prodit, licet*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

cet interior huic esset contraria, atque ita omnia incommoda tolli inquiebat, quæ alioqui essent innumerabilia. Ad sententiæ suæ confirmationem multa alia attulit argumenta, & tandem exemplum a Sozomeno recitatum. *Nam pueri aliquot Alexandriæ prope mare colludentes, etiam imitandis iis actionibus sese dederunt, quas in Ecclesia fieri observassent, in his Athanasius per jocum designatus Episcopus, baptizavit aliquot e parvulis, qui aqua Baptismatis neutiquam ante tincti fuissent. Res ab Alexandro Episcopo Alexandrino, celebris memoriæ viro, intellecta eum vehementer conturbavit. Parvuli autem interrogati, quid fictitius ille Episcopus ipsis feciſſet, rei ordinem exposuerunt, & Alexander, comperto, ritum universum Ecclesiæ in ea actione servatum, de aliorum Sacerdotum consilio Baptismum probavit, quæ certe approbatio defendi non posset, si intentio, quam alii requirunt, esset necessaria.*

§. CXVII.

Articuli de Baptismo ad examen vocati.

Denique Sectatores in Articulo decimo quarto de Sacramento in genere hæc effutiebant: *Sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta sunt.* Verum hæc doctrina sine ulla difficultate

tate ab omnibus fuit damnata propter ea, quæ jam antea circa ceteros articulos fuere deciſa. Sæcul XVI. A C. 1547.

Poſtmodum examini ſubjiciebantur articuli de utroque Baptismate, ac primæ quidem duæ propoſitiones nemine reclamante fuerunt proſcriptæ, circa tertiam quoque convenere Patres, quod Baptismus ab hæreticis collatus valeat, dummodo materia, forma, & intentio a Concilio Florentino requiſita adhibeatur. Demum plurimorum opinio erat, quartum articulum, ubi dicebatur, quod *Baptismus ſit pœnitentia*, omnino eſſe prætermittendum, eoquod Evangeliſtæ teſtentur, *quod D. Joannes prædicaverit Baptismum pœnitentiæ, & D. Paulus Cap. VI. ad Hebræos, Baptismum Pœnitentiæ nomine nuncupaverit. Et quoniam e Patribus plerique ad eundem modum eſſent locuti, hinc articulus damnandus non videbatur, niſi diceret*, quod Baptismus ſit Sacramentum pœnitentiæ.

Pariter articuli quintus, ſextus, ſeptimus, atque octavus fuere damnati, ex adverſo levis exorta eſt difficultas circa nonum, & decimum de Baptismate S. Joannis, uterque tamen fuit damnatus, eoquod hæretici hunc cum illo Chriſti Domini Baptismo æquare viderentur, quamvis ex ipſis ſancti hujus

Præ-

Sæc. XVI. A.C. 1547.

Præcursoris verbis manifeste discrimen deprehendatur, cum dicit: *Ego quidem baptizo vos in aqua, qui autem post me venturus est, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni*, perinde ac si diceret, Baptisma, quod vobis conferetur, non erit tantummodo, sicut meum, solus exterior ritus in corporibus vestris exercitus, sed ipse vobis dabit Spiritum sanctum, qui tanquam ignis penetrabit usque ad intima animarum vestrarum, easque a suis maculis emundabit. Plura insuper afferebantur Patrum testimonia, ex quibus comprobatum fuit, quod *Baptismus Joannis fuerit in remissionem peccatorum secundum spem*, cum interim ipsa remissio duntaxat impetranda esset per Baptismum Christi, ad quem illud Joannis Baptisma præparavit viam. Has itaque ob rationes articulus iste censura dignus habebatur, eoquod hæretici ex utriusque hujus Baptismi æqualitate inferrent, quod pariter, sicut Baptismus Joannis non contulit gratiam, sed merum fuit gratiæ signum, neque eandem Baptismus Christi conferat.

Matth. 3. *v.* 11.

Circa articulum de ritibus Baptismi quidam censebant, *essentiales ab accidentalibus esse distinguendos, illosque solos absque noxa omitti non posse.* Alii contendebant, *in solo necessitatis casu ritus posse præ-*

prætermitti, extra hunc, ne eos quidem o- Sæcul. XVI.
mittendos, qui ſubſtantiales non ſunt, eo A.C.1547.
quod ab Eccleſia, quæ Spiritu ſancto regi-
tur, inſtituti, neceſſitatem obſequii impo-
nant propter præceptum, licet non ſint de
eſſentia Sacramenti. In eam rem citabantur capita aliquot Decretorum Pontificiorum & Conciliorum, in quibus fit mentio horum rituum, qui nullius forent uſus, ſi cuique eos immutandi daretur facultas. Porro ea articuli pars, quæ immerſionis neceſſitatem commendat, quamvis hæc immerſio, mortis, ſepulturæ, & reſurrectionis Chriſti figuram quandam exprimat, omnium Theologorum conſenſu damnabatur, idque confirmabatur allatis multis e libris Prophetarum teſtimoniis, ubi aſperſionis & effuſionis aquæ mentio fit, quæ illi omnia de Baptismo ad literam accipienda dicebant.

Tres item articuli ſequentes, ſcilicet duodecimus, decimus tertius, & decimus quartus de Baptismate parvulorum eidem damnationi fuere ſubjecti unacum decimo quinto, qui poſterior a Synodi Patribus eadem cenſura perſtringebatur, qua olim Pariſienſis Univerſitas Erasmi propoſitionem omnino eidem ſimilem damnabat. Ceterum cum articulus decimus

Sæcul. XVI. A.C.1547.

cimus sextus ferme in quarto comprehenderetur, hinc eadem damnatione fuit notatus, eoquod ex Sacramentorum albo Pœnitentiam expungere moliretur. Denique decimus septimus adversabatur proprio Baptismi ministerio, cum in prima illius administratione Cathecumenus admoneatur, ut mandata Dei servare teneatur, si vitam æternam ingredi velit.

§. CXVIII.

Examen articulorum de Confirmationis Sacramento.

Pall. ib. l. 9. c. 7. n. 10.

Discutiebantur pariter quatuor illi articuli de Sacramento Confirmationis, ac quidem primi tres communi omnium consensu damnabantur, eoquod horum primus eam esse Sacramentum negaret, alter vero nullam gratiæ promissionem continere assereret, ac tertius denique, quo dicebatur, Confirmationem *olim nil aliud fuisse quam Catechesin, in qua adolescentiæ proximi fidei suæ rationem reddebant*, cum risu excipiebatur, pluraque allegabantur Conciliorum ac veterum Scriptorum testimonia, in quibus frequens Chrismatis, & Unctionis mentio fiebat,

bat, quæ tamen actiones ad puerorum instructionem, vel examen fidei referri non possunt, & si forte, inquiebant Patres, ejusmodi consuetudo in Ecclesia viguit, nunquam tamen ad hujus Sacramenti *essentiam* pertinuit. Hac ratione damnabatur opinio Lutheri, qui Ecclesiam, quod manuum impositionem velut Sacramentum agnoscat, redarguit, dicitque, hoc pacto panem quoque inter Sacramenta numerandum: cum sacræ Paginæ testentur, quod *fortificet:* Nos autem, jactitat Lutherus, Sacramenta depromimus ex institutione divina, quæ Confirmationi deest, ut ea proin nil aliud sit, quam ritus Ecclesiasticus, ac cæremonia Sacramentalis haud absimilis aquæ, aliarumque rerum benedictioni. Porro Calvinus tradebat, olim priscam in Ecclesia inoleviſſe consuetudinem, vi cujus Episcopo sistebantur adulti eo fine, ut ea, quæ in Baptismo per alios pollicebantur, jam per se ipsos rata haberent, ac promitterent jam ætatis maturitatem assecuti: postea vero inquit Calvinus, examinabantur circa Catechismi doctrinam, ut vero hic ritus magis venerandus esset, simul manuum impositio adjiciebatur. Verum propter hæreticas hasce opinio-

Sæcul XVI. A.C. 1547.

Luth. lib de capt. Babyl.

Calvin. l. 4. Inst. c. 19. §. 4.

Sæcul. XVI A. C. 1547.

nes tertius articulus a Patribus fuit damnatus.

Circa quartum articulum, qui de hujus Sacramenti Miniſtro agit, quædam exorta eſt contentio; affirmabant enim nonnulli, quod ſoli Epiſcopo hoc Sacramentum conferre competat, ac proin Confirmatio a Sacerdote collata haud valeat, prout cenſuit Adrianus VI. Inde enata eſt difficultas, cum S. Gregorius Papa ad Januarium perſcripſiſſet, quod ad ſe delatum fuerit, quosdam offenſionem eſſe paſſos, eoquod ſimplicibus Sacerdotibus vetuiſſet, ne baptizatis hoc ſacramentum adminiſtarent, id vero ſe feciſſe ajebat pro veteris Eccleſiæ more: nihilominus ſi nonnulli id ægre ferrent, Sacerdotibus tribueret facultatem Baptizatos in fronte deliniendi in iis Regionibus, ubi Epiſcopi abſunt. Verum Franciſcani D. Bonaventuræ ſolum Epiſcopum hujus Sacramenti Miniſtrum adſtruentis opinioni inſiſtentes affirmabant, quod Papa nonniſi pro unica vice, ac invitus quidem ſingularem hanc facultatem dediſſet, unice ex eo, ut populi offenſionem declinaret, ſeu forte illud ex eo factum dicebant, quod hæc unctio a Pontifice permiſſa, non fuerit Confirmationis Sacramentum.

Præterea

Præterea circa ipsum testimonium ex S. Gregorio I. allegatum, haud satis certo constat, quod sanctus iste Pontifex in assignato loco de Confirmationis Unctione loqui intenderit, sed potius forte de quodam ritu mere Ecclesiastico, in quo Sardiæ Presbyteri eandem in fronte faciebant Unctionem, quam ceteri Romanæ Ecclesiæ Sacerdotes in pectore facere consueverant. Hæc quoque conjectura ex eo fulcitur, quod D. Gregorius cunctas hasce unctiones antehac ab iisdem Sacerdotibus factas, nequaquam irritas declaraverit, minus vero illos, qui hanc unctionem receperant, de suscipienda Confirmatione admonuerit. Insuper ad comprobandam prohibitionis factæ justitiam duntaxat Ecclesiæ Romanæ usum allegavit, nec ullam de Christi Domini institutione, nec de omnium Ecclesiarum consuetudine mentionem fecit. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Ceterum prolixior hæc disceptatio tantum effecit, ut Canoni hæc verba *Ordinarius hujus Sacramenti Minister* inserentur; non deerant enim, qui hujus articuli nullam omnino mentionem fieri postulabant, ob auctoritatem Concilii Florentini definientis, quod Romani

Sæcul. XVI A. C. 1547.

mani Pontifices id meris Sacerdotibus ob graves cauſſas indulgere valeant, dummodo Chrisma ab Epiſcopo ſacratum adhibeant (*).

(*) Hanc in rem ſatis utiliter conſuli poteſt Pallavicinus l. c. l. 7. c. 7. num. 11. ubi Pauli Sarpi ineptias confutat.

HISTO-

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

LIBER CXLIV.

PAULUS III. ROM. PONT.
CAROLUS V. IMP. OCC.

§. I.

Articulus de abusibus duo priora Sacramenta tangentibus.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Examinatis hisce articulis dogmata fidei concernentibus, ea, quæ reformationem respiciunt, in sequentibus Patrum Conventibus fuere proposita; cum vero circa abusus, qui in Sacramentorum administrationem irrepserunt, res jamjam fuisset discussa, unice Juris Canonici Doctores pro colligendis, atque emendandis hisce corruptelis

Sarpi hist. Conc Trid. l. 2. p 227. Pallav hist. Conc Trid. l. 9 c. 9. n. 1.

Sæcul. XVI A C. 1547.

lis sex hosce proposuerunt *Articulos.*

I. Sacramenta Ecclesiæ gratis sunt conferenda, neque quicquam propter eorum ministrationem quovis prætextu exigendum, aut petendum: neque arcula, vas, aut vestis pretiosa, aut aliud quid simile coram deponendum, unde tacite aliquid peti videatur. Non negandum, aut differendum Sacramentum prætextu cujuscunque longæ, & antiquæ consuetudinis, de eodem non ministrando, nisi accepta prius certa mercede aut priore debito soluto; quandoquidem neque prætextus consuetudinis, neque temporis diuturnitas diminuit peccata, sed auget, & qui contra faciunt, obnoxii sunt legibus contra Simoniacos sancitis.

II. Sacramentum Baptismi non est in locis profanis, aulis, vel cameris, aut aliis privatis domibus conferendum, sed duntaxat in Ecclesiis, nisi necessitas emerserit, aut liberis Regum & Principum sit deferendum, juxta Clementis V. constitutionem; quæ non in omnibus Principibus, sed summis locum habet: neque ab Episcopis oleum Chrismatis dandum, nisi decenter vestitis, idque in templis, locis sacris, aut ædibus Episcoporum.

III. Sacramentum Baptismi a Sacerdotibus peritis, & idoneis in Ecclesiis matricibus solummodo ministrandum, in quibus sunt fontes ad hoc specialiter deputati: nisi

propter

propter profectionis molestiam Episcopis commodum videatur aliam Ecclesiam permittere; aut id ante sit concessum longissimo tempore, cujus initii non extat memoria, atque aqua benedicta ex Ecclesia matrice in alias allata, in vasculo mundo, ac decenti custodienda. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

IV. In Baptismo, & Chrismate ministrandis unus tantummodo susceptor admittendus, qui infamis non sit, aut a piorum communione excluſus, Ecclesiæ sacris interdictus, impubes, monachus, aut alius, ad sponsionem præstandam inidoneus, neque in Chrismate alius in Patrinum adhibendus, quam qui ipse oleo Chrismatis inunctus.

V. Ad abusum tollendum, qui multis in locis inolevit, circumferendi aquam lustralem Baptismi, aut deducendi parvulos Chrismate perunctos fronte ligata, ut ea aqua manibus lotis, aut frontis ligamento laxato, plures susceptores liberis suis comparent, quandoquidem nulla spiritualis parentela hac via contrahitur, Sacerdotibus non permittendum, ut aqua Baptismi e templo exportetur, sed in sacrarium statim injiciatur, & fons baptisterii occludatur. Episcopis quoque providendum, quoties Chrismate inungunt, ut præ foribus templi duo clerici stent, qui frontes Chrismate unctorum solvant, & abluant, neque ullum ligatum sinant e templo prodire.

Sæc. XVI. A.C 1547. *VI. Curent item Episcopi sedulo, ne quem excommunicatum, sacrorum usu interdictum, in peccato mortali hærentem confirment.*

Non desunt tamen Scriptorum nonnulli, qui in actis hujus Synodi de hisce articulis nullam omnino mentionem fuisse factam referant. Porro qualitercunque res se habuerit, id extra omne dubium est positum, quod iidem merito fuerint proposita; nam cum reapse tales corruptelæ invaluerint, æquitas etiam postulabat, ut eæ attenta mente perpenderentur: cum vero tum Patrum sollicitudinem magis occupatam tenerent dogmatum quæstiones, hinc illas etiam his præferre oportebat.

§. II.

Canones circa Sacramentorum materias.

Igitur Patres, qui pro decreto circa has quæstiones efformando nominati erant, conventu habito Theologorum sententias, necnon determinationes, de quibus inter eos convenerat, examinarunt, omissis illis articulis, quos tum nondum tangendos censebant. Postea circa Sacramenta *in genere* quatuordecim anathemata, præter alia decem de Baptismo, ac tria de Confirmatione con-

confecerunt, adeo, ut duntaxat hæreticorum errores damnarentur, prætermissis opinionibus illis, circa quas diversa erat Theologorum sententia. Hac itaque ratione neutra pars offendebatur: verum non eadem erat animorum consensio, ubi de concinnandis doctrinæ capitibus agebatur; non enim expeditum erat sequi methodum, quæ in Sessione præcedenti circa justificationem fuit servata; cum nulla excogitari posset ratio, quas adhibitis unius opinionis verbis contraria sententia non prorsus rejecta videretur, ut proin hæc res novæ dissensioni fomentum præbuisset: eapropter placuit Patribus ad Congregationem generalem remittere discussionem decreti explicantis modum, quo Sacramenta gratiam continere, ac conferre statueretur. Ast hoc conventu habito Patres easdem experiebantur difficultates, cum eorum nonnulli doctrinæ articulos penitus omitti, & duntaxat anathemata proponi, sicut circa peccatum originale factum, postularent: alii econtra rem eo, quo cæpta est, pede prosequendam esse contenderent, tantamque adhibendam esse prudentiam, ut omnibus satisfieri, nec ullum schismatis periculum timeri valeat; nil enim Theologi sibi animo magis constitutum habere jubebantur, nisi ut hæretico-

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Sæcul. XVI A. C. 1547.

ticorum errores condemnent, eosque validis rationibus convincant.

Posterior hæc sententia abs dubio fuisset adoptata, moxque Patres concinandis capitibus manum admovissent, nisi Joannes Baptista Cicala Albinganensis Episcopus, ac Rotæ Auditor sese ei opposuisset, hæc affirmans: *Historias veteres percurrenti vix unicus occurret, qui opinionem propriam abdicavit, quamvis esset publice damnata, nisi coactus, & tametsi Catholici omnes Ecclesiæ Romanæ judicio se submittant, si tamen opinionem suam sentiant reprobari, ab ea non ideo discedent, sed pertinacius animosiusque eam propugnabunt, ab ipsa oppositione vires, animumque sumentes: ita ex sectis hæreses generantur, quas qui præpediri cupit, huic omnes opiniones sunt tolerandæ, procurandumque, ne una alteram damnet, sed pacifice, ac quiete suam sibi quisque habeat, neque unquam una cum altera sic pugnat, ut moderatione hac adhibita, detrimenta inde oriantur: contra vero ea neglecta, discrepantia in verbo uno, imo in minimo apice, satis est, ad orbem in partes dividendum. Multæ opiniones novatorum hujus ævi potuissent tolerari, si modeste eas asseruissent, nec Ecclesiæ Romanæ fidem, & scholarum doctrinas damnassent. Coactus inde Leo X. Pontifex contra Lutherum tela retorsit, quæ in Sedem Apostolicam ille vibraverat,*

verat. Ceterum, prosequebatur pru- Sæc. XVI.
dens ille Antistes, *usitatæ Doctorum* A.C. 1547.
in simili casu attestationes, vi quarum semet-ipsos Ecclesiæ arbitrio permittunt, verba sunt, quibus de more fidem & observantiam suam homines profitentur, quibus pari respectu est respondendum, in partium contrarietate neutris adhærendo; sic enim moribus est comparatum, ut, qui ab alio cultum exspectat, eundem ipse reverenter habere debeat, neque facile credendum, eum, qui se paratum dicit ad se submittendum, ac subjiciendum, eo esse revera animo, si sui prodendi occasionem adipiscatur. Indicio manifesto est Lutherus, qui, quamdiu erat illi negotium cum solis fratribus Indulgentiarum in Germania præconibus, aut cum Theologis Romæ, Papæ se arbitratui verbo permittebat: ubi vero Pontifex, quod in speciem ille promiserat, urgebat, ut re comprobet, non modo Martinus promissioni stare recusabat, sed mox in Papam ipsum acerbius invehebatur, quam nuper in quæstores illos in Germania debacchatus erat.

§. III.

Legati nonnisi Canones promulgare, a Papa jussi.

Animis ita in diversa distractis Legati, cum pro suo arbitrio nil decidere vellent, Papam consulere statuerunt, ut

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

ut mandatum de iis, quæ in proxima Sessione decernenda essent, acciperent: eapropter datis ad eum literis non modo Canonum instructorum exemplar, sed etiam relationem difficultatum, quæ tam in materia fidei, quam emendationis negotio tollendæ supererant, ad eundem transmiserunt, simul ei exponentes, quod interim easdem materias rursus expolire, ac quæstionem de *Beneficiorum pluralitate* jam antea propositam serio examinare vellent: Ad hæc Pontifex mense Februario Legatis suis respondit, hæc significans: „ Quoniam „ doctrinæ capita de Sacramentis absque metu dissensionis inter Theologos conflandæ explicari ægre valent, „ hinc eadem omitti, ac nonnisi Canones unacum anathematibus promulgari volumus: supprimenda insuper „ sunt Canonistarum scripta circa abusus, qui in Baptismi, & Confirmationis administrationem irrepsisse dicuntur. „

§. IV.

Articuli de emendatione in Congregationibus examinati.

Interea omni die, excepta Dominica, privati habebantur conventus, ut articuli de Reformatione examinarentur:

tur: tandem vero vigesima quarta Februarii in generali Congregatione hanc in rem decreta a quibusdam Patribus ad id designatis concinnata proponebantur, quibus tamen itidem Fesulanus Episcopus sese opposuit, ægre ferens, quod ibidem Episcopis nonnisi tanquam Sedis Apostolicæ Delegatis agendi facultas tribueretur. Ejus sententiæ Pacecus quoque Cardinalis, aliique Præsules Hispani accesserunt. Verum primus Legatus brevi hanc contentionem sedavit, Patres hortatus, ut se pro ea, quæ Episcopos Christianos decet, modestia gererent, nilque nisi pacem, atque unionem quærerent: Altera vero die vigesima quinta Februarii in conventu hæc exposuit: *Volo solatii communis gratia Epistolam Farnesii Cardinalis recitare, qua nuntiatur, in Senatu decima octava Februarii diploma fuisse a Pontifice promulgatum, vi cujus Cardinales in suis Diœcesibus permanere jubentur: illis vero, qui plures Episcopatus habent, præcipitur, ut nonnisi uno retento ceteros intra semestre, si illos a Papa, si vero ex aliorum collatione acceperint, intra annum dimittant.* Hoc Decretum Cardinalis Cervini suasu conditum a singulis Patribus ingenti gaudio fuit exceptum.

Sæcul. XVI. A.C.1547.

Pallav. l.9.c. 2. n.1. & 5.

§. V.

Sæcul. XVI. A C. 1547.

§. V.

Hi Articuli ad quinque capita reducti.

Pallav. l. c. 4. c. 9.

Verum prius circa Reformationem quinque examinabantur capita, quæ erant sequentia: *I. Ut impoſterum rei conſuleretur, tamque fortis agger hujus corruptelæ curſui opponeretur, prohibetur, ne videlicet Sacerdotia, quæ ſuapte natura manſionem exigunt poſſidentium, copularentur, aut commendarentur, niſi neceſſitas cogeret: hic abuſus centum jam annos firmus adhuc perſiſtebat.*

II. Quod etiam ad præteritum ſpectat, a ſingulis auffert Synodus poſſeſſionem plurium, quam unius Eccleſiæ Cathedralis, quocunque tandem nomine obtinerentur, quod etiam in Cardinalibus obſervatum eſt.

III. In minoribus Sacerdotiis poteſtatem Epiſcopis fecit expendendi legum laxamenta, per quæ a ſingulis fuerant impetrata, ex præſcripto Synodi Lugdunenſis, ac præterea, etiamſi ea rite impetrata comperiſſent, eisdem injunxit, ut idoneos Vicarios conſtituerent, quibus congruentem proventuum partem attribuerent, ne animarum procuratio, & Eccleſiarum cultus ullo pacto negligerentur.

IV.

IV. Si hæ Sacerdotiorum conjunctiones non essent ad vitam possidentis, sed perpetuæ, Episcopis committit, ut cunctas eorum concessiones a quadraginta annis habitas, in examen revocarent, &, quamvis reipsa in opus deductæ fuissent, eas abrogarent, ubi compertum esset, illas aut falso probato, aut vero occultato impetratas. Sæcul. XVI. A C. 1547.

Postremo statuit, ut illæ, quæ infra quadraginta annos concessæ fuerant, quæve imposterum concederentur, coram Ordinario examinarentur, accitis iis, quorum interesset: atque ubi caussis rationi consentaneis illæ neutiquam niterentur, earum concessio tanquam per dolum extorta rejiceretur.

Verum circa hosce articulos varias quisque opiniones fovebat, ac non pauci insistebant dispensationibus, ex quibus tamen potissimam partem omnes corruptelæ invalescebant.

§. VI.

Diversæ Præsulum opiniones circa pluralitatem Beneficiorum.

Interim Præsulum nonnulli censebant, prohibendum esse, ne quis plura, quam tria beneficia simul possideret: a nonnullis vero sequens adhuc adjecta est clausula: *Si duo ex his annuum valorem trecentorum Philippicorum non attingerent:* Præterea hi ipsi existimabant, *Pallav. l. 9. cap. 10.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

quod omnes, cujuscunque gradus forent, huic legi subjicerentur, ne plura tenerent beneficia, quam unum præfati valoris, aut duo, si eorum unum ad dictæ summæ proventus non ascenderet, ita, ut nunquam plura, quam tria obtinere possent, etiamsi tantos reditus annue non ferrent. Ad hæc Aloysius Lipomanus Veronensis Episcopus petiit, *Decretum hoc etiam extendendum ad eos, qui in præsens majori beneficia numero obtinerent, hosque omnes, nulla dignitatis aut eminentiæ habita ratione, cogendos, tribus solum retentis cetera ejurare, idque intra sex menses, si degant in Italia, intra novem, si extra Italiam, & nisi pareant, absque alia ulla declaratione beneficiis privandos: neque respiciendum, utrum unionis, aut commendæ jure, aut quocunque alio titulo possideantur.*

Hanc sententiam temperabat Feltiensis Episcopus, adhibita dispensationum, commendarum, & unionum distinctione; *nam cum aliæ fiant Ecclesiæ bono, aliæ in favorem beneficiati, illas validas esse cupiebat, ut in Ecclesiæ emolumentum, quantumvis multa beneficia tenerentur: has vero privata possidentium commoda spectantes, certis legibus & limitibus constringendas censebat.* Verum distinctionem istam non admisit Episcopus Lancianensis, inquiens: *Non esse consentaneum rationi,*

tioni, *ut is, qui legem ſancit longo tempore duraturam, exceptiones in ipſo corpore legis admittat: cum ita comparati eſſent homines ad malitiam, ut ſucatos obtentus facile reperiant, propter quos exceptione ſeſe comprehendi velint, a regula immunes.* Epiſcopus etiam Albinganenſis multis verbis oſtendit, quod *bonæ leges futuris actionibus tantum formam præſcriberent, ſed præterita non reſpicerent, illique, qui extra terminos rationis egreſſi, anteacta etiam emendare ſategerint, tragœdias ſemper excitaverint, & loco reformationis majorem deformitatem invexerint, imo*, inquiebat hic Præſul, *magno conatu magnas nugas agunt, qui credunt, hominibus, quibus de ſuo demitur, quod multos annos poſſederant, perſuaderi poſſe, ut ea ſorte ſint contenti, quin etiam prævideo, ſi ejusmodi Decretum fiat, aut non receptum iri, aut certe, ſi recipiatur, reſignationes palliatas, & ſimoniacas inde naſcituras, & tota plauſtra malorum, quæ deteriora multo ſunt, quam ſi plura beneficia retineantur. Ceterum cura ea de proſpiciendo in futurum videtur mihi ſupervacanea; cum enim nemini liceat pluribus beneficiis frui, niſi impetrata a Pontifice diſpenſatione, rem factam habemus, ſi ille cum animo ſuo ſtatuat, diſpenſationem nullam concedere.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Verum oppoſitam ſententiam tuebatur Bernardus Diazius Calaguritanus *Pall. ib. n 5.*

Sæcul XVI. A.C 1547. Antiſtes, ita effatus: *Eccleſia Vicentina, quæ maxima rerum confuſione laborabat, ſicuti omnibus erat notiſſimum, requireret Apoſtolum pro Epiſcopo.* His verbis Cardinalem Ridolfi redarguebat, qui præter plura alia beneficia etiam hunc Epiſcopatum poſſidebat, quamvis nec ipſe in Epiſcopum initiatus eſſet, neque, ut ajebat Bernardus, *De Epiſcopatu eo adminiſtrando curam animo concepiſſet: quem uti nunquam oculis ſuis uſurpaverat, ita nihil ejus, aut curabat, aut ſcire volebat, niſi ut cenſum annuum a conductore exigeret.*

Tandem Legatorum primus opportune Patres admonebat, ut corruptelas generatim incuſarent, neminem vero nominatim perſtringerent, ne boni publici ſtudium in contumeliam degeneraret: nec tamen omiſere legati id ad Pontificem ſcribere, eique ſimul inſinuare, admonendum eſſe Ridulfum, ut pravi exempli offenſionem removeret. Præterea Montanus ſimul Pontifici ſignificavit, quod Præſulum animos ita propenſos fuerit expertus, ut ab iis facili negotio impetrari poſſet, quatenus articulum de reſidentia ipſi Pontifici decidendum relinquere vellent. Hic nuntius Paulo III. pergratus accidit; anxius enim hærebat, quorſum tandem evaſura eſſent Præſulum conſilia, ac moli-

molimina: ceterum, interea dum Patres Pontificis responsum præstolantur, Decreti normam conficiunt, statuentes, *ne cuiquam liceat nisi unicum Episcopatum tenere, qui vero plures habet, reliquis abdicatis unum solummodo retineat; & in posterum, quicunque plura beneficia minora incompatibilia obtinebit, is iisdem ipso facto privetur absque alia declaratione; qui autem plura jam possidet, dispensationem suam Ordinario exhibeat, cujus est procedere juxta Innocentii IV. Pontificis Decretum.* Sæcul. XVI. A C. 1547.

§. VII.

Plurium oppositio contra dispensationes.

Postquam Patrum suffragia colligebantur, plures hoc addi instabant, ut nullæ imposterum dispensationes concederentur: id vero paucis placuit, qui potius censebant, legis gratias jam concessas esse exhibendas, nec juxta Innocentii IV. Decretum fore procedendum: *Hac enim via*, inquiebant ipsi, *cunctæ dispensationes facile approbari possent, malumque inveteratum evaderet robustius, si conditiones ab Innocentio positæ respiciantur: ille enim admitti jubet dispensationes, si bonæ reperiantur: sin quid dubii insit, ut Romam res referatur, cum interim certum sit, nullum negotium dubii* Sarpi l. 3.

Secul. XVI A.C. 1547.

quidpiam habiturum, sed ejus dubii Roma declarationem ejusmodi futuram, quæ respondeat concessioni. Porro hasce dispensationes omnino abolendas censebant alii, quibus tamen nonnulli refragabantur, contendentes, nonnisi earum abusus esse tollendos. His addidit Episcopus Senogallienſis: *Poterit Synodus incommodis omnibus occurrere hac facta declaratione, vi cujus ad dispensationem consequendam necessaria est causſa legitima, quæ, nisi afferatur, & peccabit is, qui dispensat, neque poterit absolvi nisi dispensatione revocata, & qui eam obtinebit, nihilo magis per eam conscientiæ securitate & quiete fruetur, sed in peccato permanebit, quoad beneficia sic impetrata abdicarit.*

Non deerant, qui ad hæc respondérent: *Equidem is, qui facultatem concedit plurium beneficiorum absque causſa legitima, graviter peccat: sed dispensatio interea est valida, & qui eam adeptus est, utcunque causſam illegitimam esse apud animum suum agnoscit, in foro conscientiæ satis est securus.* In hujusmodi altercationibus dies aliquot consumpti, his querentibus, omnem Papæ auctoritatem labefactari, aliis rursum affirmantibus, quod iniquum esset, eousque Pontificiam auctoritatem extendere, ut id, quod malum est ex sua natura, per eam honestetur. Inde alia orta est dubitatio: *Utrum plura-*

pluralitas beneficiorum interdicta sit lege di- Sæcul. XVI.
vina, an humana? Quoad hoc dubium, A.C. 1547.
illi, qui residentiam de jure divino in-
stitutam prius asserebant, etiam a lege
divina stabant, ideoque Papæ facultatem dispensandi abnegabant: alii econtra
eorum pluralitatem jure tantum Canonico vetitam contendebant. Neque levis operæ res erat pro Legatis, contentionis flammam istam sopire, cui suppositi cineres periculosi; eoquod tam residentia denuo in apertum protruderetur, quam etiam auctoritas Pontificis, licet nomini ejus parcerent, manifeste perstringeretur, sed maximum quoque periculum oriebatur ex eo, quod aucta illa de vi, ac valore dispensationum disceptatio rem omnem ad compromissum deduceret. In summa ergo hac rerum perturbatione Didacus Alanus Astorgensis Episcopus ita sententiam suam edixit, cum *super dispensationibus Patres non conveniant, commendæ saltem & beneficiorum uniones vetandæ sunt; earum enim prætextu dispensationum abusus obvelatur; cum tamen Uniones & commendæ ad vitam* sint res absurdissimæ, *atque per eas aperta confessio eliciatur, Ecclesiæ bonum non spectari, sed beneficiatorum: maximo etiam omnibus sunt offendiculo, quæ non ita pridem ad paucorum avaritiam, & ambitionem explendam orbem invaserunt: indignumque est nomine*

Sæc. XVI. A.C. 1547.

Christiano tam pernicioso tamque notorio abusui patrocinari. Verum Episcopi Itali, quorum nonnulli emolumentum aliquod ex his captabant, orationem adeo liberam ingratis auribus hauriebant, illud quidem laudantes, ut provisio ac moderatio aliqua adhiberetur, sed ut omnino tollantur, haud assentientes.

§. VIII.

Reformationis negotium per Pontificis diploma Romam devolutum.

Cum hæc interea gererentur, Legati mense Februario responsum Pontificis obtinuerunt, unacum diplomate de hac caussa Romam devolvenda. Hæ literæ Legatis nimis amplæ videbantur, nec eas statim promulgandas, sed potius Patrum animos esse explorandos censebant: quapropter per amicos suos Episcopis significabant, propter rerum difficultatem, ac opinionum dissensionem consultius fore, si totum reformationis negotium ad summum Pontificem rejiceretur. Verum Præsules, qui Cæsari addicti erant, sese acriter huic consilio opponebant, hac ratione Synodi honorem lædi asserentes. Eorum sententiæ aquievere ceteri ferme omnes: unde Legati id tempus alienissimum esse ad Pontificium diploma proferen-

ferendum conſpicati, Romam hunc in modum reſcribebant: *Nulla ſubeſt ſpes, ſi totum reformationis negotium ad Papæ cenſuram revocetur, hinc dividenda potius eſt materia, eaque pars Pontifici relinquenda, quæ magis proprie ipſum attingit, qualis eſt diſpenſationum & privilegiorum moderatio. Præterea ei adjungi poteſt Cardinalium emendatio, tum bene ſperare licet, magnum fieri poſſe operæ pretium, quod ſi ita Pontifex apud animum ſuum inſtituerit, tunc Synodus præveniri, & diploma ſub hoc titulo* de Reformatione curiæ Romanæ *evulgari poterit; nemo enim Papæ denegabit facultatem aulæ ſuæ reformandæ, & eorum, quæ proprie ipſum tangunt: verum ut illud diploma in Concilio publicetur, nulla petit neceſſitas: Synodo enim abunde poteſt ſatisfieri, ſi ei permittatur diſcuſſio reliquorum capitum reformationis, quæ ad curiam minime pertinent: illud autem Pontifici diligenter advertendum eſt*, quod Synodus, etſi in futurum *modo proſpiciatur, ea proviſione non acquietura, ſed ut conceſſionibus ſcandaloſis, quæ in præſentiarum Eccleſiam male habent, conſulatur, indeſinenter flagitatura ſit.*

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. IX.

Libellus ab Episcopis Hispanis porrectus.

EA Congregatione vix non soluta viginti Hispani Præsules, aliique eis adhærentes, ductore Cardinale Paceco, hæc statuerunt: *Si ea ratio, quæ in Congregationibus hactenus habitis obtinuit, porro valeat, nunquam quidquam, quod magnopere Ecclesiæ interfit, poterit determinari, nam si quid bene ac utiliter a quoquam dicitur, id ab iis, qui actionum Synodi moderandarum partes sibi vendicant, dissimulatur, aut certe spissa contentionum nube obscuratur. Est itaque necessarium, rationem eam immutare, & postulata omnia scriptis mandare, ut aliquid tandem concludatur.*

Itaque censuram hanc suam porrigunt undecim hisce articulis comprehensam. *I. Inter qualitates Episcoporum & Parochorum conditiones eæ omnes sunt ponendæ, quæ ultimo Concilio Lateranensi sancitæ; propterea quod in ratione, quæ hucusque obtinuit, nimis lata via dispensationibus sternatur, eas nostris temporibus expedit omnino tolli, & strictissimam reformationem instituì, propter hæreses, quibus dant caussam, & scandala, quibus infirmos offendunt.*

II.

II. Cardinalibus palam significandum, quod teneantur ad residendum in Episcopatibus suis quotannis sex ad minimum menses, sicuti aliis Episcopis supra est injunctum.

III. Ante omnia declarandum, Præsulum Residentiam esse de jure divino.

IV. Declarandum item, quod pluralitas Cathedralium Ecclesiarum sit maximus abusus, monendique singuli ac nominatim Cardinales, ut una sola sint contenti, atque alias intra breve tempus relinquant, certe ante exitum Concilii.

V. Tollenda quoque minorum Ecclesiarum pluralitas, ea non in posterum modo, sed in præteritum etiam prohibita, revocatisque omnibus dispensationibus antea concessis, Cardinalibus aliisve minime exceptis, nisi justas ac legitimas afferant causas, quas coram Ordinario curent approbandas.

VI. Uniones beneficiorum ad vitam etiam jam factæ, omnes revocandæ, quippe pluralitatem introducentes.

VII. Singuli, qui beneficium habent cum cura, aut alia beneficia residentiam requirentia, nisi resideant, pœnam privationis incurrunt, neque ulla dispensatione juvantur, nisi in casibus a lege permissis.

VIII. Quivis habens beneficium cum cura ab Episcopo examinandus, & si illiteratus, improbus, aut ob aliam causam parum idoneus reperiatur, beneficio privandus, idque in alium conferendum, qui rigido examine

Sæc. XVI. A.C. 1547

examine se eo dignum præstat, non autem ad Ordinarii voluntatem.

IX. Beneficia curata deinceps non conferenda, nisi examine, & inquisitione præeunte.

X. Nemo ad Ecclesiam Cathedralem promovendus, nisi inspectione prius in ipso loco facta, saltem circa natales, vitam, & mores.

XI. Nullus Episcopus in aliena diœcesi potest ordinare sine venia Ordinarii, neque alios, quam qui ex eadem sunt Diœcesi.

§. X.

Hoc scriptum ad Pontificem per Legatos delatum.

Hi articuli Legatis exhibebantur, qui exinde graviter commovebantur, non modo ex eo, quod hæc capita ad Pontificis auctoritatem restringendam, necnon ad jurisdictionem Episcoporum ampliandam spectare crederent, sed potissimum ideo magis exacerbabantur, quod novi exempli res esset, postulata sua scripto exhibere, & tam multos pro exigenda quadam re in unum congregare. Nihilominus quid consilii essent capturi, dissimulabant, reique propositæ gravitatem caussati opportunum deliberandi spatium quærebant, interim vero alia reformationis capita a Patribus

bus examinanda proponebant, mox autem datis ad Papam literis hujus scripti exemplar ad eundem transmiserunt, hæc exponentes: *Præsules indies magis effusam sibi licentiam arrogant, nec temperant a verbis de augustissimo Cardinalium Senatu parum honorificis, quos aperte dictitant, in ordinem necessario esse cogendos: imo de Beatitudine sua minus, quam decet, loquuntur reverenter, quasi verba tantum dare studeat, & Synodum ad homines inani spe lactandos, non autem ad abusus serio reformandos, celebret, neque facile in officio postmodum contineri possunt, qui tam frequentes inter se cœtus habent, & Congregationes: quam ob rem nihil nobis videtur conducibilius, quam seriam Romæ reformationem instituere, quæ etiam ante proximam Sessionem evulgetur. Eo quoque transmisimus Præsulum Hispanorum censuras, suæ Sanctitati cogitandum relinquentes, quo illorum cæpta tenderent, & quorsum possent evadere, cum verisimile non fiat, tantam rem ausuros, nisi magno aliquo Principe opitulante, ac focillante, & forte etiam instigante. Quid ab iis factum velit, ut imperet, orant; simul quid sui esset de ea re consilii exponunt. Ipsi nimirum statuunt, in sententia esse permanendum, neque parte aliqua cedendum, tum propter rei, de qua agitur, gravitatem, tum ad aditum Præsulibus præpediendum, ne, quod ultro iis non*

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

Sæcul. XVI A.C. 1547.

non conceditur, id ipsi per vim, ac seditionem extorquere posse existiment: alioqui ab ipsorum nutu pendendum, &, ne quid pejus accidat, non injuria metuendum: nam quando in publico disceptationibus materia aliqua exagitatur, ipsi decreverunt, victoriam adversariis non concedere: verum si post disceptationes cedere abnuant, tum ad suffragia necessario deveniendum; quæ cum non appendantur, sed numerentur, non temere aleam ejus eventus subeundam: quam ob rem quo certi esse possimus, nos Sessione proxima suffragiorum numero fore superiores, districte imperandum iis, qui Venetias profecti sunt, obtentu quadragesimæ in suis Ecclesiis inchoandæ, sed forte absque animo revertendi, ut quamprimum excusatione omni sepositā redeant: ea enim Sessione cardo ipse reformationis vertitur, idque potissimum ea parte, quæ inter Pontificem & Episcopos controvertitur. Ex ejus diei successu, qui turbarum & seditionis sunt faces, aut animum sumpturi ad contentiones aliis etiam occasionibus fovendas, aut quietos, ac morigeros se deinceps præbituri sunt.

§. XI.

Aliæ corruptelæ circa beneficia corrigendæ.

Expectato interea Pontificis responso Legati in cœtibus proxime sequentibus

tibus varios abusus itidem emendandos propoſuerunt. Horum primus erat, circa illos, *qui beneficio, & titulo accepto ordinibus ſacris non initiantur, neque debito modo conſecrantur, hunc abuſum omnibus execrantibus, & remedia idonea expetentibus:* Verum Cardinalis Pacecus oſtendit, *fruſtra laborari de remediis, niſi* Commendæ & Uniones, *penitus exterminentur: conſtare enim*, ajebat, *omnibus, quod Cathedralis Eccleſia poſſit dari in commendam etiam Diacono, & is, qui Parochialem Eccleſiam ſine ſacris ordinibus expetit, dummodo illam curet beneficio ſimplici uniendam, quod ſacros ordines non requirit, illa gaudere valeat in ſequelam hujus, etiamſi conſecratus non ſit.* Reliqua reformatio tangebat varias exemptiones, a viſitationibus Epiſcoporum, ab eorum examinationibus, a cognitione cauſſarum civilium, ab inſpicienda gubernatione Xenodochiorum, quibus omnibus Legati ſperabant ſe Epiſcoporum favorem aucupaturos amplius extenſa ipſorum auctoritate. Verum ſicuti ſolet uſuvenire, ut is, qui integrum aliquod jus ſibi competere autumat, injuriam ſibi fieri putet, ſi mediæ partis reſtitutio offeratur; ita Præſulibus, Hiſpanis præſertim, videbatur, quod maxima eis inferretur injuria, hinc haud ultra moderationis ac modeſtiæ

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

stiæ limitibus continebantur. Aſt auctо Italorum Antiſtitum numero, qui a legatorum partibus ſtabant, Hiſpani aliquando circumſpectius loqui cæpere, eoque magis, quod cenſuræ a ſe propoſitæ reſponſum Roma exſpectandum intelligerent, quo propoſitiones ſuas miſſas reſciverant. Enimvero Pontifex ea re intellecta, e veſtigio literis efficaciſſimis ſimul, & amiciſſimis Nuncium ſuum Venetiis agentem interpellabat, ut Præſules Venetos, qui prope omnes in ea civitate adhuc ſubſtiterant, quatenus Tridentum redirent, ſollicitaret. Hic in officio ſibi demandato tam fidelem præſtitit operam, ut omnes gloriæ ſibi ducerent, iter illud ingredi, eoque obſequio Pontificis gratiam demereri.

Igitur Romæ celebrato Purpuratorum Senatu Hiſpanorum Præſulum libellus examini ſubjicitur, ubi hanc ad rem deputati cenſebant, quod ratio a Legatis propoſita Sedi Apoſtolicæ eſſet perhonorifica, imo ſi feliciter ceſſerit, juxta & utiliſſima, ex adverſo autem, ſi ſucceſſus non arriſerit, id evaderet pernitioſiſſimum. His addiderunt: *In rebus tanti momenti non eſt prudentis, fortunæ aleam ultro experiri, eſſeque juxta periculoſum omnia negare, & omnibus aſſentiri: itaque niſi certam ſibi victoriam ſpondeant Legati, e poſtulatis Præſulum, aut*

aut partem, aut omnia, modo, quo hic infra attemperantur, concedenda erunt, prout res ipsa dabit in arena consilium. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XII.

Responsum Pontificis ad Hispanorum Præsulum Epistolam.

Cum in primo articulo Hispani Præsules Concilium Lateranense in duobus capitibus restaurari peterent, Pontifex respondit primo, *Sibi videri in hoc Præsulibus satisfaciendum, modo de cetero Canones sanciendi rationi sint consentanei.*

Ad II. De Cardinalibus ad residendum obligandis dixit Papa: si Cardinales ii denotentur, qui Romæ degunt, & Ecclesiæ universali actu inserviunt, postulatum est parum æquum; de aliis vero, ut ratio idonea ineatur, Pontifici id curæ erit.

Ad III. De decernendo residentiam esse de jure divino rescripsit: primo decretum illud forte non erit verum, si Ecclesiis particularibus applicetur, deinde, quoad effectum majorem confusionem afferet, istis inter se ex diametro pugnantibus, ut Decretum scilicet fiat, & simul ejus contrarium anni dimidio saltem tacite permittatur.

Ad IV. De declarando pluralitatis abusu, idem, quod dudum ad tertium, responderi posse inquiebat: De Cardinalibus autem

Sæcul. XVI. A C 1547. *autem Beatitudini ſuæ erit curæ, ſicut jam dictum eſt.*

Ad V. De minorum Eccleſiarum pluralitate aſſerebat: proviſio a Legatis propoſita ſatis idonea videtur, quod ſi de anteactis ſeverior aliqua prohibitio neceſſaria videbitur, ſua Sanctitas Concilio id permittet, quæ interim monet, nimirum rigorem contrarium effectum hic poſſe producere, propter oppoſitionem, quæ haud dubie exſpectanda eſt a plurium beneficiorum poſſeſſoribus, tum illud conſiderandum relinqui, an non parum tutum ſit, judicium de diſpenſationibus abſolute permittere Ordinariis, qui etiam ea poteſtate abuti poſſunt, ad auctoritatis ſuæ incrementum, nullo alio facto operæ pretio.

Ad VI. De Unionibus ad vitam revocandis reſpondit: quamvis Beatitudo ſua induxerit animum huic rei commode providere, dummodo Synodo videbuntur omnino aufferendæ, ſe non refragari ajebat; ſpatium tamen conveniens beneficiorum poſſeſſoribus condonandum, uti de iis diſponant.

VII. Nimis rigidum videri affirmabat, quod non reſidentes in ſuis beneficiis curatis privationis pœnam incurrant, neque diſpenſatio ulla eos juvet, niſi in caſibus a lege permiſſis; quippe ſi quid tale ſtatuatur, ægre talis lex obſervari poterit.

Ad VIII. De eo, qui beneficium habens curatum, illiteratus, aut improbus depre-

deprehenditur, ab Ordinario beneficii ejus possessione privando rescripsit: si adeo mu neri inidoneus reperitur, ut eo privari jure mereatur, hoc casu pœna ista poterit permitti; alioqui æquum non petitur, sed arbitratui Ordinarii nimium relinquitur. Sæcul. XVI. A. C. 1547.

Ad IX. De beneficio curatis non dandis nisi diligenti examine præeunte sic suam mentem declaravit: quandoquidem necesse est modum & qualitatem examinis illius conscientiæ relinquere, qui confert beneficium, hinc supervacaneum & inutile videtur, aliud insuper Decretum adjungere.

Ad X. De inquisitione in partibus faciendia ita se explicavit: de his, qui ad Ecclesias Cathedrales promoventur; neque modus, neque fructus hujus diligentiæ perspicitur, cum non minus facile sit reperire, qui falsum testimonium dicunt in partibus, quam qui Romæ: ubi vero ea de quopiam notitia haberi potest, quæ sufficit, (ea autem passim & semper haberi potest) ex supervacaneo alia requiritur.

Ad XI. Ut nemo nisi a suo Episcopo ordinetur, taliter reposuit Pontifex: remedium diplomate propositum videtur sufficiens, eoquod magis, quod per ipsum via non una incommodis obviam eatur, quæ circa hoc caput oboriuntur.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XIII.

Legati ob hoc Pontificis responsum turbati.

Postquam hoc Pontificis responsum Legati exeunte mense Februario Tridenti receperunt, mox consultatione desuper habita Cervinus Cardinalis consultum fore censebat, ut omnium Præsulum animi mitigarentur, eisque ex postulatis nonnulla indulgerentur, præcipue ea, quæ ipsis indulgenda Roma significatum esset. Verum Montanus Cardinalis hæc opponebat: *Assentiri inferiori, præsertim multitudini non est aliud, quam ansam dare petitionibus perpetuis. Mihi quidem videtur, tentandum prius amicorum animum, quos si numero potiores compererimus, ne pedem unum retro cedemus; si res aliter cesserit, prudentia quam maxime adhibenda est.*

Habitis pluribus invicem sermonibus Cervinus cessit suo socio, cumque nuntiatum esset, Prælatos absentes ante Februarii finem Tridentum venturos, quamplurimos ex iis, qui præsentes aderant, Pontificis consilio adhærere conspexerunt, unde his ampla gratitudinis spe erectis plures adhuc sibi conciliabant: aucto igitur Patrum numero sibi pollicebantur, quod in proxima Con-

Congregatione cuncta ad sententiam es- Sæcul XVI. A.C.1547.
sent cessura. Hac spe freti Decretum quindecim capitibus constans formari curarunt, illudque postea proposuerunt in proxima Congregatione generali, ubi præprimis juxta Pontificis jussa, ut supra meminimus, absque ullo capite Canones circa Sacramenta prælegebantur.

§. XIV.

Patrum dubia circa Decretum Reformationis.

Perlecto hoc Decreto majores, quam antea, natæ sunt altercationes, & quidem eorum prima, ut referunt Historicorum nonnulli, ortum duxit ex his verbis: *Salva semper in omnibus auctoritate Apostolica;* his enim cuncta reformationis promissa eludi dicebatur, eoquod omnia Pontificis arbitrio relicta viderentur: cum ergo Hispani, ac præcipue Pacensis Episcopus hanc clausulam deleri peteret, ac nullum Pontifici Canones dispensationibus enervandi jus competere contenderet, eidem in responsis datum: quod *leges Conciliorum sint legibus naturalibus absimiles; nam in his rigor, & æquitas unum idemque est, illæ vero generali omnium legum defectui sunt obnoxiæ, quarum universalitatem necesse est, in casibus non prævisis, & ubi iniquum esset*

Sarpi p. 242. Pall. l. 9. c. 1. num. 2.

Sæc. XVI. A.C. 1547.

ſet eas exequi, ab æquitate regi ac conſtringi: Cum autem Synodus non omni tempori habeatur, ut ad eam poſſit recurri; neque cum habetur, ad caſus ſingulares debeat attendere, auctoritas Pontificia neceſſario requiritur.

Cum vero his nonnulli ſeſe opponerent, Cardinalis Montanus ſilentium impoſuit, declarans, quod ad eludendam eam, quam Sedi Apoſtolicæ deferre tenentur, ſubmiſſionem nonniſi cavillationes adhiberent. Petiit porro idem ipſe Epiſcopus Pacenſis, ut in proemio declaretur, articulum de reſidentia non omiſſum, ſed dilatum eſſe: verum Legati eidem reſpondebant, quod id eſſet diffidere non ſolum ipſorum, ſed Pontificis pollicitationibus, & nequicquam ad id obligentur, quod in ipſorum ſemper poteſtate eſt poſitum: cum tamen, proſequebantur Legati, id tam ardenter urgeatis, in proemio apponetur, ſe cæptum de reſidentia negotium velle proſequi, unde appareat argumentum iſtud ſuperiore conſeſſu ad finem non perductum, ſed partem aliquam ejus tractandam adhuc ſupereſſe.

Varia inſuper erat Patrum ſententia circa articulum de neceſſariis reditibus tam pro Epiſcopis quam Curatis; cum enim Hiſpani Præſules in Decreto de beneficiorum pluralitate nominatim

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

natim Cardinales esse nominandos urgerent, hac super re diutissime disceptatum, Italis contendentibus, decentiæ legibus prohiberi, in vulgus propalare, quod nequidem abusus in iis, qui primum in Ecclesia locum tenent, desint, aut Viri præclare de Ecclesia meriti semetipsos corrigere negligant, hinc satius fore judicarunt, si id terminis generalibus fieret, atque exoneretur, quod Concilium omnibus, cujuscunque gradus, dignitatis aut eminentiæ forent id præcipiat. Verum his opponebatur: *Juris Pontificii Doctores jam pridem declararunt, Cardinales nullis verbis generalibus comprehendi, nisi singillatim nominentur, quare non alia supereſt via, qua pessimo huic exemplo, quod orbem pervasit, prospiciatur, nisi illis peculiariter reformatis. Non adeo laborandum est de cleri tenuioris emendatione, cujus errata sunt levia a superiorum quoque imitatione profecta: sed uti in ægro corpore sanando, malis gravioribus, & partibus vitalibus potissimum attendendum; reliquæ aut sua sponte, aut levibus remediis curantur, illis persanatis. Abusui unionum perpetuarum* dicebant *videri satis diligenter provisum, cum jam factarum unionum examen ad Episcopos fuerit remissum, atque illæ, quæ parum justis, ac legitimis caussis nixæ deprehenduntur, pro subreptitiis haberentur,*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

quamvis restrictio annexa omnia labefactet, nempe, nisi aliter Sedi Apostolicæ videatur: *siquidem his verbis & corruptela confirmatur, & Episcopus litibus ac sumptibus implicatur: denuo item postulatum, ut uniones ad vitam interdicantur, & jam factæ irritæ declarentur.*

Præterea alii, perpetuas uniones imposterum aboleri, hucusque vero factas penitus irritas declarari postulabant, & præcipue articulo de Cardinalibus insistebant: Verum Legati, cum rem decidi nollent, hæc responderunt: satius est, decretum proxime promulgandum ita instruere, prout in præcedenti factum legitur, ubi per prærogativas ibidem præscriptas satis manifeste fuit indicatum, quod etiam Cardinales ibidem comprehendantur. Ceterum aliunde considerandum venit, quod Pontifex suam sententiam circa Cardinalium Episcoporum residentiam, ac beneficiorum pluralitatem edicere rogatus, huic malo satis prospexerit, edito hanc in rem diplomate, quod die decima octava Februarii in Purpuratorum Senatu promulgatum Cardinalibus in suis Ecclesiis permanendi legem præscripsit, qua ratione summus Pontifex haud obscure significavit, quod illis legem imponere, solius Papæ esset. *Verum*, inquit Pallavicinus, *quia humana-*

mana consilia speciosis undique rationibus abundant, ex hoc ipso Guilielmus a Prato Episcopus Claramontanus argumentum traxit ad oppositum persuadendum, potius par ipsis esse imitari Pontificem, qui non indecorum Cardinalium dignitati putarat, nominatim illos in memorato diplomate comprehendere: moderatiores tamen Patres abstinendum ab ea nominis expressione censuere, satis esse rati, si generalibus dicendi formulis idem consequerentur; multumque interesse intelligentes, Cardinales diserte coarctari per legem, quæ ab ipsorum Principe sanciretur, aut (*) quæ a cœtu Præsulum ipsis minorum præscriberetur. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Cum igitur decreta esse approbanda, plurimum suffragia pronuntiarent, Patres unice Sessioni celebrandæ intenti erant, Legati vero ad aliam Sessionem rejecerunt, emendationem abusuum,

(*) Cuncta hæc Continuator ex Sarpio præclaro hoc mendaciorum Architecto descripsit, ac subdole pro more suo inseruit, *ut referunt Scriptorum nonnulli*, cum tamen præter eum nullus alius Auctor talia recitet, Pallavicinus quoque, qui totam Tridentini Concilii Historiam ex monumentis fide dignissimis cum summa solertia conscripsit, disertis verbis hæc observat: *quam plurima Suavis narrat, tum ab Aula Romana scripta, tum ab Episcopis dicta, ex quibus nihil verum comperio*

Sæcul. XVI. A.C. 1547

quos circa Sacramentorum administrationem irrepsisse diximus, eoquod hæc materia nondum satis esset discussa.

§. XV.

Sessio VII. Concilii Tridentini.

Lab Collect. Conc. t. 14. p. 773 Pall. c. 12. Rayn. in annal hoc anno n. 35. Spond. hoc anno n. 3. Sarp. l. 3 p. 244.

Omnibus ad Sessionem septimam ita dispositis eadem feria quinta die tertia Martii Anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo quadragesimo septimo celebrata est, cunctisque Patribus in Ecclesia congregatis, ac duobus Legatis Præsidum partes sustinentibus Jacobus Cauchus Corcyrensis Episcopus solemne sacrum de Spiritu sancto decantavit: nullus tamen sermo habebatur, eoquod Coriolanus Martiranus S. Marci Episcopus, cui concionandi provincia erat demandata, ob vocis raucedinem declamare haud potuerit; ut testantur Synodi acta, quamvis Paulus Sarpius nequiter affirmet: „ Quod „ hanc raucitatem simulaverit, ne huic „ Sessioni assistere cogeretur; cum enim „ reformationem urgeret, ac residendi „ legem ex jure divino descendere defen„ deret, ac propterea male in Congrega„ tione haberetur, hinc adversam vale„ tudinem obtendit, ne ad decisionem, „ quæ ipsi non probabatur, *Placet* respon„ dere cogeretur.„ Verum hoc Pauli Sarpii

pii commentum Pallavicinus satprolixe confutat, ita inquiens: *Merum purum inventum, prout ac deducere licet ex Actis, ex Diariis, & ex Monumentis, ubi hac de re plane nihil: neque suspicari fas est, id ibi consulto prætermissum, cum e contrario legantur ibidem plurima inter Patres dissidia, plurimæque a legatis in ipsos habitæ objurgationes, & a me non amissæ; qui nolui vera dissimulare, quamvis mihi molesta, & a Suavi non adducta, qui vera divinare nequit, quamvis sibi perjucunda.* Sæcul. XVI. A C. 1547.

Ceterum sacro absoluto, precibusque ac ritibus de more adhibitis hymnus de Spiritu sancto decantabatur, quo finito triginta Canones circa Sacramenta, necnon reformationis decretum quinque capitibus mox referendis comprehensum prælegebatur.

§. XVI.

Proemium ad Canones de Sacramentis.

Priusquam recitabantur Canones, præmissum erat proemium, seu præfatio quædam his verbis concepta: *Ad consummationem salutaris de justificatione doctrinæ, quæ in præcedenti proxima Sessione uno omnium Patrum consensu promulgata fuit, consentaneum visum est, de sanctissimis Ecclesiæ Sacramentis agere, per quæ omnis vera justitia vel incipit, vel cæpta* *Labbe t. 14. p. 776.*

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

pta augetur, vel amissa reparatur. Propterea Sacrosancta œcumenica & generalis Tridentina Synodus in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, ad errores eliminandos, & extirpandas hæreses, quæ circa sanctissima ipsa Sacramenta hac nostra tempestate, tum de damnatis olim a Patribus nostris hæresibus suscitatæ, tum etiam de novo adinventæ sunt, quæ Catholicæ Ecclesiæ puritati, & animarum Saluti magnopere officiunt, sanctarum Scripturarum doctrinæ, Apostolicis traditionibus, atque aliorum Conciliorum & Patrum consensui inhærendo, hos præsentes Canones statuendos ac decernendos censuit, reliquos, qui supersunt ad cœpti operis perfectionem, deinceps, divino spiritu coadjuvante, editura.

§. XVII.

Canones de Sacramentis in genere.

I. *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora, quam septem: videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse vere, & proprie Sacramentum; anathema sit.*

II.

II. Si quis dixerit, ea ipsa novæ legis Sacramenta a Sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia ceremoniæ sunt aliæ, & alii ritus externi; anathema sit. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

III. Si quis dixerit, hæc septem Sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit aliud dignius; anathema sit.

IV. Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis, aut eorum voto, per solam fidem homines a Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint; anathema sit.

V. Si quis dixerit, hæc Sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse; anathema sit.

VI. Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ, vel justitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus; anathema sit.

VII. Si quis dixerit, non dari gratiam per hujusmodi Sacramenta semper, & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi rite ea suscipiant, sed aliquando & aliquibus; anathema sit.

VIII. Si quis dixerit, per ipsa novæ legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissio-

Sæcul. XVI. A.C 1547.

missionis ad gratiam consequendam sufficere; anathema sit.

IX. Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione & Ordine, non imprimi Characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possunt; anathema sit.

X. Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis habere potestatem; anathema sit.

XI. Si quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia; anathema sit.

XII. Si quis dixerit, ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum; anathema sit.

XIII. Si quis dixerit, receptos, & approbatos Ecclesiæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut sine peccato a ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcunque Ecclesiarum pastorem mutari posse; anathema sit.

§. XVIII.

Sæc. XVI.
A.C. 1547.

§. XVIII.

Alii Canones de Baptismo.

I. Si *quis dixerit, Baptismum Joannis habuisse eandem vim cum Baptismo Christi; anathema sit.*

II. Si quis dixerit, aquam veram, & naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque ideo verba illa Domini nostri Jesu Christi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, *ad metaphoram aliquam detorserit; anathema sit.*

III. Si quis dixerit, in Ecclesia Romana, quæ omnium Ecclesiarum mater est, & Magistra, non esse veram de Baptismi Sacramento doctrinam; anathema sit.

IV. Si quis dixerit, Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum; anathema sit.

V. Si quis dixerit, Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem; anathema sit.

VI. Si quis dixerit, Baptizatum non posse, etiamsi velit, gratiam amittere, quantumcunque peccet, nisi nolit credere; anathema sit.

VII. Si quis dixerit, baptizatos per Baptismum ipsum solius tantum fidei debitores

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

tores fieri, non autem universæ legis Christi servandæ; anathema sit.

VIII. Si quis dixerit, baptizatos liberos esse ab omnibus sanctæ Ecclesiæ præceptis, quæ vel scripta, vel tradita sunt, ita ut ea observare non teneantur, nisi se sua sponte illis submittere voluerint; anathema sit.

IX. Si quis dixerit, ita revocandos esse homines ad Baptismi susceptì memoriam, ut vota omnia, quæ post Baptismum fiunt, vi promissionis in Baptismo ipso jam factæ, irrita esse intelligant; quasi per ea, & fidei, quam professi sunt, detrahebatur, & ipsi Baptismo; anathema sit.

X. Si quis dixerit, peccata omnia, quæ post Baptismum fiunt, sola recordatione, & fide susceptì Baptismi vel dimitti, vel venialia fieri; anathema sit.

XI. Si quis dixerit, verum, & rite collatum Baptismum iterandum esse illi, qui apud infideles fidem Christi negaverit, cum ad pœnitentiam convertitur; anathema sit.

XII. Si quis dixerit, neminem esse baptizandum, nisi ea ætate, qua Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo: anathema sit.

XIII. Si quis dixerit, parvulos, eo quod actum credendi non habent, susceptο Baptismo inter fideles computandos non esse, ac propterea cum ad annos discretionis pervene-

venerint, esse rebaptizandos; aut præstare omitti eorum Baptisma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ; anathema sit.

XIV. Si quis dixerit, hujusmodi parvulos baptizatos, cum adoleverint, interrogandos esse, an ratum habere velint, quod patrini eorum nomine, dum baptizarentur, pollitici sunt, & ubi se nolle responderint, suo esse arbitrio relinquendos, nec alia interim pœna ad Christianam vitam cogendos, nisi ut ab Eucharistiæ, aliorumque Sacramentorum perceptione arceantur, donec resipiscant; anathema sit.

§. XIX.

Canones de Confirmatione.

I. Si quis dixerit, confirmationem baptizatorum otiosam ceremoniam esse, & non potius verum, & proprium Sacramentum, aut olim nihil aliud fuisse, quam Catechesim quamdam, qua adolescentiæ proximi fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant, anathema sit.

II. Si quis dixerit, injurios esse Spiritui sancto eos, qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tribuunt, anathema sit.

III. Si quis dixerit, sanctæ Confirmationis Ordinarium Ministrum non esse solum

Sæcul. XVI. A.C.1547. *Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem; anathema sit.*

§. XX.

Decretum de Reformatione.

Labbe Conc. p. 479. Pall. l. 9. c. 11. Recitatis hisce Canonibus prælectum fuit Decretum de Reformatione, idque comprehensum quinque capitibus, quibus præfixa erat sequens præfatio: *Eadem sacra Synodus eisdem præsidentibus & legatis, inceptum residentiæ & reformationis negotium ad Dei laudem & Christianæ Religionis incrementum prosequi intendens, ut sequitur, statuendum censuit, salva semper in omnibus Sedis Apostolicæ auctoritate.*

CAPUT I.

De Electione Episcoporum.

Ad Cathedralium Ecclesiarum regimen nullus, nisi ex legitimo matrimonio natus, & ætate matura, gravitate morum, literarumque scientia juxta constitutionem Alexandri tertii, quæ incipit: cum in cunctis, *in Concilio Lateranensi promulgatam præditus assumatur.*

Ad hoc caput observari potest, quod omni tempre plurimum commendatus fuerit Episcoporum selectus, tanquam præcipuum Disciplinæ Ecclesiasticæ punctum, sive demum penes Clerum, ac

ac populum fuerit Paſtores ſuos per communia ſuffragia eligendi jus, ſive ſolus Clerus absque populo, aut Principes profani eorum electionem fieri mandaverint, aut per privilegia eis a Papa conceſſa ad Epiſcopatus nominaverint. Præterea quorumdam opinio adſtruit, quod primum ineunte ſæculo undecimo ſummi Pontifices in natalium vitio legis gratiam facere cœperint. Porro circa ætatem in Bleſſenſi edicto præcipitur, quod Epiſcopi ſaltem vigeſimum ſeptimum ætatis annum attingentes in quadam Univerſitate Doctorum honoribus, aut ſaltem prima Doctoratus laurea inſignes ſint. Idem etiam reperitur in Concordatorum articulis. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

CAPUT II.

Beneficiorum pluralitas interdicta.

Nemo quacunque etiam dignitate, gradu, aut præeminentia præfulgens, plures Metropolitanas, ſeu Cathedrales Eccleſias in titulum, ſive commendam, aut alio quovis nomine, contra ſacrorum Canonum inſtituta, recipere, & ſimul retinere præſumat: cum valde felix ſit ille cenſendus, cui unam Eccleſiam bene, ac fructuoſe, & cum animarum ſibi commiſſarum ſalute regere contigerit, qui autem plures Eccleſias contra præſentis decreti tenorem nunc detinent,

Sæcul. XVI. A.C.1547.

una, quam maluerint, retenta, reliquas infra sex menses, si ad liberam Sedis Apostolicæ dispositionem pertineant, alias infra annum dimittere teneantur: alioquin Ecclesiæ ipsæ, ultimo obtenta duntaxat excepta, eo ipso vacare censeantur.

CAPUT III.

De Beneficiatorum selectu.

Inferiora Beneficia Ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis dignis & habilibus, & quæ in loco residere, ac per se ipsos curam ipsam exercere valeant, juxta constitutionem Alexandri tertii in Lateranensi, quæ incipit, quia nonnulli: *& aliam Gregorii decimi, in generali Lugdunensi Concilio, quæ incipit,* licet Canon, *editam conferantur: aliter autem facta collatio, sive provisio omnino irritetur, & ordinarius collator pœnas constitutionis Concilii generalis, quæ incipit:* grave nimis, *se noverit incursurum.*

In capite duodecimo Sessionis vigesimæ quartæ sequens decretum legimus: *Nemo deinceps ad dignitates quascunque, quibus animarum cura subest, promoveatur, nisi qui saltem vigesimum quintum suæ ætatis annum attigerit, & in clericali ordine versatus, doctrina ad suum munus exequendum necessaria ac morum integritate commendetur. Provisi etiam de beneficiis quibuscun-*

buscunque curam animarum habentibus, teneantur a die adeptæ poſſeſſionis ad minus intra duos menſes in manibus ipſius Epiſcopi, vel, eo impedito, coram generali ejus Vicario, ſeu Officiali orthodoxæ ſuæ fidei publicam facere profeſſionem, & in Romanæ Eccleſiæ obedientia ſe permanſuros ſpondeant ac jurent.

Denique in capite decimo octavo præſcribitur modus, quo ad Parochorum electionem, atque examen procedendum eſt, ac præter alia in Declarationibus Cardinalium habetur, quod ad dignitatem in Eccleſia Cathedrali vel Collegiata obtinendam requiratur annorum viginti, & unius completi ætas: In decima autem ſeptima Cancellariæ Regula, quæ in Galliis eſt recepta, irritæ declarantur omnes Conceſſiones, ſeu Canonicatuum, ac Præbendarum proviſiones, quæ absque ſpeciali diſpenſatione in Eccleſiis Cathedralibus ante emenſum decimum quartum, vel in Eccleſiis Collegiatis ante decimum ætatis annum conferuntur. Præterea decima ſeptima ejusdem Innocentii III. Pontificis Regula ſtatuitur, quod nullus Parochiam obtinere valeat, niſi illius loci idioma calleat. Exſtat quoque quædam Henrici II. declaratio die nona Martii anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quinto edita, vi

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

cujus urbium muris cinctarum Parochi quodam Doctoratus honore insignes esse jubentur: Constitutio vero, quæ in hoc capite allegata incipit: *Quia nonnulli* solum illis, qui in suis Parochiis residere, ac officii sui munia per semetipsos exercere possunt, Ecclesias committere præcipit, atque illud decretum, quod incipit: *Grave nimis:* statuit, *ut prætermissis indignis idoneos assumant, qui Deo & Ecclesiis velint, & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali concilio diligens inquisitio annuatim, ita, ut qui post primam, & secundam correctionem fuerit repertus culpabilis, a beneficiis conferendis per ipsum Concilium suspendatur, instituta in eodem Concilio persona provida & honesta, quæ suspensi suppleat defectum in beneficiis conferendis.*

CAPUT IV.

De plurium Beneficiorum detentoribus.

Quicunque de cetero plura curata, aut alias incompatibilia Beneficia Ecclesiastica, sive per viam unionis ad vitam, seu commendæ perpetuæ, aut alio quocunque nomine & titulo contra formam sacrorum Canonum, & præsertim constitutionis Innocentii tertii, quæ incipit, de multa, *recipere ac simul retinere præsumpserit, beneficiis*

ficiis ipsis juxta ipsius constitutionis dispo- Sæcul. XVI.
sitionem. ipso jure, etiam præsentis Cano- A. C. 1547.
nis vigore, privatus existat.

Hoc capitulum emendat abusum eo tempore plurimum invalescentem; nam tunc temporis Canonicorum potissimi Parochiales possidebant Ecclesias, quibus per alios præerant; alii vero duo, quibus annexa erat animarum cura, obtinebant beneficia: Porro id valde mirum est, quod prima hujus capitis pars, ne de cetero ejusmodi abusus fiat, provideat, nec plurium beneficiorum, quæ *curata*, appellantur, possessores ad ea dimittenda, unumque eorum duntaxat, retinendum adstringat. Magis adhuc admiratu dignum est, quod Clerus Gallicanus non modo omnes hujus capitis partes juxta piam Synodi mentem non acceptaverit, sed insuper etiam anno Christi millesimo sexcentesimo decimo declarationem quamdam ab Henrico IV. Rege, & aliam itidem Anno Salutis millesimo sexcentesimo vigesimo a Ludovico XIII. obtinuerit, vi cujus Ecclesias Parochiales, & præbendas saltem illi, qui eas jam tum possidebant, retinere permitterentur. Ceterum ejusmodi privilegia a pluribus Ecclesiarum Cathedralium capitulis tempore schismatis, vel a sum̃is Pontificibus Avenione agentibus fuere extorta: verum Ju-

Sæc. XVI. A.C. 1547.

risprudentia postmodum ejusmodi edicta, quibus hæc privilegia cuidam Decretali perperam intellectæ innixa firmabantur, correxit, sæpiusque decretum fuit, quod insuperhabita veteri consuetudine Canonicus Parochiale Beneficium possidens seligeret, quodnam ex duobus beneficiis retinere velit, secus neutrum obtinere valeret. Porro ceteris magis celebre est edictum, quod Andegavi contra Martinaldum Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo quinquagesimo quarto fuit editum circa præbendas, atque Ecclesias Parochiales, quas simul possidere non licet.

CAPUT V.

De pœnis contra plura Beneficia possidentes.

Ordinarii locorum quoscunque plura curata, aut alias incompatibilia Beneficia Ecclesiastica obtinentes, dispensationes suas exhibere districte compellant, & alias procedant juxta constitutionem Gregorii decimi in generali Lugdunensi Concilio editam, quæ incipit, Ordinarii: *quam eadem sancta Synodus innovandam censet, & innovat, addens insuper, quod ipsi Ordinarii etiam per idoneorum vicariorum deputationem, & congruæ portionis fructuum assignationem, omnino*

omnino provideant, ut animarum cura nullatenus negligatur, & beneficia ipsa debitis obsequiis minime defraudentur: appellationibus, privilegiis, & exemptionibus quibuscunque, etiam cum judicum specialium deputatione, & illorum inhibitionibus, in præmissis nemini suffragantibus.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Hæc Constitutio in hoc capite allegata, quæ incipit *Ordinarii*, ita statuit: *Ordinarii locorum subditos suos, pluves dignitates vel Ecclesias, quibus animarum cura imminet, obtinentes, seu personatum aut dignitatem cum alio Beneficio, cui cura similis est adnexa, districte compellant, dispensationes, auctoritate quarum hujusmodi Ecclesias, personatus seu dignitates canonice tenere se asserunt, infra tempus pro sacti qualitate ipsorum Ordinariorum moderandum arbitrio, exhibere: quod si forte, justo impedimento cessante, nullam dispensationem infra idem tempus contigerit exhiberi, Ecclesiæ Beneficia, personatus, seu dignitates, quæ sine dispensatione aliqua, eo ipso illicite detineri constabit, per eos, ad quos eorundem collatio pertinet, libere personis idoneis conferantur. Ceterum, si dispensatio exhibita sufficiens evidenter appareat, exhibens nequaquam in beneficiis hujusmodi, quæ canonice obtinet, molestetur: provideat tamen Ordinarius, qualiter nec animarum cura in eisdem Ecclesiis, personatibus,*

Sæcul XVI. A. C. 1547.

bus, seu dignitatibus negligatur, nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur: si vero de dispensationis exhibitæ sufficientia dubitetur, super hoc erit ad Sedem Apostolicam recurrendum, cujus est æstimare, quem modum sui beneficii esse velit.

CAPUT VI.

De Unionibus Beneficiorum.

Uniones perpetuæ a quadraginta annis citra factæ, examinari ab Ordinariis, tanquam a Sede Apostolica delegatis, possint, & quæ per subreptionem vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ declarentur: illæ vero, quæ a dicto tempore citra concessæ nondum in toto, vel in parte sortitæ sunt effectum, & quæ deinceps ad cujusvis instantiam fient, nisi eas ex legitimis, aut alias rationabilibus causis, coram loci ordinario, vocatis, quorum interest, verificandis, factas fuisse constiterit, per subreptionem obtentæ præsumantur, ac propterea, nisi aliter a Sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omnino careant.

CAPUT VII.

De Vicariis perpetuis.

Beneficia Ecclesiastica curata, quæ Cathedralibus, Collegiatis, seu aliis Ecclesiis, vel Monasteriis, Beneficiis, seu Collegiis,

giis, aut piis locis quibuscunque perpetuo unita, & annexa reperiuntur, ab Ordinariis locorum annis ſingulis viſitentur, qui ſollicite providere procurent, ut per idoneos Vicarios etiam perpetuos (niſi ipſis Ordinariis pro bono Eccleſiarum regimine aliter expedire videbitur) ab eis cum tertiæ partis fructuum, aut maiori, vel minori, arbitrio ipſorum Ordinariorum, portione, etiam ſuper certa re aſſignanda, ibidem deputandos, animarum cura laudabiliter exerceatur, appellationibus, privilegiis, exemptionibus, etiam cum judicum deputatione, & illorum inhibitionibus quibuscunque, in præmiſſis minime ſuffragantibus.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Sacra Cardinalium Congregatio Monaſteria, quibus a primæva erectione ſua animarum cura erat annexa, excipit, ac circa ea caput undecimum Seſſionis vigeſimæ quintæ ſervandum ſtatuit, ubi eadem Tridentina Synodus regularibus, ut ibidem Parochialia munera exerceant, permittit, Epiſcopo autem duntaxat ibidem viſitationis, ac correctionis officium concedit. Verum hæc diſtinctio in Galliis non obſervatur, ſed paſſim viget Conſtitutio Concilii Claromantani anno Chriſti milleſimo nonageſimo quinto edita, necnon illa Lateranenſis Synodi ſanctio, vi cujus Regulares Epiſcopo nominare tenentur quemdam Presbyterum ſæcularem, qui curam

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

curam animarum a suo antistite recipiat, exceptis Canonicis Regularibus, eoquod eorum Congregationes tanquam Presbyterorum seminaria haberentur, unde non tanquam vicarii perpetui, sed veluti Parochi titulares *curata* Beneficia possident.

CAPUT VIII.

De lustrandis, ac reparandis Ecclesiis.

Locorum Ordinarii Ecclesias quascunque, quomodolibet exemptas, auctoritate Apostolica singulis annis visitare teneantur, & opportunis juris remediis providere, ut, quæ reparatione indigent, reparentur, & cura animarum, si qua illis immineat, aliisque debitis obsequiis minime defraudentur, appellationibus, privilegiis, consuetudinibus, etiam ab immemoriali tempore præscriptis, judicum deputationibus, & illorum inhibitionibus penitus exclusis.

Ejusmodi visitatio instituitur ad populi instructionem, abusuum correctionem, morum reformationem, ac pietatis augmentum. Nec Episcopalis hujus muneris executio retardari valet exemptione, aut rationum obtentu, imo nequidem appellatione ad Sedem Apostoli-

stolicam (*). Porro Capitulum visitandi jus competit Episcopo, quia illud est *pars gregis*, qui sese a sui Pastoris cura subducere nequit. Hæc Episcopi auctoritas a Christo Domino, ac jure divino descendit, nec tamen desunt Capitula, quæ ab eo exempta sunt, cum illa summus Pontifex Ordinarii jurisdictioni subtraxerit, ut eadem directe sacræ Sedi subjiceret. Jam lis movetur, an hæ exemptiones valeant, cum ejusmodi plures tanquam validæ jactitentur, quæ tamen tales non sunt. Hanc in rem attendi oportet ad exemptiones, ut vocant, personales, quæ vel ex ipsa fundatione, vel ex tansactione cum Episcopo proveniunt. Ceterum ad hoc, ut titulus possessionis, quæ hominum memo- Sæcul. XVI. A. C. 1547.

(*) Continuator in hoc loco non jam Historicum, sed potius Theologum, aut Canonistam imo omnino Legislatorem agere videtur, dolendum tamen, quod suæ auctoritatis diploma proferre, aut saltem Conciliorum vel statuta vel SS. Patrum testimonia allegare fuerit oblitus; certe non sufficit, quod privatus quidam Vir exclamet: *Hæc auctoritas a Christo Domino & jure divino descendit.* Verbo, omnes Continuatoris observationes in hæc capitula nec ad rem, nec ad institutum Historicum pertinent, sed unice ad implendas paginas deserviunt.

Sæc. XVI. A.C. 1547.

memoriam excedit, sit legitimus, duo requiruntur. I. Hæc possessio ab Episcopo non sit per ullum actum interrupta. II. Capitulum non sit *Acephalum*, nec ulli alteri subjectum: cum enim illud sit *pars gregis*, hinc necesse est, ut Pastorem habeat, vel Visitatorem vel Episcopum, alias enim illud sibimet ipsi Episcopus esset, simulque grex, ac gregis Pastor, quod tamen fieri nequit. Porro Juris Pontificii Doctores tradunt, quod visitatio sit pars jurisdictionis, ac cuilibet, qui jurisdictione gaudet, etiam visitandi jus competat.

CAPUT IX.

De Præsulum inauguratione.

Ad majores Ecclesias promoti munus consecrationis infra tempus a jure statutum suscipiant, & prorogationes ultra sex menses concessæ nulli suffragentur.

In hac Sessione Synodus nullam statuit pœnam in eos, qui infra tempus a jure præscriptum consecrationem non recipiunt; duntaxat enim decernit, quod prorogationes ultra sex menses concessæ nulli, cujuscunque conditionis sit, suffragentur: in Sessione tamen vigesima tertia capite secundo omnem antiquorum Canonum severitatem revocat, ac ita decernit: *Ecclesiis Cathedralibus, seu*

seu Superioribus, quocunque nomine ac titulo præfecti, etiamsi sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses non susceperint, ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur: si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis ipso jure sint privati: consecratio vero, si extra curiam Romanam fiat, in Ecclesia, ad quam promoti fuerint, aut in provincia, si commode fieri poterit, celebretur. Sæcul. XVI. A.C.1547.

Hoc Capitulum est consonum octavo Constitutionis Blesensis articulo.

CAPUT X.

De potestate Capitulorum Sede vacante.

*Non liceat Capitulis Ecclesiarum, Sede vacante infra annum a die vacationis, ordinandi licentiam, aut literas dimissorias, seu reverendas, ut aliqui vocant, tam ex juris communis dispositione, quam etiam cujusvis privilegii, aut consuetudinis vigore, alicui, qui Beneficii Ecclesiastici recepti, sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere; si secus fiat, capitulum contraveniens Ecclesiastico subjaceat interdicto, si in minoribus ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio clericali, præsertim in criminalibus, gaudeant: in majoribus vero, ab execution*e

Sæcul. XVI. A. C. 1547. *cutione ordinum, ad beneplacitum futuri Prælati, sint ipso jure suspensi.*

Attenta veteri consuetudine Metropolitanus vacante Sede Episcopali totius Diœcesis administrationem absque ulla controversia habebat, eandemque vel ad se transferebat, vel illius curam cuidam suæ Provinciæ Episcopo tanquam Visitatori demandabat; Clero autem duntaxat, ne Ecclesiæ bona dissiparentur, inspectio relinquebatur. Hæc consuetudo in Galliis adhuc exeunte nono sæculo vigebat, ac primum quadringentis abhinc annis in Diœcesibus Capitula Sede vacante jurisdictionem exercent.

CAPUT XI.

De Facultatibus ad Ordinum susceptionem.

Facultas de promovendo a quocunque non suffragentur, nisi habentibus legitimam caussam, ob quam a propriis Episcopis ordinari non possint, in literis exprimendam, & tunc non ordinentur, nisi ab Episcopo in sua Diœcesi residente, aut pro eo Pontificalia exercente, & diligenti prævio examine.

CAPUT

Sæc. XVI. A.C. 1547.

CAPUT XII.

De Dispensationibus ad Ordines suscipiendos.

Facultates de non promovendo, præterquam in casibus a jure expressis, concessæ, ad annum tantum suffragentur.

CAPUT XIII.

De Beneficiatis ab Episcopo examinandis.

Præsentati, seu electi, vel nominati a quibusvis Ecclesiasticis Personis, etiam Sedis Apostolicæ Nuntiis, ad quævis Ecclesiastica Beneficia non instituantur, nec confirmentur, neque admittantur, etiam prætextu cujusvis Privilegii, seu consuetudinis etiam ab immemorabili tempore præscriptæ, nisi fuerint prius a locorum Ordinariis examinati, & idonei reperti: & nullus appellationis remedio se tueri possit, quo minus examen subire teneatur: præsentatis tamen electis, seu nominatis ab Universitatibus, seu Collegiis generalium Studiorum exceptis.

Optandum foret, quod Synodus ad Caroli IX. preces, quas per suos Legatos eidem fecerat, antiquam Ecclesiæ

Sæc. XVI. A.C. 1547.

siæ disciplinam revocasset (*), vi cujus juxta Synodi Chalcedonensis Decretum nullus Sacerdotio initiabatur, nisi simul eidem vel quoddam Beneficium, vel Ecclesiasticum Ministerium attribueretur. Hac consuetudine in Ecclesia adhuc vigente Episcopus, qui aliquem Clericum sacrabat, pariter eundem examinabat, an ad Ministerium, quod ei committeretur, esset idoneus? cum vero Ordinum susceptio a Beneficii collatione fuisset sejuncta, ordinandos gemino examini subjicere oportebat, cum duæ etiam Ordinationes intercederent, quarum prima fiebat, quando sacros Ordines suscipiebant, eosque Episcopus ad Ministerium, quod eis tamen non fuit assignatum, dignos cen-

(*) Omnium Pseudo-Politicorum ac Reformatorum antiqua est cantilena, qua veteris disciplinæ rigorem, usumque restaurari verbis exoptant, eo obtentu, ut abusus tollantur, cum tamen interea haud memores sint, quod inter perniciosissimos Ecclesiasticæ Disciplinæ abusus maximus, isque vix non unicus sit, quod universalis Ecclesiæ Decretis, & summorum Pontificum Constitutionibus non obtemperetur, sed quivis perversæ criticæ auxilio suffultus eorum leges carpere, emendare, ac tanquam statui noxias vituperare præsumat, non sine maximo ipsius etiam Religionis dispendio.

censuit. Altera est tunc, quando ipsis cujusdam Ecclesiæ regimen commisit, certumque Beneficium contulit. Enimvero hac voce *Ordinatio* Gratianus tam in hac, quam in priori significatione utitur. Cum ergo Episcopus quivis ex jure communi plenam Ministros Ecclesiæ instituendi potestatem habeat, necesse est, ut illos vel per se, vel per alios examinet, ut de aptis eorum dotibus certus sit: hæc tamen Regula plures patitur exceptiones circa Abbates, Capitula, & Prælatos inferiores, ut apud Juris Canonici peritos videre est. Sæcul. XVI. A C. 1547.

CAPUT XIV.

De cognoscendis caussis civilibus exemptorum.

In exemptorum caussis constitutio Innocentii IV. quæ incipit: Volentes *in generali Concilio Lugdunensi edita servetur, quam eadem sacrosancta Synodus innovandam censuit, & innovat, addendo insuper, quod in civilibus caussis mercedum, & miserabilium personarum, Clerici sæculares, aut regulares extra Monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiamsi certum Judicem a Sede Apostolica Deputatum in partibus habeant; in aliis vero, si ipsum Judicem non habuerint, coram locorum Ordinariis, tanquam in hoc ab ipsa Sede delegatis, con-*

Sæcul. XVI. A.C.1547.

veniri, & jure medio ad ſolvendum debitum cogi, & compelli poſſint, privilegiis, exemptionibus, conſervatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus, adverſus præmiſſa nequaquam valituris.

Ceterum advertere juvat, quod nulli in Galliis dentur Clerici ab Epiſcoporum jurisdictione exempti, ac ſoli ſint Regulares, qui proprie Epiſcopis non ſunt ſubjecti, licet olim Abbates, & Monachi his æque ac Clerici eſſent ſubditi, (*) prout ex pluribus elucet Conciliis, unde Epiſcopi ex jure antiquo plenam in Regulares jurisdictionem exercebant, hique a prima origine ſua illis erant ſubditi: Succeſſu autem temporis ſummi Pontifices Monaſteria ab Ordinariorum jurisdictione exemerunt, eſtque nonnullorum opinio, quod S. Gregorius Magnus præ ceteris primus hunc illis favorem conceſſerit. Non deſunt tamen varii caſus, in quibus Regulares, quantumvis exempti, Epiſcoporum tamen jurisdictionem agnoſcere, eorumque diſciplinæ ſeſe ſubjicere tenentur, nam I. eisdem ſubduntur in omnibus, quæ curam animarum ac Sacramentorum adminiſtrationem concernunt; circa ea enim Epiſcopo rationem reddere ejusque viſitationi ac correctio-

(*) Supple, *circa aliqua.*

Sæcul. XVI. A.C.1547.

rectioni subjacere adstringuntur. II. In rebus fidei, licet exempti sint, Episcoporum judicio stare tenentur, cum hi sint doctrinæ Magistri. III. Quando agitur de crimine a Regulari perpetrato, ac procedendum est *in forma judicii*, tunc ex Aurelianensi Decreto Art. 21. necnon ex Pontificum decisionibus, excluso omni alio Judice, hujus causæ cognitio ad Episcopum pertinet. IV. In Galliis quoque Episcopi judicant de omnibus noxis a Regularibus contra Eucharistiæ Sacramentum commissis. V. Juxta Henrici IV. statutum Episcopus Religiosos ad vitam suo instituto consonam, necnon ad observandam Monasticam disciplinam adstringere potest, sique eorum Superiores ab Episcopo admoniti suos subditos non corrigant, tum evoluto semestri ipsimet eos corripere, ac malis exinde forte emergentibus remedium opponere possunt. VI. Si Religiosus anathemate vel *a Jure*, vel *ab homine* irretitus sit, Episcopus denuntiare valet, quod ille sit vitandus. VII. Pariter Regulares Episcopis subjecti sunt eo, tantoque tempore, quanto in Prioratibus, Capellis, vel ædibus Episcopali jurisdictioni obnoxiis agunt. VIII. Ab Episcopis etiam illi, quibus animarum cura demandatur, confirmationis, atque institutionis literas accipiunt.

Sæcul. XVI A C. 1547.

IX Extra ſuas Eccleſias ſine licentia, aut in propriis Eccleſiis reclamante Epiſcopo ad populum dicere, Indulgentias denuntiare, SS. Sacramentum exponere, excommunicatos, qui jam ſunt denuntiati, abſolvere, aut in Diœceſi absque Epiſcopi permiſſu Eleemoſynas colligere nequeunt. X. Denique ejus jurisdictioni ſubduntur, quando in exercenda jurisdictione, vel adminiſtrandis Sacramentis graves committunt errores: ſi vero obedire renuunt, eorum Eccleſiæ interdicto ſubjici queunt (*).

CAPUT XV.

De Ordinariorum Jurisdictione in Hoſpitalia.

Curent Ordinarii, ut Hoſpitalia quæcunque a ſuis Adminiſtratoribus, quocunque illi nomine cenſeantur, etiam quomodolibet exemptis, fideliter & diligenter gubernentur, conſtitutionis Concilii Viennenſis, quæ incipit, quia contingit, *forma ſervata, quam quidem conſtitutionem eadem ſancta Synodus innovandam duxit, & innovat, cum derogationibus in ea contentis.*

Igitur

(*) Hanc in rem plures, eæque graviſſimæ fieri poſſent, ac deberent animadverſiones, ſed quid demum hæc ad Hiſtoricum?

Igitur Episcopis incumbit cura, ut suæ Diœcesis Xenodochia rite administrentur, proin Administratores de suo munere monendi, eosque ad illius rationem cogendi, imo & eosdem a suis Officiis amovendi, aliosque subrogandi jus illis competit, nec minus possunt etiam Hospitalia lustrare, nisi illa immediate, ut vocant, Regum jurisdictioni sint obnoxia; in hoc enim eventu horum licentia ipsis est necessaria. Præterea ad Episcopos pertinet harum ædium reditus Leprosorum vel infantum expositorum sustentationi attribuere, si vero ejusmodi homines haud amplius in quadam urbe reperiantur, valent hosce proventus ad alios pios usus impendere, ita tamen, ut semper magis piam Fundatorum voluntatem assequi satagant: id tamen ut facere possint, ex Capitulo juxta arbitrium suum seligendo duarum partium suffragia concurrere debent. Insuper Episcopi nulli administrationis curam ultra trimestre concedant, sed absque ulla spe veniæ reos ad fructuum restitutionem compellant. Ea autem, quæ hoc in loco de Nosocomiis dicuntur, pari etiam ratione de aliis locis ad sublevandas pauperum miserias intelligenda veniunt, si vero hæc loca in titulum sunt erecta, tunc Titularis rationem reddere non tenetur, Sæcul. XVI. A.C.1547.

Sæc. XVI. A.C 1547.

quia proprium ſuum bonum adminiſtrat, ſed tunc duntaxat Epiſcopi eſt, ut fundationes rite adimpleri invigilet, atque ad id Titularem adſtringat.

Omnibus hisce Capitulis in Seſſione perlectis, atque approbatis ſacra Synodus proximam Seſſionem celebrandam indixit feria quinta poſt Dominicam, ut vocant, *in Albis*, ſeu *Quaſi modo*, quæ illo anno in diem vigeſimam primam Aprilis incidit.

§. XXI.

Synodi Bononiam transferendæ propoſitio a Legatis facta.

Pallav. hiſt. Conc. Trid. l. 9. c. 14. n. 4. & 5.

Biduo poſt abſolutam Seſſionem ſeptimam Legati convenerunt, atque habito conventu dogmata de Sacramentis ulterius diſcutere conſtituerunt, ac præprimis de Euchariſtia egerunt, verum haud diu protrahebatur examen; quippe Patres repentina Henrici Loffredi Caputaquenſis Epiſcopi, ac plurium aliorum morte perterriti verebantur, ne morbus, quo Tridentinæ urbis incolæ potiſſimam partem laborabant, contagionis ſpeciem contineret, atque ipſi exinde rebus adeo ſeriis adhucdum pertractandis haud ultra ſeſe impendere poſſent, quocirca ſeſe recipere intenti diutius in ea urbe mora-

morari pertimeſcebant, ubi jamjam pe- Sæcul. XVI.
ſtilentiæ indicia deprehendebantur, ru- A C. 1547.
morque ſpargebatur, quod urbs ab omni exterorum commercio interdiceretur: Igitur an verus, ut affirmatur, timor, vel ſparſus duntaxat, ac nimia facilitate ſuſceptus ſubfuerit, haud examini ſubjicimus, interim id certum eſt, quod Legati Concilii translationem exoptantes absque faſtidio hanc occaſionem captarint, eo potiſſimum nomine, quod hoc pacto juſſa Pontificis exequerentur, cum ab hoc per diploma hucusque ſedulo occultatum ipſis Synodum transferendi poteſtas eſſet conceſſa (*). Ut vero adhuc magis ſolido inniterentur fundamento, ſuumque agendi modum prudentiæ, ac ipſius quoque neceſſitatis rationibus firmare viderentur, duos Medicinæ artis peritos in conſilium vocarunt. Horum primus erat Balduinus Cardinalis Montani Medicus familiaris, alter vero Hieronymus Fracaſtorius, quem ſibi Medicum Synodus ſelegerat. Hi ambo una conſenſere, quod morbus Tridenti graſſans in contagionem incaleſcente poſtmodum aere

(*) In præfato diplomate addita erat hæc conditio, *ſi Patrum plerique conſentirent, & Legati grave aliquod incommodum Sedi Apoſtolicæ impendens animadverterent.*

Sæcul. XVI A.C.1547

erupturam præsagiret. Legati horum judicio freti protinus Herculi Severolæ Synodi Promotori negotium dedere, ut de morbis Tridenti grassantibus scriptum conficeret testimonium.

Commendabatur etiam ab omnibus provida hæc Legatorum solertia, cujus necessitas brevi eluceſcebat ex eo, quod vicinis in locis sparso contagii rumore jam de interdicendo cum Tridentinis commercio ageretur, pluresque Præsules discedendi veniam peterent, alii vero nec salutato hospite jamjam abiissent: igitur Legati hac fama perculsi die nona Martii conventum habuerunt, in quo, postquam variæ opiniones circa quæstionem de Eucharistia in nupero cœtu agitatam proponebantur, Montanus Cardinalis ita effatus est: ingens est periculum, quod Concilio imminet; timendum enim, ne Patres omni ope necessaria destituti fame Tridenti perire cogantur; hanc ob rem jam duodecim Episcopi prætensa vitæ tuendæ necessitate discesserunt, alii etiam venia non petita id fecerunt: equidem nullius consilii auctor Patribus esse volo, sed id exequi intendo, quod ceteris placuerit; ego enim, ac Socius meus ad omnia præterquam ad Synodi dissolutionem parati sumus; nam hac concessa adeo non Germaniæ Præsules detineri poterunt, ut

Pallav. l. 9. c. 13. n. 6.

ut etiam generale Concilium dissolvi cernentes facile particularem Nationis suæ conventum cogere molirentur, ibidemque ea, quæ fidem moresque concernunt, decidere præsumerent. Interim hæc nostris mentibus insidet opinio, Synodum duntaxat esse transferendam in quamdam civitatem, ubi major adspirat securitas. His dictis Præses per Concilii Promotorem scriptum testimonium, necnon utriusque Medici judicium prælegi jussit, atque a Patribus, quid de hac translatione sentirent, sciscitabatur. Ad hæc plures respondebant, quod discedere vellent, cunctisque ad sua revertendi facultas concedenda esset. Sæcul. XVI. A C. 1547.

§. XXII.

Pacceci Cardinalis responsum ad Legatorum propositionem.

Paccecus Cardinalis, qui Caroli V. Legato, necnon Cardinale Madrutio absentibus Cæsaris negotia procurabat, Legatis hæc in responsis dabat: *Id quod in deliberationem fuit adductum, negotium est ex gravissimis ac difficillimis omnium, quæ geri possent, in quibus videlicet rerum, temporisque conditionibus, & quo pacto Concilia transferri debeant. Mihi exploratum nondum est, an plane liceret id agi-* *Pallav. l. 9. c. 13. n. 7. Raynal. hoc an. n. 42.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

agitare inconsultis Pontifice, ac Cæsare, cujus postulatione, atque opera Concilium fuerat Tridenti coactum. Paucis, fateor insciti am meam, ut qui ea eruditione non polleo, qua possem improviso sententiam ferre, quid in hujusmodi conditionibus jus postularet: proinde existimo æquum esse, ut aliquot dierum spatium mihi, aliisque concedatur ad rem accuratiori studio, ac meditatione perpendendam. Ubi vero opus erit repentino responso; videtur mihi nihil moliendum, nisi comperta prius Pontificis, ac Cæsaris voluntate, cum hæc translatio fieri nequeat absque Papæ auctoritate, vel sine Principum consensu (*).

Hanc Pacceci opinionem omnes Hispani Præsules, atque Turritanus, ac Panormitanus Archiepiscopi, necnon Calvensis, Fesulanus, S. Marci, & Siracusanus Episcopi, aliique plures Cæsaris partibus addicti approbarunt: Ceteri vero censebant, securitati cujuslibet esse prospiciendum, cunctisque abeundi facultatem protinus concedendam, eoquod pestilentiæ metus ad hunc discessum validam suppeditaret rationem. Cum ergo Paccecus Patres in diversas opiniones scindi cerneret, deliberationem

(*) Hæc ultima verba *de Principum consensu* Continuator de suo adjecit.

liberandi spatium petiit, quod eidem datum quoque a Legatis, qui interea quosdam Episcopos ad urgendam Synodi translationem inducebant. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XXIII.

De Synodi translatione in quodam conventu deliberatum.

Altera die generalis Patrum conventus habebatur, in quo Cardinalis Montanus ita perorabat. *Unacum Socio meo varias nuperi cœtus sententias volutavi, & inter eas minime probare possum sententiam suspensioni faventem: id enim reipsa tacita Concilii solutio foret, per quam iis fructibus Ecclesia fraudaretur, quos tunc decerpebat, quosque longe copiosiores sperabat ab ea Synodo, tot laboribus jam coacta: neque mihi magis probari videtur permissum singulis arbitrium abeundi, cum in id tot Patres tam avide ferantur, ut omnium plane discessus esset revera secuturus. Quapropter si Tridentum pro eo, ac plures cupiebant, deserendum esset, optimum mihi videretur, si aliorsum Concilium deportaretur: in hoc tamen plurimum loci ratio habenda; quippe qui ejusmodi esse oporteret, ut illum ex improviso commigrantes haud difficulter exciperet, nec nimis inde remotus esset, tum ob Patrum eo advenientium, tum etiam ob Germanorum commoditatem,* *Pallav. c. 14. n. 1.*

Sæcul. XVI. A.C 1547.

tatem, qui erunt advocandi; ut domiciliis alimentisque abundaret, ac demum aeris salubritate polleret. Has omnes conditiones puto Bononiæ unice convenire, adeoque eam collocandæ Synodi aptissimam Sedem esse.

Fra Paolo hist Conc. Trid. l. 2. ad finem.

Refert quidam Scriptor, quod Montanus Cardinalis subjunxerit, *Concilium esse transferendum pro ea, qua is a Principio Synodi auctoritate Apostolica fuisset instructus.* Tum Pontificis diploma, quo eidem hæc potestas erat data, recitari curaverit his verbis conceptum.

§. XXIV.

Diploma Pauli III. Pontificis de transferenda Synodo.

Paulus Episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Joanni Mariæ Episcopo Prænestino, & dilectis filiis Marcello tituli sanctæ Crucis in Jerusalem Presbytero, ac Reginaldo sanctæ Mariæ in Cosmedin Diacono, Cardinalibus nostris, & Apostolicæ Sedis Legatis de Latere, salutem, & Apostolicam Benedictionem, Regimini universalis Ecclesiæ, meritis licet imparibus, disponente Domino præsidentes, nostri Officii partes esse putamus, ut si quid gravius caussa Reipublicæ constituendum sit, id non modo tempore opportuno, verum etiam loco commodo, & idoneo perficiatur: cum itaque nos nuper, postquam suspensionem celebra-

lebrationis sacri Oecumenici, & universa- Sæcul. XVI.
lis Concilii, alias per nos in Civitate Tri- A.C.1547.
dentina ex caussis tunc expressis, de Venerabilium Fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, & assensu indicti, ex certis aliis etiam tunc expressis caussis, usque ad aliud opportunius, & commodius tempus per nos declarandum, de simili consilio & assensu factam, audita pace inter charissimos in Christo filios nostros Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum, & Franciscum Francorum Regem Christianissimum conciliata, pari consilio & assensu sustuleramus, & amoveramus; nequeuntes ipsi, tunc legitime impediti, ad dictam civitatem personaliter accedere, & eidem Concilio interesse, vos nostros & Apostolicæ Sedis Legatos de latere in eodem Concilio de simili consilio constituerimus, & deputaverimus, vosque ad eandem civitatem tanquam pacis Angelos destinaverimus, prout in diversis nostris desuper confectis literis plenius continetur. Nos ne tam sanctum celebrationis Concilii hujusmodi opus ex incommoditate loci, aut alias quovis modo impediatur, aut plus debito differatur, opportune providere volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, parique consilio & assensu, vobis insimul, aut duobus ex vobis, reliquo legitimo impedimento detento, seu inde forte, absente, quandocunque

Sæcul. XVI A.C. 1547.

que vobis videbitur, Concilium prædictum de eadem Civitate Tridentina ad quamcunque aliam commodiorem & opportuniorem, seu tutiorem Civitatem, de qua vobis etiam videbitur, transferendi, & mutandi, ac illud in ipsa Civitate Tridentina supprimendi, & dissolvendi, necnon Prælatis, & aliis Personis Concilii hujusmodi, ne in eo ad ulteriora in dicta Civitate Tridentina procedant, etiam sub censuris & pœnis Ecclesiasticis inhibendi, ac idem Concilium in alia civitate hujusmodi, ad quam illud transferri, & mutari contigerit, continuandi, tenendi, & celebrandi, & ad illud Prælatos, & alias personas Concilii Tridentini hujusmodi, etiam sub perjurii, & aliis in literis indictionis Concilii hujusmodi expressis pœnis evocandi, eidemque sic translato, & mutato Concilio nomine & auctoritate prædictis præsidendi, ac in eo procedendi, cæteraque in præmissis, & circa ea necessaria & opportuna, alias juxta priorum vobis directarum literarum continentiam, & tenorem faciendi, statuendi, ordinandi & exequendi, plenam & liberam Apostolica Auctoritate tenore præsentium concedimus potestatem & facultatem, ratum & gratum habituri, quicquid per vos in præmissis factum, statutum, ordinatum executumve fuerit, idque facturi, auctore Domino inviolabiliter observari, non obstantibus constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæteris-

cæterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire: Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo, octavo Kalendas Martii, Pontificatus noſtri anno undecimo.

Sæc. XVI. A. C. 1547.

§. XXV.

Pacceci molimina ad impediendam Synodi translationem.

Hoc Legatorum conſilium de transferenda Synodo diſplicuit Pacceco Cardinali, minusque gratum habuit, quod hæc translatio ipſo Pontificis diplomate firmaretur; quapropter ne & ipſus hujus propoſiti particeps videretur, ita perorabat: *Quam indigne ferent Principes Religionis ſtudioſi fructus ex tot laboribus exſpectati jacturam per eam intempeſtivam profectionem? quam communis univerſo Chriſtiano generi futura erit indignatio, cum tam præcipitis commotionis cauſſam nemo perſpiciet. Unus, qui obtruditur, titulus, ſunt febres lethales, quæ rubris puſtulis contagionem nuntiant; ego ta-*

Pall. c. 14. n. 2.

Sæcul. XVI A.C. 1547.

men a Curionibus reſcio, quod pauciſſimi eo morbo extinquantur: in S. Petri Paræcia, ſatis populo referta, ab ineunte menſe nonniſi duo occubuerunt, alter infans, hydropicus alter: tota in Urbe ultra quadraginta homines non ægrotant, & inter eos vix quinque ex morbo ſuſpecto decumbunt: licet Concilio id pernoſcere, aliquot Patribus deſtinatis, qui rem explorent: parum moveor teſtificatione duorum externorum Medicorum: Tridentini Medici longe aliter ſentiunt, qui tametſi a Fracaſtorio rogati ejus ſententiæ ſubſcribere recuſabant: verum utcunque eſt, haud licet de loco ad locum aſportare Concilia, niſi Patribus in id unanimi ſuffragio conſpirantibus, quemadmodum Jacobatius Cardinalis docebat, qui recens de Concilio ſcripſerat. Id in præſentia non contingit, ac Patres inter ſe diſſentiunt, nec ſola voce, quæ ſtatim obmuteſcit, repugnare volunt, ſed ſcripto, quod ſemper loquitur, adeoque & ego meam hanc ſententiam libello committere volui, ut perpetuæ poſterorum memoriæ traderetur. Poſtremo nihil innovandum videtur, niſi perſpecta prius Pontificis, ac Cæſaris mente, quos dubitandum non eſt, illius ſacroſancti Senatus excidio nunquam conſenſuros.

§. XXVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XXVI.

Legatorum responsio ad Pacceci Cardinalis orationem.

Hisce Pacceci rationibus Cervinus Cardinalis paucis verbis ita respondit: *Quod exteri Medici testificabantur, extra dubitationem est, eorumque dictis ob sapientiam ac libertatem longe major auctoritas tribuenda, quam indigenarum testimonio: Synodus non alia de caussa Tridenti fuit celebrata, nisi ut allicerentur Germani: quæ ratio evanescebat, quando Protestantes postea in duobus Conventibus pronuntiaverant, se illam pro legitima non habere, planeque recusant ibi interesse; Catholici vero, qua belli impedimento, qua hæreticorum metu, suam absentiam excusarunt: tunc vero vel maxime spes ipsorum adventus excidit, cum pestis, quæ in Germania grassabatur, prohibebat accessum. Nec mihi temperare possum, quin adderem (sinceriore fortasse animo, quam prudenti) alias quoque rationes suppetere, quæ translationem suadent.* Ast Montanus rem ab exordio repetens ita respondit: *Frustra in dubium vocatur numerus extinctorum, cum recenter defossa, & complanata urbis cœmeteria cernantur, ne magnus tumulorum numerus illatorum cadaverum multitudinem palam faceret; qua ex caussa pariter ab* *Pall. ib. n. 3.*

Sæcul. XVI A.C. 1547.

illo, qui præerat, silere in posterum jubebantur in funeribus templorum æra, & nocte decedentium corpora clam efferri, ut his artibus ignoratum discrimen segnius vitaretur: De cetero Tridentini vulgaris notæ Medici cum Faracastorio, ea in arte per Italiam facile Principe, minime conferendi sunt: præterquam quod satis constet, Medicos Tridentinos voluisse hujus scriptum suis etiam nominibus confirmare, nisi efficacia quorumdam studia ipsos ab eo consilio retraxissent: nihil etiam obstat, quod mandata Pontificis non præcederent; idcirco enim fuere ab illo subrogati Præsides, qui ipsius absentis partes agerent, quique cum plerisque Patrum id decernerent, quod potissimum agendum esset in casibus inopinatis, moræque intolerantibus. Cum autem opponatur, ad Conciliorum translationes necessarium esse unanimem deliberantium consensum, hoc nec legum effatis, nec Scriptorum auctoritate, nec rationum fundamentis innititur: ad summum, id opinari fas est, cum translatio pro mero arbitratu citra necessitatem intenditur. Cæterum quænam æquitas persuadet, ut unius pertinaciæ liceat universum Ecclesiæ Senatum inter mortis fauces detinere?

§. XXVII.

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

§. XXVII.

Hiſpani Præſules Synodi translationi obluctantes.

Nihilominus ex Hiſpanis Præſulibus potiſſimi Cardinalis Pacceci ſententiæ adſtipulabantur, atque inter eos Pacenſis Epiſcopus conatus eſt fuſius oſtendere, *Concilium nonniſi Tridenti Germanorum cauſſa eſſe continuandum;* & ipſius continuationis neceſſitatem deduxit ex eo, quod pauca fidei dogmata ſtabilita fuerint, & pauciora de moribus Decreta adhucdum facta: horum vero magnam congeriem coacervabat, quæ a Synodo conficienda eſſent, & ea, quæ fieri, quæve non fieri poſſent, promiſcue accumulabat, aſſerens, quod eorum diſcuſſio alibi adeo commode perfici haud valeat. Denique illi, qui Pacceco adhæſerunt, palam denuntiabant, *nullam ſubeſſe legitimam Tridento abeundi cauſſam, atque ubi ceteri diſcederent, ſe tamen perſtituros, & una ſecum auctoritatem Synodi permanſuram.* Verum Legati, cum ipſis per Pontificis diploma Synodum, eo tempore ac modo, quo ipſis neceſſarium videbitur, transferendi poteſtas eſſet conceſſa, ſententiam ſuam mutare renuebant.

Pallav. n. 5. Raynald. l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1547. Ergo postera die decima Martii in Patrum Senatu de loco, ad quem Synodus transferretur, deliberatum, nec tamen adeo expedita erat rem decidendi facultas; probe enim perspexerant Patres, quod urbs quædam absque illius Principis, qui ibidem dominatur, consensu seligi non valeat: insuper ancipites, & dubii adhuc hærebant, a quonam Principe ejusmodi licentia esset petenda. Ferventibus hisce curis tandem decisum, quod nihil magis opportunum juxta, ac expeditum foret, nisi Synodum ad Status Ecclesiastici urbem transferre, quam in rem Legati Bononiam proposuere, cunctis, qui translationem cupiebant, applaudentibus. Porro soli Præsules, qui Cæsari adhærebant, sese opponebant, jamque in eo erant, ut palam reclamarent: Verum eorum repugnantia flocci pendebatur; Montanus enim Cardinalis mox Pontificis assensum impetrandi negotium in se suscepit: Cæsari vero, ac reliquis Principibus, postquam in Decreto nominabantur, satisfactum iri ajebat, imo subjunxit, reditum ad Tridentinam Urbem esse in Decreto promittendum, ut hoc pacto iis etiam satisfieret, qui translationem minus acceptam habent: Priusquam tamen hæc Congregatio fuisset absoluta, Decretum condeba-

debatur, eoque prælecto Seſſio ſequens ad alteram diem undecimam Martii indicebatur, prius tamen Legati demandarunt Severolo Concilii Promotori, ut de morbi contagio, atque imminente aeris corruptione legitime cognoſceret. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XXVIII.

Seſſio octava, Decretaque Synodi translatio.

Altera die, prout fuerat indicta, celebrabatur Seſſio octava, cunctisque Patribus in Eccleſiæ Cathedralis aula congregatis, necnon Pontificio habitu indutis, cunctisque ritibus, precibusque de more perſolutis Montanus Cardinalis ea, quæ ante unum, duosque dies dixerat, paucis repetiit, præcipue vero denuo aſſeruit, quod ipſe, ejusque Socius æque ad diſcedendum, quam Tridenti permanendum eſſent parati, prout Synodi Patribus liberet, quamvis proniores ad diſceſſum viderentur: his dictis fuſius recenſuit, jam aliquo ex tempore ortas eſſe in Tridentina Urbe febres adeo peſtiferas, ut eo morbo quamplurimi indies extinquerentur, atque ex duorum & quidem exteroruin Medicorum teſtimonio ingens ſtrages diutius Tridenti morantibus immineret. Hæc Cardinalis tam

Pallav. l. c. Labbe Coll. Conc. t. 14. p. 784 & ſeq. Raynald. hoc ann. n. 46. Extat in Decret. Conc. poſt Seſſ. 7. & in actis Arch. Aque. Spond. hoc ann. n. 4.

Sæcul. XVI. A.C. 1547. gravi verborum pondere urgebat, ut facile colligi posset, quod ei potius discedendi consilium probaretur, ejusque animus, quem ad utrumque æque paratum præseferebat, haud adeo sincerus fuerit, hinc scripta Medicorum, aliorumque testimonia, ac consultationes recitari jussit.

§. XXIX.

Decretum pro Concilio Bononiam transferendo.

His ita peractis Montanus edicebat, nil reliquum esse, nisi ut pro Synodo Bononiam transferenda prælegeretur Decretum eo conceptum tenore, qui plerisque Patrum in nupero Conventu placuisset, eratque hujusmodi:

Pallav. n. 2. Labb. p. 785. *Placetne vobis decernere, & declarare, de hujusmodi morbo ex præmissis, & aliis allegatis ita manifeste, & notorie constare, ut Prælati in hac civitate sine vitæ discrimine commorari, & in ea idcirco inviti minime retineri possint, & debeant? itemque attento recessu multorum Prælatorum post proxime præteritam Sessionem, & consideratis protestationibus aliorum complurium Prælatorum in Congregationibus generalibus factis, hinc omnino timore ipsius morbi abire volentium, qui juste detineri non possunt, & ex quorum discessu Concilium vel dissol-*

dissolveretur, vel ex paucitate Prælatorum bonus ejus progressus impediretur; denique perpenso etiam imminenti periculo vitæ, & aliis caussis per aliquos ex Patribus in ipsis Congregationibus allegatis, utpote notorie veris, & legitimis, placetne vobis similiter decernere, & declarare, pro conservatione, & prosecutione ipsius Concilii, securitate vitæ ipsorum Prælatorum, Concilium ipsum ad Civitatem Bononiæ, veluti ad locum magis paratum, salubrem, & idoneum, pro tempore transferendum esse, & ex nunc transferri, & ibidem Sessionem jam indictam, statuta die, vigesima prima Aprilis, celebrandam esse, & celebrari, & successive ad ulteriora procedendum, donec sanctissimo Domino nostro, & sacro Concilio expedire videbitur, ut ad hunc, seu alium locum, communicato etiam consilio cum invictissimo Cæsare, Christianissimo Rege, & aliis Regibus ac Principibus Christianis, ipsum Concilium reduci possit, & debeat?

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XXX.

Paccecus, & Hispani Præsules huic Decreto obluctantes.

Cunctis respondentibus, *Placet*, hoc Decretum a triginta quinque Episcopis, ac tribus supremis Ordinum Præpositis fuit approbatum: Paccecus vero Cardinalis sese huic Decreto oppo-

Sarpi l. 2. p. 350. Pall. l. 9. c. 15. n. 3.

Sæcul. XVI A.C.1547.

fuit una cum quindecim Episcopis, istique erant Tagliavia Panormitanus Archiepiscopus, Vigerius Senogallienſis, Martelus Fesulanus, Martiranus S. Marci, Heredia Bossanenſis, Fonseca Castellomarinus, Salazar Lancianenſis, Hieronymus de Bononia Syracusanus, Navarrus Pacenſis, Jacobus de Alaba Astoricenſis, Augustinus de Huesca Arragonenſis, Bernardus Diaz Calaguritanus, Antonius de Cruce Canarienſis, Balthasar Limpus de Lusitania Portuenſis, Galleatius Florimundus Aquinatenſis. Hi omnes Episcopi Decreto sunt obluctati, & Paccecus hæc quoque objecit: *Testes ritu legitimo minime fuerunt interrogati, cum Severolus nullum ad id mandatum accepisset a Patrum Cœtu, in quo multi postularant, ut Episcopis ea cura demandaretur.* His addebat: *a testibus fuit affirmatum id, quod ipsi ignorabant, quodque rei evidentia falsi convincebatur: nec denique Patres, qui partem oppositam tuebantur, ad id vocati fuere: adhæc in externorum Medicorum judicio minus auctoritatis inest, quam in judicio indigenarum, Tridentinum Cœlum, corporumque habitudinem longe melius callentium. Insuper multorum Patrum discessus ex ejusmodi domicilii tædio, non ex metu discriminis evenit, quod sæpius etiam superioribus mensibus contigerat, ut proinde produ-*

cta

ctæ ad transferendam Synodum cauſſæ deſi- Sæcul. XVI.
cerent, nec ſatis etiam ſuffragiorum ad id A.C.1547.
haberi videtur, quippe ex Conſtantienſi Concilio duæ tertiæ partes ad id obtinendum requirebantur. Poſtremo etſi tandem demigrandum eſſet, nequaquam eundum foret Bononiam, ſed ſolum in aliam Germaniæ Urbem, cum ex Provincia in Provinciam transmittere non liceat: igitur ſe ſuadere inquiebat, ut potius Seſſio prorogetur, adeoque Patres & aliquod laborum laxamentum capiant, & ſpatium ad animos ab eo metu, quamvis vano, relevandos aquirant.

Reliqui Præſules Hiſpani Pacceco aſſenſerunt, quibus tamen Turritanus Epiſcopus hæc ſubjunxit: *Copioſa ſpei meſſis in herba ſuffocatur ea Synodi migratione, dum Cæſaris victoriæ obſequium univerſæ Germaniæ pollicebantur: paratum me quidem offero ad translationem comprobandam, ubi auctoritate Pontificis illa haberetur; ſed hac deficiente, quamquam oppoſita ſententia capitum numero vinceret, longe amplius eadem vinci videtur pondere rationum, adeoque ſententiam meam, quippe honeſtiori cauſſæ patrocinantem, ſecundum Canones antehabendam cenſeo.*

Præterea Aſturicenſis Epiſcopus, quod Synodus Bononiæ debita libertate haud gauderet, affirmavit, ceterique omnes ad hoc Legatis auctoritatem deeſſe

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

deeſſe contendebant, petentes, ut prius hac ſuper re Pontificis, Cæſarisque voluntas exploraretur: Verum Michael Sarraſinus Archiepiſcopus Matteranus quamvis & ipſe Caroli V. Imperio eſſet obnoxius, cunctas hasce Hiſpanorum rationes ſtrenue confutavit, ac Legatos in transferenda Synodo meliorem partem elegiſſe oſtendit: Cum vero ex Conſtantienſi Concilio objiceretur, quod ejusmodi translationes ſine duarum ex tribus partibus conſenſu fieri non poſſint, ad hæc Campegius Feltrenſis Epiſcopus repoſuit, Tridentinæ Synodo utpote poſteriori ea, quæ prius Concilium decrevit, immutandi facultatem competere. Verum vanæ erant omnes hæ diſceptationes, cum eorum, qui translationem cupiebant, numerus longe duas ſuffragantium partes excederet, quinimo Britonorienſis, & Salutiarum Antiſtites Turritani rationes egregie refellebant.

§. XXXI.

Synodi translatio a viginti octo Præſulibus approbata.

Pallav. c. 15. num 10.

Marcus Vigerius Senogallienſis Epiſcopus præ ceteris, ut fertur, efficacius pro transferenda Synodo perorabat

orabat (*) hæc effatus, *videtur mihi Synodus transportanda, propterea, quod neceſſarium id credatur, ſed ad conciliandos contradicentium animos, atque ad conſilii ſocietatem adducendos, ſatius duco, quod ita Tridento Patres decedant, ut ſimul jurejurando ſe obſtringant, ſe illuc redituros, ubi Romano Pontifici, atque ipſi Synodo in rem Chriſtianæ Reipublicæ id videretur: quod ſi ſatis non eſſet ad ſchismatis periculum evitandum, Tridenti potius mortem oppetendam arbitror, quam cum vitæ incolumitate unitatem Eccleſiæ in diſcrimen adducere.* Sæcul. XVI. A.C. 1547

His Claudius Guiſchius Agathenſis Epiſcopus natione Gallus addidit, quod nondum certi quicpiam hac ſuper re ſtatuerit; cum autem Paccecus hujus Præſulis ſuffragio ceteros Gallicæ nationis Viros ad ſua ſtudia pertrahendos ſperaret, hinc Claudium vehementer urge-

(*) Si ita eſt, qua ratione igitur Continuator hunc Epiſcopum accenſere potuit illis, qui translationi obſiſtebant; cum tamen ipſi haud incognitum eſſe potuerit, quod Pallavicinus l. 9. cap. 15. num. 7. Paulum Sarpium eam ob culpam his verbis redarguerit: *Omittendam haud putaverim Vigerii ſententiam, ut appareat, quantum a vero aberraverit Suavis, dum inter adverſantes translationi illum connumeret.*

Sæcul. XVI. A.C 1547.

urgebat, ne in ancipiti fluctaret: aſt Apoſtolicæ Cameræ Auditor eidem oppoſuit, quod cuivis liberum eſſet veterem formulam: *Non licet:* in uſum deducere, ut proin hac in re uberiorem ſcientiam ſibi comparare ſtuderet. Poſtmodum collectis a Maſſarello, qui Concilio a Secretis erat, ſuffragiis ex quinquaginta quinque Patribus tum præſentibus triginta octo Synodum eſſe transferendam cenſuerunt.

§. XXXII.

Synodi Patres Tridento Bononiam profecti.

Pallav. l. 9. c. 17. Diar. Conc. Trid p. 214 Apud. Rayn. hoc an. n. 53. & 54.

Approbato translationis Decreto altera die duodecima Martii Legati, necnon Epiſcopi ipſis faventes diſceſſum parabant, Bononiam petituri: Igitur uno ſignum Crucis præferente cum conſueta pompa proficiſcuntur, ac die vigeſima ejusdem Menſis unacum plurimis Epiſcopis natione Italis præfatam urbem ingrediuntur: Hiſpani vero, necnon illi, qui Caroli V. Imperio parebant, Tridento excedere renuentes, ibidem, ut obtendebant, Cæſaris juſſa præſtolabantur. Abierunt quoque menſe Februario ad medium vergente Galliarum Regis Oratores, cumque tumultus, qui ex hac translatione in Synodo exori-

exorituri dicebantur, prævíderent, Venetias contenderunt. Sæc. XVI. A.C. 1547.

Equidem Feſulanus Epiſcopus unacum illis, qui huic translationi obſiſtebant, Tridenti permanebat, tandem vero ejus pertinacia expugnabatur objurgatione, qua eum Legatorum primus excipiebat, hinc rebus ſuis male conſultum iri arbitratus, ſummum Pontificem, quem ſibi graviter indignari verebatur, ſibi conciliare feſtinabat, ut tamen eo certius veniam impetraret, Amicorum ſuorum, quos auctoritate ac potentia plurimum valere noverat, præcipue Poli ac Roldolpi Cardinalium patrocinium implorabat, & demum accepta Farneſii Cardinalis Epiſtola hanc in rem data quantocius Bononiam contendit: Agathenſis vero, & Portuenſis Epiſcopi neutri parti adhærere ſtatuebant, ſed tandem Tridentum reliquerunt, inde Bononiam profecturi. Horum primus, quem Franciſcus I. ante obitum ſuum ad Mirapicenſem Epiſcopatum nominaverat, Ferrariæ ſubſtitit Regis ſui juſſa præſtolaturus: cum vero hic jamjam e vivis exceſſiſſet, atque Henricus II. ejus Filius Regnique Succeſſor nondum de tota rei ſerie inſtructus eſſet, hinc præfatus Epiſcopus in eadem Urbe, ad quam ſe receperat, usque ad menſem Septembrem ſubſtitit,

Sæcul. XVI. A.C. 1547

tit, & postea unacum Franciæ Oratoribus Bononiam pergere jussus est. Sub idem tempus pariter Episcopus Portuensis, qui hucusque Tridenti hæsit, Bononiam venit; cum enim triduo nondum evoluto ex suis domesticis duo morbo correpti decederent, primas eo curas intendit, ut protinus auffugeret, atque Italis Præsulibus Bononiæ sese adjungeret.

§. XXXIII.

Romanorum judicium de hac translatione.

Pallav. c. 17, n. 4. & seq.

Cum interea Legati a Viris Curiæ Romanæ addictis plurimum celebrarentur, quod Sedem Apostolicam ab insultibus, quibus eam Tridenti exponendam timebant, liberassent, ac Synodum ad Urbem Pontifici subditam transtulissent, non deerant Hispani ac Cæsarei, qui ob hanc agendi rationem satis aperte suam testabantur indignationem, præcipue vero culpam in Cervinum Cardinalem rejicientes spargebant, quod hæc translatio invitis Nationis suæ Episcopis, necnon inconsulto Cæsare facta summo Pontifici ac Romanæ Curiæ admodum perniciosa esset, ex adverso autem nihil optabilius Imperatori accidere potuisset; cum enim hic

hic se ita a Paulo Papa contemptum experiretur, viciſſim se a tuendæ auctoritatis Pontificiæ cura exemptum credere posset, ipsique integrum foret cum Protestantibus non sine magno sacræ Sedis præjudicio concordiam inire: quinimo ipsemet Pontifex accepto translationis nuntio variis animi motibus agitabatur: præprimis vero concepta utilitatis inde redundantis spes eum lætitia cumulabat, hinc convocato Purpuratorum Senatu pro Synodi negotiis stabilito Legatorum sanctionem, agendique rationem tanquam prudentem, ac legitimam commendabat, applaudentibus cunctis Cardinalibus, exceptis tribus, qui fuerunt ex Hispanis Burgensis, ac Corienſis Episcopi, & ex Italis solus Sadoletus, qui tres Episcopi contendebant, quod oportuisset rem prius cum Cæsare communicare; verum eisdem Papa magis commotus respondit: res rite peracta est, nec ulterius differri potuit, cum Germani per solidos duos annos Tridenti frustra fuissent expectati: postquam vero Corienſis Episcopus, nescio, quid objeciſſet, Pontifex eum admonuit, decentiæ legibus præcipi, ut tantæ dignitatis Vir animum ab humanis affectibus magis alienum præseferret. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XXXIV.

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

§. XXXIV.

Legatorum consilium non undequaque Pontifici probatum.

Pallav. c. 17. num. 5. Verum summus Pontifex hæc publice eo ex fine effatus est, ut Legatorum auctoritatem contra hostium suorum calumnias tueretur, animo tamen suo non æque ea res illi probabatur, cum tumultus ex hac translatione emersuros probe prospiceret: quoniam vero primævo naturæ genio potius, quam decrepitæ ætatis vitio quietis avidus erat, nec plenam ex eventu lætitiam concepit, nec etiam assensum antea Legatis datum ex integro comprobavit; quinimo per Maffeum eisdem significari jussit, quod hæc translatio, si per bimestre fuisset dilata, longe acceptior accidisset, cum in duabus Sessionibus reliquæ Sanctiones circa fidei dogmata, morumque emendationem confici potuissent, ac demum Synodum non modo transferre, sed etiam absolvere, integrum fuisset, nunc vero haud consultum videretur, ut horum articulorum examen attento præsenti Synodi statu adeo festinanter perageretur, cum in duabus postremis Sessionibus omnia ex Apostolicæ Sedis reverentia, ac auctoritate digesta & stabilita cernerentur.

Præ-

Præterea ipsis Papa per easdem literas significabat Pacceci Cardinalis querelas; nam hic datis Romam literis exposuerat, quod nonnisi ex falso rumore luis Tridenti grassantis timor fuerit exortus, Synodum vero ibidem restaurari, Cæsar ardenter postulasset. Data est hæc Maffei Epistola die decima nona Martii, ad quam Cervinus Legatus mox die vigesima sexta ejusdem mensis respondens objecta hæc probra diluere conatus est. Sæcul. XVI. A. C. 1547.

§. XXXV.

Cardinalis Cervini responsum ad Papæ literas.

Igitur Cervinus, cum jam superius dicta potissima ex parte repetiisset, hæc subjunxit: *Cum Synodus ex Pontificis consensu Bononiæ fuerit locata, facile, si idem Papa voluerit, poterit morbo dilapso Tridentum reduci, adeoque Cæsar accepti a Paulo beneficii loco ducet id, quod, nisi hoc evenisset, in pretio non fuisset: quamquam de hujusmodi reditu, quantum arbitror, lente agendum esset, perinde atque in ceteris magni momenti rebus, quas in nostra potestate est agere, non item postea revocare: proinde ubi Pontifex eo propendebit, pro sua prudentia etiam Legatorum sententiam prius percipiet, a quibus edoceri poterit oretenus, quæ paginis concredenda non sunt,* *Pallav. l. 17. num. 7.*

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

nec calamo exprimi possunt. Interea videtur mihi, neque cautius, neque honestius posse Cæsari responsum reddi, quam si significaretur, Concilium, uti sua sponte discesserat, ita par esse, ut sua sponte regrederetur, ut proinde Cæsar Antistites, qui substiterant, Bononiam mitteret, ibique reditum legitime decernendum curaret, quod Patribus suaderi facilius posset, injecta spe conciliandæ Germaniæ, ubi eadem prius promulgatas a Concilio Tridentino sanctiones Cæsaris ope complecteretur: ita igitur manifestum fiet, incommoda loci navatæ operæ fructu compensari. Porro hoc dato responso, & moræ Beneficium obtinebitur, & Pontifex, si conditiones acciperentur, duo summi pretii commoda consequetur, nimirum, ut Cæsariani Bononiensem, & Germani Tridentinam Synodum legitimas agnoscerent. His addebat Cervinus: *Ad augendam Bononiensis Concilii dignitatem, ac nomen, tria plurimum conducunt: I. Si multorum Præsulum ipsi fiat accessio, quibus Cæsarianorum absentia compensetur, Synodique Majestas auctior fiat. II. Si Pontifex, modo id valetudo permitteret, Bononiam veniret, menses aliquot ibi moraturus; cum id intersit inter summum in terris luminum Principem, ac summum in Cælo, quod hic minora lumina disiiciat, ille autem congreget; quod si per senium haud ipsi liceat, erit tamen usui, si per famæ rumorem*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

morem id futurum vulgaretur. III. Si, cum præcipua fidei dogmata jam sint statuta, de reliquis id temporis non ageretur, ceu de re Cæsari minus grata, & unice daretur opera morum reparationi, utpote ab eodem expetitæ, & Christianis populis acceptissimæ: cum facilius inducerentur homines ad comprobandum ceu legitimum tribunal illud, cujus sanctionibus adeo salutaribus gaudent. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XXXVI.

Cæsar de Synodi translatione questus.

Hæc Cervini Cardinalis consilia plurimum probabantur summo Pontifici, hinc pluribus Episcopis Bononiam missis, datisque ad Cæsarem literis semetipsum ad Synodum venturum edixit: Interea vero Paccecus Imperatorem de Synodi translatione certiorem reddidit, rogavitque, ut is, quid demum consilii Præsules Hispani caperent, perscribere vellet: postquam igitur Carolus die decima sexta Martii, seu quarta post approbatum Decretum die hasce literas acceperat, quantocius cursorem ad Joannem Vegam suum Romæ Oratorem ablegavit, dato negotio, ut Synodum protinus revocari omni conatu contenderet; existimabat enim, *Pallav. l. 9. c. 18. n. 1.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

quod id tum facilius fieri posset, si Patres Tridenti rursum congregati conspicerentur, cum eorum discessus vix adhuc innotesceret, ac aliunde Pontifex auctoritate sua hanc translationem nondum confirmasset. Porro privatim Imperator querebatur hunc in modum: *Displicet mihi Concilii translatio, utpote me inconsulto habita, & non levi detrimento futura expeditionis progressibus, Religionisque concordiæ in Germania: Synodi securitas ad Cæsarem tanquam Ecclesiæ Patronum pertinet: hæc vero, dum ea Bononiæ degit, a me præstari non potest.*

Verum ad hasce literas Legati mox responsum dabant, eorumque exemplar Romam mittentes translatæ Synodi æquitatem vindicare satagebant.

§. XXXVII.

Legatorum Epistola ad Papæ Nuntium, ac Cæsaris Oratorem.

Hoc responsum inscio Papa datum erat; urgebat enim negotii gravitas: Legati itaque hæc ad Verallum Papæ Nuntium perscripserunt: *Pontifex equidem ægre tulit non absolutam Tridenti Synodum, ubi eam adeo fructuose progredi experiebatur, tum fidei dogmatis, tum disciplinæ legibus magna ex parte sancitis. Porro illata expeditioni incommoda tanquam certa*

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

certa ponebantur, verum haud ejusmodi videntur, ob cauſſam a nobis tibi perſcriptam, ſi autem Cæſar incommoda vera eſſe perſpiceret, ſperamus, eum pro ſua prudentia æqui bonique conſulentem id, quod divina voluntate contigerat, virtute ac ſtudio Religionis, qua pollet, hujusmodi damna reparaturum; præſertim vero ſubjecturum Eccleſiæ partem illam Germaniæ, quam Deus ipſi jam ſubjecerat. De cetero Pontifex & ſuo & Concilii nomine offert, quidquid huic operi conducet, & a Cæſare proponetur. Inſuper cum Synodus ſponte ſua Tridento diſceſſit, & per ſuffragia ſupra duas tertias partes, ſi nunc invita illic poneretur, perinde fiet, ac ſi ipſi auctoritas tum in rebus geſtis, tum in agendis detraheretur, eademque ea libertate ſpoliaretur, quam illi Pontifex illibatam ſervaverat vel in iis, quæ ſibi incommodum peperiſſent, ſuamque Aulam reformaſſent: præterquam quod per eas temporis conditiones id nullo pacto effici poſſet, dum adhuc morbus graſſabatur, quo nuper alter ex Aſturienſis familia oppreſſus obierat, alter ex comitatu Portuenſis, qui Cardinalis propterea confeſtim inde diſceſſerat. Verumtamen ubi Synodus eo regredi pro ſua libertate decerneret, vel alio commigrare, Pontifex conſentiret, eoque libentius, quod id Cæſari gratum fore intelligebat, ſed ad hoc ipſum peragendum opus in primis eſt, ut ibi Synodus integra coaleſcat, ubi le-

Sæc. XVI. A.C.1547.

gitime translata fuit, illucque Patres, qui Tridenti subsiterant se conferant, qui tam propositis a Cæsare rationibus, quam propria auctoritate, fortassis una omnes collegas pertrahent, cum Patres Tridenti debita libertate non fruantur: econtra vero Bononiensis urbs minime rejicienda, ceu suspecta sit, cum inusitatum non fuerit, sæpius Romæ fuisse celebrata Concilia; præterea urbs illa ditionibus Cæsari studiosis undique cingitur, & pro civium humanitate plurimum ibi commodi exspectandum est: Quinimo si Cæsar id e Republica duceret, sperari poterit, & ipsum & Pontificem eo conventuros ad confirmanda, quæ Synodus evertendæ hæresi, & Ecclesiæ confirmandæ utilia statuisset: quod autem Cæsar affirmabat, sui esse muneris tutari Concilium, hoc intelligendum est, ubi necessitas cogeret, Patresque id exigerent, quod tunc minime contingebat, præsertim cum Paulus III. in medio semper perstiterit, communis Parentis munere constanter perfunctus, unde nulli nationum de Pontifice ac Pontificiis Urbibus suspicio inesse poterat. Postea Nuntio injunximus, ut Cæsarem precaretur, quatenus nullam adhiberet fidem crebris malevolentium susurris, qui cuperent in dubium revocare Pontificis benevolentiam, tot publicis privatisque nexibus obstrictam Cæsari, sibique potius persuaderet, si quando alicui ipsius postulato minus indulgeret Pontifex,

id

id vel ex neceſſitate ob inopiam virium, vel ex Religione ob animi perſuaſionem, non ex voluntate ob amoris defectum oriri.

Sæc. XVI. A.C. 1547.

§. XXXVIII.

Papæ Nuntius Cæſaris indignationem expertus.

Die vigeſima quinta Februarii ſummus Pontifex quemdam nominavit Legatum, qui ad Cæſarem miſſus cum eodem de Anglia Eccleſiæ reconciliandа conferret: cum vero poſtea evoluto uno menſe Franciſci I. obitus innoteſceret, Papa etiam quemdam ablegabat Cardinalem, qui Henrico II. ejus Succeſſori Pontificis triſtitiam ex Patris obitu conceptam ſignificaret, ſimulque obtentum Regni ſolium eidem gratularetur. Ceterum Ulmæ degebat Verallus Papæ apud Cæſarem Nuntius, cum acciperet literas, quibus ei Papa, ut Caroli animum de excipiendo Legato Apoſtolico exploraret, mandabat, ſimul eidem injungens, ut hanc Epiſtolam Cæſari prælegeret. Vix nuntius hæc mandata receperat, cum illico Imperatorem adiret: Attamen hunc valde iratum, ac tantopere omnis etiam rationis impatientem expertus eſt, ut primo nequidem Papæ Nuntium auſcultare vellet. Hujus indignationis Auctor exſtitiſſe

Pallav. l. 9. c. 19. n. 1.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

stitisse credebatur Cardinalis Madrutius, qui post Patrum discessum Bononiam versus mox ad Cæsaris Aulam convolabat; quinimo non deerant, qui suspicabantur, quod hæc Synodi translatio huic Cardinali ea ex caussa permolesta acciderit, quod speraret, novi Papæ electionem, si Sedes Pontificia durante Synodo vacaret, in ipsius Metropoli celebrandam, proin sibi haud exiguam Pontificatus spem fore reliquam. Porro utut res se habuerit, id pro comperto habemus, quod duo præsertim Caroli animum altius afflixerint, quorum primum erat: *Quod intelligeret, Germanos specioso prætextu eam Synodum rejecturos, cum ea alibi, quam in loco per ipsorum comitia constituto celebraretur, ac proinde Cæsar a concepta spe decideret redigendæ Germaniæ ad Religionis concordiam, adeoque ad pacis, Imperiique unitatem.*

Alterum erat *objecta quædam species sui contemptus, etenim cum antea tot annos Concilii celebratio prorogata fuisset, ut de loco, qui Cæsari probaretur, conveniret, nunc repente illud asportatum inde fuerat, & in sede, cui nunquam ille consenserat, collocatum, idque ne ipso quidem conscio, & in suo pene conspectu.*

§. XXXIX.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XXXIX.

Papæ Epiſtola Cæſari a Nuntio prælecta.

Interea ſummus Pontifex, cum ob rem geſtam Cæſaris indignationem vereretur, ſeſe excuſabat, datisque literis eum placare ſatagebat, hæc perſcribens: „ Eorum, quæ Tridenti acta ſunt, „ inſcius fueram: Legati vero mei ne„ ceſſitate coacti ex ſe ipſis illa fecerunt; „ cum enim Epiſcoporum potiſſimi jam„ jam abiiſſent, & ceteri omnes diſceſ„ ſum pararent, Synodum transferre, „ quam penitus diſſolvere conſultius „ fuerat. Nec tamen ſine magno ani„ mi mærore percepi, quod diutius „ Tridenti perſiſtere haud licuerit, nec „ Concilium continuari potuerit, cujus „ tamen auſpicia Religioni pro ſtabili„ endis fidei dogmatibus, ac moribus „ emendandis oppido proficua fuerant; „ at certo mihi perſuaſum habeo, quod „ Majeſtas veſtra pro ſuo in Religio„ nem ſtudio lubenter ſe divini Numi„ nis conſiliis ſubmittat, ac juncta me„ cum opera fidei bonum, atque in„ crementum procurare ſtudeat, ſi æ„ quas Legatorum rationes, quibus „ ad hanc translationem urgebantur, „ ſerio perpenderit. „ Aſt Cæſar perlecta

Pall. c. 19. n. 3. & 4.

Sæc. XVI. A.C. 1547.

lecta hac Epistola allatas a Papa rationes minus validas, necnon inanes verborum ambages esse arbitrabatur, hinc ira correptus Nuntio respondit: *Non mihi persuadere possum translationem ignaro Pontifice transactam; nam nunquam hic voluit, ut Tridenti Synodus absolveretur, & ego non verbis credo, sed solum factis, quæ voce nunquam fallente loquuntur.* His dictis Cæsar putans, Marcellum Cervinum ex Legatis unum, qui vulgo Cardinalis sanctæ Crucis appellabatur, illius operis auctorem fuisse, adversus eum minas effudit, cum vero subjiceret Verallus, *id, ne Synodus dissolveretur, necessarium fuisse, satiusque esse eam Bononiæ, quam nusquam haberi*, hanc illius defensionem Cæsar rejecit, dicens; *probe notum mihi est, quod falsa rei causa adducatur, ac frivola*, „ Pontifex pro „ suo arbitrio agit, quicquid ipsi libet, „ iis vero, qui Tridentino Concilio obe„ dientiam jam spoponderunt, justa „ adest causa, ne Bononiensi Synodo „ obtemperent. „ Ad hæc Papæ Nuntius respondens Cæsarem rogabat, *ut animo reputaret, quod non possit pervicax dici Pontifex, qui toties, & in tot rebus gravissimis Cæsari gratificatus fuerat, idemque cum senex esset, futura prospiciat, ac nolit permittere, ut se vivente Ecclesia pessum iret.* Nihil tamen acrius commovit

vit Cæsarem, quam Veralli argumen- Sæcul. XVI.
tatio, ita urgentis: „Episcopi Bono- A.C. 1547.
„niam profecti, eo sua sponte perre-
„xerunt; illi econtra, qui Tridenti
„substiterunt, nonnisi Cæsareæ Maje-
„statis vestræ Imperio ibi retinentur;
„idcirco hi, & non illi libertate carent:
Porro ad id, quod in Epistola scriberetur, majorem Patribus securitatem Bononiæ promitti, Carolus opposuit commotior: Pontifex nonnisi verba adhibet, sed ejus consilia a Deo evertentur. His verbis mortem Galliarum Regis indicabat Imperator, cum autem in iisdem literis diceretur, fuisse Romæ sæpius celebrata concilia, ipsumque Cæsarem invitari a Pontifice ad ea, quæ communi consilio statuenda forent, imperiose respondit; ibo Romam ad Concilium habendum, quando collibitum mihi fuerit.

Accepto hoc responso Papæ Nuntius discessit, Hispani autem Episcopi Tridenti adhuc agentes deliberarunt, an Synodicos conventus agere expediret; verum schisma veriti rem intactam reliquere, unice intenti, ut circa dogmata in proximis Sessionibus, si tamen Synodus continuaretur, pertractanda exactam haurirent cognitionem.

§. XL.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XL.

Episcopi a Papa Bononiam venire rogati.

Pallav. l. 9. c. 20. n. 1. & seq.

Summus Pontifex cum vereretur, ne Synodum Bononiam transferendo propriæ suæ utilitati nimium consuluisse crederetur, eoquod præfata urbs ejus Imperio subdita esset, ab illo tempore, quo Julius II. Bentivolios inde expulerat, hinc die vigesima nona Martii diploma edidit, in quo justissimas, ob quas Synodum Bononiam transferre oportuit, causas exposuit, simulque Prælatos illuc accedere rogavit, ut Concilium continuari posset, quam in rem suo nomine omnem securitatem, commodum domicilium, plenamque, si vellent, inde redeundi libertatem, tranquillamque sedem ipsis eorumque famulis pollicitus est, dato insuper Legatis suis negotio, ut eos, qui antea Tridenti erant, quantocius ad reditum inducere, omnibus viribus niterentur. Horum monitis facile annuebant omnes illi, qui ob contagii metum jam antea discesserant, aut aliunde translationem ratam habebant, & nonnisi ad hebdomadæ sanctæ officia in suis Ecclesiis celebranda vel alias ob causas ad Venetæ Reipublicæ urbes recesserant. Hi vero

vero, quos eorum Principes retinebant, Legatis non paruerunt, quos inter erant omnes Episcopi Cæsaris Imperio subditi, necnon quidam Lusitanus, atque Agathensis Præsul, qui Ferrariæ morabatur. Magis adhuc pertinaciter obluctabantur illi, qui adhucdum Tridenti hærebant; quidam enim nequidem Legatorum Epistolæ respondere volebant, imo alii etiam illam aperire renuebant, nisi Mendozæ Cæsarei Oratoris consensus accederet, qui post translatam Synodum Roma excedens, jussu Domini sui Tridentum venerat, eo fine, ut hisce Episcopis prohiberet, ne urbe relicta Italos Præsules sequerentur. Hos inter solus Galeatius Florimundus Aquinatensis Episcopus Legatis acquievit, ceterosque Patres Bononiæ agentes adiit, ibidemque proximæ Sessioni interfuit. Porro Theologi strenue examinandis quæstionibus de Eucharistiæ & Pœnitentiæ Sacramentis insudabant, Pontifex vero interim datis Literis hæc utrique Præsidi significavit: „ Synodi translationem ratam „ habemus, & nobis placet, quod di„ latis dogmatum definitionibus unice „ emendationem morum procuretis: „ de cetero novus Rex Franciæ Henri„ cus II. cum Ecclesiæ Gallicanæ li„ bertates per Synodum labefactari per„ time- Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Sæcul. XVI. A.C. 1547. „ timescit, illius translationi valde pro„ pensus esse videtur;„ graviter tamen Concilii suspensioni obluctabatur Cervinus Legatus, veritus, ne Germani Nationale Concilium convocandi occasionem inde captarent.

§. XLI.

Papæ interdictum de Decreto in proxima Sessione conficiendo.

Pallav. c. 20. num. 3. Paulo post summus Pontifex, cum Bononiensi Concilio nec Episcopos, nec ullius Catholici extra Italiam Principis Oratores interesse cerneret, proin illud peculiaris magis, quam Oecumenici Concilii speciem præseferre pertimesceret, retardanda potius decreta censuit, ut postmodum cum majori solemnitate promulgari possent. Id ergo Pontifex per nuntium Prælatis significari jussit, præcepitque, ne interim quicquam deciderent, sed duutaxat Sessionem prorogarent.

§. XLII.

Sessio nona Concilii Tridentini Bononiam translati.

Diar. Conc. Trid. M.S. Arch. Vatic. p. 229. Itaque ex Pontificis mandato Sessio nonnisi die vigesima prima Aprilis in Ecclesia S. Petronii celebrata est, ubi Seba-

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

Sebastianus Leccavella Naxiensis in Archipelago Episcopus ritu solemni rem divinam peregit, Ambrosius vero Catharinus ex Ordine S. Dominici Minoricensis Episcopus sermonem ad Patres habuit. Aderant huic Sessioni præter Legatos sex Archiepiscopi ac triginta duo Episcopi, necnon Abbas Cassinensis, & quatuor supremi Ordinum Mendicantium Præpositi: Philippus vero Archintus Salutiarum Præsul, necnon Camillus Mantuatus Campagnensis in Neapolis Regno Episcopus, cum morbo præpedirentur, sua transmiserunt suffragia. Denique precibus de more persolutis Naxiensis Archiepiscopus conscenso suggestu sequens perlegit Decretum.

Act. Conc. Bonon. MS. Card. Franc. Barbar. per Masserel. pag. 6.

§. XLIII.

Decretum pro proroganda Sessione.

Hæc sacrosancta Oecumenica, & generalis Synodus, quæ dudum in Civitate Tridentina congregata erat, nunc Bononiæ in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea, nomine sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Pauli, divina providentia tertii, eisdem Reverendissimis Dominis Dominis Joanne Maria, Episcopo Prænestino, de Monte, & Marcello, tituli sanctæ Crucis in Jerusalem Presbytero, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardina-

Labbe Conc. coll. tom. 14. p. 787. Raynald. hoc ann. n. 63.

Sæcul XVI. A.C.1547.

dinalibus, & Apostolicis de latere Legatis, considerans, quod die undecima mensis Martii præsentis anni, in generali publica Sessione in eadem Civitate Tridenti, & in loco consueto celebrata, omnibusque agendis de more peractis, ex caussis tunc instantibus, urgentibus, & legitimis, interveniente etiam auctoritate sanctæ Sedis Apostolicæ, eisdem Reverendissimis Præsidentibus etiam specialiter concessa, decrevit, & ordinavit, Concilium ex eo loco in hanc civitatem transferendum esse, sicuti transtulit; itemque Sessionem pro præsenti die vigesima prima Aprilis illic indictam, ut de Sacramentorum, & reformationis materiis, de quibus tractandum proposuerat, Canones sancirentur, & promulgarentur, in hac ipsa civitate Bononiæ celebrari debere, consideransque nonnullos ex Patribus, qui in hoc Concilio interesse consueverunt, iis superioribus majoris Hebdomadæ, & Solemnitatis Paschalis diebus, in propriis Ecclesiis occupatos, aliquos etiam aliis impedimentis detentos, huc nondum accessisse, quos tamen brevi adfuturos sperandum est, ac propterea factum esse, ut non ea, quam sancta Synodus desiderabat, Prælatorum frequentia potuerint materiæ ipsæ Sacramentorum, & Reformationis examinari & discuti, ut omnia maturo consilio, cum dignitate, & gravitate debita fiant, bonum, opportunum, & expediens censuit, censetque, Sessionem prædictam

Sæcul. XVI. A.C 1547.

dictam, quæ hoc ipso die, ut præfertur celebranda erat, ad diem Jovis infra octavam Pentecostes proxime futuram, quoad ipsas materias expediendas, differendam, & prorogandam esse, quemadmodum differt, ac prorogat, quam diem, & rei gerendæ maxime opportunam, & Patribus præsertim absentibus percommodam judicavit, & judicat: hoc tamen adjecto, quod terminum ipsum, ipsa sancta Synodus pro ejus arbitrio & voluntate, sicuti rebus Concilii putaverit expedire, etiam in privata Congregatione restringere, & imminuere possit, & valeat.

§. XLIV.

Saxoniæ Elector a Cæsare profligatus, captusque.

Eodem mense, quo nona hæc Sessio habebatur, Carolus V. Imperator exercitum suum Albim trajicere jussit, ut Saxoniæ Electorem, qui de urbe in urbem profugerat, tandem assequeretur, nec irritus erat Cæsaris conatus; quippe in Electorem repentino impetu irruit, cum hic hostem adhuc longe distantem crederet: quapropter, quamvis valido milite cinctus, atque aliunde animo intrepidus esset, nihilominus, cum suos in aciem collocandi spatium ei præriperetur, ac Cæsaris copiæ rara fortitudinis

Thuan. hist. l. 4 n. 3. Sleid l. 19. p. 664. Ant. de Vera hist de Chartes p. 257.

Sæcul. XVI. A.C. 1547. tudinis ſuæ ſpecimina ederent, mox totus Saxonicus exercitus turbatis ordinibus in fugam actus eſt, atque ipſemet Elector unacum Erneſto Brunsvicenſi Duce captus ad Cæſarem fuit abductus. Reportata eſt hæc victoria die vigeſima quarta Aprilis anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo. Vehebatur tum Elector equo Friſio, Cæſaris vero conſpectum ſubiens equo deſcendere, ac chirothecam exuere voluit, ut more gentis dexteram Victoris oſcularetur, id tamen non Imperator permiſit, eoquod Saxo vulneratus eſſet; unde pileum detrahens inclinato corpore perdemiſſe Cæſarem ſalutavit hæc pronuntians verba: *Quoniam ita fortuna tulit, ecce, me tibi clementiſſime & potentiſſime Cæſar, captivum ſiſto, ut cuſtodiam mihi ponas Principe dignam, oro.* Ad hæc, ut referunt Hiſtorici, Cæſar repoſuit; *Ergone tibi nunc ego Cæſar, quem tamen nuper in ſermonibus veſtris, & publicis ſcriptis nonniſi Carolum Gandenſem, & quandoque duntaxat ſe pro Cæſare gerentem vocabatis? te pro merito tuo accipiam.* His dictis Saxoniæ Elector, & Brunsvicenſium Dux Alphonſo Vives Hiſpanorum militum Tribuno cuſtodiendi tradebantur, a quo ad ſecurum locum prope Albin deducti ſunt, usque

usque ad nova Cæsaris mandata ibidem detinendi. Sæc. XVI. A.C. 1547.

§. XLV.

Wittemberga a Cæsare cincta.

Reportata hac victoria Carolus Imperator Wittembergam contendit, quo Joannes Fridericus natu major Electoris Filius cum pluribus aliis confugerat. Vix Cæsar exercitum suum urbi admoverat, cum deditionem fieri postularet, urbis autem Gubernatore eam denegante Imperator civitatem undique copiis cingi præcepit, atque tam arcte inclusam tenuit, ut omne cum exteris commercium incolis esset interdictum: cum tamen Imperator obsidionem longius protrahi prospiceret, ipse vero rem brevi ad extrema deduci peroptaret, hinc Saxoniæ Electorem morti adjudicare statuit, qua severitate Sibilla Saxonis conjux, ejusque liberi admodum perterriti, Cæsaris clementiam implorarunt, urbemque dederunt. *Thou. hist. lib. 4. Sleid. l. 19. p. 666.*

§. XLVI.

Saxoniæ Elector a Cæsare capite damnatus.

Convocato igitur belli senatu, cunctisque Cæsaris judicio aquiescentibus *Thou. Sleid. l. c.*

Sæc. XVI. A.C. 1547.

tibus die octava seu duodecima Maji in Saxoniæ Electorem mortis sententia his verbis fuit pronuntiata: „ Nos Dei gratia „ Carolus Imperator &c. mandavimus, „ & mandamus, ut Joannes Fridericus „ antehac Saxoniæ Elector ob Feloniæ, „ ac rebellionis crimen capite plecta„ tur, secundum pœnam in proscriptio„ nis contra eum latæ literis conten„ tam, quam ipse incurrens promeri„ tus est, unde ejus supplicium cun„ ctis impiis terrori sit. „ Eadem die hora tertia pomeridiana unus, qui bellico Senatui a secretis erat, hanc sententiam capto Electorri, qui in suo tentorio cum Alberto Brunsvicensi Duce sedebat, denuntiavit, eidem declarans, hanc sententiam altera die effectui dandam.

Hujus sententiæ lectionem Elector animo aut vultu nil turbatus excepit, sed sereno ore Senatus Ministrum intuens: *Quid tum*, inquit, *si Wittemberga non tradita me mori oportet? hæc enim, non vita mea petitur. Ceterum nihil hæc me terrent; utinam nec terrerent conjugem, item & liberos & amicos meos, quibus a calamitate mea majus periculum, quam mihi imminet: nam quicquid propter me hosti dabitur, illis peribit, nec mihi proderit: quorsum enim accessio paucorum dierum jam effeto seni, neque diu victuro? itaque si*

optio

optio detur, malim re liberis salva quampri- Sæcul. XVI. A C. 1547.
mum mori, quam diu illis spoliatis vivere, neque tamen prohibeo, quin pietati aliquid condonent, & sibi satisfaciant, ita ut dum mei rationem habent, non omnino salutis suæ obliviscantur.

Hæc effatus Ephebum suum accersens tabulam lusoriam afferri jussit, moxque Brunvicensem Ducem, ut secum latrunculis luderet, invitavit, summamque lætitiam exhibuit, dum bina lusione victor evaserat.

§. XLVII.

Vitæ venia capto Saxoni ab Electore Brandeburgico impetrata.

Paulo post Sybilla Duciſſa Joachimum Electorem Brandeburgicum, qui tum nonnisi mediæ diei itinere Wittemberga distabat, de mortis sententia in suum Maritum lata certiorem fecit, quapropter is quantocius unacum Ernesto, Clivensi Duce, aliisque ad Cæsaris castra convolabat. Hi ergo Principes toto quatriduo a Cæsaris tentorio ad capti Electoris cubile hinc inde cursitabant, ut quovis pacto reum Cæsari conciliarent, tandem post summas preces Carolus V. remissa mortis pœna in has conditiones cum Saxone convenit. I. *Electorali dignitati tam suo, quam liberorum*

Sleidan. l. c. Thou. ibid. Heiss. hist. de l' Empire t. 1, l. 3. p. 388.

Sæcul. XVI. A.C. 1547. liberorum nomine renuntiet, jusque sit Cæsari, pro arbitratu suo de ea statuere. II. Wittembergam & Gotham alterum ditionis propugnaculum Cæsari tradat, relictis in ea tormentis, & cibariorum tertia parte, reliquam tamen omnem supellectilem, & annonam secum aufferat, permissa præsidiariis libera abitione, sed sine armis. III. Albertum Brandeburgicum, & Christophorum Liechtenbergæ Landgravium sine multa liberos dimittat, & signa adempta, ac tormenta reddat. IV. Vicissim Brunsuicus ejusque filius a Cæsare dimittantur. V. Mansfeldiis & Solmensibus Comitibus, ac Prussiæ Magistro ceterisque Ecclesiasticis per vim ablata Fridericus restituat. VI. Cameræ Imperialis Cæsare instituendæ parere, & sumptus in eam subministrare, deque jure, quod contra Lubecenses & Halenses sibi esse dicit, Cæsaris Decreto stare promittat. VII. A fœdere cum Magdeburgicis, Hallensibus, & Halberstadensibus, atque omni alio contra Cæsarem & Ferdinandum inito discedat, nec ullum deinceps faciat, quo non ipsi cum suis Provinciis, & Sociis comprehendantur. VIII. consentiat item, ut Henricus Brunsvicus, & Carolus Victor filius liberentur, nec ullam adversus eos actionem moveat. IX. ita publicata Saxonis bona, eaque a Cæsare Fratri Ferdinando, & Mauritio donata sint, sic ut Saxoni ejusque liberis quinquaginta aureorum millia annua Mauritius depen-

dependat, & Gothæ oppidum, si Cæsari videatur, & per Mauritium liceat, una cum omni usufructu retineat Saxo, arcis munitione ab eo demolienda, nec citra Cæsaris voluntatem deinceps instauranda. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

His tandem promissis, ac conditionibus initis, Imperator pollicitus est, quod clementiam suam Electori impendere, ac concessa vitæ venia eundem a pœna eidem denuntiata, & a pœnis corpore luendis absolvere velit, ea tamen lege, ut in Cæsaris aut Philippi ejus filii ac Hispaniarum Principis custodia permaneat, ceterasque omnes hujus concordiæ conditiones integra fide adimpleat, necnon vi hujus pacti Wittembergensem Urbem Cæsaris potestati tradat, postquam Sybilla Clivensis Ducissa, captique conjux, necnon ejus filius natu major unacum Mariti sui fratre, ac præsidiario milite excessissent. Subscripserat ipsemet Joannes Fridericus hisce pactis die decima octava Maji. Porro inter alias hasce conditiones ab initio erat hæc præscripta, vi cujus Elector, quicquid Concilium, aut Cæsar circa Religionem decernerent, ipse approbaret: cum vero nulla ratione, ac nequidem minis ad id induci posset, Cæsar hunc articulum deleri jussit.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XLVIII.

Ducatus Wittembergenſis Mauritio Duci aſſertus.

Tou. ib. Sleid. l. 19. p. 668. Belcar. ib. n. 39.

Triduo poſt Erneſtus Dux Electoris frater, ejusque filii, unacum Conſiliariis Wittemberga egreſſi ſunt, captus vero Elector præſidiariis, qui ad tria peditum millia præter ducentos equites aſcendebant, militiæ ſacramentum remiſit, eosque triduo nondum evoluto urbe excedere juſſit. Ergo die nona Maji tria Germanorum peditum ſigna ductore Nicolao Madrutio introducuntur, eadem vero die Electoris uxor unacum Catharina Erneſti Ducis conjuge Cæſarem ſupplex adiit, multisque precibus, ac lacrimis eundem rogavit, ut Electori reliquos vitæ ſuæ dies cum illa tranſigere licet; ambos enim a Deo mutua ſocietate ita conjunctos ajebat, ut nec in vita, nec in morte invicem ſepararentur. Ad hæc Cæſar admodum vehementer eidem Electoris crimina exprobrabat(*), eumque multis nomini-

(*) De hac Cæſaris objurgatione nec Thuanus, nec Sleidanus, quos Continuator citat, mentionem faciunt, ſed potius Imperatoris clementiam deprædicant. Thuanus enim l. c. ait: *Saxo-*

minibus mortis supplicium fuisse promeritum affirmans subjunxit: „ Per me „ quidem liceat tibi, Maritum tuum „ sequi, Sæc. XVI. A.C. 1547.

Saxonis uxor victoris pedibus advoluta, mox a Cæsare erigitur, perhumaniterque audita, & honorificentissime accepta est, & multis cum lachrymis pro libertate viri Cæsarem deprecata hoc responsum tulit, in ipsius gratiam mortis pœnam, in quam incurrerat, Saxoni remittam; Porro ea, quæ convenerint, servari oportere, neque se posse per temporum rationem illum liberum dimittere; per se quidem licere, ut maritum captivum sequi possit. Interim ultro Saxoni permissum, ut per octo dies in urbe cum uxore & liberis commoraretur.

Sleidanus vero hæc habet: *Saxonis uxor supplex facta Cæsarem cum multis lacrimis deprecatur pro conjuge: Cæsar eam perhumaniter accipit, & confirmat, deinde Saxoni permittit, ut oppidum ingressus per dies octo cum uxore, & liberis commoretur.*

Inde igitur colligitur aversus Continuatoris animus erga Augustissimam Domum Austriacam, quam, præcipue vero glorioſissimum Cæsarem Carolum immensis laudibus merito celebrare debuisset, eoquod Ecclesiæ hostes reportatis multis victoriis, quas tamen Continuator vix verbo tangit, adeo feliciter debellarit, ut tunc, nisi ab ipsis quibusdam Catholicis Principibus auxilia accepissent, certo certius hæresis extincta fuisset.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

„ sequi, neque tamen illum liberum „ dimittam, ejusque societate in Sa- „ xoniæ urbibus illi relictis frui, ob „ temporum rationem tibi concedam.„ Cum ergo Sibilla haud amplius a Cæsare impetrare posset, ad Maritum suum contendit, eum consolatura, inde vero Wittembergam rediit, ut Cæsarem, qui die vigesima sexta Maji urbem ingrediebatur, exciperet: verum Imperator ipsemet Electricem officiosa salutatione prævenit, eamque perbenigne habuit, quæ paucis post diebus convasatis omnibus Wittemberga excessit, incolis abeuntem multis lacrimis prosequentibus: mox vero die sexta Junii Mauritius urbem ingressus, recta ad arcem contendit, ac convocatis Consulibus urbisque Senatu, altera die eos fidei Sacramento sibi adstringit, nilque eorum prætermittit, quibus eorum animos sibi conciliare posset; hinc eorum privilegia, veteresque immunitates confirmavit, Universitatem restaurare promisit, ac rusticos quoque, qui antea auffugerant revocavit, eisque ad ædificandum necessaria, simulque frumentum ad serendum, & quidem pauperibus sine pretio erogari jussit: ut vero Cæsari gratificaretur, in Norimbergensis Episcopatus possessionem Julium Pflugium a Joanne Friderico Electore

ante

ante sexennium inde ejectum restituit, expulso Nicolao Amstorfio, qui a Luthero inauguratus erat. Sub idem tempus Fridericus Brandeburgici Electoris filius, tanquam Coadjutor dabatur Magdeburgico Archiepiscopo, qui anno superiore cum Joanne Friderico Electore transegerat, eique totam ditionem suam ringente licet Capitulo, cesserat. Porro ob victoriam a Carolo Cæsare reportatam Romæ solemnes omnium ordinum instructo agmine procedentium Deo gratiæ agebantur, ac præcipue Paulus III. summus Pontifex summa lætitia affectus præter anni sacri solemnia antea ad hæresis extirpationem concessa, novum Jubilæum promulgari jussit, ut ob glorioſos, quos Cæsar de hæreticis retulit, triumphos debitæ Deo grates rependerentur. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. XLIX.

Consilium de Inquisitionis tribunali Neapoli erigendo.

Cum Imperator adhucdum Wittembergæ hæreret, a Petro Toletano Neapolis Prorege Nuntium accepit, quod in eadem urbe seditio esset mota occasione exinde quæsita, quod is ibidem Inquisitionem introducere moliretur. Equidem jam a longo tempore Im- *Thou. hist. vers. fin. l. 2. Sarpi l. 3. p. 253. Ant. de Vera hist. Caro. V. p. 267.*

Sæcul. XVI A.C. 1547

Imperator a Paulo III. ſummo Pontifice fuerat ſollicitatus, ut in hoc Regno ad ſiſtendos hæreſis progreſſus hoc tribunal erigeret; verum ſemper hucusque id exequi renuebat, tandem autem a Farneſio Pontificis Nepote tam vehementer urgebatur, ut ejus precibus cederet, datisque hanc in rem literis Proregi mandaret, quatenus in Neapolis Regnum unacum Reginaldo Farneſio præfatæ urbis Archiepiſcopo Inquiſitionem inveheret. Toletanus collatis cum eodem Archiprœſule conſiliis convenit, ut is quodam die feſto Pontificis diploma de gravi Inquiſitionem ſtabiliendi neceſſitate editum in Eccleſia promulgaret, quin tunc ad ulteriora procederetur, ſed unice caperetur experimentum, an populus hanc rem æquo ferret animo. Ergo die tertia Aprilis, in quam Dominica Palmarum incidit, hora matutina Papæ Decretum promulgatur: cum autem populus ſacræ hebdomadæ ritibus magis intentus diplomatis ſeriem minus attente perpenderet, Prorex æque, ac Archiepiſcopus rem tuto urgeri, atque hoc tribunal juxta conſuetas leges erigi poſſe ſibi perſuadebant; quocirca Toletanus ad campanæ ſonum Senatum Regium, atque ſex Deputatos ex ſingulis quinque præcipuis Regni urbibus præter populi Primo-

Primores ad Ecclesiam Cathedralem convocari jussit. Sæcul. XVI. A.C.1547.

Itaque ipsus hunc Conventum accedens hæc exposuit: „ Cæsaris æque, ac „ Pontificis voluntas est, ut sacri Offi- „ cii tribunal, utpote ad avertendam „ hæresis pestem oppido necessarium „ erigeretur. „ Percepta hac propositione Senatus primo in secretas indignationes prorumpens hac super re deliberandum respondit: Altera vero die ad Proregem duodecim Deputatos ablegabat, qui eidem declararent, quod urbs hoc tribunal institui recusaret, cum præter hoc, quod nudum illius nomen horrorem instillaret, illud equidem in hæreticorum Provinciis, non autem in Regno, ubi sola Religio Catholica viget, utiliter erigi posset. Verum insuperhabitis hisce rationibus Prorex juncta cum Archiepiscopo opera matutino tempore die quarta Maji edictum promulgari jussit, vi cujus sacræ Inquisitionis Curia deinceps in Archiepiscopali Palatio collocanda denuntiabatur. His peractis præfatum edictum in valvis Ecclesiæ Cathedralis fuit affixum.

§. L.

Seditio inde exorta.

Vix hoc edictum conspiciebatur affixum

Sæcul. XVI. A.C.1547

Pallav. hist. Conc. Trid. l.10. c.1. n.4.

xum, cum illico urbs tota in seditionem erumperet, ac præcipue Thomas Agnellus vir infimo loco Surrenti natus innumera pene populi multitudine cinctus ad Ecclesiam Cathedralem cursitaret, ac edictum dilaceraret, ut nil propius esse videretur, quam quod ipsum etiam Archiepiscopale Palatium exspoliaret. Nil equidem intentatum reliquit Prorex, ut populi tumultus sedaret. Ast seditiosi se nunquam arma posituros declarabant, nisi Inquisitionis tribunal aboleretur. Ad hæc Prorex convocatis viginti novem Regionum Primoribus, furentes placare studuit, eisque datis literis proprio suo chirographo munitis nullam ultra de hac Curia mentionem fieri promisit. Percepta hac voce per solidos tres dies accensis festivis ignibus populus lætitiam celebravit, moxque Salernitanus Princeps unacum Placido Sangrio Viro admodum Nobili ad Cæsarem fuit ablegatus, ægre id ferente Prorege, cum infensissimus Salernitani hostis esset: Porro cum duo adolescentes quosdam Proregis amicos primo convitiis, ac demum lapidibus incesserent, ac Prorex legum severitate horum petulantiam coercere vellet, mox die vigesima quinta Maji seditio recruduit, & plateis præsidiario milite obsessis omnis populus totam noctem

ctem armatus absumpsit. Tandem pro- Sæcul. XVI.
ficua Bissiniani Principis, ejusque Fra- A C. 1547.
tris Episcopi opera cum Prorege conventum est, ea lege, ut concessa præteritæ seditionis oblivione nil amplius innovaretur, donec tam urbium, quam Proregis Deputati a Cæsaris aula reversi fuerint. Ex his prior, quem Prorex ablegaverat, Carolum V. accessit, pluraque adversus incolas tanta rationum vi exposuit, ut urbium Deputati ab alloquio excluderentur, Cæsar vero in rebelles severa promulgaret edicta. Nihilominus Sangrius, qui & ipse ex Deputatorum numero erat, impense Cæsarem rogabat, ut tandem ad alloquium admitteretur, minus tamen prospero successu; quippe eo unacum itineris sui socio Neapolin reverso seditio majori, quam antea impetu recrudescere cæperat, ubi nil propius erat, quam ut in ipsos etiam Nobiles arma converterentur, nisi Caracciolus, cujus apud populum ingens gratia, atque auctoritas erat, civium furorem sedasset, proposita Æsopica Lupi, oviumque fabula.

§. LI.

Præteritorum oblivio a Cæsare concessa, ac seditio extincta.

Cum Imperator vereretur, ne Neapolitani Gallos in auxilium vocarent,

Sæc. XVI. A.C. 1547.

seque Henrici II. præsidio committerent, tandem sacræ Inquisitionis tribunal aboleri consensit (*), cunctisque incolis veniam concessit, paucis exceptis, quos sigillatim nominavit. Promulgata hac Inquisitionis abrogatione (**) seditiosorum multitudo mox est dissipata, ac quivis ad sua se recepit, necnon integro triduo Cives unice armis suis Proregi in arce consignandis intenti erant, postero autem die viginti quatuor Deputati, urbisque Primores Proregem adeuntes, eidem obedientiæ pensum exsolverunt. Hos, quamvis eis minus esset propensus, perbenigne excepit,

(*) Hujus Tribunalis abrogationem de suo intrusit Continuator, ut hanc seditionem non modo exinde exortam, sed etiam unice abolito hoc Tribunali extinctam falso comprobaret, cum tamen altera hæc rebellio ex caussis longe diversis fuerit enata, ut referunt Thuanus & Sarpius cum aliis, qui de hac pacis conditione nullam omnino mentionem faciunt. Ast Continuatori nil antiquius est, quam ubi sermo incidit de iis rebus, quas ipse sugillare intendit, pro arbitrio suo ex Historicis demere, addere, eosque depravare.

(**) Thuanus inquit: quod ad Caraccioli Orationem, in qua tamen nulla Inquisitionis mentio est facta, Cæsari fides, ac civibus quies fuerit reddita.

excepit, quinimo eisdem etiam pollicitus est, quod populi studium, quo rursus ad Cæsaris obsequium redierat, commendaturus esset. Primo equidem a concessæ veniæ gratia centum Viri excipiebantur, postea tamen eorum numerus redigebatur ad viginti quatuor, quinimo iidem etiam aliquot post annis omnes bonis suis restituti fuerunt, exceptis Caracciolo, Mormillio, & Suessano. Præterea tam ingens erat Cæsaris clementia, ut etiam centies mille aureorum mulctam civitati impositam remitteret, ac Proregi suam dignitatem semper assereret. Sæcul. XVI. A.C 1547.

§. LII.

Sessio X. Concilii Bononiensis.

Interea die secunda Junii servatis de more solemniis celebrata est hujus Synodi Sessio decima, rem divinam peragente Olao Magno Upsalensi Archiepiscopo. Aderant præter duos Oratores sex Archiepiscopi, triginta sex Præsules, necnon Abbas ad SS. Trinitatem in Cajeta præter supremos Fratrum Minorum, ac Servorum Præfectos: Duo autem Episcopi morbo detenti sua transmiserunt suffragia: de cetero ibidem nihil aliud actum, nisi quod Sessio fuerit prorogata, promulgato hanc *Lab. Collect. Conc. t. 14. p. 789. Pall. c. 2. n. 5. Spond. hoc ann. n. 5.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547. in rem Decreto, quod priori haud absimile his conceptum erat verbis:

Quamvis hæc ſacroſancta Oecumenica, & generalis Synodus Seſſionem, quæ die vigeſima prima menſis Aprilis proxime præteriti, ſuper Sacramentorum, & Reformationis materiis in hac inclita civitate Bononiæ, ex decreto in urbe Tridentina in publica Seſſione die undecima menſis Martii promulgato, celebranda erat, propter aliquas cauſſas, ac præſertim propter abſentiam nonnullorum Patrum, quos brevi adfuturos ſperabat, ad hunc præſentem diem differendam & prorogandam eſſe decrevit, volens tamen cum his, qui non venerunt, etiam adhuc benigne agere, eadem ſacroſancta Synodus in Spiritu ſancto legitime congregata, præſidentibus in eisdem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, & Apoſtolicæ Sedis Legatis, ſtatuit, & decernit, Seſſionem ipſam, quam hac die ſecunda menſis Junii præſentis anni milleſimi quingenteſimi quadrageſimi ſeptimi celebrare decreverat, ad diem Jovis poſt Feſtum Nativitatis beatæ Mariæ Virginis, quæ erit decima quinta menſis Septembris proxime futuri, quoad prædictas, & alias materias expediendas, differendam, & prorogandam eſſe, quemadmodum differt, & prorogat, ita tamen, ut proſecutio diſcuſſionis, & examinationis eorum, quæ tam ad Dogmata, quam ad reformationem pertinent, interim non omitta-

omittatur, & terminum ipſum, ipſa ſan- Sæcul. XVI.
cta Synodus pro ejus libitu & voluntate, A.C. 1547.
etiam in privata Congregatione, abbrevia-
re & prorogare libere poſſit, & valeat.

§. LIII.

Synodi mandatum de ſanctorum Patrum operibus in patrium idioma transferendis.

Quamvis nec in hac, nec in priori Seſſione, quæ duæ duntaxat Bononiæ fuerunt habitæ, de dogmatum articulis quicquam ageretur, nihilominus ibidem fuit decretum, ut Eccleſiæ Patrum, ac antiquorum Doctorum ſermones in patrium idioma verterentur, cumque ejusmodi labor perutilis cenſeretur, hinc Galeatio Florimundo Sueſſano Epiſcopo hæc Provincia fuit demandata, unde ex ejus calamo Venetis literis anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſexto, ac itidem octavo poſt anno excuſi prodierunt ſancti Auguſtini, Joannis Chryſoſtomi, Baſilii, aliorumque Eccleſiæ Patrum ſermones in linguam Italicam translati, ac duobus voluminibus in quadrantibus foliis editi. In primo hoc volumine legitur Florimundi Epiſtola ad Cardinalem Marcellum Cervinum ſcripta, ex

Fontanini della eloquenza Italiana in 4. p. 144.

Sæcul. XVI A.C. 1547

singulare hoc factum addiscimus, cujus apud nullos Tridentini Concilii Historicos mentio occurrit. Porro laborem a Galeatio Florimundo susceptum prosecuti sunt Raphael Castruccius & Seraphicus, ambo natione Florentini, ac Ordinis S. Benedicti Alumni, qui alios SS. Patrum sermones Italice reddiderunt, prostantque illi in eadem Etruriæ urbe Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo in duobus volumibus ejusdem formæ typis impressi.

§. LIV.

Plurium adventus ad Bononiensem Synodum.

Pallav l. 10. c. 2. n. 6.

Absoluta hac Sessione Bononiam venit percelebris Theologus Ambrosius Pelargus Ordinis S. Dominici Religiosus, cujus supra meminimus: nec minus paulo post Labacensis in Austria Episcopus eandem urbem ingressus est, Patrum sententias rogaturus circa septem articulos, de quibus in Carniolana Provincia erat disceptatum. Attamen magis adhuc Patrum lætitia excrevit per adventum illius, qui Dandino in Galliis Nuntio a secretis erat; cum enim summus Pontifex Hieronymum Capiteferreum sancti Georgii Cardinalem

lem tanquam Sedis Apoſtolicæ Legatum in Franciam decreviſſet, eo fine, ut Henricum II. Galliarum Regem ad agnoſcendam Bononienſem Synodum induceret, idem Legatus juncta cum Nuntio opera iſtius Secretarium Romam deputabat, qui, cum Bononiam pertranſiret, Patribus hæc nuntiavit: *Galliarum Rex Synodo valde propenſus eſſe videtur, jamque tredecim inſignes Epiſcopos ad Bononienſe Concilium deſtinavit; idem quoque clare profeſſus eſt, a ſe illud acceptum, ac defenſum iri, promiſſa in matrimonium Horatio Farneſio Duci, & Octavii Fratri, Diana Filia ipſius Regis notha: quod conjugium a Pontifice antea quæſitum, ut ſuſpicionem amoveret a Gallo, propter Octavii cum Carolo conjunctionem, tum libenter confectum eſt, ut inde Cæſar intelligeret, non defutura Pontifici præſidia, ſi ab illo aut deſereretur, aut premeretur.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LV.

Cardinales Galli Romam miſſi.

Sub idem tempus plures Cardinales in Galliis hærebant, quorum alii variis ſtudiis ad hoc Regnum pellecti, nonnulli tamen ſolo in aula verſandi deſiderio incitati ibidem moram trahebant, ex his erant iſti duodecim, ſcilicet Ludovicus Borbonius, Joannes Lotharin-

De Thou l. 3. Belca. comm. l. 25. n. 4. p. 795. Sleid. com. l. 19. p. 677.

Sæcul. XVI A C 1547.

gius, Odetus de Coligny Caſtillionæus, Claudius Giurius, Joannes Bellaius, Philippus Bononienſis, Joannes Venator, Antonius Sanguin Medonenſis, Robertus Lenoncurtius, Jacobus de Annebaldo, Georgius de Ambaſia, & Georgius Armaniacus: cum ergo horum præſentia Miniſtris, qui ſub novo Rege Henrico II. nonniſi viginti novem annos nato regimen tenebant, optatam diſponendi libertatem reſtringeret, hinc illi ex hisce Cardinalibus quosdam ab aula dimovere nitebantur, atque in breve temporis ſpatium horum ſeptem Romam reverti compellebant, quæſito hujus nequitiæ obtentu, quod ſummo Pontifici aliunde Gallis ſat propenſo conſultum foret, ut ipſum in piis hisce erga Franciam conſiliis præſentes foverent, ejusque affectum augere ſatagerent, Gallorumque factionem auctoritate ſua tantopere firmarent, ut novus Papa non minus Gallis addictus eligi poſſet, ſi forte Paulus III. jamjam ferme octogenarius vita decederet. Has rationes, quæ tamen nonniſi vani Gallorum erant prætextus, ſummus Pontifex tanquam ſincera ſigna, ac minime dubia habuit teſtimonia illius amicitiæ, atque obſequii, quo Galliarum Rex Sedi Apoſtolicæ favebat, quapropter gratum viciſſim animum exhibere ſtudioſus, die

die vigesima Julii Carolo Vindocinensi Regii sanguinis Principi, necnon Carolo Guisio Rhemensi Archiepiscopo, qui ambo Præsules natione Galli erant, rubrum galerum transmisit. Sæcul. XVI. A.C.1547.

§. LVI.

Henrici II. edictum in Religionis favorem.

Sub idem tempus Henricus II. plura magni momenti edicta promulgari jussit, quæ pro præsenti temporum vicissitudine tum ad varias corruptelas tandem eliminandas, tum ad plura mala Ecclesiæ, Regnoque progressu temporis valde noxia sedulo præcavenda ex se ipsis oppido necessaria erant. In horum primo vehementer contra Blasphemos, ac sicarios insurgens Franciæ Satellitum Tribunis præcepit, ut in horum criminum reos, denegata etiam appellandi copia inquirerent. Præterea alio edicto prisca statuta contra vestium luxum innovavit: Tertio autem pauperum necessitati prospexit, ac urbis Præfectis præcepit, ut magis robustos, sanosque mendicos ad publicos labores compellerent, ceteros vero quibusdam morbis debilitatos, atque ad laborandum minus idoneos ad Xenodochia ibidem alendos

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

amandarent, cunctisque publice mendicato vivere interdicerent. Ad hujus edicti promulgationem Rex ex eo inducebatur, quod Parisiensibus, ut sese a Mendicorum importunitate liberarent, pro cujuslibet facultate quædam pecuniarum summa in pauperes eroganda fuisset imposita, verum hac sanctione adeo non querendi ratio erat sublata, ut hujus subsidii spes ex cunctis Regni Provinciis ad hanc Metropolin homines propemodum infinitos alliceret, quorum haud aliud erat vitæ genus, quam e mendicitate quæstum facere, præcipue cum omnes Ecclesiæ, ac Monasteria designatis quibusdam diebus, aut pecunias, aut cibaria pro Eleemosynis publice distribuere adstringerentur; hac enim liberalitate pellecti pauperes opifices laborandi curam neglexerunt, unde insuper fuit statutum, ut hæ pecuniæ ac cibi juxta prudens Parochorum æque, ac Ædituorum judicium ægrotis, ac debilibus, qui urbi magis vicini essent, distribuerentur: Verum providum hoc Regis edictum minus accurate effectui datum exiguo admodum tempore viguit. Tandem etiam Rex libros vel ex Germania, vel aliis locis de hæresi suspectis in Regnum invectos typis vulgari prohibuit, nisi prius

prius a Parisina Facultate Theologica approbarentur. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LVII.

Cardinalis S. Georgii in Franciam ablegatus.

Cum interea Rex quamdam sollicitudinis suæ partem condendis ejusmodi statutis dicaret, Cardinalem S. Georgii Legatum a Papa missum excepit; hujus enim Legationis opportunitate Paulus III. utebatur, ut cum Gallis fœdus ad propulsanda invadentium arma iniret, ac speciatim de Diana spuria Regis filia tum novem annos nata atque Horatio Farnesio Pontificis Nepoti desponsata grates rependeret. Hæc connubii promissa Rex quidem rata habuit, armorum tamen societatem a Papa petitam inire cunctabatur, eoquod sub primis Regni sui auspiciis, ac necdum cognitis potentiæ suæ viribus Cæsari offensionis caussam præbere haud vellet, quamvis Parisios redux præfatum fœdus cum Papa percussisset, ac Pontificis mandata Legato data, necnon legationis illius diplomata in Parisiensis Curiæ acta referri jussisset; nam hæc solemnia in Galliis requiruntur, sine quibus Legati non admittuntur, admissi vero omnibus Legationis suæ præ- *Thuan. l. 3. n. 3. in fin.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547

prærogativis, quæ Ecclesiæ Gallicanæ libertatibus adversantur, se abdicare tenentur. Ceterum hac in re Parisiensis Curia easdem adhibuit conditiones, quas antea, cum Alexandri Farnesii, & Sadoleti Cardinalium mandata confirmaret, adjunxerat, illæque plura continebant capita, quorum præcipua sunt, prout sequuntur.

§. LVIII.

Legatorum Pontificiorum diplomata a Parlamento variis modis restricta.

Thou. l. c.

I. Vi horum mandatorum Legatus nullam Jurisdictionem in Regis subditos, ne ipsis quidem consentientibus exerceat. II. Natalium restitutionis beneficium spuriis non impertiatur, nisi ut ad sacros Ordines admitti, & beneficia obtinere possint. III. Nullam beneficiorum unionem sanciat, nec iis, qui ob gradus prærogativam ad ea per nominationem jus habent, gratiam faciat. IV. Nulla pensione beneficia, etiam consentientibus possessoribus, oneret, nisi in utilitatem eorum, qui ea resignant, aut litis componendæ gratia id fiat. V. Nulli Abbatias, vel Prioratus utriusque sexus ad dies vitæ, aut ad tempus cum titulo attribuat, aut commendet citra Regis nominationem juxta pacta a Leone X. inita. VI. Nec Beneficiorum vacantium gratiam ulli

faciat

faciat in indulti a Papa Parisiensis Senatus Assessoribus concessi præjudicium. VII. Nullam inter Regis subditos jurisdictionem exerceat circa conjugatorum separationem, usuras, restitutiones, vel alia crimina. VIII. De crimine hæresis non cognoscat, neque Regis subditos in ejusmodi causa absolvat, nisi quantum ad conscientiam, & pœnitentiam. IX. In diplomatibus suis nec Patronorum, aut aliorum Ordinariorum juribus, nec Regulæ de verisimili notitia, & publicandis resignationibus *deroget. X. Causas Ecclesiasticas ad se non evocet, nec de iis cognoscat. XI. In criminibus pure Ecclesiasticis mulctas pecuniarias laicis non irroget. XII. Denique non deroget sacris Decretis, pactis inter Reges, & Pontifices initis, Conciliis Oecumenicis, Juribus, immunitatibus, Ecclesiæ Gallicanæ libertatibus, Academiis, & publicis Regni scholis, idque suo Chirographo confirmet. Actum in Senatu die vigesima tertia Julii.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LIX.

Religionis Status in Anglia.

Cum regnante Henrico VIII. Religio Catholica in Anglia posterioribus præcipue annis acerba prorsus vexatione fuisset oppressa, majora adhuc detrimenta sub Eduardo VI. Henrici filio, ejusque Successore passa est; quippe, Eduar-

Sander. de Schis. Angl. lib. 2.

Sæcul. XVI. A.C.1547. Eduardus Seimerus Avunculus novi Regis, qui diadema adeptus vix decimum ætatis annum attigerat, ſemetipſum proclamavit ſolum, & unicum Regis Tutorem, Regnique Protectorem; cum autem hic æque ac Richardus Corcus, ac Joannes Checus ambo Eduardi Regis Magiſtri Zwinglii ſectam profiterentur, brevi ſub novo hoc Regimine Catholicæ Religionis reliquiæ in Anglia penitus extinctæ fuerunt. Inſuper Cranmerus Cantuarienſis Archiepiſcopus haud ultra hæreſin diſſimulare ſollicitus palam totum, quo ejus animus contra veram doctrinam infectus erat, venenum effundere cæpit, cunctaque ſacra, & profana Regiæ poteſtati ſubjecit, imo etiam ipſosmet Epiſcopatus ei ſubdidit, atque Ordinationes, ipſasque Sacramentorum formas, ac preces tam in Epiſcoporum, quam Sacerdotum inauguratione adhibendas a Senatu præſcribi mandavit. Poſtmodum res Liturgicæ, ſeu publica Eccleſiæ officia, necnon quælibet Sacramentorum adminiſtratio Regis arbitrio committitur, evertuntur plurium Sanctorum imagines, ac picturæ, necnon in quibusdam Eccleſiis dejecta Chriſti Crucifixi imagine Regis inſignia appenduntur. Pariter occaſione ex Henrici VIII. exequiis captata diſcutitur inſtitutio

Miſſa-

Missarum *de Requiem*, ac brevi post eædem abrogantur, nec minus sancitur, per universum Regnum Visitatores esse emittendos unacum Constitutionibus Ecclesiasticis, fideique articulis. His etiam adjungebantur Præcones, qui novæ Reformationis doctrinam prædicarent: quinimo duodecim Homeliarum liber consarcinatur, ut populus instrueretur, qua ratione juxta Novatorum dogma salutem consequi posset. Denique abolito Missæ Sacrificio, eversisque sacris imaginibus, soli Protestantium Ministri ad populum dicere permittuntur. Interea cunctis hisce immutationibus introductis Regno bellum impendebat contra Scotiam, cui Galli suppetias ferebant. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LX.

Universitatum Visitatio ab Angliæ Rege præcepta.

Igitur Angliæ Protector pluribus, quas retulit, victoriis elatus primas eo curas intendit, ut spuriam Reformationem in Regno stabiliret, quam in rem Rex in mandatis dedit, ut omnes academiæ, ac Collegia visitarentur, verum illi, quibus hæc provincia erat demandata, sanctissima piorum Fundatorum Decreta ad Religionis, disciplinæ, *Sand. l. c. p. 240.*

ac

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

ac rei literariæ augmentum condita abrogarunt, eorumque loco novas leges ſectæ ſuæ magis congruas ſubſtituerunt: cum vero Bonnerus Londinenſis, ac Gardinerus Viacomienſis, ambo Epiſcopi perverſa hæc Viſitatorum ſtatuta improbarent, in vincula conjiciuntur, præcipue, eoquod ſacrarum Imaginum everſionem damnarent, atque homeliarum librum, cujus ſupra meminimus, rejicerent. Equidem Maria defuncti Regis filia datis ad Protectorem literis eidem exprobrabat, quod ſupremam Henrici Regis voluntatem proterve peſſumdaret, ac tot novitatibus Religioni veræ adverſis ea, quæ ipſe ſanxerat, everteret poſtrema illius monita contemnens. Nihilominus Regis Curia conventu habito die quarta Novembris communionem ſub utraque ſpecie ſancivit, privati Sacrificii uſum abrogavit, præcepitque, ut deinceps ſolus Rex de Epiſcopatibus per regias literas diſponeret: quinimo Epiſcopalis fori jurisdictio limitabatur, ac penitus Regiæ poteſtati ſubjiciebatur, tandemque ad tantam deventum erat petulantiam, ut Epiſcopi diſertis verbis declarare cogerentur, quod *perverſam hanc doctrinam profiteri velint, prout de tempore in tempus ſtabilita atque a Rege, & Clero explicata fuerit.* Porro hæc vox: *Clerus*: non-

Boſſuet. hiſt. variat. l. 7. art. 78. v. 422.

nonnisi ex fallaci comitatis affectatione fuisse additum, satis aperte elucet, cum reapse cuncta nomine solius Regis expediri juberentur. Præter hæc tandem residua Monasteriorum, ac fundationum bona Eduardo vindicantur: Ecclesiasticis vero Deputatos ad Curiæ inferioris Senatum ablegandi jus adimitur. Sæc. XVI. A.C 1547.

§. LXI.

Hassiæ Landgravius ad implorandam Cæsaris clementiam adactus.

Attamen adultera hæc Reformatio, cum in Anglia indies nova caperet incrementa, haud parum in Germania decrescere cernebatur; quippe Carolus V. Saxoniæ Electoris arrogantiam plurimum deprimendo, Novatores præcipuo suo fulcro destituit, nunc vero ipsum etiam Hassiæ Landgravium eo adegit, ut Cæsaris clementiam supplex exorare, atque illius legibus sese subjicere compelleretur: cum autem Imperator vereretur, ne Landgravius ad extrema redigeretur, respondit, se ad veniam reo concedendam esse propensum, dummodo sequentes acceptaret conditiones. *Thu hist. l. 4. Sleid. comm. l. 19. p. 669.*

I. Landgravius ad Cæsarem ipsus supplex veniat, flexisque genibus delictum sibi condonari petat. II. Erga Cæsarem obse-

Sæcul. XVI A.C 1547.

quenter ſeſe deinceps gerat, & officioſe. III. Quæ Cæſar pro ſalute Reipublicæ faciet Decreta, ſervet. IV. Cameræ judicio, quod Cæſar conſtituet, pareat, & ſumptum pro virili parte ſuſtineat. V. Adverſus Turcam auxilia, ſingulis temporibus, ut cæteri Principes, conferat. VI. Ab omni fœdere, maxime autem Smalcaldico diſcedat, & ejus generis literas omnes Cæſari tradat. VII. Nullum fœdus unquam faciat, in quo non Cæſar, & Ferdinandus Rex comprehendantur. VIII. Hoſtes Cæſaris omni ſua Provincia interdicat. IX. Si quem Cæſar mulctare velit, eum minime defendendum ſuſcipiat. X. Cæſari det iter per ſuos fines, cum res ita feret. XI. In ſuæ ditionis homines, qui contra Cæſarem, aut Ferdinandum militabunt, graviter animadvertat: eos vero, qui jam militant, revocet, ut intra diem decimum quartum diſcedant a ſignis, & niſi pareant, bonis omnibus mulctet, quæ Cæſari deinde cedant. XII. In ſumptum belli Cæſari dependat intra quartum menſem aureorum millia centum quinquaginta. XIII. Quas habet arces, atque propugnacula, præter Zegenhemum, aut Caſſellum, ad ſolum usque demoliatur, & quos in ea diſponet præſidiarios, atque duces, in Cæſaris fidem adigat. XIV. Nihil in poſterum, niſi de Cæſaris voluntate, muniat. XV. Machinas omnes bellicas cum omni inſtrumento Cæſari ſtatim tradat.

dat. *XVI. Ex iis vero Cæsar ei largiatur, quantum satis esse videbitur ad ejus loci, quem ei concedet, tutelam. XVII. Henricum Brunsvicensem, ejusque filium liberos dimittat, & Henrico suam Provinciam reddat, ejusque ditionis populo jusjurandum remittat, deque damno dato cum illo transigat. XVIII. Quæ Prussiæ Magistro, cæterisque per vim eripuit, restituat. XIX. In Daniæ Regem, vel quosvis alios nihil moveat, quod vel opem ei non tulerint, vel quod Cæsaris secuti sint partes. XX. Captivos omnes, qui Cæsari militarunt, absque multa dimittat. XXI. Iis, qui jure cum ipso quaqua de re volent experiri, sese sistat. XXII. Has leges ipsius liberi ratas habeant. XXIII. Idem faciant nobilitas, atque populus, & si quidem ille pacta non servet, comprehensum Cæsari tradant. XXIV. Pro his rebus omnibus Brandeburgicus, & Mauricius, & Wolfgangus Palatinus Generi fide jubeant, &, nisi is pareat, vires omnes in ipsum expedire spondeant, ut ad servanda pacta cogant.*

Sæc. XVI. A.C. 1547.

§. LXII.

Hæ conditiones a Landgravio acceptatæ.

Hos articulos Landgravius, ad quem mox missi fuerant, non sine animi metu recepit, ac majori cum fastidio per-

Sleid. & Tuan. l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

perlegit, illis tamen ſeſe ſubmittere cogebatur, ea lege, ne ad duriora adſtringeretur. Cum ergo Imperator rem ad ſententiam ceſſiſſe cerneret, Wittembergam Mauritio Duci ceſſit, ipſe vero quantocius promotis caſtris in Haſſiam contendit, hanc Regionem infeſtis armis invaſurus, ſi Landgravius datam fidem violare moliretur: verum hic ipſus Cæſari obviam procedens die decima octava Junii Hallam pervenit comitantibus eum Electore Brandeburgico, necnon Mauritio Saxoniæ Duce. Vix hora effluxerat, cum pariter Henricus Brunsvicenſis Dux, ejusque filius Carolus Victor ibidem adventarent: altera vero die Chriſtophorus Carlebitzius, qui Cæſari ab Imperii ſecretis erat, Landgravium accedens, pacis conditiones ipſius chirographo firmandas obtulit, cum autem ille id exequi renueret, cauſſatus, additum fuiſſe, quod Cæſaris eſſet ſingulos hujus pacti articulos interpretari, quæ tamen conditio in literis ei per Ephebum allatis non fuiſſet perſcripta.

§. LXIII.

Landgravius coram Cæſare veniam exorans.

Thu. hiſt. l. c. Sleid. p. 673.

Cum autem Atrebatenſis Epiſcopus Cæſaris Miniſter ad Landgravii que-

querelas reſponderet, quod hæc conditio nonniſi ſcribæ negligentia, ac oblivione in exemplari ad eum transmiſſo fuiſſet omiſſa, hinc Landgravius mox aquievit: renuit nihilominus Tridentini Concilii Decretis ſeſe ſubmittere, iſtaque verba apponi voluit, quod ipſe generalis, ac liberi Concilii, in quo non minus Caput, quam reliqua membra emendarentur, ſanctionibus parere vellet, eo prorſus modo, quo Brandeburgicus Elector, ac Mauritius Dux ſe eidem ſubjecturi eſſent. Porro id ex hoc fine addidit, quod hi ſe ab Auguſtana Confeſſione nunquam diſceſſuros promiſiſſent. Hac igitur ratione tandem pacta fuere firmata, moxque Principes circa horam quintam poſt meridiem Landgravium adduxerunt ad Cæſarem, qui tum in ſuo throno conſidens cum ſuo Cancellario verſabatur. Ubi cum Landgravius coram Cæſare in genua provolveretur, per Cancellarium ſupplex prælegebatur libellus, quo is crimina in Cæſaream Majeſtatem commiſſa deprecabatur, ſimulque effictim rogabat, ut illum in ſuam fidem, ac præſidium recipere velit, facta pollicitatione, quod deinceps omnem Cæſari fidem, obſequium, & obedientiam præſtare paratus ſit. Ad hæc Cæſar per Georgium Heldum hæc in reſponſis dari præcepit:

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Sæcul. XVI. A. C. 1547. *Etsi Langravius graviſſimam pœnam ſit meritus, prout & publice conſtat, & ipſe fatetur, ego tamen & pro mea liberalitate, & quoniam Principes aliquot interceſſerunt, non recuſo, quin & a proſcriptione is liberetur, & neque ſupplicio, quod eſt commeritus, neque carcere perpetuo, neque bonis etiam mulctetur amplius, quam in formula pacis definitum eſt: inſuper ipſius etiam nobilitati, atque populo ignoſco, modo pacta ſervent, & ſuum hoc tantum beneficium deinceps agnoſcant.*

Hujus perdemiſſæ ſubjectionis Spectatores erant Maximilianus Archidux Ferdinandi Regis Filius, Philibertus Sabaudiæ, & Albæ Duces, ſupremus Pruſſiæ Magiſter, necnon Atrebatenſis, Numburgicus, & Hildesheimenſis Epiſcopi præter Henricum, Carolum Victorem, & Philippum Brunvicenſium Duces. Aderat quoque ſummi Pontificis Nuntius, necnon Bohemiæ, ac Daniæ Regum Legati præter Clivenſis Ducis, ac maritimarum aliquot civitatum Oratores, aliosque ex Nobilitate quamplurimos.

§. LXIV.

Landgravius præter expectationem cuſtodiæ datus.

Landgravius, cum de ſincero Cæſaris animo

Sæcul. XVI. A C. 1547.

animo haud dubitaret, eidem grates rependit; cum autem diutius ad ejusdem pedes procumberet, data necdum licentia surrexit. Porro paucis post horis eum Elector Brandeburgicus visum ibat, ac ipsum & Mauritium Ducem una secum in Albæ Ducis ædibus cænaturos dicebat. Ergo hi unaomnes eo accedunt, ibidemque sese reficiunt, absoluta vero cæna Landgravius nihil mali suspicatus ad aliud cubile contendit, fallendi temporis gratia alea lusurus. Interea Mauritius Dux, atque Elector Brandeburgicus cum Albæ Duce, atque Atrabatensi Episcopo conferebant: vertebatur autem eorum colloquium præcipue circa consilium, quo Landgravius horum sermonum ignarus custodiæ dandus esset. Deprecabantur quidem pro eo Mauritius Dux, atque Elector, cum vero quicquam impetrare desperarent, per Eustachium Schelebum Landgravio hæc exponunt: *Nos per omnem vitam, ut viros Principes decet, sincera fide egimus, & quicquid polliciti sumus, diligenter præstitimus, eandem fidem ab aliis etiam expectavimus: Albanus & Atrebatensis dicunt, quod tibi sub custodia ibi pernoctandum esset: id quidem tibi pergrave & acerbissimum accidet: speramus tamen, ubi cum Cæsare collocuti fuerimus, rem ex nostra sententia confectum iri, teque*

Shou. l. c. Sleid. p. 674. Ant. Vera hist. de Charles V. p. 264.

Sæcul. XVI. A.C. 1547. *per efficacem operam noſtram brevi libertatem conſecuturum.* His perceptis Landgravius ira commotus ambos adeſſe voluit, fidem ſibi datam obteſtatus, cujus fiducia fretus huc ſeſe contuliſſet, poſtea eosdem rogabat, *ut ipſimet proprii ſui honoris curam habeant, & quid ſibi, quid uxori & liberis promiſerint, in memoriam revocent.*

§. LXV.

Mauritius Dux, atque Elector Brandeburgicus apud Cæſarem queſti.

Thu. l. 4. Mauritius Dux, ac nonnulli Electoris Brandeburgici Conſiliarii cum Landgravio verſabantur, ut eidem aliqua ex parte ſatisfacerent: altera vero die ambo hi Principes pro Landgravio deprecaturi Cæſarem adeunt, eidemque hæc exponunt: *Ea res plurimum ad noſtram exiſtimationem pertinet; neque enim, ſi qua fuiſſet vel minima ſuſpicio, ei auctores fuiſſemus, ut ſe ſiſteret, nec ille ad eum locum, ubi libertatem eſſet amiſſurus, unquam veniſſet: cum ergo ejus rei nomine illi fidem dedimus, rogamus, ut Cæſarea Majeſtas noſtrarum precum rationem habere, fidemque Haſſo datam liberare velit.*

Ad hæc reſpondit Imperator: „ Quid vos Haſſo promiſeritis, ignoro, „ ego quidem eidem caveram, quod „ ne-

„ nequaquam perpetuo carceri sit in- Sæcul. XVI.
„ cludendus, nunquam tamen pollici- A. C. 1547.
„ tus sum, quod omnino non esset de-
„ tinendus, nec aliud in pactis perscri-
„ ptum legitur. „ Accepto responso ambo hi Principes Cæsaris Ministros questum adeunt, significantes, hac ratione cum Landgravio contra concordiæ articulos procedi. Verum Ministri quantocius initi pacti tabulas proprio Landgravii chirographo signatas producunt, in quibus tamen deprehendebatur, quod mutata voce Germanica Einige, quod idem significat, ac *ullo*, per fraudem literæ *n* subrogata fuerit litera *W*, ita ut legeretur Ewige, ac sensus esset, quod Landgravio cautum foret de carcere *perpetuo*: Er wolle ihn mit ewiger Gefängniß nicht belegen: non autem quod Landgravius ab omni carcere liberandus foret, seu er wolle ihn mit einiger Gefängniß nicht belegen. Plures equidem Historici Cæsarem hac ratione datam fidem violasse accusant, Itali tamen, atque Hispani ejusdem integritatem toto studio vindicant (*).

(*) Hanc fraudem, si tamen intervenit, vix Historicorum ullus ipsi Cæsari imputat, sed illius auctorem exstitisse Granvellanum Thuanus scribit, alii vero Albæ Ducem in crimen vocant,

Sæcul. XVI. A. C. 1547. Rebus ita non sine animorum contentione agitatis tandem fuit conclusum, quod Landgravio, quocunque libuerit, abire integrum esset: cum vero hic, ut incolumis domum reverti posset, fidei publicæ literis sibi caveri peteret, id ei denegatum, quamvis ambo Principes pro eo summis precibus instarent: Biduo autem transacto eidem nun-

---

vocant, Avila autem, necnon Natalis, Surius, Ulloa & alii tradunt, quod Landgravius propria manu formulam conditionum perscripserit, proin de scripturæ aut scriptoris errore, vel fraude merito conqueri non potuerit, imo ut inquit Surius: *Landgravius principio quidem graviter captivitatem suam tulit, postquam vero cum SUIS IPSIUS SCRIPTIS convinceretur, eam fortunam cœpit moderatius ferre.* Insuper in Cæsaris rescripto per Heldium Vice-Cancellarium Landgravio concesso disertis verbis legitur; Desgleichen auch, daß Seine Fürstliche Gnaden nicht mit ewiger Gefängniß, noch mit Entsetzung derselben Güther möchte beschweret werden: Utut demum res se habuerit, verissima est Arnoldi animadversio: *Certe*, inquit ille in vita Mauritii p. 1216. *cum ante id tempus Landgravius multa insidiose* (juxta Lutheranæ Doctrinæ præscripta) *egisset, & callide, voluisse credo Deum, ut in hunc modum vulpecula a vulpe deciperetur.*

nuntiabatur, quod Cæsarem in itinere comitaretur: ecquidem nova hac repulsa, quæ prioris injustitiæ partus erat, magis exacerbatus, primo morem nullatenus gerere statuit, postea tamen, cum viribus, ac dignitate inferior esset, saniora Mauritii, ac Electoris Brandeburgici consilia sequi, habitaque patientia sese novis jussis subjicere decrevit, præcipue cum hi eidem promitterent, se nil, ut brevi redire posset, intentatum relicturos, nec etiam a Cæsaris aula recessuros, priusquam libertati restitutus esset. Ergo Cæsarem Numburgum usque comitantur, rursus apud eum pro Landgravio deprecantes: Verum tertio post die Carolus eisdem ulterius progredi inhibuit, adjectis etiam minis, quod Hassiæ Landgravium in Hispaniam captum ablegaturus esset, nisi ab importunis ejusmodi precibus desisterent. Hanc repulsam ægre admodum tulere Mauritius Dux, atque Elector Brandeburgicus, cumque obfirmatum Cæsaris animum flectere desperarent, siniſtrum habiti colloquii, precumque successum Landgravio significarunt, eumque rogarunt, ut ipsos haberet excusatos, eoquod accepto nuper Cæsaris mandato, eundem ulterius sequi præpedirentur, ut tamen Landgravium ob miseram sortis suæ conditionem

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

nem valde afflictum ſolarentur, eidem ſignificari fecerunt, quod inſuperhabita Cæſaris indignatione brevi ad Comitia Auguſtana menſe Septembri celebranda profecturi, & nullum ſtudium pro ejus libertate prætermiſſuri eſſent, quam certo ſperandam fore ajebant, ſi ipſe centum illa, & quinquaginta aureorum millia in nuperis pactis promiſſa pendere, ac de reliquis etiam conditionibus integra fide ſervandis cavere vellet. Landgravius cum amiſſam libertatem cuivis rei diſpendio redimere paratus eſſet, conciliationis viam ſibi ab utroque Principe propoſitam arripere ſtatuit, cunctaque ab eo poſtulata executus eſt, arcesque ſuas demoliri, pecunias numerari, ac belli tormenta tradi curavit; necdum tamen libertatem conſequi poterat.

§. LXVI.

Auguſtanus Conventus a Cæſare indictus.

Sleid. comm. lib. 19. p. 677.

Hac ſeveritate Cæſar non nihil Proteſtantium factionem deterruit, inſuper etiam die tertia Julii Principum Imperii comitia die prima Septembris Auguſtæ celebranda indixit, atque in mandati ſui literis hæc expoſuit: *Hucusque bello fui præpeditus, quo minus ad ante-*

anteactas Februarii Calendas egerim conventum, uti Ratisbonæ decreveram: Turbis vero sedatis, & quia motuum auctores in mea nunc habeo potestate, non amplius differre volui, quo nimirum partes vitiosæ sanari possint: deliberatio autem erit de iis rebus, quæ Wormaciæ, & ante annum Ratisbonæ tractari debebant. Ulmæ futurus erat hic Conventus: verum ob pestilentiæ contagionem mutatus est locus. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Facta hac convocatione Imperator Bamberga Norimbergam contendit, quin Saxoniæ Electori, ac Landgravio eandem secum urbem ingredi permitteret, veritus, ne tumultus suscitarentur, cum cives utrique huic Principi plurimum addicti essent. Eapropter Hispanis datum erat negotium, ut ambos extra urbem sollicite custodirent. Porro ibi mox Hamburgensium Deputati in Cæsaris fidem recipi efflagitarunt, se a fœdere recessuros polliciti, quos etiam Cæsar perbenigne excepit, indicta nonnisi centies mille aureorum mulcta in belli sumptus expendenda: die vero sexta Julii promulgato edicto ea, quæ inter se, ac Landgravium decreta fuerant, declarabat, simulque inhibebat, ne quis ejus bonis, aut subditis ullo pacto damnum inferret.

§. LXVII.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LXVII.

Wittembergenſes Theologi a Mauritio Duce excepti.

Sleid. l. c. p. 678. Sub idem tempus Dux Mauritius Wittembergenſes Theologos, Melanchtonem, Pomeranum, aliosque a ſe Lipſia evocatos ſumma cum benevolentia excepit, ac longo cum eis habito colloquio ſe eorum ſectæ ex animo adhærere teſtabatur. Præterea eis Eccleſiæ, ac Scholæ Miniſterium commendabat, necnon enixe, ut bene cæptis conſtanter inſiſterent, hortabatur, denique eisdem ſtipendia conſtituit, ac muneribus auctos dimiſit.

§. LXVIII.

Praga Ferdinandi Romanorum Regis arbitrio dedita.

Thuan. l. c. Sleid. p. 662. 663. & 676. *edit. an.* 1556. Cum interea Bohemi cuncta victricibus Cæſaris armis ſeſe inclinare perſpicerent, & ipſi ſuorum nonnullos ablegabant, qui tot eidem victorias gratularentur, præprimis autem Pragenſes ſeſe Ferdinandi Romanorum Regis arbitrio committunt. Itaque Rex ineunte menſe Julio urbem ingreditur, die vero ſexta ejusdem menſis quingenti cives in arce conveniunt, atque ad Regis

gis pedes provoluti ſubortis lacrimis il- Sæcul. XVI.
lius clementiam implorant. Aſt Fer- A.C. 1547.
dinandus ſubridens ad eos hæc effatus eſt: „ Nimis ſero lacrimas funditis, in „ quas potius erumpere decuiſſet, cum „ arma adverſus veſtrum Regem cape- „ re ſtatuiſtis. „ Nihilominus Ferdinandus Maximiliani Archiducis filii ſui, & Auguſti Saxoniæ Ducis, qui Mauritii frater erat, necnon aliorum Procerum, qui Regem comitabantur, precibus ad miſerationem commotus cuilibet ſigillatim delicti ſui veniam conceſſit, præcepitque, ut omnes tum præſentes interea in arce detinerentur, donec quid conſilii caperet, deliberaſſet. Quarto poſt die decima Julii eisdem mulctam ſignificari præcepit his verbis:

I. In proximo conventu Principes fœdus initum prorſus aboleant, convulſis omnibus ſigillis. II. Libertatis, & Privilegiorum ſuorum literas omnes, atque documenta Regi tradant, ut nonnulla corrigat, & ea, quæ videbuntur, ipſis denuo largiatur, & confirmet. III. Tradant etiam literas omnes, quibus jura tribuum, atque ſocietatum continentur, eoquod ex iis nonnulla turbis occaſionem, atque materiam ſubminiſtrent. IV. Arces quoque dedant, & jurisdictionem omnem, atque vectigalia. V. Deinde literas omnes fœderis, & ejus, quod

cum

Sæcul. XVI. A.C. 1547. *cum cæteris ipsi fecerunt, & quod initum est cum Saxoniæ Duce Joanne Friderico, tradant. VI. Cervisiæ vectigal illud promissum in annos tres, perpetuo dependant. VII. Tormenta, & bellicum instrumentum omne deducant in arcem, & quæ privatim quisque habet arma, pro communi servitio conferat in curiam.*

Itaque omnes hi cives in arce detinebantur, donec hi articuli omnino executioni dati fuissent; tota etiam rei serie ad populum relata, una omnes aquieverunt, postquam Ferdinandus nonnisi quinquaginta ex captivis liberos dimiserat: ex ceteris vero nonnulli ad capitis pœnam, atque alii ad perpetuos carceres fuere damnati: Porro cum Nobiles quoque comparere jussi essent, nec ad dictam diem adveniissent, eorum non pauci tanquam proditores, ac rebelles fuere proclamati. Casparus vero Pflugius, quem conjurati seditionis suæ Ducem creaverant, læsæ Majestatis crimen incurrisse denuntiabatur, constituto in ejus caput quindecim millium aureorum pretio, illi persolvendo, qui eum vel vivum, vel mortuum traderet.

§. LXIX.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LXIX.

Cardinalis Sfondratus ad Cæsarem ablegatus.

Adhucdum Imperator Bambergæ in Franconia hærebat, dum Cardinalis Sfondratus Papæ Legatus nomine Pauli III. Carolo prosperos armorum successus gratulatum advenerat. Hunc Imperator tam insolita excepit benevolentia, ut hac Legatione cuncta dissidia sedatum iri spes affulgeret; huic enim Legato insuper data erat facultas cum Cæsare conveniendi circa easdem conditiones, quas Mendozá proposuerat. Verum successus conceptæ spei abluſit; quippe Sfondratus peracta officiosa salutatione de rei summa agere cæpit, ac de expeditione contra Anglos suscipienda sermonem instituit. Equidem Imperator hoc consilium jam rejecerat, cum idipsum Nuntius Apostolicus Pontificis nomine, necnon quidam alius Cardinalis Poli Orator eidem proposuisset, nihilominus Sfondratus his verbis Cæsarem allocutus est: *Quamvis eo tempore, quo proficiscebar, sacra sua Majestas bello Germanico esset implicita, mihi tamen injunctum est a Paulo III. ne prætermitterem tam egregium opus proponere, cum speraret Pontifex, tibi ante* *Pallav. hist. Conc. Trid. lib. 10. c. 3.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

acceſſum Legati, victoriam de hæreticis a Deo conceſſum iri, adeoque opportunitatem expeditionis Anglicæ capeſſendæ (ſicut poſtea evenerat) nunc vero ſacra ſua Majeſtas libere ulciſci poterit inſultus, quibus Imperialis dignitas ab Anglis violata fuit; ob eam igitur cauſſam ſperat Pontifex, quod tam glorioſam expeditionem nihil ultra morari poſſet.

Ad hæc reſpondit Imperator; *Meis in Germania rebus plus curæ debetur, ubi poſt relatam victoriam multum adhuc laborandum ſupereſt ad victoriæ fructus decerpendos, de cetero belli hujus laboribus adeo diſtentus ſum, ut novum ſuſcipere haud valeam:* cum ergo Legatus hoc conſilium Cæſari haud probari cerneret, totam rem prudenti ſilentio committendam cenſuit.

§. LXX.

Mutua Cæſarem inter, & Legatum colloquia de Synodo Tridentum revocanda.

Pallav. l. c. n. 2. & 3.

Igitur Legatus ſermonem ad alias res divertens Cæſari hæc propoſuit: „ Summopere neceſſarium, ac dignitati, & utilitati Eccleſiæ prorſus pro„ ficuum foret, ſi omnes & ſinguli Pa„ tres in Concilio uniti eſſent, quam „ in rem haud opportunius occurrit re-

„ me-

„ medium, nisi ut consilia, quæ Men- Sæcul. XVI.
„ doza Cæsareæ Majestatis suæ Orator A.C.1547.
„ Romæ proposuerat, effectui dentur.„
Ad hæc reposuit Imperator: *Bellum non humana ambitione, sed divinæ caussæ studio suscepi, ejusque rei luculenta indies testimonia prodeunt. Hujusce piæ voluntatis meæ præmia agnosco miros, inopinatosque progressus, quibus arma mea Deus provexerat: at non possum in Germania Religionem componere, nisi repositio Tridenti Concilio, quod perspicuum habeo ex compluribus præsertim hæreticis reconciliatis. Nihil dubito, id esse in potestate Pontificis, præsertim si verum est, quod Pontifex affirmabat, se inscio Synodum fuisse translatam, nam sic evanescit omnis species, qua ad translationem tuendam alias obstringeretur. Porro obtenta translationis caussa, hoc est, morbi suspicio, præterquam quod ea legitima non fuerit, jam omnino cessavit. Id nisi fieret, prævideo in gravissima incommoda offensum iri, sed omne detrimentum in culpæ auctorem cadet.*

His Caroli dictis Legatus hunc in modum respondit: *Nec par est, nec fieri potest, ut Synodus regrediatur Tridentum, ubi Patres inviti degebant, nisi ingens aliquod Religionis emolumentum eorum reditum honestiorem, facilioremque redderet, illud igitur, quod cum Mendoza convenerat, amplectendum est, ut nimirum prius Ger-*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

mani & præterita illius Synodi decreta reciperent, & futuris se subderent: Hoc etiam in ipsius Cæsaris decus redundabit, tanquam in auctorem revocati Tridentum Concilii cum tanto Ecclesiæ decore, atque compendio.

§. LXXI.

Legati petitio de Synodi decretis a Cæsare recipiendis.

Cum Imperator sua promissa conditionibus adeo incertis alligari nollet, ita reposuit: *Ea non ad expediendam rem, sed ad subterfugiendam proponuntur; cum in comperto sit, obstacula non defutura in Conventu Cæsareo, ne res progredi possit.* Porro hic ex una parte Legatus obiecit, *quænam foret dignitas, si Concilium quasi per vim Tridentum repelleretur in Gratiam Germanorum, atque iidem postea illud contemnerent, pluresque ipsum oppugnarent, ac denique omnes inde recederent, ut iam contigerat.* Ex altera parte Cæsar contendebat, *quidquid tandem evenisset, eam unicam viam supereſſe, qua possit Pontifex apud Deum, hominesque suam caussam probare.*

Nihilominus Sfondratus denuo institit, Cæsarem rogans, ut Synodi Decreta in Germania recipi curaret saltem propter victoriam recens relatam, cum

ob

ob Dei cauſſam bellaſſet, ac viciſſet. Sæcul. XVI.
Verum Legatus unice a Cæſare hoc re- A.C. 1547.
ſponſum impetrare poterat: *probe noſco legatum plene documentis inſtructum adveniſſe: at nolo aliud repetere, niſi, quod meo muneri haud defuturus ſim in eo, quod Religioni poterit prodeſſe; opto pariter, ut ſuo quoque munere alii fungerentur.* Tum Legatus reſpondit, *idem eſt Pontifici propoſitum: quapropter cum de re nihil inter vos diſcrepetis, ſed de modo rei conficiendæ opportuniore, hinc haud gravetur Sacra Cæſarea Majeſtas ſua id mature perpendere; cum eam haud latere poſſit, quod Mendoza ipſius Orator adeo huiusmodi negotiorum peritus, propoſitis conditionibus acquieverit.* Aſt repoſuit Cæſar: *haud mirum videtur Mendozam decipi potuiſſe; nec mihi ad id longiore meditatione opus eſt.*

Legatus hoc reſponſo parum contentus, ac Cæſaris animum flecti poſſe deſperans abeundi veniam petiit, obtinuitque. Equidem non deerant, qui Sfondratum Romæ non modo ob diſcedendi facultatem nimis præpropere petitam, ſed præcipue propter reiectas a Cæſare conditiones antea ab ipſomet Mendoza approbatas reprehenderent. Verum ille utrumque accuſationis caput facile diluit, datis literis totam colloquii cum Carolo habiti ſeriem exponens, quid vero ipſe hac in re ſentiret,

Sæcul. XVI. A.C 1547. his verbis declaravit: *id temporis opportunum non est Bononiæ Synodum retineri, eoquod Italorum Præsulum frequentia, & exterorum raritas, Provincialis, non Oecumenicæ Synodi speciem præseferret, insuper idem Concilium populis suspectum fit, cum illius Patres Pontifici sint addicti, eorumque statio in Pontificia ditione suspecta esset. Denique cum Cæsar eam Synodum palam aversetur, timendum, ne pro Imperii amplitudine in Schisma prorumperet.*

Pariter die vigesima prima Julii datis ad Maffeium, qui Papæ ab epistolis erat, literis eidem significavit, quod Cæsar obfirmato animo suæ inhæreat sententiæ, ac Synodum Tridentum revocari postulet. Ea res Pontificem anxiis curis distinebat, eoquod Patres rursus Tridentum convocare recusaret, summopere gavisus, quod Synodus in quadam urbe eius imperio subdita celebraretur (*). Itaque ad dirimendam Syno-

(*) Quam iniquo calamo Continuator hæc contra Pontificem intruserit, sat manifeste patet ex ipsis Pallavicini verbis, qui hanc in rem l. c. num. 10. ita disserit. *Ast Paulus Papa, uti Sedis Apostolicæ studiosus recusabat Tridentum rursus amandare Concilium absque certo aliquo Ecclesiæ commodo, & cohonestamento; ita pacis appetens facilem se ad me-*

dium

Synodi cauſſam tempus magis opportunum expectare oportebat. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LXXII.

Conventus Auguſtani initia.

Interea Imperator exeunte Menſe Auguſto unacum exercitu ſuo Auguſtam venit, ibidem comitia celebraturus, quibus etiam die prima Septembris datum eſt initium. Præprimis Cæſar ipſam Eccleſiam Cathedralem, ac loca quædam ſacra Archiepiſcopo reſtituit (*), ceterorum autem curam Senatui, ac populo integram reliquit: cum autem hæc urbs palam Lutheri ſectam profiteretur, hinc Eccleſias ritu Catholico expiare oportebat. Hoc facto Michaelem Sidonium ſupremum Moguntini Archiepiſcopi Vicarium Cæſar

Sleid. p. 691. Thu. l. 4. n. 7. Heiſſ. hiſt. de l'Emp. l. 3. p. 393.

Belc. comm. l. 15. n. 46.

dium aliquod conſilium oſtendebat, cuiusmodi eſſet, Synodum Ferrariam adducere, cuius Dominus ob Mutinæ, Rhegiique Principatum erat in Cæſaris clientela. Cæſariani vero non tam Bononiæ infenſi erant, quia Pontifici obtemperabat, quam Tridenti cupidi, quia erat opportuna Germaniæ & fortaſſis tuendæ dignitatis curâ ſolliciti.

(*) Thuanus addit, *ut a Religione initium fieret.*

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

far Ecclesiæ Cathedralis Concionatorem constituit, quo munere ipse cum ingenti Religionis studio functus est, & plures sermones typis postmodum impressos habuit de Missæ Sacrificio; cum autem cives iamiam intime hæresis veneno infecti essent, non raro Ecclesia, ubi ad populum dicebat, auditorum frequentia erat destituta. Ceterum frequentissimus erat hic conventus: aderant enim præter cunctos S. R. I. Electores Adolphus Colonienſis Archiepiscopus, Mauritius Dux, novus Saxoniæ Elector, aliique quam plurimi, quos inter pariter recensebantur Maximilianus Romanorum Regis Filius, Tridentinus Cardinalis, Henricus Brunsvicensis, Clevienſis Dux, ac Maria Caroli V. Soror, quæ suam Neptem Lotharingiæ Ducem comitabatur. Nec deesse voluit Sybilla Joannis Friderici capti Electoris coniux, suum Maritum visendi, eidemque, si fieri posset, libertatem procurandi desiderio incitata.

§. LXXIII.

Cæsaris Oratio ad Principes in comitiis congregatos.

Sleid. p. 682. Belcar. l. c. Thu l. 4. Spond. hoc ann. n. 12.

Postquam Maximilianus Austriæ Archidux nomine Cæsaris pauca quædam esset effatus, ipsemet Carolus Impera-

perator per ſuum ab arcanis Mini- Sæc. XVI.
ſtrum ſuam pro patria piam voluntatem A C. 1547.
his verbis expoſuit: *Ante biennium Wormatiæ conventum egi, ut ſimultatem omnem componerem: cum vero pauci quidam adeſſent, actionem omnem tranſtuli Ratisbonam, quo & ipſe primus omnium veni, licet valetudine tum utebar admodum tenui: cumque cæterorum adventum expectarem, quibus ea de re ſcripſi, vix pauci tamen mihi præſto fuerunt, quorum nonnulli deinde me minime conſcio diſceſſerunt: eo cognito, & reliquis etiam abeundi feci poteſtatem, ſic adeo conventus ille fuit nullo cum fructu, neque ſine ludibrio diſſolutus: cum vero non ſine aſtu quorundam, atque detractionibus id factum eſſe cognoſcerem, neceſſario mihi adhibendum fuit remedium, ideoque miſſis literis, quid mei eſſet propoſiti, & quomodo religionis hoc diſſidium legitime componi vellem, multo ante ſignificavi: poſtea vero, cum felicem eventum mei Conſilii Deus daret, comitia denuntiavi ſtatim, ut de communi ipſorum voluntate, atque ſuffragio decernam, quid ſit ex uſu reipublicæ, ſed quia diſſidium religionis, cauſſa eſt omnis perturbationis in Germania, &, niſi componatur, pax omnino conſtitui non poteſt, hinc mea potiſſimum opera, cum id ſæpe flagitaverim, indictum fuit, & inchoatum Tridenti Concilium, nunc ergo primam, & potiſſimam volo huius rei deli-*

Sæc. XVI. A.C. 1547.

beratione m esse: quemadmodum vero pacem omnes colere debeant, id iam fuit ante decretum. Verumtamen, si quid in eo putent esse corrigendum, aut amplius declarandum, libenter audiam rationes ipsorum: ut etiam jus administretur, inprimis curandum, nam ad infamiam, & detrimentum Germaniæ pertinuit, quod iam per aliquod tempus nullum ius dicatur: decretum quidem ante fuit, quomodo sit constituenda Camera, sed quo minus id factum sit, incidêre quædam obstacula: nuper autem Principes aliquot, atque civitates fidem dederunt, iudicio, quod ipse darem, se parituros esse, & sumptum etiam in eo facturos; itaque peto, ut huius rei procurationem meæ fidei permittant, & sumptum pro sua quisque virili parte conferant: dabo enim operam, ut in eum consessum homines idonei recipiantur, qui data fide per iusiurandum, iuxta æquitatem ius omnibus dicant, & quia propter intermissum aliquamdiu iudicium, causarum, & litium numerus valde est auctus, videtur mihi consuetum, ut loco supplementi decem præterea Iudices, ad consuetum numerum extra ordinem adiiciantur: de querimoniis autem Ecclesiasticorum, propter ereptam ipsis iurisdictionem, atque bona volo ego cognoscere, & offensionem omnem tollere, si possim: de Turcicis auxiliis placeret mihi actionem differri, donec Ferdinandus Rex frater meus venerit, qui

& de pactis induciis, & quid in posterum fieri oporteat, est explicaturus. Postremo, privatas quorumdam deliberationes, atque congressus non probo; nam iis impediuntur publicæ actiones, ac sæpe fit, ut persuasionibus a sententia concepta multi revocentur: id autem in publicis Imperii Conventibus non est decorum, neque ferendum: quid enim quisque sentiat, palam debet in consessu, & libere pronunciare: hæc sunt, de quibus ad vos referre volui, & peto, ut de iis quamprimum agatis, & quid vestræ sit voluntatis, demonstretis.

Sæcul. XVI. A.C.1547.

§ LXXIV.

Religio Catholica a Cæsare Augustæ restituta.

Insuper Cæsar Religionem Catholicam Augustæ reduxit, atque Cardinalem Othonem Truchsesium de Waldburg eiusdem Urbis Episcopum suis iuribus restituit, qui Ecclesias rursum lustravit, atque expiavit, nec non antiquum Dei cultum, prout ante hæresin vigebat, instauravit. Verum non eodem animorum consensu Cæsaris propositiones circa Religionem ab omnibus excipiebantur; quippe S. R. I. Electores Ecclesiastici non alia ratione, quam per ipsam Tridentinam Synodum Religionis dissidia esse componenda omnino contendebant.

Thou l. 4. n. 7.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

debant. Ex adverso Protestantes non id quidem penitus recusabant, petebant tamen, ut Concilium foret liberum, nec ei Pontifex præesset, quinimo Episcopis præsentibus fidei sacramentum, quo Pontifici adstricti erant, remitteretur. Præterea postulabant, ut eorum etiam Theologis decidendi facultas competeret, atque Synodi decreta hucusque condita rursus examini subiicerentur, ac denuo ad trutinam revocarentur: ceteris vero placuit, ut Synodus continuaretur, atque ad eam Protestantes publicæ fidei literis a Papa, ac Cæsare muniti admitterentur, eorumque querelæ exciperentur, seque Concilii decretis obtemperaturos viciſſim sponderent.

§. LXXV.

Cæsaris mandatum de obedientia Synodo ab omnibus præstanda.

Attamen Cæsar, ut opiniones tam dissimiles tolleret, responso die vigesima Octobris dato petiit, ut omnes sine discrimine sese Concilio subiicerent. Ad hæc Palatinus Dux Cæsaris iram veritus: Mauritius vero Landgravium in libertatem asserendi spe incitatus, alii autem variis expugnati rationibus totam rem Cæsaris arbitrio tanta animi prom-

promptitudine commiserunt, ut die vigesima sexta Octobris se Cæsaris voluntati omnino assentiri, cuncti per publicas literas profiterentur: maioris vero moliminis negotium erat cum Imperii civitatibus; hæ enim una ex parte ingens novæ suæ sectæ periculum, si sese Concilio subiicerent, imminere prospexerant, atque altera ex parte sua pertinacia Cæsaris, qui post tot victorias eos ad obediendum vi compellere posset, indignationem, iramque reformidabant: tandem ergo earum Deputati tradito libello conditiones, sub quibus sese Synodo submittere vellent, Cæsari exponebant. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LXXVI.

Quibus conditionibus Protestantium subiectio erat restricta?

Cum Imperator hasce urbes sese Concilii decretis absque restrictione subiecturas crederet, eisdem significari iussit, quod earumdem submissionem non sine animi voluptate acceptaret: Illæ vero mox aliud scriptum Imperatori tradiderunt, in quo conditiones, sub quibus suum consensum daturi forent, magis adhuc perspicue exponebant: erant autem sequentes. I. *Principes, ac Imperii Civitates sese subiiciunt Decretis Con-* *Sleid. l. 19. p. 687. Thu. l. 4. Pallav. l. 10. c. 6. n. 34. & 5.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547. *Concilii Tridenti celebrandi, quippe cæptum fuit in Urbe nec admodum Germanis incommoda, nec ab aliis nationibus merito recusanda;* II. *in hoc Concilio agenda res erit de sacrarum literarum, Patrumque doctrina:* III. *Cæsar tanquam Ecclesiæ Patronus polliceatur, se effecturum, ut plenam loquendi libertatem, tutum ibi domicilium, & abeundi securitatem obtinerent ii etiam, qui Confessionem Augustanam tuentur:* IV. *eo pariter per se ipsos, aut ubi præpedirentur, per Procuratores idoneos aderunt Episcopi Christianarum omnium Provinciarum, præcipue vero Germaniæ, cuius gratia Concilium illud in primis habetur.*

§. LXXVII.

Legati oppositio contra hanc Protestantium submissionem.

Pallav. l. c. Ex literis Sfondr. ad Farnes. ult. Octob. ann. 1647.

Porro cum in hoc Protestantium libello nulla Sedis Apostolicæ mentio haberetur, Legatus hac super re querebatur. Verum ei in responsis datum, *eam apertam mentionem fuisse prætermissam, ne in verborum litigia impingeretur, cum satis esset tacita mentio, illis verbis inclusa* ex Patrum Doctrina.

Ad alterum caput, quo Synodus Tridenti celebranda decernebatur, eidem fuit responsum, quod ea de re iam esset statutum, nec Cæsar a sua sen-

sententia dimoveri posset. His ita decretis Electores tam Catholici, quam Protestantes ex improviso Legatum adiere, ac singularem ei reverentiam, atque affectum semper deferentes, licet non essent invitati, prandio excipi petierunt. Sæcul. XVI. A. C. 1547.

§. LXXVIII.

Mandata Cardinali Madrutio Cæsareo apud Papam Legato data.

Imperator, cum non modo avitæ Religionis concordiam in Germania, sed etiam Concilii restitutionem in Urbe Tridentina urgere summa cum auctoritate niteretur, Cardinalem Madrutium Romam mittere decrevit, dato eidem negotio, ut ea, qua polleret, dexteritate, totisque viribus Pontificem ad sua vota inclinare satageret, eique Cæsaris, ac Romanorum Regis nomine hæc exponeret. *Dei ope supra omnem humanam spem effectum est, ut cuncti Principes, Ordinesque Germaniæ subjicerent se judicio Concilii, quod Tridenti celebratur: & quamquam in maximam ea de re difficultatem offensum esset super auctoritate, quam in Concilio Apostolica Sedes exerceret, utpote alteri parti suspecta; haud tamen consentit Cæsar, huiusmodi subiectionem quocunque* *Pallav. l. c. n. 5.* *Spond. hoc ann. n. 31.*

Sæcul. XVI A. C. 1547.

cunque modo coarctatam, conditionibusque circumscriptam, sed liberam, & absolutam futuram. Proinde Madruccius utriusque Principis, Ordinumque Germanicorum nomine *jubebatur rogare Pontificem, ut Concilium Tridenti reponat, illudque absolvat, quod is effecturum se spoponderat, quandocunque huiusmodi Synodo Germania se submisisset, sicut in præsenti se paratam exhibet: cum autem Cæsar minime dubitet, Pontificem maxime gavisurum ob factam sibi, & Ecclesiæ auctoritatis accessionem, nec neglecturum tam egregiam redintegrandæ Christianæ reipublicæ, reparandæque jacturæ, quam Petri Sedes passa fuerat, opportunitatem, tanta auri vi, tot incommodis, tam gravi etiam vitæ discrimine coemptam a Cæsare, ac præstiturum hoc pacto Pontificem id, quod semper obtulerat qua sua, qua suorum Nuntiorum, ac Legatorum lingua. Quod si perficeret, pro certo haberet, nunquam destiturum Cæsarem suo perfungi munere in Sacrosancta fide, ac Sede Apostolica provehenda, pro eo, ac sæpius promiserat: sin autem id Pontifex recusaret, quod Cæsar haud credere vult, is satis excusatus erit apud Deum, apud Pontificem, apud omnes mortales, cum omne id, quod in se esset, præstitisset ad removenda tam gravia Religionis incommoda, quæ Pontifex pro sua prudentia sane prospiciet, quæque ab Oratoribus ipsius Cæsaris*

ris sæpius fuerant illi propositа, atque a Pontificiis Legatis in Germania sub eorum oculos imminentia conspecta fuerant. Porro cum perspectum esset, quod Synodi revocatio adeo prompta fieri haud posset, atque omnino requireretur, ut circa res fidei in illis Provinciis quædam saltem fierent dispositiones: ex altera autem parte nullus adesset Pontificia ad id peragendum potestate munitus, hinc Legatus insuper a Papa petere iubebatur, *ut viros ea instructos facultate delegaret, ut interim malis, quantum fieri posset, occurreretur.* Exponeret pariter Pontifici, *quicquid ipse Madruccius Germaniæ saluti necessarium in morum correctione cognoverat.* Cæterum cum petitioni revocandi Tridentum Concilii fuerat nonnunquam a quibusdam, qui Pontificis partem magis tuebantur, objectum, hujusmodi Synodum, si Pontifex occumberet, conaturam fortasse, novam sibi electionem Pontificis arrogare; hinc Madrutius Pontifici fidem facere jussus erat, quod Cæsar palam profiteretur, *ipsius semper fuisse mentem, nonnisi Romæ, ac more consueto Pontificem eligendum, prout jus postularet, ipsumque suam fidem Cæsaream obstringere ad id observandum.* Et *quamvis sperandum esset, superfuturum Concilio Pontificem, ejusque fructus collecturum, tamen quidquid eveni-* Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Sæc. XVI. A.C. 1547.

ret, curaturum Cæsarem, ut nonnisi vir sanctissimæ, gravissimæque dignitati par sufficeretur: hæcque promissa, ut magis rei cautum esset, a Romanorum Rege, designato successore Cæsaris, si forte is obiret, firmatum iri.

Pallav. ib. n. 8.

Præterea Cardinali Madrutio injunctum fuit, *ut si forte difficilem experiretur Pontificem post impensa simul cum Oratore Mendoza, quam maxima possent, officia, publicam, quantum liceret, ea de re fidem acciperent, atque aut in Senatu, aut per aliam pro ipsorum arbitratu formam monerent Cardinales, Principum Oratores, aliosque illustres viros publico munere præditos, ut cunctis innotesceret, nihil suarum partium, divini honoris, reique Christianæ causa fuisse a Cæsare prætermissum: si vero Pontifex, quod minime credendum erat, juberet Patres Bononiæ aliquid agere Tridentinæ remigrationi adversum, Orator protestationem ex formula traditi seorsim scripti adhiberet.*

§. LXXIX.

Madrutius Cardinalis re infecta Romam delatus.

Pall. l. 10. c. 6. n. 9. 10. & cap. 7. n. 1. & 2.

Madrutius Cardinalis hisce mandatis instructus, Bononia, ubi prius cum Octavio Farnesio colloquebatur, profectus est, die decima septima Novembris Romam

Romam delatus. Ibidem mandati exemplar Pontifici tradidit, qui, ut de responso consultius deliberaret, Marcellum Cervinum Cardinalem Bononia accersivit. Hic die nona Novembris illuc venit, eo autem præsente summus Pontifex rem cum Sfondrato, ac Montano Cardinalibus contulit, nec non huic posteriori, utpote magis vicino illud Cæsarei mandati exemplar transmisit, significans, quod multi ex Patribus ad Synodi suspensionem propenderent: Sfondratus vero in suo responso mala exponebat, quæ oritura dicebat, sive demum Synodus denuo Tridentum revocaretur, sive Bononiæ continuaretur. Ceterum quid hac in re consultius foret, Sfondratus haud decidebat. Sæc. XVI. A.C. 1547.

§. LXXX.

Montani Cardinalis iudicium circa Cæsaris mandata.

Verum Cardinalis Montanus hac super re sententiam suam magis aperte declarans inspectis Caroli mandatis conjiciebat, quod Cæsar in Pontificem, ac Cardinales cunctatiouis culpam rejicere intenderet, ut in ipsum tota celebrandæ Synodi auctoritas devolveretur. Verum ipsus hanc suam conjecturam impugnabat, affirmans, quod infirma esse hæc *Pallav. c. 7. n. 2. ex lit. Mont. ad Cerv. 11. & 15. Nov. 1. 6. & 7. Dec. 1547.*

Sæcul. XVI A.C. 1547.

ratio; cum enim Concilium iam esset congregatum, atque ultro annuente ipso Cæsare fuisset translatum, haud amplius penes Imperatorem staret, illud ubicunque ipsi libuerit, collocare, invitis Synodi Patribus, summo Pontifice, ac Christianis Principibus, quos inter Galliarum Rex Concilium Bononiæ continuari assensit, ac plures regni sui Episcopos in dies submisit, multosque Cardinales Gallos eo ablegavit, ut Pontifici adversus Cæsareorum conatus assisterent. *Neque ex eo*, pergebat Montanus, *quod hæretici Concilium Tridenti velint, satis caussæ est, cur eo retrudatur, tot Patribus, Catholicisque Principibus reluctantibus. Itaque si præscripta Madruccio mandata solum privatim fuere Pontifici reddita, sicut ad id usque temporis contigerat, suadeo, ut privatim, ac leniter rescribatur iterata laudabili responsione, ac semper antea Pontifici usitata, qua significetur, quod nolit adimere Concilio manendi, discedendive, quo liberet, libertatem. De translatione, an legitima fuerit, cum in Cæsaris mandatis nihil habeatur, nova defensio haud adducenda est, sin autem Cæsariani ad publicam contestationem progrederentur; certa illis dies destinanda est, qua Senatum adirent, responsionem accepturi: ibi vero ipsis reddendum est responsum sat prævalidum, clarisque rationibus confectum; quibus etiam*

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

etiam adjiceretur, adversus quemlibet quacunque dignitate conspicuum, qui Patres ab adeundo Concilio præpediret, pœnas a jure statutas expetitum iri, nec ipso Cæsare quidem excepto. Ceterum nulla plane conditione hujusmodi regressioni indulgendum erit, si namque Tridentina statio prius credita fuerat periculosa, longe deinde periculosior censeatur, postquam Placentinus tumultus Caroli animum in Pontificem patefecerat. Verum postremus hic articulus intelligi haud potest, nisi res ab alto petatur.

§. LXXXI.

Dissidia Papam inter, & Cæsarem ob Parmensem & Placentinum Ducatum.

Paulus III. priusquam clericali militiæ esset adscriptus, uxorem duxerat, atque ex suo coniugio præter Filiam nomine Constantiam etiam Filium Petrum Aloysium Farnesium susceperat, quem ultimum quoque Parmensem, ac Placentinum Ducem creavit, hacque donatione ambas hasce urbes ab Ecclesiæ dominio seiunxit, cui illas Galli olim sartas conservaverant. Ne vero ullum inde damnum Ecclesiæ accresceret, permutationis titulo Sedi Apostolicæ attribuit Principatum Camertinum, ac Nepensem Toparchiam, quam Octavio

Thuan. l. 4. Sleid. comm. l. 19.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Margaritæ Auſtriacæ, quæ ſpuria Caroli V. filia erat, deſponſato, ejusque liberis conceſſerat. Præterea Papa ſanxit, ut pro Parmenſi, ac Placentino Ducatu quotannis octo aureorum millia Ærario Apoſtolico penderentur.

Ea res diſplicuit Cæſari, præcipue cum aliunde Petro Aloyſio indignaretur, eoquod eum Genuenſis conſpirationis, in qua Jannetinus Auria trucidabatur, participem crediderat, hinc permutationem a Papa factam ratam habere renuit. Ea repulſa ſummus Pontifex tantopere offendebatur, ut Octavium Nepotem ſuum unacum copiis in Germaniam contra Proteſtantes tranſmiſſis revocaret. Haud parum ea res Cæſaris animum commovit; verebatur enim, ne Lutheri ſectatores hæc diſſidia in rem ſuam verterent. Verum Petrus Aloyſius brevi ſuam nequitiam omnibus manifeſtam fecit; violatis enim cunctis iuribus tam Nobilium, quam populi odium in ſe concitavit, ac Tyrannorum more dominari cepit, unde neſanda eius crimina fomitem præbuere coniurationi, in qua etiam trucidatus periit: cæde peracta quantocius Cæſaris copiæ a conjuratis in Placentinam urbem recipiebantur: Parma vero cura Comitis Sfortiæ de ſancta Flora, nec non Bononienſis Vice-Legati opera ſummo Pontifici conſervabatur.

vabatur. Equidem Paulus de Petri Aloysii morte ingentem sensserat dolorem, nec minus etiam eum afflixit Placenti iactura, quocirca totus in eo erat, ut ad reddendam hanc urbem Cæsarem induceret: quam in rem multa hinc inde agitabantur consilia, quæ tamen omnia in irritum cecidere, eoquod Cæsar obfirmato animo sententiæ suæ inhærens omnes concordiæ articulos respueret. Sæcul. XVI. A. C. 1547.

§. LXXXII.

Sessio II. ad incertam diem prorogata.

Ferventibus hisce tumultibus & Legatis Bononiæ hærentibus haud consultum videbatur, ut Sessio præstituta die decima quinta Septembris haberetur, hinc omnes Synodicos conventus esse interrumpendos censebant: Igitur arrepto hoc consilio Montanus Cardinalis cunctis Prælatis decima quarta Septembris in suo Palatio congregatis hæc exposuit. *Equidem crastina dies habendæ Sessioni designata fuit. Verum nemo est, qui non facile perspiciat, quibus Synodus conflictetur angustiis; nam multi e Præsulibus, ac nominatim Galli, nondum advenerunt, sed sunt in via, & illi, qui ante paucos dies advenerunt, quis sit rerum Synodicarum status, non satis edocti sunt; quin etiam Præsules illi, qui tota æstate superiore* *Pallav cap. n. 1. & 12. Sarpi lib. 35. p. 255.*

Sæcul. XVI. A. C. 1547. *Theologorum disputationibus interfuerunt, nondum satis probe ad res determinandas instructi videntur. Ad hæc accedit nefanda Ducis cædes, quæ omnium animos habet suspensos, ipsis vero cogitationem injicit de civitatibus Ecclesiæ, in tuto collocandis. Lætor quidem unacum socio meo de reservata Sessionis prorogandæ potestate, eo potissimum nomine, quod ipsemet Mendoza eiusmodi dilationem sollicitaverit, nos vero celebrandæ sessionis molestiam evitare possimus: hinc mei est consilii, imo & necessitas suadet, ut hanc reservationem in rem nostram vertamus, moxque Sessionem in præsens prorogemus, illamque nequidem crastina celebremus die.*

Equidem Patres una omnes, nemine excepto in hanc quoque sententiam abiere; cum autem de certa die futuræ huic Sessioni præfigenda ageretur, Legatus subiunxit: *post feriam, sollicitamque cogitationem, non potui certum aliquem diem præstituere, in quo interea argumentis ibidem pertractandis incumbere possemus. Notum vobis est, quod, dum Tridenti commorabamur, constituerim apud me, decretum de iustificatione quindecim dierum spatio expedire: totos tamen septem menses continuos in eo pulvere desudavimus, binis etiam sæpiuscule eodem die habitis congregationibus. Porro in rebus fidei, ubi de hæreticis convincendis agitur, testitudineo*

gradu

gradu incedendum, & plerumque in unius verbi discussione multum temporis impendendum censeo: unde non constat, utrum Sessio infra paucos dies necessario celebranda sit, an in multos menses extrahenda. Quare mihi videtur consultissimum, Sessionem, quæ futura erat die sequenti, ad Concilii beneplacitum prorogare, eaque ratio est sine omni controversia longe optima: si vero quispiam objiciat, quod die aliquo certo præstituto, singuli e Patribus rebus suis melius consulere possent, id unice respondeo, quod intra paucos dies facile perspici possit, quem progressum, & exitum Synodus sit habitura, atque ex his postea res decerni poterit. Omnibus igitur huic sententiæ applaudentibus, de Sessione ad sacri Concilii beneplacitum proroganda decretum fuit. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LXXXIII.

Germaniæ Episcoporum literæ de Concilio Tridentum revocando.

Postera die quidam Lusitanus Portuensis Episcopus, ac Bracarensis Suffraganeus Bononiam venit: Interea vero Germaniæ Episcopi a Cæsare stimulati datis ad Papam literis Synodum Tridentum revocari efflagitarunt, ibidemque hæc exposuerunt: *in summo discrimine Germaniæ salus versatur, atque illud malum potuisset averti, si publici Concilii* *Pallav. l. 10. c. 6. n. 1. Sarpi l. 3. pag. 256. Exstant literæ in Collect. Archi. Aquens. datæ 14. Sept.*

Sæcul. XVI A. C. 1547.

cilii remedium, de quo Cæsarem interpellarunt, tempore idoneo, & intra Germaniæ fines fuisset adhibitum: Nos autem, cum ampla sit jurisdictio nostra, non possumus diu a nostris abesse ditionibus. Eapropter neque Mantuam, neque Vicentiam germanorum Præsulum quisquam profectus est; perpauci quoque Tridentum, eoquod ea Civitas, etsi Germaniæ finitima, tamen extra ejusdem fines, ad Italiam magis pertineat, bellique præsertim tempore, viis undique obsessis, eo proficisci parum tutum sit. Nunc autem procella ea disjecta, rebusque in tranquillum adductis, bona omnes spe eramus, in ipsum portum esse perventum, cum subito præter omnem expectationem nunciatur, Concilium, in quo spes omnis erat collocata, in aliam urbem translatum, imo potius divisum: hujus ergo remedii fiducia dejecti, non aliud habemus quam in Sede Apostolica perfugium, quam enixe exoratam volumus per Germaniæ Salutem, ut Concilium Tridenti restituat: id si faciat, nullum erit genus obsequii, quod non a nobis sibi debeat polliceri, alioqui non habemus, unde malis, & procellis imminentibus deposcamus auxilium. Insuper eorum, quæ postulamus, eo magis habenda est ratio, quo firmius cogitemus, posse fieri, nisi ipse provideat, ut aliæ rationes & consilia ineantur pro difficultatibus his expediendis, hinc oramus Beatitudinem suam, ut scriptum hoc boni consulat ab iis,

quos

quos, ut ita ſcribant, tum officii ſui ratio, tum temporum conditio impellit. Sæcul. XVI. A.C.1547.

Verum eorum precibus, ac vehementibus monitis Papa minime flectabatur, ac etiam Cardinalis Madrutius amplius ab eo impetrare deſperans Auguſtam reverſus eſt, ſuaque mandata reliquit Mendozæ Legato, quem Carolus V. Senis, ubi huius Reipublicæ diſſidia compoſiturus hærebat, excedere, moxque Romam contendere juſſit, quod ipſe etiam protinus effectui dedit.

§. LXXXIV.

Mendoza Orator Synodum Tridentum revocari poſtulans.

Hic idem Cæſaris Legatus obtenta Pontificis venia publice in Purpuratorum Senatu die decima quarta Decembris habito excipiebatur, ubi convocatis Principum Legatis ſermone modeſto quidem, fervido tamen Synodi Tridentum revocandæ neceſſitatem, necnon mala, quæ ex cunctatione orirentur, expoſuit, ſubjungens, ſibi in mandatis eſſe datum, ut Bononienſem Synodum non eſſe legitimam palam profiteretur, ſi Papa Cæſaris voto ſatisfacere renueret. Pontifex equidem ſæpius Legatum interpellavit, remque non ſibi, ſed Patribus adhuc- *Pallav l. 10. cap. 8. n 3.*

Sæcul. XVI A.C. 1547.

adhucdum Tridenti hærentibus esse imputandam dixit, eoquod hi nollent, vel potius prohiberentur Bononiam adire, ut ibidem de continuandæ Synodi loco cum ceteris Patribus deliberarent: nihilominus Papa per virum, quem a secretis habebat, nuntiari jussit, se cum Cardinalibus pro negotii gravitate deliberaturum, & in proximo Patrum Senatu responsa Mendozæ redditurum: Præterea cunctos, qui aderant, eodem tempore admonuit, ne Legati oratio, ejusque postulata in tabulas referrentur, nisi prius Mendoza responsum sibi dandum percepisset, quo dato demum unicuique libere hac super re sententiam suam edicere liceret. Abeunte Legato Cardinales sententiam dicere a Papa rogati, unaomnes convenere, caussam ad Bononienses Patres esse referendam, eorumque arbitrio committendam, quod etiam Pontifex misso ad Patres diplomate quantocius perfecit.

§. LXXXV.

Patrum sententia per literas a Pontifice rogata.

Paliav. l. 10. c. 8. n. 5.

Præfatum igitur diploma die decima sexta Decembris transmissum ad Bononienses Patres die decima octava ejusdem mensis delatum est. In eo sum-

mus

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

mus Pontifex recenſitis omnibus hucusque geſtis Montano Cardinali Legato ſuo præcepit, ut rem omnem Patribus exponeret, eorumque ſententias quam celeriter Pontifici ſignificaret. Montanus ergo, cum ex Cervini ſocii ſui Romæ commorantis epiſtola hanc deliberationem diſcriminis plenam eſſe comperiſſet, ac inſuper ipſus Patrum nonnullos flecti neſcios fuiſſet expertus, hinc Concilium neceſſario Romam eſſe transferendum cenſuit. Ex altera vero parte ſatis probe proſpexerat, libertatem omnino tuendam, omnemque violentiæ ſpeciem ſedulo eſſe præcavendam; nec enim ignorabat, quod non pauci diverſis ſtudiis, ac præcipue Cæſareæ indignationis metu incitati Synodum revocari deſiderarent, invito licet Legato, qui verebatur, ne Cæſar, qui ex tribus duas Chriſtiani Orbis partes ſuo dominio ſubjectas tenebat, tantam Tridenti potentiam, auctoritatemque exerceret, ut etiam Synodi, ac Patrum, quorum potiſſimi in urbe eidem obnoxia congregati, illius Imperio ſubjiciebantur, arbiter evaderet. Hæc Montanus perſcripſit ad Cervinum, qui tamen eidem reſpondit, quod ipſus idem periculum præſenſiſſet, hujus tamen conventus diſcrimen facere oporteret, malis-

Ex lit. Cerv. ad Mont. 21. Decemb.

Sæcul. XVI A.C. 1547

malisque inde forte emersuris strenue occurrendum esset.

§. LXXXVI.

Legati sententia Bononiæ in Patrum conventu proposita.

Pall. l. 10. c. 9. n. 1. & 2.

Postridie, quam Pontificis diploma Bononiam pervenerat, seu die decima nona Decembris Legatus ad generalem Conventum Patres convocavit, ac præprimis mandata Cæsaris Madrutio Cardinali tradita prælegi jussit, postea vero Cardinalium, qui hanc in rem selecti erant, sententias recitari voluit, quæ a ceteris fuerunt approbatæ, eo duntaxat fine, ut deliberaretur, an Synodus Tridentum revocanda esset, vel an non id fieret: unde circa eandem quæstionem Pontificis diploma postremo proferri præcepit, ipse vero hæc subjunxit: *Mearum partium esse arbitror, ut in rei tam arduæ deliberatione proferem in medium, quæ opportuna censerem, ut omnes plenius edocerentur. Equidem non modicam rationem reconciliationis Germaniæ, ac postulatorum Cæsaris, Ferdinandi Regis, reliquorumque Germaniæ Ordinum habendam censeo, ast non minus 1. De Concilii dignitate, ac futurorum exemplo cogitandum est, nam cunctis sive præsentibus, sive absentibus, exploratum manet, qua necessi-*

Sæc. XVI. A.C. 1547.

ceſſitatis vi, qua ſinceritate, libertate, poteſtate Synodus fuerat translata: adhuc tamen multi Epiſcopi Tridenti permanent, non ſine gravi Concilii deſpectu; utpote qui & promulgato coram ipſis Decreto, & literis, quibus poſtea communi nomine fuerant accerſiti, obtemperare noluerunt: quare ne ad poſteros perniciosum hoc exemplum transmittatur, æquius videtur, quod contumaces legitimam Synodum adeant, atque agnoſcant, quam quod Synodus eo commigret, ubi contumacium turmæ perſiſtunt. II. Proteſtantes pollicentur quidem celebrando Tridenti Concilio ſe ſubmiſſuros, ſed de celebrato nihil loquuntur: idcirco oporteret rem dilucide explicari, planeque ſtabiliri, ne in novam contentionem revocanda eſſent præſertim Decreta Doctrinæ; quippe jam a Catholicis ubique recepta, & quæ ſuapte natura ſemel legitime pronuntiata, ac firmata, ſemper certa ſunt ob certum ſancti Spiritus aſſiſtentis afflatum, adeoque ſine fidei injuria non amplius in deliberationem adduci poſſunt. III. Spondent quidem Proteſtantes, ſe Chriſtianæ Synodo conſenſuros, ſed neutiquam explicant, quid eo nomine ab ipſis intelligeretur; & videtur, eos aſſenſuros Concilio populari, non autem Concilio vetuſtiſſimæ Eccleſiæ conſuetudine ex Epiſcopis conflato. Expromant ergo hi ſua promiſſa diſertis verbis, quæ in varias ſententias flecti non poſſunt, ne Synodus non tam

ab

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

ab illis acceptata, quam deluſa videatur. IV. Tridenti libertati Concilii tutiſſime conſulendum eſt, ſive Patres ſigillatim, ſive univerſe ſpectentur, adeoque Patribus nec ibi degere, nec inde proficiſci interdicatur. V. In mandatis a Madruccio expoſitis indicatur, Synodum diutius protrahendam; quod rationi conſentaneum haud videtur: idcirco danda eſt opera, ut conſtet Patribus, integrum ipſis fore Synodum claudere, atque abſolvere, quandocunque id opportunius viſum erit. Hæc Patres perpendant, habeantque ſimul præ oculis Deum, Chriſtianorum ſalutem, Concilii dignitatem, & pia Pontificis vota reconciliandæ Germaniæ, ac Cæſari, quantum fieri poſſet, gratificandi, proferantque ingenue ſententias, quas aura S. Spiritus ipſis afflabit.

§. LXXXVII.

Exitus hujus Congregationis circa Concilii translationem habitæ.

Interfuere huic conventui præter Antiſtitem Mirapicenſem morbo detentum quadraginta octo partim Archiepiſcopi, partim Epiſcopi, necnon ſex Religioſorum Ordinum ſupremi Præſides, ac duo Galliarum Regis Oratores, Petrus Urſeus Regius Cubicularius, ac Sylvarum Præfectus, necnon Michael Hoſpitalius Pariſienſis Senatus Conſiliarius,

Pall. c. 9. n. 3.

liarius, quibus Rex Claudium Deſpen- Sæcul. XVI.
ſium Theologiæ Doctorem adjunxit. A.C.1547.
Verum ex omnibus Epiſcopis potiſſimi erant, qui natione Itali in Pontificis ditionibus ſuas Diœceſes habebant. (*) Re igitur a Legato propoſita, atque diſcuſſa unaomnes ſex exceptis Præſulibus in concordem Montani ſententiam ivere, cenſentes, quod Synodus Tridentum revocari haud poſſit, quin ipſiusmet Concilii dignitati, atque exiſtimationi grave præjudicium inferatur, niſi ſaltem Patres Tridenti hærentes Bononiam accederent, ac ipſimet quoque hanc translationem ratam haberent; id ſi præſtiterint, tunc in Germanorum favorem de reditu ad Tridentinam Urbem agi poſſet, ea tamen lege, ut Germani idonee caverent, quod tam Decretis hucusque conditis, quam in poſterum condendis ſeſe ſubjicere vellent; de cetero autem Patribus fidem eſſe dandam ajebant, quod idem Ordo antehac in Conciliis generalibus integra

(*) Rurſus luculento argumento Continuatoris in curia hic comprobatur; hæc enim ex Pallavicino tranſcripſit, qui tamen prorſus contrarium affirmat, ita diſſerens: *In his omnibus PAUCI numerabantur, qui Pontificia in ditione ſeu Patriam, ſeu Diœceſin haberent.*

Sæcul. XVI A.C 1547.

gra fide ſervatus etiamnum adhibendus eſſet, cunctisque ex plurimorum ſententia liberum foret, vel Synodum rurſus transferre, vel eandem omnino abſolvere: ſi argumenta, ob quæ Concilium fuit convocatum, plene definita cenſuerint. Ad hæc Legatus pronuntiavit, quod juxta horum ſententiam nomine Concilii literæ ad Pontificem perſcriberentur, eæque poſtera die in Patrum conventu recitarentur. Porro Epiſcopi, qui adverſæ adhærebant ſententiæ, erant Feſulanus, Motulanus, Portuenſis in Luſitania, Aquinatenſis, Wigornienſis, & Venuſinus, qui ſuæ oppoſitionis rationem reddebant, quamvis contrarium ſenſiſſe vix dici queat, cum nonniſi ſententiam conditionibus pro Synodi reditu parum faventibus temperatam tuliſſent.

§. LXXXVIII.

Sex Epiſcopi Synodum Tridentum revocandam cenſentes.

Pall. l. 10. c. 9. n. 3. & 5.

Enimvero Vigornienſis Epiſcopus præprimis pronuntiabat, opportunam ſibi videri Concilii revocationem, de cetero autem ſe Legati judicio committere: hac igitur ratione ferme communi ceterorum ſententiæ aſſenſit. Balthaſar vero Limpus Portuenſis Epiſcopus,

pus, necnon Galeatius Florimontius Aquini Antistes Synodi reditum comprobarunt quidem, hanc tamen conditionem adjecerunt, ne Decreta Tridenti promulgata novo subjicerentur examini. Praccius Martellus Fesulanus, & Alvarus Quadrius Venusinus Episcopus, qui ex Hispanis solus Bononiæ erat, omnino redeundum esse censuerunt. Denique Angelus Paschalis Dalmatiæ Episcopus, Tridentum esse repetendum judicavit, dummodo nulla alterius rei ratione habita libertati Concilii cautum foret. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. LXXXIX.

Bononiensis Synodi Epistola ad Papam.

Interea literæ, quas ad Papam transmittere sancitum fuerat, unanimi consensu a Massarello Synodi Secretario compositæ fuere, quæ etiam satis elimatæ in conventu die vigesima Decembris habito publice prælegebantur, nonnulli tamen aliqua in iis carpebant, quorum opiniones, ac dubia benignis omnino auribus excipiebantur: interim cuncti censebant, hanc Epistolam ad Legatum esse remittendam, ut nonnulla, prout ei bene visum fuerit, immutaret, vel corrigeret. Postera die *Pallav. l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1547. hæ literæ latino sermone, ac Legati nomine exarratæ die vigesima prima Decembris Romam mittebantur, in quibus præprimis Synodus dilaudat Pastoralem Pontificis curam, simulque Cæsaris erga Religionem studium, ac pro ipsius, sacrique Imperii prosperitate se preces ad Deum fundere inquit. *Post hæc utrumque rogat, ut quidquid in ea causa responsum esset, boni consulant, in animum sibi inducentes, quod omnia ad incolumitatem, pacemque Christianæ Reipublicæ curandam prolata fuerint. Quamquam autem* prosequebantur *Triennii jam spatio Patres in Concilio gravia corporis animique, ac rei familiaris incommoda toleraſſent, ob quæ durum videbatur, quod Tridentinos labores iterum subirent, cum potius Concilii exitus sperandus erat, ita jam expensis, digestisque rebus, quarum causa convocatum fuerat, ut nihil amplius deesse videretur, nisi solemnis in Sessione Decretorum promulgatio: inter Patres tamen adest nemo, qui, ut religioso Pontificis, ac Cæsaris studio, & inclytæ Nationis Germaniæ commodis serviret, Tridentum regredi recusat, & graviora insuper ibi perpeti: si modo, dum sola Germania curatur, non ipsa Ecclesia universa per eam fortasse intempestivam migrationem, & id temporis, & in posterum, manifestis perturbationibus exponeretur.*

§. XC.

Sæc. XVI.
A.C. 1547.

§. XC.

Pontificis responsum in quodam Patrum Senatu ad Mendozam.

Vix Pontifex hanc Epistolam acceperat, cum illico haud exspectato Purpuratorum Senatu, qui ob Dominicæ Nativitatis festum celebrari non poterat, die vigesima sexta Decembris sancto Stephano sacra Cardinales ad Sacellum suum convocaret, eisque Synodi responsum communicaret: Altera vero die vigesima septima ejusdem mensis in S. Joannis Evangelistæ Festo horis matutinis iidem Cardinales ad eundem locum convenerunt, eorumque potissimi Concilii responsionem approbarunt; quapropter summus Pontifex per eum, quem a secretis habuit, accersito Mendoza Oratore in hanc sententiam verba fecit, eum sic alloquens: „Quantocius tibi responsum dedissem; cum „ vero tu Cæsaris Domini tui mandata „ præsentibus cunctis Cardinalibus exposuisti, magis consonum videbatur, „ ut ego Purpuratorum sententias exquirerem, quod etiam nunc feci. „ Enarravit deinde Pontifex rationes, ob quas Bononiensium Patrum consilia explorare voluerit: præcipue vero comendavit diploma hanc in rem Bono-

Pallav. l. 10. c. 10. n. 1. Fra Paolo hist. Conc. Trid. l. 3. p. 259.

Sæcul. XVI. A C 1547.

niam ſumma celeritate eo ex fine transmiſſum, ut Oratori Cæſareo ſatisfieret: inſuper recenſuit omnia per Concilii Præſidem geſta, necnon Patrum reſponſa, quæ Purpuratorum Collegio non modo rationi, ſed etiam veterum Conciliorum Decretis apprime conſona videbantur. His addidit ſummus Pontifex: *Summopere mihi cordi eſt Germaniæ ſalus, quod omnibus, ſed præ ceteris ipſi Cæſari compertum erit ex luculentis plurium annorum teſtimoniis: paratus etiam ſum ad omnia boni Paſtoris munera continuanda, cum mihi perſuadeam, quod Cæſar, Rex ejus frater, & inclyta Germanorum natio, non alia ratione ea poſtulet, niſi quatenus peragi poſſunt abſque diſſidio, ac perturbatione; ſed potius per pacem concordiamque reliquarum nationum, & illæſa Concilii, atque Eccleſiæ libertate.*

Quinimo nonnulli (*) a Pontifice hæc prolata referunt: *Pro paterno meo in Cæſarem & Ferdinandum affectu optarem quidem, ut potuiſſem reſpondere eorum poſtulatis magis ex animi ſententia, ſed a Pontifice, Eccleſiæ capite, id ſolum expectandum eſt, quod provida adminiſtratio publicæ rei cogit ſtatuere. Porro ſatis perſpecta*

(*) Melius ac verius dixiſſet Continuator, quod ſolus mendax Paulus Sarpius hæc a Pontifice fuiſſe prolata referat.

specta est mihi Cæsaris prudentia, & filia- Sæcul. XVI.
lis dilectio: proinde confido, quod A.C. 1547.
ea, quæ a tot Patribus necessaria judicantur, æqui boni consulat, simulque jubeat, ut Præsules Hispani, qui Tridenti commorantur, confestim se Bononiam conferant, & Germania conditiones a Concilio propositas non rejiciat, suosque quamprimum Præsules eo mittat: ac demum ut Synodo de conditionibus præstandis abunde caveatur.

§. XCI.

Carolus Guisius accepto Romæ galero Cardinalis renuntiatus.

Sub idem tempus Cardinalis Madrutius ad Patrum Senatum die decima quarta Decembris habitum introductus ea, quæ ei Cæsar in mandatis dedit, exposuit, Pontifex vero eodem die Carolum Guisium Rhemensem Archiepiscopum Claudii Lotharingii primi Guisiorum Ducis filium rubro galero decoravit. Hic idem Anno Domini millesimo quingentesimo decimo nono die decima septima Februarii primam lucem aspexerat, jamque aliquo abhinc tempore a Paulo III. summo Pontifice hac dignitate auctus erat, demum vero illum Henricus II. eo fine Romam ablegavit, ut ipsus a Papa galerum accipere posset: Porro cum hic Archiepisco-

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

pus sermonis eloquentia, profunda eruditione, & mira non minus, ac fœcunda imaginationis vi præstaret, atque ad quascunque scientias, necnon ad maximi etiam momenti negotia feliciter expedienda summe idoneus esset, hinc in eodem Patrum Senatu sermonem habuit oppido facundum, in quo Henricum II., ceterosque Franciæ Reges ejus Prædecessores summis laudibus celebravit, eorumque immotum veræ Religionis studium, atque maximum erga summos Pontifices affectum magna verborum ostentatione exaggeravit.

§. XCII.

Julius Roboreus Cardinalium Collegio adscriptus.

Ciac. in vit. Pontif. t. 3. p. 730.

Alter, quem Paulus Papa hoc anno Cardinalem nominavit, erat Julius Feltrius Roboreus, seu de Ruuere, qui Anno Christi millesimo quingentesimo trigesimo quinto die prima, vel juxta alios quinta Aprilis natus erat, ut proin tum nonnisi duodecim annorum, trium mensium, ac paucorum dierum adolescens existeret; hæc enim Cardinalium creatio facta est die vigesima septima Julii Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quadragesimo septimo, quamvis nonnisi anno

sequenti

sequenti die nona Januarii fuisset promulgata. Porro is obtinuit titulum S. Petri ad vincula, postea vero Vicentinam Ecclesiam, ac demum sub Pio V. Ravennatem Archiepiscopatum est adeptus, ubi Concilia Provincialia celebrandi consuetudinem in ea Ecclesia per ducentos quinquaginta annos intermissam revocavit, ac Clericorum mores emendans, Ecclesiæ disciplinam restauravit. Sæcul. XVI. A. C. 1547.

§. XCIII.

Puccii Cardinalis obitus.

Hoc anno summus Pontifex nonnisi duos Purpuratorum collegio accensuit, quamvis eorum quinque vivis erepti fuerint, quos inter primus erat Robertus Puccius Florentinus, Antonii filius, necnon Laurentii Puccii Cardinalis Anno millesimo quingentesimo trigesimo primo defuncti frater, ac Antonii itidem Cardinalis Anno supra millesimum quingentesimo quadragesimo quarto mortui Patruus. Robertus primam lucem aspexit Florentiæ Anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo tertio, atque in republica Florentina ob raram prudentiam, probitatem, scientiam, ac singulare æquitatis studium maxime commendatus fuit, *Ciac. p. 679. Ughel. in Ital. sacra. Aubery vie des Card.*

Sæcul. XVI A. C. 1547.

fuit, unde etiam ſupremus Vexillifer creatus ab Alexandro Medicæo primo Florentiæ Duce inter quadraginta octo Senatores, qui ex prima, ac illuſtriori Nobilitate ſeligebantur, accitus præclara integritatis, ſuæque in Patriam fidei ſpecimina edidit: Eleonora autem Leneſia conjuge ſua, ex qua filios procreaverat, vivis erepta, ad Eccleſiaſticam militiam animum adjecit, ac Romam delatus a Paulo III. qui hujus Viri prudentiam plurimum venerabatur, Epiſcopatum Piſtorienſem, quem Antonius Cardinalis ejus Nepos dimiſerat, obtinuit, & paulopoſt ad ejusdem Nepotis preces Presbyteris Cardinalibus tit. SS. Nerei, & Achillei ultima Maji die Anno Salutis noſtræ milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſecundo adſcriptus eſt, ac demum Melphienſi Epiſcopatu donatus Majoris Pœnitentiarii munus obiit, tandem Romæ die decima ſeptima Januarii Anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo, ætatis vero ſuæ octogeſimo tertio mortuus, & ſepultus eſt in choro S. Mariæ ſupra Minervam ad pedes tumuli, in quo Laurentius Cardinalis ejus frater quieſcit. Viſitur etiam præter inſcriptionem ſepulcralem a Pandulpho legitimo ejus Filio compoſitam quoddam monumentum ad ejus memoriam Florentiæ

rentiæ in Puccianæ Familiæ Sacello ad templum B. V. Annuntiatæ erectum unacum celebri quodam epitaphio. Cetera Ughellius teſtatur, quod Robertus Bellarmini Cardinalis Patrinus fuerit. Sæc. XVI. A.C. 1547.

§. XCIV.

Cardinalis Bembi extrema.

Alter erat Petrus Bembus Nobilis Venetus Bernardi Bembi, & Helenæ Marcellæ filius die vigeſima octava Maji Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo Venetiis natus. Patrem is habuit Ravennatis Gubernatorem, cujus prudentia in variis negotiis, ac celeberrimis legationibus a Republica ſeligebatur, ac præcipue Anno reparatæ ſalutis milleſimo quadringenteſimo octogeſimo primo militum ſuppetias Sixto IV. Papæ ab Alphonſi Arragonii copiis invaſo ferre jubebatur, & poſtea Legatus Florentiam decretus ſecum Petrum Bembum Filium ſuum duxit, ubi hic ingenium ſuum Etruſcæ linguæ puritate tantopere excoluit, ut illius lucubrationes ob ſtyli nitorem, ac ſermonis elegantiam hodiedum omnium animos admiratione defixos teneant, licet non deſint Scriptorum nonnulli, qui eum carpant, quod hinc, & inde ob immodicum nonniſi antiquæ latinitatis terminos adhibendi ſtudium operibus ſuis *Ciac. p. 653. Joan. de la Caſa in vita Petri Bembi.*

Sæc. XVI. A.C.1547.

suis insulsa insperserit. Hujus rei exemplum præter plurima alia, ob quæ haud immerito redarguebatur, præprimis producunt, dum Papam Deorum immortalium favoribus fuisse electum scribit, ac beatissimam Virginem nonnunquam Deam appellat. Ceterum annum ætatis suæ agens vigesimum secundum Græci sermonis desiderio flagrabat, ac propterea Siciliam petens, ibidemque triennio commorans celeberrimi Constantini Luscaris Magisterio usus est: redux autem composuit Dialogum de Æthna, ubi potissimam partem hujus montis incendia descripsit. Porro errant Historici, qui Bembum tum nonnisi sexdecim, aut juxta plures alios Auctores, octodecim annos natum referunt, cum eo tempore illum saltem vigesimum quartum ætatis annum attigisse constet. De cetero Ferrariam delatus ibidem sub Nicolao Leoniceno Philosophiæ curriculum emensus est, in Herculis Estensis Aula summi habitus, omnibusque gratus, ac in primis acceptus. Sub idem tempus festivis omnium applausibus celebres sermones, quos *Asolanos* inscripsit, confecit, in quibus juxta Platonis methodum facetos, præcipue Philosophicos dialogos de amore exposuit, quos *Asolanos* vocabat, mutuans nomen a quadam

dam Marchiæ Tarviſanæ arce, quæ *Aſola* dicebatur, ubi hæc colloquia fuiſſe habita fingit. Tanto omnium applauſu, ut teſtantur Scriptores, hic liber ab omnibus excipiebatur, ut minus literati haberentur ii, quibus Aſolanæ illæ diſputationes eſſent incognitæ; re enim ipſa Bembus tam latinum, quam Italicum carmen componendi arte præſtantiſſimus erat, idque eidem unice crimini datur, quod verſus magis libero, imo nonnunquam obſcæno calamo conſcripſerit. Sæcul. XVI. A. C. 1547.

De cetero Bembus cubili ſuo ferme incluſus aſſidue Lectioni, ac elucubrandis libris inſudabat, tandem vero Leo X. ad ſupremum Pontificatus apicem evectus, illum ex literaria ſua ſolitudine eduxit, eumque ſuum ab Epiſtolis Miniſtrum creavit, quo in munere licet invitus maxima negotiorum cura, a qua tamen ſummopere abhorrebat, implicitus hærere cogebatur, unde laborum aſſiduitate, ac perpetuis vigiliis exhauſtus in graviſſimum incidit morbum, quem nonniſi ægerrime eluctatus eſt. Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo primo ſalubrioris aeris beneficio potiturus Patavii agebat: aſt de Pontificis obitu ibidem certior factus Venetias contendit, ubi inter librorum magiſteria, ac literatorum commer- *Ciacon. l. c. p. 656.*

Sæc. XVI. A.C. 1547.

mercia tamdiu amæno fruebatur otio, donec die vigesima Decembris Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo trigesimo octavo a Paulo III. in tertia Cardinalium nominatione purpura decoraretur. Hoc dignitatis nuntio præter omnem exspectationem accepto tantopere terrebatur Bembus, ut illam omnino recusare statueret, prout referunt Historici.

Volunt equidem Scriptorum nonnulli, firma tamen ratione destituti, quod Bembus, cum Episcopus Bergomensis esset, ad Cardinalium dignitatem fuerit evectus, attamen videtur vero similius, quod tum sacris nondum Ordinibus initiatus fuerit; id enim ipsus in Epistola ad suorum affinium quemdam die vigesimo quarto Decembris data Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo nono hunc in modum perscripsit. „ Hisce Nativitatis Domi„ nicæ Festis initiandus, ad sacrum „ Presbyteratus Ordinem sum promo„ vendus, quapropter me tanto Sacri„ ficio idoneum reddere intentus sum: „ vos autem dexteræ Excelsi mutatio„ nem in me factam admiremini. „ Susceptо igitur sacro hoc Ordine a summo Pontifice Eugubinæ Ecclesiæ præficitur, at ea relicta Bergomensem rexit, ubi

ubi nullas probi Pastoris partes præter- Sæcul. XVI.
misisse, testantur omnes. Post hæc A.C. 1547.
idem accensebatur primo Cardinalibus Ciacon. l. c.
Diaconis tit. sancti Cyriaci, postea ve- p. 657. &
ro Cardinalis Presbyter tit. S. Chryso- 658.
goni creatus, eo dimisso titulum S. Clementis assumpsit, ac Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quadragesimo septimo die decima octava Januarii obiit, annos natus septuaginta sex, septem Menses, ac viginti novem dies; cum enim incautior equo veheretur, ac durius in ostio ad parietem offenderet, ea ex plaga in febrim, & tandem in tumulum incidit, sepultus in choro Ecclesiæ ad S. Mariam supra Minervam, ubi Torquatus Bembus ejus Filius monumentum cum sepulcrali inscriptione, quæ hodiedum visitur, erigi jussit, atque Hieronymus Quirinus Patavii in celeberrimis D. Antonii ædibus mortuo statuam poni curavit. Ejus vitæ Historiam conscripsit Joannes de Casa, qui etiam cuncta illius opera exacte recensuit, inter quæ præter alia carmina Italo sermone conscripta poema reperitur ab eo de Fratris sui Caroli obitu compositum, quod absque controversia ceteris omnibus palmam eripit, adeo, ut merito affirmari possit, quod nihil elegantius, nihilque tenerrimum affectum magis comprobans perlegi possit.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

sit. Nihilominus merito redarguitur, quod in eo sensu, quo intelligi voluit, Christum Dominum appellarit Heroem; insuper de Dei Verbo quandoque minus reverenter scripsisse insimulatur. Præter hæc, cum nondum Cardinalitia dignitate fulgeret, literas, nomine Leonis X. cui a secretis erat, a se scriptas divulgavit, earumque collectionem Paulo III. tum Romanam Ecclesiam gubernanti nuncupavit, eumque scientiarum prærogativa Leone X. longe superiorem deprædicavit: verum hoc elogium minus gratis auribus exceptum immodicæ adulationis, necnon animi erga suum benefactorem admodum ingrati vitio adscribebatur, qua exprobatione Bembus magis commotus, ut culpam a se amoveret, ita respondit: „ Paulum III. Leone priorem habui, „ sed unice ob præstantiam humanio„ rum literarum, quarum profundam „ cognitionem assequi Leo X. tempo„ rum iniquitate prohibebatur, qui cer„ to adspirante æquioris ævi opportu„ nitate ingentes in illis quoque pro„ gressus feciſſet: Interim nec unquam, „ quis horum alteri prudentia, constan„ tia, benignitate, ac liberalitate po„ tior fuerit, decidere præsumpsi, „ quamvis alioquin Paulum III. eruditionis laude Leoni X. prævaluisse, „ haud

„ haud ægre deprehendi valeat, nihi- Sæcul. XVI.
„ lominus me Beneficiorum, quæ a A.C. 1547.
„ Leone X. accepi, immemorem fuisse
„ non arbitror, fateor tamen, me a
„ Paulo III. pluribus adhuc favoribus
„ fuisse cumulatum. „ Porro priusquam hasce literas divulgasset, Venetus decem Senatorum Magistratus, defuncto Navagero, Bembum impulit, ut Anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo trigesimo Reipublicæ Historiam conscriberet, quam, morte præventus, perficere haud poterat. Equidem hic labor præcipue Viro jamjam sexagenario permolestus accidit, ac aliunde Bembus nullum sibi subsidium polliceri poterat ex Navageri commentariis, quæ ipse morti proximus igne comburi jusserat, nihilominus maluit Bembus sese huic molestiæ exponere, quam hoc obsequii genus Patriæ suæ denegare: eapropter primam huic operi manum admovit Anno post Christum natum millesimo quadringentesimo octogesimo sexto, seu circiter eo a tempore, quo Sabellicus suam historiam absolvit, Bembus eam inchoavit, atque usque ad Julii II. obitum perduxit.

§. XCV.

Sæcul. XVI. A.C 1547.

§. XCV.

Ardinghelli Cardinalis mors.

Ciac. p. 704. Ughell. in add. ad Ciac. & Ital. sacr. Aubery l. c.

Tertius ex Cardinalibus, qui hoc anno decesserunt, erat Nicolaus Ardinghellus Petri filius ex nobilissimo Florentinorum genere Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo tertio natus. Hic generis sui nobilitatem rara pietate, ac singulari virtutum studio magis adhuc conspicuam reddebat, latina insuper, ac græca lingua apprime excultus juris utriusque peritia inclarescebat, unde Alexandro Farnesio in paucis carus ab eodem, cum vix Pontificatum sub nomine Pauli III. esset adeptus, mox ipsius Nepoti Cardinali a secretis adjungebatur, quo munere functus Florentiæ Canonicus, necnon Marchiæ Anconitanæ Vicarius, ac denique Fossempronienſis Episcopus fuit nominatus. Postea cum Farnesio Cardinale Legato Hispaniam, & Gallias peragravit, indeque Romam reversus in meriti, ac obsequii præmium Anno a Christi Nativitate millesimo quingentesimo quadragesimo quarto Cardinalis tit. S. Apollinaris creatus est, qua tamen dignitate nonnisi triennio potitus, in medio honorum cursu, feria tertia, die vigesima tertia Augusti,

Anno

Anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo, atque ætatis ſuæ nonniſi quadrageſimo quarto morte interceptus eſt. Corpus ejus ſepultum quieſcit in Eccleſia S. Mariæ ſupra Minervam, ubi Alexander Ruſpoli ejus Avunculus ex Bartholomæo Ruſpoli, ac Maria Ardinghella natus monumentum erigi, ac ſepulcrale elogium Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo primo inſculpi curavit. Scripſit Nicolaus quasdam epiſtolas Cardinalis Farneſii nomine, cui a ſecretis erat: inſuper reliquit librum *de negotiatione ſua pro pace ineunda inter Franciſcum I. & Carolum V.* Sæc. XVI. A. C. 1547.

§. XCVI.

Badiæ Cardinalis fata.

Quartus erat Thomas Badia Mutinenſis, Ordinis FF. Prædicatorum, quos inter non minus eruditione, quam vitæ ſanctitate, animique candore inſignis, cum ingenti nominis ſui fama Theologiam tradidit, progreſſu autem temporis Magiſter ſacri Palatii, ac ſupremus Inquiſitor renuntiatus eſt; demum vero a Paulo III. die ultima Maji anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſecundo in meriti ſui præmium Cardinalis tit. S. Sylveſtri in Campo Martio nominatus fuit: cujus tamen dignitatis amplitudo nullatenus vitæ illius in- *Ciac. p. 685. Echard. Script. Ord. Præd. t. 2. p. 132.*

Sæcul. XVI. A C. 1547.

tegritatem, quam antea coluerat, immutavit; nam semper religiosæ disciplinæ studiosissimus tanquam Cardinalis purpuram sine fastu gestavit, ac unice pervolvendis libris, & contemplandis divinis Mysteriis intentus, sancti religiosi vitam egit, & tandem Romæ die sexta Septembris Anno Cardinalatus sui sexto, ætatis vero ferme sexagesimo quarto animam Deo reddidit, sepultus in ædibus B. Virginis supra Minervam prope tumulum Cardinalis Cajetani, qui ejusdem Instituti Alumnus erat. Legitur illius epitaphium Ecclesiæ parieti affixum, quod Franciscus Badia ejus Frater apponi curavit. Cardinalis hic inter cetera ingenii sui monumenta posteris reliquit librum de Physicis, & Metaphysicis quæstionibus, necnon commentarium in octo libros Physicorum Aristotelis: præterea conscripsit alium quoque librum de anima, & in libros Metaphysicorum commentatus est præter tractatum de Providentia Dei. Affervantur horum operum Codices manu exarrati Florentiæ in Bibliotheca Fratrum Prædicatorum.

§. XCVII.

Cardinalis Sadoletus mortuus.

Postremus, ac numero quintus inter Cardi-

Cardinales hoc anno vivis ereptos erat Jacobus Sadoletus Mutinæ Anno Salutis noſtræ milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſexto natus. Patrem is habuit Jacobum Sadoletum, qui ab Hercule Eſtenſi Duce Ferrariam accitus ibidem Jurisprudentiam tradidit, ac plurimum gratia, & auctoritate valuit; cum autem præfatus Dux pro imbuendis tam incolis, quam exteris, vel eo confluentibus, vel ibidem ſedem figentibus omnium liberalium artium Magiſtros ad hanc urbem accerſeret, hinc juvenis Sadoletus Nicolai Leoniceni Magiſterio uſus Philoſophiæ operam non ſine ingenti progreſſu navabat, ac græci, & Latini idiomatis peritia clarus etiam Poetices, cui natus eſſe videbatur, ſtudioſus erat. Poſtea a Patre ſuo ſub Alexandri VI. Pontificatu Romam miſſus, ac Oliverii Caraffæ literatorum fautoris benevolentia honoratus, ab eodem ſuis familiaribus accenſebatur, ibidemque duobus Viris eruditione clariſſimis Friderico Fregoſio tum Salernitano Epiſcopo, ac Petro Bembo Cardinali, cujus ſupra meminimus, amicitia junctus aliquamdiu vivebat, aliquo tamen poſt tempore a Leone X. Papa magni habitus conſcribendis literis Apoſtolicis præfectus eſt, eoquod illa ætate ſtyli elegantia, ac

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Ciac. p. 510. Sixt. Sen. in Bibl. Sanct. Poſſev in Apparat. Bellarm. de Script. Eccl.

Sæcul. XVI. A C. 1547.

scribendi facilitate nemo alius illum superaret. Ceterum quamvis Theologiæ simul, ac Eloquentiæ, Philosophiæ, artisque poeticæ peritia insignis esset, hæ tamen præclaræ ingenii dotes adeo non Sadoleto ambitionem, vel proprii quæstus studium inspirare poterant, ut Religionis caussa ad Lauretanæ Virginis templum profectus, quamvis muneris sui, ac gratiæ, qua apud Papam pollebat, opportunitate plurimas dignitates, ac beneficia aucupari posset, Carpentoratensem Episcopatum in Avenionensi Comitatu sibi a Leone X. oblatum recusaverit, ac nonnisi speciali Pontificis mandato compulsus illum acceptaverit.

Mortuo demum hoc Pontifice ad Episcopatum suum seceſſit, eo fine, ut populo fidei suæ credito boni, ac vigilis Episcopi Officium impenderet. Verum a Clemente VII., qui Adriano VI. Pontifici succesſerat, Romam revocatus ea duntaxat conditione morem gessit, ut evoluto absentiæ suæ anno ad Ecclesiam suam redire posset, quod etiam fideliter executus est, ac in reditu Lugdunum pertransiit, ubi Franciscum I. Galliarum Regem veneratus ab eodem singularibus benevolentiæ signis exceptus est. Anno demum milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto a Paulo III. Clemen-

Clementis VII. Succeſſore rurſus Romam accerſitus, ſuam Eccleſiam deſerere coactus eſt, atque Pontificem Niciam usque comitatus ab eodem pro concilianda pace Carolum Cæſarem inter, & Franciſcum I. Legatus in Gallias decernebatur, quam legationem tam proſpero ſucceſſu obibat, ut in laboris ſui, ac operæ præmium ab eodem Pontifice die vigeſima Decembris Anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto Cardinalium purpura decoraretur, qua dignitate inſignis poſtea Parmæ interfuit colloquio Pontificis cum Carolo Cæſare: aſt poſtremis vitæ ſuæ diebus, ac ingraveſcente morbo Epiſcopatum ſuum dimiſit, eumque Paulo Sadoleto Nepoti ſuo cedens Romam ſeſe recepit, ubi etiam die decima octava Octobris Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo, ſatis functus eſt, poſtquam ſeptuaginta annos, tres menſes, ac ſex dies vixiſſet. Corpus ejus ſepultum eſt ſine ulla funeris pompa, ut ipſus teſtamento caverat, in ædibus S. Petri ad vincula, cujus titulum geſſerat, ubi hodiedum viſitur illius epitaphium tumulo inciſum. Hujus Viri merita Cardinalis Caraffa præſente ſummo Pontifice luculenta oratione funebri deprædicavit, aliam ve-

Sæcul XVI. A.C. 1547.

Sæc. XVI. A.C. 1547.

ro habuit in S. Laurentii ædibus Jacobus Gallus.

§. XCVIII.

Hujus Cardinalis opera.

Plura ingenii sui monumenta reliquit hic Cardinalis, ac præprimis commentarium in epistolam D. Pauli ad Romanos, in tres libros divisum, qui primo Basileæ Frobeni expensis, ac secundo prælo Lugduni Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo sexto typis impressi prodierunt. Insuper scripsit præter moralem in Psalmum quinquagesimum, & nonagesimum tertium expositionem etiam epistolam de reformanda Ecclesia ad Senatum, populumque Genevensem datam, quæ unacum Calvini responso, cujus antea meminimus, typis impressa exstat. Ad Posteros quoque transmisit exhortationem Catholicam ad Principes, ac Germaniæ populos, necnon librum de Purgatorio nondum typis vulgatum. Inter cetera vero ejus opera recensentur I. duo libri *de pueris rite, ac liberaliter educandis.* II. tractatus de laudibus Philosophiæ. III. Duo sermones de Hungariæ Regno a Turcis oppresso. IV. *Philosophicæ consolationes, ac meditationes in adversis.* V. Uniça ad Paulum Sado-

Sadoletum Nepotem ſuum epiſtola. VI. Quædam contra Lutherum, & Lutheranos oratio. VII. Aliquot opuſcula de peccato originali, ac de tranquilitate vitæ, necnon de Eccleſiæ Catholicæ defenſione, ac de Sacramentis contra Lutherum, quem tamen tractatum ab ejus opuſculo pro defenſione Eccleſiæ haud diverſum eſſe autumant nonnulli. Denique ſcripſit homeliam de obitu Friderici Fregoſii Cardinalis. De cetero ſtylo utebatur, qui Ciceronis, omniumque illorum, qui ea ætate latini ſermonis puritatem revocare nitebantur, elegantiis proxime accedit; nec minus concinno calamo poemata conſcripſit Sadoletus, qui indole mitis, ac moderatus, æquitatis, pacisque, ac præcipue reformandæ diſciplinæ ſtudioſus merito ab omnibus deprædicatur. Sæcul. XVI. A. C. 1547.

§. XCIX.

Franciſci Vatabli obitus.

Hoc item anno obiit Franciſcus Vatablus, ſeu Watebleus Gamachii in quodam Picardiæ oppido natus. Hic ſuo ævo Hebraicæ linguæ longe peritiſſimus a Franciſco I., qui Anno milleſſimo quingenteſimo trigeſimo primo Pariſiis Regium collegium hodie adhuc percelebre erexerat, ad tradendum idioma

Thuan. hiſt. l. 3. n. 8. Rob. Steph. præf. ad annot. Vatabli. Dupin. Bibl. XVI. ſiecle t. 14. p. 175.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

ma Hebraicum accersitus fuit, cujus peritiam ipsimet Hebræi certatim confluentes admirabantur: non enim duntaxat hebraica verba Grammaticorum more interpretatus est, sed ipsum etiam literalem hebraici textus sensum paucis quidem, iis tamen omnino propriis verbis explanavit, unde suorum Auditorum nonnulli illius in sacros Codices annotationes sedulo collegerunt, easque celebris typographus Robertus Stephanus in quamdam epitomen redegit, quam novæ Bibliorum versioni, quæ Leoni Judæ adscribitur, adjunxit, ac Parisiis Anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo quinto penes Vulgatæ textum excudi curavit. Hic idem in sua præfatione fatetur, quod hæ annotationes, si ab ipsomet Vatablo fuissent editæ, abs dubio magis selectæ, magisque genuinæ forent: verum doctus hic Author nihil unquam de sacris Literis scripserat, sive naturali pigritia, quæ ei exprobrata est, sive morte præventus; obiit enim die decima septima Martii Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quadragesimo septimo.

Equidem hæ annotationes in Vetus Testamentum potissimam partem ex Vatabli ore profluxerant, cum vero a Calvino

vino fuerint depravatæ, locusque editionis esset suspectus, eisque cuiusdam hæretici versio, ac quædam verba nimium libera adjungerentur, hinc easdem Parisiensis Facultas Theologica condemnavit, quamvis Universitatis Salmanticensis Doctores huic operi magis faverent, illudque accedente approbatione typis imprimi curarent. Insuper Robertus Stephanus hasce annotationes adversus Parisiensium Theologorum censuram propugnabat; cum autem Vatablus earum editione offensus coram Judice, ut fertur, de Roberto Stephano quereretur, hinc typographus iste, cum se reum agnosceret, ac aliunde de hæresi suspectus esset, e Francia excedere, ac Genuam profugere compulsus est. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Ceterum Vatablus Græci pariter sermonis oppido gnarus erat, prout testantur plura Aristotelis opera ab eo latine reddita, ac præcipue hujus Philosophi tractatus typis impressus, cui titulus: *Parva naturalia.* Idem quoque Vatablus Clementi Marotto, ut Davidis Psalmos gallicis rhytmis explanaret, auctor existit, eidemque in hujus operis elucubratione non infimam tulit opem, dum ex hebraico textum de verbo ad verbum transferret. Porro morte sublatus vacantem Ordinis Præmonstraten-

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

stratensium Abbatiam Bellozanæ in Normania media leuca a Gurnaja diffitam reliquit.

§. C.

Vatabli annotationes a Parisina Facultate Theologica damnatæ.

Argentre coll. iud. to. 2. p. 144.

Præprimis Parisiensis Facultas Theogica die decima nona Octobris Anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo septimo conventum habuit, in quo Vatabli annotationes in sacrum Codicem censuris perstrinxit, ac præprimis articulos ex Roberti Stephani Bibliis extractos, necnon Fontisbellaquei Mense Novembri Regio Senatui porrectos prælegit, ceteros vero nonnisi anno sequenti trigesima Aprilis die damnavit, eosque ad Henricum II. Regem pariter transmisit. Porro Facultas hoc opus Regis, ac secretioris consilii jussu se examinasse testatur, atque annotationes sigillatim enumerans, quamlibet speciatim censura admodum prolixa perstringit, ostenditque, *quod iis multa contra bonos mores, religionis pietatem, sanctorum Patrum decreta, ac ipsius fidei placita temerarie inserta sint, necnon multa erronea scandalum inducentia, impia, Lutheranis faventia, hæresibusque iam olim damnatis conspirantia, immo in nonnullis quædam*

quædam aperte hæretica, atque etiam blaſphema inſpergantur. His addidit, quod *in ipſo dictorum Bibliorum contextu multa auſu temerario quandoque immutentur & quædam ſæpe minuantur, quandoque adjiciantur haud pauca præter Germanam, & ab Eccleſia hactenus receptam lectionem.* Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Poſtea ſatis amplum exhibet Catalogum, in quo errores, atque hallucinationes in commentariis, notis marginalibus, ac novi Teſtamenti textu deprehenſas enumerat. Denique cenſuram abſolvit condemnando propoſitiones quasdam circa *Euchariſtiam, Confeſſionem Sacramentalem, delectum ciborum, ac dierum, juſtificationem, pias actiones, traditiones humanas, S. Imagines, invocationem Sanctorum, Evangelium, Eleemoſynam pro defunctis, fidem, ac timorem.*

§. CI.

Beati Rhenani mors.

Alter ex Scriptoribus, qui hoc anno vivis erepti ſunt, erat Beatus, ſeu Bildius Rhenanus natione Germanus, qui primam lucem aſpexit Sceleſtadii in Alſatia Anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo octogeſimo quinto, & patrem habuit Antonium Bild, cognomento *Rhenanum*, eoquod relicto Rhenano oppido Seleſtadii ſedem fixiſſet. Ejus Filius

Thuan. hiſt. l. 3. n. 8. Voſſius de Hiſtor. Latin. lib. 3. c. 10

Sæcul XVI A.C. 1547.

Filius inter Literatos haud infimo loco recenſendus in humanioribus literis, ac veteri Theologia apprime erat verſatus, inſuper indole adeo moderata, pacisque ſtudioſa præditus, ut in exquirendis mediis ad concilianda Religionis diſſidia conſeneſceret, unde arcta amicitia junctus erat Eraſmo, qui eodem prorſus concordiæ ſtudio, ac amore agebatur. Porro Rhenanus potiſſimos Tertulliani tractatus notis, ac præfationibus illuſtravit, hujusque Auctoris opera rurſus typis edi curavit. Celebrantur plurimum illius annotationes, utpote ad abſtruſiores voces, ac loquendi modos rite intelligendos percommodæ: nec minus illius præfationes tanquam ſapientia, ac ſcientia inſignes deprædicantur. In ea, quam tractatui de Pœnitentia præfixit, non ſine ingenti eruditionis ubertate de Exomologeſi diſſerit. Scripſit quoque verſionem duarum epiſtolarum S. Gregorii Nazianzeni ad Themiſtium, necnon præfationem ad Origenis opera, præter ſermonem adverſus Marſilii Patavini Apologiam pro Ludovico Bavaro, in quo vehementer invehitur in eos, qui Romanæ Eccleſiæ bona uſurpant. Denique elucubravit præfationem in Eraſmi opera, nec non quamdam Illyriæ provinciarum deſcriptionem edidit.

Pari-

Sæc. XVI. A.C.1547.

Pariter inter profanos Scriptores Plinium, Titum, Livium, Tacitum, Senecam, Theophraſten, & Vellejum Paterculum præcipue notis illuſtravit, ac duos illius libros primus ipſe typis vulgaverat. Inſuper elucubravit elegantiſſimam Germaniæ Hiſtoriam, quæ Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo trigeſimo primo publicam lucem aſpexit: ipſe vero obiit Rhenanus Argentinæ Anno ſupra milleſimum quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo, annos natus circiter ſexaginta duos. Ceterum nec conjugii vinculis, nec publicorum officiorum oneribus unquam ſeſe ſubjicere voluit, & locupletiſſimam ſuam Bibliothecam Seleſtadienſi urbi, in qua natus erat, dono reliquit.

§. CII.

Scriptorum alii hoc anno mortui.

Eodem die, quo Vatablus obiit, etiam Pariſiis deceſſit Jacobus Tuſſanus Rhemenſis, qui ambo eadem die in Regiorum Profeſſorum collegium fuere adoptati & hic quidem Græcum, alter vero hebraicum idioma docuit. Præterea Joannes Schonner Germanus Carolſtadii natus Norimbergæ, ubi ſedem fixerat, hoc item anno mortalitatem exuit, poſtquam ſexageſimum ſecundum ætatis ſuæ

Thou l. 3. *n.* 8. *Spond. ad hunc an. n.* 28. *Voſſius Mathem. p.* 451. *Cruſius in annal. Suev. Melch. Adam in vita Germ. Furisc. Geſner. in Bibl.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

ſuæ annum expleverat. Hic ibidem non ſine magna nominis ſui fama ſcientias Mathematicas tradebat, præcipue vero celebrem ſe reddidit per ſuas Aſtronomiæ Tabulas, quas poſt Regiomontanum publici juris fecit, tanta uſus perſpicuitate, ut illæ paſſim *Tabulæ reſolutæ* appellari mererentur. Inſuper inclaruiſſe dicitur illa ſcientia, quæ ex Aſtrorum ſitu, ac contemplatione de cujusque fortuna judicium ferendi libertatem ſibi arrogat; hanc itaque ſcientiam prorſus vanam Schonnerus multis animadverſionibus locupletavit, nec minus ſcripſit etiam Iſagogen ad Aſtrologiam iudiciariam, nec non tractatum de uſu Globi cœleſtis. Reliquit etiam Planiſphærium Aſtronomicum ſeu Meteoroſcopium præter alia quædam opuſcula de eodem argumento. Huic merito adjungi poteſt Conradus Peutingerus Jurisconſultus Auguſtanus, qui Anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo, ætatis vero ſuæ octogeſimo ſecundo die vigeſima octava Decembris vivis ereptus eſt, quamvis ob grave ſenium adeo abſumptus, viribusque exhauſtus eſſet, ut jure de eo affirmari queat, quod diu vivendo jam dudum vivere deſierit: Unde illius memoria primum revixiſſe videtur per *tabulam Peutingerianam*, ſeu Mappam ad finem

finem quarti sæculi sub Imperio Theodosii Magni concinnatam, in qua indicantur itinera, quæ per potissimam Imperii Occidentalis partem Romanorum copiæ tum tenebant. Hæc tabula ideo a docto hoc Auctore nomen adepta est, eoquod hic illius possessor eandem cum ingenti sollicitudine conservasset, eamque quadragesimo post illius obitum anno Marcus Velserus edi curasset. Ceterum Peutingerus posteris reliquit quam plurima opuscula, atque inter alia *sermones convivales* &c. Sæcul. XVI. A.C.1547.

§. CIII.

Barbarossæ Piratæ extrema.

Mense Majo ejusdem Anni Turcicum Imperium amisit celebrem Barbarossam Algeriæ Regem, ac supremum suæ classis Præfectum. Hic reficiendæ classi suæ, novisque ædificandis ad navalia triremibus maxime intentus Constantinopoli octogenario major morte sublatus est, ejusque jacturam Solimanus summo dolore percipiens, eidem Droguthum in classis imperio suffecit.

§. CIV.

Ferdinandi Cortesii obitus.

Hoc item anno naturæ debitum solvit Fernandus, seu Ferdinandus Cor- *Thou l. c. Spond. 29.*

Sæcul.XVI. A.C.1547.

Corteſius præclaris conſpicuus victoriis, quibus Mexicanam Provinciam, atque Anno milleſimo quingenteſimo decimo nono, & ſubſequentibus novam Hiſpaniam ſubegit. Filius is erat cujusdam Nobilis Martini Corteſii, ac Catharinæ de Pizara Altamirana, atque ad militiam natus literarum exercitia velut jugum haud ferendum reputabat, unde vix per biennium Salmanticæ emenſo ſtudiorum curriculo, Muſas faſtidire cæpit, easque valere iuſſit, & nativæ propenſionis ſuæ ſtimulos ſecutus Anno Domini milleſimo quingenteſimo quarto ad Indos profectus eſt, atque ab Inſula S.Dominici, ubi aliquandiu ſubſtitit, Cubam contendit, non ſine proſpero navigationis ſuæ ſucceſſu; quippe Franciſcæ Suareræ Pochecæ connubio junctus primo in urbe S. Jacobi Urbanus Præfectus, & poſtea Architalaſſus creatus eſt eiusdem claſſis, quam Didacus Velaſquez Cubanæ Inſulæ Gubernator ad detegendas novas Provincias deſtinaverat. Hiſce expeditionibus feliciter peractis Corteſius Urbem, cui nomen Vera-Crux, condidit, Indisque gemino prælio devictis, ac mortuo Montezuma Guetimoſinum Imperatorem captum abſtraxit, ac Mexicanam Provinciam armis ſuis ſubiecit. Demum victor in patriam reverſus die

ſecun-

secunda Decembris Castellejæ de Cuesta prope Hispalin vitæ suæ finem imposuit, annos natus sexaginta tres. Sæc. XVI. A.C. 1547.

§. CV.

Mexicanus Archiepiscopatus a Paulo III. erectus.

Referunt Historici, quod Cortesio occasionem præbente summus Pontifex ad Cæsaris preces cunctas Cathedrales novæ Hispaniæ, atque Indiarum Occidentalium Ecclesias ab Hispalensis Metropolitanæ Sedis, cui suberant, jurisdictione Archiepiscopo consentiente disjunxerit, atque in nobilioribus hujus Provinciæ urbibus novos erexerit Episcopatus: Inde ergo hoc anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo septimo Mexicanus Archiepiscopatus ortum duxit, cujus Episcopi Suffraganei sunt, Guatimalanus, Mechoacanus, Angelopolitanus, Emeridanus, Guaxacanus, Nicaragiensis, Guadalajaranus, Chiapanensis, Vera-Pacensis, Durangensis, ac Sanctæ-Fidei. Hic idem Archiepiscopatus a meridie ad septentrionem ad centum triginta quinque leucas excurrit, latitudine vero sua ab Oriente ad Occidentem sexaginta complectitur, pluresque exiguas

Henri Martin. hist. nat. de la Nueva Espag.

A Costa l. 7.

Oviedo l. 17.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Provincias, in quibus mediis iacet Mexicum, in suo ambitu continet.

§. CVI.

Petri Martyris initia.

Sander hist. Schism. l. 2.

Sub idem ferme tempus Vermilius sub nomine Petri Martyris magis cognitus in Angliam migravit. Natus erat is Florentiæ die octava Septembris Anno reparatæ salutis millesimo quingentesimo, atque in Monasterio Fesulano prope præfatam Urbem Canonicorum Regularium S. Augustini institutum amplexus est, cumque Græcæ, & Hebraicæ linguæ peritia insignis esset, ac propter innatam Eloquentiam in præcipuis Italiæ urbibus conciones magno auditorum concursu, atque applausu haberet, velut Ordinis sui Princeps, ac Verbi Divini Præco longe celeberrimus æstimabatur. Verum Neapoli quosdam Zwinglii, ac Buceri (*) libros perlegens

(*) Hæc quidem Continuator ex Spondano ad hunc annum num. 21. defloravit, omisit tamen *Erasmi* nomen addere; parum enim honori hujus Scriptoris, quem ipse semper tanquam apprime Catholicum venditabat, famæ consultum iri censebat, si ex illius libris, ac eorum lectione quemdam seductum atque

legens sensim a vera fide deviare cæpit, penitus autem ad amplectendas novæ reformationis opiniones permovebatur ex crebris cum Joanne Valdesio Jurisconsulto Hispano colloquiis: hinc Romæ accusatus, sed brevi amicorum opera liberatus paulopost Neapoli excessit, Lucam profectus ad Ordinis sui Monasterium, cui ipse aliquando præfuit, ibi autem seductis pluribus Laicis etiam impietatis suæ, ac defectionis a vera fide socios sibi accersivit Emanuelem Tremelium, Celsum Martinengum, Paulum Lasicium, & Hieronymum Zanchium. Sæc. XVI. A.C.1547.

§. CVII.

Virmilius a Cranmero Cantuariensi Archiepiscopo in Angliam evocatus.

Cum interea Petrus, qui se Martyrem dicebat, comperisset, quod Paulus III. a colloquio Buxeti cum Carolo Cæsare habito rediens Lucam pertransiturus esset, unacum sociis suis ex urbe auffugit, apud Hæreticos asylum inventurus. Ergo primo Tigurum, postea Basileam pervenit; cum autem in *Sleid. com. lib. 19. p. 690.*

atque ad hæresin pertractum ingenue fateretur.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

hiſce urbibus minus benigne excipere-tur, ſuadente Bucero Argentinam contendit, ibidemque adoleſcentem quamdam nomine Catharinam, quæ ob vitæ licentioris cupidinem de ſuo Monaſterio exceſſit, ſibi ſacrilegis nuptiis copulavit, atque Argentinæ publice prælegens ibidem uſque ad Annum Domini milleſimum quingenteſimum quadrageſimum ſeptimum perſtitit, quo tamen anno Eduardi Regis nomine ab Archiepiſcopo Cantuarienſi accerſitus Angliam petiit, ubi unacum pellice ſua exeunte Menſe Novembri pervenit, ac Univerſitatis Oxonienſis Profeſſor Theologiam tradidit.

§. CVIII.

Bernardinus Ochinus Petrum Martyrem in Angliam euntem comitatus.

Sander. l. 2. Florim. Ræm. l. 3. cap. 5. n. 4.

Huic hæretico ex Italia diſcedenti itineris ſocius erat Bernardinus Ochinus, qui olim ſupremus FF. Capuccinorum Præpoſitus Generalis a fide Catholica defecerat Hic fidei Deſertor profanam veſtem Ferrariæ indutus Genevam contendit, ac tandem in Angliam unacum amico ſuo appulſus ibidem eandem jactitabat eloquentiam, propter quam inter celebriores Italiæ Prædi-

Prædicatores ante ſuam defectionem recenſebatur; unde non paucorum aviditatem tam ex Aulicis, quam ex populo acuebat, præcipue vero ex mulieribus, quæ novis, ac curioſis doctrinis nullo ferme negotio ſeſe ſeduci patiebantur. His acceſſit, quod etiam pueri, ac puellæ tam ad Ochini, quam Petri Martyris ſermones, ac lectiones accedere, ſingulisque diebus auſcultare compellerentur. Poſt hæc novi hi Doctores vanis plebeculæ applauſibus inflati haud ultra contenti erant, ut ſuas impietates in vulgus ſpargerent, ſed etiam ſuis ingenii dotibus ad nequitiam abuſi ferme omnium errorum, quos audacter effutiebant, aſſenſum a ſuis Auditoribus extorquere nitebantur; unde in omnium pene animis ſub falſo Chriſtianæ libertatis tandem revocandæ obtentu maximam diſputandi aviditatem, atque inſanum ſublimiſſima myſteria perſcrutandi deſiderium excitarunt, hocque artificio incauta juventus nullo negotio confeſſionem, Pœnitentiam, jejunium, aliosque ſacros Eccleſiæ ritus vilipendere cæpit, moxque ſacram Synaxin ſub duplici ſpecie ſuſcipiendi, cultumque Divinum publice in lingua vulgari peragendi uſus invaluit.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. CIX.

Siniſtra Calvini ſors apud Genevenſes.

Beza in vita Calvini ad hunc ann. 1547.

Interea Calvinus Germaniæ Proteſtantium cladem ſummo animi mærore perceperat, veritus, ne ſpuriæ reformationi extremum inde exitium immineret, verum tandem reſpirare cæperat, cum hæreſin in Anglia latius diffundi intelligeret. Hucuſque ſemper quidem Genevæ hærebat, licet anxiis ſemper curis jactatus, eoquod inſuperhabita, qua in hac urbe valebat, auctoritate non deeſſent adverſariorum non pauci, qui ipſius agendi rationem damnarent. Ex his nemo vehementius illum hoc, ac ſequenti anno inſectabatur, quam Amadæus Perrinus, qui olim præfatæ urbis ſupremus erat Præfectus. Hic Calvinum coram univerſo Senatu accuſabat, quod falſas opiniones traderet, atque Doctrina erroribus referta populum ſeduceret: verum adeo prævaluit Calvini potentia, ut ejus opera Perrinus tanquam calumniator plecteretur, ac duo Miniſtri, qui Perrinum ad hanc accuſationem impellebant, ſuo munere exuerentur. Hac victoria Calvinus ferocior factus majori adhuc pertinacia ſuis opinionibus inſtitit, cunctosque, quos amore vincere non poterat, metu ad ſuum obſe-

Maimburg. hiſt. Calviniſmi l. 1. p. 116. Florim. l. c. l. 7. c. 17.

obsequium compulit; inde vero factum, ut indies magis, magisque sese præcipitem daret in horrendam malorum abyssum, quam jam dudum suis erroribus nimium profundam sibi reddiderat, haud aliud sibi polliceri valens, nisi quod tandem Deo vindice in eadem abysso extremum sibimetipsi exitium paraturus esset. Sæcul. XVI. A. C. 1547.

§. CX.

Societatis a D. Ignatio Loyola erectæ incrementa.

Sub idem tempus Sanctus Ignatius nascentis suæ Congregationis auspicia Romæ sedulo promovere intentus erat. Jamjam ferme omnes in ampla hac urbe dignitatibus conspicui auxiliatrices Ignatio manus præbebant, quos inter Joannes Vega Caroli Cæsaris apud Papam Legatus Ignatium, ejusque Socios datis literis Philippo Archinto Salutiarum Episcopo commendabat, moxque præfatus Præsul Joanni respondit, quod commendatitiæ illius literæ sibi admodum gratæ accidissent, eo potissimum nomine, quod ipsus hanc societatem, ejusque Præpositum magni haberet, illisque obsequendi voluntate haud inferior esse vellet. Pariter Mendoza Cardinalis, ac postea Burgensis Episcopus, *Orland. Hist. Societ. l. 7. n. 1*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

ut ſui Zeli, atque affectus ſpecimina Ignatio exhiberet, Salmanticæ Collegium condere, illudque Jeſuitis donare ſtatuit, quam in rem ad Michaelem Turrianum, qui in urbe ceteris auctoritate præſtabat, perſcripſit, ac impenſe rogavit, ut hujus Collegii auſpicia promoveret.

Ceterum Ignatius ſe ad ſtabiliendum, quod cæperat, opus non niſi pio fine permotum fuiſſe, luculenter teſtabatur, variisque in occaſionibus animum a proprii quæſtus ſtudio alienum demonſtrabat: eapropter Conimbricenſis Collegii Rectori, ne ipſus litem in ſuos motam urgeret, inhibuit, ſed deciſionem Luſitani Regis Legato relinqui voluit. Minus etiam eidem probabatur, quod ſacros Ordines ſuſcipientium examen a Societatis Patribus dependeret; cenſebat enim, quod ipſis nequaquam congrueret pronuntiare, an aliquis ad Sacros Ordines idoneus, vel ineptus eſſet, ſed potius ipſimet contenti forent, ut circa illius ſcientiam, datasque reſponſiones duntaxat ſententiam ſuam edicerent. Inſuper non tolerare poterat, quod vel minima novitas in ejus ſocietatem introduceretur, hinc ſeſe, quantum poterat, omnibus viribus opponebat, quinimo tanquam rebelles, hoſtesque habebat illos, qui quemdam Inſtituti articulum ſub majoris perfectionis obten-

obtentu immutare moliebantur. Interim suos alumnos communi duntaxat sanctitate contentos fore nolebat, sed potius insistebat, ut quivis omnem sui status perfectionem assequeretur, ad quam eos identidem excitabat, ea exponens, quæ Deus ab illis iuxta vocationis gratiam exposceret. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. CXI.

Pater Jaius Ferrariæ cum D. Ignatio commorans.

Exeunte Mense Julio Pater Jaius a Bononiensi Concilio redux Ferrariæ substitit: cum autem tum Hercules Estensis Ferrariæ Dux Collegium quoddam condidisset, illudque Ignatii Sociis tradere vellet, ad hujus propositi executionem peropportunus Duci accidit Patris Jaji adventus, unde eum ibi persistere jussit, parum sollicitus, an illius præsentia alibi esset necessaria. Placuit etiam Ducis consilium Guidoni Mutinensi Archiepiscopo: cum tamen Hercules absque Præpositi consensu nihil aggredi vellet, hinc datis ad S. Ignatium literis totam rem eidem manifestavit, qui non sine gaudio Ducis precibus cessit. Ceterum humilitas, qua Pater Jajus Tergestinum Episcopatum acceptare recusabat, illum Ferrariæ pluri- *Orland. n. 34 & seqq.*

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

plurimum commendabat, aliunde vero, cum natione Gallus esset, vel ideo Ferrarienſi Duciſſæ, quæ Ludovici XII. filia novis Reformatoribus plurimum favebat, magis acceptus erat. Itaque Dux, ut Patrem Jajum in ſua ditione retinere poſſet, a ſummo Pontifice, ac Societatis Præpoſito conſenſum petiit, obtinuitque, priusquam tamen Jajus Ferrariam contenderet, datis literis Ignatium rogavit, ut de modo, quo huic Duci inſerviret, illum inſtruere velit, cui hæc reſpondit Ignatius „ ad inſervien„ dum Illuſtriſſimo Societatis Protecto„ ri a ſummo Pontifice vocatus es, proin „ totum te ad hujus Principis obſequium „ dedas, nec unquam eo haud prius con„ ſulto, ac conſentiente in ejus ditionibus „ quicquam aggrediaris. „ Cum ergo Dux Divini beneficii loco haberet, quod Patris Jaji præſentia frueretur, hinc primas eo curas intendit, ut propriam ſuam vitam corrigeret, ac juxta Chriſtianæ legis præcepta mores ſuos componeret: unde præprimis totum ſe ſacris pietatis exercitiis devovit, Directore uſus Patre Jajo, qui ſuum domicilium in Xenodochio figere voluit, ubi levandis pauperum, ac infirmorum miſeriis plurimum operæ, & temporis inſumebat, obtenta ad id a Salviato Cardinale,

dinale, & Ferrarienſi Epiſcopo plena agendi facultate. Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. CXII.

Societatis ſtatus in Germania, & aliis locis.

Poſtquam Carolus V. Imperator plurimas de Proteſtantibus victorias reportaverat, Bobadilla unice intentus erat, ut in Germania Religio Catholica refloreſceret: hanc ob rem Paſſavium, ac Ratisbonam petens obtinuit, ut pro felici armorum ſucceſſu publicæ decernerentur precationes, poſtea hac urbe excedens Auguſtam rediit, iisdem pietatis operibus rurſus ſe totum conſecrans, inde vero Coloniam delatus, poſt ejectum Archiepiſcopum Hermanum faciliori labore ſeſe revocandæ fidei impendere poterat. Porro S. Ignatii Alumni, qui Lovanii variis in ædibus diſperſi habitabant, in unum congregati, præſumpto Præpoſiti Generalis conſenſu, Cornelium Wishavium in Collegii Rectorem elegerunt: ceterum Pariſiis nil novi hoc anno accidit; adhucdum enim Socii exiguo numero ibidem agentes ædes Patrum Carthuſianorum incolebant, ac Inſtituti ſui exercitiis operam navabant, nondum tamen firmam ſedem figere poterant: In Hiſpaniis vero *Orlandin. n. 39.*

cun-

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

cuncta huic Societati prospera evenere; quippe Araozus secunda jam vice Provincialis munus obibat, & Alvaresius, celebris Philosophus eodem tempore unacum Jacobo Cavallario, Joanne Sanctio, & Petro Tabulasesio Societati nomen dabat. Denique eodem hoc anno Cæsar-Augustanum Collegium erigi cæpit.

§. CXIII.

Evangelici labores Francisci Xaverii in Indiis.

Turselin. vit. S. Franc. Xav. l. 2. c. 14 & 16. Orland. l. 5. n. 88.

Nec minus prospero successu Religio Catholica in Indiis propagari cæperat; quippe Franciscus Xaverius, postquam Travancorensis Regni incolas Christo lucrifecerat, Meliaporam, quæ a Lusitanis urbs D. Thomæ appellatur, contendit, ibidemque amplam Apostolici laboris segetem collegit, nec minus ibi multis ærumnis Christi amore toleratis, ac sepulcro, in quo Indi sacra D. Thomæ Apostoli ossa recondita venerantur, religiose salutato iter aggressus est Malacam versus, inde Macazariam petiturus, quæ Insula a priscis Celebum dicta plusquam nongentis quinquaginta Leucis Meliopora distat. Toto navigationis itinere unice misericordiæ operibus erat intentus, ac die vigesima quinta septembris Anno nostræ salutis millesimo quin-

quingenteſimo quadrageſimo quinto Malacam pervenit, ubi æque, ac olim Goæ diverſorium ſibi ſelegit in Noſocomio, ibidemque totum tempus in ægrotorum miniſterio abſumpſit unacum corporum & animarum pariter ſalute; quippe non modo plebejos, ſed & Nobiles ad honeſtæ, piæque vitæ ſtudium feliciter perducebat, variis, mirisque artibus uſus, quas ipſi innata comitas, ac manſuetudo ſuggerebat, præterea pueros ſacris doctrinis imbuebat, eorumque mores iuxta Evangelii præcepta inſtituebat, catechiſmos quoque, aliosque pios libros in patrium idioma verti juſſit, ac plurium interpretum ſubſidio uſus quamplurimos ad veritatis ſemitam perduxit tam Idololatras, quam Mahometanos, ac Iudæos, ex quibus pertinaciores, cum ſuavi doctrinæ virtuti reſiſterent, tandem miraculorum vi cedere compellebantur.

Sæcul. XVI. A.C. 1547.

§. CXIV.

Xaverius Macazariam petens, atque ad Ternatem Inſulam appulſus.

Sub idem tempus Joannes de Caſtro novus Indiarum Prorex, atque Alphonſi de Soſa Succeſſor e Societate tres Viros Apoſtolicos a D. Ignatio ſubmiſſos ſecum conduxerat, quos Xaverius

Turſel. l. 2. c. 18. & l. 3. c. 1.

Sæc. XVI. A.C. 1547.

rius non sine animi lætitia excepit, priusquam vero classem conscendere posset Macazariam petiturus, vicinis Insulis, quæ Evangelicis Ministris adhuc destitutæ erant, Catholicæ fidei lumen suis prædicationibus inferre studuit, primaque Januarii die Anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo sexto conscensa navi ad Bandas Insulas cursum promovit, ibidemque omnes classiarios ad Christi fidem perduxit, sexta autem navigationis septimana Amboini, quæ commercii opportunitate percelebris est Insula, exscendit, atque inde Macazariam petens, eo itinere tenuit Ternatem Insulam, alias ab Amboino milliaria ferme ducenta, quæ ultra sexaginta leucas Lusitanas conficiunt, dissitam, atque inter quinque Moluccensium Insulas tanquam præcipua celebratur. Xaverius ibidem appulsus in suburbanis Beatæ Virginis ædibus, quæ *Barra* dicuntur, diversatus est, ubi statim solita pietatis ministeria obire cæpit. Eo tempore intra ambitum plusquam trecentarum leucarum, quibus hæc Insula circumscribitur, nonnisi septem numerabantur pagi, in quibus Christiani indigenæ habitabant omni Sacerdote destituti, eoquod horum postremus non ita pridem etiam vita functus esset. Igitur Xaverius in hisce Pagis

gis Christianæ Religionis fervorem rursus accendere cæpit, omnes sacris doctrinis imbuendo, ac Sacramenta administrando, unde divinum Verbum potenti Dei brachio suffultum, ac per ejus famulum efficaciter prædicatum inter Moluccenses miram operabatur mutationem; quippe non pauci concubinis assueti luxuriæ flammam conjugii honestate extinquebant, fœneratores iniquo quæstu parta restituebant, & incolæ mores suos corrigebant, ac demum impii contractus declarabantur invalidi, necnon juvenum aures tot doctrinæ Christianæ præceptis implebantur, ut universa urbs non nisi sacris cantilenis, quas ejus incolæ didicerant, resonaret. Sæcul. XVI. A.C 1547.

§. CXV.

Franciscus Xaverius ad Mauricas Insulas profectus.

Tandem Xaverius Ternate Mauricam, seu ad Mauri Insulas pervenit, ibidemque non paucos, quamvis gens esset prorsus barbara, humanitatisque expers, inter mille pericula, atque ærumnas ad Christi vexilla reduxit. Equidem amici, ut Xaverium ab hoc itinere absterrerent, omnem movebant lapidem, veriti, ne ab hisce incolis tanquam extremæ ipsorum crudelitatis victima absu- *Orland. l. 6. n. 102. Turselin. Ibid. l. 3. c. 2. Orland. l. 7. n. 10. & seq.*

Sæcul. XVI. A. C. 1547.

meretur: verum hæc discrimina nullatenus Xaverii ardorem restinguere poterant, dumque nonnulli Gubernatorem, ut Xaverio navigii opportunitatem adimere vellet, hortarentur, Xaveriumque adeuntes eadem pericula, mortisque certitudinem, cui sese exponeret, ei exaggerarent, hic illis respondit: *nulla formido pericula, nullumque genus mortis, ubi de Dei cultu, & animarum salute agitur, mihi certum, deliberatumque est in Mauricam Deum vocantem sequi.* Itaque suos amicos valere jussit, ac navigationi proximus nuntium longe acceptissimum accepit; literis enim significabatur, quod novem Societatis alumni e Lusitania Goam advecti essent, atque inter eos quinque Sacerdotes Franciscus Peres, Alphonsus Cyprianus, Henricus Henriques, Franciscus Henricus, & Nunnius Ribera præter ceteros quatuor nondum Sacris initiatos, Balthasarum Nunnium, Adamum Franciscum, Nicolaum Nunnium, & Emanuelem Morales. Horum ergo cuilibet Xaverius in variis Provinciis suum diversorium designavit, ipse vero postea Anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo sexto Mense Majo ex Ternate, cum solvisset, ad Insulam Mauricam incolumis pervenit.

§. CXVI.

Sæcul. XVI. A C. 1547.

§. CXVI.

Ternatem, & Malacam reversus, indeque Goam appulsus.

Igitur Xaverius feros illius Insulæ homines mitioribus ingeniis imbutos ad Christianæ vitæ mores revocavit, eisque fervidis admodum sermonibus infelicium pœnas exposuit, in quas impii per omnem æternitatem damnandi præcipites ruerent, & perpetua divinæ vindictæ, quam spreverunt, victima existerent. His tamen minis Xaverius duntaxat illos territabat, apud quos æque miseratio, ac captandæ benevolentiæ studium Christiano Apostolo dignum nihil amplius proficiebat. Diversis itaque mediis in procuranda Mauricensium salute adhibitis, ac plusquam viginti quinque millibus sacro fonte ablutis Molucum inde repetens Ternatem reversus est, atque ab incolis ingenti gaudio exceptus, integrum semestre cum illis versabatur, ibidemque opitulante Lusitano Rege societatis suæ domicilium instituit. Postea Amboinios revisurus, eos in fide jamjam annuntiata confirmavit, casamque exiguam sibi, suoque socio e stramentis extruxit. Huic ex eodem opere adjecit sacram ædiculam, ubi nautis, & classiariis Confessionis, ac

Bouhours vie de S. Xav. l. 3. p. 102. & l. 4. p. 215.

Sæcul. XVI. A C. 1547.

Eucharistiæ Sacramenta administraret. Demum Mense Julio Anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo septimo Malacam eo tempore pervenit, quo tres alii ex eadem Societate Viri Apostolici advenerant, qui postea acceptis literis in Molucum secessserunt cuncta a Xaverio fata culturi: Ipse vero nonnisi exeunte anno inde discessit, postquam Lusitani per ejus merita, ac consilia in Moluccensi Regno ingentem reportarunt victoriam, Regemque Achinum, qui juratus Religionis Christianæ hostis Somatræ Insulæ ad Septentrionem imperabat, strenue profligarunt. Tandem Xaverius ineunte Anno reparatæ salutis millesimo quingentesimo quadragesimo octavo Goam contendit, ibidem Indiæ negotia promoturus.

HISTO-

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

LIBER CXLV.

PAULUS III. ROM. PONT.
CAROLUS V. IMP. OCC.

§. I.

Pontificis Diploma ad Germaniæ Episcopos de Synodo Bononiam translata.

Cum Carolus Imperator Concilium Tridentum revocari toto ſtudio urgeret, ſummus Pontifex vereri cæperat, ne propter obfirmatum Cæſaris animum ex Synodo Bononiam tranſlata quid funeſtum eveniret, præcipue, Sæcul. XVI. A.C. 1548. *Pallav hiſt. Conc. Trid. l. 10 c. 10. n. 2 & ſeq.*

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

cum Germaniæ Præfules fuis literis fat aperte declaraffent, quod Papa etiam inconfulto aliam viam ingredi velint, hinc Paulus III, cum horum Præfulum indignationem fibi accerfere periculofum cenferet, die prima Januarii Anno poft Chriftum natum milleſimo quingenteſimo quadrageſimo octavo ad eosdem literas dedit, quibus Synodi Bononiam translatæ æquitatem vindicans hæc expofuit. *Serius quidem, quam optaverim, refcribo, fed cunctationis cauffa fuit adventus Madruccii a Cæfare ad eandem rem pertractandam miffi; non enim licuerat mihi quidquam certi refpondere, nifi auditis prius, ac expenfis iis, quæ Cæfar in eandem cauffam protuliffet: nunc vero fignifico, quod mea, & Mendozæ petita cum veftris literis conſonent, quapropter ea etiam, quæ tranfacta fuerant cum Madruccio, ac Mendoza, atque redditi huic refponfi exemplar vobis tranfmitto, ut ex hoc refponfo percipere poffitis, quænam dubia fupererant prius dilucide declaranda, quam de Tridentino reditu decerneretur: Optant igitur finguli, atque exfpectant per hanc occafionem, manifeftam fieri veftram æquitatem, amoremque veritatis, ac juftitiæ; unde ipfus vos hortor, ut pro veteri veftra conſuetudine, Eccleſiæ paci procurandæ, veræque fidei luci in Germania reftituendæ ſtudeatis, ac Bononiam ipfi, vel veftri procuratores*

Sleid. comm. l. 19. p. 694. Thuan. hift. l. 5. n. 1. ad hunc ann. Spond. hoc ann. n. 1.

ratores adeant, sive ut ibi Concilium continuetur, sive, ubi ea Sedes minus idonea censebitur, novum in ea re consilium capi valeat.

Cum vero Germaniæ Præsules in nuperis literis Pontifici significarent, quod Concilio Tridentum non revocato alia inire velint consilia, ad hæc respondit Papa: *his minis neutiquam commoveor; abunde enim mihi conscius sum, quod nullam officii mei partem prætermiserim, & Germaniam ipsam summo studio, & charitate semper complexus fuerim: de vobis vero, deque Cæsare mihi polliceor, nihil nisi mature, consultoque molituros. Quod si spreta Romanæ Sedis auctoritate quidpiam tentabitur, non ego quidem prohibere possum, quod Christus ipse, quando Ecclesiæ fundamenta jecit, futurum prænuntiavit: verum ut conatus feliciter succedat, non valde reformido, Ecclesiæ fundamento in firmissima petra posito. Non semel hoc ipsum ab aliis tentatum, sed eversis eorum conatibus Deus in illis exemplum statuit, quid ab his sit expectandum, qui iisdem vestigiis insistunt. Quod si qui futuri sint hodie, quos superiorum temporum clades, pœnæque nihil deterreant, neque dimoveant ab incepto; hoc tamen persuasum habeo, quod ipsi in ea pietate, atque fide, qua semper præstiterunt, firmiter sint permansuri, neque in suis Conventibus consilia, ab Ecclesiæ dignitate alie-*

Sæcul XVI. A.C.1548. *na, ac remota, locum ullum obtinere paſſuri ſint.*

§. II.

Franciſcus Vargas, & Martinus Velaſcus Bononiam miſſi.

Fallav. l. 10. c. 11. n. 1. Thu. l. 5. Belcar. ut ſupra l. 25. n. 8.

Cum autem Imperator de Pontificis conſtantia fat perſuaſus eſſet, celebres duos Jurisconſultos Franciſcum Vargas de Mexia, & Martinum Soriam de Velaſco Bononiam decrevit, qui etiam ibidem die vigeſima quinta Novembris Anno priori milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo advenerant. His data agendi facultas ſignata erat eodem anno die vigeſima ſecunda Auguſti, proin quarto jam Menſe, antequam Mendoza Cæſaris Legatus Pontificis reſponſum Romæ acceperat. Carolus itaque hiſce Procuratoribus injunxit, ut contra Concilii translationem ulterius reclamarent, & hæc demum exponerent: „ cum Carolus Imperator probe „ proſpexerit, Pontificis animum flecti „ haud poſſe, aliunde vero exploratum „ ſibi habeat, quod Proteſtantes non niſi „ vi ad ſubmiſſionem Synodi Decretis præſtandam adigi valerent, inſuper cum Synodi Patres aliunde ipſi „ declaraſſent, quod tunc, ſi circa reditum Tridentinorum Patrum ad Bononienſem Synodum reſponſa dare „ cun-

„ cunctaretur, ipsi Sessiones suas prose- Sæcul. XVI.
„ qui, ac cetera decreta circa fidei ar- A.C. 1548.
„ ticulos promulgare velint, hinc Ca-
„ rolus, ut evitetur schisma, has sessio-
„ nes inhiberi vult. „

§. III.

Oratores in Patrum conventu audiri postulantes.

Ambo hi Deputati quemdam Patrum conventum die decima sexta Januarii habitum accedentes colloquii copiam postulant: Patres vero re in deliberationem vocata totum negotium Montano Legato commiserunt, qui cum nec Cæsaris indignationem, nec Papæ offensionem intempestiva hac repulsa sibi accersere vellet, ambos hosce Oratores ad colloquium admittere, consultum censebat. Ingrediuntur itaque illi, ac Synodi scribæ Cæsaris mandata porrigunt, in quibus hæc legebantur: *Cum Cæsar Religionis, & Ecclesiæ caussa adversus quosdam, qui se Legatos Apostolicos nuncupabant, & adversus quemdam Præsulum Conventum Bononiæ congregatum, qui Concilii nomen prætendit, protestari cogatur, id vero per se ipsum efficere ob locorum distantiam minime possit, duos, quos jam nominavimus, Procuratores suos ad id ipsum exequendum constituit.*

Pallav. l. c. c. 11. n 2. Thou l. 5. n. 1. Sleid. l. 19. p. 697. Sarpiib. l. 3.

Sæc. XVI. A.C. 1548.

Probe obſervandum venit, quod Cæſaris literæ inſcriptæ fuerint *Conventui Patrum Bononiæ*. Poſtea Vargas, qui Cæſaris nomine verba fecerat, inſtitit, ut Scribæ, ac Teſtes, quos ipſi adduxerant, admitterentur. Verum utroque Oratore abire juſſo hac ſuper re Patrum ſententiæ rogabantur, quæ tamen ſatis diſcordes erant; alii enim id indulgendum cenſebant, alii vero nec Teſtes, nec Scribas, utpote exteros, eſſe admittendos arbitrabantur, adducto Pontificii Senatus exemplo, quo hæc regula accurate ſervatur, nam id quoque Concilii dignitatem, quam Cæſar per epiſtolæ ſuæ inſcriptionem impugnare videtur, expoſcere ajebant. Tandem ſancitum eſt, reſponſionem Oratoribus dandam biduo eſſe differendam, eoquod tum frequentior eſſet Patrum concurſus; interea vero illis hæc Patrum ſententia per Materanum, & Nanienſem Epiſcopos ſignificabatur. Aſt illi eodem adhuc die audiri poſtulant, quod eis quoque datum. Ergo unacum duobus Scribis, ac quinque teſtibus admittuntur, ea tamen lege, ut his minime liceret quicquam ſeorſim in acta referre.

§. IV.

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

§. IV.

Provida Patrum circumspectio ante admissos Cæsaris Oratores adhibita.

Priusquam Patres ambos Cæsaris Procuratores exciperent, provida circumspectione usi per Synodi Scribam hæc verba recitari jusserunt: *Tametsi nullo jure cogerentur Patres Cæsaris procuratores audire, ut qui mandato Cæsareo ad quemdam minime legitimum Episcoporum Conventum, non ad verum illud, & Oecumenicum, legitimeque congregatum Bononiæ Concilium missi fuerant, ne tamen unquam obtendi possit, non fuisse illic omnibus liberam accedendi, loquendique facultatem, hinc placuit Synodo, ut hi audirentur: vult tamen, ut per hoc nec ipsi, nec ipsorum dicta, factave comprobata censeantur, nec quidquam juris ademptum sit Concilio, quo minus sua decreta prosequatur, nec inde ulla juris accessio Cæsari facta existimetur, ac insuper Prælatis liberum sit Concilium jam inchoatum prosequi, ac contra eos, qui illius auctoritati sese subjicere recusaverint, pœnas sacris Canonibus sancitas juxta legum severitatem decernere.* *Belcar. l. c. n. 4. Sleidan. l. c. Thou ibid.*

His perlectis Vargas petiit, ut fide publica constaret, a Patribus interpositam

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

sitam fuisse hanc cautionem, priusquam ipsi ea, quæ haberet, proponendi copia fuisset data: postea Patres allocutus dixit: „ quoniam Cæsaris Domini mei „ literas perspexistis, unicum superest, „ ut ego demandati negotii partes „ expleam: Adsumus igitur coram „ vobis, ut maximi negotii rem pertra- „ ctemus; non enim nos soli, sed uni- „ versa nobiscum Respublica Christiana „ vos rogat, & obsecrat, ut juxta æ- „ quitatis leges procedatis; si enim „ consiliis vestris non satis provide „ conceptis insistere velletis, timen- „ dum, ne mala inde eventura bono „ publico admodum funesta accidant, „ si vero æquo Cæsaris desiderio satis- „ feceritis, sperandum venit, cuncta „ prospere cessura, ut vero ea, quæ „ mox protuli, melius comprehendere „ valeatis, rem ab alto repetam, nullus- „ que, ni fallor, erit, qui non satis „ luculenter deplorandum prospiciat „ statum, in quem vos conjicitis, nisi „ & alia capiatis consilia, nec Cæsari „ unice ad commune bonum intento „ acquiescere velitis: quapropter e- „ jusdem mandatis nihil ultra adji- „ ciam. „

§. V.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

§. V.

Cæsar contra Bononiense Concilium reclamans.

VIX Vargas orationem suam absolverat his verbis: *Adsumus hic nos legitimi Cæsareæ Majestatis suæ Procuratores*, cum illico Montanus Cardinalis eum interpellans responderet: *Adsum hic ego pariter verus Legatus veri, & indubitati Pontificis, & adsunt hi sanctissimi Patres Concilii legitimi, & Oecumenici, coacti, translatique legitime ad Dei Gloriam, & Ecclesiæ bonum. Ita est, adsum ego sacrosancti hujusce Concilii Præses Pauli III. Pontificis, Petri Successoris, & in terris Christi Vicarii Legatus, una cum sanctissimis his Patribus, ut Concilium, Tridento legitime translatum, ad Dei gloriam prosequamur, oramus Cæsarem, ut sententiam mutet, & nobis hanc in rem ferat opem, Conciliique perturbatores coerceat; haud enim ignorare potest, eum, qui sacris Conciliis adfert impedimentum, cujuscunque Ordinis sit, aut dignitatis, gravissimas legum pœnas incurrere. Verum utut res ceciderit, & quæcunque demum intententur minæ, non sumus tamen libertati, & honori vel Ecclesiæ, vel Concilii, vel etiam nostro defuturi* (*). His

Pallav. l. c. Sleid. ibid. Acta Conc. Bon. Ant. Massarelli p. 45. Raynald. hoc ann. n. 7.

(*) Ne miretur Lector, quod idem bis repeti-

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

His dictis Præses æque, ac Synodi scriba cautionem jam antea adhibitam reiterari jusserunt: Vargas vero Massarello Cæsaris mandata prælegenda tradidit, atque alter Orator Martinus Velascus Cæsaris literas, quibus contra Synodi translationem reclamabat, satis prolixas recitavit, quarum summa hæc est.

Religione conquassata, moribus corruptis, & Germania ab Ecclesiæ communione segregata, ego Cæsar a Leone X. Hadriano VI. Clemente VII. & demum a Paulo III., Concilii celebrationem efflagitavi, ac superatis difficultatibus quam plurimis, & impedimentis, quæ convocationem ejus interpellarunt, tandem obtinui, ut pro Synodi loco Paulus III. primo Mantuam, postea Vicentiam, ac demum Tridentum eo fine assignaret, ut Germani, quorum caussa potissimum Synodus fuit indicta, eo commodius, ac securius eo venire possent, interea vero ego bellum in Germania tuendæ potissimum Religionis caussa gessi, potentemque eam Nationem ad pacem, & obsequium armis meis adegi, bona spe fretus, eos, qui Concilium hactenus repudiarant, eo jam non gra-

petitum legat; Continuator enim prima Verba ex Pallavicino, posteriora vero ex suo Sarpio, qui tamen idem pro more suo aliis verbis protulit, consarcinavit.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

gravate profecturos. Ast ipso hoc tempore Reverendissimi Legati præter omnium expectationem, inconsulto Pontifice, caussa levissima, nescio qua, subito conficta, de transferendo Concilio statim proposuerunt, vix dato ad cogitandum spatio, cumque quidam pii, probique Antistites migrationi minime assentiendum putarent, seque Tridenti mansuros profiterentur, ipsi de paucorum Italorum assensu translationem decreverunt, & die proxime sequenti Bononiam migrarunt. Equidem ego, bello feliciter confecto, Pontificem per literas, & nuncios sæpius rogabam, ut juberet Patres Tridentum redire, propositis scandalis, & periculis impendentibus, nisi Synodus in ea Civitate finem haberet. Eodem tempore Conventum Augustæ indixi, in quo a Germanis omnibus impetratum, ut vellent Concilio se submittere: ubi id consecutus sum, Cardinalem Tridentinum illico ad Pontificem misi, qui id ipsum significaret, & Concilii Tridentini continuationem flagitaret, postea idem negotium Didaco Mendozæ dedi, Romam ea gratia ablegato. Cum autem Pontifex mora interposita ad eos, qui Bononiæ congregati sunt, rem detulisset; ab his responsum varium, subdolum & captiosum accepi, immo ejusmodi, quod a me merito damnari debuisset, utcunque illud approbavi, & cœtum illum Bononiensem illegitimum, tum generalis Concilii appellatione cohonestavi, tum pote-

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

potestate tanta, quantam ipsi sibi nunquam arrogaturi fuissent, decoravi. Attamen liquido constat, Concilium Tridenti indictum alio transferri non potuisse, nisi necessitate premente, diligenti habita disquisitione, & publica omnium Ordinum auctoritate interveniente, illi tamen, qui se Legatos dicitant, abitionem Tridento maturarunt, febriculis quibusdam, & vitiis aeris confictis, ac hanc in rem submissis quoque Medicorum testimoniis, quæ quam futilia fuerint, & nullo justo metu innixa, re, eventuque satis comprobatum est, certe si quæ abeundi necessitas incubuisset, cum Pontifice saltem fuisset agendum, & cum Cæsare, cui Conciliorum omnium est demandata Tutela: sed tanta festinatio fuit adhibita, ut vix semetipsos in consilium advocarint: porro non audiri modo, sed & expendi oportuisset diversas Patrum sententias, eorum præsertim, qui ex animi sententia loquebantur, qui etsi numero inferiores, aliis tamen erant præferendi, quippe prudentia priores. Quod si omnino erat migrandum, extra ejusdem Provinciæ fines non fuisset exeundum, sed juxta sacrorum Conciliorum Decreta, alius in Germania locus deligendus, neque probabilis ulla causa obtendi potest eligendæ Bononiæ, Urbis Ecclesiæ Romanæ imperio subditæ; eoquod certum sit Germanos eo minime venturos, cum hujus urbis rejiciendæ causæ vix unquam cuiquam defuturæ sint, neque id aliud est,

Sæcul. XVI. A.C.1548.

est, nisi Concilium ex improviso dissolvere. Ego itaque, cujus proprium est tueri Ecclesiam, & Oecumenica Concilia protegere, cum videam, quod in componendis Religionis per Germaniam dissidiis, tum in Hispaniæ, cæterorumque Regnorum meorum, ac ditionum populis ad vitam vere Christianam conformandis translatio Concilii per injuriam facta omnes rationes meas conturbet, Legatorum nomen sibi vendicantes una cum Episcopis obtestor, ut Tridentum, unde diverterunt, velint repetere; id enim ab iis nunc recusari non potest, qui se id facturos ante receperant, ubi primum pestilentiæ metus desævierit; id si fecerint, rem populo Christiano gratissimam præstabunt, sin minus, Germani de speciali meo mandato protestabuntur, ac declarabunt, hanc Concilii translationem, sive recessum, illegitimum esse, ac invalidum cum omnibus, quæ jam facta, vel deinceps fient: neque illos, qui dicuntur Legati, atque Episcopos a Pontificis nutu pendentes, ea auctoritate pollere, ut in caussa Religionis, morumque emendandorum Christianis omnibus normam possint præscribere, sed maxime iis Provinciis, quarum mores, & instituta non habent perspecta: profitebimur porro, Pontificis, Patrumque Bononiensium responsum esse ineptum, illegitimum, fraudulentum, figmentisque plenum, omniaque inde nata, aut nascitura damna, tumultus, ruinas, populo-

Sæcul. XVI. A.C.1548.

rumque excidia, non mihi, sed huic Conventui, Concilii sibi nomen vendicanti, imputanda, qui facillime juxta Canonum sanctiones malo huic mederi poterat.

§. VI.

Montani Cardinalis responsum ad hasce Cæsaris literas.

Pallav. l. 10. c. 11. n. 5. Thu. hist. l. 5. num. 1. Sleid. l. c. p. 700. Belcar. l. 25. num. 9.

Denique declarabatur in hisce literis, quod tunc, *si Pontifex, ipsique Patres salutem publicam sua culpa negligant, Imperator Ecclesiæ curam, ac tutelam in se suscepturus sit pro virili, quantum quidem jure licet, ac prout dignitati suæ Cæsareæ, Regiæque, & sanctorum Patrum, totiusque orbis consensioni est consentaneum.* Tandem Oratores hanc, ut vocabant, *protestationem* absolverunt, postulantes, ut hoc Cæsaris mandatum, cujus exemplar scribæ tradebant, publico testimonio firmatum in acta referatur. Verum ad Velasci orationem nequaquam deerat responsum Cardinali Montano, qui mox ita perorabat: *Ea, quæ a vobis Procuratoribus allata fuerant contra meam, Collegæque mei dignitatem, contra legitimam translationis rationem pro securitate, ac libertate Tridentina, vera non sunt; Deum hujusce rei testem appello, ejusdemque rei certas probationes in tempore exhibebo. Ego quidem, atque Collega meus veri*

veri sumus Apostolicæ Sedis Legati; Cæsar, quod Cæsareæ Majestatis pace dictum sit, filius, non arbiter, aut Magister est Ecclesiæ: quocirca ipsum rogo, ut mutato Consilio illi Synodo faveat, ejusque perturbatores reprimat, memor, hujusmodi homines, quacunque dignitate præditos, pœnis gravissimis subjacere. Verum quidquid tandem continget, & quicunque demum Legatis, ac Patribus terror objectabitur, nunquam nos libertati, dignitatique Synodi, & Ecclesiæ deerimus, quinimo una cum Patribus paratissimo animo Martyrium potius subibimus, quam ut consentiamus, exemplum induci, quo Laicorum potestas vim inferat Concilio, eique libertatem adimat. His demum adjecit Montanus Cardinalis, quoniam autem hic vester libellus prolixior est, hinc quarto post die redire poteritis responsum accepturi; quod si vero tunc adesse renueritis, nihilominus responsum in lucem publicam prodibit. Verum Cæsaris Procuratores præstituta die non comparebant, sed altera die summo mane inde profecti sunt. Sæcul. XVI. A.C. 1543.

§. VII.

Hoc responsum ante illius promulgationem examinatum.

Cum autem Legatus hoc suum responsum tranquillo animo perpenderet,

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

satisque intelligeret, quod longe major venia ab auribus linguæ, quam ab oculis calamo indulgeatur, præcipue ubi ea, quæ dicta sunt, publicis tabulis inferere oportet, hinc multa resecuit ex iis, quæ ex nimio sermonis æstu protulerat, præsertim vero, quicquid Cæsarem offendere potuisset, penitus delevit, suamque responsionem ita perpurgatam in quodam Patrum cœtu die decima nona Januarii habito exhibuit. Subibat illa examen oppido rigidum, & necdum inter Patres convenerat, sub quibus verbis hoc responsum tuto publici juris fieri posset, hinc diversæ Nationis nonnullis Præsulibus dabatur negotium, ut juxta ea, quæ a Legato proponi perceperant, hanc responsionem elimarent, ac postea desuper referrent. Verum hi censuerunt, quod *ipsis cum potentiori res sit, adeoque possint verba singula caussæ potius officere, quam prodesse, simulque Cæsari seu caussam, seu novæ indignationis prætextum præbere, præcipue plebi, quæ semper ad obtrectandum prona est, atque argumentum censuræ, qua vel modestiam vel prudentiam carperet, desumere potest.* Quapropter post maturam quatuor horarum deliberationem Patres unanimi suffragio in hæc brevissima verba responsionem contraxerunt: *Sacrosancta Synodus, cujus auctoritas, ac potestas*

potestas legitima in dubium revocari non po- Sæcul. XVI.
test, respondet: cum ea omnia, quæ tuo A.C. 1548.
nomine exposita nobis sunt, ab omni ratione dissentiant, simulque pio, & Catholico invictissimi Cæsaris animo repugnare videantur, hinc sibi certo persuadet, ea vel absque mandato Cæsaris, vel ab eo ipso perperam de rebus edocto fuisse profecta: atque ita mandat tibi significari, quod tamen nullatenus Synodus resiliat a cautionibus, quas in Cætu diei decimæ sextæ hujus mensis adhibuit.

Hoc denique responsum post maturam discussionem in quodam cœtu die vigesima Januarii habito fuit approbatum, ac denuo post meridiem Patres omnes convenere, ut illud Cæsaris Oratoribus traderetur: cum autem hi usque ad seram noctem frustra expectarentur, omnia hucusque gesta actis inserebantur, hoc addito, quod per Concilium non stetisset, quo minus hæc responsio Oratoribus fuisset reddita.

§. VIII.

Marcelli Cervini Legati adventus Bononiam.

Dum hæc interea Bononiæ gerebantur, Marcellus Cervinus Cardinalis die vigesima secunda Januarii illuc advenit, moxque altera adventus die *Pallav. l. 10. c. 12. n. 1.*

Sæcul. XVI. A.C. 1548

literas accepit, quibus Papa eidem hæc significabat: *Perspectum satis est, continuationem Synodi cum ea indignantis Cæsaris repugnantia perinde futuram, ac si Ecclesia quasi sub ardenti Sirii meridie irrigaretur, unde non alimentum, sed ustionem traheret. Porro Concilium diutius otiosum, tanquam rem, quam fieri nec posse, nec debere constat, semper vos Legati vituperastis. Idcirco, cum delecti Romæ Consultores censuissent, multos Patrum Bononia vocandos esse ad me de rebus edocendum, vos animosiora Consilia, quæ alias significastis, declinantes, & longe alia mentis acie pericula schismatis tunc impendentia, quam prius remota spectastis, suspensionem suadebatis dicentes, alia ratione nunquam subtractum iri Cæsari titulum, quem obtendebat, expetendi in urbe Tridentina Concilii, quippe ibi semel legitime convocati, nec unquam, prout ipse contendebat, inde legitime translati, quod si forte ea posita suspensione idem Cæsar urgeret, Ecclesiæ opus esse Concilio, & tunc, si ego ejus convocationem ibidem neglexero, munus illius convocandi ad se devolvi: statim hic lapis amoveri poterit, si ego extemplo revocavero suspensionem, & Synodum vel Bononiæ, vel Romæ celebrandam indixero.*

§. IX.

Sæcul. XVI.
A.C. 1548.

§. IX.

Mendoza Legatus Romæ contra Synodi translationem reclamans.

EOdem tempore Mendoza Legatus ex Cæsaris jussu Senis Romam venit, dato eidem negotio, ut præsentibus summo Pontifice, Cardinalibus, ac Regum, Principumque Oratoribus eo convocatis in Patrum Senatu contra Bononiensium declarationem ipse quoque suam oppositionem exponeret: Igitur Mendoza Senatus aulam ingressus flexis coram Papa genibus orationem suam, quam scriptam tenebat in manibus, publice prælegit, atque a Cæsaris vigilantia, & studio in unienda Republica Christiana, & opinionum de Religione varietate divulsa exorsus ita perorat: *Notum est omnibus, quibus officiis cum Hadriano VI., Clemente VII., & ipso Paulo III. actum sit, ut ad indicendum Concilium possent adduci; cui, cum Germaniæ perduelles sese nollent submittere, Cæsar eadem pietate motus, ad obsequium armis eos adegit. Equidem huic bello Pontifex (ne caussæ publicæ deesse videretur) leve aliquod militum subsidium contulit: Vere tamen affirmandum est, solas Cæsaris vires tam grave bellum ad finem perduxisse, quo cum ille occupatus distineretur, ecce bonum*

Pall. c. 12. n. 2. & seq. Sarpi l. 3. p. 263. Goldast. t. 2. Const. Imp. p. 562. Act. Conc. Bon. p. 406.

Sæc. XVI. A.C 1548.

illud opus Tridenti inchoatum, perniciosa transferendi Concilii machinatione interturbatur, neque veris, neque verisimilibus de caussis, sed tantum ad quietem publicam interpellandam excogitatis, etiamsi Patrum pars longe melior, & sanior translationi obsisteret, & ibidem manendum existimaret, quibus certe Concilii nomen tribuendum erat, non illis, qui Bononiam se receperant, utcunque illos Pontifex eo nomine exornet, eoquod ipsi adhæreant, ejusque voluntatem Cæsaris, Ferdinandi, & Principum Imperii precibus anteponant, susque deque habita Germaniæ salute, & errantium in viam rectam reductione, quibus Concilio Tridentino jam se submittere promptis, non aliud sperabat Cæsar, nisi quod Concilium Tridentum remearet. Ea de re cum ipse ego tum Orator supra dictorum Principum nomine supplicassem Pontifici, data est responsio subdola, artificiis referta, nulloque rationis firmamento innixa. Unde cum viderem, petitiones tum a me tanquam Oratore Cæsareo die decima quarta, & vigesima septima Decembris factas, tum etiam decima sexta Januarii die ab aliis ejusdem Majestatis procuratoribus Bononiæ exhibitas, neque hic, neque illic ullo loco, & numero esse, aperte tunc protestatus sum, migrationem Tridento, & Translationem Concilii Bononiam nullam esse, atque illegitimam, sed & contentiones in Ecclesia excitare, fidem Catholicam,

licam, ipsamque Religionem in periculum Sæc. XVI.
edducere, Ecclesiam scandalis objicere, ejus- A.C. 1548.
que statum deformare. Eapropter omnia detrimenta, dissidiaque inde eventura, Pontifici sunt imputanda, cum is, etsi cum capitis periculo malis occurrere teneatur, eorum tamen auctoribus & impense faveat, & fomenta etiam adhibeat. Imperator certe cessante in officio Pontifice, omni conatu, quod sui muneris est, præstabit, uti Cæsarem, Regemque decet, secundum formam a sanctis Patribus sancitam, & de communi omnium assensu stabilitam. His dictis Orator ad Cardinales conversus hæc subjunxit; quandoquidem Pontifex paci Religionis, Unioni Germaniæ, & morum reformationi operam dare recuset, si vos ipsi itidem negligentes fueritis, perinde contra vos æque, atque contra summum Pontificem mox dicta esse intelligenda declaro. His verbis orationem suam absolvit, cum autem nemo quidquam ei reponeret, scriptum, quod in manibus tenebat, eisdem relinquens discessit.

§. X.

Responsum Pontificis ad Mendozæ orationem.

Hunc sermonem Pontifex tacitus ex- *Pallav. l. c.*
ceperat, evoluto autem exiguo *c. 13. n. 2.*
temporis spatio Oratori abeunti per *Sleid. l. 20.*
p. 709.

Sæcul. XVI. A.C. 1548

Bloſium Palladium Fuligenſem Epiſcopum, quem a ſecretis habuit, admonuit, ut proximum Senatum accederet, reſponſionem accepturus: Porro interim Legati Pontificii ſententias ſuas circa hanc rem pronuntiatas ad Pontificem transmiſerunt, ſuadentes, ut in translationis negotio ejusmodi ſequeretur conſilia, quæ magis mitia, magisque reverentiæ Cæſari debitæ conſona viderentur, atque Synodum ſupprimendo ſaltem aliquid Cæſaris voto indulgeretur, ſimulque Pontificia dignitas ab eodem impugnata, ſervaretur illæſa: Igitur Mendoza ad publicum Purpuratorum Senatum die prima Februarii vocatus comparuit, conteſtatus, quod ideo, ut Pontifici morem gereret, huc venerit: de cetero autem id ſui officii minime eſſet, nec vellet quicquam Domini ſui juribus derogare. Poſtea Palladius reſponſionem quinquaginta ferme paginis conſtantem, atque a Polo Cardinale concinnatam recitavit, cujus ſumma hæc erat:

Thu l. 5. n. 1. Raynald. hoc ann n 26. Diar. Conc. Trid & Bon. p. 282.

Magnum Pontifici, ac Cardinalibus mœrorem incuſſit Cæſarei Legati oppoſitio, cum hæc peſſimi ſit res exempli, „ neque „ hactenus uſurpata, niſi ab iis, qui „ vel prorſus obedientiæ jugum excuſ- „ ſerunt, vel in ea cæperunt vacillare. „ Verum adeo non Pontifex ſibi perſua- „ ſum

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

„ ſum habere poteſt, quod hujus re-
„ pugnantiæ Cæſar ſit auctor, quin-
„ imo ab hac ſuſpicione tantopere alie-
„ nus eſt, ut etiam ſpe fretus vivat, fo-
„ re, ut Imperator eos, qui legitimam Ec-
„ cleſiæ poteſtatem agnoſcere renuunt,
„ ad officium redigat, eosque pro deli-
„ cti ratione ſevere puniat: „ *Minus igitur expectari potuiſſet ejusmodi actio eo tempore, quo Cæſar cum Proteſtantibus bella gereret, & de ſuis, Eccleſiæque hoſtibus victoriam reportaret, Papæ copiis ingentibus adjutus: id ergo ſubſidium longe alium recenti parta victoria pietatis fructum promeruiſſet, quam ut hujus belli finis initium eſſet adverſus Papam conteſtandi. Nihilominus ſolatium poſtea ex mandatorum lectione ſupervenit, quod inde ortum habuit, cum ibi obſervatum eſſet, quod a Cæſare tradita non eſſet Mendozæ facultas litis in Pontificem movendæ, ſed coram Pontifice in Patres Bononienſes, utpote in Conventum, quem ipſe non legitimum exiſtimabat, adeoque cauſſa deferretur a Cæſare ad Pontificem, tanquam ad Conciliorum, & Eccleſiæ ſupremum Judicem: neque contra Pontificem conteſtandi poteſtas in mandatis contineretur, niſi ad ſummum, ubi Pontifex illius cauſſæ cognitionem nollet admittere, quod non modo non evenerat, ſed ne ipſa quidem controverſia adhuc ad Pontificem delata fuerat: perſpicuum igitur eſt, Oratorem*

Sæcul. XVI. A. C. 1548

rem mandati fines fuisse transgressum: Etenim modestissimus Cæsar, cum se læsum a Legatis, & Episcopis Bononiam profectis arbitraretur, non aliud Oratori suo injunxerat, nisi ut ad Pontificem, sacrumque Collegium eos deferret: Orator autem hoc judicio prætermisso, petiit tanquam de jure, ut nulla prius habita caussæ cognitione, ipsi Legati, ac longe major pars Tridentinorum Patrum damnarentur, dum contenderat, illorum Decretum pro irrito habendum, quasi a partium studio, non a ratione profectum: quo exemplo nihil præteritis Conciliis repugnantius, nihil futuris perniciosius foret, & multo convenientius fuisset, ut minor pars, quæ Tridenti remanserat, si arbitrabatur Synodum perperam fuisse translatam, excusationes suas, querelasque ad Pontificem mitteret, quas ille perpendisset, perinde atque nunc volebat hujusmodi articulum perpendere, ob æquissimum pii Cæsaris postulatum, ea sinceritate, & æquitate, quæ postea a Palladio exponetur. Poterit itaque Orator perspicere, quam merito Pontifex, Cardinales, omnesque viri probi lætarentur, quod se solutos cernerent eo metu, quem contestationis sonus ipsis incusserat: proinde grates Deo agendæ sunt, eoquod is, dum Cæsar seditiosis consiliis obsidebatur, illi adeo sua ope præsto fuerit, ut non modo hic non consenserit, sed in rectam viam pedem flexerit, ex quo etiam

Oratori

Oratori sui Principis gratia lætitiæ causa suppeteret: quod vero ad ipsum oratorem attinet, gaudendumve ei, an dolendum, ipsius judicio permittimus. Hoc posito, nihil amplius opus est contestationem confutare, quippe irritam. Verumtamen quoniam ea, quæ per eam opponebantur, si fuissent silentio prætermissa, possent a multis vera credi, cum gravi animarum detrimento, hinc jussit Pontifex, ut earum saluti consulens, illis distincte responderem. Equidem universa contestatio eo tendit, ut nimirum Pontifex negligens, Cæsar diligens in celebrando Concilio ostendatur: Porro si Oratoris argumenta solum Cæsaris sedulitatem spectassent, nihil aliud respondere foret necesse, nisi gratulandum Ecclesiæ, Deoque gratiæ persolvendæ, quod adeo studiosus Religionis Cæsar ipsi concederetur. Ast Pontificis mens non est, ex obscurata virtute Cæsaris sibi lucem augere, quod invidi foret, nec optat, ut illius pietas minor effulgeat, quotidie enim preces Deo fundit, ut illustrior reddatur: Verum in eo, quod Mendoza jactaverat de Pontificis incuria in urgenda Synodo, non gravetur Cæsar potius audire, quod sicut Pontifex ætate est antiquior, ita in hac pia voluntate antiquior Cæsare fuerit, cum eam semper ostendisset adhuc Cardinalis, ac supra ceteros suis decessoribus significasset, quod testari poterunt præcipue Cardinales, illius temporis sibi Colle-

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

Sæcul. XVI. A. C. 1548

Collegæ: hujusmodi voluntatis veritatem, & efficaciam, ſtatim ac eam Sedem aſcenderat, comprobavit, cum id negotii primum omnium apud Principes promoviſſet, nulla unquam opportunitate prætermiſſa, quam varia rerum eventa ſubinde obtulerant. Si Mantua, ac Vicentia deſtinatæ a Concilio Sedes in irritum ceſſerunt, id Pontifici neutiquam imputandum eam ob cauſſam: nec infectæ rei eventus harum urbium conditionibus adſcribendus, quaſi minus fuiſſent idoneæ, ut eo variæ Nationes confluerent, cum in comperto ſit, eas potius ob locorum commoda, regionumque ubertatem Tridento longe præſtare. Aliæ inſuper intervenerunt cauſſæ, ac præſertim bellum inter Chriſtianos Principes, potiſſimum ſcilicet Concilii obſtaculum: qua in re Pontificis ſtudium illius convocandi eo magis ſtudio Cæſaris præcelluerat, quod hic, dum ſponte, vel invitus tot annos hujusmodi bellis Chriſtianos populos obvolverat, celebrandæ Synodo viam obſtruxerit: econtra Pontifex ad pacem perpetuo cohortatus, nunquam arma moverit, quæ vel minimum tam pium opus obturbarent, nec unquam a ſtatu inter partes medio receſſerit, & nunquam cum ullo præterquam cum ipſo Cæſare fœdus junxerit in eo bello, quod ſupra cetera videbatur viam Concilio convocando ſternere, ut (ſicuti Mendoza ſua denuntiatione affirmarat) ii, quos rationum efficacitas haud permoverat,

per

Sæc XVI. A.C. 1548.

per vim cogerentur. Verum non est diutius insistendum comparationibus, quæ semper invidiam pariunt, minusque conveniunt. Cum ad laudem pietatis spectat, quæ tandem, quæcunque sit, tota Deo tribuenda est, quoniam vero novam Pontificis industriam Orator expendi jusserat, hanc in rem prorsus satis esse videtur, ut is animo revolvat res ab eodem per eos annos, quibus Ecclesiam administrarat, gestas, ac famæ notas; cum in iis ipsius animum Religionis studio ardentem facile perspicere possit; ferme enim nullus præteriit annus absque nova Nuntiorum, Legatorumve missione, ut, ubi quid affulserat spei ex armorum intervallis, Synodi negotium repeteretur, & ad id ipsum stabilis concordia perficeretur, in quo Pontifex tam ardenter se gesserat, ut ingravescentium annorum pondus ipsum minime retinuerit ab imponendo sibipsi non semel harum Legationum labore. Verum quia nihil Orator de iis accusaverat, quæ translationem præcesserant, nec in ea pariter de Pontifice, quippe illius ignaro, conquestus fuerat, sed duntaxat de Legatis, qui eam ipso inscio peregissent, suasque de Pontifice querimonias orsus fuisset ex eo, quod hic Episcopos, qui Tridenti subsiterant, læsisset, dato Concilii nomine cœtui Bononiensi, hinc animadvertat Orator, par itidem præjudicium (si appellandum ita erat) factum æque fuisse, & a Cæsare, & ab ipso Oratore,

Sæcul. XVI A.C. 1548.

tore, quorum uterque postulabat, ut Pontifex Concilium revocaret Tridentum, cum id non posset de alio Concilio intelligi, nisi de tunc jam coacto Bononiæ: neque reprehendendus est Pontifex, quod is, cum Judex sit, Concilium appellaret Conventum illum, in quo de ea dignitate litigabatur: nam liberum est judici, ante latam sententiam voces adhibere a reliquis usitatas, jam vero reliqui plane omnes hoc pacto loquuntur, Concilium fuisse Bononiam translatum. Quinimo, cum eam partem tueri Legati, ac major Patrum numerus viderentur, haud licitum erat judici pendente causa eos eo titulo spoliare: propterea quod in re dubia major pars etiam sanior censenda esset, cum præsertim Legati collatam sibi a Pontifice facultatem habuissent Concilii transferendi: Utrum autem id legitimo ritu peractum fuerit, penes Pontificem judicium est, relicta interim cœtui nominis possessione: jam vero quod Orator dixerat, id effectum a Patribus Pontifici addictis: certe cavere debuisset, ne, cum Tridentinos tanquam Pontifici non addictos laudaret, id in ipsis laudaret, unde schismata oriri solent: quod si addictos eos intelligeret, qui jure, vel injuria Pontificias partes tuentur, nullos Papa agnoscit homines sibi addictos, siquidem non alias, nisi Parentis erga Filios, partes sibi retinebat, nec ulla de Pontifice controversia in Concilio ad eam usque diem orta fuerat.

Non

Non alia ergo ratione illos ſibi addictos vult Sæcul. XVI.
niſi qua ipſorum conſcientia, ac libertas, A C. 1548.
quam Legatis ſupra reliqua commendaverat, minime læderetur. Dein argumentatio quaſi inexpugnabilis adducta a Mendoza, non valet, nimirum, excuſari non poſſe Pontificis negligentiam in procuranda ſalute Germaniæ, eoquod Concilium Tridenti retentum recuſaſſet, pro quo Cæſar ac Romanorum Rex preces fuderant, & cui Proteſtantes ſe ſubmittere pollicebantur, nam nunquam id abſolute fuit repudiatum a Pontifice, dummodo cum earum Provinciarum emolumento, & ſine aliarum offenſione fieret. aſt de hoc ipſe Cæſar poſtea dubitabat, ſuperiorum annorum exemplo permotus, cum ſemel, atque iterum comitia illic indixiſſet, Legatis ad poſtulantis Germaniæ utilitatem eo miſſis, nec ullus ibi ex Germanis Antiſtes, ſed ſoli paucorum Procuratores adfuiſſent, cujus rei teſtis oculatus laudari poterat ipſe Mendoza, ut qui utraque vice tanquam Orator Cæſareus illic intervenerat, ac prima vice tum ille, tum ipſius Collegæ noluerant Præſidum patientiam imitari, fruſtra iterum, atque iterum ab his rogati, ut ibi remanerent, quo ipſorum exemplo ceteri pertraherentur: altera vero vice compertum eſt Mendozæ, quam diuturnam moram perpeti oportuerit, antequam opus inchoaretur, & quo pacto tandem inceptum fuerit ab Epiſcopis aliarum nationum magis

Sæc. XVI. A.C. 1548.

distantium, sed absque Germanis, qui de cetero ad ea, quæ nunc adducuntur ob Cæsaris Victorias, subjectionemque protestantium, unde aliæ essent temporum conditiones, in primis opponi posset: si Protestantes sinceris animis sese Ecclesiæ submitterent, coarctandum ab illis non fuisset Concilium certo loco: Lex vetus hoc in genere laborabat sancto Spiritu nondum affuso, ut nonnisi in sola Hierosolyma offerre liceret Sacrificia, sed in lege gratiæ S. Spiritus præsentia ad unam tantummodo civitatem se neutiquam restrinxit, & quamquam morbus Germaniam invasisset, posset tamen ubique locorum de curatione deliberari, quod si secus foret, inter Danos etiam, inter Gothos, inter Bohemos, ac Brittanos, non minus ægrotos, esset Synodus celebranda. Insuper consueverat Ecclesia pro hujusmodi Conventuum Sede locum statuere commodum non accepturis, sed præscripturis medicinam, quemadmodum superiorum Conciliorum exempla monstrant. Ex hujusmodi præscriptione loci a Germanis habita adimitur ceteris debita libertas; ipsi vero auctoritatem minime debitam eligendæ Concilio stationis sibi arrogant. Verum hæc dicta sint, non ut Germaniæ apta illa gratificatio negetur, sed solum ut palam fiat, rem non versari in statu denegatæ justitiæ, cui hæc extrema remedia contestationis in Pontificem adhibenda essent. Cæterum Papa minime recusat,

in

Sæc. XVI. A.C. 1548.

in eo Germaniæ votis indulgere, unde nullatenus absque manifesta calumnia responsum ab eo redditum Cæsaris petitionibus deberet appellari, non legitimum, subdolum, alienum a proposito, simulationibusque plenum; *quemadmodum Orator dixerat, quibus accusationibus responderetur, si capita rerum, quas ipse arguebat, explicarent, eorumque probationes proferrent, sed cum illæ solum generatim loquantur, nihil aliud potest ex adverso reponi, nisi ut adjiciatur animus ad vetustissimam Ecclesiæ consuetudinem, atque ipsorum Cæsarum sanctiones, observeturque, an ipsis consonent, nec ne, ut in Concilio dogmata jam stabilita in controversiam minime revocentur, nec privati homines ad jus suffragii admittantur, & loci, capitumque libertati abunde consulatur. Adjecit equidem Mendoza, cuncta mala eventura Pontificis negligentiæ tribuenda, Cæsarem vero apud se statuisse illis occurrere, suscepta pro suo munere Ecclesiæ tutela. His respondetur, quod Pontifex, quantum ipsi ope divina per naturæ imbecillitatem licet sustinere, nunquam commissurus sit, ut in tanti momenti munere negligentiæ locum sinat: quod si aliter accidisset, quandoquidem septies in die cadit justus, minus ipsi de ejus negligentia dolendum est, ubi ea vigilantiam Cæsaris exacuit ad opitulandum Ecclesiæ, dummodo id efficeret ea ratione, quam exposuerat Orator, hoc est, quatenus intra le-*

Sæcul XVI. A.C.1548.

gum *Ecclesiasticarum fines, Patrumque præscripta se contineret. Id si præstaret, hujusmodi contestationibus in posterum opus non foret, cum speret Pontifex, suam incuriam nunquam eo progressuram, ut adjutus ipse industria Cæsaris in eo, quod ad diversum ipsius munus pertinet, eundemque finem spectat, Christianæ Reipublicæ saluti per summam tranquillitatem non consuleret. Porro illud unum supersesse videtur, cujus intra limites, si se cohibuisset Orator, nec fuisset mandata sibi data transgressus, nec tot sermonibus, offensionibusque tam copiosam materiam præbuisset, & certe omnis controversiæ argumentum fuisset præcisum. De cetero minime latet Pontificem, quod in responso nuper allato potissimum Cæsari displicuerit consueta hæc formula:* Decreta nunc sancita, vel deinceps sancienda recipiantur, cunctaque peragantur juxta normam ab Apostolorum ævo observatam, *si itaque Cæsar suam quoque sollicitudinem Papæ curis supra alias Ecclesias debitis jungere velit, abs dubio tam illustres utriusque labores Ecclesiæ erunt summe proficui. Præterea cum per eam contestationem multæ fuerint allatæ rationes, irritam, & iniquam translationem affirmantes, quæ certe expendendæ sunt, cumque velit Pontifex omnem operam impendere ad conservandam unitatem Ecclesiæ, & connectenda ejusdem membra cum capite, quod*

est

Sæcul. XVI. A.C.1548.

est Jesus Christus, causſam illam integram ad se avocare statuit, ut eam plano modo, & absque forensi strepitu recognoscat in Senatu, audiatque de illa referentes quatuor Cardinales, ex variis nationibus delectos, Bellaium Episcopum Parisiensem, Burgensem, Crescentium, & Polum, inhibitis interea Legatis, aliisque primariis viris cujusvis conditionis, sub gravissimarum denuntiatione pœnarum, ne quid novi ea causſæ cognitione pendente moverent, intentarentque, quod eidem cognitioni adversaretur: Iisdem etiam Legatis, & utrique Episcoporum Cœtui similium interminatione pœnarum præcipiet, ut ad se mittendos curarent aliquot ex ipsis Patribus, probitate, literisque præstantes, qui depositis animi offensionibus suas sententias exponerent: cunctos pariter, quorum ea res interest, admonebit, ut intra mensem ab hoc indicto Decreto, aut per se, aut per delegatos viros adsint coram Pontifice, & suas quisque rationes plene proferat, ne quid vero detrimenti Germania interim patiatur, offert Pontifex Nuntios, Legatosque, qui præsentem aliquam curationem eidem Provinciæ adhibeant, quamprimum intelliget, id conditioni temporum accommodatum, & Cæsari, Germanisque gratum futurum: absoluto autem judicio, si translationem, vel irritam, vel injustam compererit, curam omnem, auctoritatemque impendet, ut Synodus Tridentum revocetur. Utcunque

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

autem res accidet, nulli deerit officio, ut inclyta, sibique dilectissima Germaniæ natio ad Ecclesiæ unitatem reducatur, pristinumque dignitatis splendorem acquirat, quod votis omnibus precatur a Deo.

§. XI.

Altera Mendozæ Legati contestatio.

Pall. l. 10. *c.* 13. *n.* 11.

Postquam Blosius hoc Pontificis responsum perlegerat, pro tuendo inviolabili Cæsaris jure adversus omnia ibidem contenta rursus Mendoza reclamavit. Ast eidem breviter ita responsum est: *Tædio afficitur Pontifex, non quod moleste habeat illæsum servari jus omne, quod fortasse Cæsari convenit, cum ejus non sit mentis, ut quidquam ipsius rationibus detrahatur, sed æquum sit, ut Orator pariter libenter ferat, Pontificis, Sedis Apostolicæ, ac sacri Senatus jura inviolata persistere ab ejus iteratis obtestationibus, quibus satis erat, apte fuisse responsum coram eo, iisdemque Scribis, ac testibus, qui priori ipsius contestationi interfuerant, præcipue cum ea, quæ a Blosio perlecta erant, talia non sint, quæ Mendozæ comprobatione indigerent, possentue ejusdem inficiatione labefactari.*

§. XII.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

§. XII.

Patres Bononienſes quicquam innovare a Papa prohibiti.

Abſoluto hoc Purpuratorum Senatu varia, quibus Orator reconciliaretur, conſilia per quindecim dies agitabantur: Verum incaſſum ceciderunt omnia; quapropter Mendoza prima ſacrorum Cinerum die, quæ illo anno in decimam quintam Februarii inciderat, Roma diſceſſit: Papa vero altera die ad Legatos ſuos cuncta, quæ cum Oratore acta fuere, perſcripſit hæc ſubjungens: *Quamquam vehementer cuperem, ut quamprimum Synodus abſolveretur, ne tamen juſtitiæ deſim, opus mihi eſt eam cauſſam cognoſcere, quod ut celeriter perficiam, vobis demando, ut legitimas translationis tabulas ad me mittatis, ſimulque reliquos Patres hortor, ut ex ipſis tres ad minimum Epiſcopos ad me ablegent, qui communi nomine factæ translationis rationes exponent.* *Pall. c. 14. n. 2*

Cum ergo Pontifex quicquam innovari prohiberet, hinc Bononiæ omnes ſolemnes Patrum cœtus interrumpebantur: dum vero Pauli III. Pontificis diploma die vigeſima quinta Februarii advenerat, Epiſcoporum nonnulli monebant, quod Pontifex in Synodicæ auctoritatis præjudicium ſibi poteſtatem

Sæc. XVI. A.C.1548.

arrogaret, ipsamque Synodum sibi subjiceret (*). Verum spreta hac oppositione decretum est, quod ad Papam non modo tres, quos petebat, sed omnino sex Deputati nominarentur, Romam ablegandi.

§. XIII.

Diploma Pontificis ad Patres Tridentinos, istorumque responsum.

Pallav. c. 14. & 15. Goldast to 2. Raynald. hoc ann n. 34. & 39.

Scripsit quoque Pontifex diplomata ad Patres Tridenti congregatos, eos hortatus, ut ex suis saltem tres Romam mitterent, eo fine, ut hi demum exponerent, quæ Concilii translationi objicienda arbitrarentur. Tridentini itaque Præsules die vigesima tertia Martii ad has Papæ literas hunc in modum responderunt: *Tantum abest, ut in caussa*

(*) Abs dubio mirabitur Lector, quod in Concilio Pontificia auctoritate coacto Episcoporum nonnulli hoc dubium movisse dicantur, verum cessabit hæc admiratio, si animadvertatur, quod Continuator hanc in rem solum allegarit Pallavicinum, hic autem hac de re ne unicum verbulum quidem afferat. Verum Continuator ejusmodi artibus jam assuevit, quibus sententiæ *de potestate Concilii supra Papam* per fas, nefasque auctoritatem conciliare statuit.

causſa translationis de Sanctitate veſtra of- Sæcul. XVI.
fendenda cogitaremus, ſed vel maxime hinc A. C. 1548.
anſam diſſentiendi accepimus, quod videbamus de re omnium graviſſima inconſulta Sanctitate veſtra decerni, in quo etiam pientiſſimum Imperatorem, optime de Republica Chriſtiana merentem, deſiderabamus non fuiſſe neglectum. Videbamus non defuturos, qui rem incommode interpretaturi forent: proſpiciebamus, a Sanctitate veſtra, ut eſt conſummati ſenſus, non probatum iri facile: quod autem tacentibus nobis, dum Sanctitas veſtra expectationem noſtram deſiderat, & expectat, Auguſtiſſimus Imperator, qui noſtri cenſebat eſſe muneris, antevertit, conqueſtus cum Sanctitate veſtra de illegitima translatione, non ita, quæſumus, interpretetur, quaſi nos, cum eramus delaturi querelam Sanctitati veſtræ, eam ad Cæſaream Majeſtatem adduxerimus, ſed proprio ipſius Cæſaris motu factum eſt, qui protectionem Eccleſiæ ad ſuum pertinere munus jam pridem intellexit, ſcilicet ſe ei Advocatum præſtare, zelatus unionem nobiliſſimæ nationis ad Catholicam Eccleſiam, & unum Caput Chriſtum, ejusque Vicarium Sanctitatem veſtram: ſed neque unquam in mentem noſtram venit, potuiſſe deſiderari in hoc officium noſtrum, ut certiorem redderemus Sanctitatem veſtram, quam nunquam non factam certiſſimam a legatis ſuis arbitrati ſumus; palam enim excipientibus Notariis

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

coram universa Ecclesia apertis verbis locuti sumus, & humanis omnibus sepositis affectibus contestati, imminere scandalum Reipublicæ christianæ ex recessu Patrum ab hoc Tridenti loco, atque afferri negotio incommodas moras, & videbatur nobis sufficere, quod indicassemus, quid de re sentiremus, deinde siluimus, quo etiam fit, ut cum denuo nihil aliud ad rem ipsam afferre possimus, præsentiam nostram in negotio desiderari minime credebamus: sed si quid interim cessatum videtur, satis res ipsa indicat candorem animi nostri. Quid enim erat operis, vel negotii, Patri satisseciſſe, si desiderantem credidissemus, & ipsum molestia levare, si inde contristandum essemus opinati? majora ipsi nos debere fatemur, ut agnoscat universa Ecclesia filios seniores, qui semper cum Patre mansimus, & eo melius habentes, quo jam ita sumus de junioris filii, qui perierat, salute etiam solliciti, Germanici scilicet populi, ut non solum Patrem a molestia mitigandæ nostræ invidiæ liberemus, sed magis etiam ad congaudendum invitemus, & ut revertentibus occurrat filiis, rogemus alioquin desiderantem: nostras itaque partes tantum esse existimavimus, ut a translatione proposita pro conscientia dissentire deberemus: præ molestia vero, & humilitate non ausi sumus intempestive Sanctitatem vestram interpellare quasi officii admonentes, quam sperabamus

bamus nulli officiorum generi, quod ex re Ecclesiæ judicasset, fuisse defuturam, volentes, ut par est, suo judicio tribuere: neque videmus, quare nos comites proficiscentibus Legatis, & Prælatis ipsis dare debuerimus, quorum nobis sententia non probabatur, & iis quidem repetita oratione pollicentibus tum in Generali Congregatione, tum in publica Sessione in recessu ipso celebrata sese, quamprimum illa asserti morbi opinio refrixisset, esse redituros: præsertim si se Germani Concilio submitterent: Nos vero interea sedimus in Civitate manentes, quos audieramus, & bona fide credebamus reversuros, & continuo de reversione cogitantes audivimus, & agentes, quod factum prope credidimus tunc primum, cum illa vox lætitiæ audita est, Dei scilicet gratia factum, & Imperatoris virtute, ut, quod erat commune Ecclesiæ desiderium, Germani se tandem Concilio submisissent. Tenes igitur jam Pater sanctissime, quod tamdiu desiderasti. Ecce virtus Imperatoris tui, Josue alterius, vincentis, dum tu oras velut Moyses sanctus. Ecce Carolus reducit errantes oves, & minat ad virgam Pastoris, reportat ad caulam Dominicam, & quos nuper Deus ipsi subjecit, Deo ipse subjicit, redditque Vicario Filii sui, nempe qui non alia ratione magis, non alio scilicet secretiori consilio bellum suscepit, quam quia prælium Domini erat: dirige igitur errantem

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

tem Gregem, Pastor optime, ad pascua Synodalia, cogeque virga; hæc enim directionis virga Regni tui est. Benedictus Deus in tanta materia benefaciendi, rebus præsertim desperatis, collapsisque. A Domino certe est, quod tantum accessionis factum sit Apostolicæ Vestræ Sedi, a qua jam pridem fuerat miseranda discessio. Intelleximus præterea a Sanctitate vestra scandalum aliquod accepisse eos, qui nos hoc in loco remansisse audierant. Satis nobis est, si non dederimus, nos enim qui sumus, ut prohibere possimus? commune hoc nobis cum reliquis Patribus est, quod & ipsorum plures etiam turbavit recessus: quod autem Sanctitas Vestra nobis tantum tribuit, est, quod magis adscribamus paternæ pietati, quæ ad meliora semper satagit provocare, quam ut agnoscamus merita nostra, præterquam illa, quæ nobis communia sunt cum Nationis nostræ laude, non sine Dei munere; semper enim Majores nostri, Filii Dei Vicarium coluerunt, & beati Petri Apostolorum Principis Successorem pie venerati sunt, quæ nostra omnium observantia jure exigit a Sanctitate Vestra, ut non sit passa prævaluisse in nos aliquam præsumptionem, qui in hujusmodi non solum a malo, sed ab omni specie mali fuimus abstinentes: non igitur videmus, unde in hanc invidiam trahimur. Habet ergo Sanctitas vestra actionis nostræ rationem: Tuæ erit

Cle-

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

Clementiæ boni consulendo præstare, ne nobis, vel immodica pietas fraudi sit, neque contraisse videamur, dum bene mereri studemus. Supereſt, ut cum Concilii finis sit pax, rogemus humiliter Sanctitatem Vestram, ne patiatur nos litibus exerceri: servos enim Dei litigare non decet, aut enim, de qua agitur causſa, nostra est, aut Dei; si nostra, parati sumus magis injuriam pati, quam inferre: si Dei est, & Christi; ut vere est, ad quem magis, quam ad ejus Vicarium pertinere potest ejus defensio? si tu justificas, quis est, qui condemnet, ut nobis egeat defensoribus? obsecramus supplices Sanctitatem vestram, ut indicti jam Concilii intermissa redeat celebratio, & desideratus progressus. Redde, Domine, loco huic Apostolicos tuos Legatos: redde Civitati præelectæ Patres; compendio agetur, si de translatione nullam malueris habere rationem, & discussionem nullam, Si tu Sanctissime Pater, quod omnes sibi promittunt, remedium non affers tantis malis (ad quæ tollenda consilia tua omnia direxisti, & convertisti) quæ poterit esse in posterum spes? quem optabimus Pontificem, ut fessis, labefactatisque rebus occurrat? cum autem totus tuus supra Pontificatus summa sit Tibi cum laude actus, & ad personam, quam sustines, convenientissime, nunc ab hoc actu, nulla adduci possumus ratione, ut credamus Te posse deficere, cum plausus excitandus

est,

Sæcul. XVI. A.C 1548.

est, plausus inquam æternus. Patere igitur, Pater sancte, quæ tua est consuetudo, & sustine, quæ tui animi est placiditas, quod paucis his egerimus tecum, apud quem alii forsan peritius, nullus profecto amantius, quam nos, & observantius, atque prudenter, aut commode ipse existimaris: licet nec ex humanitate tua, tantum nobis licentiæ arrogaverimus, ut differamus, quid tantum Pontificem deceat, cui fuerit satis, quid abs Te speremus, indicare.

§. XIV.

Patrum Bononiensium Deputatorum responsio ad Tridentinorum Epistolam.

Pall. c. 15. n 5

Sarpi p. 268.

Hæc Patrum Tridentinorum Responsio a Pontifice mittebatur ad Cardinales, quos Commissarios vocabant, istique eandem Bononiensibus Deputatis tradiderunt, qui mox Tridentinis hanc in sententiam rescripserunt. *Gratum nobis fuit, quod Hispani & judicium, & judicem agnoscant, nolintque sibi litigantis partes imponi. Est tamen necessarium, quo veritas magis eluceseat, quod nonnulla a respondentibus dicta refellamus, nam quod dicitur, priusquam translatio decreta esset, res ipsa Pontifici fuisset significanda; id videtur supervacuum, cum peculiaris extet*

Bulla

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

Bulla cum facultate Concilii transferendi, quæ etiam tum recitata fuit. Imperatorem autem fuisse neglectum dici non potest, cum idem honor Cæsareæ Majestati, atque ipsi Pontifici sit delatus, negotio moram, aut deliberationem non admittente, eoquod Concilium necessario aut dissolvendum, aut transferendum fuisset, tum propter morbum contagiosum, qui per civitatem, & loca circumjecta late serpebat, tum propter discessum multorum Patrum, qui vel abierant, vel abituri erant, item propter attestationes Medicorum juratorum, præsertim Fracastorii, cui stipendium de publico præbetur, ac denique propter metum, qui impendebat, ne vicinarum Civitatum commercium interdiceretur, quæ omnia habentur in actis publicis Pontificis mandato Romam perlatis. Equidem Legati statim post lectum translationis decretum Patres hortati sunt, ut Bononiam peterent: etiam posteaquam pervenissent Bononiam, sollicitaverunt eos per literas, ut eodem venire vellent, neque caussa est, cur dicant, legatos sibi ideo non fuisse sequendos, quod longe diversa ab ipsis mente essent, Concilium videlicet non esse transferendum, nam quamdiu in Concilio erant omnium suffragia, potuissent magna animi libertate a se invicem dissentire: ubi vero in Decretum pars major consensit, tunc his, qui numero pauciores, in aliorum sententiam necessario concedendum fuisset;

alioqui

Sæcul. XVI. A.C. 1548

alioqui nihil unquam definitum iret. De reditu ad Tridentinam urbem facta promissio est, sed qualis ea sit, ex decreto satis constat: immo vero si illi Tridenti permansissent, bona spe freti, cæteri eo rediissent: quid impediebat tamen, quo minus responderint literis Legatorum Bononiam versus illos sollicitantium? ubi autem suspicionem pestilentiæ obtendi asserunt, verisimile est, hanc iis vocem casu excidisse: alioqui cum neque caussam ullam idoneam proferre possint contra translationem, neque juxta Sanctitatis suæ decretum Romam miserint, in censuras necessario incurrunt, neque respicienda illa distinctio, utrum caussa Dei sit, an illorum? nam quantum ad illos attinet, nemo iis affert injuriam: quatenus autem Christum spectat, cum de facto instituatur quæstio, est quidem necessarium elucidare prius illud, quod in facto non est perspicuum, sed controversum: idcirco cum Cæsari visum sit, quod ita de legatis loquantur, ac si id muneris prætendant, quod non habent, neque Patres, qui Bononiæ sunt, Concilii nomine dignentur, sed Conventum privatum vocent, aliaque multa opprobria contra translationem accumulent, consentaneum fuit rationi, ut ejus caussæ cognitionem sibi sumeret Pontifex, non (prout objicitur) ad fomentandas lites, sed magis ad sopiendas: Utrum vero offensiones ex migratione Bononiam, an ex mansione Tridenti, exortæ sint,

Sæc. XVI. A.C. 1548.

sint, inde facile posset dijudicari, quod illorum Tridenti permansio in caussa sit, cur eo non redeatur. Ceterum ubi Pontificem rogant, ut Concilium interruptum velit restituere, id si accipiant de Congregationibus vulgo usitatis, hæ sane nunquam intermissæ fuerunt: sin vero de publicatione decretorum intelligant, etiam hæc in eorum gratiam duntaxat dilata fuit, jamque tot fidei, & reformationis capita Bononiæ discussa, & disceptata sunt, ut satis amplæ Sessioni conficiendæ possint sufficere: quocirca rogamus Sanctitatem suam, ut ad sententiam ferendam velit procedere, maxime quod constet, nullum omnino Concilium, extra Schismatis tempus, ita diu, ac præsens fuisse continuatum: Episcopi autem ab Ecclesiis passim desiderantur, quibus, ut restituantur, æquissimum est.

§. XV.

Ardinghellus Papæ Nuntius e Germania Romam profectus.

Hæc epistola exeunte Mense Aprili ad Tridentinos missa prius coram Pontifice in Patrum Senatu per Materanum Archiepiscopum fuit prælecta, interea vero Bononienses Deputati ulterius conferre jussi sunt cum Cardinalibus, quibus id negotii erat demandatum. Hi autem admodum lente hac in caussa

Pallav. l. 10. c. 16. n. 1.

Sæcul. XVI A.C. 1548.

Romæ procedebant (*). Porro sub idem tempus Julianus Ardinghellus Romam reversus est e Germania, quo eum Paulus III. Legatum decreverat, ut simul de Synodo transferenda, ac Placentina urbe Sedi Apostolicæ reddenda ageret. Hic Pontifici exposuit, „quod „ Cæsarem ad mitiora inclinandi spes „ haud exigua affulgeret, necnon be„ nignis auribus excipere vellet Depu„ tatos, qui de hujus urbis restitutio„ ne acturi essent, ita tamen, ut vel „ restitutioni quædam conditiones ap„ ponerentur, vel per aliam urbem com„ pensatio fieret. Quod vero Synodi „ translationem spectaret, Cæsarem, ut „ Patres Tridentum reverterentur, haud „ ultra insistere ajebat, dummodo nec „ vicissim Bononiæ Synodus continua„ retur, & Pontifex Romæ translatio„ nis

(*) Qua ratione Continuator hanc cunctationis notam inuere possit, haud videmus, cum tamen Pallavicinus aliique Scriptores referant, Papæ Nuntium Ardinghellum *non multo post* Romam adventasse, & dissidium componendi medium proposuisse, illudque a Pontifice *quantocius*, ac sine dubio fuisse arreptum, nisi a Galliæ Regis Ministris fuisset absterritus, vide §. seq. Si ergo in hoc negotio lentius procedebatur, quis quæso hujus moræ caussa exstitit?

„ nis judicio superſederet, & in Ger- Sæcul. XVI
„ maniam Legati mitterentur, cum A.C. 1543.
„ ampliſſima facultate, quam tredecim
„ capitibus Cæſar explicaverat, ut illi
„ hæreticos conciliarent, nationique ſa-
„ tisfacerent, quod ubi conficeretur,
„ Concilio non amplius opus fore, a-
„ deoque omnem de hoc diſputationem
„ deſituram exponebat. „ Hac ſuper re Legati ſententias ſuas edicere rogati hæc in reſponſis dedere: *Cæſari negari non poteſt id, quod Pontifex in reſponſione Mendozæ reddita ſolemniter promiſerat; tamen non niſi unicus mittendus eſt Legatus unacum duobus aliis, qui duntaxat illius ſocii, vel ei a conſiliis eſſe debent, cum omnis æqualitas æmulationis, contentionisque ſit ferax: Sfondratus ipſe poteſt deſignari tanquam Legatus, utpote illarum rerum, ingeniorumque peritus: Primus autem ſocius proponendus videtur Hieronymus Verallus Archiepiſcopus Roſſanenſis, qui annos plurimos ibi Nuntium egerat: Alter vero Pighinus Aliphanus Antiſtes, qui in Concilio præclare ſe geſſerat.*

§. XVI.

Pontifex conſilium de Legato unacum duobus Sociis in Germaniam decernendo.

Nil propius erat, niſi ut Papa promiſ- *Pallav. cap. 15. n. 2.*

Sæcul XVI. A. C. 1548.

fis ſtaret, hosque tres Prælatos in Germaniam ablegaret: aſt Franciæ Oratores, & Cardinalium nonnulli, quos ipſi ad ſuas partes pertraxerunt, reclamantes Pontifici hæc ſignificabant: *Cæſar per hanc artem adſpirat ad plenum Germaniæ dominatum, ut poſtea ad opprimendos Galliæ Regem, ac Principes Italicos vires converteret, cujus conſilii manifeſtum argumentum eſt Placentia ab eo recens occupata: ſi ergo in iis, quæ poſtulat, illi ſatisfieret, vinculum non concordiæ, ſed ſervitutis Chriſtianæ Reipublicæ contexetur.*

Hiſce rationibus expugnatus Pontifex ſententiam mutabat, cum tamen per Gallicas ejusmodi Politicæ prudentiæ artes ſeſe a procuranda fidelium ſalute penitus abſterrere minime pateretur, hinc ad Ferdinandum Romanorum Regem mox novum Sedis Apoſtolicæ Nuntium miſit, isque fuit Proſper Sanctacrucius Chyſamenſis Epiſcopus, Romanæque Rotæ Auditor, cui Papæ ſecreto in mandatis dedit, ut ageret in itinere cum Guilielmo Bavariæ Duce, qui non minus, quam Paulus III. Pontifex, quod Cæſar pro ſuppetiis ſibi ſubminiſtratis non niſi vexationes rependiſſet, vehementer querebatur, cupiebatque ſibi ſocios adſciſcere potentia, ac dignitate valentes, ut horum ope ampliſſimam Cæſareæ Majeſtatis ſuæ digni-

dignitatem deprimeret. Verum hoc consilium tam religioso celabatur silentio, ut nunquam in lucem prodierit. Sæcul. XVI. A.C. 1548.

§. XVII.

Pontificis mandata Sanctacrucio in Germaniam ablegato a Pontifice data.

Id unice de hac Sanctacrucii Legatione constat, eidem in mandatis fuisse datum, ut Bohemos hæreticos Ecclesiæ reconciliare studeret, ageretque cum Cæsare de responsis ab Ardinghello delatis, ac denique Bononiam pertransiens non modo mandata sibi data Legatis aperiret, sed etiam eorum consilia sequeretur, sique ipsis ita visum fuerit, hæc ipsa mandata emendaret, quod ita plane accidit; etenim Legati plures immutarunt articulos, qui de Synodo transferenda, eaque Bononiæ prosequenda, necnon de Legatione a Cæsare petita, atque a Pontifice promissa agebant. Cum vero Madruccius Cardinalis hanc legationem sibi deferri cuperet, eoquod, ut obtendebat ipse, Cæsari, & Germanis magis acceptus, ac potens Imperii, ejusdemque Nationis Princeps esset, hinc Nuntio datum erat negotium, ut Cardinalem hac spe lactaret, eidem insinuando, eum a Papa in *Pallav. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1548

Legatum nominari posse, quamprimum Germaniæ res prosperum exitum pollicerentur, in præsenti autem rerum vicissitudine Pontificem, quo minus ipsum ablegaret, absterreri, ac prohiberi ab increbrescente fama, quod is a Cæsare Legatus in Hispaniam decerneretur, ut Caroli V. filiam in Germaniam deduceret, unacum Archiduce Maximiliano Romanorum Regis Filio natu majori, cui illa desponsata erat. Hac igitur ratione Pontifex importunas hujus Cardinalis preces declinabat.

§. XVIII.

Cæsaris propositum de promulganda fidei norma usque ad Synodi definitionem servanda.

Pallav. l. 10. c. 17. num. 1. Sleid. comm. l. 10. p. 715. Maimb. hist. du Luther. l. 5.

Attamen Sanctacrucius in Germaniam delatus propositionibus Cæsari exponendis aditum jamjam occlusum senserat, cum a Carolo libellum quemdam, quo præcipua fidei dogmata hucusque controversa explicabantur, promulgatum perciperet, postquam enim Imperator a Cardinale Tridentino intellexerat, quod Papa haud ultra Synodum extra suæ ditionis fines celebrari vellet, seque ad id proprii honoris ratione, ac Sedis Apostolicæ incremento

to

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

to obstrictum diceret, pacem inire renuit, cumque ex ipsius Pontificis responso Mendozæ ad finem Decembris dato, contra quod is reclamare jubebatur, ejus animum prospiceret, simulque eundem ideo Placentiæ restitutionem postulasse arbitraretur, ut omnem de Concilio mentionem interrumperet, hinc Cæsar necessarium censuit, ut, antequam arma deponeret, prius religionis pacem in Germania constitueret, vel fidei normam præscriberet, quam ambæ litigantium partes approbare, atque interim amplecti possent, donec solemnis Concilii definitio accederet. Ea res in Comitiis Augustanis, quæ adhucdum celebrabantur, fuit proposita, ibidemque Sacri Imperii Ordines decernebant, seligendos esse nonnullos, qui pio huic operi incumberent: cum vero illi, qui a Principibus nominati erant, inter se convenire haud possent, hinc Imperator ad Principum preces ipsemet tres delegit, quorum primus erat Julius Pflugius, qui non ita pridem Naumburgensem Episcopatum, a quo per Lutheri sectatores deturbatus fuerat, recuperavit, doctisque suis elucubrationibus præcipue autem libro de Institutione hominis Christiani adversus Lutherum edito ingentem nominis sui famam sibi conciliavit. Alter erat Mi-

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

chael Heldingus titularis Episcopus Sidonienſis, atque Archiepiſcopi Moguntini Suffraganeus, Vir Catholicæ religionis ſtudio, atque eruditionis laude longe celeberrimus, unde paulopoſt meritorum ſuffragio Merſeburgenſem Epiſcopatum adeptus eſt. Tertius denique erat Joannes Agricola Islebienſis, qui tum Joachimi II. Brandeburgici Electoris Præco ſpurii Evangelii erat, ac paulo ante unacum Melanchtone, & Brentio octodecim omnino annos in conſarcinanda Confeſſione Auguſtana inſumpſerat, ac demum contra Lutherum Coriphæus exſtitit Antinomeniorum, ſeu illorum, qui ſe ad bona opera per fidem præſcripta haud obſtringi affirmabant.

§. XIX.

Liber, cui nomen Interim, *ab hiſce Theologis fabricatus, atque Pontificis juſſu Romæ, & Bononiæ examini ſubjectus.*

Igitur hi tres Theologi quorumdam adhuc aliorum Doctorum opera adjuti poſt diuturnas, crebrasque conſultationes tandem fidei normam conſuerunt, quæ ſæpius examinata, ac quibusdam nunc additis, nunc demptis immu-

immutata, atque sub incudem revocata fuit, donec tandem satis elimata crederetur. Huic formulæ nomen *interim* dabatur, eoquod quædam religionis norma esset, quam *interim* omnes in Imperio tenerent, donec a Concilio Oecumenico aliud quid clarius decideretur. Hæc itaque latina vox *Interim* idem significabat, ac si diceretur, quod hujus formulæ auctoritas duntaxat usque ad Synodi definitionem circa eosdem articulos tandem subsisteret. Sæcul. XIV. A.C. 1548.

Hujus libelli ita concinnati exemplum Nuntio Sfondrato tradebatur, eo fine, ut Pontificis approbationem obtineret: hinc ablegabatur præfatus Antistes Romam, & Bononiam, ibidemque hæc formula, præcipue vero a Bononiensibus Patribus, Pontificis jussu rigido examini subjiciebatur, demandata hac provincia Catharino, ac Seripando, qui censebant, quod in prima hujus libelli parte, quæ articulos a Tridentino Concilio jamjam definitos complectebatur, easdem voces, quibus Concilium utebatur, ibidem quoque adhibere, non autem alias subrogare opportuisset: Alteram vero partem circa quæstiones nondum decisas ambiguis loquendi modis repletam putabant, ac propterea diversas edidere annotationes, quibus libelli tenor corri-

Sæc. XVI. A.C. 1548.

geretur. Percepto horum judicio Papa per Sfondratum significari jussit, quod Religionis negotium decidere, Cæsaris potestatem excederet, ac præterea in hoc libello duo continerentur articuli minime tolerandi, eoquod ex his prior traditioni Apostolicæ adversus, alter vero longævo usu in Ecclesia stabilitus esset, erantque illi sequentes, quorum I. Matrimonia Clericorum concernebat II. vero spectabat Laicorum communionem sub utraque specie in illis locis, ubi permissa fuit usque ad Synodi definitionem.

§. XX.

Formula Interim *urgente Cæsare in comitiis Augustanis recepta.*

Insuperhabita hac Pontificis responsione Cæsar divisam Germaniam ad pacem, & concordiam revocandi studio accensus suum *Interim* die decima quinta Maji in Comitiis Augustanis recipi voluit. Consensere omnes Imperii Electores, atque Moguntinus tanquam ceterorum Caput, ac Præses nomine omnium Cæsari grates rependit: Sanctacrucius vero Papæ Nuntius nonnisi evoluta hora post hujus formulæ promulgationem a Cæsare admissus fuit, atque idcirco sat remisse ea, quæ in

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

in mandatis habebat, expoſuit, ſubjungens, quod in cauſſa hujus libelli a Papa miſſus huc adveniſſet, eo autem jamjam promulgato ſuperfluum eſſet, hac de re ſermonem habere. Cæſar factum excuſat, cauſſatus, quod comitia jam ſatis protracta tandem abſolvere, impenſe rogatus fuiſſet: cum autem Nuntius ſermonem ad Placentinum negotium deflecteret, mox Carolus loquentem interpellavit affirmans, prius res publicas eſſe componendas, quam privatas Farneſianam familiam ſpectantes, de cetero ſe hac in re acturum, quod probum, ac Catholicum Principem deceret. Porro interea temporis Cæſar cum Placentinis fœdus non ita pridem inierat, quod recta Pontificis, ac Farneſianorum juribus adverſabatur: cum ergo Sfondratus hac de re apud Granvellanum quereretur, hic reſpondit, ad id Dominum ſuum neceſſitate fuiſſe compulſum, quibus verbis indicabat, quod Galliarum Rex Mediolanenſem Ducatum infeſtis armis invadere crederetur: cum igitur Nuntius haud aliud Cæſaris reſponſum impetrare poſſet, mox indè receſſit.

§. XXI.

Sæcul. XIV. A.C. 1548.

§. XXI.

Promulgatio formulæ Interim, *ejusque articuli.*

Sleid. comm. lib. 20. p. 721. & seq. Carol. V. Imp. Interim *tum. 1 Const. Imp. Gold. p. 518. Raynald. hoc ann. n. 59.*

Postquam hæc formula *Interim* in comitiis fuit recepta, mox typis vulgabatur unacum quadam declaratione, quæ libello præfixa tam latino, quam Germanico sermone publici juris facta fuit, cujus summa hæc erat: *Sua Majestas jam dudum satis perspicuis indiciis experta est, absque christiana compositione, vel legitima determinatione hujus exorti pernicioſissimi controversæ Religionis dissidii, ex quo hactenus omnes discordiæ, rancores, bella, angustiæ, & gravamina statuum processerunt, ullam hujusmodi firmæ pacis, justitiæ, & publicæ tranquillitatis spem non supereſſe: ideo sua Majestas antea variis super ea re institutis colloquiis, & tractationibus nullum non movit lapidem, quo exitiale hoc dissidium ad Christianam concordiam, vel saniorem intellectum promoveretur. Verum, cum in prosecutione illius operis res ipsa declaret, istud dissidium adeo altas egisse radices, ut non solum Germanicam, verum etiam multas alias nationes attingeret, omnibusque eis commune esse cæperit, ita ut visum sit, huic tam gravi morbo ullo alio convenientiori remedio, quam per viam Universalis Catholici Concilii,*

cilii, ſubveniri non poſſe: impetravit tandem ad preces Statuum ſua Majeſtas poſt multas in ea re habitas tractationes, quod generale Concilium in Germanica natione Tridenti convocatum, & celebrari cœptum ſit, quapropter & horum Comitiorum initio cum Statibus ita egit, eosque permovit, ut inſequentes Sanctorum Patrum, majorumque noſtrorum veſtigia, qui in negotiis fidei ſemper ad ſacra Concilia recurrere, eisdemque obtemperare ſoliti fuere, in adhæſionem, & ſubmiſſionem hujus Concilii communiter conſenſerint, ac ulterius ſuæ Majeſtati liberum permiſerint, de Chriſtianis, ac convenientibus mediis cogitare, quibus medio tempore uſque ad finem, ac determinationem Concilii omnes Status pie, & pacifice ſimul vivere, & habitare queant, ita ut nemo contra jus, ac æquitatem gravetur. Et ſicut ſua Majeſtas tunc temporis hujusmodi Statuum conſenſum, ac remiſſionem clementiſſimo animo ſuſcepit, ita & nunc non minus ſuſcipit: De negotio vero ipſo remiſſionis tanquam per ſe graviſſimo, ſua Majeſtas hactenus paterno affectu fideliter, & cum ſumma diligentia deliberavit, ſtatuumque ſententias (ſicut ipſimet ſciunt) exquiſivit, reque perpenſa, non ſine dolore animi percepit, quam immenſa incommoda huic inclytæ nationi hactenus ex prædicto diſſidio fuerint illata: quæ calamitas, & pernicies ex eodem impendent, ita

ut

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

ut inevitabilis neceſſitas expoſtulet pro conſtitutione, ac conſervatione firmæ pacis, juſtitiæ, unitatis, ac pro tollendis diſcordiarum ſeminibus, hanc rem uſque ad progreſſum, & determinationem Generalis Concilii, non in præſenti ſtatu, & confuſione, quaſi ſuſpenſam relinquere, ſed potius ad majorem chriſtianam Concordiam, moderationem, ac ſaniorem, & propiorem intellectum reducere, variisque ingruentibus contrariis opinionibus amplius non connivere, vel committere, ut per eas publica pax amplius turbetur, & impediatur: dum igitur Majeſtas ſua in hoc tota eſt occupata, peropportune contigit, quod quidam viri magni ſtatus, & nominis, procul dubio bono quodam zelo erga Chriſtianam concordiam, pacem, & tranquillitatem, & ex vero erga patriam amore, adjunctum hoc conſilium, & ſententiam ipſorum ſuæ Majeſtati propoſuerint, exactius diſcutiendam tradiderint, ſeque diligenter eam obſervaturos polliciti ſint. Id conſilium ſua Majeſtas nonnullis egregiis ſacræ Scripturæ peritis doctoribus, videndum commiſit: ex quorum relatione animadverſum eſt, id ſi in recto Chriſtiano ſenſu intelligatur, a noſtra vera Catholica Religione & Eccleſiaſticis doctrinis, ſtatutis, & ordinationibus, exceptis duobus articulis, Communionem ſub utraque ſpecie, & matrimonium Sacerdotum concernentibus, non abhorrere, ſed

ad

ad promovendam, ac impetrandam plenio-rem controversæ Religionis Christianæ concordiam, conservandamque in sacro Imperio publicam pacem, & tranquillitatem conducere, quemadmodum & adhuc Majestati suæ, attenta qualitate horum temporum, ita videtur, nihilque magis in votis est, quam ut omnes Ordines sub ipsius Cæsareo regimine, sicut ex officio suæ Majestati incumbit, in religione concorditer, & pacifice simul vivant & conveniant. Itaque Majestas sua communes status, qui hactenus ordinationes, & Statuta universalis Ecclesiæ observarunt, requirit, clementer petens, ut & in posterum ea observent, constanter in iis permaneant, perseverent, nec decissant, vel quicquam immutent, quod se facturos esse constanter asseruerunt: Reliquos vero Status, qui innovationem instituerunt, pari modo Majestas sua clementer, & serio requirit, ut vel communibus statibus sese rursus conjungant, & cum illis in observatione statutorum, ac ceremoniarum universalis Ecclesiæ Catholicæ consentiunt, vel saltem, in doctrina sua, & ecclesiasticis ordinationibus cum prædicto consilio se se omnino conforment, nec ultra illud quicquam instituant, vel attentent: Et casu quo ulterius se intromisissent, per omnia sese privato consilio & confessioni conforment, firmiterque in eo permaneant. Et ut omnes Status, ad promotionem publicæ pacis, quietis,

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

quietis, & unionis, prædictum scriptum pro nunc tolerent, neque illud impugnent, aut contra illud doceant, scribant, aut concionentur: sed omnes Status universalis Concilii declarationem, atque determinationem patienter, & obedienter expectent. Nihilominus Majestas sua omnem diligentiam adhibebit, nihilque intentatum relinquet, quo Concilium Universale juxta Statuum requisitionem quam primum celebretur, & Germanica Natio a præsenti Schismate, quo tanto jam tempore discissa luget, penitus liberetur.

§. XXII.

Viginti sex articuli hujus Interim.

Dupin. Bibl. tom 12 p. 79. Sleid. l. c. p. 722.

Hæc formula, seu fidei norma viginti sex complectebatur articulos, quorum primus agebat *de conditione hominis ante lapsum*, in quo hæc proponuntur.

Deus creavit hominem ad imaginem, & similitudinem suam, eumque gratia ornavit, & fecit per originalem justitiam, ut esset omnibus cum corporis, tum animi viribus rectus, nec agitaretur ullis turpibus, & pravis motibus, sed in eo caro spiritui, atque inferiores animi vires superioribus, quæ tantum ad bonum hortabantur, parerent: cum igitur animus hominis tam bene constitutus esset, reliquit eum Deus in manu consilii sui, usque eo, ut non minorem haberet vim

ad

ad eligendum bonum, quam malum. Quod si hac libertate sua usus fuisset recte, & mandatis, quæ ipsi Deus dederat, obedisset, bona, quæ acceperat homo, atque justitiam sibi, & omni posteritati suæ conservasset, nihilque ei, ac posteritati ipsius defuisset ad bene, beateque vivendum: non fames, non sitis, non frigus, non æstus, non dolor, non morbus, non mors eum afflixisset: omne denique peccatum, ac vitium vitasset, nec ab illis tanquam peccatorum stipendiis, periculum ei ullum, posterisque illius allatum fuisset. Sæcul. XVI. A.C. 1548.

CAPUT II.

De conditione hominis lapsi.

Verum postquam primus parens noster, contra quam mandaverat Deus, fecit: incidit in pœnam a Deo propositam, & justitiæ Originalis donum pulcherrimum amisit: hinc carentia justitiæ hujus, una cum vitioso concupiscentiæ habitu, quæ spiritui, & superioribus animi viribus perpetuo repugnat. Quod peccatum (hoc est, privationem illius justitiæ, qua parte rationem subditam reddebat Deo) una cum concupiscentia in omnem posteritatem suam propagavit, ut cum eo omnes, quotquot in hanc lucem eduntur, homines nascantur, nec eo vacuus sit ullus, nec unius quidem diei infans, secundum Scripturas. Et quamquam

Sæc. XVI. A C. 1548.

retinet homo talis libertatem arbitrii, licet infirmam, & læsam, ex qua tanquam fonte profluunt, & virtutes morales ethnicorum, & harum actiones: tamen ante Gratiam Dei, & reparationem, ad justitiam, quæ coram Deo valeat, aspirare haud potest: sed est potius servus peccati, satanæ mancipium, inimicus Dei, & malis hujus mundi obnoxius; premitur enim fame, siti, frigore, æstu, dolore, morbo, & ad extremum morte ipsa evertitur. Per unum enim hominem peccatum in hunc mundum introivit, & per peccatum mors. *Hæ autem istius primæ prævaricationis pœnæ renatis cum peccatoribus communes sunt: illis tamen a Deo etiam ad exercitium adhibentur: Injustis vero, & impiis infliguntur ad pœnam.*

Rom. 5.

CAPUT III.

De Redemptione per Christum Dominum nostrum.

Deus igitur, qui dives est in misericordia, nolens perire, quos condiderat, Filium suum misit in mundum, ut, cum impossibile esset homini, seipsum liberare, in Domino hoc nostro, atque Salvatore haberet redemptionem per sanguinem ejus.

Joan. 3.

CAPUT

Sæcul. XVI. A C. 1548.

CAPUT IV.

De Justificatione.

Jam qui pretioso sanguine Christi redimitur, & cui meritum passionis Christi applicatur, continuo is justificatur, hoc est, invenit remissionem peccatorum suorum, a reatu æternæ damnationis absolvitur, & relevatur per Spiritum Sanctum, atque ita ex injusto fit justus; nam Deus, quando justificat, non humano tantum more agit cum homine; ut ei ignoscat duntaxat, peccatum donet, & reum absolvat, sed facit etiam eum meliorem: id quod homines attribuere nec solent, neque possunt: communicat namque cum illo de Spiritu suo sancto, qui purificat cor ejus, & per charitatem in eodem corde diffusam incitat, ut, quod bonum, ac justum est, expetat, & expetitum opere ipso prosequatur. Concurrunt quidem Christi meritum, & justitia inhærens, ad quam renovamur per donum charitatis inhærens, ut ex ea pie, ac sobrie vivamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri. Sed meritum Christi, ut sit justitiæ nostræ inhærentis caussa, & cum in multis labamur omnes, ac propter infirmitatem, imperfectionemque nostram multa occurrant, quæ animos nostros turbare, & ad desperationem sollicitare possint: in eodem merito, & pre-

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

tioso Christi sanguine respiremus, ac inveniamus, quo ad spem salutis firmissime niti valeamus.

CAPUT V.

De utilitate, & fructibus justificationis.

Habent quidem justificati pacem ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum; eis namque Deus est placatus, misericors, & propitius, ut sperare possint, si cum inimici essent, Deus reconciliaverit sibi ipsos per mortem Filii, multo magis futurum esse, ut reconciliati salventur, *ut verbis Apostoli, quæ consolationis plenissima sunt, utamur. Item, qui justificantur, iidem etiam adoptantur a Deo filii, ut hæredes sint Patris æterni in cœlis,* cohæredes *autem* Christi, *auctore Paulo, & jam habeant jus adeundæ hæreditatis illius, quæ est vita æterna.*

CAPUT VI.

De modo, per quem homo justificationem accipit.

Etsi Deus non ex operibus justitiæ, quæ fecit homo, sed secundum suam misericordiam justificet eum, idque gratis, *hoc est, sine merito ejus, ut,* si gloriari velit, in Christo tantum glorietur, *cujus solius merito*

merito redimitur a crimine, & justificatur: tamen Deus misericors non agit hic cum homine, ut cum trunco, sed trahit eum volentem, si adultus sit: talis enim non accipit beneficia illa Christi, nisi præveniente gratia Dei mens ejus, atque voluntas moveatur ad detestationem peccati; nam cum peccatum separet inter Deum, & nos, ut Esaias inquit: nemo ad Thronum gratiæ, & misericordiæ accedere potest, nisi prius per pœnitentiam ab eodem peccato fuerit aversus: itaque Joannes, cum præpararet viam Domino, dixit: Agite pœnitentiam; appropinquat enim Regnum Cœlorum. Mox eadem gratia divina movet mentem in Deum per Christum, & hic modus est fidei, per quam homo sine hæsitatione credens, scripturis sanctis, & promissionibus, quas eædem afferunt, assentitur: Christus enim ipse, cum primo exegisset pœnitentiam, mox fidem talem requirit, inquiens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquat Regnum Dei, agite pœnitentiam, & credite Evangelio. Qui ita credit, & divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutitur ad considerandam misericordiam Dei, & redemptionem per sanguinem Christi, est conversus: hic erigitur, & movente gratia Dei, concipit fiduciam, atque spem, ut credat præter spem meriti sui in spe misericordiæ promissæ, tribuens Gloriam Deo, atque ita perducitur ad charitatem. Tali in Deum

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

Sæcul. XVI. A. C. 1548

Deum fide, quicunque misericordiæ divinæ, ac Christi merito nititur, seque eisdem committit, accipit promissionem Spiritus, & sic justificatur per fidem in Deum, secundum Scripturam, ut ei non solum remittatur peccatum, sed idem etiam sanctificetur, & renovetur per Spiritum sanctum: ea namque fides impetrat donum Spiritus sancti, quo diffunditur charitas in cordibus nostris, quæ quatenus ad fidem, & spem accedit, eatenus per justitiam inhærentem vere justificamur: hæc enim justitia, fide, spe, ac charitate ita constat, ut si aliquam harum justitiæ huic subtraxeris, eandem ipsam mancam plane reliqueris.

CAPUT VII.

De charitate, & bonis operibus.

Charitas autem, quæ est finis præcepti, & plenitudo legis simul, ac justificationem ingreditur, fœcunda est, jamque omnium bonorum operum semina intra seipsam includit: quæ ut parata est ferre bonos justitiæ fructus, ita fert eos in justificatos quamprimum, & quoties debet, eique operandi facultas impedimento aliquo non adimitur. Itaque fides, quæ per dilectionem non operatur, non videtur viva, sed sterilis potius, ac mortua. *Ex hoc maximo Dei dono, quod quanto magis in nobis augescit, tanto magis vetustas carnis nostræ imminuitur,*

Sæcul. XVI. A.C 1548

tur, quæ manant tanquam e fonte bona opera, & ad salutem cujusque justificati tam necessaria sunt, ut qui ea non fecerit continuo, gratiam Dei amittat, & tanquam palmes inutilis excindatur a Christo, & in ignem projiciatur, ut Christus ipse in Evangelio suo docet. Et quamquam opera hæc talia sunt, ut Deus jure quodam suo ea a nobis exigere possit, & sancti, etiamsi omnia, quæ ex eis præcepta sunt, fecerint, & agnoscere, & dicere debeant, se esse inutiles servos: tamen cum ex charitate Dei profluant, & gratiæ Dei effectus sint, ac quia Deus secundum suam voluntatem operantibus mercedem liberalissime promisit, eadem & temporalium bonorum, & æternæ vitæ remuneratione dignatur. Quod reliquum est, etsi opera a Deo mandata, ut necessaria ad salutem, sunt præcipue urgenda, juxta illud Christi: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata: Quæ tamen præceptis superaddita, aut pie, aut honeste suscipiuntur, ipsa etiam commendanda sunt, ne a Spiritu sancto multa horum in Scripturis sanctis commendante, discrepemus: alias relinquere, aut vendere omnia, & sequi Dominum, item servare virginitatem, aut continentiam bonum & utile non esset. Quinimo David, cum saltaret ante arcam, jure fuisset irrisus a Michol: item Paulus frustra remisisset salarium iis, quibus verbum Dei prædicaverat. Breviter, discernenda sunt opera superero-

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

pererogationis, quæ supra præceptum, *(ut verbo Chrysostomi utamur)* fiunt, *ab iis, quæ contra fiunt: Hæc enim Christus ipse damnat, ut fermentum Pharisæorum: at illa Spiritus sanctus, in Scripturis loquens, commendat inquiens:* Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine.

CAPUT VIII.

De fiducia remissionis peccatorum.

Hic cavendum est, ne aut homines faciamus securos nimis, sibique fidentes, aut anxia dubitatione in desperationem impellamus: itaque cum Paulus dicat, se quidem nullius peccati conscium, sed in hoc tamen non justificatum esse: homo non potest sine dubitatione propriæ infirmitatis, aut indispositionis credere, sibi peccata remissa esse, sed tametsi non debeat se in seipso jactare, non ita tamen terrendus est, ut de promissis Dei, deque mortis, & resurrectionis Christi efficacia dubitet, & desperet se remissionem peccatorum, & salutem consequi posse, proin ei omnis spes, & totius fiduciæ certitudo esse debet in pretioso Sanguine Christi, qui effusus est propter nos, & propter nostram salutem: in quo ipso respirare nos, atque confidere, & possumus certo, & debemus, confirmante nos

Spiritu

Spiritu sancto, qui dat testimonium spiritui nostro, quod simus filii Dei. Sæc. XVI. A.C. 1548.

CAPUT IX.

De Ecclesia.

Credendum est, neminem extra Ecclesiam Christianam, & Communionem ejus spiritualem, vitam æternam consequi posse; Communionis autem hujus eam esse rationem, ut cum Spiritus Christi ab eo ut capite delabatur in corpus suum, hoc est; Ecclesiam, & omnia membra ejus permeet, singula membra percipiant ex eo, quantum sibi satis sit ad salutem, & quamquam Ecclesia, quatenus constat membris talibus, quæ secundum charitatem vivunt; Sanctorum est tantum, & eatenus spiritualis, & invisibilis: eadem tamen etiam sensibilis est, qualem Christus ipse monstrat, inquiens: Dic Ecclesiæ. *Ad hanc eandem pertinent Episcopi, qui regunt populum, quem Christus Sanguine suo acquisivit: pertinent alii item ministri; dedit namque Deus quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios Pastores, & Doctores; ad hanc eandem Ecclesiam pertinet verbum Dei, quod in aures influit: pertinent Sacramenta, pertinent claves ligandi, atque solvendi, pertinet potestas coercendi*

Sæcul. XVI. A.C. 1548

ercendi per excommunicationem, pertinet jus ordinandi ministros Ecclesiæ, pertinent vocationes ad munera Ecclesiastica, pertinet denique jus sanciendi Canones: debent autem, quæ ad sensibilem, & externam Ecclesiæ partem pertinent, servire ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, jam in Ecclesia non solum sancti, sed etiam mali, ut ejus membra, licet arida versantur: Verum Schismatici, Hæretici, & a fide Christiana desciscentes, quia non solum a spirituali, sed etiam externa Ecclesiæ societate sejuncti sunt, quamdiu in hoc calamitoso sunt statu, non habent, quo possint juvari, ac recreari, imo tanquam membra a toto Ecclesiæ corpore abscissa, in suam ipsorum perniciem putrescunt.

CAPUT X.

De notis, & signis veræ Ecclesiæ.

Sunt autem signa veræ Ecclesiæ doctrina sana, & rectus Sacramentorum usus, quibus ab Ethnicorum, & Judæorum cœtibus Ecclesia disjungitur, quorum utrique, & sana doctrina, & Sacramentis novi Testamenti carent. Tertium signum est unitas, quæ vinculo charitatis, & pacis continetur, ac membra Ecclesiæ ita conglutinat, ut non solum

Sæcul. XVI. A.C.1548.

lum, quod perpetuus Sanctorum consensus ab Apostolis usque ad nos recepit, & approbavit, idem sentiant, sed etiam idem loquantur. Quartum signum Ecclesiæ veræ est, quod sit Catholica, & universalis, hoc est, per omnia loca, & tempora diffusa, & per Apostolos, eorumque Successores continuata usque ad nos successione propagata usque ad fines terræ juxta promissiones Dei: Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. *Item*: Multi venient ab occidente, & oriente, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Jacob in regno cœlorum. *Item*, & eritis mihi testes in Jerosolyma, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ. *Item*: Et ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiriritum veritatis, quem mundus non potest accipere. *Hæc duo signa distinguunt Ecclesiam Christianam a Schismaticorum, atque Hæreticorum gregibus, qui vinculum charitatis rumpunt, & a Catholica unione seipsos in suam ipsorum perniciem divellunt, dum partem suam toti, atque universæ Ecclesiæ anteferunt.*

CA-

Sæcul. XVI. A.C 1548.

CAPUT. XI.

De auctoritate, & potestate Ecclesiæ.

Penes Ecclesiam est auctoritas discernendi Scripturas veras ab adulterinis: hinc est ille Canon Scripturarum, qui Germanas a falsis, quæ sub nomine Apostolorum, atque discipulorum Domini obtrudebantur, discrevit. Et ut Ecclesia hujus rei authoritatem, potestatemque habuit semper, sic etiam interpretandi, atque adeo ex eisdem Scripturis eliciendi, & explorandi dogmata. Habet præterea Ecclesia traditiones, a Christo & Apostolis per manus Episcoporum ad hæc usque tempora delatas: quas qui convellit, is negat eandem columnam esse, & firmamentum veritatis, hujus generis sunt Baptismus parvulorum, & alia: constat item, potestatem coercendi, atque excommunicandi esse penes Ecclesiam, idque ex instituto Christi de potestate ligandi, huic consentaneum est illud Apostoli: Tollite malum ex vobis. *Habet item potestatem Jurisdicendi. Nam cui competit jus coercendi, & potestas jurisdicendi deesse non potest. Ac si quæstiones dubiæ oriantur in Ecclesia, habet quidem hæc potestatem judicandi de eisdem, atque decernendi, idque per Synodum,*

nodum, & quod hæc in Spiritu ſancto legitime congregata, decernit, Spiritus ipſe ſanctus decernere videtur, juxta illud Concilii Hieroſolymitani: Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis. *Itaque ſaluberrimam eſſe Conciliorum authoritatem dubitare debet nemo, & quod ex eodem Concilio Hieroſolymitano intelligitur, eſt etiam penes Eccleſiam poteſtas conſtituendi Canones.*

Sæcul. XVI. A C. 1548.

CAPUT XII.

De Miniſtris Eccleſiæ.

Eccleſia habet ſacra, & externa, quæ pie, & ſalubriter ad utilitatem Chriſtianorum tractanda ſunt, atque explicanda, quo minus miniſtri, qui muneribus ad has res neceſſariis funguntur, eidem Eccleſiæ deeſſe vel poſſunt, vel debent, ac munera quidem hæc omnibus Chriſtianis communia non ſunt: verum Deus ipſe initio dedit quosdam quidem Apoſtolos, quosdam Prophetas, alios vero Evangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores, ad conſummationem Sanctorum, in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti: itaque tempore Apoſtolorum non omnibus data fuit poteſtas ad functionem munerum Eccleſiæ, ſed certis tantum, iisque ad eadem ipſa ſegregatis: cavendum eſt igitur nobis, ne

Sæcul. XVI. A.C. 1548

ne ſpirituale Sacerdotium, quod omnibus Chriſtianis, quos Spiritus ſanctus unxit, commune eſt, cum hoc externo, atque miniſteriali, quod non omnium eſt, ſed eorum tantum, qui ad hoc vocati, atque rite ordinati ſunt, confundamus: quod ſine gravi, ac pernicioſa Eccleſiarum perturbatione, atque calamitate accidere non poteſt.

CAPUT XIII.

De ſummo Pontifice, & Epiſcopis.

Eccleſia etſi multos habet Epiſcopos, qui populum ejus, quem Chriſtus pretioſo ſanguine ſuo acquiſivit, regunt, idque jure divino, unum tamen in remedium Schismatis, qui ceteris omnibus præſit cum plenitudine poteſtatis, ſummum Pontificem habet, idque pro prærogativa Petro conceſſa: quod ipſum quam utile ſit ad avertenda ab Eccleſia ſchismata, ſatis conſtat iis, qui non ignorant, a contemptu hujus ſummi Sacerdotis plerumque ſchismata orta eſſe, ut Cyprianus ſcribit, & res ipſa teſtatur: qui igitur Cathedram Petri tenet ſummus Pontifex, eo jure, quo Petrus accepit a Chriſto, dicente: Paſce oves meas, *univerſam Eccleſiam & gubernat, & gubernare debet, qua tamen poteſtate ſua uti debet non ad deſtructionem, ſed ad ædifi-*

ædificationem : hanc autem plenitudinem potestatis sic videtur Christus Petro, ejusque successoribus dedisse, ut reliquis Episcopis partem sollicitudinis ejus commissæ non abstulerit, sed suarum Ecclesiarum, & Diœcesium veros jure divino Episcopos esse voluerit : debent autem Christiani homines, & Pontifici summo, & singulis suis etiam Episcopis parere, juxta illud Apostoli : Obedite præpositis vestris, qui vigilant pro animabus vestris. Sæcul. XVI. A C. 1548.

CAPUT XIV.

De Sacramentis in genere.

Sacramenta duabus potissimum de caussis divina authoritate instituta sunt. Altera, ut sint signa, & notæ quædam magnæ illius Congregationis, quæ est Ecclesia, in nullum enim nomen coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel Sacramentorum visibilium consortio colligantur, quam ob rem Dominus noster Jesus Christus societatem novi populi, Sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis, colligavit : Baptismo videlicet, Confirmatione, Eucharistia, Pœnitentia, extrema Unctione, Ordine, & Matrimonio. Altera vero est, ut non solum significent, sed etiam sanctificent,

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

cent, & conferant invisibilem Dei gratiam, non propria rerum externarum virtute, aut merito ministri, sed Domini instituentis, ac secretius operantis, itaque etsi decet bonum esse Sacramentorum ministrum, tamen malus etiam potest ea utiliter dispensare.

CAPUT XV.

De Baptismo.

Hoc Sacramentum homini non minus est necessarium ad vitam novam, atque spiritualem, quam nativitas carnalis ad vitam naturalem. Nec salutem quisquam consequi potest, nisi aqua, & spiritu sit renatus, ut Christus ipse testatur. Hoc igitur Sacramentum abluit nos, sanctificat, justificat: hoc Sacramentum facit, ut consequamur remissionem peccatorum nostrorum originalium, atque actualium. Hoc denique Sacramentum tale est omnino, tamque salutare, ut qui eo initiatur, induat Christum, ut Paulus scribit. Constat autem Sacramentum hoc verbo Dei, & aqua; nam simul, ac verbum ad elementum accedit, fit Sacramentum, cujus lavacro regeneramur, & mundamur ab omni peccato; itaque quoties aquam corpus abluentem cernimus foris, toties spiritum, quem non cernimus, intus plus operari cogitemus. Jam

Joan. 3.

Gal. 3.

formam

formam verborum, sine quibus mysterium hoc confici non potest, Christus Apostolis tradidit, cum præceperit, ut in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizarent, huic præcepto Domini, quoties Baptismus confertur, & fides accipientis, si adultus sit, pro infantibus vero, tum suscipientium eos, & pro ipsis confitentium, tum totius Ecclesiæ fides, & jungentis ministri verbum innititur, quatenus is ait; Ego te baptizo in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. *Ac nobis quidem videtur, ad exercitandam fidem, consolationemque adultorum vehementer pertinere, ut intelligant, qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizantur, se jam potestate, virtute, & potentia Patris, & Filii, & Spiritus sancti, consecrari, ac sanctificari, seque totos reconciliari Deo, & jam peculium Dei fieri, qui est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: in cujus tutelam jam transeunt, seque fœdere sempiterno cum Deo jungunt, quatenus Diabolo, ejusque operibus abrenuntiant, promittuntque se Deo militaturos: quod autem ad munus baptizandi attinet, etsi hoc ad sacerdotes maxime pertinet, tamen Laicus etiam recte, & utiliter in casu necessitatis baptizare potest: nec si hæreticus baptizaret, dummodo debita materia, forma,* Sæcul. XVI. A.C. 1548.

Sæcul. XVI A.C. 1548

ac intentione utatur, Sacramentum hoc iterandum est, cum hoc idem non dignitate ministri, sed veritate verbi divini, & Spiritus sancti virtute constet: quamquam autem Baptismus aufferat omnia inquinamenta nostra secundum Scripturas, hic tamen non omnem vitiatæ naturæ languorem auffert, ut supra monuimus: relinquit enim concupiscentiam ad malum inclinantem, reatu ipso sublato: Concupiscentia autem illa contra bonum in homine spiritum pugnare non desinit, quoad in hac terra vivimus, in quo tamen ipsa Baptismi virtus nobis non deest, ut quæ non solum peccati omnis reatum semel ademit, sed contra concupiscentiam adhuc hærentem in nobis desideriorum bella cientem, firmat vires nostras per Spiritum sanctum, quo ipso ita munimur contra omnem concupiscentiæ vim, ut resistere ei, ac prævalere possimus, monente Apostolo: Spiritu ambulate, & desi-

Gal. 5.

deria carnis non perficietis, *hactenus de Baptismo.*

CAPUT XVI.

De Sacramento Confirmationis.

Ipsam confirmationem celebrarunt Apostoli, cum Samaritanis imponerent manus, cum utili hujus efficacia, ut in actibus Apostolorum scriptum est, &

quod

quod hic egerunt Apostoli, Christi nomine fecerunt: & quamquam Sacramentum confirmationis initio impositione manuum tantum celebratum fuit, tamen Ecclesia sub ipsis statim Apostolorum temporibus ex eorundem traditione, ut externo signo internam Spiritus sancti unctionem designaret, ritui ejus adhibuit Chrisma, cum impressione signi sanctæ Crucis, quem morem, eumque pervetustum Ecclesia Catholica approbare non desinit. Et credit, quos famulos suos Deus regeneravit ex aqua, & Spiritu, eosdem hoc mysterio ita consignari, ut Septiformem Spiritum sanctum Paracletum de cœlis, Spiritum sapientiæ, & intellectus, Spiritum consilii, & fortitudinis, Spiritum scientiæ, & pietatis, ac timoris capiant. Vis igitur Sacramenti hujus est, ut qui eo confirmantur, accipiant Spiritum sanctum, quo in via salutis progredi, perseverare, & tentationibus, atque insidiis carnis, mundi, diaboli, feliciter resistere possint. At quia plerique eorum, qui baptizantur, infantes sunt, nec fidei professionem per se edunt, conveniet, ut pueri, cum jam adulti, de Religione Christi jam satis instructi, ad percipiendum Confirmationis Sacramentum accedant, fidem Christi, & obedientiam Ecclesiæ suo etiam ore profiteantur, & jejuni, atque confessi hoc sacro mysterio

Sæcul. XVI. A.C 1548.

Sæcul. XVI A.C. 1548.

sterio initientur, quemadmodum per Concilium Aurelianense constitutum est. Non tamen censemus, propterea parvulos ab hoc Sacramento repellendos esse, cum Christus ipse non dubitarit eis manus imponere, non enim legem hic damus Ecclesiis. Minister autem hujus Sacramenti sit Episcopus, id quod consensu totius Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolorum praxi comprobatur.

CAPUT XVII.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Christus instituit pœnitentiæ Sacramentum, quod post Baptisma sit nobis tanquam secunda tabula in naufragio: in hunc enim usum tradidit clavem solvendi inquiens: Joan. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. *Simul ac enim peccatorem peccati sui pœnitet vere, idemque cum fiducia accedit ad Thronum misericordiæ, & credit hoc Sacramento accipi, quod Christus promisit, fit ei, sicuti credit: nec deest Sacramento huic, quod promissum est. Sed quia tamen Sacerdos non solum habet potestatem remittendi, verum etiam ligandi, cum utraque simul divinitus tradantur, videtur eatenus potestatem judicandi accipere, quatenus hanc utriusque clavis potestatem accipit,*

cipit: nec eam exercere posse, nisi intelligat, utrum remittere, an retinere debeat. Tale autem judicium non potest aliunde, quam ex Confessione oris, & peccatorum enumeratione hauriri: nam cum pleraque hominum delicta sine teste committantur, occulta autem crimina animam etiam saucient, atque obsideant, ac manifestis interdum graviora, & periculosiora sint: Sacerdos de his non sane judicare potest, nisi, qui commisit, ea recenseat, & confiteatur, & hæc sua quasi vulnera ipse aperiat. Itaque quatenus ad sananda hominum delicta pœnitentiæ remedium monstratum est, eatenus etiam confessio pœnitentis, cum enumeratione peccatorum, nobis commendata videtur: Jam etsi illa satisfactio, quæ culpam, & æternam pœnam expiat, soli Christo tribuenda est, satisfactio tamen, quæ in pœnitentiæ fructibus consistit, maxime autem jejunio, eleemosina, & oratione, sive a nobis ipsis suscepta, sive a Parochis, & dispensatoribus Sacramentorum injuncta, si ex fide & charitate peragitur, peccatorum causas exscindit, & peccati reliquiis medetur, ac temporalem pœnam vel tollit, vel mitigat, & in exemplum denique adhibetur. Sed ut ad absolutionem Sacerdotis, in qua consistit vis Sacramenti pœnitentiæ, redeamus, forma

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

ejus, & verbum tale esse debet, ut, qui confitetur, audire, atque intelligere possit, sibi virtute, merito, ac beneficio Christi, peccata remitti, juxta hujus institutum & verbum: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.

Jo. 20.

CAPUT XVIII.

De Sacramento Eucharistiæ.

Instituit Christus Sacramentum Eucharistiæ sub visibili specie panis, & vini, quod verum Christi corpus, & sanguinem nobis præbet, & hoc spirituali cibo unit nos sibi ut capiti, & membris corporis sui, ut in ipso ad omne bonum enutriamur, & cum Sanctis, in eorumque Communione augescamus per charitatem, unus enim panis unum corpus multi sumus, omnes, qui ex uno pane participamus, inquit Paulus: Forma autem hujus Sacramenti, sunt verba illa solemnia, quæ Christus ipse dedit: Hoc est corpus meum, *& iterum:* Hic est enim Calix Sanguinis mei &c. *quod si igitur Christo, & verbo ejus tantum tribuimus, quantum debemus, dubium non est, quin simul, ac verba eadem accedunt ad panem & vinum, ex his fiat verum corpus, & verus Sanguis Christi, quatenus panis, & vini substantia in verum Christi corpus, & sanguinem transmutatur: quod*

qui

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

qui negat, idem Christi omnipotentiam in dubium vocat, & eundem ipsum vanitatis insimulat, quo magis cavendum est, ne indigne hoc Sacramentum sumatur. Scriptum est enim: Nam qui edit aut bibit indigne, judicium sibi edit, ac bibit, non dijudicans corpus Domini. *Itaque probanda est consuetudo Ecclesiæ, quæ hominem non ante ad Sacramentum Eucharistiæ ducit, quam pœnitentiæ Sacramentum eum repurgavit. Habet Eucharistia vim roborandi in bono spirituali, cui rei non sane ullus est locus, nisi repurgatio peccatorum antecesserit.*

CAPUT XIX.

De sacra Unctione.

Ne homo, cum ægrotat, desideret subsidium peculiare, quod hoc ejus periculosissimo tempore, vel corpori ipsius subvenire, vel animam contra ignita satanæ tela munire possit, instituta est Unctio sacra, ad quam Oratio Ecclesiæ accedat, hujus mysticæ, & salutaris Unctionis a Domino fundatæ ritum, quo administrari eam conveniat, Apostolus Jacobus promulgavit: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

eum Dominus, &c. *qui igitur contemnit hoc Sacramentum, Christum ipsum contemnere, & gratiam, quam hic per unctionem sacram nobis quodammodo porrigit, aspernari videtur. Unctionem quidem hanc sacram, solis infirmis adhibendam Jacobus Apostolus insinuat, quod reliqui etiam Apostoli servaverunt, non tamen in omnibus, sed periculosis modo infirmitatibus, & ubi vitæ hujus interitus timetur, exercenda est mystica illa unctio.*

CAPUT XX.

De Ordinis Sacramento.

Quamquam Christiani omnes sunt Sacerdotes, quatenus spirituales hostias Deo offerre, & nomen item ejus in omni loco utiliter invocare possunt: non omnes tamen sunt Ecclesiæ Ministri, sed jam inde ab ortu Ecclesiæ segregati sunt quidam in Ministerium Ecclesiæ, qui hujus muneribus fungerentur, & eosdem ita distinxit Deus, ne iidem omnia possent, neve ex promiscua illa ratione perturbatio nasceretur: neque enim Deus est confusionis author: institutum est igitur Sacramentum Ordinis, cum signo impositionis manuum, & aliis huic Sacramento congruentibus ritibus, quo qui consecrarentur, ad munera Ecclesiæ acciperent

Sæcul XVI. A.C. 1548.

rent gratiam, qua ad eadem ipsa munera administranda apti, habiles, atque idonei efficerentur. Hinc illud Apostoli ad Timotheum, noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii, *hoc autem Ordinis Sacramentum verbis Christi nititur:* sicut me misit Pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. *Item* euntes docete omnes gentes, baptizantes eas. *Item* hoc facite in meam commemorationem. *Quibus igitur in perpetua Ecclesiæ successione manus imponunt Episcopi, ut Ordinibus initientur, potestatem muneris sui exequendi dant, quæ sane duplex est, Ordinis videlicet, & jurisdictionis, sub alteram cadit ministerium verbi divini, administratio Sacramentorum, & Ecclesiarum ordinatio ad ædificationem: sub alteram vero potestas excommunicandi, pœnitentes absolvendi: Ordines autem, quos Catholica Ecclesia agnoscit, sunt hi septem: Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, Accolytorum, Lectorum, Exorcistarum, Ostiariorum, quibus distincta munera, eaque aut necessaria Ecclesiis, aut utilia, assignari debent: ut facile appareat, eum de Ecclesia Christiana male mereri,*

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

quicunque Ordines hos, vel spernit, vel tollit.

CAPUT XXI.

De Sacramento Matrimonii.

Instituerat Deus in Paradiso Matrimonium, quo mas, & fœmina ad perpetuam, & individuam vitæ societatem conjungerentur, juxta verbum Domini: quam ob rem homo relinquet Patrem & Matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: *Quamquam autem Matrimonium ad tam arctam hominum societatem institutum erat, tamen sub lege Patrum matrimonia a prima institutione duobus modis degenerarunt, videlicet ut & unus plures uxores duceret, & ductam, aliquando dato libello repudii a se dimitteret: quorum prius ex dispensatione Dei permissum futuri temporis mysterio serviebat, ut per plures unius viri uxores insinuaret, Christum tam ex Synagoga, quam ex multitudine gentium, Ecclesiam sibi collecturum, & sponsam sibi adjuncturum: & ut fœcunditate plurium uxorum, Christo Salvatori ex eodem semine nascituro servirent: Repudium vero Moyses populo ob duritiam cordis permisit lenius ducens, uxorem a viro odio habitam dimitti, quam occidi, ut cæde ejus novis nuptiis locum aperiret. Verum postquam pleni-*

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

plenitudo gratiæ Dei venit, ut alia, quæ vel in cælo, vel in terra essent, restauravit Christus, sic etiam Matrimonium restituit: hæ itaque Christiani matrimonii singulares conditiones, manifestis Scripturæ sanctæ testimoniis comprobantur. Una, ut sit matrimoninm duorum tantum, hoc est, viri unius cum una muliere conjunctio. Duo, *inquit*, erunt in carne una, *nec sic junctis liceat, defraudato Conjuge suo, alicui tertio corporis sui potestatem permittere, probibente Apostolo, & dicente:* Mulier potestatem corporis sui non habet, sed vir, similiter vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier. *Altera conditio est, ut vinculum conjugii inter duos semel colligatum, nullo amplius divortio, sed sola alterutrius morte, dissolvatur. Nam quod Christus ob fornicationem dimitti posse uxorem insinuat, hæc separatio thori, & mensæ consuetudinem inter Conjuges scindit, vinculum conjugii non solvit, ita ut adulterium committat, ut alienam contrectans uxorem, quisquis sic dimissam duxerit. Ac quoniam Deus fovet matrimonium gratia sua, idemque approbat, quatenus conjuges inter se matrimonium contrahunt, signum datur illustre, ad sperandam consuetudinem ipsorum cum bonam esse per se, tum Deo gratam, & quamquam prolis procreandæ*

Sæc. XVI. A.C. 1548.

dæ cauſſa matrimonium potiſſimum contrahi debeat, tamen qui contrahit, etiam fornicationis vitandæ cauſſa, non peccat: Habeat enim unusquisque uxorem ſuam propter fornicationem, *inquit Paulus. Vis igitur Sacramenti hujus eſt, ut intelligant conjuges, ſe non humana, ſed divina authoritate conjunctos, gratiam accepiſſe, quia ipſis legitimis congreſſus non imputetur ad culpam.*

CAPUT XXII.

De Sacrificio Miſſæ.

Religio ſine cæremoniis coli non poteſt, in ipſis vero cæremoniis externam Sacrificii oblationem velut præcipuam omnes gentes obſervaverunt. Hunc autem ſacrificandi ritum Deus, volens omnes homines ſalvos fieri, mentibus hominum divinitus inſerit: Chriſtus autem ſemetipſum pro nobis omnibus hoſtiam in cruce appendit, nosque per hoc unicum Sacrificium Deo reconciliavit, fructus quoque hujus Sacrificii per alias oblationes credentibus fuit applicatus. Quemadmodum igitur ante Chriſti adventum Deus patribus certa quædam ſacrificia tradidit, quibus magni iſtius Sacrificii, quod futurum ipſi exſpectabant, memoriam in animis ſuis excitarent, fidem ſtabilirent, & fructum ejus credendo, & orando ſibi applicarent, & per eorum oblationem beneficiorum Dei

gratis

gratis animis recordarentur: sic Christus Ecclesiæ suæ mundam, & salutarem corporis & Sanguinis sui oblationem, sub speciebus panis, & vini commendavit, qua corporis ejus in cruce pro nobis appensi, & sanguinis effusi memoriam subinde in animis nostris renovaremus, & fructum istius oblationis cruentæ, qua in æternum consummavit sanctificatos, in nos transferremus, hoc est enim facere in memoriam ejus, id est, gratis animis commemorare mortem Domini, & per memoriam, & meritum passionis ejus deprecari Patrem, ut nobis reconcilietur. Hæc est munda, & salutaris oblatio, illius unici Sacrificii, quo omnium salus comparata est, rememorativa, non solum significans, sed reipsa in se comprehendens veritatem illarum rerum, quas diversorum Sacrificiorum oblationes olim præsignabant: eadem nimirum corporis & sanguinis Christi hostia, quæ in Cruce est oblata, non alia: idem Agnus, non alius, & unus utrobique Christus, sed tunc cruento, & passibili modo oblatus est, qua oblatione omnibus credentibus remissionem peccatorum, & redemptionem sufficienter impetravit: nunc vero eundem sub mysterio, & modo incruento, & impassibili offerimus, non ut peccatorum remissionem, & animarum nostrarum salutem jam primum promereamur, sed ut Passionis Dominicæ memoriam recolentes Deo gratias agamus pro salute nobis

Sæc. XVI. A C 1548.

in

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

in cruce impetrata, & ibi promeritam peccatorum remissionem, & redemptionem, fide, & devotione nobis applicemus, & appropriemus. Itaque Catholica Ecclesia duo Christi Sacrificia agnoscit, eadem secundum substantiam, sed secundum rationem, & ritum offerendi multum diversa: unum in cruce cruentum: Alterum, quo in Cæna sub panis, & vini specie corpus, & sanguinem suum ipse Sacerdos juxta Ordinem Melchisedech Patri obtulit, perpetuum condens novæ Legis Sacrificium, quod Apostolis suis, ac Successoribus ipsorum, ut ad finem usque sæculi in memoriam ipsius facerent, commendavit. In celebratione Sacrificii Altaris, nunc laudes Dei, nunc fideles populi preces, nunc gratiarum actiones, nunc scripturarum lectiones admiscentur.

CAPUP XXIII.

De intercessione, & invocatione Sanctorum.

Ecclesia inprimis grata veneratione Deo dilectos Sanctos complectens, pro his gratias Deo agit, qui eos cum natura imbecilles essent, gratiæ suæ munere ita roboravit, ut vitia carnis superarent, & contra peccatum, diabolum, & mortem non sua, sed Dei virtute fortes, viriliter dimicando, coronam justitiæ a justo Judice impetrarent. Nec solum veneramur Sanctos,

&

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

& pro his gratias aginus, ſed eorum precibus, & meritis in omnibus divinæ protectionis auxilio muniri poſtulamus, recte ſentientes, eos velut ejusdem Communionis cives, & Corporis ejusdem membra, etiamnum uno Spiritu, & vinculo charitatis nobiscum colligatos, ſalutem noſtram appetere, & malis noſtris indolere: ideoque pro neceſſitatibus noſtris apud communem Deum Patrem, per Jeſum Chriſtum communem omnium mediatorem, interpellare: Quod ut faciant, ipſum jus communionis, qua nobis juncti ſunt, ſimul & præceptum eos adducit: hac fide, ſicut eorum, qui nobiscum in carne vivunt, ita & Sanctorum apud Deum viventium preces pro nobis poſtulamus, & ut pro nobis orent, eos nominatim appellamus, nec dubitamus, quin ei, qui poteſt omnia, facile ſit efficere, ſive per Angelorum miniſteria, ſive alia ſibi placita ratione, & via, ut noſtras petitiones Sancti reſciſcant, qui utrique hoc præſtat, ut Angeli peccatoris converſionem in cælo cognoſcentes, gaudio exultent: Merita vero Sanctorum non talia eſſe aſſerimus, qualia in Chriſto invenimus, qui ſemetipſum pro nobis impendens, & Sanguinem ſuum pro nobis fundens, plenam cum Deo reconciliationem mundo promeruit: Sancti vero merita ſua, quibus & ipſi ſalvati ſunt, & nobis ſuffragantur, ex eodem omnis ſalutis, & totius meriti fonte, Chriſti videlicet paſſione,

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

ne, hauserunt. Ex Dei autem misericordia, & liberalitate, & Christi gratia, non solum ipsis ad salutem Sanctorum merita conducunt, sed etiam nobis ad protectionem, & gloriæ divinæ impetrationem prosunt.

CAPUT XXIV.

De memoria defunctorum in Christo.

Ecclesia communis sacrificii memoriam recolens, omnia sua membra pariter advocare, nec quemquam eorum excludere debet, qui secundum Domini liberalem voluntatem, utilitatis hujus Sacrificii capax existit: ideoque quemadmodum prius Sanctorum, ita postea etiam reliquorum Christianorum memoriam circa Sacrificium Altaris inducit, quos in vera Christi fide decessisse pie credit, de quibus tamen satis certum esse nequit, utrum satis emundati, & purgati hinc emigraverint. Cum itaque talem orandi formam nobis Dominus insinuaverit, ut nemo pro sua tantum, sed velut magnæ Communionis civis, pro omnium utilitate rogare debeat, & per Apostolum præcipiat nos pro invicem orare, ut salvemur: magnæ in consortes suos crudelitatis, & contra Dominum detestandæ temeritatis fuerit, si quis a commercio orationum nostrarum in Christo defunctos excluserit: quod eum facere nusquam Scriptura præcipit, & communionis spiritualis, quam cum Sanctis omni-

omnibus profitemur, ratio diserte vetat: hanc autem consuetudinem per totam Christi Ecclesiam divulgatam, qua circa Altaris Sacrificium memoria defunctorum adhibetur, ex Apostolica traditione promanasse, magnis & fide dignis testimoniis abunde doceri potest.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

CAPUT XXV.

De Communione, cum Sacrificio jungenda.

Expediret, cum verissimum illud, & singulare Sacrificium offertur, veterem Ecclesiæ morem revocare, quo non solum sacrificans ipse, sed & Diaconi, & reliqui Ecclesiæ ministri, qui diebus solemnioribus, velut testes tanti Sacrificii, & necessariorum ministeriorum Coadjutores adhibentur, ut perceptionis corporis, & sanguinis Domini nostri Jesu Christi participes se præberent, seria canonum sanctione jubebantur, sed & fideles omnes pro recolendæ mortis Domini, & nostræ redemptionis memoria, ad hoc mediatoris nostri sacrificium confluentes, sedulis exhortationibus monendi, & excitandi sunt, ut prius explorati, confessi, & absoluti sacrosanctæ Communionis gratiam sumant, & divinissimæ Eucharistiæ participationem una cum Sacerdote sedulo, & devote frequentent.

CA-

Sæcul. XVI. A.C 1548.

CAPUT XXVI.

De cæremoniis, & usu Sacramentorum.

Cæremoniæ omnes retineantur, Exorcismus videlicet, abrenuntiatio, professio fidei, Chrisma, & alia: pertinent enim ad efficaciam hujus Sacramenti adumbrandam, & significandam, item in cæremoniis veteribus, quæ ab Ecclesia Catholica adhibentur Missæ, nihil mutandum videtur: sunt enim omnes ad id, quod in Missa agitur, cum primis aptæ. Et quod ad usum hujus Sacri attinet, debent in singulis Civitatibus, & in singulis Ecclesiis (etiamsi in una civitate, aut loco plures sint) quæ proprios Sacerdotes, & populi illuc convenientis frequentiam habent, singulis diebus duæ ad minimum Missæ celebrari; altera matutina, cui interesse possint homines, qui labore manuum rem quærunt, ut convenientes vel communicent de Eucharistia, vel se Deo pie commendent. Altera vero celebrior, quæ cantetur circa horam octavam diei antemeridianam, cui eodem modo adsint, qui vel communicare de Eucharistia, vel se Deo commendare velint: in pagis autem singulis quibusque Dominicis, & festis diebus, singulæ Missæ ad minimum celebrentur. Atque ut populus ad usum Missarum revocetur commode, Concionatores juxta sententiam

Sæc. XVI. A.C. 1548.

tiam de hoc Sacro superius explicatam, populum hortari debent, ut eidem libenter interſit, cui etiam præſcribendæ ſunt certæ meditationes, eæque ad ſingulas Miſſæ partes aptæ, & ante præfationem presbyter, aut Diaconus, ſi hujus copia ſit, oſtendat verum Miſſæ uſum, eumque populo ex præſcripto, de quo etiam conveniat, commendet pro ratione de ſacro hoc ſuperius explicata. Canon item, in quo nihil mutetur, habeat etiam ſuam ſuccinctam, & dilucidam interpretationem, ut inde Presbyteri, & functionem officii ſui eo melius intelligere, & & quod intelligunt, populo explicare poſſint. Ceremoniæ reliquæ Sacramentorum, juxta præſcriptum agendorum veterum, adhibeantur: in quas tamen ſi quid irrepſit, quod cauſſam dare poſſit ſuperſtitioni, tollatur. Altaria, veſtes Sacerdotum, vaſa Eccleſiæ, vexilla, item cruces, candelæ, imagines, retineantur in Eccleſia, ſed ita tamen, ut ſint monumenta, nec cultus latriæ in hoc genus transferatur, nec ad imagines, & ſtatuas ſuperſtitioſe concurſus fiat. Horæ item Canonicæ, & illa pia pſalmodia, quam nobis Apoſtolus ipſe commendavit, ex Eccleſiis minime tollantur: & ubi ſublatæ ſunt, reſtituantur, maxime vero de tempore, & Dominica, & aliis vetuſtis, & ſolennioribus feſtis: Quæ autem de Sanctis adjecta ſunt, ad ea, quæ in veteri de Sanctis communi poſita ſunt, revocanda:

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

& ſicubi modum excedunt, corrigenda videntur. Vigiliæ item, & exequiæ mortuorum de more veteris Eccleſiæ celebrentur: eſſet enim immane, in Eccleſia nullam illorum memoriam retinere, quaſi animæ ipſorum una cum corporibus interierint. Feſti item dies ab Eccleſia recepti, retineantur, ſi non omnes, tamen præcipui. Omnium Sanctorum, & apud ſingulas Eccleſias eorum Sanctorum, qui ibidem ſingulares patroni habentur, ut in eisdem Sanctorum feſtis Deum in Sanctis honoremus, noſque ad imitationem ipſorum excitemur, & conſideremus orationibus ipſorum adjuvari, & meritis aſſociari. Dies item rogationum ante Aſcenſionem Domini, & Lytania in die ſancti Marci, & per annum aliæ conſuetæ proceſſiones pro veteri more obſerventur. Similiter in Hebdomada ſancta, & circa reliqua Eccleſiæ feſta debitæ ſolennitates adhibeantur, & in Vigilia Paſchæ, & Pentecoſtes aqua Baptismalis per omnes Eccleſias Parochiales ſolenni benedictione præparetur, ac cum abſtinentia carnium, quæ non abominationis, ſed temperantiæ cauſſa ſuſcipitur, per ſe bona, & ad carnem caſtigandam apta ſit, ac etiam publica utilitas poſtulet, ut certis temporibus a carnibus abſtineamus, cum alias pecora ad aſſiduum carnium eſum ſufficere vix poſſint, mos, & inſtitutum veteris Eccleſiæ diebus jejuniorum, feria ſexta, & Sabbato a carnibus abſtinendo

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

nendo retineatur. Nec improbetur benedictio earum rerum, quæ exorcismis, & orationibus ad usum hominum præparantur, dummodo operationes, quæ inde nascuntur, non rebus ipsis, sed divinæ virtuti tribuantur, & caveatur, ne eædem ad ullum incantationis, aut superstitionis genus transferantur: Et quamquam cum Apostolo sentiendum, eum, qui cælebs est, curare, quæ sunt Domini &c. eoque magis optandum, multos inveniri Clericos, qui cum cælibes sint, vere etiam contineant, tamen cum multi, qui ministerii Ecclesiastici functiones tenent, jam multis in locis duxerint uxores, quas a se dimittere nolint: super ea re generalis Concilii sententia expectetur, cum alioqui mutatio in ea re, ut nunc sunt tempora, sine gravi rerum perturbatione nunc fieri non possit. Illud tamen negandum non est, etsi conjugium per se honorabile est, juxta Scripturam: eum tamen, qui non ducit uxorem, & vere continet, melius facere, secundum Scripturam. Eadem est ratio usus Eucharistiæ sub utraque specie, cui multi etiam assueverunt, & ab eo avelli sine gravi rerum motu hoc tempore non possunt: & quia Concilium Oecumenicum, cui omnes Imperii Status se submiserunt, procul dubio piam, & sollicitam curam adhibebit, ut in hoc casu conscientiis multorum, & publicæ tranquillitati optime consulatur, qui usum utriusque speciei antehac receperunt,

Sæcul. XVI A C. 1548.

eumque relinquere nolunt, ſuper ea quoque re deliberationem, & ſententiam Oecumenici Concilii expectent: hi tamen, qui utriusque ſpeciei uſum amplectuntur, illam inveteratam ſub una ſpecie communicandi conſuetudinem reprehendere non debent: nec alteri alteros perturbent, donec ſuper ea re Concilium Oecumenicum decreverit. Et quamquam Sacramentum Euchariſtiæ ſub utraque ſpecie inſtitutum ſit, non tamen ſentiendum eſt, Chriſtum in carne dividi, contra quam Scriptura divinitus inſpirata tradit, ſed ſub ſingulis ſpeciebus integrum contineri. Ac quoniam in Sacramento Euchariſtiæ eſt verum Chriſti Corpus, & verus Chriſti Sanguis, in hoc Sacramento, Chriſtum merito adorari debere, item Sacramentum Euchariſtiæ ſemel verbo Chriſti conſecratum, etiamſi aſſervetur diutius, tamen Sacramentum, & corpus & ſanguinem Chriſti permanere, donec ſumatur.

§. XXIII.

Emendationis formula a Cæſare Auguſtæ promulgata.

Pallav. lib. II. cap. 2. n. 1. & ſeq.

Perlectis hiſce articulis Imperii Ordines Cæſarem rogarunt, ut pariter in iisdem Comitiis pro emendanda Eccleſiæ diſciplina formulam confici juberet: Annuit Imperator edito hanc in rem decreto, quod die decima quarta Junii

Junii prælectum, atque acceptatum se- Sæcul. XVI.
quentes viginti duos articulos circa re- A. C. 1548.
formationem continebat *I. de ordinatione, & electione Miniſtrorum Eccleſiæ, de eorum moribus, ſcientia, atque ætate. II. De officio Epiſcoporum, & Archidiaconorum, Parochorum &c. III. De obligationibus Decanorum, & Canonicorum. IV. De Officio Divino, & Pſalmodia. V. De reformatione Monaſteriorum Regularium, ac Sanctimonialium. VI. De Univerſitatibus. VII. De Xenodochiis. VIII. De prædicando Evangelio in ſua puritate juxta interpretationem Sanctorum Patrum. IX. De Adminiſtratione Sacramentorum agit. X. Uſus Linguæ Latinæ in Sacris approbatur. XI. Monentur Epiſcopi, ut Confirmationis Sacramentum adminiſtrent. XII. Approbatur Canon Miſſæ, uſusque pacem dandi, nec non ſtatuitur, quod ſub elevatione hoſtiæ nihil cantetur, ſimulque decernuntur ea, quæ ſacras Pyxides, & Tabernacula concernunt. XIII. Innovatur lex de confeſſione ſaltem ſemel in anno apud proprium Paſtorem deponenda. XIV. Agitur de extrema Unctione. XV. Statuuntur ea, quæ Matrimonium ſpectant. XVI. Afferuntur rationes myſticæ, ob quas cæremoniæ Eccleſiæ fuerunt inſtitutæ. XVII. Conduntur ſtatuta circa Cleri, populique mores. XVIII. Damnatur pluralitas beneficiorum. XIX. Decernitur,*

Sæcul. XVI A.C.1548

qualiter populos regi oporteat. XX. Mentio habetur de Episcoporum visitationibus. XXI. Præscribuntur Synodi Diœcesanæ omni biennio, ac Provincialia Concilia singulis trienniis celebranda. XXII. Agitur de excommunicatione, monenturque Judices Ecclesiastici, ne anathema pronuntient, nisi in caussis criminalibus, gravibus, ac mortalibus, necnon duntaxat in eos, qui alia via ad officium redigi nequeunt.

§. XXIV.

Hæc formula Interim *a Protestantibus æque, ac a Catholicis rejecta.*

Sleidan. initio lib. 21. pag. 736.

Hic igitur erat tenor percelebris illius decreti a Carolo V. editi, quod vulgo *Interim* dictum universam Europam tot, tantisque tumultibus agitabat; nam reprobabatur unanimi consensu non tantum a Catholicis, sed ipsis etiam Protestantibus, Cæsar tamen illius Auctores largis muneribus augebat; Islebius enim a Cæsare, atque a Ferdinando Romanorum Rege liberale donum ob navatam operam retulit: Michael vero Sidonius Episcopatum Merseburgensem in Saxonia postmodum consecutus est. Equidem disertis verbis cautum erat, ne quis hanc formulam impugnare præsumeret, plures tamen prodiere libri, quibus hæc doctrina, necnon

Pall. l. II. c. 1 num. 1.

ipse

ipſe libellus tanquam ſummopere pernicioſus damnatus fuerat. Accuſabatur Imperator a Catholicis, quod Religionem immutandi, ac propria auctoritate ſua tot Conciliorum, ac Pontificum ſanctiones evertendi poteſtatem ſibi arrogaſſet: ut vero hoc *Interim* magis adhuc exoſum redderetur, collatum illud fuit I. cum percelebri illo Hexotico, ſeu unionis edicto, quod Zenon Imperator Anno Domini quadringenteſimo octogeſimo quarto a Petro Mongo Alexandrino Patriarcha, & Acacio Cæſarienſi Epiſcopo inductus ediderat, ſibique auctoritatem arrogaverat in fidei rebus decreta condendi, quibus ſpecietenus Nicæni, Conſtantinopolitani, & Epheſini Concilii Canones auctoritate etiam profana firmarentur, re tamen ipſa Calcedonenſis Concilii auctoritati derogaretur. II. Comparatum fuit Cæſareum hoc *Interim* cum Ectheſi, ſeu expoſitionis edicto, quod Heraclius Imperator Anno Chriſti ſexcenteſimo trigeſimo octavo promulgaverat, ut ſub ficto doctrinam a Monothelitis impugnatam defendendi obtentu ſenſim fidelium animis inſtillaret dogma eorumdem hæreticorum, qui Chriſto Domino nonniſi unicam voluntatem adſcribebant. III. Hoc Caroli decretum haud abſimile dicebant *Typo*, ſeu formulæ, Sæcul. XVI. A. C. 1548.

Sæcul. XVI. A.C. 1548

quam Constans Imperator Heraclii successor Anno reparatæ salutis sexcentesimo octogesimo quarto publici juris fecit, ac nec de una, nec de duabus Christi voluntatibus mentionem fieri præcepit, specietenus quidem, ut omnes hæretici ad Ecclesiæ unionem revocarentur, re tamen ipsa id fiebat, ut Christo Domino abnegaretur natura humana, cujus voluntatem supprimere gestiebant hæretici.

§. XXV.

Plures Scriptores Catholici hoc Interim *impugnantes.*

Sleid. lib. 21. p. 729 Spond. hoc ann. n. 7 Oriand. Hist. Soc. l. 8. n. 55.

Primi omnium in Italia hanc credendi formulam damnabant Veneti, ac die decima nona Julii Anno Domini supra millesimum quingentesimo quadragesimo octavo Senatus decretum edidit, quo omnibus, & singulis inhibitum, ne vel unicum illius exemplar retinerent, indicta in transgressores pœna corporali, constituto autem præmio, ac securitate omnibus, qui ejusmodi reos manifestarent. Præterea adversus hunc libellum Romæ supremus Ordinis Fratrum Prædicatorum Magister nomine Romæus calamum suum acuit: in Galliis vero Robertus Cenalis Abricensis Episcopus hoc *Interim* impugnavit

vit edito libro, cui titulus, *Antidotum ad postulata INTERIM*, quod anno Christi quingentesimo quadragesimo nono supra millesimum Parisiensibus literis excusum fuit, in quo satis prolixo sermone insurgit contra hosce duos articulos de Sacerdotum connubio, ac de Communione sub utraque specie, nec minus vehementer contra Bucerum, qui secundas inibat nuptias, declamabat. Denique Pater Bobadilla, ex primis novem S. Ignatii Loylæ sociis unus, dum adhuc in Cæsaris aula agebat, calamum suum strinxit, verum ea res parum grata erat Ignatio, ac Bobadillam, cum in Italiam reverteretur, satis remisse exceperat. Verum Imperator tot scriptis exagitatus cunctas hasce querelas sequenti responso elusit: „Ea, „ quæ articulos hujus *Interim* promul„ gando statui, nullo pacto Catholicos „ respiciunt; his enim veteres eorum „ usus, ac consuetudinem servandi ple„ na relicta est libertas, solos igitur ea „ spectant Lutheri Sectatores, quos ad „ rectam veritatis semitam, a qua de„ viarunt, hac ratione reducere decre„ vi: minus vero Ecclesiasticos ad in„ eundum matrimonium compellere „ intendo, eapropter in cælibatu suo, „ si ita placuerit, diutius vivere pote„ runt. Porro id, quod Communionem

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

Sæcul. XVI A.C. 1548.

„ nem sub duplici specie attinet, id u-
„ nice Protestantes concernit, minime
„ vero Catholicos ad hunc usum ad-
„ stringit. „ Nec vana erat hæc excusatio; quippe Carolus Imperator in hoc suo decreto Catholicis præceperat, ut in unione Ecclesiæ constantes, atque immoti persisterent, prout hucusque feciſſent. Denique illi, qui Carolo favebant, affirmarunt, quod Cæsar nullatenus articulos Ecclesiæ usui adversos comprobaret, sed duntaxat illos interim toleraret, eosque illis permitteret, qui jamjam hæresi essent infecti; ex hoc autem minime sequi dicebant, quod integra Lutheri doctrina toleretur: præterea demonstrabant, quod hoc decretum *Interim* nil commune habeat cum Typo, Ecthesi, & Henotico, cum evidens esset, quod hi tres Imperatores per ejusmodi edicta omnes quoque suos subditos ad errores, quos ipsi profitebantur, inducere moliti sint.

§. XXVI.

Paulus III. propter hoc edictum parum commotus.

Equidem summus Pontifex quosdam Præsules, qui hoc decretum vel emendari, vel supprimi curarent, ad Cæsarem

ſarem ablegare decreverat: cum vero Cardinalis Moronus, aliique Præſules Bononiæ congregati eidem ſuaderent, ut hac in re nihil moveret, hinc potiora habuit eorum conſilia, quam ſeſe omnibus, quæ inde eventura timebantur, malis exponere. Sæcul. XVI. A.C. 1548.

§. XXVII.

Tumultus ob decretum Interim *in Pontificis Aula ſuſcitati.*

Verum haud adeo paccato animo Pontificis Miniſtri hoc decretum excipiebant; quippe Cardinalis Farneſius apud Philippum Cæſaris Filium, atque inſigniores Hiſpaniæ Proceres hac ſuper re graviter querebatur; præterea Epiſcopus Ambiliatenſis Montano dixit: perdidimus omnia, actum eſt de re Chriſtiana. Alii palam ſpargebant, quod hæc credendi formula ſpecietenus quidem præſeferat doctrinam Catholicam, ſed talis ſit, quæ a Religione Catholica toto cœlo diſtat, atque peculiaria quædam capita attingentes, id reprehendebant. „ Quod in capitibus „ de peccato originali, de juſtificatione, „ de Sacramentis, de Baptiſmo, & de „ Confirmatione, libri hujus conſarci- „ natores eandem doctrinam non attu- „ liſſent, quæ decretis Concilii fuerat „ ſta- *Pall. l. XI. c. I. n. I.*

Sæcul. XVI A. C. 1548

„ ſtabilita ; cum enim ea collectio ad
„ usque Concilium duntaxat obtinere
„ debuerit, atque de his capitibus a
„ Synodo hactenus pronuntiatum ſit,
„ quid aliud hic fuiſſe dicendum infe-
„ rebant illi, niſi ut Concilii decretis
„ omnino ſtaretur ? jam vero diverſam
„ a Concilii decretis doctrinam velle
„ promulgare, nil aliud eſt, quam vim
„ omnem Concilio adimere, immo hoc
„ magis ſuſpicioſum eſt argutum illud
„ Cæſaris artificium, quod is quo tempo-
„ re inſtanter urgebat Concilium revo-
„ cari Tridentum, hoc ipſo tempore o-
„ mnem Synodi Tridentinæ decretorum
„ auctoritatem enervaret. Damnabat
„ inſuper totum illius doctrinæ corpus,
„ eoquod ambiguis loquendi formulis
„ exprimeretur, ſenſum ſatis commo-
„ dum prima facie admittentibus, in-
„ trorſum vero veneno tinctis, etiam
„ alicubi de induſtria verba generalia
„ conſectantibus, ut Lutheranis de-
„ tur effugium ad interpretationem iis
„ ex ſuo ſenſu affingendam. Certe li-
„ bri ejus auctores de concupiſcentia
„ loquuntur Lutheranorum in morem,
„ ac ſimiliter de juſtificatione, fiduciam
„ omnem in divinis promiſſionibus repo-
„ nentes, & nimium, immo vero totum
„ negotium, fidei tribuentes. Poſtea pro-
„ ſequuntur illi, in capite de operibus,

„ de

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

„ de merito *ex condigno*, in quo cardo
„ est ejus controversiæ, ne verbum qui-
„ dem dicitur. In capite de Ecclesia,
„ ejusdem unitas a capite visibili, quod
„ tamen ei essentiale est, non ut decet,
„ deducitur; immo, quod est deterius,
„ Ecclesiam sibi fingit hoc decre-
„ tum per charitatem invisibilem, ean-
„ demque postea visibilem reddere
„ non aliud est, nisi subtili quadam, &
„ occulta ratione Hierarchiam ever-
„ tere, & Lutheranorum sententiam
„ adstruere. Pro notis item veræ
„ Ecclesiæ statuit puram doctrinam,
„ & legitimum Sacramentorum usum,
„ omissa interim nota indubitata, quæ
„ est erga Pontificem Romanum obe-
„ dientia; id vero Sectariis omnibus,
„ ad Ecclesiæ nomen maxima animo-
„ rum obstinatione sibi arrogandum,
„ viam haud dubie aperit, neque ullo
„ modo ferendum illud, quod summi Pon-
„ tificis institutio sit in remedium schis-
„ matis, Episcoporum autem de jure
„ divino. Præterea Sacramentum pœ-
„ nitentiæ factum est ab iis prout a Lu-
„ thero, quando dicitur, iis, qui credunt,
„ hoc Sacramento id accipi, quod
„ Christus promisit, fieri, sicuti credunt:
„ ad hæc de Sacrificio Missæ id subti-
„ cetur, quod caput est, nempe, expia-
„ torium esse pro vivis, & vita functis.

„ quod

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

„ quod autem Sacerdotibus permitti-
„ tur uxores ducere, & Laicis Cœ-
„ nam Domini ſub utraque ſpecie ſu-
„ mere, cuique eſt perſpicuum horum
„ abuſuum conceſſione fidem omnem
„ catholicam labefactari. Denique u-
„ na & communis vox erat omnium,
„ qui Sedi Apoſtolicæ erant addicti, a-
„ gi nunc de ſumma rerum, jam con-
„ vulſa eſſe Eccleſiæ fundamenta, unde
„ vires omnes colligendæ, Principes
„ omnes exſuſcitandi, atque ad omnium
„ nationum Epiſcopos nuntii qua-
„ quaverſum mittendi, ut principio
„ huic obſtent, ex quo ſine dubio ſe-
„ cutura eſſet Eccleſiæ Romanæ, ſi non
„ everſio (quæ certe impoſſibilis) ſal-
„ tem maxima, quæ fuit unquam, &
„ fœdiſſima deformatio. (*)„

§. XXVIII.

Hæretici huic INTERIM vehementer oblu&tantes.

Sleid. comm. lib. 21. p. 737. Thou hiſt. lib. 5. n. 2.

Nec magis Hæreticis hoc decretum arridere videbatur; præcipui enim Lutheranæ Sectæ Præcones palam profitebantur, ſe illud nunquam receptu-
ros:

(*) Hæc Continuator de verbo ex ſuo Paulo Sarpio percelebri nugarum Architecto, deſtitutus alio probato Scriptore, tranſcripſit.

ros: insuper Casparus Aquila Salfeldensis Minister in Thuringia illud vehementi calamo infectabatur. Huic scribendi caussam dederat Islebius, eoquod is domum reversus jactitaret, quod nunc aureum instaret sæculum, imo & Ipsemet Casparus Aquila hoc decretum approbaret. Bucerus quoque Argentinensis Præco nunquam illud recipere voluit, eoquod, ut inquiebat ipse, hoc decreto Pontificis auctoritas revocaretur. Alii præcipuarum urbium Protestantes Ministelli, atque inter eos præsertim Wolfgangus Musculus Augustanus, Brentius Hallensis, Osiander Norimbergensis, ac nonnulli alii maluerunt suis officiis, ac prædicandi muneri nuntium mittere, seque in Prussiam, vel ad Helvetios recipere, quam huic *Interim* subscribere. Obsistebat pariter obfirmato prorsus animo Joannes Fridericus Saxoniæ Dux, qui præ omnibus Ministris Lutheranæ hæresis magis studiosus erat. Nec deerant alii plures præcipue in Saxonia, & Thuringia, qui in Cæsaream hanc Constitutionem scripta, ac dicteria prorsus atrocia evomuerunt, quos inter certe postremus haud erat Calvinus, qui Genevæ pro summo imperio Religionem moderabatur. Verum famosos hosce libellos Joannes Cochlæus validissimis argumentis confuta- Sæcul. XVI. A.C. 1548.

Sæcul. XVI A C. 1548.

bat, ac Cæsaris innocentiam edito libro vindicabat, ad cujus exemplum plures alii Viri eruditione clarissimi Imperatorem defendere aggrediebantur.

§. XXIX.

Constantienses hoc Interim *acceptare, per Cæsarem compulsi.*

Thou l. 5. n. 5. *Sleid. l. c. p. 738.*

Interea Cæsar totus in eo erat, ut librum suum tueretur, hinc eos, qui illum acceptare renuebant, severe plectebat, quam ob rem a Magdeburgensi, ac Constantiensi urbibus graves deposcebat pœnas; cum enim Constantienses ægerrime ferrent, quod tanquam Cæsaris hostes haberentur, hinc suos Deputatos Augustam decreverunt; cum autem conditiones nimium duras sibi imponi arbitrarentur, totam rei gestæ seriem ad urbis suæ Senatum perscripserunt; Senatores itaque literis ad Cæsarem die undecima Julii datis perdemisse hæc eidem exponunt: *Supplices petimus, Augustissime Cæsar, ne quid contra conscientiam, & animæ salutem agere coganur, videmus periculum nostrum, & in maximis angustiis versamur: nisi enim pareamus, omnes nostræ fortunæ, atque vita in discrimen vocantur: quod si vero morem gerimus, Dei vindicta, atque judicium nobis subeundum erit: parcas igitur, nec*

in

in calamitoſos, atque deſertos gravius aliquid ſtatuas, præſertim, cum nos non magis, quam alii deliquerimus, & Imperii, ac domus Auſtriacæ cauſſa, maximas olim ſimus perpeſſi calamitates, & ne nunc quidem ullum onus, quod a nobis præſtari poſſit, atque debeat, recuſemus: ac licet pertenue ſit noſtrum ærarium, & facultates exiguæ, tamen in mulctam daturi ſumus aureorum millia octo, & tormenta magna quatuor: ſed petimus, ut religionem, in qua nunc annos viginti permanſimus, nobis permittas vivere ad decretum uſque legitimi Concilii, neque graviora civitati, quam ferre poſſit, imponas. Sæc. XVI. A.C. 1548.

Ad hæc Atrebatenſis Epiſcopus paucis repoſuit: „ cum ſat luculenter „ appareat, quod concordiam reſpuatis, „ hinc Cæſar ad alia recurrere media „ cogitur, ut vos ad officium redigat.„ Accepto hoc reſponſo Deputati re infecta ad ſua reverſi ſunt. Porro plurium ſententia eo abibat, quod Cæſar ſuam formulam a Conſtantienſibus non fuiſſe acceptatam, haud iniquo tulerit animo, cum illi eſſet in mente, armis potius hanc urbem Auſtriacæ ditioni ſubjicere, quam initis concordiæ pactis Religionem ibidem ſtabilire (*). Enimvero Cæſar Alphon-

(*) Hæc Thuanus Gallus in invidiam Auguſtiſſi-

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

Alphonſum Vives hanc urbem ex improviſo capere juſſit: verum hic Belli-dux proſpero hujus expeditionis ſucceſſu fruſtratus non niſi cum vitæ ſuæ diſpendio receſſit: Cæſar vero urbis incolas Imperio proſcripſit, cumque ipſimet cives in diverſa ſcinderentur ſtudia, longe conſultius fore cenſebant, ſi proximum exitium debita ſubmiſſione præveni-

guſtiſſimæ Domus Auſtriacæ nullo allegato Auctore vulgavit, quantæ fidei autem Scriptor audiat Thuanus, legere eſt apud Henricum Schüz, qui in ſacro commentario critico, Verbo *Thuanus* hæc habet: *Plurimos ſane, ſed heterodoxos maxime, ſui encomiaſtes reperit Thuanus, quos inter facile agmen ducit Conringius, ut videre eſt apud P. Ignatium Schwarz. P. III. Colleg. Hiſt. p.* 128. 129. 130. 132. 133. 134. *At ſi in diſcipulum recidit gloria Magiſtri, quem ille ſequitur: etiam dedecus utrique erit commune. Secutus vero eſt, ipſo Conringio teſte, Thuanus Sleidanum, Cythræum, Buchananum &c. Prò quanta nomina! nimirum mendaciſſima. Meruit certe Thuanus, ut adverſus ejusdem fabulas, ac impoſturas calamum ſtringeret Joannes Baptiſta Gallus JC. & librum pariter publicaret, cui Titulus: Notationes in Thuani Hiſtoriam, lectoribus & utiles, & neceſſariæ: quas lege ſis apud Gretſerum T. XVII. Operum P. II. à p.* 23.

venirent, quocirca decretum *Interim* re- Sæcul. XVI. A.C. 1548.
ceperunt, quo facto mox die decima tertia Octobris concordiæ articuli utrinque firmati fuere.

§. XXX.

Argentinenſes ad acceptandum idem decretum ſollicitati.

Die vigeſima octava Junii Granvellanus Cæſaris juſſu Argentinenſes Deputatos, quorum princeps erat Jacobus Sturmius, adeſſe juſſit, eisque per Henricum Haſium hæc ſignificari fecit: *ſcitis utique, quemadmodum Imperii Ordines a Cæſare flagitarint, ejusque fidei permiſerint, ut rationem aliquam conſtitueret, quæ ſervetur adusque Concilium: id ille fecit, & formula fuit conſcripta a viris doctis, atque bonis, quam Principes omnes, paucis quibusdam exceptis, & præcipue Civitates approbarunt: cum autem vos & quidam alii Cæſarem oraſtis, ut ſuis hoc denuntiare liceret, aſſenſit ille, atque interea expectavit: verum quod nihil adhuc veſtri reſponderint, eſt nonnihil ei moleſtum, ideoque mihi dedit negotium, ut, quæ ſit veſtra voluntas, cognoſcam.* *Sleid. comm. l. 20. p. 732. Thu. hiſt. l. 5. n. 2.*

Ad hæc Deputati, cum ſilentii cauſſam exponerent, epiſtolam exhibent ex Argentinenſis Senatus ſententia Cæſari inſcriptam, in qua ita differebant: *nihil*

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

nobis magis est in votis, quam ut in omnibus Cæsari gratificari liceat: sed nobis, nostrisque civibus ita est persuasum, quod si decretum hoc omnino recipiamus, fore, ut & conscientiam nostram ipsi lædamus, & Deum graviter offendamus, & nostræ saluti pessime consulamus: cum autem Cæsar pro sua prudentia satis intelligat, quam sit istud grave, petimus nos per Christum, ut in re tam ardua, quæ non ad facultates, atque bona, sed ad animæ salutem, & ad vitam sempiternam pertinet, nostri rationem habeat, & sicut aliis diversæ partis, ita nobis quoque Religionem permittat Augustanæ Confessionis, adusque Concilii decretum, uti sæpe constitutum fuit in comitiis, neque cogat, ut secus, quam sentimus, ore profiteamur, nos vicissim omni ratione curabimus, ne quid in nostra Civitate turbulenter, aut irreligiose fiat, neve prava dogmata locum habeant, & ne qua vicinis querimoniæ caussa detur. De cetero hac in re nil amplius petimus, nisi quod pluribus aliis jam concessum fuit.

Perlecta hac epistola Granvellanus Deputatis significari jussit, Cæsarem semper præclare de eorum civitate sensisse, cum vero plerique omnes illius decretum laudassent, ratumque habuissent, non esse, cur ipsi putarent se exemptum iri.

§. XXXI.

Sæcul. XVI.
A. C. 1548.

§. XXXI.

Exitus Augustani conventus.

Cum autem nihilominus Deputati formulam acceptare recusarent, Granvellanus eos minis terrere cæpit, nec tamen ullo pacto eorum pertinaciam frangere potuit, unde Imperator die ultima Junii comitiis finem imposuit, prius tamen decrevit, omni studio in id incumbendum esse, ut Synodus Tridenti continuaretur, necnon decretum *Interim* rursus promulgaretur, addito mandato, illud absque ulla exceptione recipiendum esse. Finitis itaque comitiis Imperator Imperii Ordines, ac Principes rogabat, quatenus suos quoque Deputatos ad Concilium decernerent, quamprimum obstacula a Pontifice posita cessaverint. Præterea promissis fidei publicæ literis omnes Ecclesiasticos, necnon Confessioni Augustanæ addictos, ut & ipsi Concilium accederent, invitabat, potissimum eo nomine, ut ibidem eorum causa juxta Christianæ prudentiæ leges dijudicaretur, ac sepositio privatæ utilitatis studio definitiones nonnisi sacris Literis innixæ promulgarentur, ac denique eisdem, prout æquitas tulerit, differendi facultas concederetur. *Thu. l. 5. Sleidan. l. 21 p. 736.*

Sæc. XVI. A.C. 1548.

Tertia demum Menſis Auguſti die Cæſar convocatis Auguſtanis Senatoribus, aliisque civium præcipuis per Heldum nomine ſuo hæc ſignificari juſſit: *Turbulenter, ac ſeditioſe plurimis nunc annis adminiſtrata fuit veſtra reſpublica, ejusque rei cauſſa eſt, quod in Senatum adlecti fuerint de media plebe homines imperiti, & opifices, nullam ad rem minus, quam ad gubernationem idonei: ego vero, qui Civitati bene conſultum volo, ut huic malo medicina fiat, exauthorare debeo hos omnes, non quidem ignominiæ, ſed communis utilitatis cauſſa.*

His dictis Cæſar quosdam alios prioribus ſubrogabat, ac nominatione facta illos, quos in Senatum adlegebat, fidei jurejurando ſibi obſtrinxit, eosque hortatus eſt, ut officii ſui munia cum ſumma integritate obirent, ac decreto Religionis parerent, omnemque obedientiam Cæſari præſtarent. Poſtea opificum Tribus ſimul abrogavit, literasque omnes, quibus earum privilegia continebantur, mox novo Senatui exhiberi juſſit, atque indicta capitis pœna ſanxit, ne qua civium deinceps conventicula fierent. Novam hanc Reipublicæ formam poſtea clauſis omnibus urbis portis voce Præconis publice promulgari, ac varias civitatis ſtationes valido militum præſidio firmari præcepit: Sena-

tus

tus vero Cæsari gratias ob tam paternam sollicitudinem rependens omne obsequium eidem pollicebatur. Sæcul. XVI. A.C.1548.

§. XXXII.

Argentinensium epistola ad Cæsarem.

Longe minorem obsequendi voluntatem exhibebant Argentinensium Deputati; hi enim ad Cæsarem Gallice, cum huic idiomati multum affectus esset, epistolam dederunt, in qua hæc exponebant: *Religionis decretum convocatis, & adhibitis nostræ civitatis theologis, totum diligenter expendimus: & quamquam in ea reperiantur, quæ non omnino dissident a sacris literis, quoniam tamen ita scripta sunt, ut in plerisque sit opus explicatione majori, perdifficile nobis est, atque grave, sic illa recipere; nam persuasissimum nobis est, doctrinam nostram, atque ceremonias congruere cum verbo Dei, neque posse a nobis, nisi cum offensione Dei, & vulnere conscientiæ, vel deseri, vel immutari prius, quam facta sit cognitio, & nostri etiam homines auditi: hæc enim consuetudo semper fuit inde a prima ætate Ecclesiæ, ut a legitimis conventibus dubia, & controversa definirentur. Hæc quoque ratio semper omnium optima visa fuit in imperii comitiis, ut pio concilio res tota permitteretur: itaque per omnia sacra, perque Sanguinem Christi rogamus,* Sleid. p. 741.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

gamus, pro nobis effusum, ut in eo valeant Imperii decreta, nobisque Religionem hanc tueri liceat, donec legitimi Concilii authoritas intervenerit: etenim neque melior, nec ad constituendam pacem utilior iuveniri via potest, neque sane diuturnior.

Verum Carolus Cæsar eadem ferme, quæ nuper responderat, eis significari jussit, præcipiens, ut sese submitterent, nec ultra precibus instarent, cum hac super re aliud decerni non possit, ipsis tamen promisit, quod in Synodo suas querelas libere proferre valerent, porro intra mensem diserte, quæ sit ipsorum voluntas, exponerent. Hoc responso Senatores valde conterriti, magnum, ut vocant, Reipublicæ Senatum convocant, qui tamen non nisi in difficillimis, maximique momenti rebus cogi consueverat, ac trecentis constabat civibus, ita ut ex singulis tribubus, quarum sunt viginti numero, quindecim seligerentur.

§. XXXIII.

Decretum Interim *ab Argentinensibus sub quibusdam conditionibus acceptatum.*

Sleid. Thuan. l. c.

Collectis itaque Senatorum suffragiis, plerique decretum *Interim* minime recipiendum, nec ulla concordiæ pacta esse

esse ineunda censebant: Verum interjectis aliquot diebus accepto nuntio, quod Cæsaris copiæ jamjam appropinquarent, Argentinenses ad mitiora descendere cæperunt, tandemque die septima Septembris datis ad Cæsarem literis supplices hæc exposuerunt: *Quoniam nos, invictissime Cæsar, ad Concilium rejicis, & fore dicis, ut ibi res juxta sacras literas tractetur, conditionem accipimus: & ne videamur esse contentiosi, vel obstinati, quo minus nostræ civitatis Episcopus formulam illam tuam certis in templis apud nos per sui ordinis homines instituat, non recusamus: de templis cum eo transigemus, nec ullum inferemus impedimentum, neque cives ab illis arcebimus, & cuique liberum erit, quam volet, & quam rectam esse putabit, religionem sectari, sed ea lege tamen, ut nobis invicem habere liceat aliquot templa, in quibus verbum Dei pure doceatur, & administrentur Sacramenta, sicut decet, & lingua populari. Curabimus etiam, ut populus in disciplina contineatur, & ne quid præter decorum fiat: deinde dies festos, & quod reliquum est de jejuniis, & interdicto esu carnium, observari mandabimus, neque patiemur, ut pro Concione, vel aliis in locis aliquid fiat, quod offensioni caussam præbere possit. Et quoniam hæc doctrina multis nunc annis ita radices egit in animis hominum, ut, nisi cum vulnere conscientiæ, tam subi-*

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

subito tolli non possit: deinde, quoniam hac ratione, quam ostendimus, decretum tuum, Cæsar, locum apud nos habebit, oramus, quam possumus vehementer, ut nostris precibus acquiescas, & ad usque Concilii tempus religionem hanc nobis permittas.

Has conditiones, quas Jacobus Sturmius pro sua eloquentia fusius exponebat, ratas habuit Imperator, ea tamen lege, ut Argentinenses cum suo Episcopo concordiæ pacta inirent, si vero cum illo convenire non possent, penes Cæsarem sit hujus litis decisio: cum autem Episcopus ex Limpurgensium Familia in Franconia ortus, primo sese duriorem monstraret, tandem utrinque arbitros seligere oportebat, ex quorum sententia urbis Senatus tres Ecclesias huic Præsuli concessit, atque Ecclesiasticos in suam fidem, ac tutelam recepit, eo tamen pacto, ut hi quotannis aliquam pecuniarum summam penderent, hacque lege ab omnibus oneribus, atque exactionibus immunitatem redimerent. His ita stabilitis Episcopus vicissim, id efflagitantibus Professoribus, cunctisque civibus in usum Scholæ Collegium S. Thomæ, de quo ingens fervebat controversia, unacum reliquis Templis Senatui cedere jubebatur.

§. XXXIV.

Sæcul. XVI.
A.C 1548.

§. XXXIV.

Ulmenſes ad recipiendum INTERIM a Cæſare ſollicitati.

Poſt hæc Imperator Ulmam petit, Senatum abrogat, novumque inſtituit, ac Proteſtantes Miniſtros, eoquod Religionis decretum acceptare recuſaſſent, cuſtodiæ dari præcipit, eo potiſſimum nomine, quod hujus Urbis Senatus omnino Cæſari addictus, hoc idem decretum jamjam recepiſſet. Hos inter Miniſtellos præcipuus erat Martinus Frechtus Heidelbergenſis Profeſſor, qui poſtea Anno Domini quingenteſimo vigeſimo octavo ſupra milleſimum Ulmæ Lutheri hæreſin ſermonibus ſuis divulgabat. Porro durantibus Auguſtanis comitiis Ulmenſis Senatus ad Granvellani preces a Frechto petierat, ut Auguſtam delatus Religionis negotio adlaboraret, hancque in rem Phlugium, Sidonium, & Islebium accederet: Ille autem, quod rem ſibi ſuſpectam haberet, & nullum e reliquis civitatibus Miniſtrum Proteſtantem cerneret, eo ire recuſat: Ubi vero Cæſar Ulmam venit, Senatus Frechtum, ceterosque Miniſtros convocat, eosque, quid de decreto ſentirent, edicere jubet: hi mox, quid in hoc *Interim* probarent, quidve reji-

Sleid. l. 21. p. 743.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

rejicerent, exponunt: interrogati autem, cur non & ipsi imitarentur Augustanos Præcones, qui hoc decretum jurata fide receperunt, ac nihilo secius libere eorum sectam profitentur, ad hæc responderunt Ulmenses Ministri: (*) *Nobis non constat, quid illi fecerint, neque nostrum est, alieni facti rationem reddere: nos quidem initio, cum ad Ecclesiæ ministerium adhiberemur, fide ipsis data promisimus, quod doctrinam Evangelii pure, ac incorrupte annuntiare velimus, sine traditionibus hominum: si nunc senatus eam rationem non probet, petimus, ut jusjurandum nobis remittat.* His dictis abire jussi sunt.

§. XXXV.

Ministri Ulmenses, exceptis duobus morem gerentibus, custodiæ dati.

Sleid. p. 747. Hisce Ministris post meridiem revocatis nonnulli Deputati hæc significabant: *Captivos vos hodie Cæsar coram se*

(*) Verius respondissent, quod Lutheranæ sectæ genium, ac conditio ea sit, ut pro diversa temporis, loci, & privati commodi ratione, ac circumstantiarum vicissitudine sectam suam in præcipuis etiam articulis immutari, diminui, & augeri patiatur.

Sæcul XVI. A.C.1548.

se sisti jubet, moxque ad ejus traducemini palatium, rogate Deum, ut vos spiritu suo gubernet. Hi isto nuntio parum territi respondent: *quoniam ita visum est Deo, non recusamus ullum periculum:* his dictis bene sibi invicem precabantur. Ergo ad palatium deducuntur, ibidemque diu expectare coacti, confluente jam ingenti populi multitudine abstrahuntur ad Georgii Beffereri Viri consularis ædes, in quibus Granvellanus, & Atrebatensis Episcopus ejusdem Filius diversabantur, qui hosce Ministros ad saniora consilia reducere nitebantur, ubi vero post crebras altercationes ultro, citroque habitas illos ad acceptandum Cæsaris edictum inducere desperarent, mox catenis vinctos ad publicos carceres deduci jusserunt, sub valido Hispanorum, ac Germanorum præsidio, quibus Joannes Comes Nassovius præerat. Ex hisce Ministris duo sese subjecerunt, decretum hoc recipientes. Porro cum Frechtus in custodiam abstractus domum suam pertransiret, Fratrem suum, qui forte per fenestras prospexerat, allocutus est, eidemque uxoris suæ, ac rei domesticæ curam commendabat, cum autem ille Frechtum ad constantiam animaret, confestim & ipse in carcerem ducebatur. Hæc gesta fuere die decima sexta Augusti, captivi

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

ptivi autem nonnisi per quadriduum in carcere detenti fuerant, & quinto die, quo Cæsar illinc abibat, unaomnes vinculis soluti currui imponebantur, ac circiter ducentis militibus Hispanis stipati Kirchenum deducebantur, ubi octo ferme diebus in Alregii Germani Belliducis potestate relicti, tandem Madronio Hispanorum centurioni in custodiam dati sunt. Post hæc Imperator exeunte Mense Augusto Ulma Spiram venit, ibidemque duodecim illa belli tormenta recepit, quæ Argentinenses Cæsari tradere promiserant. Exiguo post temporis spatio Spiræ subsistens Imperator, Moguntiam contendit, ubi secundo flumine Rheno vectus in inferiorem Germaniam descendit, ac Saxoniæ Ducem, necnon Hassiæ Landgravium diversis navibus impositos secum captivos abduxit.

§. XXXVI.

Diversæ inter Lutheranos factiones ex decreto Interim *conflatæ.*

Spond. ad hunc ann. n 8.

Hæ demum fuere oppositiones, quibus decretum *Interim* per universam Germaniam impugnabatur: verum id ipsum novas insuper dissensiones inter ipsos Lutheri sectatores concitabat; nam eorum nonnulli illud acceptan-

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

ptandum, alii econtra rejiciendum contendebant, nec deerant non pauci, qui *rigidi Lutherani* appellari geſtientes, nec in minimo articulo a Lutheri doctrina diſſentiendum eſſe prædicabant, alii vero ejusdem Sectæ alumni *Adiaphoriſtæ*, ſeu *Indifferentes* vocabantur, eoquod legitimas Eccleſiæ, & Conciliorum Conſtitutiones, cæremonias, Baptiſmum parvulorum, jejunia, orationes, aliosque ritus, ac Religionis exercitia ejusmodi conditionis eſſe dicebant, ut abſque æternæ ſalutis diſcrimine unicuique liberum eſſet hiſce ſacris uti, vel non uti, nec propterea ulla eſſent obeunda pericula, ſatiusque eſſe affirmabant, ejusmodi legibus uti pacis, tranquillitatisque cauſſa, quam renitendo turbas, ac tumultus ſuſcitare. Inter illos autem, qui *Interimiſtæ* dicebantur, erant Philippus Melanchton, Paulus Eberus, Georgius Major, aliique Miniſtri Wittembergenſes, qui Confeſſionem Auguſtanam, Lutheri libros, nec non ipſummet *Interim* Cæſareum multis in locis correxerunt, immutarunt, ac ſuppleverunt, vel prout eorum adverſarii ipſis objiciebant, omnino *everterunt, ac perverterunt.* Horum Antagoniſtæ longe acerrimi erant Matthias Flaccus, Nicolaus Gollus, Amsdorffius, aliique, qui Adiaphoriſtas accuſabant fallaciæ, ac diſſimulationis, eosque ha-

Sæc. XVI. A C 1548.

rum artium subsidio ita rem agere ajebant, ut tandem Pontificiam doctrinam restituerent. Præter hasce factiones alia adhuc erat, quæ inter hasce duas mediam quasi viam tenere gestiebat, atque hujus ipsius sectatores rursus in duas scindebantur sectas, quarum primi vocabantur *Cæsarei*, qui in nullo articulo se Lutheranos profitebantur præterquam in usu calicis, & Sacerdotum conjugio; alii vero vocabantur *Interimistæ Lipsienses*, qui pro suo arbitratu doctrinam Lutheri cum Catholicorum dogmatibus commiscebant.

§. XXXVII.

Concilium Augustanum a Cardinale Ottone celebratum.

Lab. Collect. Conc. tom. 14 p. 566. Dupin. Bibl. des Aut. to. 14. p. 202.

Ceterum Reformationis decretum, cujus supra meminimus, minus acriter fuerat impugnatum, quinimo ad illius exemplum plures instituebantur Provinciales Synodi, quarum duæ hoc anno fuerunt celebratæ, quas inter prima erat Augustana Synodus sub Ottone Cardinale hujus Provinciæ Episcopo Dilingæ ad Danubium in ejusdem Metropoli celebrata. Hæc die secunda Mensis Novembris cæpta nonnisi ad tertiam diem protracta fuit, eique initium fecit Martinus de Olave Theologus Hispanus,

ſpanus, ac Cæſaris Sacellanus, qui habuit orationem in hæc verba ex Actibus Apoſtolorum capite vigeſimo deprompta, ubi D. Paulus dixit: *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo:* Huic Synodo præfuit Auguſtanus Epiſcopus, unacum ſolo Nazianzeno Epiſcopo, qui Cardinalis nomine in Diœceſi Epiſcopalibus Officiis fungebatur. Aderant quoque nonnulli Abbates, Præpoſiti, Decani, & Capitulorum Canonici, Parochi, Vicarii, aliique Presbyteri. Porro prima Seſſio hora habebatur ſeptima matutina die duodecima Novembris, qua ipſemet Cardinalis rem divinam in Eccleſia Cathedrali peregit, eaque finita totus Clerus ſolemni ſupplicatione Dilingam proceſſit. Abſoluto ſermone Cardinalis præcipuas convocandæ hujus Synodi cauſſas paucis expoſuit, atque omnes hortatus eſt, ut præſens Synodi negotium cum ingenti Religionis ſtudio, atque animo a ſequiori affectu remoto pertractare velint. His dictis Joannes Albertus Widmanſtetter Ordinis S. Jacobi Luſitani Eques, Jurisconſultus, ac Cardinalis Cancellarius Cæſareum Religionis decretum in comitiis Auguſtanis receptum prælegit, eoque abſoluto congregati domum recedere juſſi,

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

Sæc. XVI. A.C. 1548

Cardinalem ad ſuum Palatium deduxerunt.

§. XXXVIII.

Hujus Synodi Statuta de reformatione.

Labb. l. c.

Hora diei tertia pomeridiana unàomnes in eadem aula convenerunt, moxque Cancellarius Synodum brevi oratione adhortatus eſt, qua finita confeſtim triginta tres articuli prælegebantur, in quibus varia erant ſtatuta circa diſciplinam, ac mores, & quidem in primo juxta ſacræ Sedis traditionem exponebatur Eccleſiæ doctrina circa SS. Trinitatem, Chriſti incarnationem, aliosque fidei articulos. In ſecundo acceptabatur Caroli V. decretum *Interim*, nec non aliud de reformatione, ibidemque agitabantur alia reformationis capita a Laurentio Campegio Cardinale, ſedisque Apoſtolicæ Legato Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo tertio in comitiis Ratisbonenſibus condita, ſimulque præceptum eſt, ut omnes Diœceſani his decretis ſeſe ſubjicerent. In tertio agitur de electione Epiſcopi Auguſtani, ac ſancitur, ut deinceps nullus eligatur, niſi ſit Presbyteratus Ordine inſignis, aut ſaltem ſe eundem ſacrum Ordinem ſine ulla tergiverſatione ſuſcepturum promittat. Quartus arti-

articulus ita decernit: *Ad Ecclesiasticas dignitates, animarum curas, aliaque beneficia ad nostram dispositionem, seu approbationem pertinentia, nullus posthac coadjutor, vel resignatarius, nisi examinationis testimonio subnixus fuerit, a nobis aut Vicario nostro in spiritualibus admittetur.* Sæcul. XVI. A.C.1548.

Quinto dotes, quibus sacris Ordinibus initiandi debent esse præditi, præscribuntur, ibique dicitur: præcipimus, *ut ordinandi super hæresibus hoc tempore jactatis, quid de illis, & contra, quid de Romana Catholica & Apostolica Ecclesia sentiant, diligenti examinatione probentur.* Deinde, *ut nullus ordinetur, nisi qui publicum a primario Sacerdote, vel magistratu patriæ suæ, aut ejus loci, ubi majorem vitæ suæ partem exegerit, de vita ejus, & moribus probatis, testimonium literis consignatum attulerit; qua in re primarii Sacerdotis, seu magistratus, & testium conscientiam oneramus. Ad hæc, ut ordinandi scientia explendis saltem Ecclesiæ ministeriis sufficiens, non titulis, sed diligenti constet examinatione. Eandem quoque rationem in his, qui ad prælaturas admittendi, & ad Ecclesias parochiales provehendi sunt, volumus haberi, atque ad parochiales Ecclesias quemquam, nisi populum docere, & velit, & sciat, nolumus admitti. Postremo neminem ad prælaturas, aut Ecclesias parochiales sive per electionem, sive per inferiores*

Sæcul. XVI A. C. 1548.

collatores, aut patronos deſignatus fuerit, prius inveſtiri, aut ad Eccleſiæ munera ſubeunda admitti debere, niſi examini ſatisfecerit, & vocationi ſuæ ſatisfacturum ſe pro viribus pollicitus fuerit, ſtatuimus, atque mandamus. Ætatem etiam ordinandorum, ſecundum laudabilem Eccleſiæ noſtræ morem, hactenus introductum, & ſervatum, deinceps quoque obſervari præcipimus: pro examinatione vero nullam ab his, qui a nobis deputati ad hoc fuerint, pecuniam exigi debere præcipimus.

VI. *Ignotos, atque vagos ſacerdotes, & monachos, abſque Prælatorum ſuorum teſtimoniis ſeu formatis, multoque minus ſuſpectos de fide, aut flagitioſos Sacerdotes, vel monachos ſeu fratres fugitivos, ad concionandi, ſacraque peragendi officium nusquam in noſtra diœceſi admitti, nec peregrinos, & ignotos presbyteros in conſortio aliorum Presbyterorum tolerari, vel ad Miſſarum Sacrificium, niſi ſui ordinarii, e cujus diœceſi proxime diſceſſit, literas de eorum Ordinibus, & honeſtate docentes oſtenderint, & a nobis, vel noſtro in ſpiritualibus Vicario admiſſorias habuerint, admitti debere præcipimus.*

VII. *Quos Græci Chorepiſcopos, hoc eſt, certarum regiuncularum in qualibet Diœceſi ſpeculatores, alii Archidiaconos, alii Archipresbyteros vocant, in noſtra Eccleſia cathedrali, quoad certum diſtrictum mœniis Augu-*

Augustanæ Civitatis adjacentem Archidiaconi, in reliqua vero Diœcesi Decanorum ruralium nomine censentur.

Hi diligenter Ecclesiis Parochialibus invigilent, ac senis quibusque mensibus sui districtus Ecclesias visitent, nec in templis picturas, aut imagines depingi patiantur, atque in inquirendis hæreticorum libris nullam diligentiam prætermittant, Ecclesiis autem Parochialibus de Romanæ Ecclesiæ ritualibus provideant.

VIII. *Parochi de fide, & Religione nostra populum sibi commissum doceant, atque instruant, sacramenta administrent, eorum mysticam gratiam exponant, publicis peccatis irretitos canonice, occultis vero delictis occulte arguant, & ad pœnitentiam adducant. Incorrigibiles nobis, aut nostro in spiritualibus Vicario indicent, ut vel publica satisfactione curentur, vel communione Catholica arceantur: parvulos quoque, & rudes quosque parochiæ suæ doceant certis temporibus symbolum fidei, Dominicam precationem, salutationem Angelicam, & decalogi præcepta.*

Quoniam autem interesse plurimum constat, qua ratione pueri, & rudes catechizentur, parochis nostræ Diœcesis catechismum, sive libros de institutione Christiani hominis reverendi Patris Domini Petri de Soto ex Prædicatorio Ordine, Theologi Hispani, & Cæsareæ Majestatis Confessoris doctissimi,

Sæcul. XVI A.C. 1548.

& religiosissimi Viri legendos, docendosque commendamus.

IX. *Decanus Collegii sui Clericos, & familiam in officio quemque suo contineat, exemplo alios præcedat, vitæ, morumque honestatem in habitu, & disciplina, debitumque fervorem in divinorum officiorum persolutione, & cæremoniis exigat, ebrios, aleatores, percussores, scortatores, & Officii sui immemores corripiat, sacris abigat, & pro jure sibi competenti mulctet. Scholastici Ecclesiæ nostræ dignitate, aut titulo eminens, juventutem Ecclesiæ ministeriis destinatam, doctrina, pietate, & morum honestate imbuat: aut per idoneos, & probos pædagogos institui curet.*

Studiosis quoque aliquibus, bonamque de se spem præbentibus Decanus, & Collegium provideant, ut justo studiorum suorum tempore, justisque sumptibus in academiis & catholicis universitatibus sustententur.

Canonici etiam juniores Theologum, qui in singulis Collegiis frequentioribus haberi debet, lectionem suæ professioni, & institutioni congruentem, certis horis, quemadmodum & vicarii, aliaque Collegiorum membra facere tenentur, prælegentem audiant.

X. *Clerus nostræ Diœcesis in habitu, coronæ tonsura, & incessu decorem servet, superiori veste talari indutus, atque pietate magis venerabilis, quam aut famulorum multi-*

multitudine, aut vano armorum terrore contemptibilis incedat. Mensa quoque utatur frugali, & ab ebrietate, ludis a jure prohibitis, atque omni ludicra levitate abstineat, luxum omnem fugiat, mercaturæ, aut cauponario exercitio, avaritiæ sordibus, sortilegiis, divinationibus, venationibus clamosis, omnibusque profanis negotiis, & a quibus cura sacerdotalis merito abhorret, prorsus alienus existat. Hospitia quoque publica, tabernas, aut ænopolia compotandi caussa non ingrediatur. Sæcul XVI. A. C. 1548.

Decernimus etiam, ut Sacerdotes caste, continenterque vivant, nullasque fœminas nisi aut sanguinis necessitudine junctas, aut annorum quadragenario numero majores, aut saltem suspicione carentes in illa vicinia, easque verecundas, sobrias, & publico testimonio castas liceat cohabitare.

XI. Quicunque plura beneficia obtinent, jubentur, ut retento, quod ex illis maluerint, unico beneficio, cætera intra annum resignent, aut nobis, vel deputatis ad hoc nostris dispensationum suarum privilegia hujusmodi ostendant.

Si qui vero posthac Sedis Apostolicæ dispensatione plura beneficia obtinuerint, nobis tanquam Ordinario loci dispensationis ejusmodi literas prius exhibeant. Et si quis dispensatione dignus videbitur, nihilominus statuimus, ut tales, aut alii quicunque Ecclesiarum rectores, & beneficiati vicariis

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

ſuis tantam ex fructibus portionem relinquant, quanta ad hoſpitalitatem ſervandam, ad jura Epiſcopalia, & Archidiaconalia perſolvenda, aliaque onera ferenda ſufficiat, alioquin a ſuis beneficiis, reſervato tamen unicuique Patrono, aut Collatori jure ſuo, decernimus amovendos.

Religioſos vero beneficiorum hujusmodi curæ a ſuis Prælatis præfectos, non obſtante eorum qualicunque exemptione, volumus nobis tanquam Ordinario eſſe ſubjectos.

XII. *Monaſteria cujuscunque Ordinis, ſecundum regulas, quas profeſſi ſunt, reformari, ipſosque monachos in obedientia, & Religione ſui Ordinis contineri volumus, ac jubemus impudicos, ebrios, ſuſpectos de hæreſi, aliisque criminibus pœnis debitis caſtigari: Intermiſſa* quoque ſacrarum literarum ſtudia intra ſex menſium ſpatium reſtaurentur, ædificia, & Bibliothecæ ſtudioſe curentur: *Moniales ab egreſſu monaſteriorum ſuorum, virorumque conſpectu ſe contineant, earumque monaſteria viri non ingrediantur, niſi id poſtulet inevitabilis neceſſitas. Canoniſſæ continentiæ ſtudium nulla voti ſolemnitate obſtrictum ſectantes, eommune habeant dormitorium, habitu modeſto, mundo, & caſtitatis indice utantur.*

XIII. *Concionator Evangelium, & ſacras Scripturas non ſuo, ſed Orthodoxorum, & ſanctorum Patrum ſenſu, & interpretatione tractet, ac doceat. Homilias*

Sancto-

Sæcul. XVI. A C. 1548.

Sanctorum Patrum, & Martyrum passiones, a fide dignis tamen Scriptoribus proditas, post Evangelia statis diebus poterit recitare: in Concione nihil profani, fabulosi, suspective proferatur, sed sint Concionesanorum verborum, & sanæ doctrinæ Concionator se ad captum auditorum dimittat: nunc Catechistam agat, nunc interpretem Scripturarum, nunc vitiorum reprehensorem, nunc Doctorem mysteriorum, omniaque, ad lucrum Christo afferendum, omnibus fiat: & a quæstionibus perplexis, & difficilibus, omni eruditionis ostentatione rejecta, abstineat, caveatque, ne se unquam ad convitia, injuriasque, quibus Ecclesia cum populi offendiculo dehonestatur, delabi contingat.

Sed sit ejus oratio modesta, sobria, gravis, & verbi divini nervis compacta, qua potens sit exhortari in sana doctrina, & eos, qui contradicunt arguere. *Misericordiam, bonitatem, & charitatem Dei opportuno tempore prædicet, & extollat, ita tamen, ut justitiæ ejus in benefactorum proemiis largiendis, malefactorumque pœnis infligendis non obliviscatur, ut dubitantes, & anxii, spe, & amore divino inflammentur, vel a peccatis deterriti resipiscant, ad Eleemosynas, satisfactiones, & opera pietatis inducat. Adversus grassantium hæresum tempestates populum præmoneant sæpe, & confirment.*

XIV.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

XIV. *Divinus cultus observetur, peragaturque his modis, & ritibus, qui per manus sanctorum Patrum nobis traditus, & per majores nostros in Sacrificio Altaris, Officiis defunctorum, Canonicis, ceterisque divinis laudibus, atque cæremoniis observatus fuit.*

XV. *In administratione, usuque Sacramentorum, ut confusio, & schismata in Ecclesia Dei vitentur, & Apostolicis traditionibus, sacrisque Canonibus, & Legibus reverentia debita habeatur; cæremoniarum, orationum, rituumque receptam uniformitatem Parochos nostros in omnibus sequi volumus, atque jubemus. Volumus etiam populum, quid in cujusque Sacramenti collatione agatur, in concionibus & Sacramentorum administratione frequenter doceri. Lingua latina, cui veluti divino instrumento in ipsa crucis ara sacris usibus dedicato, Ecclesia occidentalis Religionem Christianam fert acceptam, in Sacramentorum administratione, aliisque Ecclesiasticis Officiis per totam nostram Diœcesin retineatur.*

XVI. *Solemnes Cæremoniæ, & Orationes circa Baptismum hactenus in Ecclesia Catholica usitatæ, & in agendis Ecclesiæ nostræ descriptæ, nisi necessitas illud cogat, non omittantur, quarum significationes populo sæpius exponi mandamus; ut professionis suæ, qua Christo initiatus est, admoneatur. Susceptores quoque, seu sponsores par-*

parvulorum, ætatis provectæ sint, atque in fide probe catechizati, & instructi, quo non ore tantum, sed & mente, & serio ad interrogata respondere, suum munus intelligere, & parvulos, ubi adoleverint, & res postulaverit, in fide Orthodoxa instruere possint: ætate vero, aut fide nondum provectos, ad tantum munus admitti non debere, & ipsa ratio suadet, & nos præcipiendo decernimus. Sæc. XVI. A.C. 1548.

XVII. Parochi suo tempore de Confirmationis origine, mysterio, & Chrismatis arcano subditos sibi doceant, eosque ad ejus desiderium accendant.

XVIII. Canon Missæ submissa voce, excepta Dominica oratione, pacis exoptatione, Dei invocatione, & postrema populi salutatione, quemadmodum hactenus a Catholicis factum est, summaque Religione, ut mysteriis tremendis sua conferatur auctoritas, pronuntietur: reliquæ vero Missæ, quæ Catechumenorum dicitur, partes debita Religione, & voce alta, intelligibilique legantur, adsitque semper legenti minister, qui Ecclesiæ nomine respondeat sacrificanti. Evangelia, vel Epistolæ Dominicis, & festis diebus in parochialibus Ecclesiis populo, sive ante sacrum, sive sub eo, sive etiam a prandio, quod tempus Epistolæ declarationi non incommodum videretur, lingua germanica exponantur, eoque tempore nulla Missa,

Sæcul. XVI. A. C. 1548. *Missa, ne populum ab auscultatione distrahi contingat, celebretur.*

Organa ad populi aures nullum alium sonitum, aut numerum deferant, quam qui religiosus, ac pius ab omnibus habeatur. Sub elevatione sacræ Hostiæ antiphonæ ad hoc Sacrificium tantum pertinentes cantentur: quamquam melius, & veteri Ecclesia convenientius esset, præsentiam Dominici Corporis in altissimo silentio prostratos contemplari.

Eadem Hostia vitalis si in solemnibus festivitatibus, aut magnis supplicationibus circumfertur (quod nisi ex Catholico instituto, aut gravi caussa præsentibus devotis cultoribus, fieri non debet) quidquid veram devotionem non excitat, ludique omnes profani removeantur, sed & quando ad infirmos defertur, lumen præferri, & campanella fidelibus signum dari præcipimus.

XIX. Refertur Canon, qui incipit: *Omnis utriusque sexus*, ac præcipitur, ut fideles constituto ab Ecclesia tempore confiteantur, atque ad sacratissimæ Eucharistiæ sumptionem sese præparent, quam in rem Synodus Parochis injungit, ut hunc Canonem singulis Dominicis diebus jejunii verni promulgent: postea enumerat illos, quibus sacra Synaxis non administranda, aut saltem differenda est; hos inter recenset Synodus Judæos, Paganos, Hæreticos, excom-

communicatos, alienæ Parochiæ fideles, nisi sui Pastoris licentiam habeant, infantes infra annos discretionis, infames, Histriones, scorta, & Lenones, fœminas virilem habitum maligno animo gestantes, superstitioni deditos, in peccatis obstinatos, ebrios, usurarios, Catechismi doctrinam ignorantes, decimas solvere renuentes, vel iniqua mensura, aut pondere vendentes, & ementes. Denique prohibet, ne Sacerdotes pro confessionibus pecunias recipiant. Sæcul. XVI. A.C. 1548.

XX. Articulus loquitur de modo administrandi Sacramentum extremæ Unctionis.

XXI. Inquit Concilium: *Sacerdoti nuptias alibi, quam in Ecclesia, quæ proprius est Sacramentorum locus, admittere, conjungere, aut benedicere prohibemus, vetamus etiam a Sacerdotibus eos conjungi, de quibus edictis, aut proclamationibus, ut minimum tribus, iisque tribus diebus festis sibi succedentibus, propositis, aut in Concione publice factis, non constiterit eorum conjunctionem nulla legitima, canonicave caussa impediri.*

XXII. *Pro reconciliatione pœnitentium, aut alicujus Sacramenti, vel Sacramentalium quorumcunque administratione, sacerdos de pecunia, aut re qualibet sibi danda minime paciscatur, sed eadem pro temporis, loci*

Sæcul XVI. A.C.1548.

loci, personarumve necessitate, secundum ritum Ecclesiæ, sine mora administret.

XXIII. *Prælatos nostræ Diœcesis, Virgines, Ecclesias, Altaria, Cæmeteria consecrari; sacra loca quocunque modo exsecrata reconciliari, vasa, vestesque sacras, aquam, sal, palmarum ramos, fructus, herbas, cereos, agnum paschalem, fructus novos, & quæ sunt talia, quæ de jure, vel consuetudine ante hanc Catholicæ Religionis perturbationem consecrari, aut benedici consueverunt, suo quæque tempore, & loco, suisque ritibus, & orationibus per totam nostram Diœcesin benedici jubemus.*

XXIV. *De diebus festis feriandis nihil innovare volentes, præcipimus, ut festivitates Christi, ac beatæ Mariæ Virginis, aliorumque Sanctorum, juxta constitutionem, & Ordinationem per quondam felicis memoriæ Christophorum Episcopum Augustensem prædecessorem nostrum, desuper factas, & divulgatas, quarum tenor subinseritur, deinceps celebres habeantur.* Postea Synodus hoc Decretum recitat Anno millesimo quingentesimo trigesimo nono editum.

XXV. *Mandamus Plebanis Ecclesiarum Parochialium, ut non aliis, sed terminis hucusque in Germanica lingua usitatis, & quidem singulis diebus Dominicis, finita Concione, orationem dominicam, Angelicam Salutationem, Symbolum Apostolorum, & Deca-*

Decalogi præcepta, distincte, ac tractatim Sæcul. XVI.
ita prælegant, ut populus legentem repeti- A. C. 1548.
tione subsequi, ea discere, & memoriæ man-
dare possit.

XXVI. Synodus condit varia statuta pro Scholis, ac Collegiis, statuitque, *ut nullus ad Scholas, & Gymnasia de schismate, aut hæresi suspecta, nuper nuenatis de Religione perversis opinionibus contaminata, discendi, docendive caussa audeat proficisci.*

Insuper mandat, *ut Scholis præficiantur Magistri, & Pædagogi incorruptæ vitæ, a quibus tam pietatis Christianæ prima principia, quam rudimenta literarum juventus hauriat.*

Honestos denique proventus illis, qui juventutem literis imbuunt, designari præcipit, necnon innovat Concilii Lateranensis Decretum de Capitulorum studiis.

XXVII. Inquit: *Hospitalia nostræ Diœcesis conservari, reditus ad ea destinatos in nullos alios usus converti, atque sicuti alienati, aut in privatos usus conversi fuerint, revocari jubemus. Hospitalium, quorum fundatores sibi provisionem, ac dispensationem retinuerunt, administratores, saltem semel in anno provisoribus rationem reddant, quorum omnium curam, & inspectionem præcipuam, nobis divino aspirante numine,*

Sæcul XVI. A.C. 1548

numine, pro ordinaria nostra auctoritate Jumemus.

XXVIII. *Principes, ac Magistratus hortamur, ut invocati nobis, nostrisque Vicariis in exequendis hujus sanctæ Synodi Decretis auxilio sint: Jurisdictionem, libertatem, ac immunitatem Ecclesiasticam, Imperatorum legibus, & sacris Canonibus, Episcopis, & clero tributam, ac firmatam tueantur, nobisque conservent.*

Conveniat quoque populus diebus Dominicis, & festis ad divina, quæ in Ecclesiis celebrantur: Patres vero & Matres familias liberos, & familiam secundum audita in Concione domi instruant, timorem Dei, Symbolum Apostolorum, Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, præcepta Decalogi, & quidquid pertinet ad bonos mores, & virtutem in eis educandam doceant.

XXIX. *Monemus Abbates, Præpositos, Decanos, & clerum nostræ Diœcesis, nos hæc statuta synodalia ex sacræ Cæsareæ Majestatis formula, sacrisque Canonibus, & Patrum, antecessorumque nostrorum decretis, & statutis, non ad ostentationem, sed ad indubitatam reformationem ipsorum, nostrique gregis, pro ipsorum temporum usu, atque necessitate collegisse.*

XXX. *Injungimus, ne divinam hanc censuram, qua nulla est major in Ecclesia, leviter, aut propter exiguas, parvique momenti*

menti cauſſas proferant, ſed ut ſanitatem magis, quam ad interitum contumacium, ac rebellium animorum reſpiciant. Sæcul. XVI. A. C. 1548.

XXXI. Statuit, ut Religioſi, qui ſemetipſos dicunt exemptos, Ordinariæ jurisdictioni ſubjiciantur (*).

XXXII. Præcipit, ut omnes hujus Diœceſis ſubditi pro ſummo Pontifice Paulo III. Cæſare, & Romanorum Rege, aliisque preces ad Deum fundant.

XXXIII. Denique Synodus inquit, quod ex Conciliis, ſi quotannis celebrentur, plena morum emendatio ſperari valeat.

Perlectis omnibus hisce ſtatutis ad alteram diem indicta eſt Seſſio ſecunda, ubi Decanus Eccleſiæ Auguſtanæ ad SS. Trinitatem ritu ſolemni ſacrum decantavit, Cardinalis vero congregatos rogavit, ut ex Abbatibus, Canonicis, & Decanis ruralibus duos, vel tres nomina-

(*) Obſervandum, quod ejusmodi canon nequaquam in actis hujus Concilii reperiatur, ſed in Canone XXXI. decernantur preces pro Cæſare, Romanorum Rege, & pro Papa fundendæ: in Canone autem XXXII. Synodus pœnas in horum ſtatutorum transgreſſores decernit. Quo igitur conſilio Continuator ejusmodi Canonem confingere voluerit, qualis tamen ne in ipſo etiam ſtatuto trigeſimo tertio habetur, Lectoris judicio committimus.

Sæcul XVI. A.C. 1548.

rent, qui post maturam rei discussionem de iis, quæ emendanda essent, articulos conscriberent, simulque querelas exciperent, quæ forte contra Episcopum, ejusque Ministros deferri possent. His addidit Cardinalis *paratum se esse ad audiendum tranquillo animo singula, & ad obtemperandum monitis salutaribus sanctæ hujus Synodi in Spiritu sancto congregatæ.* Cum autem nemo unus quicquam moveret, collectis omnium suffragiis Synodi statuta communi calculo fuere approbata. Idem quoque post meridiem fuit propositum, simulque excipiebantur querelæ contra Clerum delatæ, quæ tamen admodum leves erant, nihilominus magis ampla harum inquisitio ad aliud tempus differebatur.

Die decima quarta Novembris tertia habebatur Sessio, cui datum est initium solemni sacro de B. Virgine decantato, quo absoluto Deputati relatione facta statutis pridie prælectis nihil addendum censebant. Post hæc rursum Cardinalis quosdam seligi petiit, qui in ipsum, ejusque Ministros inquirerent, ac monerent, si quid in illis emendandum deprehenderent. Verum Synodus communicatis inter se omnium Ordinum consiliis respondit: *Se nil amplius in Eminentissimo Cardinale desiderare, nisi ut pro*

pro conscientiæ suæ ratione statutis hisce Synodalibus insistat, ac veluti lex animata in Ecclesiæ suæ cardine eminens cetera membra in officio contineat. His absolutis proxima Synodus ad diem primam Septembris Anni supra millesimum quingentesimi quadragesimi noni indicta fuit, & postmodum Cardinalis omnibus congregatis grates rependens *Deum omnipotentem supplex rogavit, ut sibi in explendis, exequendisque hujus Synodi constitutionibus divino suo lumine assistere dignaretur.* His dictis soluta fuit Synodus. Sæcul. XVI A.C. 1548.

§. XXXIX.

Concilium Trevirense.

Sub idem tempus Joannes de Isemburg Trevirensis Archiepiscopus die vigesima quinta Novembris pro restauranda disciplinæ, ac morum integritate aliud celebravit Concilium, illudque diplomate Witlichii edito ad diem trigesimam Octobris indixit. Igitur præstituta die Archidiaconi, Abbates, Præpositi, Archipræsbyteri, Decani, aliique Ecclesiastici in Ecclesia Cathedrali convenerunt, præeunte ipsomet Archiepiscopo, qui a Nicolao Azotensi Episcopo suo in Pontificalibus Vicario stipatus ac congregatis ritu solemni bene precatus est, necnon precibus de more persolutis in *Labb. collect. Concil. t. 14. p. 606. & seq. Dupin. Bibl. des Auth. to. 14. p. 204.*

Sæc. XVI. A.C. 1548.

medium chori progressus cunctos præsentes pia, ac gravi oratione admonuit, ut omnem operam suam in salutarem Trevirensis Ecclesiæ emendationem conferrent. Absolutis hisce solemniis Pelargus Doctor erudito sermone Clerum hortabatur, ut ferventibus in Germania tumultibus ex nova hæresi suscitatis ipsi in fide constantes, atque immoti persisterent, & Diœcesim hanc errorum veneno infici præpedirent. Absoluta hac Oratione Patres instructo supplicum ordine ex Ecclesiæ Cathedralis choro ad vicinum B. Virginis Templum processerunt, occupatisque sedibus suis Archiepiscopi jussu Vicarius Generalis quæstiones circa doctrinam, mores, ac disciplinam pertractandas proposuit, cunctosque hortatus est, ut ipsimet omnibus bono exemplo præluceant. Placuit cunctis propositum emendationis schema; mox vero Azotensis Episcopus Trevirensis suffraganeus hæc subjunxit: *Non sine divina benignitate factum esse, credi oportet, quod post tot præclarissimarum regionum concussiones, post tantas templorum, ædiumque insignium, atque monasteriorum ruinas, quibus civitatum, provinciarumque ornamenta, & decus continentur, post tot Religionis miserandas strages, Trevirensis Ecclesia bonorum precibus, & sanctimonia, Patrum*

trum cura, Paſtorum excubiis, veterem, & ab Apoſtolis pæne traditam formam ad hæc usque tempora inviolabiliter retinuerit. Sæcul. XVI. A.C. 1548.

Poſtea idem Suffraganeus Patres rogabat, ut de omnibus, quæ ejus officio, quo Archiepiſcopi nomine fungeretur, dedecori eſſe potuerint, illum admonere velint. Ad hæc Patres uno ore reſponderunt, nihil aliud accuſatione dignum in eo reperiri, niſi quod in conferendis Ordinibus intervalla a jure, ſacrisque Canonibus ſancita non obſervaſſet: aſt ille ſuma cum moderatione legitimas expoſuit cauſſas, ob quas quandoque a legis præſcripto recedere, neceſſitate compulſus fuerit.

His peractis prælectum fuit diploma ad omnes Abbates, Præpoſitos, Priores, Decanos, Parochos, aliosque Trevirenſis Diœceſis Eccleſiaſticos directum, in quo hi omnes Synodi Decreta, ſeu ſtatuta ad effectum deducere rogabantur. Porro Decreta erant ſequentia, eorumque primum agit de Clericorum temulentia, quam Synodus *tetrum, ac tam in profanis, quam in Sacerdotibus abominabile vitium* appellat. II. Declamat contra Clericos concubinarios. III. Præſcribit pœnas illis infligendas. IV. Loquitur de concubinis, quæ a crimine reſipiſcentes ad ſuos parentes, vel ſibi ſanguine junctos redire

Sæc. XVI. A. C. 1548.

desiderant. V. Decernit circa concubinarios, qui a peccato recedentes, rursus in idem crimen relabuntur. VI. Damnat Presbyteros, & Laicos, qui Magicis artibus, ac superstitionibus utuntur. VII. Agit de Apostatis. VIII. De Patronis Apostatarum. IX. Deiis, qui contra solemne Castitatis votum connubio sese jungunt. X. De examine eorum, qui ad S. Ordines, vel admittendi, vel excludendi sunt. Prælectis hisce statutis adjungebantur quædam monita ad Clericos, necnon aliud edictum Electoris Archiepiscopi contra concubinarios, quos officio pariter, & beneficio submovendos præcipit. Denique soluta fuit hæc Synodus addito decreto in eos, qui violata Ecclesiastica libertate Ecclesiæ jura invadunt, aut ipsius Cleri privilegia perturbant, quos Synodus tanquam sacrilegos severe puniendos declarat.

§. XL.

Papa Legatos in Germaniam decernere a Cæsare rogatus.

Pallav hist. Conc. Trid. l. II. c. I. n. 8.

Cum interea summus Pontifex Sfondrato Cardinali negotium dedisset, ut Cæsare ad mitiora inclinato inde abiret, Carolus ad Augustani Cardinalis, aliorumque Præsulum preces Mendozam ad

ad Papam ablegavit, ſupplex, ut qui- Sæcul. XVI.
dam ſacræ Sedis Legati in Germaniam A.C. 1548.
decernerentur, quorum ope Religionis ſtudium, atque avitum in Sedem Apoſtolicam obſequium conſervaretur: Ad hæc repoſuit Pontifex: *mirum plane eſt, id mihi poſt Decreti* Interim *promulgationem proponi, cum obſtructus illorum opere aditus videatur. Et per eam occaſionem merito conqueri poſſum id accidiſſe, poſtquam Sanctacrucius Nuntius illuc pervenerat unacum promiſſis meis eo mittendi Præſules, ad illa negotia delegandos, & quo tempore nulla Cæſar premebatur neceſſitate ſtabiliendi decreta, ut Comitia abſolveret; quippe diu poſtea perſtiterant, & adhuc perſtabant. Præterea Patres Bononienſes gravibus agitantur curis ægre ferentes, diutius ſe non in Concilio, ſed in quodam exilio commorari; unde enixe poſtulant, ut in translationis cauſſa ſententiam feram, ac certe aut manus, aut pedes ipſis ſolvam: Aſt ipſus ego gravius conqueri poſſum, dum tantam Cæſaris rationem habuerim, adeo male tamen mihi repenſum eſſe, ſpei Ardinghello factæ in re Placentina operibus minime reſpondentibus, nec ſatis roboris eſſe videtur reſponſioni a Carolo redditæ, qua dixit: non prius privata, quam publica componenda, cum tamen Placentiæ reſtitutio non privatim ad Farneſiorum familiam, ſed publice ad Sedem Apoſtolicam, imo ad præ-*

Sæcul. XVI. A C. 1548.

sentem rerum publicarum statum pertineat: certe mihi nil magis hactenus nocuit, quam quod nimiam in recto Cæsaris animo fiduciam collocarim; nam alioqui non incurrissem communem reprehensionem, quod ea omisissem consilia, mihi ab omnibus insinuata, quibus jam tum aut Placentiam mihi omni jure debitam recuperassem, aut certe Parmam, ejusque ditionem extra periculum collocassem.

§. XLI.

Episcopus Fanensis a Papa in Germaniam missus.

Pallav. n. 6. & 9. Sarpi l. 3. p. 275.

Tandem Pontifex placatus Cæsaris precibus detulit, Petrumque Bertanum Fanensem Episcopum nominavit, qui non modo summo Pontifici, sed ipsi etiam Cæsari percarus, insuper Madrutio Cardinali acceptissimus erat. Hic ineunte mense Junio iter aggressus, ut omnem suspicandi ansam submoveret, Bononiam præteriens studiose Montanum Cardinalem non accessit, illum enim Cæsareis exosum esse haud ignorabat. Hac de re Montanus apud Farnesium Cardinalem questus eidem hæc significabat; „ Tam indigna agendi ra-
„ tio apud Synodi Patres meam existi-
„ mationem adeo imminuit, ut hi mea
„ monita flocci habere incipiant, cum
„ tamen

„ tamen nunc vel maxime augenda fo- Sæc XVI.
„ ret auctoritas, ut imminentem Syno- A.C 1548.
„ di dissolutionem præpedire valeam. „
Ceterum Fanensi Episcopo summus Pontifex injunxerat, ut de singulis articulis, quos Mendoza proposuerat, cum Cæsare ageret, ac potissimum explora-ret, num Legatos, quos Cæsar petebat, in Germaniam mittere expediret, illique salva dignitate sua cum prosperi successus spe ibidem comparere possent. Sub idem tempus Paulus III. Hieronymum Dandinum Foro-Cornelienſem Episcopum tanquam Sedis Apostolicæ Legatum ad Franciæ Regem decreverat, specietenus quidem, ut is Horatii Farnesii conjugium cum Diana Notha Regis Filia procuraret, re tamen ipsa id fiebat, ut de Synodi negotiis, necnon de fœdere cum Gallis ineundo ageret. *Pallav. n. 7.*

§. XLII.

Montanus Cardinalis Bononienſi Legatione auctus.

Dum hæc interea gerebantur, Cardinales Gallici, quorum opera hoc fœdus Papam inter, & Henricum II. cudebatur, illi proponebant, haud expedire, quod Cardinalis Moronus tanta auctoritate conspicuus, ac Romanæ Urbi adeo vicinnus Bononiæ relinqueretur, *Pallav. l. II. c. 2. n. 2.*

Sæcul. XVI. A.C. 1548

retur, eoquod haud acceptus esset Cæsari, ac tam animo, quam generis nobilitate eidem longe impar foret (*). Pontifex horum monita secutus Morono in Legatione Bononiensi Montanum Cardinalem subrogare decrevit, cum hic in Gallos eo propensior esset, quo durius a Cæsareis habebatur: aliunde etiam Papa ad hanc mutationem inducebatur, ut per hujus Legationis proventus Montano compensaret jacturam redituum, quos olim ex Papiensi Episcopatu perceptos, nunc Gonzaga Mediolanensis Gubernator ei interceperat: ut autem summus Pontifex Morono viciſſim illatum damnum resarciret, partem aliquam proventuum ex Legatione Bononiensi, aliamque por-

(*) Graviter hallucinatus est Continuator, dum Gallicos Cardinales iniquo animo Moroni auctoritatem tulisse ex eo capite deducit, quod hic Cardinalis Cæsari acceptus non esset: manifeste igitur patet, quod Continuator latinum Pallavicini sensum non sit assecutus; hic enim loc. cit. ita habet, *Gallici Cardinales Paulo proponebant, in rem non esse, quod in tanta auctoritate, ac vicinitate Moronus perstaret, Cæsari & ortu & affectu obnoxius:* quam diversa autem sint ea a Continuatoris narratione, nemo est, qui non perspiciat. (*Suddito e amorevol di Cæsare.*)

portionem ex emolumentis, ut vocant, *Datariæ* assignavit. Pergrata etiam Morono accidebat hæc commutatio, eo-quod voti sui compos jam esset, atque ab omni fastidio, quod in præsenti rerum vicissitudine facile ex ejusmodi Legatione enasci potuisset, sese exemptum cerneret. Sæcul. XVI. A.C. 1548.

§. XLIII.

Cæsaris sollicitudo pro urgenda Synodi translatione.

Interea Imperator, cum forte haud levioribus, ac ipsemet Pontifex curis angeretur, atque aliunde Religionis negotia dijudicandi auctoritatem sibi plus æquo arrogasse cerneret, Fanensi Episcopo suasit, ne per integrum semestre de lite Papam inter, & Cæsarem ob hoc *Interim* exorta quicquam agitaret, ac interea interrupta Synodi celebratione Pontifex Episcopos, vel Cardinales legitima agendi facultate instructos in Germaniam decerneret, missisque Romam ex omni Natione Præsulibus, ibidem pro morum emendatione decreta conderet. Accepto hujusmodi responso Montanus Cardinalis rem esse ita conficiendam censuit, cum enim, inquiebat ille, „ prior ipsemet Cæsar sa- „ tis aperte a suo proposito resiliendi „ voluntatem demonstrasset, magis ad- „ huc *Pall. l. 2. n 3.*

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

„ huc irritaretur, si pertinacius eidem „ resisteretur; cum insuper præter publicam populi offensionem periculum „ existeret: „ *ne facultates excipiendi, reconciliandique Hæreticos, & Schismaticos amplissimas concedere oporteat, supra quas unquam a quocunque Pontifice concessa fuissent, quidquid demum severior cautio quorumdam Theologorum opponat. Insuper præter has tunc Cæsar quasdam alias facultates petiit nunquam usurpatas, inter quas erant, quæ certe delegari non possunt, utpote jure divino soli Pontifici reservatæ: eas quidem inquiebat Montanus, concedere non licet, sed neque eas negare tutum est tam fervido, tamque valido petitori: proinde satius esse videtur, rem committi judicio Præsulum, qui ad formandos disciplinæ leges erunt undique convocandi, quorum consilio repulsa & venerabilior, & tolerabilior reddetur.*

Circa Præsules vero, quos Cæsar in Germaniam mitti petebat, Cardinalis Montanus his verbis sententiam suam promebat: *Quamquam, si Præsules mitterentur, minus foret dispendii, Cardinales tamen præferendos censeo, quippe & honorificentius, & fortassis efficacius rem acturos, adeoque ad eam missionem suadeo inter illos unum ex Concilii Legatis seligendum, idque Cervino convenire puto, non autem mihi, cum ad id muneris haud idoneus sim,*

sim, ac non virtutum modo, sed virium egestate premar. Non tamen temeraria fortasse foret suspicio, in me, utpote antiquiorem, casuram electionem ad tam præclaram provinciam, qua Pontifici simul, ac mihi possem Cæsaris benevolentiam recuperare; cum apud Principes in more sit, quod ad sustentandam, promovendamque ministrorum fidem velint, ut is reconciliationis sequester sit, qui ob fidem, ac studium fuerat offensionis administer. Verum de caussa translationis moneo, ut tractatio cum Cæsare non protrahatur, ne absque decisione ea caussa pendeat, vel saltem absque occulta Pontificis declaratione, solis Legatis patefiat; ne, si vacaret interim Sedes, Cæsari supereſſet ulla tituli species affirmandi, quod Concilium Tridenti subsistat, & ad ipsum Pontificis electio pertineat: id tamen Concilium perfici non poterit, nisi per inaccessum arcanum, ne Cæsar irritetur ad provocationem prosequendam, quam suo nomine Mendoza interposuerat, cujus confirmandæ potestatem fuisse illi traditam exploratum est, ita tamen, ut nonnisi in quibusdam conditionibus ea uteretur, & res in schisma prorumpat

Huic Montani Cardinalis sententiæ aquiescere videbatur Pontifex, nullos tamen Cardinales in Germaniam esse ablegandos contendebat, veritus, ne Madrutium, qui eis loco cedere cogeretur,

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

retur, offenderet, hinc Bertano Fanensi Episcopo Legationis socios adjunxit Lipomanum Veronensis Episcopi Adjutorem, & Pighinum non ita pridem ad Ferrentinam Ecclesiam translatum; qui ambo inter eos erant, quos Bononiensis Synodus pro tuenda Concilii translatione Romam ablegaverant.

§. XLIV.

Diploma hisce Germaniæ Legatis a Papa traditum.

Sarpi l. 3. p. 275.

Post hæc summus Pontifex, consentiente Purpuratorum Senatu tam Veronensi, quam Ferrentino Episcopis die ultima Mensis Augusti diploma tradidit, in quo eisdem hanc facultatem concessit: *Præprimis mandamus vobis, ut significetis omnibus, qui in rectam veritatis Catholicæ viam redire volent, quod paratus sim obviis eos ulnis amplecti, facileque in gratiam eos recipere; modo leges accipiant, non præscribant. II. Vestris quoque conscientiis relinquimus, ut de veteri pœnitentiæ formula relaxetis, quantum sine publica offensione vobis remittendum videbitur: adeoque potestatem vobis facimus absolvendi in utroque foro personas quascunque sæculares, etiam Reges, ac Principes, tum Ecclesiasticos, & Regulares, Collegia, & Universitates, ab omnibus excommuni-*

Sæcul. XVI. A C. 1548.

municationibus aliisque Censuris, & pœnis etiam temporalibus, quas in hæresin lapsi incurrerint, etiam si relapsi sint, item dispensandi ab omnibus irregularitatibus, quocunque respectu contractis, etiam propter bigamiam, & eosdem famæ, honori, & dignitati restituendi, ac abjurationem quamcunque, & satisfactionem debitam moderandi, sive omnino remittendi, atque tam universitates, quam singulas personas, ab omnibus pactis, & conventionibus illicitis, quibus seductoribus suis tenentur, liberandi, absolvendique a jurejurando, fide, & perjurio quocunque, cui sunt obstricti omissionis cujuspiam nomine: absolvendi præterea Regulares ab apostasia, concessa iis facultate induendi habitum regularem Sacerdotis regularis amictu coopertum, veniam quoque concedendi quibusvis, etiam Ecclesiasticis, ut vescantur carne, cibisque vetitis, diebus jejunii, & quadragesimæ, de medici corporei, & spiritualis consilio, aut certe solius spiritualis, imo, absque eo, si ipsis ita videbitur (*). Item dierum festorum numerum moderandi; denique illis, qui sub utraque specie communicarint, calicis usum ad vitam, aut ad certum tempus, prout ipsis visum fuerit, concedendi, modo demisse id

(*) Hujus indulgentiæ testis solus est Paulus Sarpius, nullius fidei Scriptor.

Sæcul. XVI. A.C. 1548

id postulent, & fateantur Ecclesiam non errare, dum calicem negat laicis; & dummodo separatim communicent alio tempore, & loco, quam vulgo sub una specie communicatur. III. Vobis etiam facimus potestatem Beneficia Ecclesiastica Academiis, & Scholis, & locis hospitalibus uniendi, & bonorum Ecclesiasticorum occupatores post bonorum solam restitutionem absolvendi, de fructibus perceptis, & mobilibus consumptis cum possessoribus transigendi, facta demum potestate facultates has viris aliis per Germaniam illustribus delegandi, & communicandi.

§. XLV.

Hoc diploma a pluribus reprehensum.

Scriptores, qui hoc diploma referunt, memorant, quod plures illud sinistre fuerint interpretati, ac præprimis insimularunt vanitatis, atque arrogantiæ, eoquod Papa velit Reges, & Principes honori famæ, ac dignitati restituere: insuper repugnantiam quoque continere putabant, absolvere resipiscentes a juramentis illicitis; si enim, inquiebant illi, ea sunt illicita, absolutione haud opus habent, nec minus etiam illud cum semetipso pugnare credebant, quod concederetur calicis usus duntaxat his, qui hunc usum laicis denegan-

negandi jus Ecclesiæ competere cre- Sæcul XVI.
dunt (*). Plures adhuc alii articuli A.C 1548
hujus diplomatis impugnati fuere.

Interea ambo Sedis Apostolicæ Nuntii Lippomanus, & Pighinus, exeunte Mense Septembri ad Cæsarem profecti, post decimam septimam nominationis suæ diem Bononiam pervenerunt, prout literæ eis traditæ testantur. Hos jam præcesserat Fanensis Episcopus, qui Cæsaris postulata exequi, haud adeo expeditum censebat; quippe Galliarum Rex Synodum interrumpi noluit, prout Bononienses Patres fieri suaserant; credebat enim Gallus, quod Carolus Imperator hanc Synodum, quamdiu subsisteret, spectare cogeretur velut nubem quamdam, ex qua sibi procellam formidaret: quinimo Henricus II. Franciæ Rex jam Regni sui Episco-

(*) Hasce pluresque ejusmodi cavillationes solus maledicus Paulus Sarpius adinvenit, audacter tamen Continuator noster affirmat, quod Scriptores alii hoc diploma exagitarint, minus vero Continuatori indulgendum videtur, quod hæc commenta suæ Historiæ inserere non erubuerit, cum tamen ea a Pallavicino validis omnino argumentis confutata ignorare haud potuerit. Vide citatum Pallavicinum in Historia Concilii Tridentini tom. 2. lib. 11. cap. 2. n. 8. & seq.

Sæcul. XVI A C 1548.

pos, ut de emendanda disciplina deliberarent, Romam decernere promiserat, atque apud Pontificis Nuntium questus erat, quod Synodus in Cæsaris gratiam otiari permitteretur. Ast Regi Nuntius reposuit: Synodus potius otiatur in gratiam pacis & communis concordiæ, quæ in ipsius etiam Regis commodum redundabit: cum vero Rex hoc responso necdum plene contentus videretur, Papa novis angebatur curis; hujus enim Principis favorem sibi certum reddere, Pontificis plurimum intererat.

Porro summus Pontifex, ut Parmam in tanto rerum tumultu sibi sartam servaret, illiusque beneficiarium jus ab Octavio Farnesio Nepote suo in Horatium Farnesium Castrensem Ducem transferret, cum Guisio Cardinale jam eo rem perduxerat, ut ipse postulatam pecuniam Lugduni deponeret, aboleretque abusus jurisdictioni Ecclesiasticæ adversos in Provincia, in minori Britannia, in Delphinatu, in Sabaudia, & Pedemontana ditione.

Id autem nolebat re ipsa præstare, nisi prius Galliarum Rex petitam pecuniæ summam Romæ deposuisset, ac fœdus cum Helvetiis adeo firmiter iniisset, ut haud ultra ipsi periculum a Cæsaris exercitu impendere posset.

§. XLVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

§. XLVI.

Legatorum in Germaniam missorum molimina de transferenda Synodo.

Cum interea Pighinus Tridento iter faceret, Hispanos Præsules pene tædio confectos reperit, eoquod in statione parum jucunda, omniumque rerum indiga tamdiu hærere cogerentur: cum autem iter suum Germaniam versus prosequeretur, quosdam Religionis ritus, quibus sese hæretici ob Cæsarei edicti metum subjiciebant, exterius observari, animo tamen abhorreri deprehendit. Præterea sacra, quin illis aliqui interessent, celebrabantur, & vix erat, qui amplam facultatem Nuntiis a Papa concessam ad animæ suæ salutem sibi impendi deposceret. Hinc satis aperte cognoscebat Pighinus, omnem operam in irritum casuram, hosque populos nononsi armorum vi ad officium redigendos: cum is vero ad Cæsaris aulam deferretur, eundem ad diremenda dissidia ob Synodi translationem exorta valde propensum animadvertit, hinc prosperum conatus sui exitum sibi pollicebatur, hancque in rem ipse etiam Fanensis Episcopus ad Cardinalem Cervinum literas dedit, quibus hæc significabat: „ Cæsar lubenti animo

Pallav. c. 2. n. 16 Ex literis Montani ad Cervin.

Sæc. XVI. A.C. 1548.

„ permiſit, ut nonnulli ex Tridentinis „ Præſulibus Romam adirent, juncta „ cum ceteris opera morum emendatio- „ nem promoturi; difficultatem tamen „ haud exiguam Imperator oſtendit in „ Nuntiorum facultatibus, eoquod ejus „ poſtulatis haud conſonæ eſſent: qua- „ propter opus eſſe videtur, ut prius- „ quam hi quicquam agitarent, eorum „ diplomata corrigerentur. „ Interea vero pauci admodum erant, qui per iſtos Sedis Apoſtolicæ Nuntios a ſuis ſceleribus liberari poſcebant.

Inſuper Cæſar potiſſimum petebat, ut Pontifex per ſuum diploma declararet, quod facultates Nuntiis conceſſæ duntaxat usque ad futuri Concilii ſanctionem vim ſuam obtinerent; verum Pontifex huic poſtulato aſſentiri haud poſſe reſpondit, cum alias hoc pacto indicaret, quod Concilium auctoritate eum præcelleret, jusque haberet facultates a Papa conceſſas aut rejiciendi, aut approbandi: proin ſatis fore Cæſari ajebat, quod Papa haud difficilem ſe præbuerit in amplectendis Præſulum ſententiis circa hæc poſtulata pronuntiatis. Nihilominus progreſſu temporis quædam in hoc diplomate fuere immutata, atque in Nuntiorum arbitrio poſitum eſt reſtringere tempus, quo Euchariſtiam ſub duplici ſpecie adminiſtran-

strandi facultas duraret: sed ne his qui- Sæcul. XVI.
dem indulgentiis permotus est Impera- A.C. 1548.
tor, ut Tridentinos Patres Romam mitteret, unde in Montano Cardinale augebatur suspicio, ne hi Patres quædam adversa molirentur, si forte Papam mori contingeret: quapropter pristinum suum consilium rursus urgere statuit, Paulumque Papam eo inducere voluit, ut scripto legitime testaretur, quod quidem translationis caussam eo fine ad se devolvisset, ne schismati ansa præberetur, nunc vero ob grave senium haud temere pertimesceret, ne hujus caussæ exitum mors præveniret, proin sibi certo compertum esse declararet, translationem rite peractam fuisse, eamque veluti legitimam indicta etiam censurarum pœna esse recipiendam. Verum Marcellus Cervinus admonuit, cunctatione opus esse, ac Montani suspicionem solido destitui fundamento, eoquod Cæsar ipsemet in mandatis Madrutio datis declarasset, vacante fors Sede Apostolica, Pontificis electionem ad Cardinalium Collegium devolvi, etiamsi adhucdum Concilium subsisteret. Hoc Cervini monitum adeo prævaluit, ut hac in re nil ultra moveretur.

Sæc. XVI. A. C. 1548.

§. XLVII.

Carolus Borbonius Princeps a Papa in Cardinalem creatus.

Ciac. in vit. Pontif. to. 3 p. 732. San. Marth. hist geneal. de la Maison de France t. 2. in fol.

Hoc anno die nona Januarii feria secunda summus Pontifex nonnisi unicum nominavit Cardinalem, isque erat Carolus Borbonius Vindocinensis Ludovici Condensis Principis, & Antonii Navarræ Regis Frater, quintusque Caroli Borbonii Vindocinensis Ducis, ac Franciscæ Alenconiæ Filius, qui primam lucem aspexit die vigesima secunda Decembris Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo tertio in oppido *Firmitatis sub Jotrum* in ditione Brienfi, atque anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo quadragesimo ad Regis preces Nivernensis Episcopus est renuntiatus, demumque Cardinalium numero adscriptus, cum nonnisi vigesimum quintum ætatis suæ annum explesset. Obtinuit titulum Cardinalis Diaconi ad S. Sixtum, quo tamen paulopost commutato nominatus est Cardinalis Presbyter tit. S. Chrysogoni.

§. XLVIII.

Trivultii Cardinalis obitus.

Ciacon. l. c. p. 410.

Exiguo post hujus creationem tempore Purpuratorum Collegium luxit Augu-

Augustinum Trivultium Mediolanensem Joannis Trivultii, & Angelæ Martinengæ Filium, qui Fratres habuit Petrum & Philippum, quorum primus Rhegii totius Calabriæ metropolis, alter vero Ragusiæ Archiepiscopus erat. Augustinus ex Julii II. Romani Pontificis cubicario Protonotarius primo, & postea Anno Domini millesimo quingentesimo decimo septimo, quo quam plurimi ad purpuram evecti fuerant, & ipse a Leone X. Cardinalis Diaconus titulo S. Adriani renuntiatus est, ad preces, ut fertur, Joannis Jacobi Trivultii Marescalli, ejusque Patrui, quamvis proprio meritorum suffragio, ac veteris inter Medicæam, ac Trivultianam Familiam amicitiæ subsidio hanc quoque dignitatem jure assecutus dicatur. Rexit is plures Ecclesias, ac inter eas Tolonensem, & Petracoricensem, imo juxta alios Massilienſem quoque, Vaucensem in Gallia, Bobiensem, Astensem, & Novariensem in Ducatu Mediolanensi, præter Rhegiensem in Calabria, & Brugnatensem in Liguria, imo ex nonnullorum quoque testimonio Archiepiscopus præfuit etiam Ecclesiæ Mediolanensi. Administravit insuper Baiocensem Ecclesiam in Francia; nam ad hanc ex obitu Petri Martiniani vacantem a Francisco I. regiis literis Compendii

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

Gibert. Bembo & Sadolet in Epist. San Marth. in Gall. Chr. Ugh. in Ital. sacr. Aubery vie des Cardinaux.

Sæcul. XVI. A.C. 1548. Anno Christi millesimo quingentesimo trigesimo primo die decima septima Septembris nominatus est, ac tertio decimo post anno per Procuratorem Rothomagensis Archiepiscopatus possessionem accepit. Eidem quoque a Clemente VII. demandata est Legatio Campaniæ Romanæ in bello contra Columnenses, cui id muneris obeunti Matthæus Gilbertus plures Epistolas Pontificis nomine perscripsit. Præfuit postea tanquam Archipresbyter Vaticanæ Basilicæ, nec minus præficiebatur Romæ negotiis Ordinis Cistercienſis, & Gallici Regni emolumenta post Scaramutiæ obitum procurabat.

Hic idem Bembum, Sadoletum & Cajetanum, omnes tres Cardinalitia dignitate conspicuos, arcta sibi amicitia junctos habuit, & scripsit Romanorum Pontificum ac Cardinalium Historiam, quam nonnisi ex antiquissimis monumentis collegit, licet eam morte præventus typis mandare haud potuerit, eidemque in percelebri hoc labore præcipuus comes exstitit Antonius Lælius, quem a secretis habuit, fateturque Onuphrius Panvinius, quod utriusque hujus Scriptoris lucubrationibus, ac vigiliis ipsemet præcipue usus sit in sua Romanorum Pontificum, & Cardinalium

lium parte, quam Urbano VI. usque ad Paulum III. (*) prosecutus est. Sæcul. XVI. A.C. 1548.

§. XLIX.

Cortesii Cardinalis fata.

Eodem anno pariter obiit Cardinalis Cortesius, quorumdam operum scriptor: hic natione Italus, atque ex illustrissimo Mutinensium genere ortus in Abbatia Padolyronna prope Mantuam institutum D. Benedicti professus est, prius tamen apud Joannem Medicæum Cardinalem, qui postea summus Pontifex renuntiatus Leo X. nuncupabatur, excipiendarum cauffarum munus exercuit; Benedictinorum autem habitum indutus aliquamdiu in Lerinensi Insula substitit, & tandem in Montis Cassinensis Abbatem electus est: brevi tamen rara sua in Græcis, ac latinis literis eruditione, necnon civilis, canonicique juris intelligentia quamplurimos sibi conciliabat amicos, atque hos inter præcipue Bembum, & Sadoletum: postea vero a Paulo III. Nuntius in Germaniam ablegatus, indeque redux die ultima Maji Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quadragesimo secundo renuntiatus est Cardinalis titulo *Ciac. p. 683. Victorel. in addit. ad Ciacon.*

(*) In Ciaconio legitur: Paulum IV.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

tulo S. Cyriaci, demum ab eodem summo Pontifice unacum aliis Cardinalibus Romæ ad decidenda Concilii Tridentini negotia selectus tandem Urbinatem Episcopatum obtinuit. Nec tamen harum dignitatum amplitudo illius integritatem, animi candorem, morumque comitatem labefactare poterat; semper enim omnibus percarus inceptam semel vitæ normam prosecutus est, nec interrupto nexu vitæ innocentiam cum assiduo scientiarum ac pietatis studio conjunxit. Obiit Romæ die vigesima prima Septembris Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quadragesimo octavo, sepultusque est in Basilica duodecim Apostolorum ante Aram S. Eugenii. Hic cum jamjam cum morte luctaretur, cuidam ex suis domesticis hæc dixit: *En! sum morti proximus, melius mihi procul dubio esset, e vita migrare in paupere Religiosorum Virorum veste, quam in purpura.*

Ingenii monumenta, quæ hic Cardinalis posteris reliquit, satis luculenter testantur, quod in suis scriptis semper usus sit stylo non minus eleganti, quam jucundo; elucet quoque ex eis rara illius eruditio, animi moderatio, atque actionum æquitas; complexus erat omnes mentis prærogativas, quæ in

in Viro probo, ac Scriptore erudito de- Sæcul. XVI.
ſiderari valent. Scripſit præprimis li- A.C. 1548.
brum de Theologica inſtitutione. II. Tractatum de poteſtate Eccleſiaſtica. III. Librum de hymnis, & diverſis metris, latine etiam reddidit tractatum D. Cypriani de Virginitate, inſuper exſtant Italico ſermone plures illius Epiſtolæ. Ceteris tamen omnibus ejus elucubrationibus palmam præripit tractatus, in quo D. Petrum Romam veniſſe demonſtrat. Hunc Adriano VI. Papæ nuncupatum Herſilia Corteſia ejusdem Neptis Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo tertio Venetis literis unacum latinis Fratris ſui Epiſtolis excudi curavit. In hoc opere Corteſius diſcutit I. An D. Petrus Romam venire potuerit. II. Utrum ex teſtimoniis fide dignis illum reipſa Romam veniſſe comprobari valeat. Primæ hujus quæſtionis veritatem recenſendo ea, quæ in ſacris literis de D. Petri geſtis ſcripta leguntur, demonſtrat, ejusque adventum ad Romanam Urbem in ſecundo Claudii Imperatoris anno collocat. Alterum articulum teſtatum reddit ex antiquiſſimis juxta, ac integerrimis Scriptoribus. Stabilita itaque hac veritate argumentis a quodam hujus opinionis oppugnatore allatis reſpondet, ſimulque confutat ejusdem Scriptoris

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

sententiam, qua D. Petri Epistolam ex alia Babylone Ægypti urbe fuisse scriptam affirmat.

§. L.

Sigismundus Poloniæ Rex mortuus.

Sleid. comm. l. 20. p. 708. Beltar. l. 25. num 5. Neugebaver hist. Polon. l. 7. ad finem & l. 8. initio.

Obiit pariter hoc anno in festo Paschatis, quod in primam Aprilis diem incidit, Sigismundus V. Poloniæ Rex, postquam octogesimum secundum ætatis, Regni vero sui quadragesimum secundum expleverat. Erat is Filius Casimiri IV. ac Joannis, & Alexandri Regum Frater, tanta meritorum gloria illustris, ut per heroicas actiones suas jure sibi *Magni* nomen emeruerit. Anno Christi millesimo quingentesimo duodecimo connubio sibi sociabat Barbaram Stephani Comitis de Scepus, ac supremi Transylvaniæ Præfecti Filiam, quæ Anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo decimo quinto nonnisi viginti annos nata mortalitatem exuit. Secundis postea nuptiis Sigismundus duxerat Bonnam Sfortiam Joannis Galeatii Mediolanensis Ducis Filiam, quæ nonnisi Anno reparatæ salutis millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo naturæ debitum solvit. Ceterum Sigismundus ex primo coñubio duas susceperat filias, Hedwigen Joachimo II. Brandeburgico

deburgico Electori nuptam, & Annam adhuc in cunis morte sublatam. Magis fœcundæ erant secundæ nuptiæ, ex quibus primo ortus est Sigismundus cognomento Augustus Patris sui Successor præter Elisabetham, Sophiam, Annam, & Catharinam, quarum prior Joanni Zapolo Hungariæ Regi, altera Brunsvicensi Duci, tertia vero Stephano Batorio postmodum Poloniæ Regi, ac quarta demum Joanni hujus nominis III. Sueciæ Regi desponsata fuit. Sæcul. XVI. A C. 1548.

§. LI.

Galliarum Rex pro fœdere cum Papæ ineundo Pedemontium profectus.

Postquam in Galliis Henricus II. exeunte Mense Aprili Picardiæ, Campaniæ, ac Sabaudiæ Provincias lustraverat, omnesque urbes valido præsidio, omnique annonæ, bellique apparatu instruxerat, tandem Pedemontium contendit, ut fœderis negotium, quod Cardinalis Lotharingius cum Papa agitabat, eo efficacius urgeret, quinimo idem Cardinalis summo Pontifici significabat, quod Rex jamjam Mediolanensis urbis portas infestaret, nil tamen ultra moliretur, nisi prius Farnesiana Domus in Parmensis, ac Placentinæ ditionis possessionem reposita foret. Verum *Thou. l. 5. num. 7.*

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

rum Pontifex provectæ ſuæ ætatis haud immemor, ſerio etiam perpendebat, quod non modo propriæ ſuæ utilitati, ſed vel maxime Eccleſiæ bono præjudicium inferret, ſi contra Carolum Cæſarem bellum moveret, hinc tempori ſerviendum eſſe arbitrabatur. Igitur Henricus Rex ſe operam perdidiſſe proſpiciens, ſuamque in Italia præſentiam prorſus inutilem eſſe ratus, ſuperatis rurſum alpibus in Franciam rediit Angliæ Regi arma illaturus, ſimulque Bononienſem Picardiæ urbem recuperaturus, quam regnante Franciſco I. ejus Patre Angli in nupero bello eidem eripuerant.

§. LII.

Plurium Franciæ Provinciarum ſeditio.

Sleidan. l. 21. p. 274. Belcar. l. 25. n. 16.

Cum autem Rex ad ſuſtinendos hujus belli ſumptus ſubditis ſuis immodica tributa imponere, atque innumeris ferme ſuppetiarum oneribus premere cogeretur, mox illius populi jamjam præcedentium bellorum exactionibus exhauſti in pluribus Provinciis ſeditionem concitarunt, ad id adacti ob tributa, ac propter acerbiſſimas vexationes illorum, qui ex ſalinis vectigalia exigebant. Primæ omnium, quæ re-

bellio-

bellionem conflarunt, Provinciæ erant Engoliſmenſis, & Santonenſis, in quibus plusquam viginti ruſticorum millia in unum agmen coibant, ac præter quemdam Nobilem nomine Puteo-Moronum etiam quemdam Blanſacenſem civem nomine Bois-menillum, cognomento *Galafram* tanquam ſuum caput nominabant. Poſtquam vero ſeditionis rumor ad Petrovienſes, Agennenſes, Lemovicenſes, Pictavienſes, & Vaſcones ſeſe effuderat, mox infra unius Menſis anguſtias plusquam quinquaginta millia hominum confluxerant, qui contra Regem ſuum arma capeſſebant. Seditioſos hoſce non ſine ingenti lætitia Burdegalenſes excepere, atque ipſimet æris campani ſonitu excitati per totam quisque urbem ad arma convolant, ac ingentem Miniſtrorum numerum trucidant, eorumque ædes deprædantur.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

Puy-Moreau

§. LIII.

Sententia in ſeditioſos Burdegalenſes pronuntiata.

Equidem Henricus II, ut horum rebellium furorem ſiſteret; Anna Montmorentio Franciæ Conneſtabili, & Francico Lotharingio Aumalio Ductoribus copias eo miſit, peditum decem mil-

Belcar. l. 25. n. 17. & 18. Thuan. l. c.

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

lia, ac mille cataphractos, & postea seditiosos severe plecti jussit: Die ergo vigesima sexta Octobris contra hosce judicii acta instruuntur, lataque sententia Burdegalenses seditionis, perfidiæ, læsæque Majestatis rei declarantur, simulque omni immunitate, privilegiis, jurisdictione, ac publicis possessionibus spoliantur, nec non horum jurium diplomata, spectantibus civium præcipuis, in ignem conjici jubentur. Eadem quoque sententia fuit injunctum, ut urbis Prætorium solo æquaretur, ibidemque exstrueretur Sacellum, in quo anniversariæ celebrarentur exequiæ, ac pro anima defuncti Præfecti Moneinsii in hac seditione occisi Missæ sacrificia offerrentur. Pariter omnes urbis, & aliorum locorum, in quibus seditio flagrabat, campanæ e templis ablatæ in duo castella reportarentur, conjurati quoque unacum viginti sex civium Primoribus, qui lugubri veste induti ardentes tædas præseferrent, comitante eos universo populo ad Ecclesiam Patrum Carmelitarum instructo supplicantium ordine procederent, ac corpus præfati Moneinsii ad Ecclesiam Cathedralem deferrent (*), ut ibi postmodum honorifice terræ

(*) Sleidanus, atque ex eo Thuanus referunt,

terræ mandaretur, ac quotannis exequiæ peragerentur. Insuper decretum, ut pro alendo Regis exercitu ducenta librarum millia penderent, suisque sumptibus duas arces annona, bellique apparatu instruerent, ac denique urbem propugnaculis firmarent, duasque triremes, quæ portum tuerentur, suis expensis instructas tenerent, Parlamentum vero omni jurisdictione, atque auctoritate exueretur. Pronuntiata hac sententia Conneſtabilis quosdam reos capite plecti jubet: Guillotinus autem vivus exuritur, atque alteri, qui æs campanum pulsasse convincebatur, laqueo

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

runt, quod Conneſtabilis hoſce miſeros adegerit, *ut terram, qua Regius hic Præfectus tectus erat, & humatus nullo inſtrumento, ſed unguibus, & digitis evellerent, ſic inventum, ac reſtitutum cadaver, maxima deinde pompa Monachorum, & ſacrificiorum terræ mandetur. Pone ſequebantur cives omnes, ad quinque circiter millia cum ſingulis cæreis: & cum ad Conneſtablis diverſorium veniſſent, ſiſtitur funus per intervalla paſſuum aliquot: ibi tum illi in genua prolapſi, lamentabili clamore miſericordiam implorant, & ſuum ipſi delictum execrantur, & regi, quod non atrocius in ſe vindicarit, gratias agunt.*

Sæcul. XVI A.C. 1548.

queo ad campanæ clavum alligato caput confringi jubetur; ambo denique fratres Salictetes securi percussi sunt (*).

Nihilominus Rex hujus sententiæ severitatem in eo mitigabat, quod urbis Prætorium solo æquari haud permitteret, excepta tamen turri, in qua campana ad seditionem excitans pendebat; hæc enim penitus diruta fuit: insuper Regis arbitrio relicta est pecuniarum mulcta, Parlamentum vero nullatenus pristinæ dignitati fuit restitutum, eoquod hac in occasione suo defuisset officio: quapropter in illius locum Rex ex aliis Curiis quosdam selegit, qui ibidem imposterum jus dicerent: Anno tamen ineunte millesimo quingentesimo quinquagesimo Senatores suo officio, & urbs suis privilegiis, atque immunitatibus restituta fuit: Universæ etiam Aquitanicæ Provinciæ concessa est omnium præteritorum criminum oblivio, a qua tamen gratia illi excipiebantur, qui in Magistratus, Regiosque Præfectos manus injicere præsumebant. In eodem quo-

(*) His subjungit Thuanus: *Pimocæus mox comprehensus capite luit; Galafræ, ac Talemagnæ præcipuis rusticæ multitudinis ducibus brachia, ac crura fracta sunt, impositis rotæ corporibus,*

Sæc. XVI. A C. 1548.

quoque anno Pictavienſis, Santonenſis, Engoliſmenſis, Lemovicenſis, ac Petrovienſis Provinciæ cum ipſo Rege de extinquendis vectigalibus tranſigebant, pollicitæ, quod octoginta librarum millia quotannis in numerata pecunia pendere velint præter ducenta aureorum millia, in publicas Provinciæ neceſſitates impendenda.

§. LIV.

Religionis negotia in Angliæ Regno.

Agitabatur Religio in Anglia extremis omnino tumultibus; quamprimum enim Eduardus Herfordiæ Comes, atque adoleſcentis Regis Avunculus, qui Sommerſeti Dux appellabatur, ſeſe Regni Protectorem proclamari fecerat, mox Regis animum ad ſua ſtudia pertrahens, ac Proceres auctoritate ſua ſibi ſubjiciens aperte Proteſtantibus patrocinatus eſt, Thoma Cranmero Cantuarienſi Archiepiſcopo ſedulam ad id operam eidem jungente. Utebatur etiam miniſterio quorumdam Lutheranæ ſectæ Doctorum præcipue Petri Martyris, & Ochini, quorum ſupra meminimus, necnon Martini Buceri, qui hoc anno Londinum venerat. Horum ope præcipua hæreſis novæ dogmata præ-

Burnet hiſt. Ref. l 1. t. 2. p 82. & p. 102 Sanderus hiſt ſchiſm. Angl. l. 2. p. 255.

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

primis inter Nobiles disseminabat Eduardus; postea vero convocato Senatu Missæ Sacrificium edito hanc in rem publico decreto abrogavit, quamvis id non nisi pedetentim obtinere potuerit.

Huic sacrilego facinori Cantuariensis Archiepiscopus jam Mense Februario initium fecit, sacras evertendo imagines, quæ, ut calumniabatur ipse, singulis diebus novum altercationum fomitem suscitant, ac duntaxat ad fovendam superstitionem deserviunt. Post hæc hyberno tempore Episcoporum, ac Theologorum nonnulli seligebantur, qui sacra Ecclesiæ officia discuterent, atque emendarent: præcipua vero sollicitudo vertebatur circa Eucharistiam, atque Communionem; Declarabatur etiam, quod illi, qui coram Sacerdote suas noxas eluunt, minime damnarent illos, qui duntaxat coram Deo in facie Ecclesiæ generalem criminum suorum confessionem exsolvunt, nec tamen hi vicissim *auriculari*s, ut vocant, Confessionis usum rejicerent: insuper Indulgentiæ penitus fuere abrogatæ, & Cranmerus Catechismum in lucem edidit, ut juventus, ita inquiebat ipse, saltem primis rudimentis imbueretur circa præcipua Christianæ fidei dogmata, quæ juxta ipsum non in alio a Protestantium Religione distant, nisi in duobus

Sæc. XVI. A.C. 1548.

bus hiſce articulis, quod Catholici Sacerdotibus homines Deo reconciliandi poteſtatem adſtruant, & Epiſcoporum, & Sacerdotum inſtitutionem juris divini eſſe affirment. Hunc librum Cranmerus Eduardo Regi nuncupare auſus eſt. Præterea communio ſub duplici ſpecie, necnon ſacra officia in lingua patria peragi jubebantur, eo videlicet prætextu, *ne populus, quid in rebus Divinis ageretur, ignoraret.* Denique officium Divinum penitus fuit immutatum, novaque propoſita eſt liturgia, in qua conſecratio, ſeu potius aquæ, ſalis, panis, incenſi, cereorum, ignis, campanarum, Eccleſiarum, imaginum, Altarium, Crucum, vaſorum, Veſtium ſacerdotalium, ac palmarum Benedictiones expungebantur. Haud injucundum erit percipere ordinem, qui in nova hac Liturgia regnante Eduardo typis vulgata ſervabatur.

§. LV.

Nova Liturgia in Angliæ Regnum introducta.

Præprimis ſacro officio initium datur a matutinis, & veſpertinis precibus, eæque eodem, qui hodie obſervatur, modo recitabantur, nec tamen ibidem peccatorum confeſſio, & abſolutio, uti

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

nunc fieri solet, Officio Divino præponebatur, sed duntaxat initium fieri decernebatur ab oratione Dominica, nec etiam, ut hodiedum usus obtinet, in sacræ Communionis ritu præcepta Dei prælegebantur. Ceterum Divini Officii ritus, qui tum præscribebatur, parum distat ab eo, quem Angli hodiedum servant, & *Liturgiam*, seu *publicarum precum Codicem* appellant, nam tum pro Communione inferebantur ea omnia, quæ jam antea circa hanc materiam in quodam edicto observari præcipiebantur; decretum enim erat, ut panis, & vinum aqua mixtum offerretur, ac postea communis oratio pro Universalis Ecclesiæ prosperitate recitaretur, vel etiam occurrentibus aliis vicissitudinibus Deo grates rependerentur pro specialibus donis, quæ Sanctis, Beatissimæ Virgini, Patriarchis, Prophetis, Apostolis, & Martyribus concessit. Insuper infinitæ Dei clementiæ commendabantur defunctorum fidelium animæ, ut tam illi, qui precantur, quam hi, pro quibus preces funduntur, una omnes in magno resurrectionis die ad dexteram Christi Domini sedere permitterentur.

§. LVI.

Sæcul. XVI.
A.C. 1548.

§. LVI.

Hujus Liturgiæ articuli circa Sacramenta.

Oratio, quæ hodie in Eucharistiæ consecratione profertur, tum præfatæ huic generali orationi erat conjuncta, perinde acsi illius pars esset: in hoc autem solo discrimen reperitur, quod tum inserta, nunc vero expuncta legantur illa verba, quæ efformato Crucis signo pronuntiabantur: *Benedic Domine & sanctifica hæc dona, hasque creaturas panis, & vini, ut fiant pro nobis Corpus, & sanguis dilectissimi Filii tui.* Porro gratiarum actiones, quæ sequuntur, eædem fuere, quæ adhucdum in Liturgia Anglicana indicantur: penitus autem abrogata fuit Sanctissimi Sacramenti elevatio, qua significabatur, quod Christus Dominus primo in Crucem elevatus, postea tanquam hostia adoretur: singulis tamen festis diebus Communionis ritus, etsi nulla facta fuerit celebratio, prælegi præcipiebatur; panes vero absque fermento, figuræ sphæricæ, ac sine impressa quadam imagine, & hostiis minoribus paulo majores esse debebant, simulque injunctum Sacerdotibus, ut ipsimet communicantium ori hunc panem imponerent,

Sæcul. XVI A.C.1548.

nerent, cum tamen hi antea illum ex Presbyterorum manibus acciperent. Pariter concinnabantur Lytaniæ ex orationibus breviſſimis, quæ Presbyterorum, ac populi reſponſionibus interrumpebantur, atque in illis præcipue rogabatur Deus, ut eos a Pontificis tyrannide liberaret. Circa Baptiſmum præter alios ritus hodiedum in Anglia obſervari ſolitos, præprimis infantis frons, ac pectus ſigno Crucis muniebatur, præmiſſoque exorciſmo Dæmon ab hujus infantis corpore excedere, ac nunquam ultra reverti jubebatur: quo facto infans tribus vicibus aquæ immergebatur, ſi vero nimium debilis eſſet, tunc duntaxat in illius faciem aqua effundebatur, expletisque hiſce ritibus Sacerdos Baptizatum candida veſte induebat, atque modica olei portione in caput effuſa, orationem ſubjungebat, qua a Deo pro recens Baptizato unctionem Sancti Spiritus implorabat.

Sacramentum Confirmationis ita adminiſtrari præcipiebatur: poſtquam infans ex catechiſmo, qui idem, ac modernus erat, interrogatus fuerat, Epiſcopus ſuper illum ſignum Crucis efformans, eidem manus impoſuit, dicens: *ſigno te ſigno Crucis, & tibi manus impono in nomine Patris* &c. Infirmi, qui

qui extrema unctione corrobari cupiebant, eandem duntaxat in fronte, & pectore adjunctis quibusdam precationibus recipiebant. Porro dum exequiæ celebrabantur, defuncti anima commendabatur Deo, ab eoque peccatorum remissio, ad cœlos assumptio, atque in extremo judicii die illius corporis resurrectio petebatur. Sollicite etiam cavebatur, ne illi, qui publicis fidelium cœtibus legitima ex causa interesse præpediebantur, Sacramentorum usu privati existerent, atque infirmi in suis ædibus S. Synaxin reciperent, hinc nonnulli in ægroti cubiculo convenire jubebantur, ut ibidem Sacramentum consecrari, atque infirmo ministrari posset. Huic Liturgiæ præponebatur præfatio, quæ adhucdum exstat, in qua actum est de usu cæremoniarum, quæ in duas classes dividuntur, earumque prima complectitur ritus pio quidem ex fine introductos, sed, ut inquiunt ipsi, tandem superstitione depravatos: altera continet illos, qui priusquam per hominum vanitatem, ac superstitionem fuerunt adulterati, jam antea magis noxii erant. Postremis hisce ritibus rejectis priores retinebant, ut ad excitandam fidelium pietatem Dei cultus legitimam formam consequeretur: verum id ipsum non sine multorum repugnantia obtineri

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

Sæcul. XIV. A.C. 1548.

ri poterat. Præterea se Crucesignandi usus retinebatur, prout priscis temporibus usuvenerat. Ceterum quæstio de præsentia reali Christi Domini in Eucharistia tam gravis momenti articulus hujus novæ Liturgiæ Architectis videbatur, ut singularem cautelam esse adhibendam censerent; cum autem tumultus in Germania hac super re concitatos etiam ipsimet vererentur, hinc aperte cum novis, spuriisque Reformatoribus sentire, ac docere nondum audebant, unde duntaxat hæc verba inferebant: *Sacramentum est verum, atque integrum Corpus Domini nostri Jesu Christi.* Interim magis perspicue venenum suum progressu temporis effundebant, novarum hæresum doctrinis propius accedentes: stupendum tamen, quod hi novam hanc Liturgiam assistente Spiritu sancto confectam jactitare non erubuerint, quinimo cum hi blasphema ejusmodi verba ab omnibus Viris rei haud ignaris, nec partium studio excæcatis non sine abominatione excipi perciperent, tunc ipsi se totam rei difficultatem dissolvisse arbitrabantur, dicendo, quod *de supernaturali assistentia, atque inspiratione* intelligi haud voluerint.

§. LVII.

Sæcul. XVI. A. C. 1548.

§. LVII.

Bellum Anglos inter, & Scotos continuatum.

Interea bellum, quod jamjam Anglos inter, & Scotos erat inchoatum, magis, magisque accendebatur ob raptam juvenem Scotiæ Reginam, quam Galli in Franciam adduxerant, ut Delphino in uxorem cederet. Nondum hæc Princeps sextum ætatis suæ annum expleverat, eamque Angli æque, ac Galli suorum quisque Principum nomine summis votis expetebant: cum autem Maria Lotharingia tum Regnum administraret, atque adolescentulæ hujus Principis mater natione Galla, ac Religione Catholica esset, multumque vereretur, ne ejus Filia forte in quamdam Regionem hæresi infectam abstraheretur, hinc toto studio præcipuos ex Scotiæ Proceribus ad sua studia tam prospero successu pertrahebat, ut Angli repulsam pati cogerentur, ac nuptiæ cum Delphino conclusæ fuerint, moxque Andreas Montlambergus Dessius cum exercitu sex millium ad Scotiæ Regnum contendit, eoque pervenit exeunte mense Junio: Leoni quoque Strozzio supremo priori Capuensi datum erat negotium, ut juvenem hanc Principem in Fran-

Sleidan. l. 21. p. 752. Thuan. l. 5. n. 11. Buchanan in hist. Scotiæ.

Sæcul XVI. A. C. 1548.

Franciam abduceret, quapropter Dunbrittonii, ubi Regina agebat, jactis anchoris ſubſtitit, ibidemque novam ſponſam in ſuum navigium recipiens eandem unacum perhonorifico comitatu in Britanniam ſecundis velis deduxit, Anglis nequicquam undique inſidias ſtruentibus. Inde illa modicis itineribus in Franciam delata, ibidem Menſe Auguſto appulſa eſt, iis omnino excepta honoribus, quos generis ſui nobilitas, ac dignitatis, qua poſtea in hoc Regno clareſceret, eminentia depoſcere videbantur.

Verum nobile hoc ſpolium non niſi ad augendas belli flammas inter Anglos, Scotosque accenſas conducebat; quippe Angli Hadinam, quam vulgo Edintonem vocant, in media Regni parte ſitam occupant, illamque vallis, turribus, foſſisque undique cingunt, ac valido quingentorum Equitum præſidio muniunt, eo fine, ut inde Edinum uſque populabandi excurrere, totamque circacircum regionem ferro, flammaque devaſtare poſſent: cum vero Deſſius unacum Scotis hanc urbem obſidere pararet, re comperta Anglici Regni Protector, donec terreſtris exercitus plene inſtructus eſſet, interim claſſem ſuam in terram exſcendere juſſit, hujusque expeditionis curam ſuo fratri

tri tum Archithalaſſo commiſit: verum hic trina exſcenſione incaſſum tentata, in Angliam remeare compulſus eſt, non ſine gravi ſuorum diſpendio, ac proprii nominis dedecore: deſperatæ igitur cauſſæ unicum præſidium adhuc reliquum erat in terreſtri exercitu, qui jamjam ductore Schrewsburienſi Comite Scotiam invaſerat. Verum Deſſius hinc inde quasdam reportavit victorias, nihilominus obſidionem ſolvere cogebatur deſtitutus opè potiſſimorum Scotorum, ac præcipue Monticolarum, quos Orcadenſes nominant; hi enim annonæ penuria preſſi ad ſuos reverſi ſunt, quapropter Deſſius in exercitu ſuo non niſi quinque millia partim Gallos, partim Germanos recenſebat, ac cum exigua hac militum manu illinc quarto ferme ab Hadina milliari in quodam loco ſitu munitiſſimo caſtra poſuit, ut ab hoſtium inſultibus magis tutus eſſet. Porro Angli hac urbe commeatu inſtructa reparatisque munimentis in patriam ſuam reverſi ſunt, improbo ſane conſilio; potius enim Edinum progredi debuiſſent, ubi omnia armis, tumultuque miſcebantur. Sæcul. XVI. A.C. 1548.

Poſtquam vero Deſſius quindecim Scotorum millium ſuppetias acceperat, Hadinam ex improviſo adoriri tentabat,

tabat,

Sæcul. XVI A.C.1548.

tabat, ſuoque conatui abs dubio ſecundus colluſiſſet eventus, niſi quidam transfuga natione Gallus, ne urbe capta pœnas ſuæ perfidiæ lueret, veritus admoto igne quoddam exploſiſſet belli tormentum; percepto enim illius ſtrepitu Galli ſe proditos eſſe rati auffugerunt. Equidem Deſſius Bellidux Brongthinam arcem occupare, & Toadunum recuperare ſtatuebat, verum a Regina Scotiæ Adminiſtra juſſus in Angliam irrupit, ac quibusdam velitationibus proſpere ſuccedentibus Anglos profligavit, & Galli una cum Scotis Novum-caſtrum uſque penetrarunt, atque præda onuſti receſſerunt. Aliam adhuc victoriam de Anglis retulit Deſſius Comes; eorum enim ferme octingentos partim trucidavit, & partim captivos abſtraxit. Hic tandem fuit hujus expeditionis exitus, qua finita hic idem Scotiæ Bellidux ſupremo exercitus imperio exutus fuit, cum enim Regina Mater, ac Prorex varias in eum querelas proferrent, ei revocato Paulus Termus ſubrogatus, ac centum cataphractorum, leviorisque armaturæ ducentorum Equitum, nec non mille peditum ſuppetiis auctus eſt. Sub idem tempus Montlucius Valentiæ Antiſtes a ſua Conſtantinopolitana Legatione redux in Scotiam venit, ut Cancellarii titulo

titulo insignis Senatui præesset: cum vero sua obsequia huic Nationi minus accepta cerneret, haud diu ibidem moratus, brevi in Franciam contendit. Ceterum hoc bellum duos adhuc annos tenuit, ac nonnisi Anno reparatæ salutis quingentesimo quinquagesimo supra millesimum sancito pacis fœdere finem obtinuit. æcul. XVI. SA. C. 1548.

§. LVIII.

Connubii licentia ab Angliæ Senatu Sacerdotibus data.

Interea in Anglia ad decimam quintam Octobris diem Senatus indicebatur: ast nonnisi vigesima quarta Novembris præpediente pestis violentia hic conventus celebrari potuit. Primæ illius Sessiones stabiliendis Sacerdotum conjugiis insumebantur, ac primo quidem duntaxat proponebatur, etiam conjugatis sacri Presbyteratus Ordinem suscipiendi facultatem esse concedendam, quæ propositio tribus omnibus vicibus, nimirum tertia, quinta & sexta Decembris die fuit prælecta. Postmodum aliud condebatur statutum, vi cujus Presbyteris matrimonium ineundi libertas concedebatur. Hæc decreta inferior, quem *communem* appellant, Angliæ Senatus re in quinque Sessionibus probe *Sanderus de schism. Angl. l. 2 p. 267.*

Sæcul. XVI A.C. 1548

discussa approbavit, eaque ad Regni Proceres transmisit, qui hæc statuta usque ad nonam Februarii diem anni sequentis in Curia reliquerunt, & tandem eadem bis prælecta remiserunt ad quosdam Deputatos, erantque isti Helinensis, & Westmonasterienſis Episcopi, supremus justitiæ Minister, ac generalis Regis Advocatus. Porro die decima nona Februarii omnes Curiæ Patres hæc decreta rata habuerunt, obstrepebant tamen novem Episcopi, Londinensis, Dunhelmensis, Norvicensis, Carleolanus, Herfordiensis, Vigornienſis, Bristoliensis, Ciceſtrienſis, & Taffensis præter alios quatuor Optimates Morlajum, Dacrem, Vindesorium, & Whartonum: Ipse tamen Rex suo consensu huic impietati suffragatus est, adeo, ut illo tempore, quo regno Rex puer præfuit, ac quidam Protector novæ hæresis veneno ebrius fuit, Sacerdotes a continentiæ legibus, & Monachi ab omnibus suis votis solverentur, atque ex sexdecim Ecclesiasticorum millibus, quibus tum Clerus Anglicanus constabat, nequidem expleto Eduardi sex annorum regimine ex quatuor partibus tres cœlibatui nuntium mittere adigerentur.

Huic Senatus edicto præfigebatur præfatio, in qua præcipue hæc exponebantur capita „ 1. Præstaret quidem, „ ut

„ ut Sacerdotes, aliique omnes Eccle- Sæcul. XVI.
„ siæ Miniſtri continentiam colerent A.C. 1548.
„ extra Matrimonium, quam quod illud
„ contraherent. II. Longe melius tunc
„ miniſterii ſui officiis defungerentur,
„ eoquod rei domeſticæ cura illis pau-
„ ciores animi evagationes ingereret.
„ III. Optandum foret, ut omnes cæli-
„ batum colerent. IV. Nihilominus con-
„ ſultius videtur, eisdem matrimonii u-
„ ſum permittere, quam prohibere, eo-
„ quod cælibatus neceſſitas illos adva-
„ rii generis impudicitias induceret,
„ totque mala procrearet. V. Hanc
„ ob rem revocata ſint omnia decreta,
„ & Canones, quibus matrimonia Ec-
„ cleſiaſticis prohibentur. VI. Proin
„ Clerici, cujuscunque Ordinis ſint, le-
„ gitime connubio ſeſe jungere valeant,
„ dummodo ea juxta Eccleſiæ Angli-
„ canæ ſtatuta ineant. „ Huic legi ſpecialis hæc adjiciebatur clauſula: *Quoniam vero poſt ſex articulorum edictum matrimonia plurium Sacerdotum tanquam non valida, ac nulla fuerint declarata, ac certo certius eorum uxores ita ſeparatæ alibi ad fœcundas nuptias tranſierint, hinc ejusmodi divortia, atque effectus inde pullulantes in ſuo robore perſiſtent.* Hæc igitur cauſſa cum fuiſſet coram Clero Anglicano ſpropoſita, ex potiſſimorum ſententia, ac ſuffragio fuit approbata.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

§. LIX.

Nova Liturgia per edictum confirmata.

His ita ſancitis Senatus primas eo curas intendit, ut novus Divini officii ritus publica etiam auctoritate firmaretur; quam in rem edicti proximè promulgandi norma die nona Decembris inferiori Curiæ, altera autem die Proceribus exhibebatur: verum ea res indeciſa permanſit uſque ad proximam diem decimam quintam Januarii, in qua tamen rurſus Derbyenſis Comes, ac Londinenſis, Dunhelmenſis, Norvicenſis, Carleolanus, Herfordienſis, Vigornienſis, Weſtmonaſterienſis, & Ciceſtrienſis Epiſcopi præter duos Nobiles Dacrem, & Vindeſorium contra Curiæ ſtatutum reclamarunt. In hoc edicto tanquam præcipuum hujus mutationis caput obtendebatur id, quod ſequitur: „ cum variæ Divini cultus norma in Eccleſia Anglicana invaluiſſent, ac non ita pridem Sacramentorum adminiſtratio æque, ac ceteræ Divini cultus partes, earumque celebrationes nullatenus conformi ubique ratione fuiſſent peractæ, nec etiam quo minus populi ſenſim a ſtabilitis uſibus deſciſcerent, impediri „ pote-

„ potuerint, & Rex ejusmodi Novatores Sæcul. XVI.
„ castigare neglexerit, eoquod illos re- A. C. 1548.
„ cto animi consilio ad id impulsos cre-
„ deret, hinc tandem Cantuariensis Ar-
„ chiepiscopus, aliique Episcopi, ac
„ Theologi eruditione clari ex Prote-
„ ctoris, ac Senatus consilio a Rege
„ nominati certam Divini officii ratio-
„ nem in universo Regno servandam
„ præscribere jussi sunt, ita tamen, ut
„ ex Regis mandato doctrinæ Christia-
„ næ puritatem in sacris Literis con-
„ tentam servare, simulque primitivæ
„ Ecclesiæ usum respicere adstringe-
„ rentur: Hoc itaque opus tandem hi
„ Deputati unanimi consensu, atque
„ assistente Spiritu Sancto feliciter per-
„ fecerunt (*). „

„ His

(*) Ecce! qualiter Pseudo-Politici, ac hæretici omni tempore edicta, quæ Principis sui imbecillitate, aut indulgentia abutentes tanquam legitima auctoritate condita divulgant, sub schemate pietatis, & zeli, ac Evangelicæ puritatis, necnon majoris perfectionis, ac sub restitutæ disciplinæ Ecclesiasticæ, vel Monasticæ obtentu venditare consueverint, etiamsi ejusmodi edicta ab eis unice eo ex fine fuerint fabricata, ut sensim incautos a vera Religione abstrahant, & fidelibus sacrarum rerum tædium, nauseam, & vilipensionem inspirent,

Sæc. XVI. A.C 1548.

„ His ita constitutis Regius Sena-
„ tus tam novo Officio, quam rebus in
„ eo aut retentis, aut mutatis sedulo
„ examine discussis ob paternam hanc
„ sollicitudinem summas, quas potest,
„ Regi grates rependit, simulque rogat,
„ ut omnibus illius subditis, qui hac in
„ occasione se reos fecere, veniam cle-
„ menter impertiri velit, exceptis ta-
„ men iis, qui in Londinensi Turri vin-
„ culis onusti detinenrur: postea vero
„ Senatus decernit I. A die proximi
„ Festi Pentecostes Divinum Officium
„ ubique juxta novum hoc statutum
„ celebrabitur. II. Ecclesiastici, qui se-
„ se huic decreto non conformaverint,
„ trimestri carcere punientur, ac unius
„ anni reditibus suorum beneficiorum
„ privabuntur, si prima vice hanc le-
„ gem fuerint transgressi, si vero secun-
„ do id fieret, tunc ipsa etiam benefi-
„ cia amittent, ac integro anno in vin-
„ culis detenti hærebunt: tertia de-
„ mum vice perpetuo carcere castiga-
„ buntur. III. Hi vero, qui novum hoc
„ Offi-

ac sacrilegos ausus suos, falsas doctrinas, & hæreses publicæ auctoritatis velamine contectas ejusmodi edictis in usum deducant, quin recte sentientes ob metum pœnæ, ac læsæ Majestatis suspicionem falsum detegere, ac veritatem tueri audeant.

„ Officium ſcripto, aut libris publice e- Sæcul. XVI.
„ vulgatis impugnabunt, vel Eccleſia- A. C. 1548.
„ ſticos ab acceptando hoc decreto im-
„ pedire præſument, ex Senatus ſen-
„ tentia centum triginta libras mulctæ
„ nomine pro prima tranſgreſſione,
„ pro ſecunda vero eandem ſum-
„ mam duplicato numerandam pen-
„ dent, pro tertia denique omnibus
„ bonis ſuis proſcripti perpetuo car-
„ cere punientur. „ Alio autem e-
jusdem edicti articulo Senatus permiſit, ut Divinum officium latino, vel etiam Græco ſermone in Univerſitatibus recitetur, exceptoOfficio pro S.Communione. Denique ibidem etiam fuit declaratum, quod ſimul etiam alios Pſalmos, ac precationes adhibere liceat, dummodo illæ ex ſacris literis ſint depromptæ, atque aliunde nova hæc Officii norma in uſum deducatur. Hæc indulgentia reſpiciebat conſuetudinem recens introductam, vi cujus Pſalmos ferme ſemper decantari uſuvenerat, quamprimum hi in carmina redacti Anglico idiomate prodierunt. Porro, cum Senatui a die vigeſima ſecunda Decembris uſque ad ſecundam Januarii Anno ſalutis milleſimo quingenteſimo nono Seſſionis terminus fuerit præfixus, de ceteris ejusdem ſtatutis nonniſi anno ſequenti mentionem faciemus.

Sæcul. XIV. A.C. 1548.

§. LX.

Lutheri hæreſis in Poloniam invecta.

Lubien. hiſt. Ref. Eccl. Polon. l. 5.

Poſtquam hoc anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo octavo Sigismundus Auguſtus Patri ſuo ſucceſſerat, haud quaquam pari conſervandæ Religionis Catholicæ ſtudio accenſus, nimis vecorde tolerabat, quod Lutheri hæreſis ſenſim ſeſe in ejus regno diffunderet: cum enim Rex rebus gerendis minus idoneus publicis negotiis vacare plurimum abhorreret, hanc Regis ſocordiam dextre hæretici in rem ſuam vertebant, eorum vero audaciam præcipue acuebat immodicus amor, quo Rex Barbaram de Radzivil Georgii Vilnenſis Præfecti filiam, ac Gaſtoldi Lithuani Palatini viduam deperibat: cum enim hanc fœminam obnitentibus ferme cunctis regni ſui Proceribus ducere vellet, nullum aliud immoderatæ libidinis ſuæ præſidium repererat, niſi in illis, qui aut ſpuriam reformationem profitebantur, aut ſaltem eidem favebant, unde illis in præſtiti obſequii præmium permiſerat, ut ſuas proles ad hæreticas Germaniæ Univerſitates tranſmittere poſſent.

§. LXI.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

§. LXI.

Quorumdam molimina pro hæresi stabilienda in Italia.

Interea numerus eorum, qui novam Reformationem amplectebantur, etiam in Italia excrescere cæperat; jam enim anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo quadraginta Viri generis nobilitate, dignitatum auctoritate, ac ingenii præstantia ceteris magis conspicui Vicentiæ. quæ ditionis Venetæ urbs est, quamdam veluti Academiam erexerunt (*) eo fine, ut Religionis capita præcipue ea, quæ tum magis controversa erant, juncta opera discu-

Lubienischi hist. ref. Eccl. Pol. Biblioth. Antitrin. p. 18.

(*) Hoc loco luculentum suppeditatur argumentum, quam nocivæ sint privatæ ejusmodi societates, vel Academiæ, quando iis præsunt Viri vel de fide suspecti, aut omnino a vera Religione alieni, etiamsi sese exterius Catholicos esse mentiantur, præcipue, si eis impune quæcunque discutiendi, ac typis quoque divulgandi libertas conceditur, vel etiam permittitur, ut Catholicorum filii ad ejusmodi Academias mitti possint, nunquam reversuri, nisi aut hæresi infecti, aut saltem pernicioſis principiis imbuti, ac moribus depravatis corrupti.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

discuterent, cum vero nullo fræno intra fidei, ac submissionis Ecclesiæ debitæ limites coercerentur, potissimos fidei nostræ articulos in dubium revocandi libertatem sibi arrogarunt, ac præprimis Filium Dei divinam naturam habere inficiabantur, eumque duntaxat hominem ceteris superiorem, nec tamen de Virgine ex Spiritus Sancti operatione natum affirmabant, interim illum ex Dei mandato ad peccatorum remissionem nobis procurandam mortuum, necnon per Patris potentiam resuscitatum, atque in cœlis esse glorioſum asserebant, nec minus admittebant, quod omnes, qui huic Christo Domino obtemperant, ex parte Dei justitiam consecuturi sint, omnesque, qui eundem colunt, in ipso etiam immortalitatem, quam in Adamo amiserunt, recuperaturi sint: Denique tradebant, quod hic solus sit Dominus, ac populi ipsi subjecti caput, Judexque vivorum, & mortuorum, illumque in consummatione sæculorum iterum esse venturum profitebantur. Ex solis hisce articulis tota eorum Religio constabat, cetera vero omnia tanquam Græcæ Philosophiæ capita ad fidem nihil attinentia vilipendebant.

§. LXII.

Sæcul. XVI.
A.C. 1548.

§. LXII.

Decretum contra Hæreticos a Venetis innovatum.

Verum hæc conventicula tam ſecreto celebrari haud poterant, ut Reipublicæ adeo bene ordinatæ, & providæ, qualis eſt Veneta, vigilantiam effugere valerent, hinc Senatores funeſta prorſus mala, quæ individuo nexu novitates in Religionis materia introductas conſequuntur, veriti, decretum contra eos, qui ejusmodi cætibus intereſſent, promulgarunt, illosque comprehendi juſſerunt: igitur eorum duo Julius Tarviſanus, & Franciſcus de Rugo capti, ac pronuntiata mortis ſententia ſuffocati perierunt: Okinus vero, Lelius, Socinus, Pazula, Gentilis, Jacobus Clarienſis, Alciatus, Abbas Leonardus fuga ſibi conſulentes, partim ad Helvetios, partim ad Turcas, aut alias gentes ſeceſſerunt. Porro creſcente hæreſis periculo Reſpublica die vigeſima Julii hujus anni edictum quoddam innovare cogebatur, quod Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo primo jamjam condiderat, eo tempore, quo in Brixienſi ditione non minus ſevere in ſuſpectos de hæreſi inquiri juſſerat, perinde acſi venefici fuiſſent: nam hoc decreto omnibus

Thou hiſt. l. 4. n. 7.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

mnibus injunctum, ut libros hæreticos, si quos tenerent, intra octo dierum spatium ad hoc Deputatis consignent, si secus fecerint, post sedulam in eos inquisitionem rei cum omni pœnarum severitate castigandi denuntiabantur. Ut vero eo facilius ejusmodi homines detegerentur, eodem edicto cautum erat, ut non modo accusatores nunquam proderentur, sed etiam largis omnino præmiis augendi sint. Hoc edictum a Republica condebatur ad preces Nuntii Apostolici, addita tamen hac conditione, ut nec soli Episcopi, nec Inquisitores de hoc crimine cognoscere possent, sed Gubernatoribus, ac locorum Judicibus adhibitis ad hoc Tribunal appellare tenerentur, eo fine, ut testes examinarentur; de cetero autem sedulo caverent, ne sub Religionis obtentu Reipublicæ subditi divexarentur.

§. LXIII.

Venetorum fervor contra Paulum Vergerium.

Sleid. comm. lib. 21. p. 749. Maurocen. hist. Venet. l. 6. Thu. l. 5 n. 7. Spond. hoc an. n. 23.

Haud segnius Religionis studium Veneti præseferebant in caussa Petri Pauli Vergerii Justinopolitani Episcopi; hic enim jam dudum de nova hæresi suspectus, tandem latens nequitiæ venenum palam effudit: ast sacræ Inquisitionis

Sæc. XVI. A.C. 1548.

sitionis severitatem veritus primo Mantuam, ac postea Tridentum auffugit, ubi tamen a Synodi accessu excludebatur. Hac repulsa commotus Venetias se contulit, inde vero brevi excessit, securum apud Grisones asylum quæsiturus. Paduam delatus, cum ibidem haud diu moraretur, ocularis exstitit testis divinæ vindictæ, qua Franciscus Spiera Advocatus, hujusque urbis Jurisconsultus in summa desperatione mortuus plectebatur, quamvis Lutheri hæresin, cui nequiter nomen dederat, coram Joanne Casa Beneventano Archiepiscopo ejurasset. Hujus itaque supplicio territus Vergerius, ac gravius adhuc Inquisitorum vigilantiam pertimescens primo in agrum Bergomatem secessit, atque inde ad Rhætos, seu Grisones abiit, priusquam vero ex Italia excederet, ejus Frater Juliæ-Pietatis Episcopus non sine propinati veneni suspicione obiit. Ceterum Vergerius ad Grisonum ditionem delatus aliquamdiu in Telina valle Ministri, seu Præconis munere functus, demum a Christophoro Wirtembergico Duce Tubingam evocatus est.

Pallav. hist. Conc. Trid. l. 15. c. 10. n. 13

§. XLVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

§. LXIV.

Franciscus Borgia Gandiæ Dux Societatem ingressus.

Orland. in hist. Soc l. 7. n. 55. & lib. 8. n. 69. Vie de Franc. de Borgia par le P. Vergius Ribadin. vita Franc. Borg.

Hoc item anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo octavo Franciscus de Borgia Gandiensium Dux Sancti Ignatii Institutum amplexus est. Jam anno priori idem sanctus Fundator hunc Principem suis sociis aggregandi licentiam a Papa impetraverat, eoquod is post conjugis suæ mortem Societatem ingrediendi voto sese obstrinxisset: obtenta itaque Pontificis facultate Borgia Dux in Palatii sui Sacello sua vota hoc eodem anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo octavo non nisi paucis præsentibus exsolvit, cum prius a summo Pontifice veniam obtinuisset, ut hæc vota necdum depositis dignitatis suæ insignibus nuncupare, suaque bona per triennium adhucdum retinere posset.

§. LXV.

Quorumdam molimina pro supprimendo sacrorum exercitiorum libello per D. Ignatium conscripto.

Quamvis sacrorum exercitiorum liber, quem D. Ignatius conscripserat,

Borgiæ

Borgiæ Ducis animum intimo ſenſu moviſſet, eique ingentem erga Jeſuitas affectum inſpiraſſet, nihilominus non deerant, qui aſceticum hoc opuſculum impugnarent, quos inter Joannes Martinez Silicæus Toletanus Archipræſul periculoſam in eo doctrinam contineri exiſtimabat, ac propterea harum exercitationum uſum in Hiſpania ſupprimere moliebatur: Verum ſanctus Ignatius re comperta hujus propoſiti executionem præpedire conatus, tantum effecit, ut hic libellus die ultima Menſis Julii Anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo quadrageſimo octavo per Pontificis diploma ratus haberetur: Percipiamus Pontificiæ hujus Bullæ tenorem. Sæcul. XVI. A C. 1548.

§. LXVI.

Diploma Pauli III. Pontificis hunc libellum approbantis.

Paſtoralis officii cura, in univerſum Chriſti gregem nobis commiſſa & divinæ gloriæ, ac laudis amor facit, ut ea quæ ſalutem animarum, & ſpiritualem earum profectum juvant, amplectentes, vota eorum, qui aliquid, quod fovere & nutrire pietatem in Chriſti fidelibus valeat, a nobis expoſcunt, ad exauditionis gratiam admittamus. Cum ergo (ſicut dilectus filius, nobilis vir, Franciſcus de Borgia, Dux Gandiæ, Orland. l. 8. n. 5 ad ann. 1548.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

diæ, nobis nuper exponi fecit) dilectus filius Ignatius de Loyola, Præpositus Generalis Societatis Jesu, per nos in alma Urbe nostra erectæ, & per nos Auctoritate Apostolica confirmatæ, quædam documenta, sive Exercitia spiritualia, ex sacris Scripturis, & vitæ spiritualis experimentis elicita, composuerit, & in ordinem, ad pie movendos fidelium animos, aptissimum redegerit, illaque Christi fidelibus, ad spiritualem consolationem, & profectum magnopere utilia & salubria esse, non solum fama, ex plurimis locis allata, prædictus Franciscus Dux didicerit; sed etiam experimento manifesto, tum Barcinone, tum Valentiæ, tum Gandiæ, id compertum habuerit. Quare idem Franciscus Dux nobis humiliter supplicari fecit, ut documenta & spiritualia exercitia prædicta, quo latius eorum fructus pateat, & plures Christi fideles majori cum devotione ad utendum illis invitentur, examinari facere, &, si approbatione & laude digna inveniremus, approbare & laudare, aliasque in prætermissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui documenta & exercitia hujusmodi examinari fecimus, & quæ testimonio, ac relatione dilecti filii nostri, Joannis Tituli S. Clementis, Presbyteri Cardinalis, Burgensis Episcopi, ac hæreticæ pravitatis inquisitoris, & venerabilis fratris nostri Philippi Salu-

criatum

Sæcul XVI. A. C. 1548.

ciarum Episcopi, ac dictæ Urbis nostræ in spiritualibus Vicarii Generalis, nec non dilecti filii Ægydii Foscararii, nostri sacri Palatii Magistri, nobis desuper facta, pietate ac sanctitate plena, & ad ædificationem, & spiritualem profectum fidelium valde utilia & salubria esse & fore comperimus: debitum etiam respectum ad fructus uberes, quos Ignatius, & ab ipso instituta Societas præfata, in Ecclesia Dei ubique Gentium producere non cessant, & ad maximum adjumentum, quod ad id prædicta exercitia attulerunt, non immerito habentes; hujusmodi supplicationibus inclinati, documenta, & exercitia prædicta, ac omnia & singula in eis contenta, auctoritate prædicta, tenore præsentium, ex certa scientia nostra, approbamus, collaudamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus: hortantes plurimum in Domino omnes & singulos, utriusque sexus, Christi fideles ubilibet constitutos, ut tam piis documentis & exercitiis uti, & illis instrui devote velint, nec non concedentes, ut hujusmodi documenta, & spiritualia exercitia imprimi, a quocunque bibliopola per prædictum Ignatium eligendo, libere & licite valeant: ita tamen, ut post primam editionem, sine consensu ejusdem Ignatii, vel successorum ejus, nec ab hoc, nec ab alio omnino, sub excommunicationis, & quinquaginta ducatorum piis operibus applicandorum, pœna imprimi possint, ac

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

mandantes nihilominus universis, &c. Datum Romæ apud sanctum Marcum sub annulo Piscatoris die ultima Julii Millesimo quingentesimo quadragesimo octavo Pontificatus nostri anno decimo quarto.

§. LXVII.

Messinense, ac Panormitanum Societatis Collegium recens erectum.

Orland. l. c. n. 7.

Obtenta hac Pontificis approbatione mox præfatus libellus ex Hispano in latinum idioma translatum typis edebatur juxta Andreæ Frusii versionem, eoquod hic penitius Auctoris mentem assecutus, ejusque versio usui aptior, ac prælo dignior censeretur. Nova hæc editio hunc librum magis, quam unquam celebrem reddidit, ejusque Auctori adeo magnum comparavit nomen, ut ubique ejusdem socii expeterentur, nam Ludovicus Mendozza Tiburtinus Collegium in sua urbe eisdem construxit, & Joannis quoque de Vega Siciliæ Prorex vix Messinam pervenerat, cum illico aliud Collegium erigere statueret. Panormitani etiam Messinensium exemplum imitabantur, hæcque duo Collegia post Gandense prima erant, in quibus scientiæ publice tradebantur. Porro ad horum Collegiorum regimen seligebantur Petrus Canisius

natione

natione Germanus, Andreas Fruſius Gallus, Hieronymus Nidal, aliique, quos, priusquam diſcederent, ipſe Sanctus Ignatius pro petenda benedictione Pontifici exhibuit, iique ab eodem ſumma benevolentia excepti, ad errores ſtrenue impugnandos admoniti fuere. Sæcul. XVI. A.C. 1548.

§. XLVIII.

Societas per S. Ignatium a Melchioris Cani accuſationibus vindicata.

Nihilominus Melchior Canus ex Ordine S. Dominici Theologus ſcientia, ac probitate longe clariſſimus novæ hujus Societatis progreſſus ſibi ſuſpectos habebat, ſimulque eandem aliis ſuſpicionem ingerere ſatagebat: unde ulteriora illius incrementa, quantum in ipſo eſſet, præpedire nitebatur, ac contra hanc ſocietatem recens natam, late tamen diffuſam, neſcio, quæ ſiniſtra divulgabat præſagia, vi quorum univerſæ Eccleſiæ funeſta admodum impenderent mala, eorumque cauſſa, & origo D. Ignatii Diſcipuli eſſent extituri; verum quamvis hæc vaticinia haud magis vera eſſe viderentur, quam ejusdem hujus Religioſi ſomnia, quæ de proximo mundi interitu, atque Anti-Chriſti adventu ſparſerat, ejus tamen verbis ob Viri eruditionem, pietatem, *Orland. n. 45 & ſeqq.*

Sæcul. XVI A.C. 1548

ac Religionis ſtudium haud leve auctoritatis pondus acceſſerat.

Cum ergo Ignatius hanc procellam ſocietati ſuæ noxiam fore pertimeſceret, Hiſpaniæ Patribus perſcripſit, ut Apoſtolicum novi Inſtituti Diploma Melchiori Cano exhiberent, eique modeſte exponerent, quod regnum Chriſti in ſe diviſum foret, ſi ejus Vicarius ſocietatem ipſimet Chriſto Domino oppoſitam approbaſſet, ac Paulus III. Papa ejusmodi Antichriſti Præcurſoribus duos, tanquam ſuos Theologos ad Tridentinam Synodum miſiſſet, ac horum unum pro ſuo in Indiis Legato Apoſtolico ſelegiſſet. Eodem pariter tempore Ignatius in Hiſpaniam tranſmiſit quædam apographa illarum ſententiarum, quæ in favorem ſuæ ſocietatis pronuntiatæ fuerunt, illisque adjunxit Diploma Pontificis, quo Salmanticenſi Epiſcopo injunctum erat, ut hujus Inſtituti honorem defenderet: verum his omnibus argumentis Melchior Canus nullatenus e ſua ſententia dimoveri potuit.

§. LXIX.

Franciſci Xaverii labores Apoſtolici Goæ.

Orland l 8. *n.* 111. *&* 112.

Magis proſpera fortuna Goæ utebatur Franciſcus Xaverius, qui ex Mala-

Sæc. XVI. A. C. 1548.

Malacensi Insula ineunte hoc anno illuc advenerat, postquam in Insula Ceilana aliquamdiu moratus plures Christo lucrifecerat, quos inter præcipuus erat Candeæ Rex, qui sincero admodum animo, atque ab omni propriæ utilitatis studio alienus Catholicæ Religioni nomen dedit. Inde Cocinum delatus Xaverius, datis Romam, ac in Lusitaniam literis Evangelici laboris socios sibi transmitti rogavit: cum vero Cocino solvisset, Crangonorum urbem cis Bengalæ sinum sitam delatus, factis inde velis tandem, ut testatur Turselinus, *Goam Martio Mense hujus anni jam inito pervenit.* Erant tum in Goano Collegio e Societate complures, quibus P. Nicolaus Lancellotus tanquam Rector præerat, Franciscus autem Perez Alumnorum Magister, ac P. Paulus illorum custos erat: ab his igitur omnibus Xaverius tanquam communis Pater ingenti gaudio exceptus, ibidem prompte cuncta Indæ Ecclesiæ negotia composuit, suosque Socios in varias continentis Provincias, atque Insulas emisit, ac unicuique ex iis, quos adhuc ex Europa adventantes expectabat, munia, & diversoria assignavit, cumque Joannes Castrus Indiæ Prorex malevolorum sermonibus excitatus minus, quam antea Societati faveret, eundem feliciter placavit,

Turselin in vit. S. Franc. Xav. l. 3. c. 14 Maff. hist. l. 13. sub finem

Sæcul. XIV. A.C. 1548.

cavit, atque, ut fertur, eidem animam agenti adstitit. Pariter duos percelebres Lusitanos ad meliorem vitæ frugem reduxit, expletisque hisce laboribus longo itineri Japoniam versus sese accinxit, annoque sequenti Mense Aprili conscensa navi eo contendit, spretis etiam suorum Amicorum monitis, qui eum exposito imminenti vitæ periculo ab hac navigatione absterrere satagebant.

§. LXX.

Jesuitæ ad Congi Regnum a Lusitano Rege prædicatum missi.

Orland. l. 7. n. 76. l. 8. n. 94. 13. in. 53.

Jam anno priori Lusitaniæ Rex quosdam Viros Apostolicos e Societate ad Congum miserat. Hoc Africæ regnum meridiem versus respicit Monomotapam, ac Cafrorum oras, a Septentrione autem ad Negritarum regionem inclinat. Porro illi quatuor Verbi Divini Præcones erant, Georgius Vazjus Apostolicæ Legationis princeps, Christophorus Riberius, Jacobus Diatius, & Jacobus Soüeralius, qui amplam in hoc regno laboris sui segetem colligere poterant, eoquod ab obitu Regis Alphonsi Catholica Religio magno exposita esset discrimini. Equidem ipsemet hujus ditionis Princeps Christianorum sacris erat initiatus, ejusque ope hi Patres non

sine

sine ingenti benevolentia excipiebantur, ac prædicando Evangelio obstacula facile superanda offendebant; attamen, cum idem Princeps nomine tenus tantum Catholicus esset, de cetero autem Christianæ Religionis exercitia penitus negligeret, hinc etiam, ut subditi Idololatriam profiterentur, nimia indulgentia permittebat, quin tamen fidem Catholicam penitus aboleret. Hanc ob rem prosperis horum Patrum auspiciis minime respondit Apostolici laboris successus; quippe ob inconstantem Regis animum unaomnes postea e Regno ejecti fuere. Sæcul. XVI. A.C. 1548.

§. LXXI.

Bartholomæi de las Casas querelæ ob crudelitates in Indiis ab Hispanis commissas.

Cum in Indiis per Hispanorum crudelitatem, atque avaritiam Religioni Catholicæ haud leve damnum inferretur, Bartholomæus de las Casas Ord. FF. Prædicatorum hac super re coram Caroli V. Senatu vehementer querebatur. Hic idem Religiosus jam anno abhinc millesimo quingentesimo quadragesimo quarto Chiapanum Episcopatum acceptaverat, ac per integros quadra- *Sandoval hist. Caro. V. Garcilaso hist. des Incas.*

Sæcul. XVI. A C. 1548

ginta annos incredibili prorsus studio Indos ad Christi fidem perducere adlaborabat, dirasque, quibus vexabantur, calamitates miseratus pari cum eis dolore acerbitatem jugi, quo premebantur, sentiebat, hinc eorum salutem, nisi in primis illorum libertati consuleretur, efficaciter promoveri haud posse ratus, pro hujus gentis levamine quæcunque legitima media arripere statuit, unde præprimis in Caroli V. Senatu causſæ suæ præsidium quærens, eidem exposuit, quatenus Hispanæ Nationis Viri suos clientes Indos acerbissimis crudelitatibus, atque injustitiis divexarent, hancque in rem tanta verborum vehementia, totque horrendis argumentis Hispanorum sævitiam descripsit, ut Imperator horum infelicium sortem miseratus, Vallisoleti, ubi tum ejus Aula agebat, pro Indorum securitate saluberrima conderet edicta, eaque in hac Regione promulgari, ac transgressores severissimis pœnis coerceri præciperet. Verum omnes hæ leges Indis adeo proficuæ minime executioni dabantur; Gubernatores enim Hispani, seu verius Tyranni suas rapinas, ac violentias exercere haud desistebant, quapropter Chiapanus Antistes rursus Cæsarem de hac Gubernatorum pertinacia certiorem reddi-

reddidit, quinimo librum etiam edidit, cui titulus: *De oppreſſione Indorum.* Hic liber Hiſpalenſibus literis Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo excuſus a Valliſoletano Collegio ad S. Gregorium, necnon a Salmanticenſi, ac Complutenſi Univerſitatibus fuit approbatus, demum vero ad diverſa idiomata translatus. Sæcul. XVI. A.C. 1548.

§. LXXII.

Sepulvedæ apologia pro Hiſpanis Indos divexantibus.

Ceterum hic Epiſcopus hac ſua lucubratione unice intentus erat, ut ſolide confutaret rationes cujusdam Doctoris nomine Sepulvedæ, qui a nonnullis Hiſpanis, Indos tanta Tyrannide affligentibus ſollicitatus erat, ut ſuæ Nationis cauſſam ſtrenue defendendam ſuſciperet, ac præprimis affirmaret, quod ea agendi ratio divinis æque, ac humanis legibus conſona, bellique juribus innixa eſſet, præcipue cum juſtæ in hosce barbaros hanc ſeveritatem exercendi rationes Hiſpanis minime deſint, dum illi fidem Chriſti amplecti renuunt, eoquod ſummus Pontifex hasce gentes Hiſpanorum poteſtati ea tantum lege ſubjeciſſet, ut illas ad Chriſtiano-

Sæc. XVI. A.C. 1548.

rum ſacra perducerent, pari ferme ratione, qua Dominus Deus terram Chanaam, illiusque incolas Iſraelitarum poteſtati ſubdiderat, ut ipſi cum illis agerent, prout eis bene viſum fuerit. Paucis; inquiebat hic auctor, quamvis Hiſpani hanc erga Indos agendi rationem tenuiſſent, nihilominus eorum Regnum, ac incolas jure poſſident, cum ditiones etiam absque titulo, ac juſtitia poſſeſſæ temporis lapſu præſcribantur. Porro ut iſte vir huic ſuæ ſententiæ ab Evangelii Doctrina, atque Apoſtolorum geſtis adeo diſſonæ, majus robur adderet, affirmabat, quod unice propugnare intendat ea jura, vi quorum Legionis, ac Caſtellæ Reges Indorum ditiones occupandi facultatem habent. Hunc ſuum librum regio Senatui pro obtinenda impreſſionis facultate obtulit, & quamvis Senatus ei hanc poteſtatem ſæpius denegaret, eam tamen ſummis precibus efflagitabat, cum autem jamjam librum prælo ſubjicere pararet, Chiappanus, ac Segobienſis Præſules ſeſe huic auſui vehementer opponebant, eoquod in ejusmodi libro omnes crudelitates, quibus Indi vexabantur, tanquam æquiſſimæ jactarentur, indeque funeſta admodum mala conſequi poſſent.

§. LXXIII.

Sæcul. XVI.
A.C. 1548

§. LXXIII.

Theologi pro examinando Sepulvedæ libro nominati.

Ferventibus hisce diſſidiis plures in Hiſpania habebantur conventus, ac præprimis Regii Senatus Patres, cum hoc argumentum ad Theologiæ forum ſpectare crederent, Sepulvedæ librum penitius excutiendum ad Univerſitates Salmanticenſem, & Complutenſem remiſerunt: Ergo circa annum Domini milleſimum quingenteſimum quadrageſimum ſeptimum huic examini initium datur, huncque librum nullatenus typis edendum, a Theologis deciſum eſt, eoquod nonniſi perverſa contineret dogmata: Verum Sepulveda eorum judicio minime aquieſcens librum ſuum Romam ad quosdam amicos ſuos transmiſit, a quibus etiam typis impreſſus prodiit. Re comperta Carolus Imperator hunc Sepulvedæ partum omnino ſupprimi, cunctaque exemplaria, quæ in ejus ditionibus reperirentur, aufferri præcepit: cum autem prohibere haud poſſet, quin eorum plura in vulgus ſpargerentur, hinc Chiappanus Antiſtes ſui muneris eſſe cenſebat, ut edito libro, cuius ſupra meminimus, Sepulvedæ rationes confutaret: Igitur præprimis in eo

Nicol. Ant. Bibl. Hiſp. Echard. de Script. Ord. Prædic.

Sæcul XVI. A.C. 1548.

eo fusius recenset crudelitates, ac tyrannides, quas Hispani in Regnis, atque Indiarum Provinciis exercuissent: cunctaque hæc scelera sigillatim enarrat, atque Hispanos tanquam fidei, legum pietatis, ac Religionis expertes depingit, illosque magis inhumanos, atque in hosce populos ipsis etiam ferocissimis bestiis magis barbaros exstitisse ait. Postea libellum supplicem ad Carolum V. dirigit, eidemque exponit, quod crudelis ejusmodi agendi ratio justitiæ, Religioni, verisque Reipublicæ commodis recta adversetur: insuper huic libello idem Author subjungit triginta propositiones, quæ quosdam circa Principum, & populorum jura articulos tangunt, iique sunt admodum singulares, ac curiosi, quos Dupinus fusius recenset.

Imperator cum hasce altercationes præcidi cuperet, tam Sepulvedæ suæ opinionis tenacissimo, quam Chiappano Epicopo permisit, ut coram Regio Indiarum Senatu caussæ rationes ultro, citroque proferrent, hujus autem litis velut arbitrum Cæsar eo ablegabat Dominicum Soto, quem a Confessionibus habebat. Ambo hi contendentes per plures dies coram Senatu perorabant, atque Episcopus per integras quinque Sessiones solus caussam suam defendebat;

bat; tandem vero Dominicus Soto rationes utrinque allatas ad epitomen redegit, & Senatus Chiappano Episcopo præcepit, ut omnes suas rationes scripto traderet ad Cæsarem transmittendas, quod & effectui datum. Ast Carolus Imperator aliis negotiis distentus, bellisque gravissimis obrutus rem indecisam reliquit, nihilque certi decrevit, ut proin Hispanorum crudelitates in Indiis fuerint saltem toleratæ, cum ergo Bartholomæus de las Casas hosce miseros juvandi spe decideret, Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo quinquagesimo primo in Hispaniam reversus est, ac postquam per quinquaginta annos in hoc Regno fidem Catholicam indefesso studio propagasset, Episcopatum suum in manibus summi Pontificis abdicavit, & Madritum secessit, ubi quindecim adhuc annos vita superstes tandem anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, ætatis vero suæ octogesimo secundo animam Deo reddidit.

Sæc. XVI. A.C. 1548.

§. LXXIV.

Sepulvedæ rationes a Francisco Victoria confutatæ.

Paulo post Franciscus de Victoria celeberrimus Ordinis S. Dominici Theologus Sepulvedæ rationes intrepido, ac

Franc. de vict. Theol. recoll. 5. & 9. § 8.

Sæcul. XVI. A.C. 1548.

ac liberrimo calamo confutavit, atque ex validis rationum momentis, auctoritatisque teſtimoniis ea, quæ ſequuntur, comprobata reddidit. I. Inſulſe hic Doctor Iſraelitas, ac Chananæos confert, cum inter clarum Dei mandatum, & Pontificis definitionem ingens diſcrimen intercedat. II. Pontificum nunquam ea mens fuit, ut hæ gentes tam crudelem in modum haberentur. III. Nec ad illos æquiori jure, atque ad Cæſarem pertinet Indorum Regiones donare. IV. Si Pontifices quamdam in illos auctoritatem obtinent, ea non poteſt eſſe in bona temporalia, niſi duntaxat quatenus hæc tangunt bonum ſpirituale, quamvis & hoc jus a multis Auctoribus in controverſiam ducatur, qui diſertis verbis tradunt, quod Papa Regiones infidelium, ut ad fidem convertantur, aliis donare nequeat, eoquod nullam in eos jurisdictionem habeat. V. Etiamſi Indi auctoritatem Pontificis agnoſcere recuſaverint, non tamen hic propterea illis bellum inferre, eosque bonis ſuis exuere, multo minus vero vitam eis adimere poteſt: præcipue cum hi miſeri Evangelio ſeſe adeo non oppoſuerint, ut potius ad Chriſti doctrinam recipiendam valde propenſi fuiſſent, ſi cum minori ſeveritate fuiſſent habiti. VI. Etiamſi fuerint Infideles,

les, ac criminibus obnoxii, propterea tamen non amittebant suorum bonorum dominium, itaque sub hoc prætextu nemo illos bonis spoliandi, vel trucidandi jus habet, si ipsi nullam injustitiam committunt. VII. Mercium commercia in eorum Regionibus haberi libere possunt, quin eis jugum imponatur, vel fraudes, dolique adhibeantur. VIII. Denique salutare quidem est, ut ad amplectendam fidem inducantur: id tamen fieri oportet per viam lenitatis, ac valida argumenta, non autem per vim, & metum, cum fides voluntate libera: nequaquam vero coacta suscipi debeat. His itaque rationibus ductus hic Religiosus vanos confutabat obtentus, quibus Hispani sibi persuadebant, quod hujus Nationis bona, ac Regionem usurpandi jure gaudeant.

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

§. LXXV.

Carolus V. ex Germania in Flandriam profectus.

Evoluto aliquot temporis intervallo Carolus V. relicta urbe Augustana in Flandriam redire constituit, ut eo opportunius, si necessitas exigeret, Franciam invadere, cunctisque a Joanne Friderico Saxoniæ Duce, ac Hassiæ Landgravio forte attentandis promptius obvia-

Sleid. l. 21. p. 746.

Sæcul. XVI. A. C. 1549

obviare posset. Excipiebatur Carolus Bruxellis cum ingenti gaudio, ac singulari amoris testificatione, elapsisque nonnullis post adventum suum diebus Landgravium ductore Joanne de Guevara cum præsidio ducentorum Hispanorum Audenardam Flandriæ arcem captivum abduci, emenso autem unius Mensis spatio eundem ad Mechlinense castrum sub eodem præsidio transferri præcepit, ubi etiam captivus detinebatur, donec suam libertatem recuperasset: Joannes vero Fridericus Cæsarem, quocunque iret, valido milite cinctus comitari cogebatur. Postquam igitur Carolus totum Imperium suæ potestati plene subditum cerneret, Philippum Filium suum amplectendi solatio frui, ejusque merita suis Italiæ ac Belgii ditionibus cognita reddere cupiebat, quocirca illum aliquamdiu penes se detinuit, ut eum de rebus tranquillum regimen concernentibus instrueret. Igitur Philippus acceptis Patris sui jussis omni, qua potuit, celeritate Bruxellas contendit, illucque die prima Aprilis anno sequenti pervenit.

Sleid. l. 21. p. 747.

§. LXXVI.

Sæcul. XVI.
A.C 1549.

§. LXXVI.

Nova, sed fruſtranea molimina pro recuperanda Placentina urbe.

Interea Synodi negotia haud fuere immutata; equidem Imperator Placentinam urbem, quam occupaverat, veluti validam ad ſua vota Papam inclinandi illecebram fore cenſebat: attamen econtra inde Pontificis ſuſpicio plus augebatur, magisque Cæſaris voluntati inſerviendi animus decreſcebat, adeo, ut Pontifex hac in re nihil decidere vellet. Non deerant ſuorum fautorum non pauci, qui hanc tergiverſationem oriri arbitrabantur ex vehementi deſiderio, quo Placentinam urbem recuperare, eamque ſuæ familiæ ſub honeſtis conditionibus vindicare cupiebat. Ea fuit Montani Cardinalis, aliorumque Præſulum Synodo adhærentium opinio: Verum illi, qui accuratius Pontificis mentem inſpiciebant, longe aliter ſentiebant, nec temere divinabant, quod in rebus controverſis cunctatio argumentum ſit prudentiæ, eaque ad optatum finem eo ſecurius perducat. Hinc Paulus III. hoc negotium maluit ulteriori diſcuſſioni relinquere, idque medium ſupremo Eccleſiæ capiti magis decens, minusque periculoſum fo- *Pallav. l. II. c. 3. n. 1.*

Sæcul. XVI A C. 1549.

re censuit, quam ob rem Julium Ursinum ad Cæsarem ablegavit. Hic vero optima spe plenus rediit, totum hoc negotium feliciter peractum esse ratus.

§. LXXVII.

Cæsar de Ecclesiæ juribus in Placentinam urbem edoceri postulans.

Pallav. n. 2. Enimvero Carolus V. ipsis Papæ Legatis sagacior Bertrano Favensi Episcopo hæc significari jussit: „Cæsar, „ut conscientiæ suæ tranquillitati, ac „publicæ famæ consuleret, simulque cognoscceret, an apto quodam remedio „summi Pontificis voto, sine proprii tamen honoris detrimento satisfacere posset, noscere cupit, quonam demum jure Parmam, & Placentiam Sedes Apostolica repeteret. Utebatur Imperator hac agendi ratione, ut providus opportunam consiliis suis moram adipisceretur, spe fretus, quod Pontifex, utpote gravi senio pressus, prius decederet, quam hujus litis decisio expectari posset; haud enim, quid rei subesset, ignorabat, cum de Sedis Apostolicæ juribus forte melius, quam ipsemet Pontifex edoctus esset.

Nihilominus Papa comperto Cæsaris petito responsum reddere cunctabatur, haud ignarus, *Judicia de jure dilio-*

rum

num semper esse turbida, ac diuturna, adeo- Sæcul. XVI.
que ei, qui rem non possidet, incommoda, A.C. 1549.
multoque magis, cum ejusdem possessor obtinet judicis potestatem. Quapropter per suum Nuntium hæc Cæsari significari fecit: „ Præterquam quod Sedi Apo-„ stolicæ antiqua, ac tranquilla harum „ urbium possessio suffragetur, eaque „ sufficiat, plura adhuc alia omnino le-„ gitima eidem jura suppetunt, nulla „ igitur necessitas petit, ut ad judicii „ normam hæc jura exponerentur, nisi „ prius ante omnem judicis sententiam „ Placentia Sedi Apostolicæ reddere-„ tur. „ Paulopost Imperator Nuntio istud Papæ responsum deferenti hæc reponi fecit: „ His Cæsarea sua Majestas „nullatenus rem ad judicii forum dedu-„cere intendit, cum duntaxat, ut con-„scientiæ suæ dubio satisfaceret, hanc „quæstionem proposuisset, ac proin Pon-„tifex absque ullo timore in re tam æqua „Cæsari gratificari posset, eo potissimum „nomine, quod id ipsum nonnisi eidem „obsequendi, ac inserviendi animo feciss-„set. Hoc alterum Cæsaris responsum Legatus Romam transmisit, mox vero Papa Patrum Senatu præter morem convocato ibidem Caroli Imperatoris postulatum exposuit, significans, quod Cæsar duntaxat edoceri velit, non au-

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

tem rem judicum decisioni submittere intendat (*).

§. LXXVIII.

Sedis Apostolicæ jura in Parmam, & Placentiam a Pontifice ad Cæsarem transmissa.

Pallav. l. c. c. 3. n. 2.

Porro Cardinalium sententia eo abibat, quod non modo Cæsaris petitioni danda non esset repulsa, sed Apostolicæ Sedis honor omnino deposceret, ut certa ejusdem jura in Parmam, & Placentiam universo Orbi, ac præcipue Cæsari manifesta fierent: Igitur hac in re Imperatoris voto obtemperare decretum, moxque ad instruendum responsum eidem dandum idonei seligebantur Viri: porro summa hujus responsionis hæc erat: „Ecclesiæ jura in Placentiam „innituntur cessioni, quam de hac ditione „Maximilianus I. Imperator paternus „Caroli V. Avus Anno Christi millesimo „quingentesimo undecimo fecit sub Pontifi-

(*) Benevolus Lector ipsus consulat Pallavicinum, quem hic allegatum cernit, inde vero mox deprehendet, quam longe diversa hic Scriptor referat. Mihi unius annotationis angustiæ haud concedunt, ut eadem fusius exponam, & Continuatorem castigem.

„tificatu Julii II., accedente consensu „Regis Catholici materno ejusdem Ca- „roli Avo, quin imo ipse etiam Carolus „V. hanc cessionem solemniter firmavit „per fœdus Anno Salvatoris millesimo „quingentesimo vigesimo primo firma- „tum„ (*). Hoc responsum Cardinales con-

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

(*) Cum Continuator hanc rem haud integram referat, non injucundum erit, illam ex ipso Pallavicino percipere: *Protulit Papa quoddam caput illius fœderis, quod anno* 1511. *cum Julio II. initum fuerat, ubi fœderati convenerant, ut eorum singuli, quod ad ipsos jure spectabat, & a Gallis tunc possidebatur, id sibi acquirerent, atque ob eam pactionem a Sfortia & Cæsare Mediolanum, a Pontifice vero Parma, & Placentia illis inspectantibus, & consentientibus recuperatæ fuere: cumque ex occasione interregni Pontificii eas urbes intercepisset Sfortia, fuerunt statim novo Pontifici ab eo restitutæ. Protulit præterea ejusdem urbis cessionem, Pontifici disertis verbis factam a Maximiliano, paterno Caroli Avo, proximeque in Imperio decessore cum assensu Regis Catholici, qui ejusdem Caroli Avus maternus fuerat: ac denique pactionum capita cum Leone solemniter ab ipso Carolo firmata Anno* 1521. *quæ tanto fuerant emolumento Cæsari & Imperio, quanto Mediolanensis ditionis recuperatio.*

Sæc. XVI. A.C. 1549.

congregati omnino sufficere existimabant: ut vero adhuc amplius Cæsaris expectationi satisfacerent, legitimas harum pactionum tabulas Mendozæ Cæsaris Oratori tum Senis agenti inspiciendas exhibuerunt. Hic quoque totam rei seriem Carolo referre haud neglexit, nihilominus Imperator responso, quod reddi jusserat, haud obscure significabat, quod ampliori hujus juris testimonio haud indiguerit.

§. LXXIX.

Cæsaris responsum ad hæc Sedis Apostolicæ jura.

Pall. c. 3. n. 3.

Cum ergo Julius Ursinus in Germaniam reversus esset, eidem Granvellanus, Madrutius Cardinalis, & Petrus Soto, qui Caroli conscientiam moderabatur, nomine Cæsaris hæc responderunt: *Nondum legitime apparet jus ullum, quo illæ urbes Ecclesiæ deberentur, multoque clariora in utramque urbem Imperii argumenta reperiuntur, quæ quidem scripto tradi haud necesse est, aliunde vero colli-*

---

ratio. Sed quoniam exemplaria tantum harum tabularum a Nuntiis Pontificiis delata fuerant, Mendoza, qui Senis Romam Cæsaris jussu subinde ventitabat, petiit, impetravitque, ut legitimæ a se tabulæ inspicerentur.

Sæcul. XVI. A.C.1549.

colligitur, quod ea omnia, quæ pro juribus Sedi Apostolicæ competentibus profe-runtur, unice probent, eas urbes ante Maximilianum fuisse membra Mediolanensis Principatus, & nullo pacto ad Apostolicam ditionem pertinuisse, cum legitimæ donationes antiquiorum Cæsarum minime producantur, quæ ab Apostolica Sede prætendebantur. Porro Maximilianus Cæsar successoribus suis nocere neutiquam potuit: pactiones vero Caroli cum Leone X. iis verbis fuerunt conceptæ, quibus Pontifici permittebatur quidem occupatio, ac possessio earum urbium, quæ tunc in Gallorum potestatem devenerant, novus tamen titulus illius dominii non addebatur. Insuper eodem scripto Cæsaris nomine proferri potest, quod hic idem salvis Apostolicæ Sedis, & Imperii juribus, de quibus postea rite cognosceretur, daturus sit Octavio gratuito munere, & ubi is Parmam etiam Cæsari traderet, quadraginta scutorum millia, ex Regno Neapolitano singulis annis percipienda, ad quam pecuniæ summam Parmæ simul, ac Placentiæ proventus nunquam pervenerant.

§. LXXX.

Pontificis responsum ad Cæsarem.

Pontifex accepto hoc responso graviter commotus se a Cæsare delusum arbitrabatur, hinc altera die vigesima quinta

25. Julii extat in 3. tom. literarum ad Principes apud Pall. n. 4.

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

quinta Julii convocato Purpuratorum Senatu vehementer de Cæsare questus est, cum autem quivis hujus Monarchæ indignationem sibi accersere vereretur, ac neminem lateret, quod Papa non tam Ecclesiæ, quam familiæ suæ commoda adeo ardenter procuraret (*) hinc eidem soli, prout ipsi magis expediret, responsum ad Cæsarem dandi curam reliquerunt (**). *Multo libentius*, ajebat Papa; *responsionem omisissem, si absque meo, Sedisque Apostolicæ damno id mihi licuisset, sed cum ad hoc me compulsum sentiam ab exhibiti Cæsariani scripti sententia, id præstabo pro eo, quod decet, & modestiam meam, & gradum, in quo sum a Deo collocatus; nec ea omnia, quæ possem, sed tantum ea, quæ satis erunt, reponam: Nolo igitur repetere atrox, & execrandum facinus Placentinum, neque literas, quas postmodum ea civitas ad me scripserat; volo tantum*

(*) Hæc animadversio a sublimi Continuatoris nostri cerebro profluxit, abs dubio commendanda ab illis solis, qui vel jamjam a fide defecerunt, vel vilipensa summi Pontificis auctoritate fidem Catholicam sensim falsis suis Politicis principiis, ac dicteriis e fidelium cordibus eliminare nituntur.

(**) Rursus Continuator pro suo arbitrio fingit, quod Papa hoc responsum absque suorum consensu & opera dederit.

tantum ipsam in Ecclesiæ obsequio persistere, neque vim referre a Cæsaris administris ad urbem occupandam illatam, nec amplas, iteratasque promissiones, per plura tempora, pluribusque meis Nuntiis factas, proinde, ut ad ea solum, quæ Martinus Alfonsus postrema legatione detulerat, responsionem contraham, compertum est Cæsari, quod ipsi, uti citra omnem obligationem, ita citra omne mei juris detrimentum, ut illi gratificarer, exhibuerim quasdam probationes juris, quod in Placentiam obtinebat Ecclesia: satisfactum fuit Mendozæ cupienti authenticas tabulas inspectare; nec ab eo postea quidquam illis objectum, hinc mirum videtur, quod jactetur, nihil legitimi juris pro Ecclesia apparere, placet mihi, mentem Cæsaris non esse, ut Sedis Apostolicæ juri quid quam detraheretur; ceterum Deo universoque hominum generi dijudicandum relinquo, an oblatæ conditiones honestæ, adeoque admittendæ essent, an eidem Sedi, quin toti Christianæ Reipublicæ summum detrimentum illaturæ, quare ne Apostolica Sedes, aliique læderentur, illud urgeo, quod Cæsar ipse in memorato scripto a se promissum fatebatur, nimirum, quod velit reddere Placentiam Ecclesiæ, ubi cognosceret, eam illi jure deberi. Ego proinde, quam vehementissime possum, rogo Cæsarem, ut Deum, suamque conscientiam consulat, agnoscatque eam

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

Sæcul. XVI A. C. 1549. *eam urbem Apoſtolicæ Sedi debitam, nec ipſi fas ſit plurimas ob cauſſas eam retinere.*

§. LXXXI.

Senenſis Respublica utriusque Ducatus loco a Pontifice petita.

Pallav. l. c. c. 3. n. 5.

Cum omnibus manifeſtum eſſet, quod Cæſar Placentiam retinere vellet, ſimulque tam verbis, quam ſua agendi ratione ſat luculenter demonſtraret, ipſum etiam ſibi Parmam vendicare moliri, hinc nova ratio fuit excogitata, qua utrique contendentium parti ſatisfieret, ſi nempe Carolo utraque urbs, quas ad conſervandum Mediolanenſem Ducatum oppido neceſſarias cenſebat, ea lege cederetur, ut Senenſis Republica a Cæſaris ditionibus ſejuncta, Sedi Apoſtolicæ, atque Octavio, ejusque poſteris interea relinqueretur; quippe eadem hæc Respublica in Cæſaris obſequio multum fluctuabat, quamvis hic nec auro, nec ſolertiæ pepercerit, ut eam ſuis addictam ſtudiis conſervaret, aliunde etiam Papa Florentiæ Ducem in hanc commutationem facile conſenſurum ſperabat, cum eidem abs dubio gratius foret, ut hæc urbs in Farneſiorum Principum utpote potentia inferiorum dominio eſſet, quam ſi ditioni ſuæ vicinam

nam haberet Rempublicam armis assue- Sæc. XVI.
tam, ac semper Regum cuipiam fœde- A.C. 1540.
re junctam. Fuit itaque injunctum Bertano Fanensi Episcopo summi Pontificis apud Cæsarem Legato, quatenus eidem hanc commutationem quasi sua sponte proponeret, ut hac provida circumspectione Sedis Apostolicæ honor in nullum discrimen adducatur, ac simul repulsæ dedecus minuatur.

§. LXXXII.

Colonienſe Concilium Provinciale.

Cum interea cuncta hæc concordiæ consilia irrito licet conatu agitarentur, nonnulli Germaniæ Præsules Concilia celebrabant, eo fine, ut novum Cæsaris edictum de Religione, ac morum reformatione ibidem acceptaretur, mutata duntaxat forma, vi cujus hoc decretum cujuslibet Diœcesis consuetudini magis aptari posset. Die itaque undecima Martii ineunte jejunio verno Adolphus Coloniæ Elector, qui Hermano subrogatus fuerat, Synodum suam inchoavit, ac nonnisi sexta Aprilis die absolvit. Præmittebat Archiepiscopus Concilii Sessionibus quamdam orationem, in qua ita exorsus est: Postquam *nos Deus licet indignos, sanctæ Colonienſis Eccleſiæ, ac Provinciæ, proceloſa tempe-*

Labb. collect. Conc. t. 14. p. 629. & seq.

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

tempestate graviter jactatæ, atque afflictæ gubernaculis admovit, huc continuo animum, omneque studium nostrum ejus inspiratione convertimus, ut Diœcesin illam ab hæreseos inundatione, quæ pravorum hominum studiis jam plus nimio invaluerat, repurgare, schismataque, quibus misere, atque adeo, ut in ea jam actum de fide Catholica potuerit videri, discerpebatur, tollere, & ovas nobis creditas in unum Ovile Christo colligere, pro virili adniteremur: plurimum autem nobis erat fiduciæ in Concilio Tridentino, quod feliciter inchoatum, ac Sessionibus aliquot habitis, celebre jam factum, accessu omnium Imperii Ordinum, qui se reverenter ei submiserant, potentissimum, ac saluberrimum fore credebatur: cujus progressu sperabamus nanciscì opem, & vires justas, quæ erroribus istis, & vitiis radicitus extirpandis sufficerent, ejusque auctoritate, quæ apud omnes maxima est, sublatum iri, non in nostra modo Diœcesi, & Provincia, verum etiam toto Orbe Christiano, quidquid uspiam irrepsit malorum, & Ecclesiam Christi pristinum suum nitorem, concordia, atque unitate redintegrata, recuperaturam. Quæ spes cum inexspectata contentione inter Patres de transferenda Concilii sede suscitata, nobis pæne eriperetur, atque in longum tempus extraheretur; non sine metu graviorum perturbationum in republica Christiana, ex omnibus nobis, hoc est

est, Ecclesiastici Ordinis statibus, consterna- Sæcul. XVI.
tis, atque in metu constitutis, adfuit ejus, A.C. 1549.
qui conatibus Religiosis, & piis nunquam deest, Dei, a quo est omne bonum, consolatio. Enimvero misericordiarum Pater Deus, qui nuper dedit fortissimo, invictissimo, felicissimo Religionis Orthodoxæ propugnatori Carolo Imperatori nostro de Cælo Victoriam, ut hostium validissimorum vires, & consilia, non tam viribus, quam consiliis melioribus frangeret, & Imperio suo, non multo fuso sanguine, cogeret parere, cuique, quod mirandum magis est, dedit victoria parta modeste, ac clementer uti, ut rebelles filios castigasse potius, more boni Patris, quam bello petivisse videatur, ejus nunc animum impulit, ut ad Catholicæ fidei, paternarumque traditionum restitutionem omnia consilia, omniaque studia sua converteret, hinc quod vix quisquam mortalium speraſſet futurum, egit cum eis, ut protestatione, fœderibusque, & contentionibus positis, duobus tantum articulis ad Concilii definitionem rejectis, Doctrinam Catholicam, traditiones, & cæremonias Ecclesiasticas, Concionatorum bona parte, unde pendere solebant, reclamante, receperint: quos cum Deo, & Ecclesiæ, quantum in se erat, Imperator piissimus lucrifecisset, atque in plenioris unionis, ac concordiæ spem adduxisset: necesse erat, ut firmioris illius, ac solidæ spei offendicula quoque tol-

leren-

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

lerentur. Proinde ad Diœcesin, & Provinciam nostram reversi, primo omnium indiximus Clero nostro Synodum diœcesanam, quam & ad eum modum, quem reformationis formula præscribit, propitio Deo celebravimus, in qua publicatam, & ab universis Imperii statibus Ecclesiasticis comprobatam, receptamque reformationem, Clero nostro injunximus servandam. Transmisimus quoque eam ad Reverendos Comprovinciales Episcopos, nostros suffraganeos, & fratres, similiter in eorum Diœcesibus publicandam, & Clero injungendam: quod ipsos sedulo curasse, ex gestis, & statutis Synodorum, quas ipsi quoque celebrarunt, nobis oblatis, & Legatorum eorum fida relatione cognovimus: quam ob rem vestigiis majorum nostrorum insistentes, qui in rebus magnis cogere solebant comprovincialium Episcoporum conventus, reverendis comprovincialibus Episcopis, confratribus nostris, totique Clero nostro, indiximus Concilium provinciale, in quo de rebus ad efficacem, & durabilem reformationis executionem constituendam pertinentibus, ac necessariis, communibus consiliis tractaretur, ac statueretur, visaque nobis sunt plurimum momenti ad durabilem, & efficacem reformationis executionem comparandam allatura media sex, nempe: I. Instaurationem studiorum, potissimum sacrorum. II. Examen Ordinandorum, ad ministeria, vel prælaturas insti-

instituendorum. III. Officiorum, seu munerum susceptorum sedulam perfunctionem. IV. Visitationem Archiepiscopalem, Episcopalem, Archidiaconalem, & eorum, quibus hoc incumbit. V. Synodorum frequentem celebrationem. VI. Jurisdictionis Ecclesiasticæ jam propemodum collapsæ, & abusu depravatæ restitutionem.

Sæcul XVI. A.C.1549.

§. LXXXIII.

De restauratione Studiorum, atque Universitatum.

Primum ex hisce mediis complectitur decem capita, ac in primo quidem Synodus statuit: *Neminem præceptioni trivialium studiorum admittendum esse, nisi qui sit de fide, & religione sua, de vita item, & moribus, probe examinatus, & constiterit, ubinam gentium, & apud quos sit ipse institutus: neque enim parvi retulerit, a Catholico, an a Schismatico sit institutus, qui juventutem docturus est: pertinebit autem examen præcipue ad Ordinarium, qui ordinet per Diœcesin viros idoneos, quibus hoc negotii committat.*

II. Præcipit, *ut in scholis nonnisi Grammatica, Poetica, Rhetorica, Dialectica, Arithmetica, & quæ hujus generis sunt triviales, & liberales artes: Dominicis vero, & festis diebus, litteralis Evangeliorum, & Epistolarum, Hymnorum, Psalmorum,*

Para-

Sæcul. XVI. A. C. 1549.

Parabolarum Salomonis, & ejusmodi sacrorum librorum expositio, pro ætatis illius, & ingenii captu tradatur, quamquam dialectice etiam requirit usum disputandi, quali exercentur studiosi in Gymnasiis, sine quo ars ipsa otiosa est; poterunt & linguarum rudimenta in trivialibus doceri. Ceterum exacta, atque absoluta artium, & linguarum cognitio, ratioque, & reliqua Philosophia, Physica item, & ars medica, Jurisprudentia, & Theologia seu Scriptura sacra, nonnisi in probatis Academiis, & Catholicis universalium studiorum Scholis exspectentur, doceantur, ac tradantur.

III. Prohibet Synodus, *ne libri obscœni, suspecti, aut contagiosi eorum, qui perfidiæ suæ virus, Religionisque, & pietatis odium teneræ juventuti suis scriptis instillant, sed tantum casti, pii, & Religioni Orthodoxæ consentientes auctores prælegantur: quod judicium cum non sit penes omnes, statuimus nullum auctorem in trivialibus ludis prælegendum, qui non sit a Decano artium vicinæ, & Catholicæ Universitatis examinatus, & ad prælegendum juventuti admissus.*

Maxime vero interdicit *lectionem eorum librorum, qui ad seducendam in pravas opiniones juventutem, aliud agentem & quærentem scripti videntur: quales sunt quorumdam Grammaticæ, Dialecticæ, & Rhetoricæ institutiones: in quibus exempla fere*

Sæc. XVI. A.C. 1549.

fere a pravis adversariorum dogmatis petuntur, quo juventus incauta hæresim, & sectarum dogmata simul cum artibus imbiberet, quales item quædam familiarium colloquiorum formulæ, in odium monastici instituti, & ceremoniarum Ecclesiasticarum contemptum, compositæ, atque effectæ: quarum præcipua vis est, animos juvenum corrumpere, & jam a teneris eos ab hujusmodi pietatis exercitiis, ac vitæ monasticæ institutis alienare.

Ex his manifeste patet, in hoc capite Erasmi colloquia prohiberi, etiamsi ea disertis verbis non fuerint nominata.

IV. Injungit, *Ne Parochi, ac Concionatores libros hæreticos legant, qui speciem pietatis præseferre videntur, latens tamen habent sub melle venenum, unde incauti se contaminant: caveant sibi quoque non modo ab his, quæ ex officina venerunt Lutheri, Buceri, Calvini, Oecolampadii, Bullingeri, Francisci Lamperti, & Philippi Melanchtonis, quos constat omnia sua scripta ad decipiendum, & seducendum homines a vera fide edidisse: fugiant etiam Corvinum, Capitonem, Brentium, Pomeranum, Pellicanum, Musculum, Sarcevium, & Christophorum Hegendorphinum, Osiandrum, Spangenbergium, Oldendorpium, Hermannum Bonnum, Hedionem, & ejus in Ecclesiasticam historiam pestilentissima supplementa, Chronicon Sebastiani*

Sæcul. XVI. A C. 1549. *Fanck, & quidquid ejus est farinæ, d*[illegible] *pleniori Catalogo libros contagiosos per hanc tempestatem editos eis indicaverimus.*

V. Jubet, *ut Canonici sumptibus Collegiorum ad Universitatum studia mittantur, atque interim percipiant integros præbendæ suæ fructus, quotidianis distributionibus exceptis.*

VI. Præcipit, *ut iidem Canonici nondum in majoribus Ordinibus constituti, postcentes hoc nomine, aut fructus integros, aut decreta subsidia, a Collegiis, quæ pro more habent, ut de fructibus participent etiam in minoribus constituti Ordinibus, prius dent cautionem sufficientem, se non velle ordinem, & institutum Ecclesiasticum deserere, aut si mutato proposito forsan resiliant, tum se velle, & debere fructus, perceptaque subsidia collegio illi integraliter solvere, ac restituere.*

VII. Designat Collegia Universitatum, ad quas ejusmodi Studiosi sint mittendi.

VIII. Mandat, *ut nulli, nisi ad studia litterarum idonei, & illarum præcipue gratia, se ad Universitatem conferentes, in membra seu suppositа, atque ad usum privilegiorum hujusmodi Universitatis recipiantur, aut suorum beneficiorum fructibus eo prætextu gaudeant: nec recepti ipsis privilegiis, & beneficiorum fructibus uti sinantur, nisi quamdiu causſa studii per-*

permanserint, & spes sit, quod ex studio suo fructum uberiorem in Ecclesia Dei sint parituri: qui vero desides, & otiosi comperti fuerint, ab eorundem privilegiorum usu, & fructuum perceptione repellantur. Sæcul. XVI. A.C. 1549.

IX. Imperat, *ut Collegia alant Theologum aliquem docentem, vel binos, qui hanc operam inter se partiantur, concessione fructuum unius præbendæ, auctoritate Apostolica in hunc usum supprimendæ: aut si illa non sufficiat, unione beneficiorum vel vicariarum, quæ nullam vel non adeo necessariam functionem requirunt, judicio visitatorum episcopalium decernenda, & conficienda.*

X. In Universitate Colonienſi lectiones Theologicas instaurari imperat.

§. LXXXIV.

De Examine Ordinandorum, ac de Beneficiatis.

Alterum caput agit de examine eorum, qui beneficia obtinent, aut sacris Ordinibus initiari desiderant, hocque medium Synodus itidem ad decem reducit capita, quorum primo exponit hujus examinis necessitatem. *Collect. Conc. p. 638.*

II. Designat eos, ad quos examen pertinet, nimirum Episcopos, Scholasticos, vel ab Ordinario designandos.

III. Præcipit, ut *nemini posthac (ubi digna, & justa causa non est) dentur licentiatoria, ordines extra suam Diœcesin re-*

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

cipiendi, nisi prius sit juxta modum præscriptum, in sua Diœcesi examinatus.

IV. Mandat, *ut majoribus ordinibus initiandi trina proclamatione denuntientur in Ecclesia Parochiæ, quam inhabitant, ad percipienda impedimenta, si quæ sunt, quæ debeat Parochus Episcopo, aut Officialibus ejus significare.*

V. Præscribit, *ut volentes ad Subdiaconatus, vel Diaconatus ordinem promoveri, præsententur, & dent Intitulatoribus nomina sua feria quarta diem ordinationis præcedente, ac eodem, & sequenti die examinentur hora, quam eis constituent examinatores: promovendi vero ad Sacerdotii gradum, dent nomina sua feria quinta ante diem Ordinationis: quibus similiter statuetur hora, cum simul ob multitudinem examinari non possint: afferant vero promovendi omnes secum testimonia non modo suorum Parochorum, verum etiam præceptorum, aut proborum virorum, apud quos majorem vitæ partem transegerunt, per examinatores discutienda.*

VI. Illos quoque examinari vult, *qui ad dignitates, animarum curas, aut alia officia instituendi sunt.*

VII. Ordinat, ut *in resignationibus beneficiorum eadem cura adhibeatur examinandi eum, in cujus favorem permutatio, vel resignatio concepta est, & præsertim diligens fiat inquisitio, etiam per diserta juramenta,*

menta, num permutatio ſit ad contegendum ſimoniæ vitium fraudulenter excogitata, ac ſimulata. Sæcul. XVI. A.C. 1549.

VIII. Præſcribit *formulas ad examinandum aptas juxta diverſos Ordinum, ac dignitatum gradus.*

IX. Cenſet *petendam eſſe a Papa declarationem, irritantem collationes, quas vocant, pleno jure, niſi præcedat examen epiſcopale, ſeu eorum, quos Epiſcopi ad hoc dabunt, & ut poteſtatem faciat Epiſcopis, ut quos non conſtaret a ſua Sanctitate, vel alias rite examinatos eſſe, non teneantur, quavis licet auctoritate nitentes, ad poſſeſſiones Prælaturarum, vel Sacerdotiorum curam animarum habentium admittere, niſi examine diligenter excuſſos, atque probatos.*

X. Declarat *nullas & irritas eſſe Beneficiorum collationes eorum ſæcularium, qui jus præſentandi habent aliquem ad beneficium Eccleſiaſticum, ſive curatum, ſive a cura liberum, qui contra Regulas Canonicas annituntur pleno jure conferre, abſque inſtitutione Canonica, aut præſentatum via facti intrudere.*

Tertium medium de functionibus Eccleſiaſticis, & de cujuscunque Ordinis officio continet undecim articulos, in quorum primo Synodus ita effatur: *Non prodeſt ad Eccleſiæ ædificationem, Prælatos & Paſtores, curam animarum*

Sæc. XVI. A.C. 1549.

habentes, fuisse diligenter examinatos, probatos, & legitima manuum impositione institutos, atque admissos, nisi præstent etiam officium, ad quod sunt vocati, & cujus gratia stipendia ab Ecclesia percipiunt.

II. Designantur illi, *quibus possint Archidiaconi munus suum committere.*

III. Statuitur, *non licere Prælatis officia sua pro pecunia pacta alicui committere.*

IV. Injungitur Judicibus Ecclesiasticis, *ut delicta præterita castigent, pœnitentia salutari pro delicti gravitate imposita: nec pœnitentiæ loco pecuniam emungant, nisi ubi permittunt jura, aut Canones.*

V. Mandatur, *ut muneri suo Collegiorum Præpositi satisfaciant.*

VI. Statuitur, *quod non liceat Decanis abesse a suis Collegiis.*

VII. Idem decernitur *de Abbatissis Collegiorum nobilium Virginum Canonissarum, quas tanto magis oportet collegiis suis adesse, & perpetuo residere, quanto Virgines illæ majori custodia sunt dignæ:* Simulque præcipitur, *ut Abbatissæ, quæ duobus Collegiis præsunt, unum relinquant.*

VIII. Præscribitur, *ut Abbates a suis Monasteriis non discedant.*

IX. Agitur *de restringenda plurimorum beneficiorum cura animarum habentium coacervatione.*

X. *Si Parochi portio non sufficiat, ut honeste, ac decenter ex ea vivatur, ne causa sit,*

sit, cur animæ negligantur, aut deseratur officium, vel ad curas sordidas Pastor ille pro victu comparando adigatur, mandamus, & decernimus, ut justa portio secundum reformationem ei de decimis Collegii, vel Monasterii bonis assignetur, sive per Episcopum loci, sive per ejus visitatores. Sæcul. XVI. A.C. 1549.

XI. Prohibetur, *ne ulla Collegia, Monasteria, vel habentes dignitates, locent Ecclesiarum suarum regimen cum agris, vineis, sylvis, pratis, & juribus, rectori plus offerenti sub annua pensione: tales enim coloni verius, quam Pastores servilibus, & sordidis negotiis se dedere, & majorem temporalium, quam spiritualium bonorum sollicitudinem habere, dignamque animarum curam negligere solent.*

§. LXXXV.

De Episcoporum, atque Archidiaconorum visitationibus.

Quartum Ecclesiam reformandi medium Synodus constituit in Episcoporum, atque Archidiaconorum visitationibus, hancque in rem septem proponit capita, ex quibus primum agit de visitationis fine, eumque in corrigendis vitiis, ac restauranda morum, ac disciplinæ puritate consistere affirmat. II. Loquitur *de Notario in visitatione adhibendo.* III. *De visitatione ex-* *Conc. p. 346.*

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

emptorum, & non exemptorum. IV. *De privilegio a Cæsare Episcopis concesso, vi cujus hospitalia etiam exempta visitare queunt.* V. *De auctoritate.* VI. *De formulis.* VII. Postulat, *ut quamvis illi, qui visitantur, debeant suis visitatoribus sumptus omnes suppeditare juxta D. Paulum,* 1. Cor. 9. *ne tamen visitatio superveniens fiat onus importabile, & offensionem demus, ut Apostolus loquitur in Evangelio; requirimus reverendos comprovinciales Episcopos nostros suffraganeos, ut quando non per se, sed per commissarios visitabunt, non sinant visitandos supremis exactionum, ac procurationum juribus gravari: neque enim debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis, præcipimusque, & mandamus universis, & singulis nobis inferioribus visitatoribus, ne superfluum famulitium in Comitatum assumant, & victualium sumptu mediocri pro sua decentia sint contenti: de Parochis vero, ubi tenues sunt reditus, & paucus est populus, ordinamus, ut visitandi vocentur ad vicinum aliquem illius decanatus, seu regiunculæ locum, & moderatum tantummodo subsidium conferant in sumptus communes.*

§. LXXXVI.

De celebrandis Synodis.

Labbe l. c. p. 649.

Quintum medium de Conciliorum celebratione tria complectitur capita, ac

ac primo quidem ostenditur Synodi sæpius celebrandæ necessitas, *cum in illis redintegretur unitas, & studeatur corpori in sua integritate conservando, ubi ea, quæ in visitatione non dabatur exequi, executionem studiis communibus assequuntur, ubi de capite & membris, de fide, & pietate, de Religione, & cultu divino, de moribus, de disciplina, de obedientia, de judiciis, & rebus omnibus, ad bene, christianeque vivendum commodis, vel necessariis, tractatur, atque statuitur, ut verissime in reformationis formula dicatur: Salus Ecclesiæ, terror hostium ejus, & fidei Catholicæ stabilimentum sunt Synodi: quas etiam rectissime Corporis Ecclesiæ nervos dixerimus.* Sæcul. XVI. A.C. 1549.

II. Injungitur, ut *Decani pro numero dierum, quibus concilium durat, conferant suis collegia, & parochi subsidia, in sumptus, quos necessario facere debent, absque omni tergiversatione.*

III. Agitur *de novis Constitutionibus edendis in Synodis, ac de tollendis abusibus, corruptisque moribus: & si opus sit, canones veteres renovari jubentur.*

§. LXXXVII.

De restauratione disciplinæ Ecclesiasticæ.

Sextum medium in restauranda Ecclesiæ disciplina consistit, ac tria con- *Concil. p. 650 & 651.*

Sæc. XVI. A.C. 1549.

tinet capita, quorum tamen duntaxat titulos referemus: Revocantur igitur I. Conſtitutiones Synodicæ primi Concilii Colonienſis ſub Hermano celebrati Anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto. II. Agitur *de iis, qui executionem mandatorum, ac ſententiarum Judicum Eccleſiaſticorum impediunt.* III. Prohibetur, *ne judices ſæculares de matrimonialibus, & aliis ſpiritualibus cauſſis judicent.*

Poſt ſex hæc media ſequuntur triginta octo decreta, quorum tituli ſunt ſequentes:

I. Ne quis recipiat aut foveat monachos, & ſanctimoniales, ſui inſtituti deſertores, ac fugitivos, apoſtatas, ſub excommunicationis pœna.

II. De Monachis, Sanctimonialibus, & Sacerdotibus conjugatis.

III. De Concubinariis monachis, vel ſacerdotibus.

IV. De monachis, qui extra obedientiam degentes divina tractant, & populo Sacramenta adminiſtrant.

V. De Sanctimonialibus Religionis ſuæ habitum ſubinde mutantibus.

VI. De requirendis omnis generis apoſtatis, ut reſipiſcant, & ad inſtituta ſua revertantur.

VII. De abjuranda hæreſi, & communione ſchiſmatica vitanda.

VIII. Ut

VIII. Ut Sacerdotes ab hæreticis re- Sæcul. XVI.
vertentes non ſtatim involent miniſteriis A.C. 1549.
Eccleſiarum.

IX. Veniæ ſpe propoſita, errantes omnes ad Eccleſiam catholicam revocandos.

X. De refractariis & in errore perſiſtentibus vi cogendis.

XI. De apoſtatis, qui ſub prætextu diſpenſationum Apoſtolicarum vota religionisque ſuæ inſtituta deſeruerunt.

XII. Ut qui habent adminiſtrationem bonorum Eccleſiaſticorum, vel officia, reddant rationem.

XIII. Ut Campanarii ſeu cuſtodes religioſe officia ſua exequantur.

XIV. De benedictione fontis, & parvulis tempore Paſchali baptizandis.

XV. Ubi & quibus horis debeant parvuli baptizari.

XVI. Quod non liceat Religioſis ſuſcipere in fonte baptizatos, aut nuptiis intereſſe.

XVII. Comœdias quatenus liceat in monaſteriis ludere.

XVIII. Abuſus populi in audiendis Miſſis quomodo coercendus.

XIX. Quando & ubi conveniat ſimul plures Miſſas dicere.

XX. De Oblationibus in Miſſa faciendis.

XXI. De oblationibus pro Defunctis; & exequiis pompoſis prohibendis.

XXII.

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

XXII. De processionibus, in quibus sacra hostia cum imaginibus Sanctorum circumfertur.

XXIII. De stationibus & supplicationibus.

XXIV. Ut distributionum non sint participes, qui officiis integris non interfuerint.

XXV. De Processionibus ruralibus.

XXVI. Ut pastores rurales Decanis suis obediant.

XXVII. Ne Magistratus sæculares Decanis & pastoribus in officiorum suorum executione sint impedimento.

XXVIII. Ne magistratus sæculares onerent domos Religiosorum, & eorum personas servitiis sæcularibus.

XXIX. Ne Coloni Ecclesiarum servitiis indebitis graventur.

XXX. Ne Judices sæculares clerum judicialibus impensis ultra æquitatem gravent.

XXXI. Ne clandestina conjugia contrahantur & tolerentur.

XXXII. Quod matrimonium debeat præcedere trina proclamatio, & nemo nisi a pastore, ad quem hoc pertinet, conjungi.

XXXIII. Quod non debeant sponsus & sponsa conjungi, nisi in Ecclesia & tempore ab Ecclesia non interdicto.

XXXIV. De Communione & confessione Sacramentali.

XXXV.

XXXIV. Ne fratres quatuor Ordinum audiendis confessionibus se intromittant, nisi sint præsentati. Sæcul. XVI. A.C. 1549.

XXXVI. De pœnitentiariis Episcopalibus.

XXXVII. De Confessoribus Sanctimonialium.

XXXVIII. De contemnentibus sacram unctionem.

§. LXXXVIII.

Hæc decreta a Cæsare approbata.

Cum hæreditariis Belgii Provinciis Archiepiscopus Colonienſis tanquam Metropolita præesset, hinc Imperator hujus Synodi Decreta a suo Senatu, ac Theologis examinari præcepit, atque ad eorum relationem eadem rata habuit, hanc in rem diplomate Bruxellis die quarta Julii edito, vi cujus omnibus suis subditis mandavit, ut *hæc decreta observent, atque exequantur, præcipiens etiam Magistratibus civilibus, ut ab Episcopis requisiti in refrænandis refractariis omnem opem, atque auxilium præbeant.* *Lab. Collect. Conc. p. 627.*

§. LXXXIX.

Provinciale Concilium Moguntinum.

Hoc item anno Sebastianus Henſenstein Archiepiscopus, atque Elector Mogun- *Labbe Coll. Conc. p. 627.*

Sæcul. XVI. A. C. 1549.

Sleid. l. 21. p. 759.

Moguntinus Concilium priori celeberrius coegit, eoquod in eo præter ſtatuta circa diſciplinam etiam fidei definitiones fuerint adjectæ. Indicebat hanc Synodum Archiepiſcopus ad diem ſextam Maji, eique aderat ipſemet Eichſtettenſis Epiſcopus: ceteri vero Provinciæ Præſules ſuos quisque Procuratores cum præcipuis ex Clero ablegarunt. Porro Archiepiſcopus, qui ſimul erat S. R. Imperii Cancellarius, in ſua præfatione hæc expoſuit: *Hac temporum iniquitate nobis nequaquam deſidiæ patrocinium, aut negligentiæ excuſationem, præberi exiſtimamus; ſed curam, & ſollicitudinem noſtram potius augeri, ut quanto gravioribus malis laborantem Eccleſiam conſpiciebamus, tanto attentiore animo, & ſtudio vigilantiore in eam, quam Dominus nobis impoſuerat, paſtoralis officii functionem incumberemus, & gregi nobis credito cuſtodiam ſimul, & diſciplinam ſedulo adhiberemus.*

Siquidem memineramus, hanc utramque curam a Domino ovilis ſui cuſtodibus ſub gravi comminatione injungi: cuſtodiam quidem, cum ait: Si ſpeculator viderit gladium venientem, & non inſonuerit buccina, & populus ſe non cuſtodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam; ille quidem in iniquitate ſua captus

captus est; sanguinem autem ejus de manu speculatoris requiram. Sæcul. XVI. A.C. 1549.

His nos Domini comminationibus incitati, jam inde ab initio ordinationis nostræ propensa voluntate ad debitam commissæ nobis functionis executionem omnem animi, & consilii vim convertebamus; sed pios conatus nostros inquietudo temporis illius impediebat, cum tumultibus, & bellis ferverent omnia, ac plane appareret, sæculum nostrum jam nec vitia sua ferre posse, nec remedia pati velle. Et jam nihil aliud, quam gravem Ecclesiarum ruinam, & de proximo imminentem Religionis nostræ interitum, oculis prævidebamus: nisi Deus pro immensa sua misericordia miseratus Ecclesiam suam, tot malis grevissime afflictam, & sub tantarum calamitatum onere jamjam ruituram, invictissimi, & potentissimi Principis Caroli quinti, pientissimi, & vere Catholici Imperatoris, armis texisset, & a casu præservatam, pia ejusdem Imperatoris sollicitudine ad pristinæ securitatis recuperandæ spem erexisset.

§. XC.

Quadraginta septem hujus Synodi decreta ad fidem spectantia.

Hujus Concilii decreta duas complectuntur partes, quarum prima quadraginta septem articulos fidem, & altera reli- *Labbe l. c. p. 672.*

Sæcul. XVI. A. C. 1549.

reliquos quinquaginta septem morum Reformationem concernentes continet. Primo, Ecclesiæ fides circa Mysterium SS. Trinitatis explicatur juxta tria Symbola Apostolorum, Nicænum, & D. Athanasii.

II. Deciditur, *Deum conditorem, conservatorem, & gubernatorem esse rerum omnium, in pœnis, & vindictis justum simul, & misericordem, in donis liberalem, omnis quidem boni, sed nequaquam mali culpæ auctorem.*

III. *Hominem a Deo creatum esse ornatum justitia, & gratia in voluntate ad bona, malaque appetenda liberum.*

§. XCI.

De lapsu hominis, ejusque justificatione.

Quarto demum articulo declaratur, *quod primus homo, cum mandatum Dei conditoris sui prævaricatus esset, sanctitatem, gratiam, & justitiam, in qua erat constitutus, justissimo Dei judicio amiserit.*

V. *Hoc primorum hominum peccatum, propagatione in omnes homines transit, ac secum pœnam suam trahit, ut sint natura omnes homines iræ Dei, mortis, & damnationis rei, & in peccatum proni.*

VI. Ho-

VI. *Homines sola Dei misericordia per Redemptionem, quæ est in Christo Jesu, liberantur, qui infirmitates, & languores nostros in se suscipiens, & peccata nostra in cruce perferens in corpore suo, Patri nos reconciliavit; ut satisfactionem pro delictis nostris, quam in nostris meritis non invenimus, de Christi Sanguine & meritis ejus assumamus: cui dum per baptismum inserimur, per Spiritum Sanctum mundamur, & omnem reatum, quem nascendo, vel proprie peccando contraximus, renascendo exuimus, & ab omni prorsus peccato liberamur.* Sæcul. XVI. A.C. 1549.

VII. *Hac ratione justificantur homines, cum qui immundi & natura iræ filii, & damnationis rei sunt, per Christi meritum peccatorum suorum remissione impetrata, renovantur spiritu Dei per Christum secundum internum hominem: ut jam justificati gratia ipsius, & reconciliati Deo, & ab æternæ damnationis reatu absoluti, hæredes sint secundum spem vitæ æternæ: talis autem justificationis initium ex Dei gratia provenire, qua ante omne meritum, dum adhuc inimici, & peccatores eramus, excitati & adjuti, & eidem gratiæ sic excitanti, & adjuvanti consentientes & cooperantes, ad justificationem disponimur, quatenus per meritum Passionis Christi, quod jam credenti communicatur, cum venia peccatorum, homo etiam Dei gratiam, & per Spi-*

Sæcul. XVI A. C. 1549.

ritum Sanctum una cum fide, simul charitatem in corde diffusam, ac spem accipit, hisque Dei donis in ipso permanentibus, non jam solum reputatur, aut nominatur, sed vere existit justus: non tamen sua propria, aut suis meritis comparata, sed ex gratia Dei per Christum donata, & communicata justitia: itaque homo justificatur gratis per fidem, quia nullis præcedentibus meritis justificatio acquiritur, sed ex Dei Gratia per Christum.

VIII. *Charitas vero nec otiosa, nec inutilis permanet, sed operibus bonis gravida est secundum eam gratiam, quam in justificatos influit Christus, ex qua dein bona ipsorum opera promanant.*

IX. *Ex eadem gratia provenit, mandatorum Dei observationem renatis, ac justificatis esse possibilem, non secundum naturæ infirmitatem, quam habent cum aliis hominibus communem, sed secundum gratiam Christi, qua imbuti sunt, & secundum opem Spiritus Sancti, quem renati, ac justificati acceperunt: ut jam divinorum præceptorum observatio renatis tanto sit possibilior, quanto majorem gratiam, eodem semper opitulante Spiritu, vel semel acceptam retinent, vel amissam novo subinde munere recuperant.*

X. *Ea vero libertas sua (quam lex spiritus, quæ est ipsa charitas, diffusa in cordibus nostris, nobis affert) a christianis intelliga-*

telligatur, non ut impleant ea, quæ in mandatis Dei exiguntur; sed quatenus ad ea adimplenda, non ut alii homines pœnarum metu, & imperio legis compellantur; sed ea jam non inviti, immo vero volentes faciant. Sæcul. XVI. A. C. 1549.

§. XCII.

De Sacramento Baptismi.

Articulus undecimus præprimis agit de doctrina Sacramentorum, eorumque numerum septenarium definit, simulque decidit, *ea non esse ritus simplices, quod quidam impie confingunt, sed sacrosancta signacula, & efficacia signa, quæ rite ea suscipientes gratiam eis conferendo sanctificant.*

XII. Declarat, *Baptismi virtute omne prorsus peccatum tam originale, quam actuale remitti, nec quidquam in rite baptizato relinqui, quod ab ingressu regni cœlestis remorari eum queat: concupiscentiam enim, quæ post baptismum in nobis ad agonem, non ad culpam, relinquitur, jam non esse peccatum vera ratione peccati, sed peccatum ob id appellari, quod per peccatum facta, & ex peccato relicta sit, & ad peccatum amplius inclinet.*

XIII. Profitetur, *datum etiam parvulis in fide Ecclesiæ baptismum, ad abolendum originale peccatum, & ad salutem consequendam, efficacem esse, eumque semel rite,*

Sæc. XVI. A.C.1549.

etiam a parvulo susceptum, aut ab hæretico, vel infideli in forma Ecclesiæ cum recta intentione datum, sine injuria Christi (in cujus mortis similitudinem semel pro nobis redimendis toleratæ traditur) sine grandi piaculo amplius iterari nec posse, nec debere.

XIV. Præcipit, *ne aliter, quam adhibitis exorcismis, & exsufflationibus, unctionibus etiam, & ceteris ritibus, per Catholicam Ecclesiam ab antiquo observari solitis; & in aqua non profana, sed solenni benedictione, & sacri chrismatis unctione, sanctificata, extra casum necessitatis, baptismum administrare præsumant.*

XV. Parochis injungit, *ut de pueris ex necessitate baptizatis diligenter inquirant, & si compererint aliqui debitam verborum formam observatam, baptismum quidem sic traditum approbent: eos vero, qui dum baptizarentur, unctiones non receperunt, serio exhortentur, & sedulo inducere tentent, ut consuetas unctiones cum oleo sancto, in pectore, & scapulis, & in vertice cum Chrismate, (adjunctis solitis precationibus, quæ in agendis habentur) aliosque ritus omissos, in seipsis per catholicum Sacerdotem, juxta vetustissimum Ecclesiæ morem, caute, & pie suppleri curent.*

XVI. Eosdem monet, *ut mane intra officia divina, aut mox post ea peracta, (non autem tempore pomeridiano post epulas, & pran-*

prandia, nisi necessitas, aut periculum infantium accelerare baptismum exposcat) cum multa sobrietate, & accurata devotione baptismum administrent; Comessationes vero, & parum sobria convivia, quæ quibusdam in locis post baptismum fiunt, per civiles Magistratus inhiberi, aut saltem ad moderationem Christianis dignam reduci volumus. Sæcul. XVI. A.C. 1549.

§. XCIII.

De Sacramento Confirmationis.

Decimus septimus articulus, qui agit de Sacramento Confirmationis, declarat, *illud ex institutione Christi, & Apostolorum praxi, Ecclesiæ relictum esse, in quo, juxta Domini promissionem, Spiritum Sanctum, quo in baptismo ad peccati emundationem signati sumus, cum novo gratiæ suæ munere accipimus: videlicet, ut virtute ejus contra satanæ tentationes muniamur, ut gratia ejus, ad melius capienda fidei mysteria, illuminemur, ad Confessionem Christi fiduciam, & contra vitia robur accipiamus, quæ omnia Christus Dominus per Spiritum Sanctum, quem missurus erat, fidelibus conferenda diserte promisit: ea vero, ut erant a Christo promissa, ipsis Apostolis in die Pentecostes exhibita, & ab eisdem per manuum impositionem in alios transfundi cœpta, Actus ipsorum satis testantur: unde Ecclesia Catholica Spiritum Sanctum*

Sæcul. XVI. A C 1549.

per manus Episcoporum fidelibus tradendi normam accepit.

XVIII. Jubet, *ut animarum Pastores diligenter etiam populum instruant, cur hoc Sacramentum, ab initio sola manuum impositione exhibitum, mox sub ipsis temporibus Apostolorum ex eorumdem traditione, adhibita chrismatis unctione, cœperit conferri, nam cum initio Spiritus Sanctus, ad evidentiorem recentis adhuc fidei commendationem, signo visibili influeret confirmatis, extrema unctione, quæ illam internam designaret, tunc non erat opus: postea vero adulta Ecclesia, & stabilita fide, cum signa externa apparere cessaverunt, nec jam amplius Spiritus Sanctus visibiliter descenderet, mox in locum visibilis signi unctio chrismatis adhiberi cœpit, quæ his, qui confirmarentur, internam, & spiritalem unctionem repræsentaret; ut quid intus agatur per gratiam, foris aliquo visibili signo innotescat, & verbi fidem externi elementi similitudo confirmet,*

XIX. Decernit, *ne cuiquam sive ex sacro fonte levando, sive ad sacram confirmationem tenendo, plures quam unum patrinum, liceat adhibere.*

§. XCIV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

In articulo vigesimo, ac sequentibus exponitur Pœnitentiæ Sacramentum, necnon

necnon tres illius partes, vocaturque pœnitentia *secunda post naufragium tabula, cujus præsidio, in peccatorum voraginem relapsi, denuo perniciem effugimus & gratiam reconciliationis, & remissionis peccatorum recipimus. Pastores nostri in ecclesiis sedulo urgeant, & admoneant fideles, his partibus integram, & utilem pœnitentiam absolvi: contritione, confessione, & satisfactione.* Sæc. XVI. A C. 1540.

XXI. Dicitur, *non remitti peccatum, cujus eum, qui admisit, non pœniteat.*

XXII. Declarat, *quod Christus duplicem ministris Ecclesiæ suæ potestatem reliquerit, ut remittant, aut retineant, solvant, aut ligent: &, quatenus ad remedium sanandis peccatis apponendum nobis Dominus tradidit, eatenus confessionem, cum enumeratione peccatorum faciendam, nobis commendaverit, ut ex recensione peccatorum is, qui discernendi potestatem accepit, sciat, utram commissi muneris partem debeat exercere.*

XXIII. Jubentur *Parochi, ut doceant, satisfactionem ab his, qui deliquerunt, esse præstandam, non illam quidem, qua culpa peccati, & æterna pœna diluitur; hæc enim satisfactio ex sola Christi propitiatione donatur, sed illa a nobis præstanda est, qua pœna temporalis, quæ post culpæ remissionem nonnunquam remanet, aut eleemosynis, aliisque pietatis operibus redimitur, aut jejuniis, & aliis satisfactionibus (quæ*

Sæcul. XVI A.C. 1549.

tamen ipsæ etiam ex merito passionis Christi efficaciam sumunt) *avertitur.*

XXIV. Præscribitur, ac statuitur absolutionis forma, ita, ut etiam quædam precationes præmittantur.

XXV. Vult Synodus, *ut audiendis confessionibus Sacerdotes, & Viri integri, ac periti præficiantur : omnes quoque superiores Fratrum Mendicantium inducendos* censet, *ut fratres suos, quos ad excipiendas confessiones admittere destinaverint, prius Episcopi Commissariis exhibeant.*

XXVI. Mandat, *ut deinceps omnes parochi, per Provinciam nostram rite ordinati, & vocati, omnesque fratres mendicantes, per suos superiores, ut præmittitur, præsentati, & per commissarios nostros approbati, potestatem habeant vice, & nomine nostro absolvendi laicos contritos, & confessos a quibuscunque peccatis occultis, quantumvis gravibus, & enormibus, quæ alioqui auctoritati nostræ ordinariæ reservari debebant, exceptis duntaxat homicidii, hæreticis, & excommunicatis, ad nos, vel commissarios nostros mittendis.*

XXVII. *Nulli tamen religioso (etiamsi ad confessiones audiendas, ut præmittitur, admissus fuerit) licere volumus, cuiquam laico sacrosanctæ Eucharistiæ communionem, sine speciali consensu Parochi, ad cujus curam ille pertinet, porrigere.*

XXVIII.

XXVIII. Parochis injungit, *ne post-* Sæcul. XVI.
hac quemquam parochianum, qui non suo A.C. 1549.
parocho confessionem fecerit, (saltem ubi non factæ confessionis suspicio subsit) sine testimonio ejus, cui confessionem fecit, ad sacrosanctam Eucharistiam admittere præsumant.

XXIX. Statuit, *ut si Sacerdos alicujus crimen per confessionem sibi compertum, vel aperto judicio, aut saltem conditionis, aut loci, aut viciniæ, aut cujuscunque circumstantiæ significatione, revelarit, a beneficio ecclesiastico remotus, ad arctum monasterium ad agendam pœnitentiam retrudatur.*

XXX. Confessarios admonet, *ut juxta delictorum qualitatem satisfactionis modum temperent, & avaris eleemosynas, incontinentibus jejunia, pro satisfactione imponant; quo semper confitentium vitia contrariis virtutibus compensentur.*

§. XCV.

De Sacramento Eucharistiæ.

In articulo trigesimo primo pertractat Synodus ea, quæ Eucharistiæ Sacramentum concernunt, ac præprimis præcipit, *ut Parochi de veritate Corporis, & Sanguinis Dominici in Eucharistia plebem ex verbis Domini instruant, ut credant post consecrationem sub speciebus panis, & vini veram Corporis, & Sanguinis Domini substantiam contineri, nec jam divisi*

Sæcul. XVI. A. C. 1549

Christum, aut Sanguinem ejus a carne separari unquam posse, quoniam amplius non moritur, ideoque sub alterutra specie Christum integrum contineri, & sub una specie tantum a fidelibus, quantum sub utraque sumi.

In trigesimo secundo autem articulo hæc proponit: *Cum nemo fidelium dubitet virtutem sacrosanctæ Eucharistiæ, non ex speciebus pendere, sed ex vivifica Christi carne, & sanguine provenire: jam ne hoc quidem quisquam fidelis dubitare debet, illum sub una specie communicandi morem, ad salutem sumentium æque utilem, & efficacem esse, quam alterum sub utraque, cum constet non minus accipi in una specie, & eum quoque communicandi morem in una specie, jam inde ab initio praxis Christi, & Apostolorum in Ecclesiam introduxerit: Unicuique autem fidelium, ex his duobus communicandi modis, eum merito tenendum esse, quem Ecclesia, propter causas rationabiles, pro temporum ratione elegerit, & populo tradiderit observandum.*

§. XCVI.

De extrema Unctione, Ordine, ac Matrimonio.

Trigesimo tertio articulo Synodus inquit: *Parochis, & Ministris Ecclesiarum serio inhibemus, ne cui extra casum infirmita-*

infirmitatis, aut neceſſitatis ſacroſanctam Eucharistiam, niſi jejuno, & confeſſo, porrigere præſumant. Sæcul. XVI. A.C. 1549.

Trigeſimus quartus explicat extremæ unctionis effectus, ac declarat, quod hoc Sacramentum, *dum per orationem fidei infirmis adhibetur, per divinæ virtutis operationem, contra corporis infirmitates, & terrores conſcientiæ, alleviationem, & hilaritatem rite ſumentibus præbeat, leviora peccata tollat, & graviorum reſtantes reliquias expurget, juxta Apoſtoli teſtimonium, & receptam conſentientis Eccleſiæ doctrinam.*

In trigeſimo quinto definit, quod *in collatione Ordinum, quæ cum impoſitione manuum velut viſibili ſigno traditur, doceant rite ordinatis gratiam divinitus conferri, qua ad eccleſiaſtica munera rite, & utiliter exercenda apti, & idonei efficiantur: atque rata ſint, & efficacia, quæ a rite ordinatis in Eccleſia juxta Chriſti, & Eccleſiæ inſtitutionem, geruntur: hanc vero gratiam eſſe ordinis, & muneris, non hominum, aut perſonarum, nec ad cujusquam privatam, ſed ad communem totius Eccleſiæ utilitatem accomodari, ideoque in rite ordinatis, ſive boni, ſive mali ſint, efficacem eſſe.*

Articulus trigeſimus ſextus Inſtitutionem, ac matrimonii neceſſitatem præprimis comprobat, poſtea vero declarat, *Matrimonia etiam ſine conſenſu Paren-*

Sæcul. XVI. A.C. 1549. *Parentum legitime inita non debere rescindi.*

Mox tamen Synodus in articulo trigesimo septimo hæc addit: *Volumus tamen liberos sedulo admoneri, ut divini præcepti memores, velint in parentum esse potestate, nec illis insciis, aut invitis inire matrimonia, ac quidquam rei serio inchoare præsumant.*

Hanc in rem Synodi Patres in articulo trigesimo octavo hæc subjungunt: *Ut matrimonio suus honor conservetur, conjunctiones conjugum volumus in conspectu Ecclesiæ, adhibita celebritate consueta, confirmari, ne per occultas copulationes, sub prætextu conjugii illicitæ libidines grassentur, & ut pericula, quæ ex clandestinis copulationibus suboriri possunt, excludantur: nomina contrahere volentium, ante conjunctionem, tribus diebus festivis, non immediate se invicem sequentibus, sed per aliquot dierum intervalla a se distantibus, in Ecclesia coram multitudine proponi debeant.*

§. XCVII.

De ritibus, S. Imaginibus, Reliquiis Sanctorum, ac precationibus pro Defunctis.

Articulus trigesimus nonus hæc proponit: *veterem morem in Ecclesia sequimur, dum salem, aquam, & cæteras, quas-*

quasdam res in usum fidelium, per oratio- Sæcul. XVI.
nes in verbo Dei præparamus, - - - quem A. C. 1549.
morem in Ecclesiis nostris præcipimus conservandum: dummodo pastores sedulo edoceant, effectus, qui inde petuntur, non ipsarum rerum efficaciæ, sed divinæ virtutis operationi, per fortissimi Nominis divini invocationem tribuendos esse.

Similiter, inquit Synodus in articulo quadragesimo, *etiam reliquas cæremonias, quæ mentes hominum ad pias, & utiles cogitationes excitare possunt, diligenter retinendas censemus: quales sunt, quæ in administratione sacramentorum adhiberi consueverant; quibus annumeramus, ut templa, velut orationum, & divini cultus, & sacramentorum officinæ, per loca idonea, habeantur: ad quorum ornatum, simul etiam velut divini cultus, & promovendæ pietatis apta instrumenta, in iis signa Crucis, aliasque imagines, vexilla, vestes sacras, altaria, & vasa sacra conservari & usurpari volumus.*

In articulo quadragesimo primo ita pronuntiat Synodus: *Imaginum usum velut pro erudienda plebe, & omnium animis excitandis utilem, in Ecclesiis nostris retineri serio mandamus, dummodo pastores nostri populum accurate moneant, imagines non ad id proponi, ut adoremus, aut colamus eas; sed ut quid adorare, aut colere, aut quarum rerum utiliter meminisse debeamus,*

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

mus, per imagines recordemur: procaces vero imagines & ninio artis lenocinio, ad mundanæ potius vanitatis ſpeciem, quam ad pietatis commonitionem effigiatas, in templis proponi omnino vetamus, tam laſciuam artis oſtentationem frugi, & ſevero patriſamilias intra privatas ædes gravem, templis prorſus intolerabilem cenſentes.

His in articulo quadrageſimo ſecundo adhuc ea, quæ ſequuntur, addit: *Cum utilis, & legitimus imaginum uſus intra eos limites contineri merito debeat, ut ſimplex populus non ipſas imagines adorare, aut fiduciam in eis ullam ponere, ſed quem adorare, quosve honorare, & unde omnia ſperare debeant, per imagines diſcant recordari: Nos pravæ ſuperſtitioni viam præcludere volentes, omnibus locorum ordinariis injungimus, ut ſi forte in territoriis ſuis ad imaginem aliquam concurſus fieri, & homines ad ipſius imaginis figuram reſpectum habere, & quaſi quamdam divinitatis opinionem illi tribuere animadverterint, ipſam imaginem, adhibitis prius in Conſilium Theologis, & Chriſtianarum antiquitatum ſcientiſſimis juxta, ac pientiſſimis viris, pro cauſſæ qualitate, aut tollant, aut mutent, & aliam, a prima notabili quantitate differentem reponant; ne rudis populus, in intellectu ſuo depreſſus, & ideo per media corporalia ad divina erigendus, ſpem ſuam contra Eccleſiæ intentionem, in corporali, & quidem*

quidem certa imagine, privata phantasia, atque inhæsione collocet, quasi in illa sit quædam necessitas, ut per eam, & non aliter inducatur Deus, & sancti id facere, quod petitur.

Articulus quadragesimus tertius *sacras Reliquias monet in Ecclesiis vel ob id proponendas, & religiosa pietate venerandas, ut per eas fideles commoniti, discant virtutem, & fidem sanctorum imitari, & alicubi in iis sanguinolentas notas, & pro fide Christi tolerati martyrii vestigia cernentes admoneantur; spem fidei nostræ non esse innanem, pro qua omnia dira pati sancti Martyres in animum sibi induxerunt.*

In articulo quadragesimo quarto agitur de sacris Peregrinationibus, easque populo permittendas esse censet Synodus, dummodo sedulo caveant Pastores, ne usquam abusus irrepat.

In quadragesimo quinto Patres statuunt *sanctos esse colendos eo societatis, & dilectionis cultu, quo in hac vita Sancti homines rite coli possunt, quorum etiam meritis associari, & orationibus adjuvari rite petimus.*

Articulus quadragesimus sextus comprobat orationes pro defunctis, simulque quasdam profert rationes, quæ carcerem piacularem dari confirmant.

Dein-

Sæcul. XVI. A.C. 1549

Denique articulus quadrageſimus ſeptimus commendat jejunii, ac abſtinentiæ legem, eamque ex legitimo Eccleſiæ præcepto deſcendere ſtatuit.

§. XCVIII.

Capita pro emendatione diſciplinæ, ac morum.

Altera pars, quæ morum correctionem ſpectat, quinquaginta ſeptem complectitur capita, quorum potiſſima pars ex priori Moguntino Concilio deſumpta fuit; quocirca hoc loco nonniſi eorum titulos recenſebimus.

I. De Conſtitutionibus Eccleſiæ.

II. Ne ignoti & inexplorati ad prædicationis munus admittantur.

III. Obſervandi Parochi, & concionatores, quomodo quisque doceat.

IV. Videndum, quibus libris parochi, & concionatores paſſim utantur.

V. Plebs, ut concionibus, & divinis interſit, per magiſtratus adigenda.

VI. De Horis Canonicis.

VII. Quæ ad tremenda Miſſæ myſteria requirantur?

VIII. Presbyteri cum irreverentia Miſſas celebrantes coercendi.

IX. De præmittenda Sacerdotum Confeſſione ante Sacrificium Miſſæ.

X. Miſ-

Sæcul XVI. A.C. 1549.

X. Missæ sub Concione, aut solenni sacro non celebrentur.

XI. Concionatores plebem verum Missæ usum diligenter edoceant.

XII. Missa quo gestu, aut qua devotione audienda?

XIII. In primitiis omittendæ commessationes.

XIV. Sanctorum solennitates Dominicis cedant.

XV. De sacris libris recognoscendis, & repugnandis.

XVI. De examine prælatorum.

XVII. De his, qui plura beneficia curata obtinent.

XVIII. De generalibus studiis restaurandis, & conservandis, & de adolescentibus ad studia publice alendis.

XIX. De Clericis sæcularibus, & regularibus ad studia ablegandis: & de studiis apud monasteria instaurandis, & conservandis.

XX. De Theologiæ apud Ecclesias collegiatas professoribus.

XXI. De patronis, & collatione beneficiorum.

XXII. De admissione ad beneficia ecclesiastica, & eorum resignatione.

XXIII. De justa distributione proventuum Ecclesiasticorum.

XXIV. Ut præpositi, Decani, Scho-

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

lastici, Custodes, & Cantores, apud Ecclesias suas resideant.

XXV. De modo deserviendi quotidianas distributiones.

XXVI. Otiosas deambulationes in Ecclesiis inter divina prohibendas.

XXVII. De honestate, & decentia Clericali.

XXVIII. De decimis, & offertoriis persolvendis.

XXIX. De foro competenti, & immunitate Ecclesiastica.

XXX. Quibus Episcopi, aut Archidiaconi suas vices committere debeant.

XXXI. De regularibus.

XXXII. De clausuris monasteriorum Virginum.

XXXIII. Pastores, & alii Ecclesiis suis, quibus per se non præsunt, idoneos & perpetuos Vicarios præficiant.

XXXIV. De promovendis ad sacros Ordines.

XXXV. De ordinandorum testimonio.

XXXVI. Qui in baptismo unctiones sacri olei, & chrismatis, juxta vetustissimum Ecclesiæ morem, non susceperint, ad sacros ordines ante talium unctionum suppletionem non admittantur.

XXXVII. De iis, qui ordinantur extra suas diæceses.

XXXVIII. De honore prælatorum.

XXXIX.

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

XXXIX. Ne domicellares Canonici ante merita virtutis, & doctrinæ ad capitula assumantur.

XL. De juramentorum exactione restringenda.

XLI. Pecuniæ ex statutis beneficiatorum, aut aliunde cedentes, in Ecclesiarum utilitatem impendendæ.

XLII. De rebus Ecclesiarum diligenter curandis.

XLIII. De procuratione, seu fabricis Ecclesiarum parochialium.

XLIV. De simonia.

XLV. Ut parochi Sacramenta gratis administrent.

XLVI. De competentiis parochorum.

XLVII. De Clericis peregrinis.

XLVIII. De sacellanis nobilium.

XLIX. De Magistris Scholarum.

L. De testamentis, & ultimis voluntatibus.

LI. Mercatus diebus Dominicis, & festivis prohibendi.

LII. De libris per typographiam publicandis.

Sæc. XVI. A C. 1549.

LIII. De pœna Clerici percussoris, aut rixosi contra alium clericum.

LIV. De pœna sortilegiorum.

LV. De Clericis concubinariis.

LVI. De excommunicatione.

LVII. De vitandis excommunicatis.

Speciatim tamen in hisce capitibus quædam observanda veniunt, ac I. quidem, præcipit Synodus, *ut Prælati Monachos in apostasiam ex quacunque caussa lapsos, & cum humilitate redire volentes, juxta cujuscunque ordinis disciplinam sive regulam, & consuetudinem observatam benigne accipiant, nec eis pro excessibus graviores pœnas, quam quæ in sacris Canonibus, & regulis ordinum expressæ sunt, imponant.*

II. *Sanctorum celebritates in diem Dominicam incidentes*, in capite decimo quarto censet Synodus *esse submovendas, & in aliam feriam transferendas*, ab hac tamen lege excipit *Beatæ Mariæ, Apostolorum, aliasque majores festivitates.*

III. Inhibet Synodus in capite trigesimo secundo, *ne Sanctimoniales, cujuscunque ordinis, quas votum sub perpetua clausura manendi adstringit, quacunque de caussa (nisi sola inevitabili necessitate compulsæ, aut tali morbo infectæ, unde ex contagione*

tagione aliis periculum immineret) consortium sororum suarum relinquere, aut extra monasterium prodire, ullo modo præsumant.

IV. Prohibetur etiam in capite quadragesimo octavo, *ne Sacellani nobilium in Sacellis castrorum Missas celebrare, aut alia Sacramenta conferre, aut etiam prædicare præsumant, nisi super eo auctoritatem, & Consensum Ordinariorum obtinuerint.*

V. Synodus in capite quadragesimo nono serio injungit, ut scholarum Magistri, quos honestas vitæ, ac fidei integritas commendat, & de nulla hæresi suspecti sunt, erudiendæ juventuti præficiantur.

VI. In capite quinquagesimo secundo præcipit, ut libri de erroribus suspecti, vel sine Auctoris nomine editi supprimantur, ac proscribantur.

VII. Synodus in capite quinquagesimo sexto prohibet, *ne Officiales sententiam excommunicationis, nisi competenti admonitione præmissa, & in præsentia fide dignorum hominum (ut, si necesse sit, testimonio eorum comprobari queat) promulgare præsumant.*

Sæcul. XVI. A.C. 1549.

VIII. Denique in capite quinquagesimo septimo innovatur Basileensis Synodi decretum *circa commercium cum excommunicatis nondum denuntiatis.*

Benevole Lector!

Cum ob materiarum amplitudinem hic tomus ad molem ceteris magis vastam excresceret, hinc præsentem librum CXLV. dividere, ac residuos illius Paragraphos ad subsequentem tomum rejicere oportuit.

INDEX

INDEX
TOMI XXXIX.
HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ
CONTINUATÆ.

A.

Adiaphoriſtæ, nova Lutheranorum ſecta. Pag. 609.
Adolphus Schauenburgus Archiepiſcopo Colonienſi Apoſtatæ ſubrogatur 193.
Agricola Islebienſis, decreti *Interim* Author 536.
Albertus Brandeburgicus a Saxoniæ Electore capitur 206.
Anglia, Religio ibidem peſſumdatur 50. 661. ordo in hoc regno ſuccedendi, ab Henrico VIII. ſtabilitur 59. Religio ſub Eduardo VI. magis adhuc opprimitur 383. Rex Univerſitates viſitari præcipit 383. a Scotis bello invaditur 669. a Scotis Angli profligantur 672. vide *Eduardus*
Archidiaconi, qualiter ſuas Eccleſias viſitare debeant 727.

Argentinenſes a Saxoniæ Electore ad conſtantiam admonentur 202.
Ardinghellus Julianus Papæ Nuntius e Germania Romam proficiſcitur 529.
Ardinghellius Nicolaus Cardinalis moritur 450.
Argentinenſes ad recipiendum *Interim* ſollicitantur 597. ſe excuſant 601. ſub quibusdam conditionibus hunc librum acceptent 602.
Auguſta, ibidem a Cæſare conventus indicitur 396. hujus conventus initia 407. Religio Catholica ibidem a Cæſare reducitur 411. ibidem liber *Interim* recipitur 538. exitus hujus Conventus 599.
Auria Dux, in eum Genuenſes conſpirant 190. Jannetius Auria trucidatur 190. hujus conſpirationis auctor Galliarum Rex dicitur 191.

B.

Badia Thomas Cardinalis, ejus vita & obitus 451.
Baptiſmus, de hoc Sacramento agitur in Synodo Tridentina 217. 238. item de Baptiſmo parvulorum 241. necnon de abuſibus in adminiſtratione hujus Sacramenti irrepentibus 248. De Baptiſmo agitur in libro *Interim* 560. item in Concilio Moguntino 733.
Barbaroſſa Pirata, ejus obitus 465.

Bembus Petrus Cardinalis, ejus obitus & opera 443.

Beneficia. plura possidere prohibetur 255. 256. diversæ Theologorum opiniones circa hoc argumentum 257. frequens hac in re dispensatio reprobatur 261. beneficiorum pluralitas interdicitur 291. de Beneficiatorum selectu agitur 292. necnon de plurium beneficiorum detentoribus 294. item de pœnis contra eos latis 296. simul etiam de unionibus beneficiorum 298. Beneficiati sunt examinandi 723.

Bertanus vide *Fanensis.*

Bertonius Cardinalis hæreticis resistit 41. ab hæreticis trucidatur 42. ejus vitæ historia 43.

Biblia Stephani Roberti a Facultate examinantur 49. damnantur 50.

Bobadilla Jesuita in Germania Religionem restaurare incipit 477. Cæsaris librum *Interim* impugnat 586.

Bohemi Ferdinando Regi suo obtemperare renuunt 192. 204. 207. ad fidelitatem a Cæsare & Ferdinando admonentur 209. Saxoniæ Electorem armis adjuvant 210.

Bononia, ad hanc Urbem Synodus Tridentina transfertur 313. 317. 318. 328. Bononienses Patres ad Papam perscribunt 435. quicquam innovare a Papa vetantur 519. ad Tridentinos Patres re-

ſpondent 526. vide *Concilium Tridentinum.*
Borbonius Carolus Cardinalis creatur 648.
Borgia Franciſcus Gandiæ Dux Societatem ingreditur 686.
Brandeburgicus Elector Cæſaris partes ſequitur 209. pro Saxoniæ Electore apud Cæſarem deprecatur 359. veniæ conditiones proponit 360. pro Haſſiæ Landgravio deprecatur 392.
Burdegalenſes ſeditioſi caſtigantur 658.
Burius Comes Cæſaris Bellidux, ejus victoriæ 19. 32. 38.

C.

Calvinus Hæreſiarcha, erronea ejus ſententia de Sacramento Confirmationis 243. coram Genevenſi Senatu accuſatur 472.
Campeggius Thomas Epiſcopus Feltrenſis ejus ſententia de reſidentia Epiſcoporum 142.
Canus Melchior Societatem Jeſu impugnat 691.
Capitula, quam poteſtatem habeant Sede vacante 303.
Cardinales, in ſuis Diœceſibus reſidere jubentur 255. hoc dubium ab Hiſpanis Epiſcopis motum Papa diſſolvit 266. 273. quidam ex Galliis Romam remittuntur 375.
Carolus V. Imperator, edito diplomate æquita-

quitatem belli contra Proteſtantes ſuſcepti vindicat 2. reſpondent Proteſtantes 3. Archiepiſcopum Colonienſem a fœdere cum Proteſtantibus avertere ſatagit 11. quosdam Principes Proteſtantes proſcribit 14. exercitum ſuum contrahit 15. cum Proteſtantibus feliciter conſligit 18. urbes a Proteſtantibus captas recuperat 21. Mauritium in Saxoniæ Electorem eligit 25. pacem Proteſtantibus concedere rogatur 30. denegat 31. quasdam urbes occupat 32. 38. Wirtembergenſi Duci veniam offert 34. Ulmenſes in gratiam recipit 36. Electori Palatino veniam concedit 36. Synodi translationi obſiſtit 122. 126. Wittembergenſi Duci reconciliatur 187. Proteſtantibus rebellibus veniam concedit 189. ſuppetias Mauritio in Saxoniam mittit 193. Archiepiſcopum Colonienſem Apoſtatam coercet 194. de Angliæ & Franciæ Regum obitu parum mæſtus 201. Norimbergam venit 208. quosdam Principes ad ſuum obſequium revocat 209. Bohemos a Proteſtantium fœdere avertere molitur 209. rebellem Saxoniæ Ducem in gratiam recipere recuſat 211. de Synodo Tridento translata queritur 341. a Synodi Legatis de cauſſa translati Concilii edocetur 342. ſuam indignationem Papæ Nuntio manifeſtat 345. Papæ epiſtolam hanc

hanc in rem recipit 347. Saxoniæ Electorem profligat, capitque 355. Wittembergam obsidet 357. Saxoniæ Electorem capite damnat 357. vitæ veniam eidem concedit 359. Neapolitanos rebelles oblata delicti venia placat 369. Hassiæ Landgravium coercet 385. conditiones veniæ eidem præscribit 387. Landgravium pro venia supplicantem excipit 389. eundem custodiæ dari præcipit 390. perperam de violata fide accusatur 392. Augustæ conventum indicit 396. Hamburgenses in gratiam recipit 397. Cardinalem Sfondratum a Papa missum excipit 401. agit cum eo de Synodo Tridentum revocanda 402. Synodi decreta recipere rogatur a Papæ Legato 404. in Conventu Augustano perorat 408. Religionem Catholicam Augustæ restaurat 411. Synodo obediendum præcipit 412. per suum Legatum a Papa Synodum Tridentum revocari petit 415. perperam in suspicionem animi erga Papam aversi trahitur 419. ob Parmensem & Placentinum Ducatum cum Papa contendit 421. per suos Oratores de translata Synodo queritur 488. 489. contra Bononiense Concilium reclamat 493. fidei normam usque ad Synodi decretum servandam confici statuit 534. librum *Interim* confici jubet 536. illum in Augustanis comitiis recipi

cipi petit 538. Constantienses & Argentinenses ad illum recipiendum coguntur 594. 597. pariter Ulmenses 605. Legatos in Germaniam decernere rogatur 632. ad Synodi translationem propensus videtur 645. Indos ab Hispanis crudeliter haberi non patitur 700. ex Germania in Flandriam proficiscitur 703. de Placentino & Parmensi Ducatu cum Papa contendit 705. de Ecclesiæ juribus a Papa edoceri petit 706. 708. ad ejusdem rationes respondet 710. Senensem Rempublicam Pontifici offert 714. Colonienſis Synodi decreta approbat 733.

Casas Bartholomæus de Hispanorum sævitiis erga Indos queritur 695.

Catharina Parra Henrici VIII. conjux apud Regem accusatur 55. ab eo remissius amatur 56. eundem placat 56. capta abduci jubetur 57.

Catharinus Ambrosius Ord. Præd., ejus opinio de bonis operibus refellitur 104. ejus sententia de Prædestinatione 134. Episcoporum residentiam non esse juris divini censet, 142. ejus sententia de intentione Ministri 234.

Cavensis Episcopus, ejus sententia de justificatione 86. ejus jurgia cum Chironensi Episcopo habita 111. agitur de eo plectendo 112. pœna statuitur 113. sed mitigatur 114.

Cenalis

Cenalis Robertus Caroli Cæsaris *Interim* impugnat 585.

Cervinus Marcellus Cardinalis Synodum Tridento transferri petit 121. Papam præproperæ Concilii translationi obsistentem placat 339. Bononiam venit 501.

Clivienſis Dux frustra Cæsarem pro Saxoniæ Electore deprecatur 211.

Colonienſe Concilium Provinciale 715, de restaurandis Universitatibus ibidem agitur 719. ejus statuta circa disciplinam 729.

Colonienſis Archiepiscopus ad pacem a Cæsare admonetur 11. ab eodem tandem coercetur 193. sponte se suo Electoratu abdicat 194. suæ hæresi immoritur 195.

Concilia sæpius sunt celebranda 728.

Concilium Augustanum a Cardinale Ottone celebratur 610. ejus statuta de Reformatione 612.

Concilium Moguntinum 733. ejus decreta ad fidem spectantia 735. & alia pro restauranda disciplina 736.

Concilium Trevirense ab Archiepiscopo celebratur 629.

Concilium Tridentinum, ibidem articulus de Justificatione discutitur 72. 79. agitur de residentia Episcoporum 75. consultatur de modo excipiendi Oratores Gallicos 94. 101. 103. agitur de bonis operibus 104. Synodi translatio proponitur

tur 107. Cæsarei Præsules obluctantur 109. jurgia inter quosdam Episcopos 111. deliberatur de pœna Episcopo Cavensi infligenda 112. pœnam statuit Synodus 113. mitigatur hæc pœna 114. Sessio VI. prorogatur 115. 116. controversia de translatione Synodi 117. qualiter Papa in translationem consenserit 225. examinantur articuli circa liberum arbitrium & Prædestinationem 138. 140. 143. decreta fidem spectantia eliminantur 147. Sessio VI. 151. Decretum de Justificatione conditur 153. eduntur Canones circa Justificationem 173. agitur de residentia aliorum Ecclesiasticorum 182. Prima habetur congregatio post Sessionem VI. 212. de fide & Reformatione qualiter agendum, proponitur 214. articuli de Sacramentis examinantur 215. de numero, Charactere, forma, Ministris & intentione agitur 219. 228. 230. 232. examinatur articulus de Baptismo 238. & de confirmatione 242. atque de abusibus in administratione hujus Sacramenti irrepentibus 247. necnon de Sacramentorum materiis 250. Legati non nisi Canones de Sacramentis promulgare jubentur 253. de tollenda beneficiorum pluralitate agitur 266. 270. aliæ corruptelæ circa beneficia corriguntur 270. Sessio VII. 282. Canones de Sacramentis promulgantur 283. item de con-

confirmatione 289. agitur de reformatione, electione Episcoporum & Beneficiorum pluralitate 290. 291. necnon de Beneficiatorum selectu, & plurium Beneficiorum detentoribus, pœnisque in eos latis 292. 294. 296. decernitur de unionibus beneficiorum & Vicariis perpetuis, necnon de lustrandis & reparandis Ecclesiis 298. 300. ac etiam de Præsulum inauguratione & potestate Capitulorum Sede vacante atque facultatibus ad Ordinum susceptionem 302. 303. 304. statuitur de dispensationibus ad Ordines suscipiendos, & de beneficiatis ab Episcopo nominandis, item de cognoscendis caussis civilibus Exemptorum & jurisdictione Episcoporum in Hospitalia 305. 307. 310. Concilium Bononiam esse transferendum proponitur 312. Paceci oppositio 315. in quodam Conventu de hac translatione deliberatur 317. diploma Pontificium de transferenda Synodo 318. huic translationi Pacecus & Hispani Præsules obsistunt 321. 325. Sessio VIII, in qua Concilii translatio decernitur 327. Decretum editur 328. huic Præsules nonnulli obluctantur 329. viginti octo Præsules hanc translationem ratam habent 332. Patres Tridento Bononiam proficiscuntur 334. Romæ varium de hac translatione judicium 336. Sessio IX. Concilii Tridentini Bononiam trans-

lati 352. Decretum de proroganda Sessione promulgatur 353. Sessio X. Bononiæ habita 371. Synodus præcipit, ut sanctorum Patrum opera in patrium idioma transferantur 373. plures Episcopi ad Bononiensem Synodum accedunt 347. de ea Tridentum revocanda agitur 402. Sessio II. Bononiensis ad incertam diem prorogatur 423. potior Patrum pars Concilium Tridentum non esse revocandum censet 432. sex Episcopi obstant 454. Germaniæ Episcopi de translata Synodo certiores reddunturtur 485. Tridentini Patres Pontifici respondent 520. responsum a Bononiensibus accipiunt 526. denuo de transferenda Synodo agitur 646.

Confirmatio, de hoc Sacramento agitur in Synodo Tridentina 219. 242. item de ejus Ministro 244. necnon de abusibus in hoc Sacramento occurrentibus 247. canones de eo promulgantur 289. 562. de eo agitur in Concilio Moguntino 741.

Congum, huic Regno Evangelium Christi annuntiatur 694.

Constantienses ad recipiendum *Interim* cogunturtur 594.

Contarinus Julius Episcopus, ejus sententia de Jurisdictione rejicitur 88. 90.

Cortesius Cardinalis moritur 651.

Corteſius Ferdinandus, ejus vita & obitus 465.
Corteſius Jacobus Veronenſis Epiſcopus, ejus ſententia de Reſidentia Epiſcoporum 77.
Cranmerus Cantuarienſis Archiepiſcopus a Galliarum Rege protegitur 52. apud eundem accuſatur 52. Regis patrocinio tutus in adverſarios ſuos deſævit 54.

D.

Daneſius Petrus Franciæ Legatus in Tridentina Synodo perorat 99.
Diazius Bernardus Epiſcopus, ejus ſententia de juſtificatione 89. necnon de pluralitate beneficiorum 259.
Dilinga a Proteſtantibus capitur 16. a Cæſareis recuperatur 21.
Diſpenſationes, earum frequentia reprobatur 261.
Donavertha a Proteſtantibus occupatur 16. a Cæſareis recuperatur 20.

E.

Eccleſiæ viſitandæ, ac reparandæ ſunt 300. 727. de Eccleſia agitur in libro *Interim* 553. de ejus notis 554. atque illius auctoritate 556. necnon de ejus Miniſtris 557.

Eduar-

Eduardus VI. Henrico VIII. Patri suo succedit 199. Religionem Catholicam opprimit 382. Angliæ Universitates visitari præcipit 383. Lutheri secta Angliam inficit 661. novam Liturgiam introducit 603. vide *Anglia*.

- - Herfordiæ Comes se Regni Protectorem proclamari vult 661.

Episcopi, eorum sententiæ de justificatione 84. extra suam Diœcesim munus exercere prohibentur 185. suas Diœceses & Ecclesias visitent 185. 300. 727. Episcoporum jura recensentur 186. de eorum Electione statuitur 290. 302. Beneficiis provisos examinent 305. quam potestatem in Galliis habeant in Exemptos? 308. quomodo Hospitalia Episcoporum jurisdictioni subjaceant? 310. Episcopi Germaniæ Synodum Tridentum revocari postulant 425.

Eucharistia, de ea agitur in libro *Interim* 566. necnon in Concilio Moguntino 739.

Exempti, quam potestatem Episcopi habeant eorum causas civiles cognoscendi 307.

Exercitiorum liber, vide *Ignatius*.

F.

Facultas Theologica Parisiensis Stephani Biblia examinat, & reprobat 49.

Fanenſis Epiſcopus, ejus ſententia de juſtificatione 86. a Papa in Germaniam decernitur 634.

Farneſius Cardinalis a Papa Romam vocatur 24. Synodi translationi obſiſtit 109. 124. 125.

Ferdinandus Romanorum Rex Pragenſes ad fidelitatem hortatur 192. Bohemos ad opem Mauritio ferendam ſollicitat 203. Bohemiam invadere cogitur 205. illos fruſtra ad obſequium hortatur 210. Pragenſes ad deditionem cogit 398. deditionis articuli 399.

Fides, quomodo impius per fidem juſtificetur 161. non amittitur per peccatum 169.

Fliſcus Petrus in Auriam conjurat 190.

Franciæ Oratores ad Synodum Tridentinam mittuntur 94. de modo eos recipiendi agitur 95. de loco eis aſſignato queruntur 97. Cæſaris Oratoribus cedere coguntur 98.

Franciſcus I. Galliarum Rex Pariſinam Facultatem ad Religionis ſtudium excitat 50. conſpirationis in Auriam motæ Author dicitur 191. pecuniarum ſuppetias Saxoniæ Electori Proteſtanti ſubmittit, 196. morbo corripitur 199. moritur 200. ejus elogium 200. Henricus II. eidem ſuccedit 201.

Francofordia a Cæſare præſidiis munitur 38.

G.

Galli, Pontificiorum Legatorum diplomata variis modis reſtringunt 380. ſeditionem in Regem ſuum movent 656.
Gandia, ibidem Collegium Jeſuitarum erigitur 62.
Gardinerus Epiſcopus Senatum accedere prohibetur 57.
Garzias Cardinalis moritur 44.
Genua, cives in Auriam Ducem conſpirant 190.
Goa, ibidem Chriſti Evangelium annuntiatur 485. 692.
Graſſis Achiles, per eum Cæſar Synodi translationi obſiſtit 122.
Grimans Marinus Cardinalis, ejus obitus 45.
Guiſius Carolus Cardinalis creatur 439.

H.

Hæretici ſupplicio rogi afficiuntur 39. 41.
Heldingus Michael decreti *Interim* Author 535.
Helvetii, a Paulo III. ad fidei conſtantiam excitantur 6. incaſſum a Proteſtantibus ad armorum ſocietatem ſollicitantur 6.
Henricus II. Galliarum Rex Franciſco I. Patri ſuo ſuccedit 201. ſalubria condit decreta 377. Legatum a Papa miſſum excipit

cipit 379. pro fœdere cum Papa ineundo Pedemontium proficiſcitur 655. ob immodicas exactiones ſubditos ſuos ad ſeditionem concitat 656. ſeditioſos plectit 657. ſententiam mitigat 660.

Henricus VIII. Angliæ Rex, morbo corripitur 51. impios protegit 52. Cranmerum odio habere incipit 52. eundem defendit 54. Conjugem ſuam divexat 55. eidem placatur 56. Norfolciæ Ducem aliosque includi jubet 57. Regni ſucceſſionem teſtamento declarat 59. pia Legata facit 61. morbo corripitur 197. moritur 197. an pœnitens obierit 198. Eduardus ejus filius ſuccedit 199.

Hiſpani Præſules circa reſidentiam & pluralitatem beneficiorum dubia movent 266. eorum ſcriptum ad Papam defertur 268. examinatur 270. eidem a Papa reſpondetur 173. fruſtra translationi Concilii obluctantur 325. 329. Tridento Bononiam venire recuſant 334.

I.

Jaius Claudius Jeſuita, ei Tergeſtinus Epiſcopatus offertur 63. ejus opinio circa juſtificationem 39. ad Ferrariæ Ducem contendit 476.

Jeſuitæ Scholas in Europa aperiunt 62. Epiſcopatus acceptare prohibentur 63. eis Monia-

Monialium Regimen interdicitur 64. Guilielmum Poſtellum e Societate ſua expellunt 66. duo Jeſuitæ ad Tridentinam Synodum mittuntur 70. ad Congi Regnum a Luſitano Rege prædicatum mittuntur 604.

Ignatius ſanctus ſuis ſociis aditum ad Epiſcopatus intercludit 63. Regimen Monialium eis interdicit 64. Poſtellum a ſua ſocietate expellit 66. duos Jeſuitas ad Synodum Tridentinam mittit 70. ejus ſocietas ſemper magis augetur 473. ſuos ſocios ab Epiſcopis pro Ordinibus ſuſcipiendis examinari vult 475. Patrem Jajum Ferrariæ convenit 475. in Germania & alibi ſocietas ſtabilitur 477. ejus liber ſacrorum Exercitiorum a quibusdam damnatur 687. ſed a Paulo III. vindicatur 687. ſuam ſocietatem a Melchiore Cano impugnatam vendicat 691.

Indi, apud illos S. Xaverius Evangelium prædicat 478. ab hiſpanis divexantur 696. eorum oppreſſionem tanquam juſtam comprobat Sepulveda 697.

Inquiſitio, agitur de hoc tribunali Neapoli erigendo 363. ſeditio inde oritur 367.

Intentio, requiſita in Miniſtris Sacramentorum 232. 234.

Interim, ſeu fidei norma, quam Cæſar usque ad Synodi definitionem ſervari vult 534. ea conficitur 535. Romæ examina-

tur 536. in Augustanis comitiis recipitur 538. promulgatur, & recensentur illius articuli 540. complectitur viginti sex articulos 544. a Protestantibus æque ac a Catholicis rejicitur 584. 586. Romæ reprobatur 588. 589. Hæretici illam recipere renuunt 592. Constantienses illam recipere a Cæsare jubentur 594.
Interimistæ, nova Lutheranorum secta 609.
Joannes Fridericus, vide *Saxoniæ Elector.*
Italia Lutheri hæresi inficitur 681.
Jubilæum Romæ promulgatur 119.
Justificatio, hic articulus Tridenti examinatur 72. 79. Lutheranorum propositiones circa hoc dogma discutiuntur 81. illæ examinantur 84. 128. Decreta & dogmata circa justificationem 153. 173. 547. 548.

L.

Landgravius Hassiæ, vide *Philippus.*
Laynesius Jacobus Jesuita ad Synodum Tridentinam mittitur 71.
Legati ad Synodum Tridentinam a Papa missi, translationem Concilii exoptant 110. Bononiam Concilium esse transferendum proponunt 312. translatæ Synodi causas Pontifici & Cæsari exponunt 342.
Liberum arbitrium, Lutheri errores circa illud 130.

Liturgia nova in Angliam introducitur 663. illius articuli circa Sacramenta 665. per edictum confirmantur 676.
Lovanienſis Univerſitas Stephani Biblia condemnat 50.
Luſitaniæ Rex, vide *Jeſuitæ*.
Lutherus ejus errores circa liberum arbitrium & Prædeſtinationem 130. 131. ejus hæreſis Poloniam inficit 680.
Lutherani, variis in locis ob hæreſin plectuntur 39. 41. Betonium Cardinalem ſicaria manu trucidant 42. eorum errores circa juſtificationem 81. vide *Proteſtantes*.

M.

Madrutius Cardinalis Tridentinus Papam ad revocandam Tridentum Synodum inclinare jubetur 415. re infecta revertitur 418.
Mandata Dei ſunt neceſſaria & non impoſſibilia 164.
Matrimonium, de eo agitur in libro *Interim* 570. illius licentiam Angliæ Senatus Sacerdotibus tribuit 673.
Maria Angliæ Regis Filia hæres declaratur 59.
- - Scotiæ Reginæ Filia hæres nominatur 60. juvenis Regina rapitur 669.

Marinarus Antonius Carmelita Theologus, ejus ſententia circa juſtificationem 93. & bona opera 106. item circa neceſſitatem Sacramentorum 222.

Martyr Petrus, hæreſis ſuæ initia 465. a Cranmero Cantuarienſi Archiepiſcopo in Angliam evocatur 469. ſecum ducit Bernardinum Ochinum 468.

Mauritius Saxoniæ Elector inauguratur 25. hanc in rem literas ad Landgravium mittit 26. in Saxoniam irrumpit 28. Wirtembergenſem Ducatum obtinet 362. pro Haſſiæ Landgravio deprecatur 392. Wittembergenſes Theologos benigne excipit 398.

Mendoza Cæſaris Legatus Synodi translationi obluctatur 127. Concilium Tridentum revocari poſtulat 427. Pontificis reſponſum accipit 437. contra Synodi translationem reclamat 503. eidem Papa reſpondet 505. iterum Mendoza ſeſe opponit 518.

Meſſinenſe Collegium Jeſuitarum 690.

Mexicum, ibidem a Paulo III. Archiepiſcopatus erigitur 467.

Miniſtri Sacramentorum, de iis agitur in Tridentina Synodo 230. 231. 232. 234. de Miniſtris Eccleſiæ agitur in libro *Interim* 557.

Miſſa, de ea agitur in libro *Interim* 572.

Moguntia, vide *Concilium.*
Montanus Cardinalis Synodi Tridentinæ Præſes, ejus ſententia de reſidentia Epiſcoporum 76. ad Gallici Legati orationem reſpondet 103. Seſſionem VI. minime prorogandam cenſet 115. ejus ſententia de reſidentia Epiſcoporum 143. qualiter de fide & reformatione agendum proponit 214. de Synodi translatione agit 317. oppoſitas Pacceci rationes confutat 323. Cæſarem Papæ infenſum eſſe ſuſpicatur 419. Synodum Bononiæ continuandam cenſet 430. ad Cæſaris querelas reſpondet 498. ejus reſponſum examinatur 499. Bononienſi Legatione augetur 635.

N.

Neapolitani ob inquiſitionis tribunal ſeditionem concitant 367. ea per Cæſarem extinquitur 369.
Norfolciæ Dux Senatores Anglicos divexat 55. turri captus includitur unacum filio ſuo 57.

O.

Ochinus Bernardinus Apoſtata cum Petro Martyre in Angliam venit 470.

Opera

Opera bona, de iis agitur in Synodo Tridentina 104. de eorum merito 170. 550.

Ordo, de hoc Sacramento agitur in libro *Interim* 568. 723. item in Concilio Moguntino 746.

Otto Truchſeſius Auguſtanus Epiſcopus Concilium Auguſtæ indicit, & celebrat 610.

P.

Paccecus Cardinalis Seſſionem VI. prorogandam cenſet 116. Synodi translationi obſiſtit 315. 321. ejus rationes a Legatis refelluntur 323. rurſus translationi obluctatur 329.

Palatinus Elector Cæſarem de belli in Proteſtantes moti cauſſa interrogat 9. Proteſtantes ad ſubmiſſionem erga Cæſarem ſollicitat 10. a Cæſare veniam obtinet 36.

Panormitanum Collegium Societatis Jeſu 690.

Pœnitentia, de ea agitur in libro *Interim* 564. item in Concilio Moguntino 745.

Parma, hunc Ducatum Papa ſibi adverſus Cæſarem vindicat 421.

Patres S. eorum opera in patriam linguam transferri, Synodus jubet 373.

Paulus III. Helvetios ad fidei conſtantiam excitat 6. Hæreticos ad Eccleſiæ ſinum revocare nititur indicta Synodo 13. duos Jeſuitas Theologos ad Synodum Tridentinam mitti petit 70. Romæ Jubilæum celebrat 119. qualiter in Synodi translationem conſenſerit 123 Legatos jubet, ut nonniſi Sacramentorum Canones promulgent 253. Reformationis negotium ad ſe devolvi poſtulat 260. 264. Hiſpanorum dubiis circa pluralitatem beneficiorum ſatisfacit 273. Decretum de transferenda Synodo promulgat 318. non plene Pontifici hæc translatio probatur 338. a Legatis de cauſſa translatæ Synodi edocetur 342. Cæſarem ob hanc translationem ira commotum placare ſatagit 347. Epiſcopos Bononiam venire rogat 350. Decretum in proxima Seſſione confici prohibet 352. Legatum ad Regem in Franciam mittit 379. de Parmenſi & Placentino Ducatu cum Cæſare contendit 421. Synodi Patrum ſententias circa Synodi revocationem rogat 428. a Bononienſibus Patribus literas accipit 435. reſpondet ad Mendozæ propoſitionem 437. in Mexico Archiepiſcopatum erigit 467. ad Germaniæ Epiſcopos diploma de Synodo Bononiam translata mittit 485. ad Mendozæ orationem reſpon-

ſpondet 505. Bononienſibus prohibet, ne quicquam innovent 519. ad Patres Tridentinos reſcribit 520. Cæſarem placatum iri percipit 530. Legatum unacum duobus Sociis in Germaniam decernere ſtatuit 531. Sanctacrucium in Germaniam ablegat, mandatis ſuis inſtructum 533. Librum *Interim* examinari jubet 536. is non omnino a Papa rejicitur 588. quas ob cauſſas Legatos in Germaniam decernere renuerit 633. Fanenſem tamen Epiſcopum mittit 634. Montano Cardinali Bononienſem Legationem tradit 635. Dandinum ad Franciæ Regem decernit 635. hisce Legatis facultatum diploma tradit 640. amplas eis facultates pro reconciliandis hæreticis concedit 641. ob hoc diploma a malevolis redarguitur 642. Exercitia D. Ignatii approbat 687. hic liber in varias linguas & regiones transfertur 690. Placentinam urbem recuperare fruſtra molitur 705. Cæſari jura Eccleſiæ in Parmam & Placentiam exhibet 706. 708. ad Cæſaris objecta reſpondet 711. Senenſis Respublica utriusque urbis loco offertur 714.

Perſeverantia, de ea agitur in Synodo Tridentina 167.

Peutingerus Conradus, ejus obitus & opera 464.

Pflugius Julius decreti Interim Author 535.

Philippus Haſſiæ Landgravius, ejus arrogantia 10, a Cæſare proſcribitur 14. copias ſuas contra Cæſarem in aciem educit 15. Mauritium ingratitudinis poſtulat 27. Cæſaris clementiam exorare cogitur 385. conditiones a Cæſare præſcriptas acceptat 387. veniam coram Cæſare precatur 388. cuſtodiæ datur 391. pro eo Mauritius & alii deprecantur 392.

Pighinus Sebaſtianus Epiſcopus ejus ſententia de reſidentia Parochorum 183.

Placentia, hunc Ducatum Cæſar ſibi adverſus Papam vendicare molitur 421. Papa fruſtra illum recuperare ſatagit 705. de illius juribus agitur 706. ea exhibet Papa 708.

Polonia, Lutheri hæreſi inficitur 680. Rex erga hæreticos nimium indulgens ob amorem cujusdam fœminæ, 680.

Poſtellus Guilielmus Societatem D. Ignatii ingreditur 66. inde expellitur 67.

Pragenſes Ferdinando Regi parere renuunt 192. 204. ad fœdus cum Saxoniæ Electore ineundum ſollicitantur 207. pro tuenda libertate ſua fœdus ineunt 205. 207.

207. a Proteſtantium fœdere ſecedere fruſtra rogantur 210. 211. ſe Ferdinandi arbitrio dedere coguntur 398.

Prædeſtinatio, errores circa illam 131. Theologorum ſententiæ 132. 134. præſumptio eſt cavenda 166.

Proteſtantes a Cæſare bello invaduntur 2. de eodem queruntur 3. exercitum adverſus Imperatorem contrahunt 4. 5. Helvetios fruſtra ad armorum ſocietatem ſollicitant 6. ad ferenda auxilia quosdam Principes admonent 12. 24. a Cæſare ob rebellionem redarguuntur 14. Donavertham & Dilingam occupant 16. eorum arrogantia 17. a Cæſare profligantur 18. prælium declinant 19. 20. pacem cum Cæſare inire quærunt 30. rebelles Cæſaris clementiam exorant 189. ſub quibus conditionibus ſeſe Synodo ſubjicere promiſerint. 413. hæ rejiciuntur 414. ex Decreto *Interim* diverſa naſcuntur Proteſtantium factiones 608. vide, *Lutherani*.

Puccius Robertus Cardinalis moritur 411.

R.

Reformatio. de ea actum in Synodo Tridentina 138. decreta conduntur 179. agitur

agitur de reformatione Cleri tam sæcularis quam Regularis 184. 214. articuli de reformatione examinantur 254. dubia circa reformationis decretum moventur 277. illud editur 290. reformationis articuli in libro *Interim* propositi 582.

Religiosi, acrius in Synodo disputant 225.

Residentia Episcoporum de ea agitur in Synodo Tridentina 75. an sit juris divini? 140. hæc quæstio deciditur 143. quinam Episcopos ad residendum cogere valeant? 146. agitur de residentia Episcoporum & de pœnis contra transgressores 179. agitur de residentia aliorum Ecclesiasticorum 182. etiam Cardinales residere jubentur 255.

Rhenanus Beatus, ejus opera & obitus 461.

Rovereus Julius Cardinalis renuntiatur. p. 440.

S.

Sacramenta, de iis tam in genere quam in specie agitur in Tridentino Synodo 215. necnon de numero Sacramentorum 219. item de necessitate 221. an ritus lavandi pedes sit Sacramentum 220. agitur de excellentia Sacramentorum inter se 223. item de modo gratiam per Sacramenta producendi 224. qualiter pecca-

ta deleant? 226. an ſtatim poſt Adæ peccatum inſtituta conferant gratiam? 277. de illorum charactere agitur 228. item de probitate & dotibus Miniſtrorum 230. 231. necnon de mutatione in forma Sacramentorum 231. examinatur intentio Miniſtrorum 232. agitur de eorum materiis 250. Canones de Sacramentis in genere & ſpecie promulgantur 283. 284. 287. 559.

Sadoletus Jacobus Cardinalis moritur 453. ejus opera 456.

Salmeron Alphonſus Jeſuita ad Synodum Tridentinam mittitur 71.

Sanctacrucius Proſper Epiſcopus a Papa in Germaniam ablegatur 530. 533.

Sancti, de eorum invocatione & cultu agitur in libro *Interim* 574.

Saxoniæ Elector, ejus arrogantia 5. 10. 17. a Cæſare proſcribitur 14. ditionem ſuam propugnare nititur 32. plures urbes occupat 192. ſuppetias ab Angliæ & Franciæ legibus petit 196. Argentinenſes ad animi firmitatem hortatur 203. Albertum Brandeburgicum profligat 206. Bohemos ad fœdus ſollicitat 207. fruſtra cum Cæſare in gratiam redire nititur 211. a Cæſare profligatus capitur 355. capite damnatur 357. ad Brandebur-

deburgici Electoris preces vitæ veniam obtinet 359.

Schonerus Jacobus, ejus opera & obitus 463.

Scotia, ibidem hæretici plectuntur 41. Anglos bello invadunt Scoti ob raptam juvenem Reginam 669. quasdam victorias reportant 671.

Senenſes, Papa hanc Rempublicam Placentiæ loco a Cæſare poſtulat 714.

Sepulveda, Indos ab Hiſpanis jure divexari, comprobat 699. ejusdem liber examini ſubjicitur 699. a Franciſco Victoria confutatur 701.

Sfondratus Cardinalis a Papa Legatus ad Cæſarem mittitur 401. differit cum eo de Synodum Tridentum revocanda 402. id fieri haud poſſe demonſtrat 403. Cæſarem rogat, ut Synodi decreta in Germania recipi curet 405. Romæ redarguitur, ſed ſe purgat 405. Romam mittitur, ut libri *Interim* approbationem obtineat 537.

Sigismundus Poloniæ Rex moritur 654. Auguſtus Sigismundus ejus filius ſuccedit 680, ut Barbaram de Radzivil ducere permitteretur, hæreticis indulget 680.

Sommerſetus Dux ſe Regni Protectorem proclamari jubet 661. Proteſtantibus favet 661.

Sotus Dominicus Ord. Præd., ejus sententia de Juſtificatione 91. Catharini opinionem de bonis operibus confutat 105. Epiſcoporum reſidentiam juris divini eſſe cenſet 142.

Stephanus Robertus, typographus, ejus Biblia examinantur 49.

T.

Theologi, eorum ſententiæ de Juſtificatione 91. de bonis operibus 105.

Titulus Concilii Tridentini, in controverſiam vocatur 144.

Tridentum, vide *Concilium*.

Trivultius Auguſtinus Cardinalis moritur 648.

Tuſſanus Jacobus, ejus opera & obitus 463.

U.

Vargas Franciſcus Bononiam mittitur 488. ejus poſtulata coram Cardinalium ſenatu propoſita 490. 491.

Vatablus Franciſcus annotationes in ſacros Codices concinnat 49. ejus vita & obitus 457. ejus annotationes Biblicæ a Facultate Pariſina damnantur 460.

Velaſ-

Velaſcus Martinus Bononiam mittitur pag. 488.

Veneti, ibidem nova hæreſis exoritur 681. contra hoſce hæreticos decretum edunt 683. Paulum Vergerium juſte inſequuntur 684.

Vergerius Paulus de hæreſi ſuſpectus merito a Venetis divexatur 684. auffugit ad Grisones 685.

Vicarius, agitur in Synodo Tridentina de Vicariis perpetuis 298.

Vicentia, ibidem nova hæreſis invaleſcit. p. 681.

Victoria Franciſcus Scriptor Eccleſiaſticus moritur 47. ejus opera 47. librum Sepulvedæ confutat 701.

Vigerius Marcus de juſtificationis articulo differit 86.

Virmilius, vide *Martyr Petrus*.

Ulma a Proteſtantibus capitur 20. 23. cives in Cæſaris gratiam redeunt 36. a Cæſare ad accipiendum *Interim* urgentur 605. propter eorum pertinaciam cuſtodiæ dantur 606.

Ulricus Wirtembergæ Dux, veniam a Cæſare obtinet 34. 35.

Unctio extrema, de ea agitur in libro *Interim* 567.

W.

Weiden Hermanus, vide *Colonia.*
Wittemberga, ejus Dux in Cæsaris gratiam redit 187. a Cæsare obsidetur 357. Ducatus Mauritio Duci asseritur 362. ab eodem Theologi Wittembergenses benigne excipiuntur 398.

X.

Xaverius Franciscus in Indiis Evangelium prædicat 478. Macazariam petit & ad Insulam Ternatem venit 479. ad Mauricas Insulas contendit 481. Goam defertur 483. Goæ Dei Verbum annuntiat 692.

Z.

Zænnatinus Dionysius Chironensis Episcopus a Cavensi indignum in modum habetur 111.

ERRATA *sic corrige:*

Pag.	3.	promiſcue - -	*deleatur*
	12.	dimiſſione - -	demiſſione
	13.	demonſtrari - -	demonſtrare
	65.	eorum - -	earum
	250.	propoſita - -	propoſiti
	251.	quas - -	ob quas
	443.	quingenteſimo -	quadringenteſimo
	531.	Pontifex - -	Pontificis
	533.	Pontificis - -	*deleatur.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

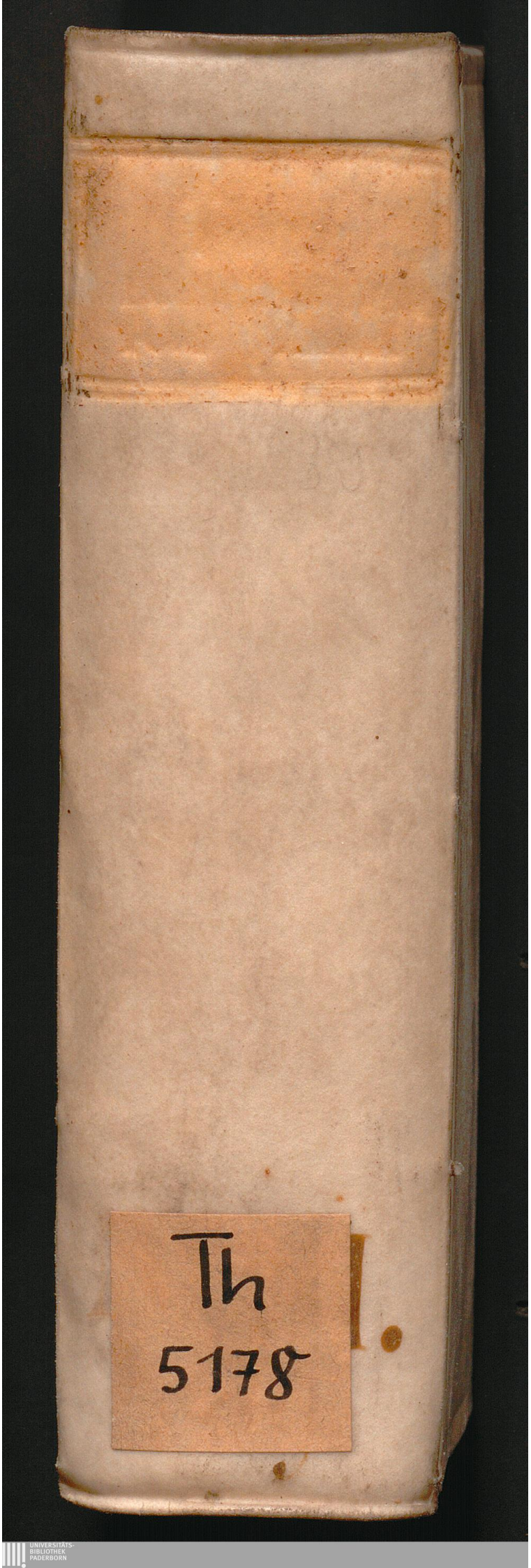

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN